

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

HZ. MUHAMMED'İN SAVAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM HALİL ER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN

GAZİANTEP
KASIM 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

HZ. MUHAMMED'İN SAVAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM HALİL ER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN

GAZİANTEP
KASIM 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı: Hz. Muhammed'in Savaşları

Adı ve Soyadı: İbrahim Halil ER

Tez Savunma Tarihi: 28/11/2023

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı
Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN (Jüri Başkanı)

Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ

Doç. Dr. Nevzat ARTUÇ

İmzası

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı:İbrahim Halil ER

Öğrenci Numarası:220503111010

Tezin Savunma Tarihi: 28/11/2023

ÖN SÖZ

Peygamberimiz (sav)’ın hayatında savaş önemli bir yer tutar. Medine’den geldikten sonra vefatına kadar sürekli bir savaş ve mücadele içerisinde olmuştur.

Resulullah (sav)’ın bu özelliğini bilen sahabe ve tabiin, onun megazilerini (savaşlarını) sıkı takip etmiş ve öğrenmişlerdir. Bu sayede mücadele ve cihadı öğrenmişlerdir. Maalesef günümüzde bu yön unutturulmaya çalışılmış, daha çok kişisel ibadetler öne çıkartılmıştır. Bu da eksik bir Peygamber tasavvuruna yol açmış, Müslümanları uyuşturmuştur.

Resulullah (sav), “Ben rahmet Peygamberiyim, ben savaş Peygamberiyim.” diyerek savaş ve barışı bir arada zikrettiği gibi rahmeti de savaşla birlikte zikrederek durumu pekiştirmiştir. Oryantalistlerin en büyük eleştirisi ise Peygamberin İslam’ı savaş ve kılıçla yaydığıydı. Bu kasıtlı bir yaklaşım olup tamamen olayları çarpıtmaya yöneliktir.

Resulullah (sav)’ın yaptığı savaşlar veya daha sonraki Müslümanların İslam’ı yaymak amacıyla yaptıkları savaşlar, kitleleri zorla İslamlaştırmak amacıyla değil; bilakis insanları sömüren sistemleri yok ekmek, onların belli bir zümrenin elinde ezilmelerini engellemek amacıyla yapılmıştır çünkü Resulullah (sav)’ın mücadele ettiği sistem sahipleri, sömürü düzenlerinin yok olmaması için İslam’a cephe aldıkları gibi yönettikleri kitleleri de bu şekilde kandırmışlardır.

Günümüzde bile en medeni dediğimiz Batılı ülkeler, aslında en savaşçı ülkeler olmuştur. Onların medeniyeti savaşla birlikte yürümüştür ve hâlen de sistem bu şekilde çalışmaktadır. Siz ne kadar medeni ve haklı olsanız bile insanların dirençlerini ancak güç göstererek kırabilmektesiniz. Peygamberin savaşları, komutanlığı ve askerî stratejisinden bizim çıkaracağımız çok dersler vardır.

İbrahim Halil ER

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
HARİTALAR LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii

GİRİŞ

A. Tezin Adı	1
B. Konusu	1
C. Amacı	1
D. Önemi	1
E. Yöntemi	2
F. Kavramsal Çerçeve	2
G. Veri Toplama Tekniği	2
H. Kapsam ve Sınırlılıklar	5
I. Sonuç	5

1. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN SAVAŞ ÇEŞİTLERİ ve TÜRLERİ

1.1. Savaş Türleri	6
1.1.1. Seriyeler	6
1.1.2. Gazveler	9
1.2. Savaş Nedenleri	10
1.2.1. Tehdit Algısı	11
1.2.2. Güvenlik	12
1.2.3. İslam'ı Yayma	13
1.3. Hz. Peygamber (sav)'in Savaşları	13
1.3.1. Müşriklere Karşı Siyaseti ve Savaş	13
1.3.2. Yahudilere Karşı Siyaseti ve Savaş	18

1.3.2.1. Medine Yahudileri	19
1.3.2.2. Yahudilerle Anlaşma/Ortak Anayasa Girişimi	20
1.3.3. Bizas'a Karşı Siyaseti ve Savaş	24

II. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI DÖNEMİ

2.1. Bedir Savaşı'na Kadar Gazveler	27
2.1.1. Ebva (Veddan) Gazvesi (Safer 2/Ağustos 623)	27
2.1.2. Buvat Gazvesi (Rebiulevvel 2/Eylül 623)	28
2.1.3. Safvan (Bedru'l Evvel) Gazvesi (Rebiulevvel 2/Eylül 623)	28
2.1.4. Zülüseyre Gazvesi (Cemadiyelahir/Aralık 623)	29
2.2. Bedir Savaşı'na Kadar Seriyeler	31
2.2.1. Hamza b. Abdulmuttalib'in İs (Seyful-Sifil- Bahr) Seriyeye'si (Ramazan 1/Mart-Nisan 623)	31
2.2.2. Ubeyde b. Haris'in Rabiğ Seriyeye'si (Şevval 1/Nisan-Mayıs 623)	33
2.2.3. Sa'd b. Ebu Vakkas'ın Harrar Seriyeye'si (Zilkade 1/Mayıs-Haziran 623)	34
2.2.4. Abdullah b. Cahş'ın Batnı Nahle Seriyeye'si (Receb 2/Ocak 624)	35
2.3. Bedir Savaşı (17 Ramazan 2/14 Mart 624)	38
2.3.1. Kervan	38
2.3.2. Yola Çıkış	44
2.3.3. İstişare	48
2.3.4. Düşmanı Yanıltma ve İstihbarat	51
2.3.5. Savaş Planı	54
2.3.6. Savaş	57
2.3.7. Ganimet ve Esirler	60
2.3.8. Bedir Savaşı'nın Sonuçları	61
2.4. Bedir'den Uhud'a Kadar Gazveler	63
2.4.1. Benî Kaynuka Gazvesi (Şevval, 2/ Nisan 624)	63
2.4.2. Sevik Gazvesi (Zilhicce 2/Mayıs 624)	65
2.4.3. Karkaretü'l Küdür Gazvesi (Muharrem 2/Temmuz 624)	65
2.4.4. Zi Emer (Gatafan-Necid) Gazvesi (Rebiulevvel 3/Eylül 624)	66
2.4.5. Benî Süleym (Behran -Furu') Gazvesi (Cemadiyelevvel 3/Kasım 624)	67
2.5. Bedir'den Uhud'a Kadar Seriyeler	68
2.5.1. Umeyr b. Adi'nin Esma bt. Mervanı Öldürme Seriyeye'si (Şevval 2/Mart-Nisan 624)	68
2.5.2. Zeyd b. Harise'nin Karede Seriyeye'si (Cemaziyelahir 3/Kasım 624)	68
2.5.3. Galib b. Abdullah'ın Benî Selim ve Gatafan Seriyeye'si (Şevval 2/Mart-Nisan 624)	69
2.5.4. Salim b. Umyr'in Ebu Afek'i Öldürme Seriyeye'si (Şevval 2/Mart 624)	70
2.5.5. Muhammed b. Mesleme'nin Ka'b b. Eşref'in Öldürülmesi Seriyeye'si (Rebi'ulevvel 3/Ağustos-Eylül 624)	70

III. BÖLÜM

UHUD SAVAŞI DÖNEMİ

3.1. Savaşın Aşamaları	72
3.1.1. Savaşın Nedenleri	73
3.1.2. Müşriklerin Savaş Hazırlıkları	74
3.1.3. İstihbarat	75
3.1.4. Şura	76
3.1.5. Yola Çıkış	76
3.1.6. Savaş Stratejisi	78
3.1.7. Uhud Savaşı (7 Şevval 3/23 Mart 625)	81
3.1.8. Bozgun ve Sonrası	86
3.1.9. Değerlendirme	88
3.2. Uhud Savaşı'ndan Hendek Savaşı'na Kadar Gazveler	92
3.2.1. Hamrâ'ül-Esed Gazvesi (16 Şevval 3/28 Mart 625)	93
3.2.2. Benî Nadir Gazvesi (Rebiulevvel 4 / Temmuz 625)	94
3.2.3. Bedir el-Mev'id (Sufrâ-Sevik) Gazvesi (Zilkade 4/4 Nisan 626)	98
3.2.4. Zatu'r-Rikâ Gazvesi (Muharrem 5/ Haziran 626)	99
3.2.5. Dumetu'l-Cendel Gazvesi (Rebiülevvel 5/ Ağustos 626)	100
3.3. Uhud Savaşı'ndan Hendek Savaşı'na Kadar Seriyeler	104
3.3.1. Munzir b. Amr Seriyeye'si (Bi'ri Maune Vakası) (Safer 4 / Temmuz 625)	104
3.3.2. Abdullah b. Uneys'in Huzayl (Ebu Süfyan b. Halid'i Öldürme) Seriyeye'si (Muharrem 4 / Haziran 625)	105
3.3.3. Recî Vakası (Safer 4 / Temmuz 625)	106
3.3.4. Amr b. Ümeyye ed-Damri Seriyeye'si (4/625)	107
3.3.5. Ebu Selem'nin Katan veya Benî Esed Seriyeye'si (Muharrem 4/Haziran 625)	108

IV. BÖLÜM

HENDEK (AHZAB) SAVAŞI DÖNEMİ

4.1. Savaşın Aşamaları	109
4.1.1. Savaşın Nedenleri	109
4.1.2. Yahudilerin Savaş Stratejisi	111
4.1.3. Müşriklerin Hazırlıkları	112
4.1.4. Müslümanların Hazırlıkları	112
4.1.5. Yahudilerin İhaneti	115
4.1.6. Hendek Savaşı (Zilkade 5 / 31 Mart 627)	117
4.1.7. Değerlendirme	120
4.2. Hendek Savaşı'ndan Hudeybiye Antlaşması'na Kadar Gazveler	122
4.2.1. Benî Kureyza Gazvesi (Zilkade 5/Mayıs 627)	122
4.2.1.1. Savaş başlıyor	126
4.2.1.2. Arabuluculuk girişimleri	127

4.2.1.3. Teslim olmaları _____	130
4.2.1.4. Kureyzaoğulları neden teslim oldu? _____	132
4.2.1.5. Yahudilere verilen ceza _____	133
4.2.1.6. Kur'an Benî Kureyza olayına nasıl değinmiştir? _____	135
4.2.1.7. Tarih kitaplarının isnatları _____	136
4.2.1.8. Resulullah (sav)'ın verilen karara karşı tavrı nasıldı? _____	137
4.2.1.9. İnfaz _____	139
4.2.1.10. Ganimetin paylaşımı _____	143
4.2.2. Benî'l-Mustalik (Mureysî) Gazvesi (Şaban 5/Aralık 626) _____	144
4.2.3. Benî lihyân Gazvesi (Rebiulevvel 6/ Temmuz 627) _____	146
4.2.3.1. Usfan'a gidiş _____	147
4.2.3.2. Korku namazı _____	148
4.2.4. El-Gabe (Zu-Kırd) Gazvesi (Rebiulevvel 6/ Ağustos 627) _____	149
4.3. Hendek Savaşı'ndan Hudeybiye Antlaşması'na Kadar Seriyyeler _____	151
4.3.1. Muhammed b. Mesleme'nin Kuretâ Seriyye'si (Muharrem 6/ Haziran 627) _____	151
4.3.2. Muhammed b. Mesleme'nin Zu'l-Kassa Seriyye'si (Rebiulahir 6 / Ağustos 627) _____	152
4.3.3. Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh'ın Zülkassa veya Benî Sa'lebe Seriyye'si (Rebiulevvel 6 / Ağustos 627) _____	152
4.3.4. Zeyd b. Harise'nin Benî Suleym'e Karşı el-Cemum Seriyye'si (Rebiulahir 6 / Ağustos 627) _____	153
4.3.5. Zeyd b. Harise'nin İys Seriyye'si (Cemaziyelevvel 6 / Ekim 627) _____	154
4.3.6. Zeyd b. Harisenin' et-Taraf Seriyye'si (Cemaziyelahir 6 / 627) _____	155
4.3.7. Ukkâse b. Mihsan el-Esedi'nin Gamr (Gamre) Seriyye'si (Rebiulevvel 6 / Ağustos 627) _____	155
4.3.8. Abdurrahman b. Avf'ın Dûmetü'l-Cendel Seriyye'si (Şaban 6 / 627) _____	155
4.3.9. Zeyd b. Harise'nin Hismâ Seriyye'si (Cemaziyelahir 6 / 627) _____	156
4.3.10. Zeyd b. Harise'nin Vadi el-Kurâ Seriyye'si (Receb 6 / 627) _____	157
4.3.11. Zeyd b. Harise'nin Benî Fezare (Ümmü Kirfe) Seriyye'si (Ramazan 6 / 627) _____	158
4.3.12. Kürz b. Cabir'in Ureyne Seriyye'si (Şevval 6 / 627) _____	162
4.3.13. Hz. Ali'nin Fedek Seriyye'si (Şaban 6 / 627) _____	163
4.3.14. Necid (Sumame b. Usal'ın Yakalanması) Seriyye'si (6/627) _____	164

V. BÖLÜM

HUDEYBİYE GAZVESİ DÖNEMİ

5.1. Barışa Giden Süreç _____	166
5.1.1. Mekke'deki Kıtlık Sorunu Çözmesi ve Yardım _____	168
5.1.2. Mekkelilere Şam Ticaret Yolunu Açması _____	168
5.1.3. Umre Ziyareti _____	170
5.1.4. Mekke Yönetimi _____	171
5.1.5. İstişare _____	172

5.1.6. Diplomatik Görüşmeler	173
5.1.7. Rıdvan Biatı	176
5.1.8. Hudeybiye Antlaşması (Zilkade 6 / Mart 628)	177
5.1.9. Antlaşma Maddelerinin Değerlendirilmesi	178
5.1.9.1. Antlaşmanın süresi	178
5.1.9.2. Güvenlik ve saldırmazlık	179
5.1.9.3. Kabilelerle ilişkiler ve ittifaklar	179
5.1.9.4. Ticaret ve emniyet	179
5.1.9.5. İltica konusu	180
5.1.9.6. Umrenin yapılması	180
5.1.9.7. Genel değerlendirme	181
5.1.10. Antlaşmaya Tepkiler	181
5.2. Barış Ortamı	182
5.2.1. Sığınmacıların Durumu	182
5.2.2. Hayber Yahudileri Sorunu ve Hayber'in Fethi	185
5.2.3. Diplomatik Başarı	185
5.2.4. Davet Mektupları	185
5.3. Hudeybiye Barışı'ndan Mekke'nin Fethi'ne Kadar Yapılan Gazveler	186
5.3.1. Hayber'in Fethi (Muharrem 7/Mart-Nisan 628)	186
5.3.1.1. Savaş	187
5.3.1.2. Antlaşma	191
5.3.1.3. Sonuçları	192
5.3.2. Fedek Yahudileri ile Antlaşma (Muharrem 7/Mart 628)	196
5.3.3. Vâdi'l-Kurâ Gazası (Muharrem 7/Mayıs 628)	197
5.3.4. Teymâ Gazvesi (Cemaziyelahir 7/Ekim-Kasım 628)	197
5.3.5. Benî Fezare Gazvesi (Muharrem, 7/ Mart - Nisan 628)	198
5.3.6. El-Kadiyye (Kaza Umresi) Gazvesi (Zilkade 7/Mart 629)	198
5.4. Hudeybiye Barışı'ndan Mekke'nin Fethi'ne Kadar Yapılan Seriiyeler	200
5.4.1. Abdullah b. Atik'in Ebu Rafi Seriiyye'si (Ramazan 6/Ocak-Şubat 628)	200
5.4.2. Abdullah b. Revâha'nın Useyr b. Zarim Seriiyye'si (Şevval 6/Şubat-Mart 628)	201
5.4.3. Beşir b. Sa'd el-Ensari'nin Fedek Seriiyye'si (Şaban 7/ Aralık 628)	201
5.4.4. Galib b. Abdullah'ın Fedek'teki Benî Mürre Seriiyye'si (Safer 8/ Mayıs 629)	202
5.4.5. Beşir b. Sa'd el-Ensari'nin Yemn ve Cebâr (Cinab) Seriiyye'si (Şevval 7/Şubat 629)	203
5.4.6. Galib. Abdullah'ın Meyfaa Seriiyye'si (Ramazan 7/Ocak 629)	203
5.4.7. Galib b. Abdullah'ın Kedid(Benî Mulevveh) Seriiyye'si (Sefer 8 / Haziran 629)	204
5.4.8. Ömer b. Hattab'ın Türebe (Ucez-û Hevazin) Seriiyye'si (Şaban 7/Aralık 628)	205

5.4.9. Hz. Ebubekir'in Necid bölgesi'ndeki Hevazin Seriiye'si (Şaban 7/Aralık 628)	205
5.4.10. Hz. Ebubekir'in Necid Bölgesi'ndeki Benî Kilab (Fezare) Seriiye'si (Şaban 7/Aralık 628)	205
5.4.11. Ahrem b. Ebil Avca es-Sülemi (Benî Süleym) Seriiye'si (Zilhicce 7/Nisan 629)	206
5.4.12. Şuca b. Vehb el-Esedî'nin es-Siiye (Benî Amir) Seriiye'si (Rebiulevvel 8/ Temmuz 629)	207
5.4.13. Ka'b b. Umeyr'nin Zatu Atlah Seriiye'si (Rebiulevvel 8/Temmuz 629)	207
5.4.14. Amr b. As'ın Zâtü's-Selâsil Seriiye'si (Cemaziyelahir 8/ Ekim 629)	208
5.4.15. Mute Savaşı (Cemaziyelevvel 8/Eylül 629)	208
5.4.16. Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın Sifu'l-Bahr (Habat) Seriiye'si (Receb 8/Ekim 629)	212
5.4.17. Abdullah b. Ebu Hadra'nın Gâbe Seriiye'si (Hicri 8)	213
5.4.18. Ebu Katade'nin Hadıra Seriiye'si (Şaban 8/Aralık 629)	213
5.4.19. Ebu Katade'nin Batnı İdam Seriiye'si (Ramazan 8/Aralık 629)	214

VI. BÖLÜM

MEKKE'NİN FETHİ DÖNEMİ

6.1. Mekke'nin Fethi'nin Nedenleri	216
6.1.1. Benî Bekir'le Huzâ Arasındaki Düşmanlık ve Savaş	216
6.1.2. Mekke'nin Stratejik ve Dini Önemi	219
6.2. Fetih Hazırlıkları ve Hz. Peygamber'in Savaş Stratejisi	220
6.2.1. Mekke'nin Gölünü Kazanmak İçin Yardım Göndermesi	222
6.2.2. Düşman Liderlerini Uzaklaştırma	222
6.2.3. Ebu Süfyan'ın Kızı Ümmü Habibe İle Evlilik	223
6.2.4. Barış Antlaşması	224
6.2.5. Düşmanın İttifak Yapmasını Engelleme	224
6.2.6. Düşman Reisini Yanında Alıkoyma	225
6.2.7. Düşmanı İçten Elegeçirme	225
6.2.8. Psikolojik Korku/Psikolojik Mücadele	225
6.2.9. Mekke'nin Etrafındaki Dağlarda Ateş Yakılması	225
6.2.10. Güvence Verilmesi	226
6.2.11. Etraftaki Casus ve Gözcülere Karşı Dikkatli Olması	226
6.2.12. Casus Kullanma	227
6.2.13. Düşmanlıkta İleri Gidenlerin Öldürülmelerini Emretmesi	227
6.2.14. Savaş Hazırlıklarını Gizlemesi	228
6.2.15. Haberleşme Ağını Kesmesi ve Bir İhanet	228
6.3. Fetih Yolunda	231
6.3.1. Öncü Kuvvet	232
6.3.2. Düşman İstihbaratını Yanıltma / Şaşırtma Girişimi	232

6.3.3. Şefkat Ordusu	233
6.3.4. Hz. Abbas'la Karşılaşma	233
6.3.5. Bayrak ve Sancak Dağıtma	234
6.3.6. Bir Casusun Yakalanması ve Sorgusu	234
6.3.7. Asker Sayısını Olduğundan Fazla Gösterme	235
6.3.8. Kuşatma	236
6.3.9. Ebu Süfyan'ın Müslüman Oluşu	237
6.3.10. Mekkelilere Güvence	239
6.4. Mekke'nin Fethi (Ramazan 8/ Ocak 630)	241
6.4.1. Mecbur Kalmadıkça Kimsenin Öldürülmesini İstemedi	242
6.4.2. Direniş ve Çarpışma	245
6.4.3. Resulullah (sav)'ın Mekke'ye Girişi (20 Ramazan 8/11 Ocak 630)	245
6.4.4. Hz. Peygamber (sav)'ın Putları Yıkması	248
6.4.5. Resulullah (sav) Kâbe'de	249
6.4.6. Kâbe'nin Anahtarını Eski Sahibine Vermesi	250
6.4.7. Hz. Bilal-i Habeşî'nin Kâbe'de Ezan Okuması	252
6.4.8. Fetih Namazı	253
6.4.9. Resulullah (sav)'ın Fetih Konuşması ve Mekkelileri Afetmesi	253
6.4.10. Mekke Halkının Bîatı	255
6.4.11. Öldürülmeleri Emredilen Mekkeliler	256
6.4.11.1. Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh	258
6.4.11.2. İkrime b. Ebu Cehil	259
6.4.11.3. Abdüluzzâ b. Hatal	259
6.4.11.4. Sâre	260
6.4.11.5. Ernebe (Kureybe)	261
6.4.11.6. Huveyris b. Nukayz	261
6.4.11.7. Mikyas b. Subâbe	261
6.4.11.8. Haris b. Tulayula	262
6.4.11.9. Hebbâr b. Esved	262
6.4.12. Mekke İleri Gelenlerin Himaye Arayışları ve Müslüman Olmaları	262
6.4.12.1. Ümmü Hani'nin himaye ettikleri	263
6.4.12.2. Safvan b. Umeyye'nin Müslüman olması	263
6.4.12.3. İkrime b. Ebi Cehil'in Müslüman olması	264
6.4.12.4. Abdullah b. Zebare'nin Müslüman olması	265
6.4.12.5. Hz. Ebubekir'in Babasının Müslüman olması	265
6.4.12.7. Süheyl b. Amr'a eman verilmesi	266
6.4.12.8. Vahşi'nin Müslüman olması	267
6.4.12.9. Ebu Süfyan b. el-Haris'in Müslüman Olması	268
6.5. Fetihten Sonra	268
6.5.1. Resulullah (sav) Mekke'de Nerde Kalacak?	268
6.5.2. Ensarın Endişesi "Resulullah Mekke'de mi Kalacak?"	269
6.5.3. Resulullah (sav)'a Süikast Teşebbüsü	269

6.5.4. Ebu Süfyan'ın Tereddütleri	270
6.5.5. Peygamber (sav) Karşısında Titremeye Başlayan Adam	270
6.5.6. Ordu İhtiyacı İçin Mekke'li Zenginlerden Borç Para Alışı	271
6.5.7. Mekke'nin Yönetimi	272
6.5.8. Harem Sınırlarının Belirlenmesi	273
6.5.9. Mekke'nin Fethinin Hikmeti ve Sonuçları	273
6.5.10. Fethin Tarihi	275
6.5.11. Hicret Sona Ermiştir	276
6.6. Mekke Çevresindeki Putların Yok Edilmesi	277
6.6.1. Uzza Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 8/Ocak 630)	277
6.6.2. Süva Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 8/Ocak 630)	278
6.6.3. Menat Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 8/Ocak 630)	278
6.6.4. Lat Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 9/Ocak 631)	279
6.6.5. Zulkeffeyen Putunun Yok Edilmesi (Şevval 8/Ocak 630)	279
6.6.6. Fûls Putunun Yok Edilmesi (Rebiülahir 9/Temmuz 630)	279
6.6.7. Zülhalasa Putunun Yıkılması (10/631)	279
6.7. Mekke'nin Fethi'nden Sonra Yapılan Gazveler	281
6.7.1. Hüneyin (Hevazin) Savaşı (Şevval 8/Şubat 630)	281
6.7.1.1. Fetih'ten sonra gevşememek gerekir	281
6.7.1.2. Tuzak	284
6.7.1.3. Hezimetten Sonra Zafer	286
6.7.2. Taif Kuşatması	289
6.7.2.1. Kuşatmanın kaldırılması	291
6.7.2.2. Ganimet ve esirler	292
6.7.2.3. Hevazin heyeti	292
6.7.2.4. Ganimet paylaşımı	293
6.7.2.5. Ganimet dağıtımına tepkiler ve hüzn	295
6.7.3. Tebuk Gazvesi (Receb 9/Ekim 630)	297
6.8. Mekke'nin Fethi'nden Sonra Yapılan Seriyeler	307
6.8.1. Halid b. Velid'in Benî Cezîmelere Gönderilişi (Şevval 8/Ocak 630)	307
6.8.2. Ebu Amir'in Evtas Seriyeye'si (Şevval 8/Şubat 630)	308
6.8.3. Uyeyne b. Hısn el-Fezari'nin Benî Temim Seriyeye'si (Muharrem 9/Nisan 630)	308
6.8.4. Velid b. Ukbe'nin Benî Mustalik'e Gönderilmesi (9/630)	309
6.8.5. Dahakk b. Süfyan'ın Kurata (Benî Kilab) Seriyeye'si (Rebiülevvel 9/Haziran 630)	310
6.8.6. Alkama b.el-Mücezziz el-Müdlîci'nin Seriyeye'si (Rebiülahir 9/Temmuz 630)	310
6.8.7. Halid b. Velid'in (Dümetü'l Cendel) Ukeydir b. Abdülmelik'e Karşı Seriyeye'si (Receb 9/Kasım 630)	311
6.8.8. Kutbe b. Amir'in Has'am Seriyeye'si (Safer 9/Mayıs 630)	312
6.8.9. Ukkâşe b. Mihsan'ın Cinab Seriyeye'si (Rebiulahir 9/Ağustos 630)	312
6.8.10. Halid b. Velid'in Yemen (Hemdan) Seriyeye'si (10/ 631)	312

6.8.11. Ali b. Ebu Talib'in Yemen (Mezhic) Seriiye'si (Ramazan 10/Aralık 631) _____	312
6.8.12. Ali b. Ebu Talib'in Yemen (Hemdan) Seriiye'si (Ramazan 10/Aralık 631) _____	313
6.8.13. Halid b. Velid'in Necran'daki (Benî Haris b. Ka'b) Benî Abdülmedan Seriiye'si (Rebiülevvel 10/Haziran 631) _____	314
6.8.14. Surad b. Abdullah'ın Cüreş Seriiye'si (10/631) _____	316
6.8.15. Usame b. Zeyd'in Mut'e Seriiye'si (Safer 11/Mayıs 632) _____	316

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKLAR _____	319
------------------------	------------

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Bedir Savaşı 1.....	38
Harita 2. Bedir Savaşı 2.....	57
Harita 3. Uhud Savaşı.....	72
Harita 4. Hendek Savaşı.....	10909
Harita 5. Huneyn Savaşı.....	281
Harita 6. Tebuk Savaşı.....	29297

KISALTMALAR

Age.	: Adı Geçen Eser
(as)	: Aleyhisselam
bk.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
d.	: Doğum tarihi
Ed.	: Editör
GÜ	: Gaziantep Üniversitesi
H./h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İst.	: İstanbul
M./m.	: Miladi (Sadece miladi tarihse yanında hiçbir şey yok.)
öl.	: Ölüm Tarihi
(ra)	: Radiyallahu Anhu
s.	: Sayfa
(sav)	: Sallallahu Aleyhi ve Selem
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
v.	: Vefatı
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

A. Tezin Adı

Tezimiz, Hz. Muhammed'in tüm savaşlarını kapsadığından adını Danışmanımızın da uygun görmesiyle "Hz. Muhammed'in Savaşları" koymayı tercih gördük.

B. Konusu

Hz. Muhammed'in savaşlarını "Gazve" ve "Seriyye" olmak üzere iki ana kategoriden oluşmaktadır. Gazveler, bizzat Resulullah (sav)'ın katıldığı savaşlar iken, Seriyyeler kendisinin katılmadığı fakat onun gönderdiği birliklerden oluşmaktadır. Seriyyeler, bir anlamda gazveleri de kapsadığından biz gazvelerin daha iyi anlaşılması için onları da "Hz. Muhammed'in Savaşları" konusuna dâhil ettik.

C. Amacı

Hz. Muhammed'in savaşçı ve askerî yönünü, komutanlık yeteneğini ortaya çıkarmanın yanında, bu dönemde yaşanan savaşları askerî ve tarihî veriler ışığında bir daha incelemektir. Özellikle Hz. Muhammed ile ilgili oryantalistlerin temel eleştirisi İslam'ın kılıç zoruyla yayılmış olduğu iddiasıdır. Biz savaşlar üzerinde yoğunlaşarak bu iddiayı bir anlamda çürüttüğümüz gibi, savaşların sadece bir stratejik harekât olduğu ve mümkün olan en az insan kaybı ile sonuca ulaşmaya çalışıldığını göstermeyi amaçladık.

Biz, bu çalışmamızla İslam'ın yayılmasının nasıl zorlu bir süreçten geçtiğini de göstermeye çalıştık.

D. Önemi

İlk İslam Devleti'nin kuruluş süreci ve bu süreçte yaşanan savaşlar, bölgedeki kabilelerin ve gayrimüslimlerin tepkisi verilmeye çalışılmaktadır. Hz. Muhammed'in

savaşları başından beri araştırmacıların dikkatini çektiği gibi, lehte ve aleyhte birçok çalışmaya konu olmuştur fakat bu çalışmalar hep olayın bir yönü üzerinde durulduğu gibi genelde bir ön yargıyı kabul ettirmeye yönelik olmuştur. Biz ise ön yargıdan değil olaylardan yola çıkarak bir yargıya ulaşmaya çalıştık.

E. Yöntemi

Birinci elden kaynaklar, dönem kaynakları, hadis kitapları, Kur'an-ı Kerim ve modern araştırmalar.

F. Kavramsal Çerçeve

Konumuz “HZ. MUHAMMED’İN SAVAŞLARI” olduğundan önce, savaşlar konusunda genel bir bilgi verildikten sonra bu savaşlar, kategorileştirilerek her kategori kendi içinde bir tutarlılık ekseninde anlatıldı.

G. Veri Toplama Tekniği

Bu çalışmamızın ana kaynaklarını “HZ. MUHAMMED’İN SAVAŞLARI” ile ilgili İslam tarihi eserleri oluşturduğu gibi, günümüze kadar yaşamış ve yaşamakta olan tarihçilerin de eserlerinden yararlanılacaktır. Araştırmamızın konusu “Siyer ve Savaş” olması nedeniyle kaynaklarımız arasında daha çok; “siyer, meğazi, hadis, tarih, tabakat ve ensab kitapları” ağırlığı teşkil edecektir.

Meğâzî konusunda en önde zikredilmesi gereken eserlerden biri Vâkıdî’nin (207/822) “Kitâbü’l-Meğâzî”, isimli eseridir. Hemen hemen bütün İslâm tarihi klasiklerinin kaynaklarından olan Vâkıdî, Hz. Peygamber’in savaşları ile ilgili rivayetleri kapsamlı anlatımlar ve de sebep-sonuç ilişkileri bağlamında sunması nedeniyle bizim için son derece önemli bir müracaat kaynağı olmuştur. Hz. Peygamber’in gazve ve seriyyelerinin kronolojik bir yapıyla ele alındığı bu eserde rivayetler dağınık olarak verilmektedir. Ahmed b. Hanbel (241/855) ve Buhârî (256/870) gibi çok önemli hadisçiler tarafından zayıf olarak kabul edilmesine karşın bir kısım hadisçiler tarafından da güvenilir olarak kabul edilmiştir.

Bize göre Vâkıdî, günümüzdeki akademik anlayışa yakın bir şekilde kendisine ulaşan tüm rivâyetleri eserine almış ve çoğu zaman doğru veya yanlış olduğunu düşündüğü rivayetleri belirtmiştir. Bu sebeplerle çalışmamızda hatırı sayılır bir çoklukla kullanılmış olup bu eserdeki yanlışlık ve eksiklikleri İbn Hişâm’ın, “es-Sîretu’n-Nebeviyye” isimli eseriyle mukayeseli bir şekilde gidermeye çalıştık.

İkinci başvuru kaynağımız ise İbn Hişâm'ın (218/833), “es-Sîretu'n-Nebeviyye” isimli eseridir. İbn Hişâm'ın önemi ise İmam Şâfiî'nin (204/819): “Meğâzî'de derinleşmek isteyen kimse Muhammed b. İshâk'a muhtaçtır.” dediği İbn İshâk'ın, “Siretu İbn İshâk” adıyla meşhur olan “Kitâbu'l-Mübtede' ve'l-Meb'as ve'l-Meğâzî”sini yeniden tertip etmiş olmasındadır. İbn Hişâm, şöhretini bu esere borçludur. İbn Hallikân (681/1282), Zehebî (748/1347), İbn Kesîr (774/1373), Sehâvî (902/1497) ve İbnu'l-İmâd (1089/1679) gibi müellifler, bu eseri Hz. Peygamber'in hayatına dair en iyi siyer kitabı olarak kabul etmişlerdir.

Tabakat kitapları arasında yer alan Vâkıdî'nin talebesi İbn Sa'd'ın (230/845) eseri et-Tabakâtü'l-Kübra, Hz. Peygamber'in hayatını anlatırken savaflara ve sebeplerine ilişkin bilgiler de vermiştir. Vâkıdî'nin kitabı ile benzer özellikler taşıyan İbn Sa'd'ın kitabı, yer yer farklı rivayetleri ile de dikkat çekmektedir. İbn Sa'd, eserinde Hz. Peygamber'in hayatını ve sahabîlerin biyografilerini inceler. Konumuz açısından değerlendirdiğimizde özet mahiyetinde bilgi veren bu eser, güvenilirlik ve kaynaklık teşkil etme yönünden çok büyük bir öneme sahiptir.

Yine kaynak kitaplar arasında yer alan eserler arasında Belâzürî'nin (279/892), “Ensâbu'l-Eşrâf” ve “Futûhu'l-Buldân” isimli eserlerini zikredebiliriz. Sistemli umumi tarihçiliğin ilk örneğini veren kişi olarak nitelendirilen Belâzürî'nin özellikle “Ensâbu'l-Eşrâf” isimli eseri çalışmamız açısından önemli bir eserdir. Hz. Peygamber'in hayatından ve sahabîlerin biyografilerinden bahsedilen bu eserde Hz. Peygamber'in savafları da özel bir bölüm halinde aktarılmıştır.

Genel tarih kitapları içinde Taberî, kronolojik sıraya göre Hz. Peygamber dönemi olaylarını incelemiş ve savaflara da geniş yer vermiştir. Ayrıca konumuz hakkında muhtasar bilgiler ihtiva eden İbni Hazm'ın (469/1076), “Cevâmi'u-Sîreti'n-Nebeviyye”si çalışmamız açısından değerli bilgiler ihtiva etmektedirler.

İlk dönem kaynaklarından son olarak İbnü'l-Esîr'in (630/1233), “el-Kâmil fi'tTârî”i, Zehebî'nin (748/1347), “Târîhu'l-İslâm”, Zühri'nin “el-Meğâzi” (124/742), Beyhaki'nin “Delâilü'n-Nübüvve” (458/1066) ve İbni Kesîr'in (774/1373), “el-Bidâye ve'n-Nihâye”si çalışmamız açısından çok değerli kaynaklardır. Özellikle İbn Kesir'in eseri konuyla ilgili hadis kaynaklarına ulaşma ve yorumlama açısından önemlidir. Aynı zamanda hadisçi de olan İbn Kesir, siyeri bir anlamda hadislerin ışığında yazmıştır.

Buraya kadar verdiğimiz örnekler Arapça olup Arap yazarlara aittir. Bunlara ilaveten gerek Batılı ve gerek Türk ve Müslümanlar yazarlarca kaleme alınan tarih kitapları da bulunmaktadır. Bu çalışmamızda söz konusu Batılı yazarlara ait eserlerle Türkçe kaynak ve araştırmalardan da istifade etmiş olacağız. Bu türden eserlere de şu örnekleri verebiliriz. Martin Lings, “Hz. Muhammed’in Hayatı”, Montgomery Watt, “Hz. Muhammed Medine’de”, Muhammed Hamidullah “İslam Peygamberi ve Hz. Peygamberin Savaşları” isimli eserleridir.

Hamîdullah’ın savaşlarla ilgili eseri büyük savaşları ele almış, daha çok savaşların coğrafi ve tarihsel ayrıntılarını aktarmıştır. Bu özellikleri görmemiz bakımından yararlı olmuştur. Ayrıca hayatını siyer araştırmalarına veren Hindistan kökenli büyük Müslüman alim Mevlana Şibli Numani’nin (1914) “Son Peygamber Hz. Muhammed” isimli eseri de bize konuları anlamamızda ve tarihteki çelişkili rivayetleri çözmemizde önemli katkı sağlamıştır.

Türkiye’de yapılan çalışmalara gelince, M. Âsım Köksal’ın (1419/1998), “İslâm Tarihi” isimli eserinin çok büyük bir gayretin meyvesi olduğunu peşinen söylemek yerinde olur. Bu kitap, yaptığımız araştırmada rotamızı çizdiği gibi kaynaklar açısından da zengindir. Kitabın özelliği konuyla ilgili kaynaklarda geçen tüm rivayetleri nakletmesi şeklinde olmuştur. Bu da bize konuyla alakalı eski kaynakların görüşlerini bir bütün içerisinde görmemizi sağlamıştır.

Hz. Peygamber dönemine ilişkin savaşları müstakil olarak ele alan çalışmaların azlığını ifade etmeliyiz. Kâsım Şulûl’un “Hz. Peygamber Devri Kronolojisi” çalışması ve İbrahim Sarıçam’ın “Hz. Muhammed’in Evrensel Mesajı” adlı eseri tezimizde yararlandığımız araştırmalar olmuştur.

Ayrıca Diyânet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan “İslâm Ansiklopedisi”ndeki konumuzla ilgili olan maddelerden yararlanılmıştır. Tabii ki Kur’an ve Hadis kitapları da bizim başvurduğumuz en önemli kaynak olmuştur. Bunun dışında internet üzerinden konuyla ilgili ulaştığımız orijinal makale, araştırma ve tezlerden de yararlandık.

Tezimizi bu temel kaynakları ve araştırmaları taramak suretiyle, sağlıklı bulduğumuz bilgileri değerlendirerek hazırlayacağız.

Araştırmamızı hazırlarken başta danışmanım olmak üzere konu ile ilgili diğer öğretim üyeleri ve uzmanlardan da yararlanacağım.

H. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırmada dönemin genel bir profili de  kartılacaktır. Dolayısıyla sebep-sonuç ilişkilerine bağlı olarak çalışmamızın girişinde araştırmamızın önemi, amacı, metodu ve kaynakları açıklanacaktır.

Peygamberin yaptığı büyük savaşların herbirisini bir dönem olarak düşünüp anlatımımızın merkezine aldık.       her büyük savaş döneminde strateji ve konum değişmişti.

Birinci Bölüm: Savaşlar ve Savaş  eşitleri

 kinci Bölüm: Bedir Savaşı Dönemi

      Bölüm: Uhud Savaşı Dönemi

D rd    Bölüm: Hendek Savaşı Dönemi

Beşinci Bölüm: Hudeybiye Barışı Dönemi

Altıncı Bölüm: Mekke Savaşı Dönemi

I. Sonuç

Tezimizde incelediğimiz konularda ulaşılan neticeler ortaya konacaktır.

I. BÖLÜM

Hz. PEYGAMBER'İN SAVAŞ ÇEŞİTLERİ ve TÜRLERİ

1.1. Savaş Türleri

Peygamberimiz döneminde yapılan savaşları genelde Seriiye ve Gazve olarak ikiye ayırmak siyer yazarlarının kullandığı bir metoddur. Seriiyeler küçük müfrezelerin yaptığı savaşlar ve operasyonlar olup genelde başka sahabelerin komuta ettiği çatışmalardır. Bizzat Peygamberin katıldığı seriiye sayısı azdır. Gazveler ise büyük çaplı savaşlar olup bizzat Resulullah (sav) tarafından yönetilmiştir. Siyer âlimleri, Peygamberimizin savaşlarına “Meğazi” adını vermişlerdir.

1.1.1. Seriiyeler

Sözlükte “gece yolculuğu yapmak veya yaptırmak, geceleyin yola çıkmak.” anlamındaki serâ kökünden türeyen seriiye “askerî birlik, silahlı tim, ordunun bir bölüğü” manalarına gelir. Bu askerî birliklere görevlerinin gereği olarak çok defa geceleyin yol almaları, gizli hareket etmeleri ve baskın şeklinde harekât planı yürütmeleri dolayısıyla seriiye adı verilmiştir. Kelime terim olarak Resûl-i Ekrem’in hedef ve planlarını kendisinin belirlediği, ancak bizzat kumanda etmeyip sahabeden birinin kumandasında gönderdiği askerî birlik ve harekâtlar için kullanılmıştır. Bu yönüyle Resûlullah’ın bizzat kumanda ettiği askerî seferleri ifade eden gazveden ayrılır.

Harekât planları, asker sayısı ve operasyon biçimleri açısından gazve ile seriiye arasında fark varsa da bu iki terimin ayrılmasında en önemli belirleyici unsur Hz. Peygamber’in bizzat kumanda edip etmemesidir. Bununla birlikte Bi’rimaûne, Zâtüsselâsil ve Mûte gibi bazı seriiyelere kelimenin sözlük anlamından hareketle gazve adının verildiğini görmek mümkündür. Ayrıca bu durumun askerî harekâtın büyüklüğü ve özellikleriyle de ilgili olduğu söylenebilir. Öte yandan gazve ile aynı kökten türeyen ve “savaş, savaş yeri, savaş anı” anlamlarını taşıyan “megzâ”nın

çoğulu “megāzî” de Resûl-i Ekrem’in gazve ve seriyyelerinin tamamını içeren bir terim olarak kullanılmış, bu konuda yazılan eserlere “Kitâbü’l-Megāzî” denilmiştir; bunların en meşhuru Vâkıdî’nin kitabıdır. Kaynaklarda, seriyye karşılığında bazen “ba’s” (göndermek, sevk etmek) teriminin, ayrıca “vak’a, yevm” gibi kelimelerin hem gazve hem seriyye için kullanıldığı görülür.

Peygamber’in hicretten kısa bir süre sonra başlattığı fiilî mücadele döneminin en önemli faaliyetlerinden olan seriyyeler gerek strateji ve savaş taktikleri gerekse dinî ve siyasi sonuçları bakımından büyük önem taşır. Ayrıca kalıcı ve düzenli askerî gücün oluşumunda planlı tatbikat rolü oynamış, askerî ve idari açıdan uygulamalı eğitim imkânı sağlamıştır. Seriyyelerin amacı gazvelerle bütünlük içinde, İslamiyet’in yayılmasına engel oluşturan unsurları bertaraf etmek, Müslümanları maddi ve manevi baskılardan kurtararak onlara dinlerini özgürce yaşayabilecekleri bir ortam sağlamaktır. Bunun yanında seriyyelerin her biri özel stratejik amaçları olan askerî operasyonlardır ve bu açıdan bakıldığında sebep ve sonuçları itibariyle dört ana grupta toplanmaları mümkündür.

Birincisi; Suriye ticaret yolunu kontrol altına almaya yönelik, Kureyş kervanlarını takip eden seriyyelerdir. Hicretin ilk iki yılında yoğun biçimde sevk edilen bu seriyyelerle ekonomik ve siyasal ambargo stratejisi uygulayarak Kureyş’in ticareti engellenmeye, böylece bir taraftan onları iktisadî zayıflığa düşürürken bir taraftan da bölgede etkinliğin arttırılmasına ve üstünlüğün ele geçirilmesine çalışılmıştır. Hicretin birinci yılında gönderilen Hamza b. Abdülmuttalib kumandasındaki İs Seriyye’si, Ubeyde b. Hâris kumandasındaki Râbiğ Seriyye’si ve Sa’d b. Ebu Vakkâs kumandasındaki Harrâr Seriyye’si bunların başlıcalarıdır.

İkincisi; Medine’nin iç ve dış güvenliğini sağlamaya yönelik seriyyelerdir. Mekke müşriklerinden ve Medine civarındaki düşman kabilelerden gelen saldırıları karşılamak, yerinde bastırmak ya da gerçekleşen saldırılara cevap vermek amacını taşıyan bu seriyyelerin sayısı çoktur ve bunlarda önemli sonuçlar elde edilmiştir. Ebu Seleme el-Mahzûmî’nin Katan, Muhammed b. Mesleme’nin Kuratâ, Ukkâşe b. Mihsan’ın Gamre, Ebu Ubeyde b. Cerrâh’ın Zülkassa, Zeyd b. Hârise’nin Cemûm ve Alkame b. Mücezziz’in İslâm tarihinde ilk deniz seferi mahiyetindeki Habeş Seriyyeleri bu türdendir.

Üçüncüsü; yine güvenlikle ilgili, istihbarat toplamak ve keşif yapmak için gönderilen seriyyelerdir. Hz. Peygamber'in askerî başarısında büyük payı olan bu tür seriyyelerin ilki ve en meşhuru, hicretin on yedinci ayına rastlayan (Ocak 624) Abdullah b. Cahş'ın kumanda ettiği Nahle Seriiyye'si'dir. Abdullah b. Revâha ve Abbâd b. Bişr'in Hayber Seriiyyeleri de bu gruptandır.

Dördüncüsü; özel görevlerle yollanan seriyyelerdir. Bunlardan Âsım b. Sâbit'in Recî', Münzir b. Amr'ın Bi'rîmaûne ve Abdurrahman b. Avf'ın Dûmetülcendel seriyyeleri İslam'a davet için gönderilmiştir. Özel görevli seriyyelerin bir başka türü de dine ve kutsal değerlere hakaret edenlerin bertaraf edilmesi amacıyla Umeyr b. Adî'nin Asmâ bint Mervân, Sâlim b. Umeyr'in Ebu Afek, Muhammed b. Mesleme'nin Kâ'b b. Eşref ve Abdullah b. Üneys'in Hâlid b. Süfyân'ı (veya Süfyân b. Hâlid) cezalandırması örneklerinde olduğu gibi İslam düşmanlarının üzerine sevk edilenlerdir. Ayrıca putları yıkmaya yönelik Seriiyyeler de olmuştur. Bunlar; Hâlid b. Velîd Uzzâ, Sa'd b. Zeyd el-Eşhelî Menât ve Ebu Süfyân ile Mugîre b. Şu'be de Lât putlarını yıkmakla görevlendirilmiştir.

Seriiyyelerin sayısı ve adlandırılması konusunda kaynaklarda farklı bilgilere rastlanmaktadır. Bu husustaki en ayrıntılı açıklamalar Vâkîdî'nin "el-Megâzî"si ve İbn Sa'd'ın "et-Tabakat"ında yer almaktadır. Her iki müellif de seriyyelerin sayısını kırk yedi olarak zikretmekle birlikte Vâkîdî elli beş, İbn Sa'd elli yedi seriiyye hakkında bilgi vermiştir. İbn-i Hişam ise Seriiyye ve müfreze sayısını otuz sekiz olarak vermektedir.¹ Taberi ise seriiyye sayısını otuz beş olarak belirtir.² Şemseddin Şâmî'ye göre ise seriyyelerin sayısı yetmiştir. Seriiyyeler genellikle gönderildikleri yerin ya da kumandanın ismiyle anılmıştır. Ancak aynı istikamete birden fazla seriiyye yollandığı veya aynı kumandana birden fazla görev verildiği için isim karışıklıkları olmuş, bu sebeple bazı kaynak ve araştırmalarda yer ve kumandan isimlerini birlikte kaydetmek suretiyle adlandırma yoluna gidilmiştir."³

Seriiyyelerin gönderiliş amacını şöyle özetleyebiliriz:

- a) Müslümanların canını, malını ve namusunu korumak
- b) Davetin önündeki engelleri kaldırarak din hürriyetini temin etmek

¹ İbni Hişam, *Siret*, çev. Hasan Ege, (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2001), 4/352.

² Taberi, *Tarih*, (Beyrut: Dar'ul Suveydan, 1967), 3/154.

³ Serdar Özdemir, "Seriiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/565-566.

- c) İslam toplumunu tesis etmek
- d) Devletin varlığını devam ettirmek
- e) Haber toplamak
- f) Davet etmek
- g) Müdafaa etmek
- ğ) Kervan takip etmek
- h) Antlaşmaya ihanet edilmesi üzerine ceza vermek
- i) Müşriklerin harp teklifi üzerine cevap vermek
- j) Putları tahrip etmek
- k) Zedelenen devletin itibarını kurtarmak⁴

1.1.2. Gazveler

Arapça’da gazv mastarı “istemek, arzu etmek, kastetmek, niyetlenmek” gibi mânaların yanı sıra “düşmanla savaşmak” anlamında da kullanılır. Bu kökten türemiş bir isim olan gazve ise (çoğulu gazavât) “akın, saldırı, din uğruna yapılan savaş” anlamına gelir.

Hadis ve siyer âlimlerinin kabul ettiklerine göre asker sayısı az veya çok olsun, savaş için yahut başka bir maksatla hareket edilsin, çarpışma vuku bulsun veya bulmasın Hz. Peygamber’in bütün seferlerine gazve, bir sahebinin kumandası altında gönderdiği askerî birliklere de seriyye denilir. Bazı ilk dönem İslam tarihçileri Resûl-i Ekrem’in bizzat katılmadığı seferlere de gazve adını vermişlerdir.

Hz. Peygamber’in bizzat komuta ettiği gazvelerin sayısı İbn Hişâm⁵, Vâkıdî⁶ ve İbn Sa’d’ın tespitlerine göre 27’dir.⁷ Bunlardan yalnız dokuzunda savaş meydana gelmiştir.⁸ Vâkıdî’ye göre, Hz. Peygamber’in emir ve kumandası altında yirmi yedi gazve gerçekleştirilmiştir.⁹

⁴ İhsan Arslan, "Hz. Peygamberin Savaşlardaki Tavrı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 39 (2015), 1043.

⁵ İbni Hişam, *Siret*, 4/351.

⁶ Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *Meğâzî – Hz. Peygamberin Savaşları*, çev. Musa K. Yılmaz, (İstanbul: Harf Yayınevi, 2014), 46.

⁷ İbni Sa’d, *Tabakât*, çev. Mahmut Polat, (İstanbul: Siyer Yayınları, 2015), 2/1.

⁸ Ahmet Özel, “Yönetici Peygamber Olarak Hz. Muhammed”, *Divan İlmî Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 20 (2006/1), 25.

⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, 46.

Gerek strateji ve harp taktikleri, gerekse dinî ve siyasi sonuçları bakımından büyük önem taşıyan Hz. Peygamber'in gazvelerinin amacı küfür ve batılın zulmünü ortadan kaldırmak, İslamiyet'in yayılmasına engel teşkil eden unsurların tahakkümüne son vermek, yeryüzünde hakkı yüceltmek, fitne ateşini söndürmek, insanları maddî ve manevî baskılardan kurtarmak ve İslami gerçekleri onlara duyurmaktır."¹⁰

1.2. Savaş Nedenleri

Resulullah (sav) zamanında meydana gelen gazâ ve seriyyelerin nedenleri de şunlardır:

- a) Mazlumları zulümden kurtarmak
- b) İslam devletinin ve davetinin önünde bulunan engelleri kaldırmak.
- c) Din ve vicdan özgürlüğünü, inanç ve ibadet hürriyetini, düşünce ve ifade serbestisini sağlamak
- d) Güven ve asayiş sağlamak. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulmaktadır:
*"Fitne ortadan kalkıncaya ve din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın; fakat vazgeçerlerse artık zalimlerden başkasına saldırmak yoktur."*¹¹
- e) Allah'a ve ahirete inanmadıkları için her zulmü irtikâp eden, her rezaleti pervasızca işleyenleri yola getirmek¹²
- f) Zayıfları kuvvetlilerin baskısından kurtarmak. *"Kendileriyle savaşılmalara (müminlere) zulme uğramış olmaları sebebiyle (savaş konusunda), izin verildi"*¹³
- g) İslam'ın yayılma özgürlüğünü korumak
- h) Barışı ayakta tutan prensipleri pekiştirmek¹⁴

¹⁰ Hüseyin Algül, "Gazve", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/488-489.

¹¹ Hayrettin Karaman, *Kur'an Yolu Meal ve Tefsir*, (Ankara: Diyanet İşleri Yayınevi DİB, 2017), el-Bakara 2/193, el-Enfal 8/39.

¹² Tevbe 9/29.

¹³ Hac 22/39.

¹⁴ İhsan Arslan, "HZ. Peygamberin Savaşlardaki Tavrı", 1042.

1.2.1. Tehdit Algısı

Müslümanlar, Medine'ye gelince ilk kez iç ve dış tehdit ile karşı karşıya kaldılar ve Resulullah (sav) bu iki tehdide karşı ince bir siyasetle Müslümanları korumasını bildi. İç tehdidin başında Medine'deki Yahudiler ile münafıklar geliyordu. Peygamber (sav), Medine Sözleşmesi ile bu iç tehdidi geçici bir süre kontrol altına almayı başardı.

Asıl önemli olan dış tehditti. Bu tehdidin başında da Mekke müşrikleri geliyordu. Mekke müşrikleri, müttetikleri aracılığıyla Medine'ye karşı ciddi bir tehditti. Bundan sonraki süreç de Mekke'nin oluşturduğu bu dış tehditle mücadele ile geçti. Kureyş önderlerinden Ebu Süfyan ve Übey b. Halef, hicretten sonra Ensar'a içinde tehdit barındıran bir mektup gönderdi. Mektupta, "Muhammed'le aralarından çekilmelerini, ona yardım etmekten vazgeçmelerini istemiş, aksi takdirde kendilerine karşı o güne kadar misli görülmemiş şiddetli bir savaş açacaklarını bildirmişti. Ensar bu tehdide boyun eğmeyince bu sefer Medine'de yaşayan münafık ve Yahudiler'e benzer mektuplar gönderdiler. Kureyş müşriklerinin mektupları da şöyledir. Lat ve Uzza'ya yemin ederiz ki, ya Muhammed'e karşı koyacak ya da memleketinizden çıkarıp atacaksınız"¹⁵

Mekke kadar yakın tehdit olmasa da Bizans ve onun uydu devletleri ile Sasani ve onun uydularının tehditleri de potansiyel olarak varlığını koruyordu. Nitekim daha sonra Bizans ve bağlaşıklarına yönelik iki önemli harekât yapılacaktır. Böyle bir ortamda Bizans'ın sınırı olan Tebük'e yapılan seferde Bizans ordusuyla karşılaşılmasaydı da bölgedeki Eyle Hristiyanları ile Cerbâ, Ezruh ve Maknâ Yahudi toplulukları ile Hicaz-Suriye kervan yolu üzerindeki Hristiyan Arap kabilelerinin oturduğu önemli bir mevki olan Dûmetülcendel itaat altına alındı. Böylece Bizans'ın nüfuz alanına girilmiş olduğu gibi daha sonraki dönemler için de Fetih yönü belirlendi. Hz. Ebubekir, Resulullah (sav)'nin başlattığı bu Fetih hedefini gerçekleştirdi.

"Tebük Seferi başlı başına büyük bir stratejik harekât olup Müslümanların büyük cesaret ve direncini göstermekle kalmamış, sınırlarını fiilî veya potansiyel düşmanlardan korunması hususundaki güçlü irade ve azimlerini de ortaya koymuştur. Dışta Bizans ve Arap Yarımadası çevresindeki diğer devletlere, Medine'de kendi

¹⁵ Elşad Muhammedov, *Hz. Peygamberin Savaşları*, (İstanbul: İsam, 2018), 62.

halkının güvenliğini sağlayacak güç ve iradeye sahip bir yönetim bulunduğu, içeride ise kabile reislerine ülke içi güvenliğı ve barışı ihlal edecek davranışlardan sakınmaları ihtar edilmiştir."¹⁶ Sasanilere karşı bağlaşıklarının Müslüman olması ile tehdit uzaklaştırılmış olacaktır.

1.2.2. Güvenlik

"Güvenlik, ilkin düşman hücumundan emin olmayı, ikincisi düşmana karşı girişilen harekette; planlar düşman tarafından bozulduğunda düşmanın karşı saldırısından emin olmayı gerektirir. Üçüncüsü düşmanın hareketleri, gücü ve planları hakkında sürekli haber almayla; dördüncüsü, hazırlanan planlar, operasyonlar, taktikler, silahlar ve sahip olunan güç vb. konusunda gizliliğı sağlayarak sağlanır.

Resulullah (sav), Müslümanları dört bir yandan tehdit eden tehlikelerin, özellikle de Kureyş tehlikesinin bilincindeydi ve güvenlik sağlama gereğini iyi biliyordu. Bu sebeple düşmanın sürpriz hücumlarına ve karşı hücumlarına karşı şehirlerine ve savaş alanında savaşan askerlerine güvenlik sağlayabilecek olan her tedbiri aldı.

Kendisi düşmanın kuvveti, planları ve hareketleri hakkında sürekli haberli kılacak etkili bir devriye sistemi teşkil etti. Buradan elde ettiğı bilgilere göre ne zaman askerî bir savunma hareketine ihtiyaç duysa, Resulullah (sav) duraksamadan gerekeni yaptı. Medine çevresinde ne zaman bir düşman faaliyeti olsa hemen bunun büyümesini önlemek için ya bizzat kendi komutası altında ya da sahabeden bir komutanın başkanlığında bir birlik düzenleyip düşmanın üzerine yürüdü.

Resulullah (sav), aynı zamanda savaş alanında, savaşçıların güvenliğı için mümkün olan bütün tedbirleri de aldı. Güvenlik meselelerinde çok titizdi ve hiçbir şeyi şansa bırakmazdı. Düşman saldırısına ve isyana karşı tam bir güvenlik sağlamak için mümkün olan bütün pratik tedbirler alırdı. Ne zaman bir birlikle düşman üzerine yürüse daima bilgi toplamak için öncüler gönderirdi. Aldığı savaş düzenleri, düşmanın kuvveti, mevki ve arazi yapısına bağlı olarak tasarlanırdı. Stratejik avantajı sağlamak için aynı düşmana karşı savaş düzenini asla iki defa uygulamadı. Peygamber (sav), kuvvetlerinin güvenlik meselesine çok büyük önem verdi ve sürpriz bir hücumdan ve pusudan korunmak için mümkün olan bütün tedbirleri aldı. Seferlerinin her safhasında ashabının maneviyatlarını doruklara yükseltti.

¹⁶ Ahmet Özel, *Yönetici Peygamber Olarak Hz. Muhammed*, 21.

Resulullah (sav), Medine'ye geldiğinde Kureyş'in kendisini orada barış içinde yaşamaya bırakmayacağını, kendisiyle birlikte destek sağlayanları da yok etmek için her şeyi yapacaklarını biliyordu. Bu sebeple Medine'nin müdafaa sistemini sağlamlaştırmak için çok kuvvetli tedbirler alınması gerekiyordu. İslâm dinine sarılmış olan herkes şehirde kendilerini ancak böyle tamamen emniyet ve güvenlik içinde hissedebilirlerdi. Bu görüşe en büyük öncelik tanınmıştı ve uzunca bir süre bu görüş, Resulullah (sav)'ın müdafaa politikasının mihengi noktasını teşkil etti."¹⁷

1.2.3. İslam'ı Yayma

İslam'ı yaymak ve tebliğ amacıyla da savaşlar yapılmış, Seriyyeler gönderilmiştir. Mekke'nin Fethi, Tebuk Seferi, Hudeybiye Barışı bütün bunlar aynı zamanda İslam'ı yayma amaçlı seferlerdir.

1.3. Hz. Peygamber (sav)'in Savaşları

1.3.1. Müşriklere Karşı Siyaseti ve Savaş

Müslümanların Medine'ye yerleşmesine rağmen Kureyş müşriklerinin onları rahat bırakmayacağı açıktı çünkü Medine onların Suriye ticaret yolu üzerindeydi ve ciddi bir tehdit oluşturduyordu. Ayrıca taşıdıkları dinî kimlikle de Arapları Müslümanlaştırarak Kureyş'in otoritesini tehdit ediyordu.

“Resulullah (sav) Medine'ye geldiği zaman, Mekke'nin en önde gelen iki başkanı olan Ebu Süfyan ve Übey ibni Halef, Ensâr'a (Medineli Müslümanlara) şu ifadelerle dolu bir yazı yazdılar: *“Bundan böyle Arap kabileleri arasında ortaya çıkabilecek hiçbir savaş, sizinle bizim aramızda çıkacak bir yanık yarasından (savaştan) daha ıstırap verici olamaz fakat siz içimizden çıkmış olan ve en soylu ve en yüce bir mevkide bulunan birine yardım etmeye kalkıştınız ve ona sığınacak bir yurt verip onu savunuyorsunuz. Bu sizin için gerçekten utanılacak bir durum ve bir lekedir. Bizimle onun arasına girmeyiniz. Eğer kendisi doğru yolda bir insan ise bundan mutluluk payı çıkaracak olan bizleriz; yok eğer kötü biri ise onu ele geçirmeye herkesten çok bizim hakkımız vardır.”* Ka'b ibni Mâlik onların bu mektubuna daha sonra bir şiirle karşılık vermiştir. Resulullah (sav)'ı öven ifadeler büyük bir olasılıkla metne sonradan eklenmiş kalem oynatmalardır ancak böyle bir mektup, Mekkeli

¹⁷ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, Çev. Yusuf Balci, (İstanbul: İnkılap-Yenişafak, 1996), 1/605-609.

müşriklerin çevirdiği dolap ve hilelerin hicretten sonra bile durmadığını bizlere göstermektedir.”¹⁸

Bunun için Kureyş, yukarıdaki mektuptan başka Medine ileri gelenlerine ve Yahudilere ultimatö gönderdi. Kureyş müşrikleri bu mektuplarında açık bir biçimde savaş tehdidinde bulunmuşlardır: “*Lat ve Uzza’ya yemin ederiz ki ya Muhammed’e karşı koyacak ya memleketinizden çıkarıp atacak ya da onu öldüreceksiniz. Aksi takdirde savaşçılarınızı öldürmek ve de kadınlarınızı kendimize almak üzere hepimiz kalkıp üzerinize yürüyeceğiz.*”¹⁹ Bedir Gazvesi’nden önce, Peygamber (sav) henüz Medine’de iken Kureyş kâfirleri, İbn Übeyy ile beraberinde bulunan Evs ve Hazrec putperestlerine de mektup yazdılar ve şöyle dediler: “*Siz bizim adamımıza (Peygamber’e) kucak açıp barındırdınız. Biz Lât ve Uzzâ’ya yemin ederiz ki ya onu oradan çıkartıp kovar veya öldürürsünüz yahut da biz topluca gelip sizinle savaşçılarınızı öldürecek, çocuklarınızı esir alacağız.*” İbn Ubeyy ve beraberinde olanlar bunu duyunca Müslümanlarla savaşma konusunda görüş birliğine vardılar.

Peygamber (sav) gelip onlara şöyle öğüt verdi: “Kureyş kâfirlerinin tehdidi sizi bayağı etkilemiş. Siz, birbirinize karşı cephe almak ve savaşmakla Kureyş’in ekmeğine yağ sürmüş olursunuz çünkü bu takdirde Kureyş’in size yapamadığını siz kendi kendinize yapmış, çoluk çocuklarınızı öldürmüş olacaksınız. Yazık değil mi?” Bunun üzerine dağıldılar.²⁰

Aslında müşrikler bu mektuplarıyla Müslümanlara karşı savaş ilan ettiklerini ve bir savaş hâlinde olduklarını ispatladıkları gibi Müslümanların onlara karşı yaptığı hamleleri ve kervanlarına el koymalarını da meşrulaştırmış oldular. Bazı müsteşriklerin, müşriklerin bu savaş ilanını ve tehdidini görmemezlikten gelip kervanlara el konulmasını bir gasp olarak nitelemeleri tamamen ön yargıdan kaynaklanmaktadır.

Allah Resulu (sav) Medine’ye hicret edince her an Mekke’nin ve bağlaşıklarının Medine’ye bir saldırı yapacağı endişesini taşıdı. Gönderilen tehdit mektupları da onların bu endişelerini daha da büyüttü. Bu dönemde Resulullah (sav) birçok geceyi uyanık geçirirdi. Nesei’de rivayet edilen bir hadis de durumu gözler önüne sermektedir: “Resulullah (sav), Medine’ye geldiği ilk günlerde geceleri uyanık

¹⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 185.

¹⁹ Elşad Mahmudov, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 61-62.

²⁰ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, 305 (No. 6515).

geçirirdi.” Sahihi Buhari’de de konuyla ilgili şu hadis zikredilmektedir: “Bir keresinde Resulullah (sav): “Bugün daha becerekli biri nöbet tutsun.” buyurunca Sa’ b. Ebu Vakkas silahını kuşanıp gece boyu nöbet tuttu. Resulullah (sav) içi rahat bir şekilde uyuyabildi.”²¹

Anlaşıldığı kadarıyla Mekkeliler, Medine’ye karşı birtakım ekonomik önlemler almışlardı. Gerçekten, Ebu Nâile sütkardeşi Ka’b ibni Eşref’i öldürmek istediği zaman, (bir takım gizli maksatlarla) Müslümanların içinde bulundukları durumdan söz etmekle birlikte, satır aralarında bazı gerçekleri görmek de mümkündü: “Bu adamın (Muhammed’in) kalkıp aramıza gelişi bizim için büyük bir felaket oldu. Arabistan bize düşman oldu ve herkes bize karşı çıktı. Yollarımız kesildi, ailelerimiz (açlıktan) ölüyor, yiyeceğimiz kalmadı ve kendi kendimizi beslemekte büyük güçlükler çekiyoruz.” Bu sırada Ebu Nâile’nin durumu abarttığına hiç kuşku yoktu ancak aslında bu durum bazı gerçekleri de ortaya koymaktaydı. Mekkelilerin o dönemde Arabistan’ın uluslararası ticareti elinde bulundurduğu bilinmektedir. Öyle ise bu ekonomik baskının etkisinden kuşku duyulmaması gerekir.²²

Resulullah (sav) ise bu hamlelere karşılık Mekke’nin Suriye ticaret yollarını keserek, Mekkelileri ticari ve ekonomik yönden sıkıntıya düşürüp anlaşma masasına çekmeye çalışıyordu. Bir anlamda ticari ve ekonomik ambargo uygulamış oldu. Mekke’de güçlü bir aristokrat aileye mensup olan Resulullah (sav), Mekke’yi dize getirecek can damarını biliyordu. Bu da ticaretlerinin baltalanmasıydı. Ticaretlerini baltalaması Mekke’yi ekonomik anlamda çökertecek en önemli unsurdu. Mekke’ye sadece ticari ambargo uygulanmadı. Civardaki kabilelerle ittifak yaparak siyasi ve diplomatik manevralar da kullanıldı. Ayrıca buğday gibi hayati gıdalar da gönderilmeyerek bir anlamda ablukaya alındı...

Mekke’yi kuşatmanın yolu müttefik elde etmekten geçiyordu. Bunun için öncelikle Mekke ile sorunları olan kabilelerle görüştü ve yanına çekti. Ardından diğer kabilelerle antlaşma zemini oluşturmaya çalıştı. Zamanla birçoğuyla anlaşmış oldu. Hicretten hemen sonra başlayan askerî tedbirler ve ardından kabilelerle yapılan ittifaklarla Suriye ticaret yolu Müslümanların denetimine geçmiş oldu. Böylece kuzeye giden Mekke kervanları için zor süreç başlamış oldu.

²¹ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 205.

²² Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 186.

Peygamber (sav)'ın müttefik elde etmede izlediği en temel yol, kabileleri Müslümanlaştırmak, ayrıca kabileler arasındaki ihtilaflardan yararlanmaktı. Müslüman olan kabileler, Peygambere sorun çıkardığı Mekke'ye daha çok bilenmişlerdi. Mesela Yemame hâkimi Sumame, Mekke'ye tahıl sevkiyatını durdurarak onları açlığa mahkûm etmişti.

Peygamber (sav)'ın izlediği bu siyasetin temel amacı, Kureyeş'in direncini kırıp antlaşma zemini oluşturmak veya Müslümanlaştırmaktı. Bu fırsat da Hudeybiye Antlaşması'yla gelecektir.

Her ne kadar Resulullah (sav) Mekke'yi kuşatma ve müttefik elde etme siyasetini gütse de Mekke'de aynı yolu izliyordu. Üstelik Mekke'nin daha önceki dönemlerden kalma ittifakları ve ticari çıkar ilişkileri vardı. Örneğin Mekke'nin etrafında bulunan Ehabîş kabileleri Mekke'yi kuzey ve güneyden koruyor, bütün savaşlarda Mekke'ye askerî destek veriyorlardı. Mekke'nin en güçlü müttefiği idi.

Mekke, sadece şehirlerinin güvenliğini sağlamak için değil Medine'yi de zor duruma düşürmek için, Medine'nin etrafındaki kabileler ve Yahudilerle de ittifaklar kurmaktaydı. Bu ittifaklar sayesinde Hendek Savaşı'nda büyük bir orduyla Medine'ye saldırmıştı. Peygamber (sav), oluşan bu yakın tehdidi savuşturmak için önce Medine'nin içinde bulunan ve Mekke ile ittifak yapan Benî Kureyza Yahudilerini devre dışı bıraktı. Sonra dikkatini Medine'nin Suriye ticaret yolu üzerinde bulunan ve bu yolun güvenliğini tehlikeye düşüren Hayber Yahudilerine verdi çünkü Hayber Yahudileri, Medine'den kovulan Yahudilerin de yerleştiği ve Medine'ye karşı düşmanca tutum içinde bulunan yakın bir tehlikeydi. Peygamber (sav) her ne kadar bu tehlikeyi ortadan kaldırmak istese de Hayber'in Mekke ve diğer Arap kabileleri ile yapmış olduğu savunma antlaşması nedeniyle bir şey yapamıyordu çünkü bu ittifak antlaşmasına göre Hayber'e birisi saldırdığında Mekke ve tüm bağlaşıkları Hayber Yahudilerini destekleyecekti. Bu gerçekten büyük bir tehlikeydi. Buna göre Medine kuzey ve güneyden kuşatıldığı gibi etraftaki kabilelerin de tehdidi altındaydı. Ne pahasına olursa olsun bu ittifakı dağıtmalıydı. İyi bir komutan, düşman ittifakını dağıtmadan savaşa girmez. Karşısındaki tüm düşmanlarının birlik olmasını önler.

Resulullah (sav) oluşan bu tehdidi ortadan kaldırmanın yollarını aramaya başladı. Bunun için Mekke ile bir barış antlaşması yapması gerektiğini anladı. Bu nedenle hac yapma amacıyla sahabeleriyle birlikte yola çıktı fakat beklenildiği gibi

Mekkeliler onları içeri almadılar ve hac yapabilmeleri için antlaşma yapmaları gerektiğini söylediler. Zaten Resulullah (sav)'da böyle bir antlaşma zemini oluşturmak istiyordu ve teklifi kabul ederek Hudeybiye Antlaşması'nı imzaladı.

Aslında antlaşmaya giden yolu da Resulullah (sav) ilmi ilmi dokumuştur. Yoksa antlaşma fikri öyle hemen kabul edilmezdi. Sumame'nin Mekke'ye tahıl ambargosu uygulaması üzerine Mekkeliler ambargonun kaldırılması için Peygamber (sav)'e başvurdular. Bu durum Resulullah'a Mekke ile gerilmiş olan ilişkileri yumuşatma fırsatı verdi ve o da Sumame'ye haber göndererek ambargoyu kaldırmasını istedi. Ardından Mekke'deki kıtlıktan zarar görenler için para ve gıda yardımı gönderdi. Bu jest tabi ki çok önemliydi. Halkın kalbinin yumuşamasına Peygamberi mutlak bir düşman olarak görme düşüncesinin silmesine yol açtı. Ardından Ebu Süfyan'a da jest yaptı. Ebu Süfyan, deri tücarıydı. Peygamberin uyguladığı ambargo nedeniyle mallarını satamıyordu. Hâliyle çöl sıcağında deriler çürüyecekti. Bu derileri de hurma ile takas etti. Jesti burada da bitirmedi. Ebu Süfyan komutasında bir Mekke kervanının Şam'a gitmesine de izin vereceğini bildirdi. Bunun üzerine aylardır Medine korkusundan Şam'a mal gönderemeyen Mekke'nin zenginlerinin katıldığı son derece zengin ve kalabalık bir kervan Mekke'den Şam'a çıktı. Kervanda Mekke'nin tüm önde gelen liderleri vardı. Ayrıca Ebu Süfyan'ın dul kızıyla da evlenerek akrabalık bağı kurmuş oldu.

Resulullah (sav), böyle bir ortamda hac yapmak için Mekke'ye hareket etti. Artık karşısında Mekke'nin tecrübeli lider ve diplomatları yerine ikinci sınıf liderler çıkmıştı. Bu nedenle yapılan Hudeybiye Antlaşması'ndaki "iki topluluk arasında on yıl barış olacak." (yani zımnen, üçüncü bir tarafla savaş yapılması hâlinde tarafsız kalınacağını kabul edilmesi) maddesindeki amacın ne olduğu ve maddenin nereye varılacağını görmeyip kabul ettiler. Bu antlaşma Müslümanlar için bir zafer olmuştur çünkü Medine'ye karşı yapılan ittifak parçalanmış Hayber yolu açılmıştır. Resulullah (sav) Hayber'e saldırdığında birkaç Arap kabilesinin dışında Hayber'e yardım eden olmadı. Hayber'in devre dışı kalması ile de Mekke artık yalnızlaşmıştı. Bu da sıranın Mekke'ye gelmesi anlamına geliyordu ve nihayet Mekke kuşatıldığında hiç kimse yardıma gelmedi ve teslim oldu.

Görüldüğü gibi başarı sadece askerî operasyonlarda değil, bunu iyi yöneten ve kurgulayan stratejik bir zekânın ürünüdür.

1.3.2. Yahudilere Karşı Siyaseti ve Savaş

Peygamberimiz (sav), Medine'ye geldiğinde Medine'nin birlik ve beraberliğe ihtiyacı vardı. Bu birliği de Peygamberimiz (sav)'ın şahsında sağladılar. Peygamberimiz (sav), aralarında güven tesis etmek amacıyla bir anayasa hazırladı. Bu anayasaya Yahudiler de uyacaklarını belirttiler. Ayrıca Peygamber, Müslümanlar arasında kardeşlik oluşturarak ekonomik açıdan zayıf olanlar arasında bir yardımlaşma sağladı.

Bütün bu gelişmelerden Yahudiler rahatsızdı çünkü büyük bir ekonomik ve siyasi gücü ellerinden kaçırmışlardı. Onlar, iki kabileyi birbirine düşürerek büyük bir nüfuz ve çıkar sağlamışlardı. Yahudiler; Evs ve Hazrec kabilelerinden bilgi ve zenginlik bakımından üstündüler fakat peygamberimizin gelmesiyle bu gücü ve pozisyonlarını kaybettikleri gibi kendileri de yeni güç merkezine tâbi olmak zorunda kalmışlardı. Onlar bu durumu içlerine aslında sindirememişlerdi. Fırsat kolluyorlardı.

Kiblenin Kudüs'ten Mekke'ye çevrilmesi, Yahudilerin düşmanlığını artırdı çünkü kible değişimi, Allah'ın yeryüzü halifeliğini İshak oğullarından İsmail oğluna, yani Yahudilerden Müslümanlara (Araplara) verdiğinin bir göstergesiydi.

Yahudiler, Peygambere ve Müslümanlara karşı üstün pozisyonlarını tekrar sağlamak amacıyla Mekke'deki müşriklerle ittifaklar kuruyor, Abdullah b. Ubey ile işbirliği yapıyor ve Peygamberimize, ailesine iftira ediyorlardı. Bunlar yetmeyince tekrar Evs ve Hazrec kabilelerinin arasını açmaya çalıştılar. Hatta Peygamberimizi öldürmeye bile teşebbüs ettiler. Peygamberimizin Yahudilere karşı izlediği politikanın aşamaları şunlardır;²³

- 1- Dostluk, uzlaşma ve iş birliği
- 2- Sürgün
- 3- Cezalandırma ve idam
- 4- Barış ve Haraç

Peygamberimiz (sav), her Yahudi kabilesine suçlarına göre farklı bir ceza uyguladı.

²³ Bu konuları ileride ilgili başlıklar altında daha detaylı anlatacağız.

1.3.2.1. Medine Yahudileri

Peygamberimiz (sav)’ın Yahudilerle ilişkisi Medine’ye hicret etmesi ile başlar. Peygamberimiz (sav), Medine’ye gelince buradaki Yahudileri de kapsayan bir sözleşme yapar. Bu sözleşmeye Medine Anayasası veya Medine Vesikası da denir. Buna göre Yahudiler, Peygamberimizin vereceği hükme razı olacaklardı.²⁴

Peygamberimiz (sav) Medine’ye geldiğinde Yahudilerden çok şey beklemektedir. Onların kendisini anlayacağını ve davetine sıcak bakacağını düşünür fakat onlardan gerekli sıcaklığı almadığı gibi, tepkilerini ve düşmanlıklarını da çeker. Hatta Yahudiler; Peygamberimiz (sav)’e karşı düşmanla da iş birliğine girerler. Bunun üzerine Peygamberimiz (sav)’ın Yahudilere karşı olan tavrı da değişmeye başlar. Bu dönemde Kur’an’da da Yahudilerle ilgili ayetler nazil olmakta, Müslümanları Yahudiler konusunda uyardığı gibi, Yahudi davranışlarını örnek göstererek böyle bir tavır sergilememeleri istenmektedir.

Bazı Batılı araştırmacıların, Hz. Peygamber’in hicretin ikinci yılından itibaren Yahudileri sırf Yahudi oldukları için temizleme siyaseti takip ettiği yolundaki iddiaları bu bakımdan temelsiz olup böyle bir politika onun kişiliğine asla uymaz. Yahudilerin ağızdan ağıza Kur’an vahyini tenkitle İslam toplumunun temelini çürütmeye yönelik gayretleri yanında Müslümanların düşmanlarına siyasi destekleri, kendilerine karşı izlenen siyasete zemin teşkil etmekteydi. Onlar düşmanca tavırlarını terk ettikleri ölçüde Resulullah da kendilerine karşı hoşgörülü bir tutum sergilemiştir. Hz. Peygamber’in gerek antlaşmalarını bozan bu Yahudilere gerek diğer Arap kabilelerine karşı sert tedbirler alması, Kur’an-ı Kerîm’de de ifade edildiği üzere (el-Enfâl 8/56-57) barışı bozmaya yönelik teşebbüslere asla müsamaha edilmeyeceğini göstermek içindi.²⁵

Peki, Medine’deki Yahudiler buraya nasıl gelmişlerdi?

Medine’deki Yahudiler, aslen Medineli olmayıp burada Filistin’den gelip yerleşmişlerdir. Yemen’den gelen Yahudiler; Vad-i Kurra, Hayber, Teyma ve Yesrib’e yerleştiler.²⁶ Muhtemelen Kudüs’ün milattan önce 587’de Buhtunnasr veya

²⁴ İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, Kahire, Darul Hadis, 1994, 3/262.

²⁵ Ahmet Özel, “Yönetici Peygamber Olarak Hz. Muhammed”, 17.

²⁶ Belâzurî, *Fütûhu'l Buldan*, Çev. Mustafa Fayda, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987), 19-20; Muhammed Hamudullah, *İslam Peygamberi*, Çev. Mehmet Yazgan, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 460; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1981), 1/43.

milattan sonra 70'te Titus tarafından işgali sırasında bölgeden kaçarak Medine civarına yerleşmişlerdir.²⁷

Bazı tarihçiler de bu Yahudilerin Filistin'den değil Yemen'den gelip Hicaz bölgesine yerleştiklerini iddia etmekte ve bunların aslen Arap olduklarını Yahudiliği sonradan benimsediklerini iddia etmektedirler.²⁸ Yahudilerin Yesrib'e yerleşmeleri beraberinde savaş ve düşmanlığı da getirdi. Hristiyanlar, Medine'ye Yahudilerden intikam almak için saldırıda bulundular.²⁹

Medine'nin yerlisi kabul edilen Evs ve Hazrec kabileleri de aslında buranın yerlisi olmayıp Yesrib'e Yemen'den gelip yerleşmişlerdir.³⁰ Yahudilerin Yesrib'e yerleşmeleri buraya daha önce gelmiş olan Evs ve Hazreç'in tepkilerine neden oldu. Yahudilerle bu kabileler arasında savaşlar yaşandı. Yahudiler, bu savaş ve baskılardan kurtulmak amacıyla bu iki kabile arasına fitne ve düşmanlık tohumları serptiler. Böylece onları birbirlerine düşürüp, arada iki tarafla da ticaret yaparak zenginleştirdiler. Bu iki kabile arasındaki en son savaş olan Buas Savaşı, hicretten beş yıl kadar önce oldu.³¹ Evs ve Hazreç, aralarındaki savaşı durdurmak amacıyla Abdullah b. Ubey b. Selul'u Medine'ye reis seçtiler.³²

1.3.2.2. Yahudilerle Anlaşma/Ortak Anayasa Girişimi

Resulullah (sav), Medine'ye gelince buradaki Arap kabileleri arasında bir sözleşme yaptığı gibi bu sözleşmeye Yahudileri de dâhil etti. Böylece, yeni site devletinin nasıl yönetileceği ile ilgili kurallar oturduğu gibi bir nevi tarafların uyması gereken bir anayasa hâline de geldi. Tarihçiler daha sonra bu sözleşmeye Medine Sözleşmesi veya Medine Anayasası adını vereceklerdir:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

²⁷ Nadir Özkuyumcu, "Benî Nadir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/275-276.

²⁸ Belâzurî, *Fütûhu'l Buldan*, 19-20; Muhammed Hamudullah, *İslam Peygamberi*, 477.

²⁹ Muhammed Hamudullah, *İslam Peygamberi*, 460; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 1/45; İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 3/262.

³⁰ Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân*, 22; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 1/44.

³¹ Belâzurî, *Fütûhu'l Buldan*, 21-22; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 1/46-47; Nebi Bozkurt, "Medine" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/205-211.

³² Talat Koçyiğit, "Abdullah b. Ubey b. Selul" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 1/139-140.

Bu, Peygamber Muhammed (sav)'den, Kureyş ve Medineli mümin ve Müslümanlarla, onlara tabi olup onlara katılanlar ve onlarla birlikte cihad edenler arasında bir antlaşmadır. Onlar, insanlardan ayrı olarak bir tek ümmettirler.

Kureyş'ten olan muhacirler, İslam'dan önceki halleri üzere, aralarında diyetlerini verirler. Esirlerinin fidyelerini müminler arasında iyilik ve adaletle paylaşp öderler. Avfoğulları da eski hâlleri üzere ilk diyetlerini, aralarında paylaşarak öderler. Her taife, esirlerinin fidyelerini müminler arasında iyilik ve adaletle paylaşp öderler..."

Peygamber böyle dedikten sonra ensar'dan her batını ve her aileyi zikretti. Saideoğulları, Cüşemoğlulan, Neccaroğulları, Amr b. Avf oğulları, Nebitoğulları gibi aileleri saydı. Sonra şöyle dedi:

"Müminler, aralarında borcu ağır olan, çoluk çocuğu fazla olan bir kimseyi, gerek fidyeye hakkında, gerek diyet hakkında insansız ve yardımsız bırakamazlar. Hiçbir mümin, diğer bir müminin kölesiyle, o müminin kendisi olmaksızın ittifak akdi yapamaz. Muttaki müminler, azgınlık yapan veya büyük bir zulüm, yahud günah veya düşmanlık ya da müminler arasında fesat meydana getirmek isteyen kimseye karşıdır. Onun hakkından gelirler. Bütün müminlerin elleri, onun üzerine bir tek yumruk gibidir. O fesatçı kişi, onlardan birinin çocuğu olsa dahi yine böyle yaparlar. Hiçbir mümin bir mümini, kâfire karşılık olarak öldürmez ve mümine karşı kâfire yardım etmez. Allah'ın himayesi, herkes için eşittir. Onlara karşı, onların en zayıfını himaye eder. Müminler, insanlar içinde birbirlerinin dostları ve sahipleridirler.

Yahudilerden bize tâbi olanlar için, bizden onlara yardım ve sahip çıkma vardır. Zulme uğramayacaklar ve baskı altına alınmayacaklardır. Müminlerin barış antlaşması birdir. Bir mümin, öteki mümin yerine Allah yolundaki bir savaşta barış anlaşmasını ancak müminler arasında eşitlik ve adalet üzere yapar. Bizimle birlikte savaşan her kadın, birbirlerine yardımcı olurlar. Müminler, birbirlerini Allah yolunda canlarına erişen musibetlere karşı korurlar. Takvalı müminler, en güzel gidişat ve en doğru yol üzeredirler. Hiçbir müşrik Kureyşlinin, ne malını ne de canını himaye edemez. Bir mümine karşı, onun önünde duramaz. Bir mümini, öldürülmesini gerektiren bir suçu olmaksızın delil ile sabit olan bir öldürme ile öldürürse o, o sebeble kısasa tâbi tutulur. Ancak maktulün velisi razı olursa müstesna. Müminlerin hepsi, ona karşı olurlar. Onlar için ancak, ona karşı koymak helal olur. Bu sahifedeki hususları

ikrar edip kabul eden, Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir mümin için, dinden olmayan bir şeyi icat eden bidatçı kimseye yardım etmemesi ve onu barındırması helal olmaz. Kim ona yardım eder ve onu barındırırsa Allah'ın lanet ve gazabı kıyamet gününde onun üzerine olur. Ne tevbesi ne de sadakası kabul olunur. Bir konuda ayrılığa düştüğünüz zaman, Allah ve Rasûlüne müracaat edin. Müminler savaştıkları sürece, Yahudiler onların savaş, masraflarına katkıda bulunurlar.

Benî Avf Yahudileri, müminlerle beraber bir topluluktur. Yahudilere, kendi dinlerine bağlı kalma hakkı vardır. Müslümanlara da kendi dinlerine bağlı kalma hakkı vardır. Gerek köleleri olsun gerek kendileri olsun bu hüküm böyledir. Ancak zulmeden ve kötülük yapan müstesnadır çünkü o, ancak kendisini ve ailesini mahveder.

Neccar oğulları, Haris oğulları, Saide oğulları, Cüşem oğulları, Evs oğulları, Salebe oğulları, Cefne oğulları, Şütaybe oğulları ve Yahudileri için; Avf oğulları Yahudilerine tanınan hakların ve yüklenen yükümlülüklerin aynısı vardır. Yahudi kabilelerinin batınları da o kabilelerin kendileri gibidir. Muhammed (sav)'ın izni olmadan, hiç kimse onlardan ayıramaz. Yaralama kisasını yapmaktan imtina edemez. Kim yaralama veya öldürme suretiyle yahut herhangi bir surette bir hakkı çiğnerse kendisi ve ailesi ile bu hak ödettirilir. Ancak zulmeden müstesnadır. Allah böyle ister.

Yahudilerin nafakaları, kendilerine aittir. Müslümanların nafakaları da kendilerine aittir. Bu düsturu kabul edenlere karşı savaşanlarla savaşmak için aralarında yardımlaşacaklar, birbirlerinden yararlanacaklar ve iyilik edecelerdir. Birbirlerine zarar vermeyeceklerdir. Hiç kimse, müttefikine kötülük yapmayacaktır. Mazluma yardım edilecektir. Yesrib'in içi, bu belge ehli için haremdir.

Komşu zarar vermedikçe ve kötülük yapmadıkça, ev sahibi gibidir. Hiçbir ev halkı, sahibinin izni olmaksızın himaye edilmez.

Bu sahifeyi kabul eden taraflar arasında bir ihtilaf veya hadise meydana gelir de fesadından korkulursa Allah ve Rasûlünün hakemliğine başvurulsun. Allah, bu sahifedeki hayırlı ve iyi şeyleri kabul eder. Kureyş himaye edilmez. Onlara yardım edenler de himaye olunmaz. Bu sahifeyi kabul edenler, Medine'nin etrafına ansızın saldırılıp kuşatılması durumunda, saldırganlara karşı aralarında yardımlaşacaklardır. Barış yapacakları ve kabul edip yüklenecekleri bir barışa çağrıldıkları zaman bu barış akdini yapar ve kabul edip yüklenirler. Onlar barışa çağrıldıkları zaman, müminlere karşı hakları olur. Ancak dine karşı savaşanlar, bundan müstesnadırlar. Herkesin eski

borçları, aynen devam eder. Bu sahife, zalim veya günahkârların ceza görmesine engel olmaz. Medine'den çıkan, Medine'de oturan kimse güvenlidir. Ancak zulmeden veya günah işleyen müstesnadır. İyilik edip takvalı olan kimseyi, Allah korur."³³

Medine Sözleşmesi'ni kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

1- Her kabile ve grup kan diyetlerini kendi aralarında, geleneğe göre ortaklaşa ödeyecekleri gibi, esirlerin kurtarılması için ödenen diyetleri de müminler arasında bilinen adil esaslar dairesinde ödeyecekler.

2- Sulh, müminler arasında bir tektir. Hiçbir mümin Allah yolunda girişilen bir harpte, diğer müminleri hariç tutarak bir sulh antlaşması imzalayamaz. Bu sulh, ancak onlar (müminler) arasında umumiyet ve adalet esasları üzerine yapılacaktır.

3- Medine toprakları dışında bir harp vukû bulursa hiçbir Medineli herhangi bir tarafın lehine çarpışmaya iştirâk etmeye zorlanamaz.

4- Yahudiler Müslümanlarla birlikte, beraberce harp ettikleri müddetçe masrafta bulunacaklardır.

5- Her kabile veya topluluk kendi dininde serbesttir. Yahudilerin dinleri kendilerine, müminlerin dinleri kendilerinedir. Buna gerek mevlaları ve gerekse bizzat kendileri dâhildirler.

6- Her iki taraf arasında, Yesrib'e hücum edecek kimselere karşı yardımlaşma yapılacaktır. Şayet onlar (Yahudiler), (Müslümanlar tarafından) bir sulh akdine iştirake davet olunursa bunu doğrudan doğruya akdedecekler veya ona iştirak edeceklerdir. Şayet onlar (Yahudiler ve Müslümanlara) aynı şeyleri teklif edecek olurlarsa, müminlere karşı aynı haklara sahip olacaklardır. Din mevzuunda girişilen harp vakaları müstesnadır. Ne Kureyşliler ve ne de onlara yardım edecek olanlar, himaye altına alınmayacaklardır.

7- Bu sahifenin (yazının) gösterdiği kimseler için Yesrib vadisi dâhili mukaddes (haram) bir yerdir.

³³ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, çev. Mehmet Keskin, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994), 3/333-336.

8- Bu belge sahipleri arasında herhangi bir olay veya anlaşmazlık çıkar ve bunun onların aralarını bozmasından korkulursa; bu anlaşmazlık veya olay hemen şanı yüce Allah'a ve Allah'ın Rasulü'ne arz ve havale edilecektir.³⁴

Son iki madde çok önemliydi çünkü bu maddelerle Resulullah (sav)'yi tartışmasız Medine devletinin başı ve halkın lideri kabul ediliyor ve Medine mukaddes ve haram bir yer ilan ediliyordu. Bu ahit, Medine'nin müdafaasının güçlenmesine çok faydalı oldu, en azından politik ve psikolojik olarak bütün Medine ahalisinin hakları eşitlendi. Kazançları ve kayıpları, zaferleri ve yenilgileri ortak hâle geldi. Medine'nin müdafaasında hepsi birleşik bir halk oldu. Komşu kabileler, bu üç iştirakli antlaşmanın önemini iyice anlamışlardı ve hiçbir grup asla tek başına Medine'ye saldırmayı düşünmedi. Bununla beraber, Resulullah (sav), bu antlaşmanın sağlamlığına asla tam olarak güvenmedi ve daima kendi güç ve kudretinin üzerinde hareket etti. Kureyş'ten artan saldırı tehlikesi ve Yahudilerin ahitlerine olan güvensizlik sebebiyle daima dikkatli ve uyanık bulundu.

1.3.3. Bizas'a Karşı Siyaseti ve Savaş

Bizans'la ilişkiler çok erken dönemde başlamıştır. Hatta Hz. Muhammed (sav) gençliğinde iki kez Suriye'ye yolculuk yapmıştır. Cahiliyye Dönemi'nde Bizans'la Mekkelilerin ilişkileri ticariydi. Bizans'tan ticari imtiyazları Haşim elde etmiştir.³⁵ Yaklaşık 850 yıllık İslam-Bizans ilişkilerinin temeli, adı İslâm kaynaklarında “Hirakl” (هرقل) şeklinde kaydedilen ve diğer Bizans imparatorları gibi “kayser, Kayserür-Rûm, Azîmü'r-Rûm, Melikü'r-Rûm” unvanlarıyla da anılan Herakleios döneminde atılmıştır.³⁶

İslamiyet'in ilk yıllarına rastlayan dönemde devam etmekte olan Bizans-Sasani savaşları Müslümanlar tarafından ilgiyle takip edilmekteydi. Bu devirde Müslümanlar, ehl-i kitap olan Bizanslılar'ın, müşrikler ise ateşperest İranlıların tarafını tutuyorlardı. Bizanslılar'ın Sasani orduları karşısında peşpeşe yenilgiye uğraması müşrikleri sevindirirken Müslümanları üzüyordu. Bunun üzerine nazil olan Rûm Suresinde “*Rumlar yakın bir yerde yenilgiye uğradılar fakat onlar bu*

³⁴ İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 3/262; İbni Hişam, *Siret*, 2/172-175; İbrahim Halil ER, *Siyasal İslam Düşüncesinin Doğuşu*, (İstanbul: Mevsimler Kitap, 2016), 283-284.

³⁵ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, 2/270-274.

³⁶ Taberi, *Tarih*, 2/646-651.

yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip gelecekler. Eninde sonunda Allah'ın dediği olur. O gün müminler Allah'ın yardımı sebebiyle sevinecekler. O dilediğini muzaffer kılar. O çok güçlüdür, engin merhamet sahibidir."³⁷ Bu ayetlerde, mağlup Bizanslıların üç ile dokuz yıl içerisinde galip gelecekleri ve Müslümanların bu sonuçtan sevinç duyacakları bildirilmiştir. Hz. Ebubekir, bunun üzerine Übey b. Halef ile iddiaya girmiştir. Bir müddet sonra Herakleios'un Ninova'da Sasanileri yenmesi, Müslümanları sevindirmişti. Bizanslıların zaferi Bedir Savaşı sırasında olmuş, Hz. Ebubekir, iddiayı kazandığı için Bedir Savaşı'nda ölen Übey b. Halef'in mirasçısından 100 deve almıştır.³⁸

Mekkelilerle imzalanan Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra dönemin ileri gelen devlet başkanlarına İslam'a davet amacıyla mektuplar gönderen Hz. Peygamber (sav), Dihye b. Halife vasıtasıyla Herakleios'a da bir mektup göndermiştir (Muharrem 7/Mayıs 628). Kaynaklarda Herakleios'un Dihye'yi, konuyla ilgili görüşünü almak üzere bir mektupla Rûmiye'deki yakın dostu Patrik Dağatır'a gönderdiği, Dağatır'ın İslamiyet'i kabul ettiği, imparatora yazdığı cevabi mektupta Hz. Muhammed (sav)'ın beklenen Peygamber olduğunu söylediği, kısa bir süre sonra da çevresindeki Bizanslılar tarafından öldürüldüğü kaydedilmektedir. Hz. Muhammed (sav) hakkında elde ettiği bilgilerin Peygamberlik vasıflarına uygun olduğunu belirten Herakleios, Dihye'ye güzel muamelede bulunup onu hediyelerle uğurlamıştır.³⁹

İslam'ın Bizans İmparatorluğu ile ilişkilerinin tamamen barış ortamı içerisinde hatta sempatik bir ortamda (bk. Rûm Sûresi) başlamıştı. İmparator Herakliyas'un gönderilen mektuba güzel cevap vermesi de sıcak bir ilişkinin başlangıcı olabilirdi fakat bu arada Müslüman bir elçinin Bizans topraklarında öldürülmesi, İslam ile Hristiyanlık arasında gelişmesi beklenen ilişkilerde çok ciddi sonuçlar doğurduğu ve bunun etkisinin, sonraki 14. yüzyıl boyunca süregeldiği görülmektedir.

³⁷ Rûm 30/1-5.

³⁸ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, */306-307.

³⁹ İbrahim Halil ER, *Hz. Muhammed'in Mektupları ve Diplomasi*, 84-85; Taberi, *Tarih*, 2/646-651; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 7/54; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 282.

II. BÖLÜM

BEDİR SAVAŞI DÖNEMİ

Bedir Savaşı öncesinde Müslümanlar, Mekke'nin ekonomisini baltalamak ve onlara diğer Arap kabilelerinin katılmasını önlemek amacıyla birçok irili ufaklı seriyyeler, operasyonlar düzenlediler. Her ne kadar Müslümanların Mekke'nin ticaret kervanlarına el koyması Mekke'yi ekonomik açıdan zor duruma düşürse de aslında bu kervanlarda Müslümanların da hakkı vardı çünkü Müslümanlar, Mekke'de ki tüm mallarını bırakıp Medine'ye hicret etmişler, onların Mekke'deki malları da Mekkeliler tarafından yağmalanmıştı. Ayrıca, Mekke'nin kuzey ticaret yolunu kapatmak Mekke'yi Müslümanlara karşı anlaşma zeminine çekmenin yollarından birisiydi.

Mekke'nin tüccar bir ailesinden gelen ve kendisini de yıllarca ticaret kervanlarını yöneten Resulullah (sav) Mekke'nin ticaret yollarını, bağlantılarını iyi biliyordu. Bu nedenle nereyi gözetleyeceğini ve nereye baskın yapacağını iyi hesaplıyordu. Kervanlara baskın düzenleme sayesinde hem Mekke'nin ekonomisine darbe vurulmuş olunuyor hem de Müslümanların Mekke'de bıraktıkları mallarının diyeti alınıyordu. Ayrıca bu kervanlardaki silahlı unsurların Medine'ye zarar vermeleri engellendiği gibi Müslümanların sürekli uyanık olmalarını da sağlıyordu.

Sonuçta Mekke şehir devleti ile Medine şehir devleti arasında bir savaş hâli vardı ve bu savaş hâlinin gerektirdiği manevralar yapılıyordu. Yoksa bazı oryantalistlerin iddia ettikleri gibi yol kesme, eşkıyalık yapma, yağmacı olma gibi bir unsur söz konusu olamaz. İki taraf arasında bir savaş hâli vardı ve yapılanlar savaş hukuku açısından doğrudur. Zaten Kureyş kabilesi dışında başka bir kabilenin kervanlarına baskın düzenlenmemesi veya yağmalanmaması da bizim bu görüşümüzü haklı çıkarmaktadır.

2.1. Bedir Savaşı'na Kadar Gazveler

İsrafil Balcı, bu dönemdeki gazvelerin farklı farklı isimlerle anılmasına rağmen tek bir gazve olduğunu iddia etmektedir: “Resulullah’ın çıktığı ilk seferin Ebvâ’ Gazvesi olduğu konusunda ittifak vardır. Hatta bu sefer sırasında Buvât ve Zûluşeyre gibi yerlerde konakladığı için bu yerlere dair haberler de farklı gazveler gibi telakki edilmiş ve bir seferle ilgili üç ayrı gazve ismi ortaya atılmıştır. Hâlbuki bunların hepsi Ebvâ’ Gazvesi’yle ilgili haberlerdir ve sadece bir gazveden ibarettir. Keza el-Küdr Seferi’nde adı geçen Zûemer, Bahrân ve Zâtürrikâ’ gibi mekânlara dair haberler de yine ayrı birer gazve gibi algılanıp sunulmuş ve sayı artmıştır.”⁴⁰ Yazarın bu iddiasının ciddiye alınması gerektiğini düşünüyorum.

2.1.1. Ebva (Veddan⁴¹) Gazvesi (Safer 2/Ağustos 623)

Resulullah (sav) bizzat kendisi hicretten 12 ay sonra⁴², bir birliğin başında Ebva (veddan) bölgesine hareket etti. Peygamber (sav)’ın katıldığı ilk gazvedir. Burası Medine’ye uzaklığı 23 mil kadar olup beş günlük yoldur. Resulullah (sav) Medine’de kendi yerine Sa’d b. Ubade’yi bıraktı. Peygamberimiz (sav)’ın sancağı beyazdı ve onu Hz. Hamza taşımakta idi. Bu sefer on beş gün sürmüştür.⁴³ Resulullah (sav)’ın annesinin mezarı da Ebva’da bulunuyordu.

Bu gazvenin amacı Kureyşin kervan yolunu kesmek ve civardaki kabilelerle özellikle Damra b. Bekroğulları ile bir saldırmazlık antlaşması yapmaktır.⁴⁴ Taberi, bu seferin tek amacının Damraoğulları ile bir saldırmazlık ve ittifak antlaşması olduğunu söyler.⁴⁵

Müşriklerle karşılaşma olmadığından herhangi bir çarpışma yaşanmadı fakat Damraoğulları ile bir antlaşma yapıldı.⁴⁶ Bu antlaşma Peygamberimiz (sav)’ın yaptığı ilk antlaşma olması açısından da önemlidir. Daha sonra benzer antlaşmalar diğer kabilelerle de yapılacaktır. Antlaşma’nın metni şu şekildedir:

⁴⁰ İsrafil Balcı, *Siyerin Medine Dönemi*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2022), 79.

⁴¹ Veddan, birçok köyden oluşan bir yerleşim yeridir. Veddan, aynı zamanda yol üzerindeki bir vadidinin adıdır. (İbni Hişam, *Siret*, 2/318).

⁴² Hicretin 11. Ayında sefer ayında meydana geldiği de söylenir. (Vakıdi, *Meğazi*, 49).

⁴³ Taberi, *Tarih*, 2/407; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/280.

⁴⁴ İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/280.

⁴⁵ Taberi, *Tarih*, 2/407.

⁴⁶ Vakıdi, *Meğazi*, 49; İbni Hişam, *Siret*, 2/318.

“Bu, Resûlullah Muhammed’in, Benû Damra ibni Abd Menât ibni Kinâne kabilesiyle yaptığı yazılı antlaşmadır:

Onların canları ve malları emniyette olacak ve kendilerine bir saldırı olması hâlinde yardım edilecektir. Buna karşılık onlar da Resûlullah (a.s.)’a yardım ellerini uzatacaklardır. Bu hükümler, deniz dalgaları bir istiridye kabuğunu (veya bir yün parçasını) eritip yok edinceye kadar yürürlükte olacaktır. Müslümanların Allah yolunda yapacakları seferler bundan müstesnadır. Ayrıca, Resûlullah (a.s.) kendilerini ne zaman yardıma çağırırsa hiç vakit kaybetmeden yardıma koşacaklardır. Bu nedenle onlar Allah’ın ve Resûlü’nün teminatı altındadırlar. Yine onlar arasında olup, verdikleri bu sözleri tutacak ve anlaşmayı bozmaktan kaçınacak kimselere de yardım eli uzatılacaktır.”⁴⁷

2.1.2. Buvat⁴⁸ Gazvesi (Rebiulevvel 2/Eylül 623)

Resulullah (sav) 200 kişilik bir askerî birlikle hicretin 13. ayında Buvat Gazası yaptı. Sancağını Sa’d b. Ebi Vakkas taşımaktaydı.⁴⁹ Ensardan Sa’d b. Muaz’ı (veya Osman b. Maz’un)⁵⁰ Medine’de yerine vekil bıraktı.

Resulullah (sav)’ın amacı Mekke’nin ileri gelenlerinden Ümeyye b. Halef’in de bulunduğu Kureyş müşrikleriyle karşılaşmaktı. 100 kişilik bir kuvvetin himayesinde bulunan bu kervanda 2500 develik mal bulunuyordu⁵¹ fakat Kureyş kervanı bölgeden daha önce geçtiğinden bir karşılaşma ve çarpışma olmadan Medine’ye döndü.⁵²

2.1.3. Safvan (Bedru’l Evvel) Gazvesi (Rebiulevvel 2/Eylül 623)

Hicretin 13. ayında Safvan Gazvesi yapıldı. Buna Bedrül Evvel de denir. Safvan, Bedir nahiyesinde bir vadinin adıdır. Medine ile Bedir arasında bir yerdir.

Savaşın sebebi, Mekke liderlerinden Kürz b. Cabir el-Fihri’nin⁵³ Medine’nin

⁴⁷ İbni Sa’d, *Tabakat*, 1/214; İbrahim Halil ER, *Hiz. Muhammed’in Mektupları*, 274-275.

⁴⁸ Buv’at Cüheynilerin dağlarından bir dağdır. Medine’ye 36 mil kadar uzaklıktadır.

⁴⁹ Taberi, *Tarih*, 2/405; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/283.

⁵⁰ İbni Hişam, *Siret*, 2/327; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/283.

⁵¹ Vakidi, *Meğazi*, 50; Taberi, *Tarih*, 2/407; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/283.

⁵² İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/4; İbni Hişam, *Siret*, 2/327; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/283.

⁵³ Mekke’nin liderlerinden Kürz b. Câbir el-Fihri, Medine otlaklarına saldırmış ve Hz. Peygamber’in hayvanlarını yağmalayıp götürmüştü. Takip için arkasından asker gönderildiyse de kurtulup kaçan Kürz b. Câbir daha sonra Müslüman olmuş ve Mekke’nin fethinde yolda yürürken şehid olmuştu. (Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 207.)

sürülerinin yayıldığı otlaka⁵⁴ saldırıp deve ve sığır gibi büyükbaş hayvanları çalması üzerine düzenlendi.⁵⁵ Amaç, sürüyü götürmüş olan Kürz b. Cabir el-Fihri'yi yakalayıp sürüyü kurtarmaktı.

Resulullah (sav) yerine Medine'de Zeyd b. Harise'yi bırakarak hemen bir askerî birlik ile peşine düştü. Bir komutan, yapılan hiçbir kanunsuz işe ve tecavüze kayıtsız kalamazdı. Failler cezalandırılmalı veya caydırıcı davranılmalıdır. Bu olay, Müslümanların Mekke saldırısına karşı teyakkuzda olmalarında ne kadar haklı olduğunu göstermektedir. Bir Mekke birliği, Medine yakınlarına kadar sokulup hayvanlarını çalabiliyordu.

Safvan denilen yere kadar gidildi fakat Kürz, Resulullah (sav)'ın geldiğini haber alınca kaçtı. Böylece Resulullah (sav) onu yakalayamadan Medine'ye geri döndü.⁵⁶

2.1.4. Zülüşeyre⁵⁷ Gazvesi (Cemadiyelahir/Aralık 623)

Hicretin 16. ayında Zül'l-Uşeyre Gazvesi yapıldı. Yüz elli veya iki yüz kadar muhacir katıldı. Resulullah (sav), Medine'de yerine Ebu Seleme b. Abdüled el-Mahzumi'yi bıraktı. Resulullah (sav)'m bayraktarı Hz. Hamza idi.⁵⁸

Zül'l-Uşeyre seferinin amacı, oradaki Müdlicoğulları ile anlaşma yapmaktır. Vakidî ise bu görüşe katılmayıp savaşın amacının o sıralarda Kureys müşriklerinin Ebu Süfyan liderliğinde Şam'a yolladıkları ticaret kervanlarına el koymak istediğini söyler. Rivayete göre Kureys'in o dönemde Suriye'ye gönderdiği en zengin kervandı. 1000 deveden oluşan kervanın sermayesi 50.000 dirhemdi fakat kervan Müslümanlardan önce geçtiği için yetişemediler.⁵⁹

Kanaatimce Müslümanların Şam'a giderken kaçırmış oldukları bu kervan, Bedir Savaşı'na neden olan Ebu Süfyan'ın yönettiği kervan olmalıdır çünkü bu olaydan bir süre sonra yine bir Kureys kervanını ele geçirmek için yola çıkılacak ve

⁵⁴ Medine sürüleri; Medine'ye üç mil uzaklıktaki Akik nahiyesinin Cürüfe kadar uzanan Cemmâ dağında yayılmaktaydı. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/13).

⁵⁵ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/284.

⁵⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/5; Tarih, *Taberi*, 2/406-407.

⁵⁷ Zülüşeyre, Yenbu tarafında Benî Müdlic kabilesine ait bir yerdedir. Medine ile Yenbu arasında dokuz konaklık mesafe bulunur. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 3/199).

⁵⁸ Taberi, *Tarih*, 2/408; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/283.

⁵⁹ Vakidi, *Meğazi*, 50, İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/5-6; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/283; Elşad Mahmudov, "Uşeyre Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/229-230.

bu da Bedir Savaşı'na neden olacaktır. O dönemde Kureyş'in her ay böyle kervanları gönderemeyeceğini varsayarsak Müslümanların kaçırdığı bu kervanın dönüş yolunu gözetlediklerini düşünmek daha doğru olur.

Zaten Ebu Süfyan'da Şam'da Müslümanların kendisini bekledikleri haberini almış, Şam'dan döndükten sonra Müslümanlar tarafından el konulacağını haber aldığından sahil yolunu tutmuş, Kureyşliler de kervanı korumak için Mekke'den yola çıkmış ve Müslümanlarla Bedir'de karşılaşp Bedir Savaşı'na tutuşmuşlardı.⁶⁰

Resulullah (sav), Zü'l-Uyeşre'de Müdlicoğullarına uğradı. Müdlicoğulları Peygamberimiz (sav)'ı son derece iyi ağırladılar. Onlarla daha önce Damrâoğulları ile yapılmış olan anlaşmanın bir benzeri imzalandı. İbni Kesir ise Müdlic ve Damraoğulları antlaşmasının burada yapıldığını söyler.⁶¹

⁶⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/5.

⁶¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/5-6, İbni Hişam, *Siret*, 2/328; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/283; Taberi, *Tarih*, 2/406.

2.2. Bedir Savaşı'na Kadar Seriiyeler

İlk dönemde seriyye ve gazvelerin çokluğu konusunda eleştiriler de gelmektedir. İsrail Balcı, konuyla ilgili şu çekincelerini dile getirmektedir: “Geleneksel yorumlara bakılırsa hicretin ilk yıllarında hemen her ay, hatta 15 günde bir Resulullah’ın Kureyş kervanlarına yönelik seferler düzenlediği gibi iddialar ortaya atılmıştır. Oysa Mekke-Şam pazarları arasındaki mesafe ve dönemin ulaşım sınırlılıkları dikkate alınırsa ne Kureyş’in bu derece sık kervan düzenlemesi mümkündü ne de Resulullah’ın elinde gönderdiği birlikleri teçhiz edecek kadar imkân ve kaynak vardı. Dolayısıyla ilk gazveler ve seriyyelerle ilgili haberlerin oldukça karmaşık ve bir o kadar da çelişkili olduğunu baştan hatırlatalım.”⁶²

2.2.1. Hamza b. Abdulmuttalib’in İs (Seyful-Sifil- Bahr) Seriiye’si (Ramazan 1/Mart-Nisan 623)

Peygamber (sav)’ın Mekke’ye yönelik gönderdiği ilk seryiye Hz.Hamza liderliğinde hicretin 7. ayında⁶³ ramazanda Sifül Bahr’e gönderilen Seriiyedir.⁶⁴ Bu anlamda Peygamberin ilk komutanı Hz. Hamza’dır.⁶⁵ Taberi olayı şöyle anlatır: “Resulullah (sav), Hamza bin Abdulmuttalib’i otuz muhacirin başına geçirerek Kureyş kervanlarının yollarını kesmek üzere bu yıl ramazan ayında göndermiş ve onun için beyaz bir bayrak dikmiştir.”⁶⁶

Vakıdî’de bir rivayete göre seriyye 15 muhacir ve 15 ensar’dan oluşmaktadır fakat başka bir rivayette ise Resullah (sav)’ın Bedir Savaşı’na kadar Ensardan hiç kimseyi bir seriyyede göndermemiştir. Vakıdî, ikinci görüşün sahih olduğunu söyler ve ensarın Medine dışında kendisine yardım etmeyeceğini düşündüğündendir der.⁶⁷

⁶² İsrail Balcı, *Siyerin Medine Dönemi*, 78.

⁶³ Bu seriyyenin tarihi konusunda ihtilaf eden sadece Vakıdî olmuştur. O da seriyye’nin tarihini hicretin 17. Ayı olarak belirtir. Hâlbuki bu tarihte Bedir Savaşı olmuştur. Kanaatimce kitabı kopyalayan yazıcıların hatası sonucu 7 yerine 17 olarak kaydedilmiş ve sonraki tüm nüshalar bu şekilde gitmiştir. Çünkü sıralama olarak da hicri 8. Ayında gerçekleşen Rabiğ Seriiye’sinden önce zikretmektedir. Diğer siyer alimleri ve tarihçiler hep hicri 7. Ay olarak belirtir. (Vakıdî, *Meğazi*, 47).

⁶⁴ İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/282; Vakıdî, *Meğazi*, 47.

⁶⁵ İbni Kesir, ilk çıkarılan seriyye’nin hangisi olduğu konusunda şöyle der: “Hz. Hamza’nın Seriiye’si, Ubeyde b. Haris’in Seriiye’sinden önce yola çıkarılmıştı. Zührî’nin kesin ifadesine göre Hz. Hamza’nın Seriiye’si, Ebva gazvesinden önce yola çıkarılmıştı. Resulullah (sav), Ebva gazvesinden döndüğünde Ubeyde b. Haris’i, altmış kişilik bir muhacir Seriiye’sinin başında yola çıkarmıştır.” (İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 3/282). Daha önce de ifade edildiği üzere Vakıdî şöyle demişti: Hz. Hamza’nın Seriiye’si, hicri birinci senenin ramazan ayında yola çıkarıldı. Ondan sonra şevval ayında Ubeyde’nin Seriiye’si yola çıkarıldı. Doğrusunu Allah bilir.

⁶⁶ Taberi, *Tarih*, 2/404; Belazuri, *Ensab*, 1/633.

⁶⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 47-48.

Taberi de aynı görüştedir⁶⁸ çünkü AKâbe Biati'nda ensara sadece Peygamber (sav)'ı Medine'de koruma şartı koşulmuştur.⁶⁹ Zaten Bedir Savaşı sırasında da bu tereddüdü Resulullah (sav) yaşamış olacaktır çünkü Peygamber (sav), Bedir Savaşı'na çıkıncaya kadar, ensardan hiç kimseyi askerî seferlere göndermedi. Bu devrede onlara kendisini ve muhacirleri korumakla yetinmiş olduğu söylenir fakat İsrail Balcı bu görüşün doğru olmadığını çeşitli delillerle şöyle karşı çıkmaktadır: “Bedir Savaşı'ndan önceki Ebvâ Gazvesi'ne de ensar katılmıştır. Nitekim Medine'ye hicret eden muhâcirlerin toplam sayısı 85 civarındadır ancak Ebvâ' Gazvesi'ne 150 veya 200 kişi katılmıştır. Bu verilere göre ensârın da Ebvâ' Gazvesi'ne katıldığını anlıyoruz. Diğer yandan bizzat Vakıdî Hamza önderliğindeki 30 kişilik birliğin yarısının ensardan oluştuğunu söylemiştir. İbni İshâk Bedir Savaşı'na katılan muhâcirlerin toplam sayısının 76 kişi, Vâkıdî ise 83 kişi olduklarını söylemiştir. Dikkat edilirse Bedir ordusunda bile sadece 80 civarında muhacir vardır. Ayrıca Hamza ile aynı dönemde gönderilen Ubeyde bin Hâris'in ordusunda da yine ensar mensuplarının bulunduğunu hatırlatalım.”⁷⁰

İçlerinde Ebu Cehil b. Hişam'ın da bulunduğu 300 kişilik Mekke kervanı Şam'dan dönüyordu. Müslümanlar, Sîfû'l-Bahr'de (deniz sahiline) kervanı yakaladılar. İki ordu savaş düzenini alsa da iki tarafın müttefiki olan Mecdi b. Amr el-Cüheni'nin araya girmesiyle savaş yapılmadan yurtlarına döndüler.⁷¹

Ebu Cehil Hz. Hamza'dan ayrılıp Mekke'ye geldiği zaman şöyle dedi: 'Ey Kureyş topluluğu! Muhammed Yesrib'e inmiştir ve casuslarını göndermiştir. Sizden bir şey elde etmek istiyor. Onun için yolundan geçmemeye dikkat edin! Ona kesinlikle yaklaşmayın! Çünkü o zarar veren arslan gibidir'.⁷² diyerek Mekkelileri uyarmıştır.

Resulullah (sav) el-Cüheni'nin bu hareketini övmüş ve savaş yapılmadan gelinmesine memnun olmuştur.⁷³ Büyük olasılıkla böyle bir savaşta Müslümanların ağır kayıp vereceğini düşünmesi ve bu kadar kalabalık düşmana karşı böyle az sayıda asker çıkmış olmasının getirdiği endişeden kaynaklanmıştır. Bu da Mekke kervanını koruyan böyle kalabalık bir askerî birliğinin varlığından haberdar olunmadığını göstermektedir veya seriyyenin amacı savaş değil sadece bilgi alma ve taciz olabilir.

⁶⁸ Taberi, *Tarih*, 2/404.

⁶⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 47-48.

⁷⁰ İsrail Balcı, *Siyerin Medine Dönemi*, 84.

⁷¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/5; Taberi, *Tarih*, 2/404-405; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/282.

⁷² Rudani, *Hadis Külliyyatı*, 284, (No. 6451).

⁷³ Vakıdî, *Meğazi*, 48.

Vakıdî'ye göre, Resulullah (sav) ilk sancağı (bayrak)⁷⁴ Hz. Hamza'ya vermiştir⁷⁵ fakat İbni Hişam, İbni İshak'a dayandığı rivayetinde ilk bayrağın Ubeyde bin El- Haris'e verildiğini söyler.⁷⁶ Belazuri bunun nedeni olarak bazı kaynaklarca ilk seriyyenin Ubeyde bin Haris Seriyye'si olduğunu söylemelerine bağlar.⁷⁷ İbni Hişam, ilk seriyyeyi Ubeyde bin Haris'in Rabiğ Seriyye'si olarak kaydeder fakat İbni Hişam buna rağmen konuyu ilgili bölümde tartışır ve Hz. Hamza'ya da verildiğini ikisine de aynı anda verildiği için ikisinin de bu öncülüğü paylaştığını söyler. Daha sonra Hz. Hamza'nın bu konuda söylediği bir şiirini nakleder. Buna rağmen kendisinin ilk bayrağın Ubeyde bin Haris'e verildiği konusunda görüşü tercih ettiğini belirtir ardından Hz. Hamza'ya mal edilen şiirin şiir âlimlerince Hz. Hamza'ya ait olmadığını söyler.⁷⁸ Taberi de aynı görüştedir.⁷⁹ Bize göre bu konuda iki komutan da öncülüğü paylaşmaktadır.

2.2.2. Ubeyde b. Haris'in Rabiğ⁸⁰ Seriyye'si (Şevval 1/Nisan-Mayıs 623)

Resulullah (sav), Ubeyde b. Haris komutasında bir seriyye'yi hicretin 8. ayında Rabiğ bölgesine gönderdi. Bu sefere 60⁸¹ veya 80⁸² suvari katılmıştı. Bunların hepsi muhacir olup ensardan kimse bulunmamaktadır.⁸³ Resulullah (sav) seriyye komutanı Ubeyde b. Haris'e bir bayrak verdi. İbn-i Sa'd bu bayrağın renginin beyaz olduğunu söyler. İslam'da verilen ilk bayrak bu oldu.⁸⁴

Müslümanlar, Rabiğ bölgesinde Ehya denilen bir suyun başında Ebu Süfyan komutasındaki 200 kişilik kalabalık bir müşrik ordusu ile karşılaştılar.⁸⁵ İbni Sa'd ve Vakidî de bunu doğrulamaktadır fakat İbni İshak'ın rivayetinde komutanın adı İkrime diye geçerken Musa b. Ukbe rivayetinde de İkrime adı geçer. İbni Kesir, üç komutanın

⁷⁴ Kimi kaynaklar bayrak, kimi kaynaklarda sancak diye geçer. Sanırım bu dönemde bayrak ve sancak ayrımı net olmadığından birbirinin yerine kullanılmaktadır. Çünkü Resulullah (sav) ilk bayrağı Hayber Savaşı'nda kullanmıştır. O tarihe kadar bayraklar yoktu, sancak kullanılıyordu. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/109; Vakıdî, *Meğazi*, 553).

⁷⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 47.

⁷⁶ İbni Hişam, *Siret*, 2/319; İmam Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/7-11.

⁷⁷ Belazuri, *Ensab*, 1/633.

⁷⁸ İbni Hişam, *Siret*, 2/324.

⁷⁹ Taberi, *Tarih*, 2/405.

⁸⁰ Rabiğ; hacıların Mekke'ye giderken geçtikleri, Ebvâ ile Cuhfe arasında bulunan bir vadi olup, Cuhfe'ye uzaklığı üç mildir. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 1/332).

⁸¹ Vakıdî, *Meğazi*, 48; Taberi, *Tarih*, 2/404.

⁸² İbni Hişam, *Siret*, 2/319; Taberi, *Tarih*, 2/404; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/280.

⁸³ Taberi, *Tarih*, 2/404.

⁸⁴ İbni Hişam, *Siret*, 2/324; Bayrak konusu önceki konuda tartıştığımız için burada bir daha değinmiyoruz.

⁸⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 48. İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/2-3; Belazuri, *Ensab*, 1/633.

adını zikrettikten sonra Allah doğrusunu bilir diyerek konuyu kapatır.⁸⁶ Taberi; Mikraz b. Hafs olduğuna dair bir görüş de belirtir. Buna rağmen Taberi, Vakidi'nin "Ben Ebu Süfyan komutasında olduğunu bildiren haberi daha doğru buluyorum." görüşüne katılır.⁸⁷ Müşrik komutanın Ebu Süfyan olduğu rivayetleri daha güçlü olduğundan bunu tercih ediyoruz fakat aralarında kılıçlar çekilmeyip sadece ok atışları oldu. Bu savaşta Sa'd b. Ebi Vakkas ok attı. İslam adına ilk oku da Sa'd b. Ebi Vakkas atmış oldu.⁸⁸ Ayrıca Sa'd b. Ebi Vakkas'a da bir ok isabet etti. İslam'da kendisine ok isabet eden kişi oldu.⁸⁹ Mekke ile Medine arasındaki ilk çarpışma bu seriyye ile yaşanmış oldu.

Bu arada müşriklerin kervanında bulunan Mikdad b. Amr ve Utbe b. Gazvan'da Müslümanların yanına kaçtılar. Onlar Müslüman olmuş, Medine'ye hicret etmek amacıyla bu kervana katılmışlardı. Fırsatını bulunca Müslümanların yanına geçtiler.⁹⁰

2.2.3. Sa'd b. Ebu Vakkas'ın Harrar Seriyye'si (Zilkade 1/Mayıs-Haziran 623)

Peygamber (sav), Sa'd b. Ebi Vakkas komutasında bir seriyyeyi hicri 9. ayında Kureyş kervanını durdurması için Harrar'a⁹¹ gönderdi. Sefere 20 veya 21 kişi⁹² (İbn Hişam'a göre 8 kişi⁹³) katıldı. Kervan halkı 60 kişiydi. "Resûlullah (sav): "Ey Sa'd! Harrar'a kavuşuncaya kadar git! Kuşkusuz bir Kureyş kervanı oradan geçecektir" dedi. Harrar'dan ileri geçmemeyi de tavsiye etti.⁹⁴

Müslümanlar, ani bir baskın yapmak ve kendilerini gizlemek için yayan olarak gündüzleri gizlenip geceleri hareket ettiler. Beş gün sonra Harrar'a ulaştıklarında kervanın bir gün önce buradan geçip gittiğini öğrendiler. Resulullah (sav)'ın Harrar'dan daha ileri geçmemesi talimatı olduğundan başka bir yere gitmeden Medine'ye geri döndüler.⁹⁵

⁸⁶ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/280

⁸⁷ Taberi, *Tarih*, 2/404.

⁸⁸ Vakidi, *Meğazi*, 48; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/2-3; Taberi, *Tarih*, 2/404; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/280.

⁸⁹ İbni Hişam, *Siret*, 2/319.

⁹⁰ İbni Hişam, *Siret*, 2/319, İmam Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/14-15; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/280; Taberi, *Tarih*, 2/404.

⁹¹ Harrar; Cuhfe'den Mekke'ye giden Hum bölgesine yakın el-Mehacce bölgesinin soluna düşen kuyuların bulunduğu mevkidir. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/3).

⁹² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/3.

⁹³ İbni Hişam, *Siret*, 2/330.

⁹⁴ Vakidi, *Meğazi*, 49; Taberi, *Tarih*, 2/403.

⁹⁵ Vakidi, *Meğazi*, 49; İbni Hişam, *Siret*, 2/330; Belazuri, *Ensab*, 1/634; Taberi, *Tarih*, 2/403.

2.2.4. Abdullah b. Cahş'ın Batnı Nahle Seriyiye'si (Receb 2/Ocak 624)

Hicretin 17. ayında (h.2) Abdullah b. Cahş komutasında 12 kişiyi⁹⁶ Mekke ile Taif arasında yani Mekke yakınlarındaki Batnu Nahle'ye gönderdi.

Nahle Seferi'nin gayesi; Kureyş kervanlarını gözetlemek, denetlemek, onlar hakkında edinilecek bilgileri Peygamber (sav)'e getirmektir çünkü Mekke'nin liderlerinden Kürz b. Cabir el-Fihri, Medine otlaklarına saldırmıştı. Bu nedenle hem bir cevap olması ve hem de Mekke'yi yakın gözetim altına alınması için böyle bir harekât düzenlendi. Resulullah (sav), Mekke'nin bu kadar yakınına bir gözetleme birliği göndermesi, Mekke'yi nasıl büyük bir takip altına aldığını da göstermektedir.

Abdullah b. Cahş der ki: "Resûlullah (sav), yatsı namazını kıldırınca beni yanına çağırdı: "Sabah vakti olur olmaz yanıma gel! Silahın da yanında bulunsun! Seni bir tarafa göndereceğim!" buyurdu.

Sabah olunca mescide gittim. Kılıcım, yayım, ok çantam, kalkanım da yanımda idi. Resulullah (sav) halka sabah namazını kıldırdıktan sonra evine döndü. Ben ondan önce davranmışım. Beni kapısının önünde dikilir buldu. Kureyşîlerden (muhacirlerden) benimle birlikte gidecek bazı kişiler buldu. Sonra beni çağırdı. Bana Havlan işi deri üzerine yazılmış bir mektup verdi. "Seni bu gruba komutan tayin ettim. İki gece yürüdükten sonra bu mektubumu aç, sonra gereğini yap!" dedi.⁹⁷

İlk defa kendisine "müminler emîri" ünvanı verilen kişi Abdullah b. Cahş oldu.⁹⁸

Abdullah b. Cahş, Medine'den yola çıkacağı zaman da: "Yâ Resulullah! Hangi taraftan gideyim?" diye sordu. Resulullah (s.a.v.): "Necdiyye yolunu tut! Kuyuya yönel!" buyurdu. Bu cevaplar, Resulullah (sav)'ın bölgeyi ne kadar iyi bildiğini, yollara hâkim olduğunu göstermesi açısından da önemlidir. Bir komutan, sahaya hâkim olmalıdır.

Resulullah (sav) Abdullah b. Cahş'a, iki gün gitmedikçe mektubu açmamasını, açtığı zaman da orda yazılanlara göre hareket etmesini ve arkadaşlarından hiçbirini de kendisiyle birlikte harekete zorlamamasını emretti. Abdullah b. Cahş, iki gün sonra İbn Dumeyre kuyusuna ulaştığında mektubu açtı: "Batnı Nahle'ye varıncaya

⁹⁶ Taberi, İbni İshak'a dayanarak 8 kişi olduğunu söyler. (Taberi, *Tarih*, 2/410).

⁹⁷ Belazuri, *Ensab*, 1/634; Taberi, *Tarih*, 2/411; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/285.

⁹⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/6.

kadar Allah'ın adı ve bereketi üzere yürü! Akadaşlarından hiç birisini birlikte götürmeye zorlama! Emrime uygun olarak Batnu Nahle'ye varıncaya kadar yanındakilerle birlikte yürümeye devam et! Orada Kureyş kervanını gözetlemeye başla!"⁹⁹ Resulullah (sav)'ın karşı istihbarata nasıl önlem aldığını gösteren güzel bir örnek. Yalnız burada savaş emri yok, sadece gözetleme ve istihbarat görevi var.

Abdullah b. Cahş ile yanındaki arkadaşları Nahle'ye kadar ilerleyip oraya indiler. Orada, Taif'ten gelen Kureyş'e ait, kuru üzüm ve deri gibi ticaret malları ile yüklü bir kervana rastladılar. Kendilerini umreci gibi gösterip yakınlaşıp saldırdılar. Burada yapılan çarpışmada Amr b. Hadrami'yi öldürüp kervanı ele geçirdiler. Kervandan ele geçirilenleri ve iki esiri Medine'ye getirdi¹⁰⁰ fakat savaş haram aylarında yapıldığı için Resulullah (sav) tepki gösterdi ve "Haram ayda savaşmayı size emretmedim." diyerek ganimeti dağıtmadı. Müşrikler de bunu aleyhte propaganda olarak kullandılar. Bu da düşmanın da Müslümanlara karşı antipropaganda yöntemini kullandığını göstermektedir.¹⁰¹

Bunun üzerine şu ayet nazil oldu: *"Sana haram olan ayı ve ondaki savaşı sorarlar. De ki: O ayda savaşmak büyük günahdır. İnsanları Allah yolundan men etmek, O'nu inkâr etmek, ziyaretçilerin Mescid-i Haram'a gitmelerine engel olmak, onun halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahdır. Fitne, adam öldürmekten de beterdir! Kâfirler, güçleri yetse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle çarpışmaya devam edeceklerdir. İçinizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse, onların yaptıkları iyi işler, dünyada da, ahirette de boşa gitmiştir. Onlar o ateşin (Cehennem) arkadaşlarıdır. Onlar orada (hiç çıkmamak üzere) temelli kalıcıdırlar."*¹⁰²

Allah bu âyeti indirip Müslümanların korku ve endişelerini dindirince, Peygamberimiz (sav), ganimetten humusu (beşte bir) ayırıp geri kalan ganimetleri bölüştürdü. Bunun, İslam'da ilk humus taksimi olduğu söylenir. Kureyş müşrikleri, esir edilen Osman b. Abdullah ve Hakem b. Keysan için fidye gönderdiler. Hakem b. Keysan ise Müslüman oldu. Amr b. el-Hadrami'de Müslümanların savaşta ilk öldürdükleri kişidir. Osman b. Abdullah ve Hakem b. Keysan ise Müslümanların ilk esir ettikleri kişilerdir. Resulullah (sav) Sa'd b. Ebi Vakkas ve Utbe b. Gazvan

⁹⁹ Taberi, *Tarih*, 2/411.

¹⁰⁰ Belazuri, *Ensab*, 1/635; Taberi, *Tarih*, 2/411; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/285.

¹⁰¹ Belazuri, *Ensab*, 1/635; Taberi, *Tarih*, 2/412; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/286.

¹⁰² El-Bakara, 2/217.

gelinceye kadar esirlerin fidyesini kabul etmedi. Bu iki sahabi yolda develeri kaybolduğundan onu aramaya çıkmış ve gecikmişlerdi. Resulullah (sav) de onların esir edilme ihtimaline karşılık elinde Kureyş'in esirlerini tutuyordu.¹⁰³

Görüldüğü gibi Resulullah (sav) düşmanın casuslarının haber almaması için kimsenin aklına gelmeyecek önlemler alıyordu. Bu aslında bir karşı cususluk önlemiydi. Görev verdiği komutana bile ne yapacağını ancak yarı yolda açacağı bir mektupla bildiriyordu ki düşman durumdan haberdar olmasın. Ayrıca mektupta Kureyş kervanlarının gözetlenmesini ve onlarla ilgili bilgilerin Medine'ye getirilmesi istenmektedir. Bu Seriyeye'nin Kervanları ele geçirme görevinin yanında bölgedeki Mekke ticari hareketlerinin takibi ve bu konuda Medine'ye bilgi verilmesini de kapsamakta yani istihbarat ve bilgi amaçlı bir Seriyeye de olmaktadır.

Bu Seriyeye ile İslam tarihinde ilkler gerçekleşti. Savaşta müşriklerden öldürülen Amr b. Hadrami müşriklerden öldürülen ilk kişidir. Alınan mallar İslam'da elde edilen ilk ganimat, alınan esirler de Müslümanların elde ettiği ilk esirler, alınan fidyeler ilk fidye ve ganimetin paylaşılması da ilk ganimet paylaşımı olmuştur.¹⁰⁴ Ayrıca hakkında ayet inen ilk askerî hareket olmuştur. Bu Seriyeye ile Müslümanlar Kureyş'e büyük bir tehdit vermiş, onların can ve mal güvenliklerinin artık olmadığını, ticaret yapma imkânının ellerinden çıktığını göstermiştir.

¹⁰³ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/28-29; Vakidi, *Meğazi*, 50-55; İbni Hişam, *Siret*, 2/331-335, İbni Sa'd, *Tabakat*, 6-7; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/18-20; İbni Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 117-119; Taberi, *Tarih*, 2/411; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/287.

¹⁰⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/6; İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 3/287.

2.3. Bedir¹⁰⁵ Savaşı (17 Ramazan 2/14 Mart 624)

Harita 1. Bedir Savaşı 1

Mekke ile Medine arasında bulunan Bedir, bir su kuyusunun veya bu su kuyusunu kazan kişinin ismi olduğu rivayet edilir. Bedir, deniz kıyısına yakındı. Genellikle kervanların uğradığı büyük bir konak yeri idi. Burası Suriye, Mekke ve Medine'ye giden yolların kesiştiği bir kavşak noktasındaydı. Aynı zamanda büyük bir panayırın kurulduğu yerdir. Kervanların orada durması, o bölge nüfusu için her zaman kayda değer bir gelir kaynağıydı. Ayrıca, Bedir yöresi gerek gizlenme ve gerekse pusu kurmak için elverişli imkânlarla sahipti.¹⁰⁶ Bedir bölgesi Cühenilerin arazisinde bulunmaktaydı. Resulullah (sav) hicretten on yedi ay sonra Ramazan ayında Bedir'e sefere çıktı.

2.3.1. Kervan

Bedir Savaşı'nın görünür nedeni ve başlamasına sebep olan olay da Ebu Süfyan'ın yönettiği¹⁰⁷ zengin bir Kureyş kervanının Şam'a gittiği haberinin gelmesiydi. Kureyş kabilelerinden kadın - erkek herkesin sermaye veya mal koyarak

¹⁰⁵ Medine ile Bedir arası sekiz konak, iki mil mesafe vardır.

¹⁰⁶ Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 35.

¹⁰⁷ İbni Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 120; İbni Haldun, *Târih-i İbni Haldun*, (Beyrut: Darul Fikr, 1988), 2/427.

katıldığı 50.000 dinar kadar sermayeli, 1000 develik mal yüklü büyük ticaret kervanı, Şam'ın Gazze pazarına gönderilmişti. Kervandaki malın en büyük kısmı Ebu Uhayha Saîd b. Âs ailesine aitti. Bunun dışında diğer zengin aileler de kervana büyük yatırımlar yapmıştı.¹⁰⁸ Bu kervanı 30 veya 40 kişilik bir ekip koruyordu.¹⁰⁹ Taberi, kervanı koruyan savaşçı sayısını 70 olarak vermektedir.¹¹⁰ Böylesine zengin ve düşman toprağından geçen bir kervanı korumak için tahsis edilen savaşçı sayısı gerçekten azdı. Buna karşın kervanı ele geçirmek için Müslümanların topladığı asker sayısı (310) da orantısız olarak çok fazlaydı ve bu durum bile toplanan askerin amacının sadece kervan olmadığını göstermektedir.

Müslümanlar, bu Mekke kervanını ele geçirmek için Resulullah (sav) liderliğinde yola çıktılar (Kaynaklarımızda buna Zülüşeyre gazvesi denir ve konuyu ilgili bölümde uzun uzun anlattık.) fakat kervana yetişilememişti. Bunun üzerine kervanın Şam'dan dönüşü beklendi ve kervanı tekrar kaçırmamak için Resulullah (sav) çok sıkı bir takip süreci başlattı.

Resulullah (sav) kervanın Şam'dan ayrıldığını öğrenince durum hakkında bilgi almak için Talha b. Ubeydullah'ı ve Sa'id b. Zeyd'i gönderdi. Orada Keşed el-Cüheni'ye konuk oldular. Keşed, onları himayesine alarak kervan gelip geçene kadar bir çadırda kaldılar. Sonra Medine'ye geldiler fakat Resulullah (sav) Medine'den ayrılmış bulunuyordu.¹¹¹

Resulullah (sav), kervanı takip için Besbes b. Amr ile Adiyy b. Ebi'z-Zağba'yı da görevlendirmişti.¹¹² Onlar da Bedir'e gelip develerini suya yakın bir yerde durdurduktan sonra bedir kuyusundan kırbalarına su doldurdular. O sırada, Cühenîlerden Mecdi b. Amr¹¹³ da su başında bulunuyordu. Su başına gelen kadınlardan ikisinin aralarındaki bir borç ilişkisini konuşurken, borçlu olanın arkadaşına: "Yarın ya da yarından sonra kafilé gelir ve ben onlara iş görür, senin alacağın olan borcumu sana o zaman öderim!" dediğini, Mecdi'nin de bunu "Doğru söylüyorsun." diyerek doğruladığını işittiler. İşittiklerini gelip Resulullah (sav)'e haber

¹⁰⁸ İbni Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, Çev. Şükrü Özel, Mehmet Erdoğan, (İstanbul: İklim Yayınları, 1988), 3/215-216.

¹⁰⁹ İbni Hişam, *Siret*, 2/338; İbni Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 120.

¹¹⁰ Taberi, *Tarih*, 2/421. Fakat başka bir rivayete dayanak 30 veya 40 kişi olduğunu da söyler. (Taberi, *Tarih*, 2/427).

¹¹¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/7; Vakıdi, *Meğazi*, 56.

¹¹² Taberi, *Tarih*, 2/433.

¹¹³ Bazı kaynaklarda ismi Mahşi olarak geçer.

verdiler.¹¹⁴

Suriye'den gelen kervan, Müslümanlar tarafından Medine'nin batısında ve hatta kuzeyinde durdurulabilirdi. Ancak Suriye'den gelen bir kervanın durdurulabilmesi için güneye, Mekke istikametinde hareket etmesi beklendi. Güneyde yaşayan halk zaten dost ve müttefikti. Oysa kuzeydekiler böyle değildi. Böylece güneydeki kervanı durdurmada bir tür doğal yardımcı olabilirlerdi. Ayrıca, Bedir yöresi gerek gizlenme ve gerekse pusu kurmak için elverişli imkânlarla sahipti.¹¹⁵

Kureyş müşrikleri, Müslümanların hac yapmalarına engel oldukları için onların da Şam ticaret yollarını kesmek isteyeceklerini biliyorlardı. Ebu Süfyan'ın görevi zengin Mekke kervanının Müslümanların eline geçmemesini sağlamaktı. Bunun için Müslümanların bulunabileceği güzergâhlardan uzakta geçiyordu. Ebu Süfyan, Müslümanlar tarafından takip edildiğini fark edince kervanın güzergâhını değiştirdi ve Bedir mıntıkasına geldiğinde ise mola verdi. Orada Mecdi b. Amr'i görünce ona; "Muhammed'in gözcülerinden herhangi birini gördün mü?" diye sordu. Mecdi, Müslümanların gözcülerini görmediğini fakat iki kişinin kuyuların başında durup kırbalarına su aldığını söyledi. Bunun üzerine Ebu Süfyan, gösterilen yere geldi ve yerden deve tersi bulup onu ezdi. Bir de baktı ki deve tersinin içinde hurma çekirdeği vardı. "Bu vallahi Medine yemleridir!"¹¹⁶ diyerek hemen kervanı Bedir yolundan çevirip sahil şeridinden hızla ilerledi.¹¹⁷ Müslümanlara yakalanma korkusuyla kervanı gece-gündüz yürüttü. Ayrıca Mekke'den de askerî yardım almak için parayla kiraladığı Damdem b. Amr'ı Mekke'ye gönderdi.¹¹⁸

Damdem Mekke'ye gelip haberi iletince¹¹⁹ müşrikler, Bedir Savaşı'na katılacak olanlara silah ve at temin edip onları Bedir Savaşı'na hazırladılar. Müşriklerden çarpışmaya gidenlerin sayısı 950 kişi idi. 700 develeri, 100 veya 200 atları vardı. Atlılar zırh gömlekli¹²⁰ ve 600 zırhlı bulunuyordu.¹²¹ Ebu Cehil başkanlığında hazırlanan bu ordu yola çıktı.

¹¹⁴ İbni Hişam, *Siret*, 2/352; Vâkıdî, *Meğazi*, 72; Taberi, *Tarih*, 2/437; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/301; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/104.

¹¹⁵ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 34-35.

¹¹⁶ Medine hurmalık bir yer olduğundan hurma çekirdekleri ezilip deve yemi yapılmaktadır. Ayrıca Medine hurması kendine özgüdür. Buna Acve'de denir. Ebu Süfyan bunu bildiğinden hayvanın tersinden bunun Medine'ye ait olduğunu anlamıştır.

¹¹⁷ İbni Hişam, *Siret*, 2/352; Taberi, *Tarih*, 2/437-438; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/301.

¹¹⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/7; Taberi, *Tarih*, 2/422; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/293.

¹¹⁹ Taberi, *Tarih*, 2/427.

¹²⁰ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/76.

¹²¹ Abdullah Muhammed er-Raşid, *Komutan Peygamber*, 95.

Müslümanlar, Kureyş'in bu hazırlığından ve ordusunun yola çıktığından habersizdiler.¹²² Müşriklerin bu kadar iyi bir ordu çıkarmaları da onların amacının kervanı korumak değil, Medine'ye büyük bir darbe vurmak olduğunu göstermektedir. Müşrik ordusu, kendilerinden o kadar emin olduklarından Ehabîş kavimlerini beklemediler. Kureyş müşrikleri ilerleyerek Bedir'de kum tepelerinin arkasında bulunan Yelyel Vadisi'nin en uzak kıyısının içinde konakladılar. Yelyel Vadisi, Bedir ile kum tepeleri arasında olup Kureyşlilerin konukları yer ise kum tepelerinin arkasında idi. Bedir'deki su kuyuları da Yelyel Vadisi'nin Medine'ye yakın kısmında bulunuyordu.¹²³

Ebu Süfyan'ın erken davranması sonucu kervan, Müslümanların saldırısından kurtulup deniz kıyısına varınca Ebu Süfyan Mekke ordusuna geri dönmeleri için haber gönderdi. "Siz ancak kervanınızı, adamlarınızı ve mallarınızı korumak için yola çıkmıştınız. İşte, Allah onları kurtarmış bulunuyor. Artık geri dönünüz." Dedi fakat ordu komutanı Ebu Cehil itiraz ederek; "Vallahi, Bedir'e varmadan geri dönmeyeceğiz! Biz orada üç gün oturacağız. Develer keseceğiz, yiyeceğiz, içeceğiz. Oyuncu kadınlar oynayacaklar, şarkılar söyleyecekler. Çevredeki Araplar bizi işitecekler, bundan sonra hep bizden korkup duracaklar! Yürüyünüz!" dedi.¹²⁴

Kureyş ordusunun Ebu Cehil'e uyararak geri dönmeyip Bedir'e gittiklerini elçi, Hedde'de yetişip Ebu Süfyan'a haber verdiği zaman, Ebu Süfyan: "Vâh kavmime! Bu Amr b. Hişam'ın (Ebu Cehil) işidir! Kendisinin geri dönmek istememesi, halka baş olmak içindir!"¹²⁵ diye korkusunu dile getirmiştir.

Mevlana Şibli Numani de Bedir Savaşı'nın nedeninin kervan olmadığını iddia etmekte ve görüşlerini kanıtlamak için şunları söylemektedir:

"Herhangi bir kabileden bir adamın, herhangi bir yolla biri tarafından öldürülmesi durumunda şiddetli bir savaşın ve kan davasının ortaya çıkması Arapların ırkî özelliği idi. Her iki taraftan insanlar kalabalıklar halinde toplanarak çatışır, nehirler dolusu kan akardı. Bu çatışmalar uzun yıllar devam eder, kabileler birbirini keser, tüketir, yine de bu zincirleme savaş son bulmazdı. Öldürülen kişinin adı bir kâğıda

¹²² Taberi, *Tarih*, 2/422.

¹²³ İbni Hişam, *Siret*, 2/354-355; Taberi, *Tarih*, 2/439.

¹²⁴ Taberi, *Tarih*, 2/424.

¹²⁵ Vâkıdî, *Megâzî*, 74-75; İbni Hişam, *Siret*, 2/353; Taberi, *Tarih*, 2/422.

yazdırılır, sülalede miras gibi nesilden nesile intikal eder gelir, büyüdükleri zaman intikamını alsınlar diye çocuklara bu isim ezberletilirdi.”

Abdullah b. Cahş'ın sebep olduğu olayda Amr b. Hadramî öldürülmüştü.¹²⁶ Hadramî, Kureyş'in lideri olan Utbe b. Rebîa'nın müttefikiydi. Bedir Savaşı ve diğer bütün gazveler dizisi işte onun intikamını almak için çıkarılmıştı. Urve b. Zübeyr (Hz. Aişe'nin yeğeni), bunu açık bir şekilde şöyle anlatmıştır: "Hz. Peygamber'le müşrik Araplar arasında kopan Bedir Savaşı ile diğer bütün savaşların sebebi; Urve b. Hadramî'nin öldürülmesidir."

İncelediğimiz konuda çoklarını yanıltan bir hata da kâfirlerle yapılan ilk savaşın Bedir Savaşı olduğudur. Hâlbuki Bedir'den önce savaşlar başlamıştı. Urve b. Zübeyr'in Bedir Savaşı hakkında Abdülmelik'e yazdığı mektubun baş tarafı şöyledir:

"Harb oğlu Ebu Süfyân, hepsi Kureyş boylarından olan aşağı-yukan 70 binekli insanla birlikte Suriye tarafından geliyordu. Durum, Hz. Peygamber'e ve sahabe-i kirâm'a haber verildi. Zaten iki grup arasında savaş önceden başlamıştı. O taraftan içlerinde İbn Hadramî'nin de olduğu bir kaç kişi öldürölüp, bir kaç da esir alınmıştı. Bu olay Hz. Peygamber'le Kureyş arasında savaş çıkmasına sebep olan ve iki taraf arasındaki düşmanlığı birbirine zarar verdirmeye vardır ilk olaydır. Bu olay —Hadramî vakası— Ebu Süfyân'ın Suriye'ye hareketinden önce meydana gelmişti."

Bir olayın aslının ne olduğunu araştırıp bulmak için en sağlam kaynak ve en doğru yol; bizzat savaşan tarafların ifade ve belgelerinin toplanarak incelenmesidir. Bu tür belgeler çok az ele geçebilir ama iyi bir talih eseri olarak burada bu tür belge ve ifadeler vardır. Bir keresinde Hakîm b. Hizam¹²⁷, Mervan'la görüşmeye gitmişti.

¹²⁶ Batn-ı Nahle seferi daha önce geçtiği için detaylarına girmiyoruz. Bu savaşta Amr b. Hadramî öldürölümüştü. Öldürölün Amr b. Hadramî, Abdullah Hadramî'nin babasıydı. Abdullah Hadramî ise Harb b. Ümeyye'nin -Muâviye'nin dedesinin- müttefiki idi. Harb, Kureyş'in büyük bir lideri olup Abdülmuttalib'den sonra Kureyş'in başkanlığını ele geçiren kimseydi. Yakalananlar, yani Osman ve Nevfel'in ikisi de Muğîre'nin torunlanydı. Muğîre, Velîd'in babası, Hz. Hâlid'in dedesi ve Harb'den sonra ikinci derecede Kureyş'in başkanıydı. O yüzden bu olay bütün Kureyş'i öfkelenirdi, hatta çılgına çevirdi. İntikam almaya ve kanını yerde koymamaya yemin ettiler. Bedir Savaşı ve arkasından gelen olaylar işte bu intikam ve öç alma isteğinin sebep olduğu olayların devamıdır. Taberî şunları kaydetmiştir: "Bedir Savaşı'nı tahrir eden ve Hz. Peygamber'le Kureyş müşrikleri arasında ortaya çıkan bütün çatışmaların sebebi, Amr b. el-Hadramî'nin öldürölmesidir." (Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 208.)

¹²⁷ Hakîm b. Hizam (ra) (Hz. Hatice'nin yeğenidir). Bedir Savaşı'na katılmıştı ve o zamana kadar da Müslüman olmamıştı. Hz. Peygamber'den beş yaş büyüktü. Her ne kadar, cahiliye döneminde de Hz. Peygamber'e çok muhabbeti olup, Peygamberlikten sonra da muhabbeti devam etmişse de Mekke'nin fethine kadar iman etmedi. Kureyş'in eşrafındandı. Kâbe'nin büyük bir hizmeti olan rifâde (hacıların doyurulması) onun yetkisindeydi. Meseleleri görüşüp karara bağlama yeri olan Dâru'n-Nedve'nin yöneticisi ve yer sahibi de oydu. Mervan b. Hakem'in halifeliği dönemine kadar yaşadı. (İbrahim

Mervan onu saygıyla karşıladı. Mervan ondan Bedir Savaşı'nı sordu. Bunun üzerine, olayın başlangıcını anlatarak şöyle dedi: "Bizim askerlerimiz harp meydanına indiklerinde Utbe'nin yanına gittim ve ona şöyle dedim:

"Ey Ebu'l-Velîd! Hayatın boyunca ancak kazanabileceğin bir şerefi bir günde bugün elde etmek istemez misin?" Utbe:

"Nasıl?" deyince şöyle dedim:

"Siz Kureyşliler, Muhammed'den, ibni Hadramî'nin kanından başka bir şey istemiyorsunuz. İbn Hadramî senin müttefikin olduğuna göre onun kan bedelini öde de herkes dağılıp gitsin."

Utbe bu teklifi beğenmişti. Ama Ebu Cehil kabul etmedi ve Hadramî'nin kardeşi Amir Hadramî'yi çağırarak: "Kanın bedeli karşıdadır. -Yani kardeşinin kanının intikamını alacağın kimseler karşıda durmaktadırlar.- Ayağa kalk da millete Amir'i hatırlatarak seslen." dedi. Nitekim Amir Arapların adetlerine uygun olarak çırılçıplak soyundu ve "Yazık oldu Amr'a, yazık oldu Amr'a!" diye bağırmaya başladı. Savaşın daha başında, herkesten önce fırlayıp ortaya çıkan da işte bu Amir Hadramî idi.¹²⁸

Bu durumdaki insanlar ve bu ölçüdeki kişiler, Bedir Savaşı'nı Hadramî'nin intikamını alma nedeni kabul ettikleri ve böyle kabul etmeye de devam ettikleri hâlde, yüzlerce yıl sonra başkalarının çıkıp ahkâm keserek "Bu savaşın sebebi, ticaret kervanını kurtarmaktı." demeleri, bizim için önemli olmamalıdır. Buna aldırış etmememiz gerekir çünkü aralarında dağlar kadar fark vardır.

Her ne kadar bu mesele kesin olarak anlaşılmış ve Bedir Savaşı'nın sebebinin ticaret kervanına saldırmak olmadığı ortaya çıkmışsa da, buradaki düğümü çözmemiz gereklidir. Bu düğüm şudur: Böylesine açık ve net bir olay hakkında neden bütün siyer uzmanları, Sahîh-i Buhârî ile diğer hadis kitapları yanılmışlardır? Bedir'in başlangıç sebebi ticaret kervanına saldırma düşüncesi idi şeklindeki bilgilere açıklık getirmeliyiz.¹²⁹ Taberî¹³⁰ ve İbn-i Esir de; "Bedir Savaşı'nın sebebi olarak Hadramî'nin öldürülmesi olduğunu söylemektedirler."¹³¹

Sarıçam, "Hakim b. Hizam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/187).

¹²⁸ Taberî, *Tarih*, 2/443-445; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/306.

¹²⁹ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 235.

¹³⁰ Taberî, *Tarih*, 2/421.

¹³¹ İbni Esir, *el-Kamil fit-Tarih*, (Beyrut: Dar Sadr, 1965), 2/116.

Her ne kadar üstat Şibli Savaşı'nın nedeni olarak Hadrami'nin öldürülmesinin intikamı olduğunu söylese şu andaki olayın kıvılcımı Mekke kervanıdır. Müslümanların bu kervanı ele geçirmek için pusu kurmaları ve Mekkelilerin de kervanı korumak için yola çıkmasıdır. Arka plandaki düşmanlık ve azmettirici Hadrami'nin öldürülmesi de olsa olayın görünür nedeni kervandır.

2.3.2. Yola Çıkış

Kureyş'in zengin kervanını ele geçirmek Mekke'yi çok ciddi bir ekonomik sarsıntıya sokacak, Müslümanların da durumunu düzelterekti. Bu nedenle Resulullah (sav) kervanı ele geçirmek için gayret etmekteydi. Kervanı takip ettiriyor, bölgedeki casus ve müttefiklerinden bilgi alıyordu. Resulullah (sav)'ın Buseyse'yi¹³² de casus olarak göndermiştir. Buseyse döndüğünde gördüklerini anlatıp, onun hakkında bilgi verdi. Daha sonra Resulullah (sav) buyurdu: "Hemen onların arkasına düşebileceği kimin binek hayvanı hazırsa hemen binsin!" Birtakım adamlar ise biraz beklemesini söylediler ve Medine'nin dışında bulunan binek hayvanlarını getirmek için izin istemeye başladılar. Resulullah (sav) şöyle buyurdu: 'Olmaz, kimin devesi hazırsa binsin ve bizimle beraber gelsin!'¹³³ Ardından Medine'de ashabını toplayarak "işte bu Kureyş kervanıdır ve içinde malları vardır. Umarım Allah onu size ganimet olarak nasip eder." Taberi devamla şöyle der: "Sahabelerini kervanın yolunu kesmeye çağırdı. Sahabelerden bir kısmı hafif, bir kısmı da ağır hazırlandı çünkü onlar Resulullah (sav) in bir savaşa tutuşacağını sanmıyorlardı."¹³⁴

Peygamberimiz (sav), 12 Ramazan'da (8 Mart 624) Abdullah b. Ümmi Mektum'u Medine'de halka namaz kıldırmak üzere yerine vekil bırakarak (daha sonra Ebu Lübâbe'yi vekil tayin edip Ravhâ'dan Medine'ye geri göndermiştir), muhacir ve ensar ile birlikte yola çıktı. Yola çıkan sahabilerin sayısı rivayete göre 310¹³⁵ olduğu kaynaklarda geçmektedir.¹³⁶ İbn İshak savaşa katılanların ve kendilerine ganimetten pay verilenlerin 314 kişi olduğunu, 83 muhacir, 61 Evs, 170 Hazrec olduğunu

¹³² Bazı kaynaklarda Besbes diye geçmektedir. Resulullah (sav) onları istihbarat için iki defa gönderdiği rivayet edilir. (İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/298).

¹³³ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, "Siyer ve Meğazi", 286, (No. 6456). Hadisin sözleri Müslim'den alınmıştır.

¹³⁴ Taberi, *Tarih*, 2/427; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/293.

¹³⁵ İbni Hişam, *Siret*, 2/345; Buhari, "Meğazi", 6, (No. 7-8-9-10); İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/296.

¹³⁶ Taberi, *Tarih*, 2/431; kitabında bu sayı konusunu kaynakları ile birlikte uzun uzun tartışır.

söyler.¹³⁷ İbn Abbas ise 313 kişi olduğunu¹³⁸ savaş teçhizatlarının da 2 at, 70 deve ve altmış zırhtan ibaret olduğunu söyler.¹³⁹ Hz. Osman, hasta olan zevcesine bakmak üzere, geri bırakıldı. Ebu Lübâbe b. Abdülmünzir, Medine yönetiminde görevlendirildi. Âsım b. Adiyy, Medine'nin Âliye kısmında Küba'da, Haris b. Hâtıb, Amr b. Avf oğulları ile ilgilenmek üzere görevlendirildi. Peygamberimiz (sav) Talha b. Ubeydullah ile Saîd b. Zeyd'e, Kureyş kervanını gözetleme görevi verdi. Haris b. Sımme ile Havvat b. Cübeyr, yolda hayvandan düşüp sakatlandıkları için geri çevrildiler.

Şimdiye kadar Resulullah (sav) ensarı böyle bir görev için teşvik etmediği gibi ensara böyle bir görev de vermemişti. Her ne kadar Resulullah (sav) kervanı ele geçirmek için insanlara tavsiyede bulunsa da birçok sahabe de geri kalmıştı. Onların geri kalmaları, savaştan korktukları için değil, çıkış amacının kervanı ele geçirmek olmasından kaynaklanıyordu. Eğer Müslümanlar Medine'den çıkarken savaş amacıyla çıkmış olsalardı Medine'de eli silah tutan herkes savaşa katılırdı. Mesela geri kalanlardan Üseyd b. Hudayr savaştan sonra Resulullah (sav)'e şöyle diyecektir: "... Bir düşmanla karşılaşacağını bildiğimden dolayı geri kalmadım. Ben sadece ortada kervan vardır diye geri kaldım." Bu mazereti de kabul edilecektir.¹⁴⁰ Ka'b ibni Mâlik (r.a) da şöyle demiştir: Ben Tebûk Gazası'ndan başka Rasûlullah'ın yaptığı gazalardan hiçbirinde geri kalmadım fakat Bedir Gazvesi'nde geri kalıp ona katılmadım çünkü Resulullah bu sefere ancak Kureyş kervanını karşılama isteğiyle çıkmıştı. Bedir'den geri kalıp ona katılmayanları kınamadı."¹⁴¹

Sa'd b. Muaz; Bedir'de Resulullah (sav)'e "eğer savaşı kaybederlerse Medine'ye gitmesini söyler. Orada, kendisini çok seven insanlar olduğunu ve savaş olacağını bilmedikleri için gelemediklerini, onların kendisini koruyacağını" beyan eder¹⁴² fakat Mevlana Şibli Numani, Müslümanların Medine'den çıkışının tek nedeninin de Mekkelilerle savaş olduğunu kervana saldırmak olmadığını şu şekilde ispatlamaktadır: "Şu kadarı herkes tarafından kabul edilmektedir ki: Kureyş'in büyük bir hazırlık yaparak kalabalık bir savaşçı topluluğuyla Mekke'den çıktığını Hz.

¹³⁷ İbn İshak, *Kitabu's Siyer ve ve'l –Megazi*, Çev. Prof. Dr. Ali Bakkal, (İstanbul: İlk Harf Yayınları, 2013), 409.

¹³⁸ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/305.

¹³⁹ Abdullah Muhammed er-Raşid, *Komutan Peygamber*, 94.

¹⁴⁰ Vâkıdî, *Megâzî*, 56-57.

¹⁴¹ Buhari, *Megâzî*, 3, (No. 3).

¹⁴² Taberi, *Tarih*, 2/440-441; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/304.

Peygamber haber alınca ashabını toplayarak duygu ve düşüncelerini öğrenmek istemişti. Muhacirler büyük bir heyecanla savaşa hazır olduklarını belirttiler. Ama Hz. Peygamber ensarın ne düşündüğünü öğrenmek istiyordu.” (Bu konuşmayı ileride detaylı vereceğimizden burada tekrarlamıyoruz.)

Mevlana Şibli Numani; Ebu Cehil’in bir ordu ile Mekke’den yola çıktığını daha Müslümanlar Medine’de iken haberdar olduğunu ve Resulullah (sav) in hemen istişare toplantısı yaparak ensarın tavrını öğrenmek istediğini söyler. Yoksa siyer kitaplarında anlatıldığı gibi, Medine’den çıktıktan sonra danışma toplantısı yapılmış olsaydı, ensar oraya niçin gelmiş olacaktı. Siyerciler bu özel durumu açıkça yazmışlar ve ensar, Hz. Peygamber’e Mekke’de biat ettikleri sırada, Medine’nin dışına çıkarak da Hz. Peygamber’i koruyacaklarını belirtmedikleri için bu açıklamayı gerekli görmüşlerdir. Bu bakımdan eğer bu sefer de Medine’den çıkarlarken amaç sadece ticaret kervanına saldırmak olsaydı Ensâr birlikte olmazdı. Oysa bu olayda Ensârın sayısı muhacirlerin sayısından daha fazlaydı. Yani bütün ordu 305 kişiydi, bunların sadece 74’ü muhacir, kalanların hepsi de ensardandı. Bu durum, Hz. Peygamber (sav)’ın, Medine’den çıkmadan önce Kureyş’in Medine’ye saldırmak üzere gelmekte olduğunu öğrenişinin kesin delilidir.

İşte bu yüzden ki Hz. Peygamber yaptığı toplantıda ensara hitaben konuşmuştu çünkü biat anlaşmasına göre artık ensâra danışma zamanı gelmişti. Hz. Peygamber, insanların ne düşündüklerini ve ne hissettiklerini öğrenmek istediğinde cevap olarak canını feda edercesine yiğitçe söz söyleyenler, muhacirlerden Hz. Ebu Bekir, Ömer ve Mikdâd (r.a), ensârdan da Sa’d b. Ubâde idi. Sa’d b. Ubâde Bedir Savaşı’na katılmamış ve Medine’den dışarı çıkmamıştı. Bu bakımdan şunu kesinlikle kabul etmemiz gerekecektir ki Sa’d (r.a) bu cevabı Medine’de vermişti ve Kureyş’in saldıracağı Medine’de öğrenilmişti. İşte bu yüzden ensârın ne düşündüğünü anlama ihtiyacı daha Medine’de iken doğmuştur.

Hâlbuki başka siyer kaynakları bu konuşmanın Peygamber ordusunun Medine’den çıkıp kervanın kaçtığını ve Mekke ordusunun yola çıktığının haber alındığında yapıldığını söylerler. Ama siyer kitaplarından, tarih ve diğer bütün kaynaklardan daha üstün olan bir başka şey daha vardır. O da hepimizin önünde başımızı eğdiğimiz Kur’ân’dır. Kur’an’da bu durumu (Enfâl, 8/5-8) ayetleriyle apaçık bir şekilde anlatmaktadır.

Aslında Resulullah (sav) sefere çıkacağı zaman savaşta nereye ne amaçla gidildiği açıklanmaz hatta düşmanı yanıltmak için yanlış intiba oluşturulurdu. Tebük Savaşı hakkında Sahîh-i Buhârî'de ünlü sahabîlerden Ka'b b. Mâlik'in (r.a) şu sözü nakledilmiştir: "Ve Hz. Peygamber (sav) bir savaşa gitmek istediğinde ona dair tevriyeli¹⁴³ ifade kullanırdı."

Kervanı korumak için Mekke'de ordu toplayan Ebu Cehil'de şöyle diyordu: "Muhammed ve arkadaşları Nahle'de bizden elde ettiklerini bir daha elde edeceklerini mi zannediyorlar? Onlar, kervanımızı koruyup kuruyamayacağımızı öğrenecekler."¹⁴⁴ Görüldüğü gibi Nahle'de olanlar Mekkeliler için intikamı alınması gereken şeylerdir.

Râvilerin -sahabe de dâhil- birçok yerde anlattıkları olay, olayın kendisi değil, aksine olay hakkındaki kanaatleridir. Yani anladığı şekilde anlatmışlardır. Bedir'de de aynı durum meydana gelmiştir. O yüzden sahabe-i kiramın değişik tahminlerde bulunması şaşılacak birşey değildir.¹⁴⁵

Mevlana Şibli Numani'nin gerekçeleri de dikkate alınmayı hak ediyor. Asım Köksal'da aslında Şibli Numani'nin görüşüne katılmaktadır. O, Resulullah (sav)'ın Medine'den çıkarken savaşa gidileceğini bildiğini fakat her zamanki stratejisi gereği bunu kamuoyuyla paylaşmadığını beyan eder. Kur'ân-ı Kerîm'e göre; Bedir Seferi'nin gayesi (Enfâl, 8/5-7), müşriklerle çarpışıp onların İslâmiyet'e karşı olan mukavemetlerini kırmak, İslâmiyetin tutunmasını ve yayılmasını sağlamaktır. Bedir'de yapılacak çarpışmada müşriklerin bozulup kaçacakları da, Resulullah (sav) daha Mekke'de iken Allah tarafından: "Yakında o cemaat bozulacak, arkalarını dönüp kaçacaklar!"¹⁴⁶ şeklinde haber verilmiş bulunuyordu.

Hamidullah ise Şibli'nin görüşünü yorum yapmadan nakleder. Buna rağmen konuyla ilgili tereddütlerini şöyle ifade eder: Kur'an'da şöyle denir: "...ve hani Allah iki topluluktan birinin sizin olacağı sözünü vermişti. Siz, silahlı olmayanın düşmesini istiyordunuz..."¹⁴⁷ Bu ayet, o zaman Müslümanların kervana mı yoksa silahlı kuvvetlere karşı mı savaşmaları gerektiğinden pek emin olmadıklarını açıkça göstermektedir.¹⁴⁸

¹⁴³ Hz. Peygamber böyle durumlarda, mânâsı iyice anlaşılmayan ve iki değişik mânâyı gelebilen kelimeler kullanırdı.

¹⁴⁴ Vakîdî, *Meğazi*, 71.

¹⁴⁵ Mevlânâ Şibli Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 235.

¹⁴⁶ Kamer, 54/ 45.

¹⁴⁷ Enfâl, 8/7.

¹⁴⁸ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 34.

Kureyş müşrikleriyle Bedir'de savaşılabacağı Müslümanlara Resulullah (sav) tarafından önceden açıkça ve kesin olarak haber verilmiş olsaydı, muhakkak, anlaşmazlığa düşülecekti.¹⁴⁹ Kur'an da bu durumu şu şekilde anlatmaktadır: *"Nitekim müminlerden bir kısmı isteksiz oldukları halde Rabbin seni, doğru bir kararla evinden çıkarmıştı. Gerçek apaçık ortaya çıktıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sürülüyorlarmış gibi seninle o konuda tartışıyorlardı. Hani Allah size iki taifeden birini, o sizindir diye va'dediyordu. Siz de güçsüz olanın sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı meydana çıkarmak ve kâfirlerin ardını kesmek istiyordu."*¹⁵⁰

Konuyu tekrar toparlarsak, Resulullah (sav)'ın daha Medine'deyken Mekke'nin kervana yardım için bir ordu gönderdiği bilgisine sahip olduğu (bu bilgi ayetlerde de işaret edildiği gibi hem ilahi yoldan ve hem de istihbarat kaynaklarından elde edilmiş olabilir.) fakat stratejik nedenden dolayı bunu ilan etmediğini anlıyoruz. Buna rağmen Ensar'ı da kervana karşı hazırlanan orduya katılması konusunda hem teşvik ettiği¹⁵¹ hem de izin verdiğini görüyoruz ki bunu daha önce hiç yapmamıştı. İmam-ı Zehebi'de savaşıma ihtimalinin hesaba katıldığını şu şekilde anlatmaktadır: *"İnsanlar hazırlığa başladı: Kimisi elini çabuk tutarken kimileri de Peygamber (sav) nasıl olsa harb yapmak istemez, diyerek işi ağırdan aldılar."*¹⁵²

Resulullah (sav)'ın bu ordusunun bir savaşa gireceğini sezen yakın çevresi buna göre hazırlandığı gibi Sa'd b. Hayseme¹⁵³ gibi kişiler de hissetmiş ve ona göre hareket etmişlerdi. İstişare rivayetlerindeki çelişkili bilgilerden dolayı (Sa'd b. Ubade ve Sa'd b. Muaz konuşması) bu toplantının hem Medine'de ve hem de sahada yapıldığını göstermektedir. Nitekim ayet de buna işaret etmektedir.

2.3.3. İstişare

Resulullah (sav) Bedir'e yaklaştığında¹⁵⁴ kendisine Kureyş'in kervanı korumak için bir ordu gönderdiği ve ordunun Bedir'e doğru ilerlediği haberi geldi.

¹⁴⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/80.

¹⁵⁰ Enfal, 8/5-8.

¹⁵¹ "İşte bu Kureyşlilerin ticaret mallarını taşıyan kervanı olsa gerek. Haydi bu kervanı yakalamak için yola çıkın; belki Allah onu size nasib kıldı" buyurdu. (Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/41-42). Allah'ın nasib kılması sözüyle Enfal 7. ayete işaret edilmiştir.

¹⁵² Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/41-42.

¹⁵³ Sa'd b. Hayseme savaşa katılmak istediğinde babası evde kalıp eşlerinin başında kalmasını istedi. Bunun üzerine baba ve oğul evde kimin kalacağı konusunda kura çektiler. Bu durum da Medine'deki havanın savaş atmosferine yönelik olduğunu göstermektedir. (Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/41-42).

¹⁵⁴ Safra dağının solunda, Zafiran denilen yer. (Taberi, *Tarih*, 2/434).

Kur'an'da bunu şöyle anlatır: “O vakit siz vâdinin Medine’ye daha yakın yamacında, müşrikler de daha uzak tarafında bulunuyordu. Kervan ise sizden daha aşağıda deniz sahilinde idi. Eğer siz savaşmak için belli bir zaman ve mekân hakkında anlaşsaydınız sözünüzde kesinlikle bu kadar duramazdınız fakat Allah, olmasını istediği şeyi gerçekleştirmek için böyle yaptı. Ta ki helâk olan belli bir delile göre helâk olsun, hayatta kalan da belli bir delile göre hayatta kalsın. Şüphesiz ki Allah, hakkıyla işiten ve kemâliyle bilendir.”¹⁵⁵ Müslümanlar, zengin Mekke kervanını ele geçirmek isterken Kureyş ordusu ile karşı karşıya kalmışlardı. Resulullah (sav) ashabına bu haberi ilettiler ve onlarla istişarede bulundu.

Hiz. Ebu Bekir konuştu; ona iltifat etmedi, sonra Hiz. Ömer konuştu, ona da iltifat etmedi. Mikdat b. Esved’de şöyle demiştir: “Biz Mûsâ kavminin (Mûsâ Peygamber’e karşı) "Artık sen Rabb'inle beraber gidip ikiniz savaşın! Biz mutlaka burada oturucularız."¹⁵⁶ dedikleri gibi söylemeyiz. Lâkin biz senin sağında, solunda, önünde, arkanda düşmanla çarpışırız!” dedi.¹⁵⁷

Resulullah (sav) asıl ensarın nasıl tavır alacağını merak ediyordu çünkü onlar çoğunluğu oluşturunlardı. AKâbe Biati’nda “Biz ancak şehrimize geldiğinde seni korumayı üzerimize alıyoruz, şehrinize geldikten sonra sen bizim himayemizdesin, o zaman evlat ve kadınlarımızı nelerden koruyorsak, seni de ondan koruyacağız.” demişlerdi. Resulullah (sav), ensarın ancak Medine’de bulunduğu vakit düşman bastırdığında koruyacağını, Medine’nin dışında veya bir savaş durumunda korumayacağını düşünmelerinden korkuyordu.¹⁵⁸ Bu nedenle Vakıdî’nin beyan ettiği gibi şimdiye kadar ensarı hiçbir savaşa göndermemişti.

Her ne kadar kaynaklarımız ensarın şimdiye kadar savaş için gönderilmediğini beyan etse de İsrâfil Balcı bu görüşe katılmamakta ve şöyle demektedir: “Vâkıdî; Bedir Gazvesi’ne kadar ensârın orduda görev almadığını iddia etmiş ve bu savını AKâbe Biati’nda Resulullah’ı Yesrib sınırları içinde koruyacaklarına dair güvence ile gerekçelendirmiştir. Hatta Bedir Savaşı’na giderken Kureyş ordusuyla çatışacaklarını öğrenmeleri üzerine ensârın yola devam etmek istememesinin de buna bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Oysa bu savaşa giderken de

¹⁵⁵ Enfal, 8/42.

¹⁵⁶ Mâide, 5/24.

¹⁵⁷ Taberî, *Tarih*, 2/434-435; Buhari, *Meğazi*, 3, (No. 4); Rudani, *Hadis Külliyyatı*, “Siyer ve Meğazi”, 286, (No. 6453); (Ebu Davut ve Müslim’den naklen.); İbni Hişam, *Siret*, 2/348.

¹⁵⁸ Taberî, *Tarih*, 2/435.

müşriklerin kervanı hedef alınmış ve Medine dışına çıkılmıştı. Kaldı ki Bedir Savaşı'ndan önceki Ebvâ' Gazvesi'ne de ensâr katılmıştır. Nitekim Medine'ye hicret eden muhâcirlerin toplam sayısı 85 civarındadır. Ancak Ebvâ' Gazvesi'ne 150 veya 200 kişi katılmıştır. Bu verilere göre ensârın da Ebvâ' Gazvesi'ne katıldığını anlıyoruz. Diğer yandan bizzat kendisi Hamza önderliğindeki 30 kişilik birliğin yarısının ensârdan oluştuğunu söylemiştir. İbn İshâk Bedir Savaşı'na katılan muhâcirlerin toplam sayısının 76 kişi, Vâkıdî ise 83 kişi olduklarını söylemiştir. Dikkat edilirse Bedir ordusunda bile sadece 80 civarında muhâcir vardır. Ayrıca Hamza ile aynı dönemde gönderilen Ubeyde b. Hâris'in ordusunda da yine ensâr mensuplarının bulunduğunu hatırlatalım.¹⁵⁹

Ensarın savaşa gönderilmesi veya gönderilmemesi konusu ile Resulullah (sav)'ın Ensar'ın savaş konusundaki görüşlerini merak etmesi ve endişe duymasını birleştirecek şimdiye kadarki Seriyye ve gazvelerin amacı Mekke kervanını ele geçirmektir fakat ilk kez bir ordu ile karşı karşıya kalınacaktı ve bu nedenle ensarın nasıl tepki vereceğini merak ediyordu. Onların antlaşmalarında böyle bir savaş olmadığını söyleyebileceği endişesini taşıyordu. Bu nedenle istişare etti ve özellikle onların görüşlerini merak etti.

Resulullah (sav)'ın sorusuna Sa'd b. Muaz şöyle cevap verdi: "Vallahi sanki sen bizi kasd ediyorsun Ya Resulullah? "Evet" dedi Resulullah (sav). Bunun üzerine Sa'd b. Muaz şöyle cevap verdi: "Biz sana iman ettik. Seni tasdik ettik ve senin getirdiğin şeyin hak olduğuna şahid olduk. Bunun için sana itaat etmek ve emirlerini dinlemek üzere sana söz veriyoruz. O halde istediğin şeye devam et ya Resullah. Biz seninle beraberiz. Seni hak ile gönderen Zata yemin ederim ki bize şu denizi göstersen ve ona dalsan, elbette seninle beraber ona biz de dalarız. Bizden hiçbir adam geri kalmaz. Bizim düşmanlarımızı yarın bizimle karşılaştırmadan hoşnutsuzluk etmeyiz. Biz elbette harpte sabırlı insanlarız. Umulur ki Allah bizimle seni sevindirir. O hâlde bizi Allah'ın bereketiyle yolla."¹⁶⁰

Kaynaklarımızda bu konuşmanın benzerinin Sa'd b. Ubade tarafından da yapıldığı rivayet edilmektedir. Enes b. Mâlik'ten şöyle nakledilmiştir: Hz. Peygamber (sav), Ebu Süfyan'ın geliş haberini alınca istişare etti. Ebu Bekir konuştu. Hz. Peygamber (sav) ondan yüzünü çevirdi. Sonra Ömer konuştu, ondan da yüz çevirdi.

¹⁵⁹ İsrâfil Balcı, *Siyerin Medine Dönemi*, 83-84

¹⁶⁰ İbni Hişam, *Siret*, 2/349; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/298.

Sonra Sa'd b. Ubâde ayağa kalktı ve: "Bizi (görüşümüzü almayı) mı kastediyorsun ey Allah'ın Rasûlü? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki atlarımızı, denize daldırmamızı emretsen daldırırız; onları Berküm-Gemâd'a sürmemizi emretsen onu da yaparız, dedi"¹⁶¹ fakat Sa'd b. Ubade Bedir Savaşı'na katılmamıştı.¹⁶² Bu nedenle önceki hadiste geçen Sa'd b. Mu'az'ın konuştuğu ifadesini esas almak daha doğrudur. Yok, eğer Sa'd b. Ubade'nin konuştuğu görüşünü esas alırsak bu konuşmanın daha Medine'den çıkmadan önce yapıldığını kabul etmemiz gerekir. Medine'den çıkmadan önce bu konuşma yapılmışsa zaten çıkışın amacının kervan değil doğrudan Mekkeli müşriklerle savaş olduğunu düşünmemiz gerekir fakat bu durumda Medine'den çıkışının kervan olduğunu anlatan hadislerle ters düşeriz. Üstelik, kervanı ele geçirmek için çıkıldığı düşünüldüğünden normalde katılabilecek birçok kimse de katılmamıştı ve bu konudaki rivayetleri de daha önce gördük. Dolayısıyla Eğer Sa'd b. Ubade'nin böyle bir konuşması varsa bu Medine'de olmuştur ki onun ensarı teşvik etmesi de konuşmasıyla tutarlılık göstermektedir. Buna rağmen eğer savaşa değil de Kervan için çıkıldığı ve bu istişare toplantısı yolda yapıldığını kabul edersek Sa'd b. Ubade ile ilgili rivayetlerin Sa'd b. Muaz ile isim benzerliği nedeniyle karıştığını düşünebiliriz fakat dönemin hadis ve siyer âlimlerinin kılı kırk yaran tarzlarına yakışacağını düşünmeyiz. Bu durumda iki istişare toplantısı yapıldığını düşünmek en doğru olasılıktır. Belki Medine'deki istişare toplantısı sadece ensar ile birlikte dışarı çıkmanın tartışıldığı bir toplantı da olabilir.

2.3.4. Düşmanı Yanıltma ve İstihbarat

Peygamber (sav), Bedir'e giderken düşmanı yanıltmak için hayli dolambaçlı bir yol izledi. Amaç düşmanı şaşırtmak ve ne yapacağını kestiremez hale getirmektir. Resulullah (sav), birçok savaşta bu stratejiyi uygulamıştır. Hamidullah ise güzergâhı şöyle açıklar: "Daha güvenli olduğu için, Suriye'den gelen bir kervanın kuzeyde durdurulabilmesi için güneye, Mekke istikametinde hareket edilmesine karar verildi. Bundan başka düşünceler de bulunabilir. Güneyde yaşayan halk zaten dost ve müttefikti; oysa kuzeydekiler böyle değildi. Böylece güneydeki kervanı durdurmak

¹⁶¹ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, "Siyer ve Meğazi", 286, (No. 6453), Ebu Dâvud ve aynı lafızla Müslim. İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/298. İbni Kesir, Sa'd b. Muaz ve Sa'd b. Ubade rivayetini peşpeşe yorumsuz verir. Sanki ikisi de aynı meclistedir ve ayrı ayrı konuşmuş gibi fakat biz biliyoruz ki Sa'd b. Ubade savaşa katılamadı. Rudani, *Hadis Külliyyatı*, "Siyer ve Meğazi", 286, (No. 6453), Ebu Dâvud ve aynı lafızla Müslim.

¹⁶² Vakıdî'ye göre Sa'd b. Ubade, ensar'ın evlerini dolaşıp onları Resulullah (sav) ile çıkmaya teşvik ediyordu fakat bu sırada bir yılan tarafından sokulunca savaşa katılamadı. (Vakıdî, *Meğazi*, 121).

için bir tür doğal yardımcı olabilirlerdi”¹⁶³

Bu stratejinin amacı, düşman tarafından hareketinin anlaşılmamasıydı. Burada yine Resulallah (sav)'ın stratejik dehasını görmekteyiz. Hz. Peygamber, ilerleyen ordunun gece yürüyüşü sırasında, güvenlik amacıyla gizlenmek üzere develerin vs. boyunlarındaki çingirakların çıkarılmasını emretmişti.¹⁶⁴

Resulullah (sav) Bedir'e gelince etrafı tanımak ve keşif yapmak istedi. Bizzat kendisi civarda dolaşarak düşman hakkında bilgi topladı. Resulullah (sav) ve Hz. Ebu Bekir, hayvanlarına binerek, çevrede rastladıkları Süfyan-ı Damrî adındaki bir ihtiyarın yanında durdular. Ona Kureyşten, Muhammed ve ashabından, oralarda kendisine gelen haberleri sordular. İhtiyar da

- Sizin kimlerden olduğunuzu bana haber vermeden size haber vermeyeceğim. Resulullah (sav);
- Bize haber verdiğin zaman sana söyleriz dedi. Bunun üzerine ihtiyar;
- Bana haber geldi ki: “Muhammed ve onun ashabı şu ve şu günde çıktılar. Eğer bana haber veren doğru söylemişse onlar bugün şöyle şöyle yeredirler (Resulullah (sav)'ın ordusunun bulunduğu yeri söyler). Bana Kureyş ile ilgili gelen haber de doğru ise onlarda bugün şöyle bir yeredirler, diyerek Kureyş ordusunun bulunduğu yeri söyledi. Ardından
- Siz kimlerdensiniz? Diye sordu, Resulullah (sav);
- Biz Su'danız diyerek kim olduklarını gizlediği gibi su'dan geldiklerini söyleyerek de yalan söylememiş oldu.¹⁶⁵ Böylece gizliliği uyguladığı gibi, savaş öncesinde düşman hakkında bilgi toplamaya başlaması ve ona göre strateji kurmaya çalışması iyi bir stratejist olduğunu gösterir.

Resulullah (sav), yine Kureyş'ten bilgi toplamak için Hz. Ali, Zübeyr ve Sa'd b. Ebi Vakkas'ı Bedir'e gönderdi. Burada Kureyş'in su taşıyan iki kölesini bulup getirdiler. Onları sorguladıklarında bu ikisi, "Biz Kureyş ordusunun suçularıyız." dediler. Ashab bu haberden hoşlanmadı çünkü onlar, bu kişilerin Mekke'ye giden kervanın suçuları olmasını umuyorlardı. Bunun üzerine -inanmayıp- bunları dövmeye

¹⁶³ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 34-35.

¹⁶⁴ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 35,

¹⁶⁵ Taberi, *Tarih*, 2/435-436; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/300.

başladılar. Dayak canlarını yakınca sözlerini değiştirip "Evet, biz Ebu Süfya'nın kervanındanız." demek mecburiyetinde kaldılar.

Bu sırada Resulullah (sav) namaz kılıyordu. Selam verince: "Bu ikisi doğru söylediğinde dövdünüz, yalan söylediklerinde ise bırakıverdiniz." buyurdu.¹⁶⁶ Kur'an, bu psikolojiyi şu şekilde anlatır: "*Hani, Allah, size iki taifeden birinin muhakkak sizin olacağını va'd etmişti. Siz ise, kuvveti ve silahı bulunmayanın (ticaret kervanının) size nasip olmasını arzu ediyordunuz. Hâlbuki Allah, emirleriyle hakkı açığa vurmaya, kâfirlerin kökünü kesmeyi, hakkı yerleştirmeyi, bâtılı ortadan kaldırmayı istiyordu, mücrimler hoşlanmasa da!*"¹⁶⁷

Resulullah (sav) sonra bu iki köleye dönüp Kureyş ordusunun sayısı hakkında bilgi istedi fakat onlar bilmiyorlardı. Bunun üzerine Resulullah (sav) şu yöntemle düşman ordusunun sayısını tespit etmiş oldu. "Bana Kureyşîlerden haber veriniz?" buyurdu.

Onlar: "Vallahi, Kureyşîler işte şu gördüğünüz kum tepesinin arkasındaki vadinin öbür yakasındadırlar!" dediler.

"Ordunuz ne kadardır?" diye sordu.

"Çoktur!" dediler.

"Sayıları ne kadardır?" diye sordu.

"Bilmiyoruz!" dediler.

"Her gün, ne kadar deve boğazlıyorlar?" diye sordu.

"Bir gün 9, bir gün 10!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz: "Demek, 900 ile 1000 arasındadırlar!" buyurduktan sonra; "onların içlerinde, Kureyşîlerin eşrafından kimler var?" diye sordu.

Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebu'l-Bahterî b. Hişam, Hakîm b. Hizam, Nevfel b. Huveylid, Haris b. Âmir b. Nüfeyl, Tuayme b. Adiyy b. Nevfel, Nadr b. Haris, Zenrî'a b. Esved, Ebu Cehil Amr b. Hişam, Ümeyye b. Halef, Nübeyh b. Haccac, Münebbih b. Haccac, Süheyl b. Amr, Amr b. Abdi Vedd vardır" dediler.

¹⁶⁶ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, "Siyer ve Meğazi", 286, (No. 6453), lafız Ebu Davud ve Müslim.

¹⁶⁷ Enfâl, 8/7-8.

Bunun üzerine, Peygamberimiz, sahabelerine dönüp: "Mekke ciğerparelerini size atmış demektir!" buyurdu."¹⁶⁸

Hamidullah haklı olarak şu soruyu sormaktadır: Mekkeli gücün Medine'ye ulaşması için en az bir haftalık zamana ihtiyaç vardı. Hz. Peygamber'in niçin kervanın kaçıışından sonra bu kadar uzun süre Bedir'de kaldığı, kendi üssü ve kalesi Medine'ye dönmediği sorulabilir.¹⁶⁹ Her ne kadar Hamidullah kendi sorusuna Resulullah (sav)'ın bölge kabileleriyle ittifak atlaşmaları yapma ve nüfuz alanını genişletme gayesi olarak cevaplasa da biz bu görüşe katılmıyoruz çünkü Allah Kur'an'da iki seçenekten birisini vaad ediyordu: "*Hani Allah size iki taifeden birini, o sizindir diye va'dediyordu...*"¹⁷⁰ kervan kaçtığına göre geriye zafer kalıyordu. Yani Resulullah (sav) böyle bir durumla karşılaşacağını bekliyordu çünkü ayet de zaten bunu anlatmaktaydı.

2.3.5. Savaş Planı

Peygamber (sav) Bedir suyuna Mekkelilerden önce varmıştı. Allah, gökten indirdiği bir yağmuru Kureyş'in peşine yağdırdığından dolayı, onlar, Resulullah (sav)'dan önce Bedir suyuna yetişemediler. Müslümanlara ise yeri presleyen bir yağmur isabet etti. Yani vadideki engebelsiz yerleri ıslatıp yürümeyi kolaylaştırdı.¹⁷¹ Bedir kuyularından Medine'ye en yakın olanının yanında konakladı fakat konaklama için seçilen yer uygun değildi. Zemin o kadar kumluydu ki rahat hareket edilemiyor, yürürken develerin ayakları kuma gömülüyordu. "Resulullah (sav) karargâhı hakkında ensar ile istişarede bulundu.

Habab b. Münzir bu konuda şöyle söyledi. "Ey Allah'ın Resulü! Bu kendi görüşünüz mü? Yoksa vahye dayalı bir hüküm mü? Diye sordu.

Resulullah (sav) "Ya Habbab, bu benim fikrim." deyince

"Doğru olan suyu arkana almandır."¹⁷² "Ben buraları, buralardaki kuyuları bilirim. Biz harp ehliyiz Yâ Resulullah! Burası, konak yeri olmaya elverişli değildir. Sen bizi buradan kaldır! Kureyşîlere en yakın olan bir suyun başına gidelim ve orada konaklayalım. Başında konakladığımız suyun gerisindeki bütün kuyuları kapatalım. Başına indiğimiz suyun üzerinde bir havuz yapalım ve içini su ile dolduralım.

¹⁶⁸ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/109-110; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/21-41; Vakıdi, *Meğazi*, 82; Taberi, *Tarih*, 2/436-437; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/300.

¹⁶⁹ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 37.

¹⁷⁰ Enfal, 8/7.

¹⁷¹ İbni Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, Çıra Yayınları: 124; Taberi, *Tarih*, 2/439.

¹⁷² Abdullah Muhammed er-Reşid, *Komutan Peygamber*, 89.

Kureyşîlerle savaşırken biz havuzumuzdan içelim, onlar içemesinler." dedi.¹⁷³

Resulullah (sav), Habab'ın görüş ve önerisini beğendi. Hemen Müslümanlarla birlikte kalkıp Kureyşîlere en yakın yere indi. Başına inilen suyun üzerinde bir havuz yapılarak içi su ile dolduruldu ve su içmek için, havuza kaplar da atıldı.¹⁷⁴ Savaş esnasında suyu ele geçiren büyük bir avantaj elde etmiş olur. Bu savaşın kazanılmasına ve kaybedilmesine kadar götürür. Bu nedenle bir ordu komutanı gıda, lojistik ve su havzalarını savaş sırasında ele geçirmelidir. Gerçekten de savaş sırasında müşrikler su içmek için bu havuza geldiler ve burada bekleyen Müslümanlar tarafından öldürüldüler.

Bu durum, Komutanın savaş sırasında istişare etmesinin ne kadar faydalı olduğunu, komutanın savaş meydanında durumu değerlendiren toplantıların yapılması ve stratejiye en uygun olan yolun benimsenmesi gerektiğini göstermektedir.

Resulullah (sav) o gün sancakları dağıttı. Beyaz sancağı yani muhacirlerin sancağını Mus'ab b. Umeyr'e verdi. İki siyah bayraktan Ukab adındaki Hz. Ali'deydi.¹⁷⁵ Hazrecîlerin sancağı Hubab b. Münzir'de, Evsîlerin sancağı Sa'd b. Muaz'da idi.¹⁷⁶ Müşriklerin sancaktarları ise; Abdudaroğullarından Nadr b. Haris, Talha b. Ebi Talha ve Ebu Aziz b. Umeyr idi.¹⁷⁷ Ayrıca parola da belirlendi. Muhacirlerin parolası "Yâ Benî Abdurrahman!", Hazrecîlerin parolası "Yâ Benî Abdullah!", Evsîlerin parolası "Yâ Benî Ubeydullah!", Müslümanların genel parolaları da "Yâ Mansur! Emit!" veya "Ehad! Ehad!" idi.¹⁷⁸ Resulullah (sav) ordunun sağ konula Sa'd b. Hayseme'yi, sol koluna da Mikdad b. Esved'i komutan yaptı.¹⁷⁹ Resulullah (sav) düşman tarafından tespit edilmemek ve deve sayılarının azlığının anlaşılmasında için devlerin boyunlarındaki çanları çıkardı.¹⁸⁰

Müslümanların üniforması yoktu. Gayri Müslimler arasında giysi birliği daha azdı. Bu nedenle Müslümanlar birbirlerini her çarpışmada yüksek sesle söyledikleri

¹⁷³ İbni Hişam, *Siret*, 2/355; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/303-304; Taberi, *Tarih*, 2/440.

¹⁷⁴ Taberi, *Tarih*, 2/424; ... Daha güneye kamp kuran düşmanın suyunu kesmek için, birçok büyük hendek kazılarak suyun akışı bu kanallara çevrildi. Böylece suyun sadece düşman tarafına akması önlenmiş olmadı, aynı zamanda onu bir yerde biriktirerek Müslümanların kullanıma hazır hale getirildi. (Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 39)

¹⁷⁵ İbni Hişam, *Siret*, 2/345.

¹⁷⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 86.

¹⁷⁷ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/128-129.

¹⁷⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/1; Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 41; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/310.

¹⁷⁹ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/296.

¹⁸⁰ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/297.

parolalardan ayırt ediyorlardı. Asıl önemli nokta, savaşın en kızıştığı anda kendilerini düşmandan nasıl ayırt ettikleridir. Ancak, Müslümanlar zaten bir üniforma eğilimi içindedir. Kur'an'da Bedir Savaşı ile ilgili ayette “*Ey Müslümanlar! Allah'ın sizlere yardımcı olarak gönderdiği melekler ayırıcı işaretler taşımaktadırlar.*”¹⁸¹ demesi üzerine Müslümanlar başlık ve miğferleri üzerine yünden püskül koydular.¹⁸²

Resulullah (sav), savaş başlamadan barışma zeminini oluşturmak ve taraflar arasında savaşa varmadan sorunu çözmek için Hz. Ömer'i elçi olarak gönderdi fakat Ebu Cehil tarafından rededildi.

Resulullah (sav), savaştan önce askerlerini saf düzeninde sıraya koydu ve onları eliyle tek tek düzenledi.¹⁸³ Düşmana karşı koyabilmeleri için de onları maddi ve manevi yönden savaşa hazırladı. Savaş öncesinde ordu komutanının askerlerin moralini düzeltmek için konuşma yapması geleneği de Resulullah (sav)'ın bu savaştaki konuşmasından kaynaklanmıştır. Resulullah (sav)'ın yaptığı konuşma şu şekildedir:

“Sizi Allah'ın teşvik ettiğine teşvik ediyor, size yasakladığını yasaklıyorum. Allah'ın şanı yücedir. Her zaman hakkı emreder ve doğruluğu sever. İyiliğin ehli olanlara, yanındaki makamlarına göre iyilik verir. İyilikle anılırlar ve iyilik için fazilet yarışına girerler. Bugün sizler, hakkın menzillerinden birinde sabahladınız. Allah, kendi rızası için olmayan hiçbir ameli kimseden kabul etmeyecektir. Sıkıntıların olduğu yerde sabretmek, Allah'ın kederleri defetmesine vesile olmaktadır. Sabır, sahibini sıkıntıdan kurtarmaktadır. Sabırla ahirette kurtuluşa ereceksiniz. İçinizde Allah'ın size gazaba gelmesine vesile olacak bir iş yapmaktan sakının. Allah şöyle buyuruyor: “Allah'ın gazabı, sizin kendinize olan kötülüğünüzden elbette daha büyüktür.” size kitabından emirler veren, size ayetlerini gösteren ve zillet içindeyken sizi izzet sahibi yapana dikkatle bakın. Onun emirlerine sımsıkı sarılın. Rabbiniz sizden razı olsun. Bu yerlerde Rabbinizin emirlerine uyun ki size vadettiği rahmet ve mağfiretini hak edesiniz çünkü onun vaadi haktır, sözü doğrudur ve azabı şiddetlidir. Ben ve siz, ancak hay ve kayyum olan Allah sayesinde varız. Sırtımızı O'na dayamış, O'na bağlanmış ve O'na tevekkül etmişiz. Dönüş O'nadır. Allah beni ve Müslümanları mağfiret eylesin.”¹⁸⁴

¹⁸¹ Ali İmran, 3/125.

¹⁸² Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 41.

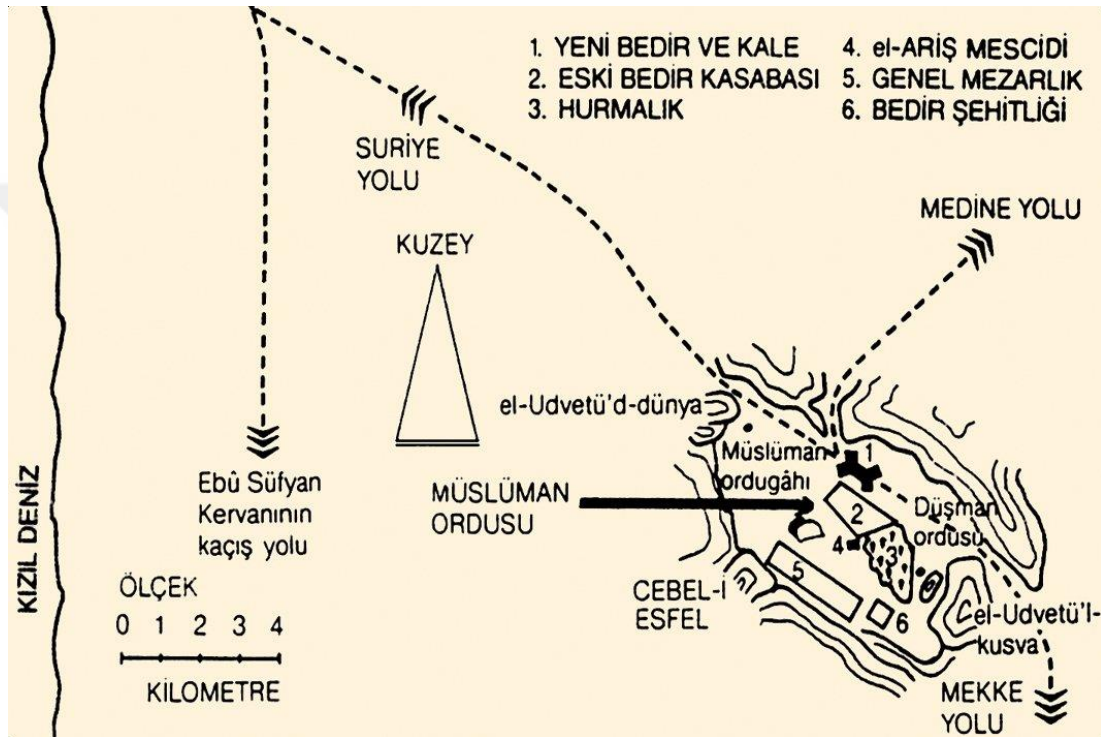
¹⁸³ Taberi, *Tarih*, 2/446.

¹⁸⁴ Vakıdi, *Meğazi*, 86-87.

Resulullah (sav) için savaş meydanını rahatlıkla görebilen yüksek bir yerde kendisine bir çadır yapıldı. Bu çadır aynı zamanda Peygamber (sav)’ın komutanlık karargâhıydı. Savaşı buradan idare ediyordu.¹⁸⁵

2.3.6. Savaş

Ayet olayı şöyle tasvir etmektedir: *“Düşmana göre sayı ve silahça çok zayıf durumda iken şüphesiz Allah size Bedir Savaşı’nda yardım etmiş, sizi muzaffer kılmıştı. Öyleyse Allah’a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız.”*¹⁸⁶

187

Harita 2. Bedir Savaşı 2

Savaşlar, genelde sabah erken başlardı. Hz. Peygamber, Müslüman ordusu için öyle bir yer seçmişti ki düşman savaş için ilerlediğinde, yükselen güneş ışıkları Müslümanların gözlerini kamaştırmayacaktı.¹⁸⁸ Müslümanlar sabah zinde olup iyice savaşmak için güzel bir uyku uyudular.¹⁸⁹ O gece yağmur da yağdı.¹⁹⁰ Bedir Savaşı günü, tarihçilerin kaydettiğine göre yağmur yağmış ve Kureyşlilerin kampının

¹⁸⁵ Taberi, *Tarih*, 2/440.

¹⁸⁶ Al-i İmran, 3/123.

¹⁸⁷ Muhammed Hamidullah, “Bedir Savaşı Krokisi”, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 33.

¹⁸⁸ Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 38.

¹⁸⁹ Taberi, *Tarih*, 2/427.

¹⁹⁰ Taberi, *Tarih*, 2/425.

bulunduğu kısım bataklık olurken Müslümanların bulunduğu hareketli kumlu yer, Müslümanların lehine sertleşmişti. Ayrıca gece Müslümanlar çok iyi bir uyku uyudular.¹⁹¹ Kur'an olayı şöyle anlatır: *“En kritik anda Allah, bütün endişelerinizi unutturacak bir emniyet sebebi olarak sizi hafif ve tatlı bir uykuya daldırıyordu. Sizi maddeten ve mânen temizlemek, şeytanın içinize attığı bütün kötü duyguları gidermek, kalplerinizi kuvvetlendirmek ve ayaklarınızın yere sağlam basmasını sağlamak için üzerinize gökten su indiriyordu.”*¹⁹²

Müşrikler, sayılarının kalabalığından dolayı oldukça kendilerine güvenleri artmış, Müslümanların sayısının az olduğunu gördüklerinden savaşı rahatça kazanacaklarını düşünmüşlerdi. Kur'an bu durumu da ifade eder: *“Düşmanla karşılaştığınız zaman da onları sizin gözüne az gösteriyor, sizi de onların gözüne az gösteriyordu; ta ki Allah, olmasını istediği şeyi gerçekleştirsin! Zâten sonunda bütün işler Allah'a dönecektir.”*¹⁹³ Kur'an, düşmanı Müslümanlara az gösterme nedenini de şu şekilde izah eder: *“Resulüm! Hani Allah, savaştan önce müşrik ordusunu sana rüyânda olduklarından çok daha az gösteriyordu. Eğer onları sana çok gösterseydi mutlaka korkup çekinecek ve savaşıp şavaşıp konusunda aranızda anlaşmazlığa düşecektiniz fakat Allah sizi böyle bir duruma düşmekten korudu ve esenliğe çıkardı. Şüphesiz O, sînelerde saklı tutulan bütün sırları hakkıyla bilir.”*¹⁹⁴

Arap savaşlarındaki geleneklerin başında mübareze yani düello gelir. Savaş başlamadan önce iki tarafın pehlivanları tek tek dövüşmek için meydan okur veya karşı taraftan bir savaşçıyı dövüşmek için çağırır. Bedir Savaşı da önce mübareze ile başlamıştır. Mübarezede başarı askerin moralini güçlendirir. İbn İshak olayı şöyle anlatır. Utbe ve Şeybe b. Rabia ile oğlu Velid meydana çıkarak Müslümanları mübarezeye çağırdı. Bunun üzerine karşısına Ensar'dan 3 kişi çıktı. Müşrikler onlara; *“Bizim sizinle bir alıp vereceğimiz yoktur.”* dedikten sonra *“Ey Muhammed, karşımıza kavmimizden emsallerimizi çıkar.”* diye seslendiler. Bunun üzerine Resulullah (sav) *“Kalk ey Ubeyde b. Haris, kalk ey Hamza ve kalk ey Ali”* diye seslendi. Müşrikler de *“Evet, siz tam şerefçe bize denk kişilersiniz.”* diyerek onlarla mübareze etmeyi kabul ettiler. Yani mübarezede aynı zamanda kişiler kendisine denk

¹⁹¹Taberi, *Tarih*, 2/439; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/303; Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 32.

¹⁹² Enfal, 8/11.

¹⁹³ Enfal, 8/44.

¹⁹⁴ Enfal, 8/43.

bir rakip de istiyorlardı. Yani öldürülürlerse sıradan birisi değil güçlü ve önemli birisinin eliyle ölmüş olmak da onlar için önemliydi. Mubarezeyi Müslümanlar kazandı.¹⁹⁵

Bedir Savaşı savunma ve hücum aşaması olarak iki merhalede gerçekleşmiştir. Birinci aşama ok ve mızrak aşaması olan savunma aşamasıdır. Resulullah (sav)’ın birçok savaşında bu taktik kullanılmıştır. Önce düşmanı uzaktan ok ve mızrakla yıpratır ardından düşman ile göğüs göğüse gelindiğinde kılıçlar çekilir ve hücum yapılır.¹⁹⁶ “Resulullah (sav) Bedir günü bize: “Düşmanlar size yaklaşırlarsa onları oklarınızla vurun. Onlar size gelinceye kadar kılıçlarınızı çekmeyin” buyurdu.”¹⁹⁷ Bu taktik de dönemin savaş taktiğindendir. Yani düşman uzaktayken atılacak olan okların hedefine isabet etmesi zayıf olacaktır. Ayrıca yaklaşımdan kılıcı çekip beklemek de kişiyi yoracaktır. Bu sözünü de Resulullah (sav)’ın savaş yöntemini bildiğini anlıyoruz.

Düşman yaklaşıp saflar birbirine karışınca da kılıçlar çekilmiş, yani savunmadan hücum sürecine geçilmiştir.

Savaş Allah’ın yardımı sayesinde Müslümanların zaferi ile sonuçlandı. Bu Müslümanların kazandığı, müşriklerin de yenildikleri ilk savaştı. Bedir Savaşı’nda Kureyş müşriklerinden 70 kişi öldürüldü ve 70 kişi de esir edildi. Ebu Cehil’de öldürülenlerin arasındaydı.¹⁹⁸ Buna karşılık Müslümanlardan 14 kişi şehit olmuştu. Resulullah (sav), merakla Müslümanlardan haber bekleyen Medine halkına Zeyd b. Harise’yi gönderdi. Zeyd, Resulullah (sav)’ın Kusva isimli devesi üzerinden Medine’ye gelip zafer müjdesi verdi.¹⁹⁹ Zeyd, Resulullah (sav)’ın kızı Rukiye’nin defnedildiği zamanda Medine’ye vardı. Abdullah b. Revaha’yı da aynı amaçla Kuba bölgesine (Aliye) müjdecisi olarak gönderdi.²⁰⁰

Savaş sona erdiğinde müşriklerin ölümleri kazılan bir kuyuya atıldı. Bu da düşman da olsa ölümlerinin gömülmesi ve cesetlerin tahrip edilmemesi gerektiğini göstermektedir.

¹⁹⁵ Taberi, *Tarih*, 2/426-427.

¹⁹⁶ Resulullah (sav): Ben izin verinceye kadar kimse bir adım bile ileri atmasın!' buyurdu. Müşrikler iyice yanaşınca şöyle buyurdu: 'Haydi genişliği gökleri ve yer kadar olan cennete hazırlanıp kalkın!' (Rudani, *Hadis Külliyyatı*, “Siyer ve Meğazi”, 286, (No. 6456).

¹⁹⁷ Taberi, *Tarih*, 2/446; Rudani, *Hadis Külliyyatı*, “Siyer ve Meğazi”, 286, (No. 6464), lafız Buhari ve Ebu Davud.

¹⁹⁸ Buhari, *Sahih*, “Meğazi”, 8, (No. 12-14).

¹⁹⁹ Vakidi, *Meğazi*, 132.

²⁰⁰ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/16; İbn Hişam, *Siret*, 2/381-382; İbni Hazm, *Cevâmiu’s-Sire*, 120-126.

2.3.7. Ganimet ve Esirler

Resulullah (sav) mücahidlerin düşmanın bıraktığı malların biraraya getirilmesini emretti. Ganimetin beşte dördünü Müslümanlar arasında eşit olarak bölüştürdü. Resulullah (sav), ganimet malları arasından Ebu Cehil'in devesini, safiyy (başkumandan hakkı) olarak aldı. Peygamberimiz (sav), bu deve üzerinde, Hudeybiye Barışı'na kadarki tüm savaşırlara çıktı. Hudeybiye'de onu kurban olarak kesti. Bu arada Zulfikar isimli kılıç da Bedir'de ganimet olarak alındı. Kılıç, Münebbih b. El-Haccac'ın kılıcıydı.²⁰¹

Esirlerin durumu Müslümanlar arasında tartışmaya neden oldu. Öldürülmesi veya fidye karşılığı verilmesi konusunda iki görüş ortaya çıktı. Resulullah (sav) esirlerin durumunu Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali ve Hz. Ömer'le istişare etti.²⁰² Hz. Ömer, esirlerin öldürülmesini diğerleri ise fidye karşılığı serbest bırakılmasını teklif ettiler. Resulullah (sav)'de fidye karşılığı serbest bırakılmasını kabul etti fakat bazıları fakir olduklarından bu fidyeyi²⁰³ ödeyemeyeceklerini bildirince onlara da 10 Müslüman çocuğa okuma-yazma öğretmeleri şartıyla serbest bırakılma kararı alındı.

Bu fidye şekli dünyada ilkti ve bu fidye sayesinde Medine'de okur - yazar oranı artacak, bu esirlerin çoğu da Medine'deki yaşantıdan etkilenip Müslüman olacaklardır.²⁰⁴

²⁰¹ Vakıdî, *Meğazi*, 122; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/15-16.

²⁰² İbni Abbâs der ki bana Ömer anlattı: 'Yetmiş kadar esir ele geçince, Resulullah (sav), Ebu Bekir ve Ömer'le esirler hakkında istişare edip: 'Bunlar hakkında görüşünüz nedir?' diye sordu. Ebu Bekir: 'Ey Allah'ın Resülü! Bunlar amcaoğulları ve akrabadırlar. Fidyeye karşılığında bunları bırakalım, alacağımız fidyeyi İslâm'ı güçlendirmek için kullanırız. Belki Allah onları İslâm'a hidayet eder.' Ömer'e dönerek: 'Ey Hattab'ın oğlu! Sen de görüşünü açıkla!' Şöyle cevap verdi: 'Hayır, vallahi ey Allah'ın Resülü! Benim görüşüm şudur: Onların boyunlarını vuralım, Ali'ye Ukayl'ın boynunu vurdur, ben de falanın boynunu vurayım —neseben Ömer'e yakın olan bir adamın ismini söyledi—. Çünkü bunlar küfrün liderleri ve eşrafıdır.''

Resulullah (sav), Ebu Bekr'in görüşünü kabul etti. Ertesi sabah geldiğimde Resulullah (sav) ile Ebu Bekr'i ağlarken gördüm. Hemen sordum: 'Ey Allah'ın Resülü! Sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz? Eğer ağlanacak bir şey varsa ben de ağlayayım, değilse ağlamanızdan dolayı ağlamaklı olayım?' Şöyle buyurdu: 'Senin arkadaşlarının bana teklif ettikleri fidye meselesi için ağlıyorum. Bunun üzerine Allah şu âyeti inzal buyurdu: *'Yeryüzünde savaşırken düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz oysa Allah âhireti ister. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir. Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi. Elde ettiğiniz ganimetlerden temiz ve helâl olarak yiyin. (Allah'tan sakının. Doğrusu Allah bağışlar, merhamet eder).'*' (Enfâl, 67-69) Böylece Allah, ganimeti onlara helâl kılmış oldu." (Rudani, *Hadis Külliyyatı*, "Siyer ve Meğazi", 286, (No. 6457, 6484, 6485), lafız Tirmizî ve Müslim).

²⁰³ İbni Abbâs (ra)'dan: "Resulullah (sav), Bedir günü cahiliye ehlinin fidyesini dört yüz (dirhem) yaptı." (Rudani, *Hadis Külliyyatı*, "Siyer ve Meğazi", 286, (No. 6486), lafız Ebu Davud.)

²⁰⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/15-16; İbni Hişam, *Siret*, 2/380-381.

Resulullah (sav)'ın kızı Zeyneb'in eşi Ebu'l As'da esirler arasındaydı. Zeyneb, fidye olarak ona gerdanlığını gönderdi. Bu gerdanlığı Hz. Hatice Zeyneb'e vermişti. Resulullah (sav) gerdanlığı görünce üzüldü, ashaptan esirin serbest bırakılması ve gerdanlığın iade edilmesini rica etti.²⁰⁵ Onlar da bunu kabul ettiler. Ebu'l As'dan da Mekke'ye gidince Zeyneb'i Medine'ye göndermesini istedi. O da Mekke'ye gidince Zeyneb'i Medine'ye gönderdi²⁰⁶ fakat Zeyneb'in Medine'ye gönderilmesini hazmedemeyen bazı Mekkeliler yolda onun kervanına saldırdılar. Habbar'ın saldırısı üzerine Zeyneb, hayvandan düşünce çocuğunu düşürdü. Bu olay, daha sonra Zeyneb'in vefatına da sebep olacaktır. Ebul As'ın ailesi Zeyneb'in imdadına yetişince Ebu Süfyan olayın büyümemesi için araya girdi. Resulullah (sav) Zeyd b. Harise liderliğinde bir ekibi Zeyneb'i alması için buluşma yerine gönderdi. Ebu Süfyan, Zeyneb'i gizlice onlarla Medine'ye gönderdi. Daha sonra Zeyneb'in kocası Ebu'l As'da Müslüman olup Medine'ye gelecektir.²⁰⁷

Resulullah (sav), Zeyneb'in başına gelenleri öğrenince Habbar'ın ve yanında bulunan Nafi b. Abdikays'ın yakalanıp yakılarak öldürülmeleri için bir Seriyeye gönderdi. Daha sonra Seriyeye'ye "Ben size o iki adamı yakalamanızı ve yakmanızı istedim fakat gördüm ki Allah'tan başka hiçbir kimseye ateşle azap etmesi yakışmaz. Eğer onları yakalarsanız öldürün" diye emretti²⁰⁸ fakat Habbar Müslüman olunca Resulullah (sav) onu afetti. Daha sonra Zeyneb'in kocası Ebul As'da Müslüman olup Medine'ye gelecektir.²⁰⁹

Bu da liderin ailesine yapılacak saldırı ve hakaretin en sert şekilde cezalandırılması gerektiğini göstermektedir. Lider ailesine yapılan saldırılar cezasız kaldığında liderin saygınlık ve otoritesi yok olur.

2.3.8. Bedir Savaşı'nın Sonuçları

Bu zafer, İslam Devleti'nin daha sağlam temeller üzerine oturmasını sağladı. Civardaki Arap kabileleri artık Müslümanları bir güç olarak görmeye başladılar. Medine içerisindeki Munafıklar ve Yahudiler Müslümanları kıskanmaya başladılar. Bu da Benî Kaynuka Savaşı'na yol açtı.

²⁰⁵ Ebu Davud, "*Cihad*", 131, (h.no: 2692).

²⁰⁶ İbni Hişam, *Siret*, 2/394-397.

²⁰⁷ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 3/362; Muhammed Hamudullah, *İslam Peygamberi*, 197.

²⁰⁸ İbni Hişam, *Siret*, 2/399-400.

²⁰⁹ Muhammed Hamudullah, *İslam Peygamberi*, 197-198.

Mekke'nin lideri Ebu Cehil ve başka önde gelen liderler ölünce Ebu Süfyan tartışmasız Kureyş'in lideri oldu. Bu pozisyon bir anlamda Emevi Devleti'nin de temelini oluşturacaktır.

Mekke, Müslümanlara karşı büyük bir öfke ve intikam hissi ile doldu. Müslümanlardan intikam alıncaya kadar ağıt yakmayı yasakladılar. Bir an önce intikam almak için hazırlıklara giriştiler. Mekke, yeni savaş hazırlıklarını kurtulan kervandan elde edilen kar payı ile karşılamaya karar verdi.²¹⁰

Ebu Süfyan intikam almak için birkaç adamı ile Medine'ye gelip Benî Nadir Yahudileri ile görüştü. Daha sonra Medine dışındaki bir Müslüman çiftliğini basıp iki kişiyi öldürdü ve çiftliği yakıp kaçtı. Mekkeliler, Resulullah (sav)'ı öldürmek için Safvan b. Umeyye'yi görevlendirdiler. Medine'ye bu amaçla gelen Safvan ise oradaki konuşmadan etkilenerek Müslüman oldu.²¹¹

Artık, Şam ticaret yolu Mekkelilere tamamen kapatılmıştı. Onlar, başka alternatif yollar kullanmaya başladılar. Bu sırada Mekke'de bir cinayet olayı yaşandı. Ebu Uzeyhir efendisi tarafından öldürüldü. Durumdan haberdar olan Resulullah (sav) Mekkeliler arasına ihtilaf sokmak ve onları karşı karşıya getirmek için şairi Hasan b. Sabit'den olayı hicveden bir şiir yazmasını istedi çünkü öldürülen Ebu Süfyan'ın müttefiki idi. Katil Velid ise Mekke'nin güçlü kabilesinden Mahzumoğullarındandı. Bu hicvin etkisi büyük oldu. İki kabile karşı karşıya geldi fakat daha sonra Ebu Süfyan Medine'ye karşı yapacakları öç savaşının zarar göreceğini düşünerek ortamı sakinleştirdi fakat Maktül'ün kabilesi olan Devsliler (Yemende bir kabile) intikam için kendi bölgelerindeki tüm Kureyşlileri öldürmeye başladılar. Resulullah (sav) düşman birliğini parçalamak için tüm imkânları kullanmaktadır.

²¹⁰ Vakıdı, *Meğazi*, 199-200.

²¹¹ İbni Hişam, *Siret*, 2/406-407.

2.4. Bedir'den Uhud'a Kadar Gazveler

Bedir Savaşı'ndan sonra Kureyş alçaltıcı bir yenilgi aldı ve bunun intikamını almak için fırsat kolladı. Resulullah (sav) bütün bunları beklediğinden her türlü saldırıya karşı hazırlıklıydı. Bölgede keşif kuvvetleri gönderiyor, devriye çıkarıyordu.

2.4.1. Benî Kaynuka Gazvesi (Şevval, 2/ Nisan 624)

Benî Kaynuka, Abdullah b. Ubey b. Selul'un antlaşmalılarındı. Kuyumculukla uğraşıyorlardı. Medine'nin güneybatısındaki Vâdîbuthân'da oturan Benî Kaynukalılar yazıda İbrânî harflerini kullanıyor, çocuklarına Kitâb-ı Mukaddes'te geçen isimlerin yanında Arap isimleri de veriyor ve Arapça konuşuyorlardı, geçim yolları ticaret, silâh imalatı ve kuyumculuktu.²¹²

Medineye yapılan bir saldırı sırasında çok tehlikeli olabilirlerdi. Yapılan antlaşmaya göre dışarıdan gelen bir saldırıya karşı Müslümanlarla birlikte Medine'yi savunacaklardı.²¹³

Bu kabile Bedir Savaşı'nda antlaşma gereği Müslümanlara yardım edeceklerine, antlaşmayı ihlal ederek Mekkelileri desteklediler. Resulullah (sav)'ın savaştığı ilk Yahudilerdir.²¹⁴ Hicretten yirmi ay sonra Müslümanlar Şevval ayının ortasında Cumartesi günü Benî Kaynuka'a mahallesini kuşattı ve on beş gün sonra teslim aldı (Zilkade 2 / Nisan 624).²¹⁵

Kaynukaoğullarının Medine'den çıkmalarına yol açan asıl sebep ise şudur: Medineli olmayan ve Ensar'dan birisiyle evli bulunan Araplardan bir kadın; Kaynuka oğulları Yahudilerinin çarşısına gelip satacağı malı satmış, ziynet eşyasını yaptırmak için de bir Yahudi kuyumcusunun dükkânına oturmuştu. Yahudiler, kadının yüzünü açmasını istediler. Kadın ise yüzünü açmaktan kaçındı. Kuyumcu veya Kaynuka oğulları Yahudilerinden bir adam, kadının haberi olmadan, arka tarafına oturup kadının eteğini bir dikenle sırtına ilişti. Kadıncağz ayağa kalkıp edep yeri açılınca Yahudiler gülüşmeye başladılar. Kadının feryadı üzerine, Müslümanlardan bir kişi

²¹² Cesim Avcı, "Benî Kaynuka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 28/88.

²¹³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/26.

²¹⁴ Taberi, *Tarih*, 2/479; Cesim Avcı, "Benî Kaynuka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 28/88.

²¹⁵ Cesim Avcı, "Benî Kaynuka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 28/88; Beyhaki, Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali, *Delailü'n Nübüvve*, çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız, 5 Cilt, (İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2017), 2/476.

kuyumcunun ardına düştü ve onu öldürdü. Yahudiler de, toplanıp o Müslümanı şehit ettiler. Müslümanlar da Yahudilere karşı Müslümanları imdada çağırdılar. Böylece, Müslümanlarla Kaynuka oğulları Yahudilerinin araları bozuldu.²¹⁶

Kaynukaoğulları Yahudileri, Yahudilerin en cesaretlileri idiler. 700 savaşçıları vardı. Bunların 300'ü zırhlı, 400'ü zırhsızdı. Peygamberimiz (sav), Medine'ye hicret ettiği zaman, onlarla da anlaşma yapmıştı fakat Bedir Savaşı'nın kazanılması Yahudilerin kıskançlığına yol açmıştı. Aradaki anlaşmayı bozdular.

Kaynukaoğulları Yahudileri, antlaşmasını bozan ve Peygamberimiz (sav) ile çarpışmaya kalkan Yahudilerin ilki idi. Peygamber (sav) durumu haber alınca onları Kaynuka çarşısında topladı fakat Yahudiler Peygamber (sav)'e meydan okudular.²¹⁷ Kaynuka oğulları Yahudileri hakkında ne yapılacağı da bu hususta nazil olan ayette şöyle açıklandı: "*Anlaşma yapan bir kavmin hainliğini (anlar), kesin olarak endişeye düşersen, önce hak ve adalet üzere durumu kendilerine bildir ve ahitlerini at! Çünkü Allah hainleri sevmez!*"²¹⁸ Bunun üzerine Resulullah (sav) "Benî Kaynuka'dan endişeleniyorum." dedi. Kaynukaoğullarının anlaşmaya yanaşmamaları üzerine Peygamber (sav) yerine Ebu Lübage Beşir b. Abdil Münzir'i vekil olarak bırakıp, mücahidleri toplayıp Kaynukaoğulları üzerine hareket etti. Kalelerine çekilen Kaynukaoğulları 15 günlük kuşatmaya daha fazla dayanamayıp teslim oldular.²¹⁹

Kaynukaoğulları, eski antlaşmalıları olan Abdullah b. Übey'den yardım istediler. O da Resulullah (sav)'e gelip Yahudilerin serbest bırakılması ricasında bulundu. Hatta zırhının arkasından elini sokup, "Yâ Muhammed! Benim dostlarıma iyilik et!" diye yalvardı. Resulullah (sav) öfkeli bir yüzle ona döndü ve "yazık sana, bırak beni" dedi. O, "hayır onlara iyilik etmedikçe bırakmam. Onlar üç yüz zırhsız, dört yüz zırhlı, beni el-Hadâik kavgası ile Buâs Harbi'nde kara ve kırmızı her şeyden korumuşlardı. Sen şimdi onları bir sabahta biçeceğini mi sanıyorsun? Ben daha büyük bela geleceğinden korkuyorum" dedi. Resulullah (sav) de: "Allah onlara lanet etsin, bırakın." bazı kaynaklarda ise "Onlar senindir." diyerek bıraktığı rivayet edilir.²²⁰

İbni Übey'in bu konuşmasıyla Resulullah (sav) onları öldürmekten vaz geçti

²¹⁶ Vakıdî, *Megâzî*, 181; İbni Hişam, *Siret*, 3/66.

²¹⁷ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/476.

²¹⁸ El-Enfal, 8/58.

²¹⁹ Vakıdî, *Megâzî*, 182-183; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/27; İbni Hişam, *Siret*, 3/67; Taberi, *Tarih*, 2/479-480; Zehebî, *Tarihü'l İslam*, çev. Muzaffer Can, (İstanbul: Cantaş Yayınları, 1996), 3/184-190.

²²⁰ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/478; İbni Hişam, *Siret*, 3/67.

ve Medine'den sürülmelerini emretti. Bunun üzerine hepsi Medine'den sürüldüler. Onlar da Şam tarafındaki Ezri'at'a gittiler. Medine'den sürülen ilk Yahudi kabilesi de Kaynukaoğulları oldu.

Müslümanlar, Yahudi kalelerinde çok miktarda silah ile kuyumculuk aletleri buldular.²²¹ Kaynukalılarla yapılan savaşta tek bir damla kan bile dökülmemiş ve diğer Yahudi kabileleri bu ihtilafta tarafsız kalmışlardı.²²²

2.4.2. Sevik Gazvesi (Zilhicce 2/Mayıs 624)

Bedir yenilgisinden sonra Ebu Süfyan, Muhammed ve arkadaşlarından intikam almadıkça koku sürmeyeceğini ve başına su dökmeyeceğine dair yemin etti. Ardından hicretin 22. ayında 200 kişilik bir suvari ile Mekke'den yola çıkıp Benî Nadir Yahudilerinin topraklarına kadar geldi. Benî Nadir Yahudilerinden Sellam b. Mişkem'in yanına gitti. Sellam onu misafir edip ikramda bulundu. Resulullah (sav) hakkında bilgi aldı. Sabahleyin Ureyd²²³ denilen yerde ensardan bir adamı ve işçisini öldürüp ekinleri yakıp kaçtı.²²⁴

Resulullah (sav), olayı haber alınca, Ebu Lübabe Beşir b. Münzir'i Medine'de yerine vekil bırakarak 200 kişilik bir askerî birlikle Ebu Süfyan'ı takibe çıktı. Karkaratü'l-Kedr'e ulaşıldığı zaman, Ebu Süfyan ve arkadaşlarının, yüklerini hafifletmek ve süratle hareket edebilmek için yiyeceklerini atarak (sevik adı verilen azık torbası) kaçıp gittikleri anlaşıldı. Müslümanlar, bırakılan pekçok eşyayı almaya koşuştuklarından, bu gazaya Sevik Gazası adı verildi.²²⁵

2.4.3. Karkaretü'l Küdür²²⁶ Gazvesi (Muharrem 2/Temmuz 624)

Hicretin 23. ayında Benî Süleym ve Gatafan'a karşı yapılmıştır. Resulullah (sav), Bedir Savaşı'ndan yedi gün sonra Süleym ve Gatafan kabilelerinin Medine'ye

²²¹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 2/238; Vakıdi, *Meğâzî*, 182-183; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/27; İbni Hişam, *Siret*, 3/67; Muhammed b. İshak, *Hiz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri Kitabü's Siyer Ve'l Meğazi*, çev. Ali Bakkal, (İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2013), 417-420, Zeheb i, *Tarihü'l İslam*, 3/184-190; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/4-5; Taberi, *Tarih*, 2/480.

²²² Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 282.

²²³ Medine'deki bir vadinin adıdır.

²²⁴ Taberi, *Tarih*, 2/483-484; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 3/376.

²²⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 185-186; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/28; İbni Hişam, *Siret*, 3/61-63, İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 3/376-378; Taberi, *Tarih*, 2/484.

²²⁶ Benî Süleym'in Maden tarafında bulunan bir yeridir. Benî Süleym Madeni ile Medine arasında sekiz konaklık bir mesafe vardır. "Karkara", düz araziye denir. Küdr ise, renginde bulanıklık bulunan bir kuşun adıdır. (İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 3/376)

karşı toplandıkları haberini aldı. Bunun üzerine Abdullah b. Mektum'u yerine vekil bırakarak 200 kişilik bir kuvvetle yola çıktı.

Küdr suyunun başına geldiğinde onlardan kimseyi bulamadı. Ashap etrafta keşif yaptı. Gatafan kabilesi, Resulullah (sav)'ın harekete geçtiğini öğrendiğinden dağılmışlardı. Gatafanların arkalarında bıraktıkları develeri ganimet olarak alındı. 500 deve ve bir de köle ele geçirilmişti. Köle daha sonra Müslüman olunca azat edildi. Peygamber (sav) orada üç gece kalıp döndü.²²⁷

2.4.4. Zi Emer²²⁸ (Gatafan-Necid) Gazvesi (Rebiulevvel 3/Eylül 624)

Hicretin 25. ayında meydana geldi. Benî Sa'lebe ve Muharib kabilelerinin (Gatafan'ın kolları) Medine'ye saldırmak üzere Du'sur b. El-Haris tarafından Zu Emar bölgesinde toplanmış olduklarını haberi alınınca Peygamber (sav), 450 kişilik bir birlikle üzerinlerine yürüdü. Yerine Medine'de Osman b. Affan'ı bıraktı.

Zü'l Kısas'a geldiğinde Müslümanlar, Benî Sa'lebe'den Cebbar denen bir adamı yakalayıp, Resulullah (sav)'ın yanına getirdiler. Resulullah (sav) onu İslam'a davet etti, O da İslam'a girdi ve "Yâ Muhammed! Onlar seninle karşılaşmayı göze alamazlar. Senin geldiğini haber alırlarsa dağlara kaçacaklar. Ben seninle gelip onların saklandıkları yerleri göstereyim." dedi. O da Efendimizi bildiği bir yoldan götürdü, fakat onlar dağlara kaçtılar. Zaten daha öncede kaldıkları yerin damlarını ağaç vb. şeylerle gizlemişlerdi. Resulullah (sav) hiç kimse ile karşılaşmadı. Ancak uzaktan onlara bakıp dağ başındaki karaltılarını görüyordu.

Resulullah (sav) Zû Emer denen yere konaklayıp kampını kurdu. Orada muazzam bir yağmur başladı. O sırada uzaklaşan Resulullah (sav), yağmura yakalanıp sıırıslıklam oldu. Ardından kurulanmak için elbisesini çıkarıp bir ağaca serip altına uzandı.

Bedeviler dağdan onun yaptıklarına bakıyorlardı. Bedeviler, komutanları Dü'sur'a: "Şu anda Muhammed'i öldürme fırsat eline geçti. Arkadaşlarından ayrıldı. Yardım istese bile sen onu öldürene kadar yardıma gelemezler." dediler. O da hemen keskin bir kılıç alıp Resulullah (sav)'ın başucuna geldi, kılıcını kaldırıp; "Yâ Muhammed! Bu gün benim elimden seni kim kurtarır?" diye bağırdı. Efendimiz (sav)

²²⁷ Vakidi, *Meğazi*, 186-187. İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/29, İbni İshak, *Kitabu'l Siyer ve'l Meğazi*, 411-412; İbni Hişam, *Siret*, 81; Taberi, *Tarih*, 2/482.

²²⁸ Zi-Emer, Gatafan diyarında bir yerin adıdır.

"Allah" dedi. Bunun üzerien Dü'sûr'un elinden kılıcı düştü. Resulullah (sav) kılıcı alıp başucuna dikilerek "Ya seni bugün benim elimden kim kurtaraca?" deyince, o "hiç kimse" dedi. Sonrada şehadet kelimelerini söyleyerek Müslüman oldu ve "Vallahi bir daha senin aleyhine adam toplamayacağım." dedi. Resulullah (sav) kılıcı ona geri verdi. O da gitmek üzere geri döndü. Sonra yüzünü Resulullah (sav)'a çevirip "Vallahi sen benden çok daha hayırlısın." dedi. Dü'sûr, arkadaşlarının yanına gelince ona, "Sen ne yaptın, o sana bu fırsatı vermişken kılıçta elindeyken ne yaptın?" dediler. O da: "Evet önce öyle idi. Ama birde baktımki beyaz uzun bir adam, göğsüme vurup sırtüstü düşürdü. Onun melek olduğunu anladım ve Allah'ın bir olduğuna ve Muhammed'in de onun elçisi olduğuna şehadet ettim. Vallahi bir daha ona karşı gelmeyeceğim." dedi ve onları da İslâm'a çağırdı.²²⁹

Her ne kadar olay bir mucize olarak ilginç olsa da askerî strateji olarak bir ordu komutanının yapmaması gereken bir hataydı. Savaş esnasında komutanın korumasız olarak askerlerinden uzaklaşması ciddi sonuçlar doğurur.

Resulullah (sav) Necd'de konaklayıp yerli kabilelerle Kureyş ticaret yollarının kesilmesi üzerine bir antlaşma yaptı. Burada bir gece hariç bütün ay kaldı.²³⁰

2.4.5. Benî Süleym (Behran²³¹ -Furu')²³² Gazvesi (Cemadiyelevvel 3/Kasım 624)

Hicretten 27 ay sonra Buhran denilen yerde bulunan Benî Süleym kabilesine karşı yapılmıştır. Benî Süleym kabilesi Medine'ye saldırmak için asker toplamaya başladığı haberini alan Resulullah (sav) yerine Ummu Mektum'u (İbni Hişam Subah b. Urfuta el-Gifarî olduğunu söyler) vekil bırakarak 300 kişiyle düşmanın bulunduğu yere hareket etti.

Buhran'a (toplandıkları yer) geldiklerinde onların dağılmış olduklarını ve kimsenin kalmadığını gördüler. Resulullah (sav) orada birkaç gün kaldıktan sonra Medine'ye geri döndü.²³³

²²⁹ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi* 3/180-182; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/3.

²³⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 195-196; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/33-34; İbni Hişam, *Siret*, 3/64; İbni İshak, *Kitabu'l Siyer ve'l Meğazi*, 415; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/3; Taberi, *Tarih*, 2/487; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 3/18-21.

²³¹ Hicaz bölgesinde yar alan bir yerleşim yeri. Furu' taraflarından olup bir Hicaz şehridir. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/34).

²³² Medine tarafında bir köydür. Aynı zamanda bir maden yatağıdır. Medine ile Furu arasında sekiz konaklık mesafe vardır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/34).

²³³ Vakıdî, *Meğazi*, 197; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/34; İbni Hişam, *Siret*, 3/64; Taberi, *Tarih*, 2/487; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/3-4; Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, 1/547-548.

2.5. Bedir'den Uhud'a Kadar Seriyyeler

2.5.1. Umeyr b. Adi'nin Esma bt. Mervanı Öldürme Seriiye'si (Şevval 2/Mart-Nisan 624)

Yezid b. Zeyd el-Hatmi'nin eşi olan Esma, dönemin tanınan kadın şairlerinden olup, Resulullah (sav)'ı küçümseyen ve başkalarını ona karşı kışkırtan şiirler söylemekteydi. Hicretin 19. ayında Umeyr b. Adi el-Hatmi, şair Esma bt. Mervan'ı öldürmekle görevlendirdi.²³⁴

Dönemin en büyük propaganda aracı şiirlerdi ve bu propaganda aracının kökünden halledilmesi gerekiyordu. Umyr b. Adi, Resulullah (sav)'ın onun ölümünü istediğini duyunca bunu kendisine vazife kabul etti.²³⁵

Umeyr, gece Esma'nın evine girerek onu tek kılıç darbesi ile öldürdü. Ardından Medine'ye sabah namazı vaktinde geldi. Resulullah (sav) ona: "Mervan'ın kızını öldürdün mü?" diye sordu. "Evet, öldürdüm." diye cevapladı. Resulullah (sav) onun adını Umeyr el Basir olarak değiştirdi.²³⁶

Savaş sadece meydanlarda değil, propaganda alanında da yapılıyordu ve İslam'a zarar veren kişiler, nokta atışı ile tespit edilip ortadan kaldırılıyordu.

2.5.2. Zeyd b. Harise'nin Karede²³⁷ Seriiye'si (Cemaziyelahir 3/Kasım 624)

Hicretten 28 ay sonra düzenlenmiştir. Zeyd b. Harise'nin komutan olarak çıktığı ilk Seriiyedir. Mekke, Bedir Savaşı'ndan sonra Suriye'ye giden sahil yolunu kaybetmişti fakat ticaretten başka bir geliri olmayan Mekke için Suriye'ye gidecek alternatif güzergâhlar araştırılmaya başlandı ve Irak yolunun uygun olduğuna karar verdiler. Tek seçenek olan bu yolun bir dezavantajı vardı, o da kuyulara uzak olmasıydı. Bunu da kervana su taşıyan develer ekleyerek çözdüler.²³⁸

Bunun üzerine Irak üzerinden Suriye'ye gidecek zengin bir kervan Safvan b. Umeyye başkanlığında yola çıkarıldı. Kervan'da Ebu Süfyan'da vardı. Taberi ise kervanın başında Ebu Süfyan'ın olduğunu söyler.²³⁹ Kervanın değeri 30 bin dirhem

²³⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/636.

²³⁵ İbni Hişam, *Siret*, 4/388.

²³⁶ Vakidi, *Meğazi*, 178-180; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/25-26.

²³⁷ Necid bölgesinde bir yerdir.

²³⁸ Taberi, *Tarih*, 2/492; Martin Lings, *hz. Muhammed'in Hayatı*, Çev. Nazife Şişman, (İstanbul, İnsan Yayınları, 1984), 250.

²³⁹ Taberi, *Tarih*, 2/492.

ağırlığında gümüş işlemeli ev eşyası, bakır kaplar bulunmaktaydı. Kendilerine yolu göstermesi için Benî Bekr b.Vail'den Furat b. Hayyan adındaki bir klavuzu parayla tutmuşlardı.²⁴⁰

Medine'ye gelen Nuaym b. Mesud, Nadir oğulları Kabilesi'nden Kinane b. Ebu'l-Hukayk'a misafir oldu. Nuaym, içtiği içkinin etkisiyle Kureyş'in yola çıkardığı kervandan bahsetti. Bu sırada yanlarında Sulayt b. Numan da vardı. Sulayt, Müslümandı ve o dönemde içki henüz yasak olmadığından o da içiyordu. Konuşmaları duyunca hemen oradan ayrılıp Resulullah (sav)'ın yanına gelip durumu anlattı.

Resulullah (sav), Zeyd b. Harise komutasında 100 atlıdan oluşan bir Seriyeye gönderdi. Müslüman birliği Necid üzerinden Kerede denilen bölgede Kureyş kervanı ile karşısınca saldırıya geçtiler. Müşrikler mallarını bırakıp kaçtılar. Sadece kervanın klavuzu Furat b. Hayyan esir alınmıştı. Kervanın mallarını Medine'ye getirdiler. Resulullah (sav), ganimetin beşte birini ayırıp kalan beşte dördünü de savaşa katılanlara verdi. Beşte biri, 20.000 dirhem tutarında idi. Furat b. Hayyan İslam'a davet edilince Müslüman oldu.²⁴¹

Büyük ganimetler elde edilen bu Seriyeye ile Müslümanlar, Suriye-Irak yolunu da Müşriklere kapatmış oldular. Kerede felâketi, Mekkelilerin Bedir'den beri süren savaş hazırlıklarının hızlandırılmasına neden oldu.²⁴²

2.5.3. Galib b. Abdullah'ın Benî Selim ve Gatafan Seriyeye'si (Şevval 2/Mart-Nisan 624)

Resulullah (sav) Kudur Gazvesi'nden döndükten sonra Galib b. Abdullah'ı bir birliğin başında Benî Selim ve Gatafan üzerine gönderdi. Galib b. Abdullah, onlardan bazılarını öldürüp ganimetlerle Medine'ye döndü. Müslümanlardan da üç kişi şehit olmuştu.²⁴³

²⁴⁰ Taberi, *Tarih*, 2/492-493.

²⁴¹ Belazuri, *Ensab*, 1/639; Vakıdî, *Meğazi*, 197-198; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/35; İbni İshak, *Kitabu'l Siyer ve'l Meğazi*, 420; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/5-6; Taberi, *Tarih*, 2/492-493.

²⁴² Martin Lings, *hz. Muhammed'in Hayatı*, 250.

²⁴³ Taberi, *Tarih*, 2/483.

2.5.4. Salim b. Umyr'in Ebu Afek'i Öldürme Seriiye'si (Şevval 2/Mart 624)

Hicretin 20. ayında Salim b. Umeyr'i, Yahudi şair Ebu Afek'i öldürmekle görevlendirdi.²⁴⁴ Ebu Afek, Benî Amr b. Avf kabilesinden olup 120 yaşında ihtiyar bir Yahudi idi. Dönemin meşhur şairlerinden olup, Peygamber (sav)'e karşı insanları teşvik eder, şiirler söylerdi. Resulullah (sav): “Şu pis adamı benim için kim katledecek.” dedi.²⁴⁵

Resulullah (sav)'den izin alan Salim, bir yaz günü Ebu Afek'in avluda yalnız yattığını öğrenince hemen yanına gidip uyuduğu yerde öldürdü. Onun bu şiirlerinden rahatsız olan Salim, “Ya Ebu Afek'i öldürürüm ya da bu uğurda ölürüm.” diye nezretmişti.²⁴⁶

2.5.5. Muhammed b. Mesleme'nin Ka'b b. Eşref'in Öldürülmesi Seriiye'si (Rebi'ülevvel 3/Ağustos-Eylül 624)

Hicretin 25. ayında şair Yahudi Ka'b b. Eşref'in öldürülmesi için bir seriiye oluşturuldu. Şair Ka'b b. Eşref, şiirleriyle Resulullah (sav)'ı karalamakta ve insanları onun aleyhine kışkırtmaktaydı. Hatta Müslüman kadınları bile rencide eden şiirler söylemeye başladı. Bedir Savaşı'nı Müslümanların kazanması üzerine Ka'b b. Eşref Mekke'ye gidip Kureyş'in ölülerine ağıt yakıp şiirleriyle onları intikam almaya teşvik etti.²⁴⁷

Bunun üzerine Resulullah (sav), “Bana eziyet eden Ka'b b. Eşref'in hakkından kim gelecek?” buyurdu. Muhammed b. Mesleme, “Ey Allah'ın Resülü! Ben onun hakkından gelecek ve onu öldüreceğim.” dedi. Resulullah (sav)'de “Elinden gelirse yap.” diyerek izin verdi.²⁴⁸

Ekibini toplayan Muhammed b. Mesleme, Resulullah (sav)'den bu süreçte istediği şeyleri söyleme izni aldı. Daha sonra hile ile Ka'b'ın yanına gidip kalesinden çıkarıp öldürdü. Ardından başını kesip Medine'ye getirdi. Resulullah (sav), Ka'b'ın öldürülmesinden dolayı şükretti.²⁴⁹

²⁴⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/637.

²⁴⁵ İbni Hişam, *Siret*, 4/389.

²⁴⁶ Vakidi, *Meğazi*, 180-185; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/26.

²⁴⁷ Taberi, *Tarih*, 2/488.

²⁴⁸ Taberi, *Tarih*, 2/488-489.

²⁴⁹ Belazuri, *Ensab*, 1/638; Taberi, *Tarih*, 2/490-491; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 6-10.

Bunu okuyanlar, olayın başını ve sonunu bilemediği için eleştirebilir. Hâlbuki Resulullah (sav), Medine'deki Yahudilerle bir antlaşma yapmıştı. Bu antlaşmaya göre Resulullah (sav) Medine şehir devletinin başkanıydı ve Medine ortak şehir olup birlikte koruyacaklardı fakat Yahudiler Bedir zaferini hazmedemediler ve el altından Mekkelilerle görüşüp kışkırtmaya başladıkları gibi, Müslümanları evlerinde kılıçtan geçirecek yeni bir savaşın hazırlıklarına başlamışlardı. Bu durum, vatandaşlık bağıyla bağlı oldukları Medine şehir devletine ihanet etmek anlamı taşıyordu.

Bu nedenle Resulullah (sav) bu şekilde davranan tüm Yahudiler için “Fırsat bulduğunuz tüm Yahudileri öldürün.” diye emretti. Müslümanlar, bu çağrı üzerine bazı ileri gelen Yahudileri öldürmeye başladılar. Bunun üzerine tüm Yahudiler korku içerisinde evlerine kapandılar. Hiçbiri dışarı çıkamaz oldu. Yahudileri korku sarmıştı. Sonra toplanıp Resulullah (sav)’ın yanına geldiler ve “Liderimiz hileyle öldürüldü.” dediler. Resulullah (sav) onlara “Eğer kendi fikrinde olan diğer insanlar gibi rahat dursaydı suikaste uğramazdı fakat adam bize eziyet edip şiirle hicvetmiştir. Sizden birisi bunu yaptığı takdirde onun için de sadece akıbeti kılıç olacaktır.” Ardından kendisiyle barış antlaşması yapmaya davet etti. Bunun üzerine antlaşma yapıp savaş hâli sona erdirildi.²⁵⁰

²⁵⁰ Vakidi, *Meğazi*, 187-194; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/30-33; İbni Hişam, *Siret*, 3/70-78, İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/6-10; Taberi, *Tarih*, 2/487-491.

Dağı'nın tam orta kısmında, şehre bakan yüzünde, yarım daire veya at nalı şeklinde binlerce kişiyi içine alabilecek büyüklükte doğal bir girinti vardır. Daha içerlerde dar bir geçitle birbirine bağlanan bir başka açık alan bulunur. Uhud'un güneyinde Vadiü'l Kanat Suyu, güneye Ayneyn Tepesi'ne (okçular tepesi) akmaktadır. Vadiü'l Kanat'ın kuzeyinde iki su kaynağı vardır ki, belki Ayneyn Tepesi (iki kaynak suyu) ismi buradan gelmektedir.

Mekke, Medine'nin güneyinde bulunmaktadır. On iki günlük bir yoldur. Mekkeli istilacıların güneyden geldikleri hâlde, Medine'ye saldırmak için neden güneyde durmak yerine Medine'yi geçip daha uzağa yönelmişlerdir? Mekkeliler, şehrin kuzeyine Uhud Dağı'ndaki Zagabe bölgesine karar kıldıkları anlaşılmıştır.”²⁵² Belki de amaçları şehre saldırmak yerine Müslümanları bir meydan savaşına çekmekti ve böyle bir savaş için de en yakın meydan Uhud civarıydı. Burası hem zemin açısından uygun ve hem de su kuyularına sahipti. Ayrıca Medine'nin ekinleri yakındı ve hayvanlarını bu ekinlere salıp doyuruyorlardı.

“Medine, on beş kilometre boyunda ve eninde bir lav ovası üzerine kurulmuştur. Bu ova, zincirleme uzanan yüksek dağlarla çevrilidir. Haberleşme ve ulaşım, bu dağların arasındaki dar vadilerden sağlanır. Medine'de her kabile kendi mahalleleri olan köylerde yaşıyorlardı. Her köy utum veya ucum diye adlandırılan birçok güçlü kaleye sahipti. Bir savaş olduğunda kadınlar, çocuklar, sığır ve diğer hareket edebilen mallar, güvenlik amacıyla buralara taşınırdı. Bir zamanlar şehirde yüzden çok bu tür kale bulunuyordu. Bu kalerin içindeki kuyular, uzun süren kuşatma durumlarında, kale sakinlerinin içme suyu ihtiyacını karşılıyordu. Medine'nin yalnız bir tarafı açıktı. Diğer tarafları binalar ve hurma bahçeleriyle sağlam bir şekilde korunmuştu ve buradan düşman geçemezdi. Medine'nin etrafı hurma bahçeleriyle dolu olduğundan burada binlerce askerden oluşan orduların meydan savaşı yapabileceği açık bir alan yoktu.”²⁵³

3.1.1. Savaşın Nedenleri

Savaşın temel nedeni Mekkeli Müşriklerin Bedir Savaşı'nın intikamını almak istemeleridir.²⁵⁴

²⁵² Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 48.

²⁵³ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 48-53.

²⁵⁴ Taberi, *Tarih*, 2/499.

Bedir Savaşı'ndan sonra Kureyş eşrafı Ebu Süfyan'ın yanına gittiler ve "Eğer Muhammed'e karşı savaşacak bir ordu hazırlayacak olursan, bu kervanın karını bu iş için gönülden vermeye hazırız." dediler. Ebu Süfyan, "Bu teklifi ilk kabul eden benim. Abdümenaf oğulları da benimle birlikte." dedi. Kervanın mallarını satarak altına çevirdiler. Kervan 1000 develikti. Mal ise 50.000 dinar değerindeydi. Kervan sahiplerine sermayelerini teslim etti ve kazancı aldı.²⁵⁵ Ebu Süfyan ve tacirler mallarını savaş için verdiler. Tüm Kureyş, intikam duygularıyla doluydu. Allah onların bu durumu ile ilgili şu ayeti indirdi: *"Şüphesiz ki, inkâr edenler mallarını, (insanları) Allah yolundan alıkoymak için harcıyorlar. Daha da harcayacaklar. Ama sonunda bu, onlara yürek acısı olacak ve en sonunda mağlup olacaklar..."*²⁵⁶

3.1.2. Müşriklerin Savaş Hazırlıkları

Ebu Süfyan'ın önderliğindeki Kureyş müşrikleri, Resulullah (sav) ile yapacakları savaşla ilgili malî gücü ticaret kervanından sağlayınca, Kinanelerden ve Tihame halkından da askerî destek almak üzere harekete geçtiler. Kureyşliler yalnız yerli gönüllü askerlerle değil, hatta ebedi müttefikleri Ehâbiş kabileleri²⁵⁷ ile de yetinmediler. Amr b. As, Abdullah b. Zaberra, Hubeyre b. Vehb gibi önemli kişileri bütün Arabistan Yarımadası'nı dolaşarak kabilelere İslâmiyetin arz ettiği yeni tehlikeyi haber vermeye ve izah etmeye gönderdiler ve onlardan bütün kuvvetlerini Medine'ye karşı birleştirmelerini istediler.²⁵⁸

Ebu Azze el-Cumahî denen şair biri vardı. Bedir Savaşı'nda esir düşmüş, fakir olduğundan Resulullah (sav) onu bir daha kendisine karşı çıkmayacağı ve düşmanlarına yardım etmeyeceği koşuluyla af etmişti. İşte müşrik Safvan bu adama; "Yâ Ebâ Azze! Sen şâir bir insansın. Bizimle kabileleri dolaşmaya çıkıp da, bize dilinle yardımcı olsan" demişti. O da: "Muhammed bana yardımda bulunmuştu. Artık ben onun aleyhine size destek vermek istemiyorum." diye cevap verdi. Safvan'da, "tabiki gelip destek olacaksın. Dilinle olmazsa vücudunla destek ol. Allah için savaştan

²⁵⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/35-36; İbni Hişam, *Siret*, 3/83; Vakıdi, *Meğazi*, 199-200; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/11; Taberi, *Tarih*, 2/500.

²⁵⁶ Enfal, 8/36.

²⁵⁷ Ehâbiş kelimesi Arapça'da "çeşitli kavimlere mensup insan topluluğu" anlamına gelen uhbûş veya uhbûşenin çoğuludur. Mekke'nin kuzey ve güney bölgelerinde yaşayan Hâris b. Abdümenât b. Kinâne, Adel, Dîş, Düil, Hevn b. Huzeyme'den Kâre, Huzâa'dan Benî Mustalîk ve Hayâ kabilelerine Ehâbiş adı verilmiştir. Bazı kaynaklarda, Kureyşliler'le Mekke yakınlarındaki Hubşî dağı eteklerinde anlaşma yapmış olduklarından bu kabilelere Ehâbiş denildiği rivayet edilmektedir. (Mehmet Ali Karapar, "Ehâbiş", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 10/ 496-497.)

²⁵⁸ Muhammad Hamidullah, *H. Peygamberin Savaşları*, 47.

dönersen sana yardım etmek boynuma borç olsun. Eğer savaşta öldürülürsen, senin kızlarını benim kızların yanına alırım, benimkilere nasib olan varlıkta, darlıkta ne gelirse seninkilere de nasib olur" dedi. Böylece Ebu'l Azze ikna olup, o da Tihame'de dolaşmaya başlayıp Kinane kabilelerini savaşa teşvik etti.²⁵⁹ İşin ilginç yanı Resulullah (sav)'ın Uhud Savaşı'nda yakaladığı tek esir de o oldu. Tekrar fakirliğini ve çok çocukları olduğunu öne sürüp merhamet dilediyse de Resulullah (sav) "Mümin bir delikten iki kere sokulmaz." diyerek öldürülmesini emretti.²⁶⁰

Onların davet ve teşvikleri neticesinde Sakîf, Kinane, Ehabîş ve daha başka kabilelerden birçok asker Mekke'de toplandı. Rivayete göre Mekke'nin 3000 kişilik ordusunun 2000 kişisi Ehabîş kabilelerinden parası peşin verilmiş ücretli askerlerdi.²⁶¹ Beraberlerinde 15 kadın da gelmişti. Kadınlar defleriyle katılmış, ordunun arkasında zılgıt çalıp şarkı söyleyip askerleri savaşa teşvik ediyorlardı. Cübeyr b. Mut'im; mızrak atmakta ve attığı yerden vurmakta mahir olan kölesi Vahşi'yi yanına çağırıp ona: "Halk ile birlikte savaşa çık! Muhammed'in amcası Hamza'yı, amcam Tuayme b. Adiyy'in yerine öldürürsen sen azadsın." demişti. Ebu Süfyan'ın karısı Hind de, Vahşi'ye rastladıkça: "Ey Ebu Deşme! Şifa ver, şifalan!" der, Hz. Hamza'yı öldürmeye teşvik ederdi.²⁶²

3.1.3. İstihbarat

Resulullah (sav)'ın amcası Hz. Abbas; Mekke'de olup bitenleri bir mektupla Resulullah (sav)'ye bildirdi. Mektubunda "Kureyş sana doğru yürümek için bir araya geldi. Sana geldiklerinde ne yapacaksan onu yap. İçlerinde 200 atlı, 700 zırhlı ve 3000 deve olmak üzere toplam 3000 kişidirler. Çok sayıda silahları var." Mektubu Gıfar kabilesinden bir adam getirmişti. Medine'de Resulullah (sav)'ı bulamadı. Kuba'da bulup mektubu verdi. Mektubu Übey b. Ka'b okudu. Resulullah (sav) mektubun gizli kalmasını istedi.²⁶³

Mekkelilerin en büyük planı, Müslümanları Medine'de gafil avlamaktı fakat Resulullah (sav) düşmanın saldırısından kurduğu istihbarat ağı sayesinde haberdar oldu ve böylece hazırlıksız yakalanmamış oldu. Hatta Ebu Süfyan Medine'ye haber

²⁵⁹ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/246-248; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/11-12; Taberi, *Tarih*, 2/500-501.

²⁶⁰ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/282-283;

²⁶¹ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 54; Taberi, *Tarih*, 2/501.

²⁶² Taberi, *Tarih*, 2/501-502.

²⁶³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/36; Vakıdi, *Meğazi*, 202-203.

verildiğini düşünüp “Allah’a yemin ederim ki onlar Muhammed’e gelmiş ve yürüyüşümüzü ona haber vermişler, onu sakındırmışlar ve sayılarımızı ona bildirmişlerdir. Onlar şimdi kalelerine girerler. Öyle görünüyor ki, biz onları elde edemeyeceğiz.” dedi. Bunun üzerien Safvan b. Ümeyye “Eğer onlar meydana çıkmazlarsa biz de Evs ve Hazrec’in hurmalarına yönelir ve onları keseriz. Onları tamamen malsız bırakacağız. Bir daha asla onu iyileştiremezler. Eğer bizimle savaşmak için meydana çıkarlarsa sayımız ve silahımız onların silahından çoktur. Bizim onlara karşı bir saldırganlık arzumuz vardır ama onların bize karşı bir saldırganlık arzusu yoktur.” dedi.²⁶⁴

3.1.4. Şura

Resulullah (sav)’e Kureyş’in büyük bir ordu ile yola çıktığı haberi gelince hemen bir savaş meclisi toplayıp nasıl bir strateji izleyeceklerini görüştü.

Resulullah (sav) savaştan önce bir rüya gördüğün dışarda çıkıp savaşmayı uygun görmüyordu.²⁶⁵ Onun görüşü Medine’de savunma savaşı vermektir fakat özellikle genç sahabelerin Bedir’deki galibiyetin sağladığı öz güvenle dışarı çıkıp savaşma konusunda ısrarcı olmaları ve şurada bu yöndeki kararın ağırlık kazanması üzerine Resulullah (sav)’de bu karara uydu. Düşman, Uhut Dağı’nda karşılanacaktı.²⁶⁶

3.1.5. Yola Çıkış

Kureyş, Uhud Dağı’na çarşamba günü geldi. Çarşamba, perşembe ve cuma gününü burada geçirdiler. Resulullah (sav) ise cuma namazını kıldıktan sonra İbn Ümmü Mektum’u yerine vekil bırakarak Medine’den çıktı. Cumartesi günü savaş için iki ordu karşı karşıya geldiler.²⁶⁷

Resulullah (sav) her zaman yaptığı gibi orduya klavuzluk yapacak birisini istedi. “Bize klavuz olup, müşriklere uğratmadan yakın bir yerden onların yanına kadar götürecek kim var?” diye sordu. Ebu’l-Hasme el-Harisi “Ben gösteririm ey Allah’ın Resülü”²⁶⁸ diyerek göreve talip oldu. Bu da komutanın bölgenin yapısını bilen uzmanlarla birlikte hareket etmesi gerektiğini göstermektedir.

²⁶⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 204.

²⁶⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 206-207; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/12-13; Taberi, *Tarih*, 2/502.

²⁶⁶ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/37; İbni Hişam, *Siret*, 3/87; Taberi, *Tarih*, 2/502; 375; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/14.

²⁶⁷ Taberi, *Tarih*, 2/502.

²⁶⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 213.

Resulullah (sav), beraberinde bin kadar Müslümanla yola çıktı. Medine ile Uhut arasında bulunan Şevt mevkiine geldiğinde, münafık Abdullah b. Übey, üç yüz kişi ile Efendimizden ayrılıp geri döndü.²⁶⁹ Kur'an onların durumunu şöyle anlatır: *“Bir de münafıkları ortaya çıkarması için... Onlara, “Gelin, Allah yolunda savaşın veya hiç olmazsa savunmada bulunun.” denildi. Onlar, “Savaş olacağını bilsek elbette size katılırız” dediler. O gün onlar imandan çok küfre yakındılar. Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı. Gizlediklerini Allah onlardan daha iyi bilir.”*²⁷⁰ Resulullah (sav)'de, yanında yedi yüz kişilik ashabı ile birlikte yolunu devam etti.²⁷¹ Münafıkların önce orduya katılması sonra da onları terk etmesinin amacı Müslümanların morallerini bozmak ve belki de paniğe sürüklemektir. Diğer bir amaç da zayıf insanları peşlerine takmaktır. Gerçekten de Müslümanlardan iki guruba pişmanlık duygusu hâkim oldu. Bu da Münafıkların amaçlarına ulaştığını göstermektedir. Cabir; *"O zaman sizden iki bölük, Allah onların velisi olduğu halde bozulup çekilmeye yüz tutmuştu; müminler yalnız Allah'a güvensinler."*²⁷² âyetindeki iki tafe hakkında derki: Bunlar bizdeki Benû Seleme ile Benû Harise Kabileleri idi²⁷³ fakat Allah'ın yardımı ile Müslümanlar kendilerini toparladılar ve yollarına devam ettiler. Kur'an bu durumu şöyle anlatır: *“Size ne oluyor da münafıklar hakkında ikiye bölünüyorsunuz?”*²⁷⁴

Bu arada, önemli miktarda kadın gönüllülerin de mevcut olduğunu görüyoruz. Buhari'nin uzun uzadıya anlattığı gibi, Hz. Peygamber (sav)'ın genç zevcesi Ümm'ül-Müminin Hz. Ayşe, gönüllü olarak çalışıp yaralıları hasta bakıcılık etmiş, susamış olanlara su taşımış ve çeşitli diğer hizmetlerde bulunmuştur.²⁷⁵

Rivayetlere göre²⁷⁶, başlarında meşhur münafık İbni Ubey olduğu hâlde Benû Kaynukâ Kabilesi'ne mensup altı yüz kadar Yahudi, Hz. Peygambere (sav) yardım etmek üzere geldiler; fakat Hz. Peygamber (sav): *“Biz onlara asla muhtaç değiliz; biz inanmayanları inanmayanlara karşı yardımcı olarak kabul etmeyiz”* diyerek bu yardım teklifini reddetti. Rivayete göre; Resulullah (sav) tepenin başına çıktığında; baktı ki silahlı ve yüksek sesli olan bir bölük geliyor. Resulullah (sav) *“Bu nedir?”* diye sordu.

²⁶⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/38. İbni Hişam, *Siret*, 3/88; Taberi, *Tarih*, 2/504.

²⁷⁰ Ali İmran, 3/167.

²⁷¹ Taberi, *Tarih*, 2/504.

²⁷² Âl-i İmran; 3/122.

²⁷³ Taberi, *Tarih*, 2/504; Buhari, *Sahih*, “Meğazi”, 17, (No. 92).

²⁷⁴ Nisa, 4/88.

²⁷⁵ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 88-91.

²⁷⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/48; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 2/22.

Ashab, “Bunlar İbn Übey’in Yahudilerden olan anlaşmalılaridir ey Allah’ın Resulü!” dediler. Bunun üzerine Resulullah (sav), “Müşriklere karşı müşriklerden yardım istenilmez.” diyerek red etti.²⁷⁷ Hamidullah bu durumu tuhaf bulur çünkü Benî Kaynuka Yahudileri zaten Medine’den kovulmuştu.²⁷⁸ Soruna şöyle bir açıklama getirmek kuşkusuz daha yerinde olur: Abdullah ibni Ubey’in kabilesiyle ittifak anlaşması yapmış olan Kaynukalıların tamamı olmasa da yarısı, ya da üçte biri tamamen bağışlanmış ve ekonomik faaliyetlerini sürdürmek üzere Medine’de kalmalarına izin verilmiştir. Bazı kaynaklar, bunların iki yıl sonra Hendek Savaşı sırasında Resulullah (sav)’ın yardımına geldiklerini ve Benû Kurayza Yahudilerine karşı Müslümanların safında çarpıştıklarını kaydederler. Beyhakî’nin verdiği bilgiye göre, Hayber Seferi sırasında Benû Kaynuka Yahudilerinin Müslümanlara yararlı hizmetleri dokunmuş ve Resulullah (sav) onları birçok hediye ile ödüllendirmiştir.²⁷⁹ Ayrıca, Resulullah (sav) Mekke’nin fethinde, Huneyn Savaşı’nda Müşriklerin yardımını almış, hatta Uhud Savaşı’nda Resulullah (sav)’e destek için katılan bir Yahudi’yi kabul etmiş, onunla ilgili “Yahudilerin hayırlısı” diyerek güzel sözler söylemiştir. Buradaki ince ayırım, katılacak olan kişilerin art niyetli olabileceğiyle ilgili endişesi olabilir.

Resulullah (sav) bir tek zırh giydi. Uhud’a varınca bir zırh daha giydi. Bir de miğfer ve miğferin üzerine bir tolga giydi.²⁸⁰ Resulullah (sav), üç mızrak getirtip üç sancak bağladı. Evsîlerin sancağını Useyd b. Hudayra’ye, Hazrecîlerin sancağını Hubab b. Münzir’e veya Sa’d b. Ubâde’ye, muhacirlerin sancağını da, Mus’ab b. Umeyr’e verdi. Mus’ab şehid edilince Efendimiz sancağı Hz. Ali’ye verdi. Müslümanların parolası “Emit!” yani öldür! idi. Ali b. Ebî Talib sağ cenahta idi. Sol cenahta ise Münzir b. Amr es-Sâidî komuta ediyordu. Suvarilerin başında Zübeyr b. Avvam ve bir rivayete göre Mikdad b. el-Esved vardı. Hamza, ordunun kalbi konumunda olan bir yerde bulunuyordu.²⁸¹

3.1.6. Savaş Stratejisi

Savaş için toplanan müşriklerin sayısı 3.000 idi. Bunlardan yüzü Sakif kabilesindendi. Atların sayısı iki yüz, Develerin sayısı üç bin, Askerlerin yedi yüzü

²⁷⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 211; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/48.

²⁷⁸ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 53.

²⁷⁹ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Hayatı*, 481.

²⁸⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 213.

²⁸¹ Zehebi, *Tarihü’l İslam Meğazi*, 3/276; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/38; Vakıdî, *Meğazi*, 211.

zırhlı idi. Yanlarında pek çok silah ve askerî malzeme de mevcuttu. Kureyş müşrikleri Ebu Süfyan'ın komutasında, olanca savaş ve savunma güçleri, hiddet ve şiddetleriyle, kendilerine katılan Benî Kinane ve Tihame halkıyla ve onlara tâbi olanlarla beraber yola çıktılar.

Kureyş ordusunun sağ kolunun başında Halid b. Velid, sol kolunun başında ise İkrime b. Ebu Cehil vardı. Suvarilerin komutanlığına Safvan b. Ümeyye veya Amr b. As getirildi. Sağ ve sol cenahta 200 attan oluşan iki birlikleri ve 100 okçuları vardı. Komutanlığını Abdullah b. Ebu Rebi'a yapıyordu. Sancaklarını Talha b. Ebu Talha taşıyordu. Savaş sırasındaki Mubareze'de Hz. Ali tarafından öldürülünce yerine Osman b. Ebu Talha geçti. Erkeklerin savaştan kaçmamaları ve onlara cesaret vermeleri için, onbeş kadın da savaşa katıldı. Bu kadınlar arkada zılgıt çalıyor ve erkekleri teşvik ediyorlardı. Bunların başında Hint vardı. Kureyş Müşrikleri Medine'ye yaklaştılar. Uhut Dağı civarında Medine karşısındaki Ayneyn diye anılan tepenin yanında karargâhlarını kurdular.²⁸²

Resulullah (sav) perşembe günü iki gözcüyü (Fedale ez-Zaferiyye'nin iki oğlu Enes ve Mu'nis)²⁸³ Kureyş'i takip etmek üzere görevlendirdi. Onlar Akik denilen yerde Kureyş'e yetişler ve Vita'da konaklayıncaya kadar onları takip edip sonra da Resulullah (sav)'e gelip gördüklerini anlattılar. Resulullah (sav) ayrıca, Habbab b. Münzir'i düşman hakkında bilgi getirmesi için görevlendirdi. Ona; "Sakın Müslümanlar arasında bana haber verme! Ancak az bir grup varsa o başka" diyerek verilecek haberin ordunun psikolojisini bozmasına izin vermek istemedi.²⁸⁴ Habbab, Resulullah (sav)'e "Ya Resulullah, onları gördüm, sayıları yaklaşık üç bin olarak tahmin ettim. Atların sayısı iki yüz idi. Bazılarının üzerinde zırhlar gördüm, sayıları yaklaşık yedi yüzdü." Resulullah (sav) içlerinde kadınların taşındığı mahfeler gördün mü?" diye sordu. "Ellerinde defler ve davullar bulunan kadınlar gördüm" dedi. Bunun üzerine Resulullah (sav) "Bunlar Bedir'deki ölüleri hatırlatmak, halkı savaşa kıskırtmak isterler. Bunların haberi bana bu şekilde bildirildi. Artık bunlarla ilgili bir harf bile anlatma! Tek dayanağımız Allah'tır. O ne güzel vekildir. Allah'ım! Senin adınla yürüyor ve yine senin adınla hücum ediyorum."²⁸⁵

²⁸² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/39; Taberi, *Tarih*, 2/507.

²⁸³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/36.

²⁸⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 204.

²⁸⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 207-208; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/36.

Resulullah (sav) geceyi Şeyheyn'de geçirdi. Ordunun ani bir saldırıya uğramaması için Muhammed b. Mesleme'yi elli kişilik bir muhafız birliğinin başına geçirip ordunun çevresinde dönüp dolaşmakla görevlendirdi. Kureyş müşrikleri de Peygamberimiz (sav)'ın Şeyheyn'e gelip konduğunu görünce, süvarilerini topladılar. İkrime b. Ebu Cehil'i süvarilerin başına geçirip devriye kolu olarak görevlendirdiler. Gece Müşrikler saldırmak istese de Muhammed b. Mesleme'nin devriyelerini görünce korkup geri çekildiler.²⁸⁶

Sabah olunca Resulullah (sav) Ebu Heysem klavuzluğunda Uhud Vadisi'ne geldi. Etrafı gözledi ve hemen bir savaş stratejisi çizdi. Buna göre uhud dağı arkalarına alacaklardı. Amaç, Uhud Dağı'nın kontrolünü elde tutmaktı. Düşmanın gelebileceği tek bir yer vardı o da ön taraftı fakat Uhud Dağı'nı arkalarına aldıklarında dağdan arkalarına dolanabilecekleri bir geçit kalıyordu. Bu geçit, mutlaka kapatılmalıydı çünkü Müslümanların iki ateş arasında kalmasına yol açabilirdi.

Bu nedenle Resulullah (sav) Abdullah b. Cübeyr'i elli kişilik bir okçular birliğinin başına komutan tayin ederek burada görevlendirdi.²⁸⁷ Onlara da "Düşman atlılarını oklara tutup üzerimizden defet! Durum ister lehimizde, ister aleyhimizde gelişsin, sen yerinde sabit kal ki düşman atlıları arkamızdan, senin bulunduğun taraftan bize gelemesinler! Eğer bizim düşmanı yenip ganimet toplamaya koyulduğumuzu görseniz de sakın bize katılmayın! Eğer bizi kuşlar kaparsanız da gelmeniz için ben size haber göndermedikçe sakın şu yerinizden ayrılmayın. Bizim onları bozguna uğratıp tepelediğimizi görseniz de ben size haber göndermedikçe, sakın bulunduğunuz yerden ayrılmayın. Onların bizi yendiklerini, öldürdüklerini görseniz de yerinizden ayrılp bize yardım etmeyin!" buyurdu. Taberi bununla ilgili olarak şöyle der: "Arkasını Uhud Dağı'na dayadı ve askerlerine:" sizden hiçkimse, biz kendisine çarpışmak için emir vermedikçe çarpışmasın." buyurdu."²⁸⁸ Vakıdi Resulullah (sav)'ın okçulara "Arkamızı koruyunuz, bize arkadan gelinmesinden korkuyoruz..."²⁸⁹ diyerek bir anlamda ne olacağını önceden görüp uyardığını rivayet eder. Resulullah (sav)'ın, okçuları stratejik noktaya yerleştirerek dağın kontrolünü ele geçirmiş oldu.²⁹⁰

²⁸⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/38.

²⁸⁷ İbni Hişam, *Siret*, 3/90; Taberi, *Tarih*, 2/507.

²⁸⁸ Taberi, *Tarih*, 2/507.

²⁸⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 217.

²⁹⁰ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 55; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/39 ve 46; Buhari, *Sahih*, "Meğazi", 17, (No. 86).

Aslında Peygamberin okçuları bu kadar sıkı sıkıya tembihlemesi ve olasılıkları söylemesi bunların gerçekleşeceği anlamına da geliyordu ve nitekim de endişe ettiği gibi oldu. Savaş, okçuların bulundukları mevkideki stratejik önemlerinin idrakinde olmayıp ganimet toplama hevesine kapılıp terk etmesi ve orada pusuda duran Halid b. Velid komutasındaki ordunun fırsattan faydalanıp buradan Müslümanları arkadan kuşatması sonucu yenilgi ile sonuçlandı.

Savaşta Halid b. Velid'in birliğinin okçular tepesinin dibinde beklemesi Mekkeli Müşriklerin savaş alanı konusunda iyi etüt yaptıkları önceden askerlerini konumlandıkları anlaşılmıştır. Zaten iki gün önceden bölgeye gelmeleri ve burada saha araştırması yapmalarına fırsat vermiştir. Hamidullah'a göre Müşriklere bölgeyi tanıtan, stratejik noktaları belirten Medineli bir Hristiyan olan Ebu Âmir er-Râhib tarafından önerilmiştir. Bu papaz²⁹¹ Medine'den Mekke'ye göçmüş ve Mekke halkını Müslümanlara karşı kışkırtmıştı. Şimdi de kendisiyle beraber elli kadar arkadaşı Kureyş ordusu içinde yer almış, Uhud'a kadar gelmişti.²⁹² Tarihî kaynaklarda bu rahip, savaşın cereyan edeceği bu sahada birçok çukurlar açmış ve onları başarı ile gizlemişti. İşte savaşın son aşamalarında bu çukurlardan birine Hz. Peygamber (sav) düşmüş bulunuyordu. Bu durum, Müslümanların savaş alanına geç gelmesi ve iki günlük süre zarfında Mekkelilerin savaş alanını keşif kıtaları ile iyice öğrenmeleri, istihkam askerleri ile çukurlar kazmaları ve tuzaklar hazırlamalarını sağlamıştır.²⁹³

Mekkeliler, nasıl ki Hz. Hamza'yı öldürmek için Vahşi'yi görevlendirmişse Resulullah (sav)'ı de bir fırsatını bulup öldürmek için dört kişiyi görevlendirmişlerdi. Bunlar, Abdullah b. Şihab, Utbe b. Ebu Vakkas, İbn Kamie ve Ubey b. Halef'ti. Onlar her ne kadar başarılı olamamışlardı Resulullah (sav)'e yaklaşıp yaralayabildiler. Yanaklarını İbn Kamie yaraladı. Utbe b. Ebu Vakkas ise attığı taşlarla ön dişlerini kırdı. İbn Şihab ise yüzünü yaraladı. Ubey b. Halef'de Resulullah (sav)'e yaklaşınca onun attığı mızrakla öldü.²⁹⁴

3.1.7. Uhud Savaşı (7 Şevval 3/23 Mart 625)

Mekke ordusunun düzeni şu şekilde olmuştur: Halid b. Velid sağ kanattaki atlıların başına, İkrime b. Ebu Cehil sol kanattaki atlıların başına geçirilmişti.

²⁹¹ Medine'de Hristiyan yoktu. Bu nedenle onlara liderlik yapacak bir papazın da bulunduğunu düşünmüyoruz. Büyük bir olasılıkla bu şahıs Hristiyan olmuş ve bu nedenle kendisine rahip denilmiştir.

²⁹² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/36; Taberi, *Tarih*, 2/511-512.

²⁹³ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 58; Vakıdi, *Meğazi*, 231.

²⁹⁴ Vakıdi, *Meğazi*, 231-232.

Müşriklerin 100 okçusu olup okçuların başına Abdullah b. Ebu Rebia bulunuyordu. Sancakları Talha b. Ebi Talha'nın elindeydi. Müşriklerin Uhud'daki parolaları "Yâ le'l-Uzzâ! Yâ âl-Hübel!" idi.²⁹⁵

Resulullah (sav) arkadaşlarını sıra halinde diziyordu. Elli okçuyu Ayneyn Tepesi'ne yerleştirdi. Başlarında da Abudullah b. Cübeyr vardı. Uhud'u arkasına alarak yüzünü Medine'ye çevirdi ve Ayneyn'i soluna aldı. Müşrikler ise vadiden gelmeye başladılar. Medine'yi arkalarına alarak Uhud'a yöneldiler. Resulullah (sav) Müşriklerin sancağı kimde? diye sordu. "Abduddaroğullarında" denildi. Resulullah (sav) "Biz vefaya onlardan daha çok layığız" Mus'ab b. Umeyr nerede?" diyerek onu çağırdı ve sancağı ona verdi.²⁹⁶ Mus'ab b. Umeyr'de Abduddaroğullarındandı ve bu kabile Kureyş'in sancaktarıydı. Resulullah (sav)'de o kabileden birisine bu görevi vererek Mekke'deki kabile görev dağılımını devam ettireceğini göstermiş ve onurlandırmış oluyordu. Ardından her zaman yaptığı gibi savaş öncesinde askerle konuşmasını yaptı.

Savaşı ilk başlatan Ebu Amir er-Rahip (el-Fasık) oldu. Kendi kavminden elli kişi ile gelerek Ben Ebu Amir'im diye bağırdı. Evs'ler ise "Ey Fasık, Allah senin gözünü aydınlatmasın" diye cevap verdiler.²⁹⁷ Savaş iki aşamada gerçekleşti. İlk aşamada Müslümanların üstünlüğü ile sona erdi. Müşrikler arkalarına bakmadan kaçışmaya başladılar. Müslümanlar ise peşlerine düştüler. Sürekli kılıçlarıyla diledikleri şekilde onları öldürüyorlardı. Onları karargâhlarından uzaklaştırıp mallarını yağmalamaya başladılar.

Müslümanların üstün geldiğini, müşriklerin kaçtığını ve karargâhlarının yağmalandığını gören okçular, komutanlarının "Allah ve Rasulunu dinleyin." demesine rağmen ganimet elde etmek için görev yerlerini terk ettiler. Komutan Abdullah b. Cubeyr "Allah Resulü'nün emrini çiğneyemem." diyerek on kadar okçu ile yerlerinde kalmıştı.²⁹⁸

Okçuların görev mahalini terk etmesi, savaşta Müslümanların yenilmesine yol açan ikinci aşamaya geçilmesine neden oldu. Halid b. Velid'in komuta ettiği ordu okçuların görev yerini terk etmesinden faydalanarak bu geçitten geçip oradaki kalan

²⁹⁵ Vakıdı, *Meğazi*, 214.

²⁹⁶ Vakıdı, *Meğazi*, 214.

²⁹⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/39; Taberi, *Tarih*, 2/512; Vakıdı, *Meğazi*, 216.

²⁹⁸ Vakıdı, *Meğazi*, 221.

okçuları öldürüp Müslümanları arkadan kuşattı. Onu İkrime b. Ebu Cehil takip etti. Okçuların ganimet hırsı ve emre itaatsizliği savaşın kaybedilmesine yol açtı.²⁹⁹ Kur'an bu durumu şöyle anlatır: “*Andolsun ki Allah size verdiği sözü yerine getirdi. Hatırlayın ki O'nun izniyle kâfirleri öldürüyordunuz ama Allah size istediğiniz zaferi gösterdikten sonra gevşediniz, emre itaat hususunda birbirinizle tartıştınız ve emre aykırı hareket ettiniz; içinizden kimi dünyayı istiyordu, kiminiz de âhireti istiyordunuz; derken Allah denemek için onların karşısında sizi bozguna uğrattı. Sonunda yine de sizi bağışladı. Allah, müminlere karşı lütufkârdır.*”³⁰⁰

Hamidullah, kritik süreci şöyle anlatır: “Kureyşliler, bütün kuvvetleriyle Zağâbe'deki karargâhlarından hareketle Uhud'a gelince bugünkü batı tarafında bulunan şehitliğin yakınında Müslüman ordusu ile karşılaştılar fakat, Hâlid'in komutasındaki düşman süvari kıtasının acaba Ayneyn Tepesi doğusundan Müslüman ordusu arkasına sarkması nasıl oldu? Acaba harp sahasına iki yüz metre kalaya kadar gelip, sonra onlardan ayrılıp hemen çark ederek Ayneyn Tepesi'nin öbür tarafına mı dolaştılar?

Hâlid'in süvarileri ise muhtelif hücumlar yaptılar ve her defasında da Müslüman atlılar ile Ayneyn'deki okçuların işbirliği neticesi başarıyla püskürtüldüler. İşte o sırada herkes ganimetten ne kapabilirse onu yağma ile meşgul olmaya başladı. Müslüman okçular, vazifeli bulundukları yerleri boş bıraktıkları zaman, savaş henüz sona ermemişti. Kumandanlarının herhangi bir yağma ve ganimet toplama hareketine katılmamalarına dair sert ve kesin uyarılarına rağmen savaşın sona erdiğini zannederek yağmaya başlamışlardı. Okçuların komutanı, yedi veya sekiz askerle birlikte mevkilerinde kalmışlardı ki bu sırada Hâlid tekrar hücumla geçti. Bu sayede kolay bir zafer kazanarak savaş alanına, Müslüman ordusunun arkasına sarkmış oldu.

Buradaki Müslümanlar bu darbeyi beklemiyorlardı. Bu sefer düşman atlılarının müthiş yüklenişlerine karşı koyabilmek için durup geri döndüler. Bu sırada savaş meydanından çekilmekte olan Kureyşliler, ana kuvvetin artık takip edilmediğini görerek onlar da durdular ve yeniden tertip ve nizâma girdiler. Müslümanlar iki taraftan da geri çekilmişlerdi.³⁰¹

²⁹⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/41; Vakıdî, *Meğazi*, 223; Taberî, *Tarih*, 508-510.

³⁰⁰ Ali İmran, 3/152.

³⁰¹ Muhammad Hamidullah, *H. Peygamberin Savaşları*, 58.

Çok sayıda Müslüman öldürüldü. O gün Müslümanlardan kaçanlar kaçtı.” Müslümanların bu kaçıışı ve içinde bulundukları durumu Kur’an şöyle anlatır: “*O zaman siz dönüp hiç kimseye bakmadan yukarı doğru çekiliyordunuz; peygamber ise arkanızdan sizi çağırıyordu. Kaybettiklerinizin ve başınıza gelenlerin üzüntüsüne katlanabilmeniz için (söz tutmamanıza karşılık) Allah size tasa üstüne tasa verdi. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.*”³⁰²

Taberi durumu şöyle anlatır: “Müslümanlar arka taraflarından saldırıya maruz kaldıktan sonra dağıldılar. Kâfirler, onlardan bir kısmını öldürdüler. Müslümanlar bu felakete uğradıklarında, onlardan üçte biri öldürüldü, üçte biri yaralandı, üçte biri yenilerek çekildi. Savaş onları yormuş, kudretsiz bir hâle getirmişti.”³⁰³

Bu sırada düşman okçularından biri (İbni Sa’d bunun şeytan olduğunu söyler), “Muhammed öldürdü.”³⁰⁴ Haykırmaları üzerine Müslümanlar duraksadılar.³⁰⁵ Ne yapacaklarını bilemez bir hâle geldiler. Hedefsiz ve plansız savaşımaya başladılar. Şaşkınlık ve aceleden birbirlerini vurmaya başladılar. Huzeyfe el-Yemani’nin babası da yanlışlıkla Müslümanlar tarafından öldürüldü. Daha sonra Resulullah (sav) onun diyetini alacaktır.³⁰⁶ Hatta o günkü kargaşadan yararlanan bir münafık, kişisel intikam duygusu nedeniyle bir Müslümanı öldürdü. Daha sonra yapılan yargılama sonucu suçlu bulunarak ölüm cezasına çarptırıldı.³⁰⁷

Resulullah (sav)’ın öldürüldüğü haberi yayılınca sahabelerden birçoğu ne yapacağını şaşırıp şaşkın şaşkın savaşı bırakıp oturmuştu. Hatta Ömer bin Hattab ile Talha bin Ubeydullah bile böyle şaşkın bir hâlde savaşı bırakmış oturuyorlardı. Enes b. Nazır bu durum görünce onlara: “Ne diye burada oturuyorsunuz? Resulullah (sav) öldürüldüyse hayatın manası yoktur, kalkınız da Resulullah (sav) gibi siz de saygılı olarak ve savaşarak ölünüz, dedi.”³⁰⁸ Her ne kadar bu rivayet olsa da Resulullah (sav)’ın yanından hiç ayrılmadığı ve sonuna kadar onu koruduğu rivayetleri daha güçlüdür. Hatta bu savunmada yaralanmıştır. Belki de ilk andaki şaşkınlıktan sonra

³⁰² Ali İmran, 3/153.

³⁰³ Taberi, *Tarih*, 2/514.

³⁰⁴ Öyle anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber (sav)’ın zırhlı elbisesini başkasının ki ile değiş tokuş etmesi bu okçuyu yanıltmış olacak.

³⁰⁵ Taberi, *Tarih*, 2/513.

³⁰⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 224; Buhari, *Sahih*, “Meğazi”, 17, (No. 105).

³⁰⁷ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 60.

³⁰⁸ Taberi, *Tarih*, 2/517; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/55-61.

kendisini toparlamıştır.³⁰⁹ Câbir b. Abdullah (r.a)'tan rivâyete göre, şöyle demiştir: “Uhud Savaşı’nda Müslümanlar bozguna uğradıklarını sanıp dağılıp kaçtıklarında Resulullah (sav), Ensardan on iki kişiyle beraber bir köşede kalmıştı. Talha b. Ubeydullah ta onlar arasındaydı. Müşrikler kendilerine yetişince, Resulullah (sav) yanındakilere dönerek; “müşriklere kim karşı koyacak?” buyurdu. Talha hemen: “Ben” dedi. Resulullah (sav): “Sen yerinde kal” buyurdu”.³¹⁰

Taberi, bazı sahabilerin Resulullah (sav) öldüğü için savaşı kaybettiklerini ve Mekkelilerden eman istenmesi gerektiğini rivayet eder: “Keşke biri gidip de Abdullah bin Übeyy'den Ebu Süfyan'ın yanına gidip bizim için aman istemesini rica etse idi, ne iyi olurdu. Muhammed öldürüldü, Ebu Süfyan gidip yakalamadan önce kavmimizin yanına dönelim, yoksa o bizi öldürür, diye konuştular. Orada bulunan Enes bin Nazır: “Ey kavim! Muhammed öldürüldü ise onun Rabbi öldürülmemiştir. Muhammed niçin çarpıştı ise siz de o maksadla çarpışınız. Ey Rabbim! Bunların söyledikleri sözlerden dolayı senden af dilerim” dedikten sonra kılıcını eline alarak öldürülünceye kadar savaştı.³¹¹ Bunun üzerine şu ayet indi: “*Yoksa Allah içinizden cihad edenleri ortaya çıkarmadan ve sabredenleri belirlemeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz? Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah’a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir.*”³¹²

Resulullah (sav) ise bulunduğu yerden ayrılmayarak ve hayatta olduğunu beyan ederek kararlı bir şekilde durdu. Yay aşınana kadar sürekli ok attı. Sonra da taş atarak savaşmaya devam etti. Ashabından on dört kişilik bir grup onunla birlikteydi. Uhud Savaşı’nın seyri kötü gittiği bir sırada Resulullah (sav) “kendini feda edecek bir adam yok mu?” diye seslendi. Bunun üzerine ensardan beş kişilik bir grup öne çıktı. Umare b. Ziyad’da onlardan biriydi. Umare takatsiz kalıncaya kadar savaştı. Bu sırada İbn Kamie kılıcını Resulullah (sav)’ın sağ omuzuna vurmak üzere iken Talha b. Ubeydullah onu eliyle korumuş ve parmağı yaralanmıştı.³¹³ Resulullah (sav) insanları savaşa teşvik ediyordu. Bu olayda da görüldüğü gibi komutanın bugünkü tabirle

³⁰⁹ Uhut harbi günü ben Talha (ra)'nın elini felç olmuş bir halde gördüm onunla hâlâ Nebî (sav)’ı korumaya çalışıyordu. (Buharî, *Sahih*, “Meğazi”, 64/18. No. 104).

³¹⁰ Nesâî, *Sünen*, Çev. Abdullah Parlayan, (Konya, Konya Kitapçılık, 2000.), “Cihad”, 28, (No.3098); İmam Zehebi, *Tarihü’l İslam Meğazi*, 3/219-245.

³¹¹ Taberi, *Tarih*, 2/520.

³¹² Ali İmran, 3/142-143.

³¹³ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/41-42.

intihar komandoları oluřturması ve dūřamana ölümüne saldırı düzenlemesi doęru bir hareketti.

3.1.8. Bozgun ve Sonrası

Hız. Peygamber, birkaç müminin yardımıyla Ebu mir³¹⁴ tarafından kazılmış olan çukurun içinden çıkmayı başardı ve Uhud Dağı'nda bir mağaraya doğru tırmandı³¹⁵. Bu mağara, Uhud Dağı'nın yarım daire şeklindeki boşluğunun doęu tarafına isabet etmektedir. Bir insanın rahatça uzanabilmesine yetecek kadar büyüklükte ve dūřman atış mesafesinden uzakta bulunuyordu.³¹⁶ Ebu Süfyan, dağın bulunduğu yere gelerek Müslümanlara seslendi; “gelecek sene buluşma yerimiz Bedir'dir” diyerek tekrar savaş tehdidinde bulundu. Bunun zerine Resulullah (sav) “Evet gelecek yıl Bedir'de buluşalım.” dedi.³¹⁷

Bu bozgun anında bile Resulullah (sav) paniğe kapılmadı ve hemen durumu lehine çevirecek taktik geliştirip Uhud Dağı eteklerine çekildi. Böylece dūřmanın planları bořa çıkartıldığı gibi avantajlarını kaybetmelerine de neden oldu. Müslümanlar, büyük kayıp vermesine rağmen Resulullah (sav)'ın gayretleriyle kendilerini kısa zamanda topladılar.

Mekke ordusu çekildiğinde Resulullah (sav) Ali b. Ebu Talib'i arkalarından gönderdi ve ona şöyle dedi: “Onların izini takip et. Bak bakalım ne yapıyorlar ve ne istiyorlar? Eğer atları bırakıp develere binmişlerse, onlar Mekke'ye gidiyorlar demektir. Atlara binmişler ve develeri sürüp gidiyorlarsa Medine'ye geliyorlar demektir...” Ali (r.a) şöyle dedi: “Ne yapıyorlar diye bakmak üzere peşlerinden gittim. Atları bırakıp devlere bindiklerini ve Mekke'ye yöneldiklerini görünce bağırarak geldim.”³¹⁸ Bu bilgi de Resulullah (sav) dönemin savaş ve ordu yürüyüşünün inceliklerine vakıf olduğunu da göstermektedir. Aynı zamanda Mekkelilerin kazandıkları bu başarıyı nihai bir zafere dönüştürmek için savunmasız kalan

³¹⁴ İbn Hişm'ın naklettiğine göre Hız. Peygamber Medine'ye geldiğinde Araplar arasında şeref sahibi ve kendilerine itaat edilen iki kişi vardı. Bunlar; Abdullah b. Übey b. Sell ve Ebu mir er-Rhib idi. Evs kabilesine mensuptu. Ebu Amir, aynı zamanda Uhud Savaşı'nda şehit olan Hanzala'nın da babasıdır. Kaynaklar, Ebu Amir'in sıklıkla şm'a gittiği ve Hristiyan olduğu için kendisine rahip denildiğini rivayet eder fakat bazı kaynaklarda ise Hanif olduğu rivayet edilmiştir. Buna rağmen kendisi gerçek bir rahip olmayıp, rahip hayatına özendiği için toplumu tarafından bu şekilde lakaplandırılmıştır. (Ahmet Kuray, “Medineli Ebu Amir er-Rahib ve İşlam Davetine Muhalefeti”, 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, (2022) 652-655).

³¹⁵ İbni Hişm, *Siret*, 3/108; Vakıdı, *Meğazi*, 227.

³¹⁶ Muhammed Hamidullah, *Hız. Peygamberin Savaşları*, 59.

³¹⁷ İbni Hişm, *Siret*, 3/126; Taberi, *Tarih*, 2/527.

³¹⁸ İbni Hişm, *Siret*, 3/126; Taberi, *Tarih*, 2/527; İbni İşhak, *Kitabu's Siyer ve'l Megazi*, 444.

Medine'ye saldırabilecekleri endişesini taşıdığını göstermektedir. Gerçekten de Mekkelilerin bu şekilde hareket etmemeleri büyük bir hata olsa da onlar, kazandıkları bu başarıyı ileri taşımak için yapacakları bir eylem ile bozmak istemediler çünkü başarı kolay elde edilmemişti.

Uhud Savaşı'ndan sonraki gün, Resûlullah (sav) düşmana korku salmak ve onların cesaretlenip bir imha saldırısına kalkışmaması yani Medine'ye saldırmamaları için arkalarından çıkmaya karar verdi. Ardından, “Dün bizimle beraber olanlardan başka kimse çıkmasın.” diye ilan etti. Allah Kur'an'da bu hareketi övecektir: “*Bunca yara aldıktan sonra yine Allah'ın ve Peygamberin çağrısına koşanlar var ya; işte onlardan bu güzel davranışta bulunan ve karşı gelmekten sakınanlar için de büyük mükâfat vardır.*”³¹⁹ Taberani de ise şöyle bir rivayet vardır: “Müşrikler ayrılıp Ravhâ'ya vardıklarında, Ebu Süfyan şöyle dedi: “Ne Muhammed'i öldürdünüz ne de güzel kızları arkanıza alabildiniz. Çok kötü bir harekette bulundunuz.” Bunu Resulullah (sav) duydu ve onlara: 'Haydi yürüyün!' dedi. Onlar da yürüyüp Hamrâu'l-Esed'e vardıklarında şu âyet nâzil oldu: 'Allah'ın ve Resulü'nün çağrısına uyanlar...' âyeti, sonuna kadar.”³²⁰ (Bu olayı ayrı başlık altında bir daha anlatacağız.)

Resulullah (sav), ancak düşmanı korkutmak ve onları yakalamak için çıktığını göstermek ve hâla güçlü olduğunu zannetmeleri için böyle bir gövde gösterisi yapmış oldu. Böylece düşmanlarından korkmadığını ve savaşa hazır olduğunu, Medine'ye bir saldırı yapmaları durumunda pişman olacaklarını anlatmış oldu.³²¹

Savaşı Müslümanlar kaybetmişti. Müşrikler, zafer sarhoşluğuyla Müslüman şehitlerin organlarını (müsle) kesiyorlardı. Peygamberimizin amcası Hz. Hamza'da şehit düşmüştü. Müşrikler, Hz. Hamza'nın öldürülmesi için Vahşi adlı Habeşli mızrak ustası bir köleyi azat edilmesi karşılığı özel olarak tutmuşlardı.³²² O, savaş sırasında H. Hamza'yı öldürmek için sürekli onun peşinde dolaşıp uygun fırsat kolladı. Sonra mızrağı ile şehit etti. Hz. Hamza'nın kalbini de Ebu Süfyan'ın karısı Hint söküp çiğnedi.³²³

³¹⁹ Ali İmran, 3/172.

³²⁰ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, “*Siyer ve Meğazi*”, No. 6550; İbni Hişam, *Siret*, 3/135;

³²¹ İbni Hişam, *Siret*, 3/135.

³²² İbni Hişam, *Siret*, 3/84.

³²³ İbni Hişam, *Siret*, 3/121-122; Taberi, *Tarih*, 2/524.

Bu savaşta Ensardan 64, muhacirlerden de içlerinde Hz. Hamza olmak üzere 6 kişi şehit olmuştur. Belazuri' ye göre; ensar ve muhacirlerden 70 veya 73-74 kişi şehit oldu.³²⁴

Bu savaşta Peygamberimiz de yaralanmıştı. Azı dişleriyle ön dişleri arasındaki dişleri kırıldı. Yanağı, alnı ve dudakları yarıldı.³²⁵ Resulullah (sav) bu yaralar karşısında şunları söyleyecektir. “Kendilerini Allah'a, çağıran Peygamberlerinin dişini kıran ve başını yaran bir kavim, nasıl iflah olur?” Bunun üzerine Resulullah (sav)'ı uyaran şu âyet nazil oldu: “(Resulüm!) Bu işte senin yapacağın bir şey yok. Allah ya onların tövbelerini kabul eder veya onları cezalandırır çünkü onlar zalimlerdir.”³²⁶

Müşriklerden ise 23 kişi öldürülmüştü. Müşriklerden şair Azz el-Cumahi esir alınmıştı. Bedir Savaşı'nda da esir düşmüş ve Resulullah (sav)'e bir daha kendisi ile savaşmayacağı sözünü verdiği için fidyersiz serbest bırakılmıştı fakat şimdi savaşa geldiği gibi söylediği şiirlerle diğer kabilelerin de katılmasını sağlamıştı. Tekrar af dilemesine rağmen; Resulullah (sav) onu “Müslüman bir delikten iki kez ısırılmaz” diyerek infaz etti.³²⁷

Yahudiler, yapılan Medine Sözleşmesi'ne göre Müslümanları desteklemeleri gerekirken, cumartesi günü olduğu gerekçesine sığınarak bundan imtina ettiler. Yahudilerden Muhayrik isimli birisi onların bu gerekçesini kabul etmeyip “Sizin Muhammed'e yardım etmeniz gerekiyor.” diyerek tek başına Müslümanların yanında savaştı ve bu savaşta öldü. Hatta “Öldüğümde mal ve servetim Muhammed'indir.” diyerek mallarını da Resulullah (sav)'e bıraktı. Resulullah (sav) ondan övgüyle bahsetmiştir.³²⁸

3.1.9. Değerlendirme

Müşrikler, Resulullah (sav)'ı öldürdüklerini yayarak Müslümanların savaşma ve direnme gücünü kırmaya çalıştılar. Buna karşılık Resulullah (sav) sahabeleri uyarak onların planını boşa çıkarmış oldu fakat onlar bu savaşta Resulullah (sav)'ın

³²⁴ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 3/217-218; Belâzuri, *Ensâbu'l-Eşraf*, 1/566.

³²⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 231-232; İbni Sa'd, *Tabakat*, 244; İbni Hişam, *Siret*, 3/107; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/24.

³²⁶ Al-i İmran, 3/128; Rudani, *Hadis Külliyyatı*, “Siyer ve Meğazi”, No. 6546; Taberi, *Tarih*, 2/514-515.

³²⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/42-43; İbni Hişam, *Siret*, 3/84.

³²⁸ Taberi, *Tarih*, 2/531.

ileri gelen sahabelerini ve akrabalarını öldürmeye karar vererek onu zayıflatmayı amaçladılar ve bunda da kısmen başarılı oldular.

Resulullah (sav)'ın Uhud Dağı'na hâkim olmak için kurduğu stratejiyi bozmak ve savaş sırasındaki stratejik noktaları ele geçirmek için mücadele ettiler. Okçuların, görevlerinin öneminin çok bilincinde olmayıp hata yapmalarıyla stratejik avantaj elde ettiler.

Uhud Savaşı'nda Resulullah (sav)'ın uyguladığı savaş düzeni gerçekten düşmanı şaşırtmıştı. Onların, Suvarilere dayanan saldırı taktiği bu savunmayla işe yaramaz hale gelmişti.

Abdullah b. Cubeyr komutası altında 50 kişilik bir okçu birliğini, ordunun arkasından gelecek saldırılara karşı geçidi korumak için görevlendirdi. Onları korumak için de bir birlik görevlendirdi. Sonra piyade birliklerini iki gruba ayırdı ve bir gruba Eyneyn (Rubat) Dağı'na doğru ilerlemelerini emretti.

Halid b. Velid ve İkrime b. Ebu Cehil'in suvari birlikleri Müslümanlara saldırdılar fakat okçuların karşı atağı üzerine bozgunla geri çekildiler. Ama daha sonra okçuların görev yerlerini terk etmeleri savaşın seyrini değiştirdi. Okçulara ne olursa olsun yerlerini terk etmemeleri emredilmesine rağmen onların yerlerini terk etmesi Halid b. Velid Komutasındaki ordunun arkadan saldırmasına ve Müslümanların arkasının güvenliğinin yok olmasına neden oldu.

Bu savaş, aynı zamanda Müslümanlara, savaş sırasında ne olursa olsun komutanın verdiği görev yerinin terk edilemeyeceğini, komutana mutlak itaatin gerekli olduğunu göstermiştir.

Bedir Savaşı'nı Müslümanlar kazanmasına rağmen Uhud Savaşı'nı kaybetmeleri, kazanımlarının da elden gitmesine yol açtı. Resulullah (sav) uzun yıllar Uhud Savaşı'nın açtığı bu zaafiyeti gidermek için mücadele etti. Bir savaşın kazanılması diğerinin kaybedilmesi Müslümanlara eğitici oldu. Bu savaşın kaybedilmesi Resulullah (sav)'ın ordu komutanlığı ve stratejistliğine gölge düşürmemesine rağmen en iyi komutanın ve en iyi stratejilerin bile savaş sırasındaki askerlerin bir yanlış hamlesi ile çöp olacağını da göstermiş oldu. Savaşın bir ekip işi olduğunu ve hata kabul etmediğini göstermesi, gelecekteki tüm komutanların en küçük ayrıntıyla dahi ilgilenmelerine yol açmıştır.

Bu savaşta bir Müslüman kadının da savaştığı kaynaklarımız belirtir. Ümmü Umare isimli bu kadın olayı şöyle anlatır: “Müslümanlar yenilgiye uğradıkları zaman Resulullah (sav)’a gittim ve savaşa bizzat katıldım. Yaralanıncaya kadar, ok atmaya başladım ve kılıçla savaştım.”³²⁹

Her ne kadar savaş kaybedilmiş olsa da her şey bitmiş veya kaybedilmiş değildi. Medine, Müslümanların elindeydi ve buraya saldırı olmamıştı. Resulullah (sav), Medine’yi korumak ve düşmanı geri çekilmeye zorlamak için hile ve aldatmaya yönelik bir psikolojik savaş uyguladı. “Müslümanların başında Hamrul Esed Bölgesi’ne gelerek burada üç gün kaldı. Orduya da ateş yakmalarını emretti. Çok uzaklardan bile fark edilebilen ve ışığı her tarafa yayılan bu ateş kümeleri karşısında müşrikler İslam ordusunu, baş edilemeyecek devasa bir ordu olarak düşündüler ve korku içlerini kaplamış bir şekilde geri çekildiler.”³³⁰

Her ne kadar savaşı Müşrikler kazanmış olsa bile bu durumu avantaja dönüştürme becerisini sergileyemediler. Nihayetinde savaşı sona erdiren onlar oldu. Ebu Süfyan ve ordusu ciddi bir başarı elde edemedi Mekke’ye geri döndü. Bu da aslında Resulullah (sav)’ın uyguladığı başarılı stratejinin bir parçasıydı. Hatta Ebu Süfyan ve ordusunun geri dönmesi için Ma’bet el-Huzzai üzerinden Müslümanların durumunu abartan haberler de göndermiştir.

Ebu Süfyan, Kureyş ordusunun başında Mekke’ye yönelirken geri dönüp Medine’ye saldırmak ve savaştan daha fazla yararlanmak ister. Bu sırada Ma’bet el-Huzzai’yi görür. O da “Muhammed, ashabıyla birlikte yola çıkmış, öyle bir toplulukla sizi arıyor ki, ben şimdiye kadar bunun bir benzerini daha görmemişimdir” dedi.³³¹ Onun bu sözleri Ebu Süfyan’ın geri dönme isteğini yok eder ve savaşta üstün iken yapacağı bir hareketle bu üstünlüğü kaybetmemek için Mekke’ye gider. Hatta Ebu Süfyan’ın Medine’ye saldırmak istemesine Safvan b. Ümeyye’nin şu sözlerle karşı çıktığı da kaynaklarca ifade edilir. “Bunu yapmayınız çünkü onlar kızmışlar, korkarız ki savaşmadıkları bir şekilde savaşsınlar. Bunun için geri dönünüz.” Onlar da geri dönerler.³³²

³²⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/110.

³³⁰ Abdullâh Muhammed er-Reşid, *Önder Lider Komutan Hz. Peygamber (sav)*, 278; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/63-70.

³³¹ İbni Hişam, *Siret*, 3/137.

³³² İbni Hişam, *Siret*, 3/139.

Bu da savaşta istihbarat gibi karşı istihbarat ve dezenformasyonun da Resulullah (sav) tarafından çok iyi kullanıldığını görmüş olduk.

Rivayetlere göre Uhud Savaşı'na da melekler katıldılar fakat Bedir Savaşı'nın aksine bizzat savaşmadılar. Sadece Müslümanları desteklediler. Örneğin sancaktar Mus'ab b. Umeyr şehit edilince yerine bir melek geçip sancağı taşıdı. Resulullah (sav), günün sonunda Mus'ab'a, "Öne geç, ey Mus'ab!" deyince melek dönüp, "Ey Allah'ın Resülü! Ben Mus'ab değilim." dedi. Resulullah (sav), onun Mus'ab'ı desteklemek için gönderilen bir melek olduğunu anladı.³³³ Buna benzer birçok rivayet anlatılsa da melekler Uhud'da hazır bulundular fakat bilfiil savaşmadılar. Kureyşliler, Uhud'dan döndüklerinde kazandıkları zaferi konuşuyorlar ve "Bedir'de gördüğümüz alaca atları ve beyaz adamları görmedik." diyorlardı.³³⁴

³³³ Vakıdî, *Meğazi*, 224.

³³⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 225.

3.2. Uhud Savaşı'ndan Hendek Savaşı'na Kadar Gazveler

Uhud Savaşı'ndan sonra Medine'ye diğer Arap kabilelerinden ciddi bir baskı gelmeye hatta karşı tarafa geçmeye başladılar. Kabilelerin Medine'ye karşı olan korkularının azalmasına ve Kureyş'e yönelmesine yol açtı. Bu durum Medine için ciddi bir tehdit oluşturdu. Müslümanların Uhud Savaşı'nı kaybetmeleri onları cesaretlendirdiği gibi, Kureyş'de civar kabileleri Medine'ye karşı kışkırtıyor, oraya yağma hareketi düzenlemeleri için teşvik ediyordu. Bu nedenle Uhud'dan sonraki gazve ve seriyyelerin amacı Medine'nin bozulan itibarını tekrar geri getirmek ve caydırıcı gücünü göstermek şeklinde olmuştur. Uhud Savaşı'ndan sonraki seferlerin çoğu Medine'ye komşu olan kabilelerin faaliyetlerini kontrol etmek veya ittifaklarını baltalamaktı.

Bütün bu saldırılar Müslümanları üzmüş ve Medine'ye düşman saldırısı bekler olmuşlardı. Çevre ve civar kabilelerin Müslümanlara karşı korkusu gitti. Yahudi kabileleri de anlaşmalarını bozarak saldırı hazırlıklarına giriştiler. Peygamber (sav), bütün bu gelişmeler üzerine Medine savunması için nöbetleri artırdı. Tepelere nöbetçiler ve sınır boylarında devriyeler koydu. Peygamber, yeni gazve ve seriyye birlikeleri için özel düzenlemeler oluşturdu:

Birincisi, şehir içindeki ve dışındaki gelişmelerden sürekli haberdar bulunmak;

İkincisi, dışarıdan veya şehir içindeki Yahudi kabilelerinin ihaneti dolayısıyla ortaya çıkacak ani saldırılara karşı acil bir ilk savunma hattı oluşturmak;

Üçüncüsü, etraftaki kabilelere İslâm Devleti'nin toprakları üzerinde barış ve düzeni tesis etmeye tamamen muktedir olduğu izlenimini vermek;

Dördüncüsü, İslâm Devleti'nin azalan otorite ve gücünü yeniden ele geçirmek ve yükseltmek;

Son olarak da, Müslümanların maneviyatını yükseltmek, cahiliye ve tağutî güçlere karşı son zafer elde edilinceye kadar savaşıma kararlılıklarını ve şevklerini artırmak.³³⁵

³³⁵ Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, 1/549-550.

3.2.1. Hamrâ'ül-Esed Gazvesi (16 Şevval 3/28 Mart 625)

Mekkeliler, Uhud Savaşı'nı kazanıp Mekke'ye doğru giderken düşmanı tamamen yok etmemiş ve kesin bir zafer elde etmemiş olmanın sıkıntısını yaşadılar ve hatta bu üstünlüğü elde etmişken geri dönüp düşmanı tamamen yok etmeyi düşünmeye başladılar.

Mekke halkından bir adam, Resulullah (sav)'ın yanına geldi. Resulullah (sav), Ebu Süfyan ve arkadaşlarının durumunu ona sordu. O da şöyle anlattı: "Yanlarına vardım. Birbirlerini kınayıp şöyle dediklerini işittim: Müslümanlara birşey yapamazsınız. Güçlerini kırdınız ama daha da hiddetlendirdiniz. Köklerini kazımadan bıraktınız. Size karşı tekrar ordu kurabilecek liderlerini hayatta bıraktınız!"³³⁶

Bunun üzerine Peygamberimiz (sav) sabah namazını Mescid-i Nebevi'de kıldıktan sonra Uhud Savaşı'na katılanlara hazırlanmalarını ve düşmanı takip etmelerini emreder.³³⁷ Münafık başı Abdullah b. Übeyy "ben de seninle geleyim mi?" deyince Resulullah (sav) teklifini kabul etmedi. Başlarında bu kadar bela varken bile ashab Efendimizin davetine Allah ve Rasûlü için katılıp yola çıktılar. Müşrikleri arayarak tâ Hamrâ'ül Esed³³⁸ denen yere kadar geldiler.³³⁹

Bu aslında önemli bir askerî stratejidir. Düşmanın cesaretlenip geri gelmesini engellemek için onların üstüne gidilmesidir. Böylece Müslümanlar savaşı kaybetse de mağlup olmadıklarını ve hâlâ güçlüler mesajını dostla düşmana iletmiş oldular.

Huzâa kabilesinden Ma'bed adlı birisi, Hamrâ'ül Esed denen yerde Resulullah (sav)'ın yanına gelmişti. Mekke'de iken Huzâa kabilesinin Müslümanı da müşriği de Peygamberin sır küpü gibiydiler. Onların meyli (yahut ittifakları) Efendimizle bir olup, olan bir şeyi ondan gizlemezlerdi. Ma'bed de o vakit hâlâ müşrik idi.

Resulullah (sav)'e: "Yâ Muhammed! Vallahi ashabın arasında sana böyle bir belanın gelip çatması, bize çok ağır geldi. Onlarla birlikte Allah'ın sana afiyet vermesini ne kadar temenni ediyorum," deyip ardından yola çıktı ve Ravhâ denen yere

³³⁶ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/315-317.

³³⁷ İbni Hişam, *Siret*, 3/135; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/48; Taberi, *Tarih*, 2/514; Belazuri, *Ensabü'l Eşraf*, 581.

³³⁸ Orası Medine'ye sekiz millik mesafede olan bir yerdir. (Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/315-317).

³³⁹ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/315-317.

geldiği zaman Ebu Süfyan ve beraberindekilere rastladı. Onlar geri dönüp Müslümanlara saldırmak için ittifak etmişlerdi.

"Muhammed'in en keskin ve hepside lider sayılan arkadaşlarını ele geçirmişken şimdi niçin onların kökünü kesmeden geri dönüyoruz. Kesinlikle geri dönüp, kalanları yok edip kurtulalım" diye konuşuyorlardı.

Ebu Süfyan, Ma'bed'in geldiğini görünce, "Arkada ne var ne yok yâ Ma'bed?" dedi. O da, "Muhammed sizi aramak üzere ashabıyla yola çıkmış, şimdiye kadar böylesi bir kalabalığı görmedim. Çarpıştığınız gün bulunamayanlarda ona katılmış, ilk gün bulunmadıklarına pişman olmuşlar, size öyle kızgınlar ki şimdiye kadar böyle bir öfke görmedim" dedi.

Bunu duyan Ebu Süfyân: "Vay anasını, sen ne diyorsun?" deyince Ma'bed; "Vallahi öyle sanıyorum ki, siz buradan ayrılmadan ben gelen atların alınlarını göreceğim (veya göreceksin) dedi. Ebu Süfyan da: "Vallahi biz onlara tekrar saldırıp geri kalanları da yok etmeye karar vermiştik", dedi.³⁴⁰ Ma'bed'in bu konuşmasından sonra Müşrik ordusu Mekke'ye döndü.

Resulullah (sav), mola verdiği tepede tüm askerlere birer ateş yakmasını emretti. Böylece tepede beş yüz ateş yandı ve uzaktan bile görünmeye başladı. Bunu gören Mekke askerleri de korkuya düştüler. Resulullah (sav)'ın büyük bir ordu topladığını düşündüler ve Medine'ye saldırma düşüncesinden vaz geçtiler.³⁴¹

3.2.2. Benî Nadir Gazvesi (Rebiulevvel 4 /Temmuz 625)

Benî Nadîr, hicretten önce Evs ve Hazrec arasında meydana gelen Buâs Savaşı'nda Benî Kurayza ile birlikte Evs'in yanında yer aldı ve Benî Kaynuka'nın yardım ettiği Hazrec'in yenilgiye uğratılmasında rol oynadı. O dönemde kendi aralarındaki mücadelede de Benî Nadîr, diğer Yahudi kabilelerine üstünlüğünü kabul ettirmişti. Benî Nadîr'den bir kişi onlardan birini öldürdüğünde yarım diyet verirken onlar tam diyet ödüyorlardı. Ancak hicretten sonra Hz. Peygamber hakemlik ettiği böyle bir olay münasebetiyle bu eşitsizliği ortadan kaldırdı. Hicretten sonra hazırlanan Medine Anayasası'na yine Evs kabilesinin müttefiki olarak katılan Benî Nadîr, şehrin

³⁴⁰ İbni Hişam, *Siret*, 3/136-137; Taberi, *Tarih*, 4/535-532; Vakidî, *Meğazî*, 3/305; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/309-314.

³⁴¹ Vakidî, *Meğazî*, 305; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/49; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/87-94.

dış taraflarında Benî Hatme Mezarlığı civarında oturuyor ve Yahudiler arasında en kalabalık grubu oluşturunuyordu.³⁴²

Bu kabile de Kureyş'le görüşme hâlindeydi. Hatta Uhud Savaşı sırasında müşriklerle görüşerek onları Müslümanlara karşı kışkırttıkları gibi, Müslümanların gizli yerlerini de müşriklere gösterdiler.³⁴³ Bu tavırlarını Uhut Savaşı'ndan sonra da iyice artırdılar. Benî Nadir Yahudileri de diğer Medine'deki Yahudiler gibi Müslümanlarla antlaşma yapmasına rağmen durumdan çok memnun değillerdi.

Bu sırada Mekke müşrikleri de Benî Nadir Yahudilerini Müslümanlara karşı kışkırtmak için onlara tehdit mektupları göndermeye başladılar. "Siz güç ve kale sahiplerisiniz. Ya adamımıza karşı savaş yapacaksınız yahut biz gelip hakkınızdan geleceğiz, sizinle kıyasıya savaşaacağız."³⁴⁴ dediler.

Benî Nadir Olayı, Uhud Savaşı'ndan altı ay sonra meydana gelmiştir.³⁴⁵ Benî Nadir'in Medine'den sürülmesine sebep teşkil eden olayla ilgili iki ayrı rivayet bulunmaktadır. Birinci rivayete göre Biri Maune Faciası'nda sağ kurtulan Amr b. Ümeyye ed-Damri, Hz. Peygamber (sav)'ın eman verdiği Benî Amir kabilesinden iki kişiyi kendilerine saldıranlardan olduğunu zannederek öldürmüştü. Öldürülen şahısların diyetine Medine sözleşmesi gereği Nadiroğullarının da ortak olması gerekiyordu. Bu maksatla Resulullah (sav) ensar ve muhacirlerden oluşan bir heyetle Benî Nadir'e geldi. Onlarla Amr b. Ümeyye ed-Damri'nin öldürdüğü Kilab kabilesine mensup iki kişinin diyetini ödemede kendisine yardım etmeleri konusunda konuşmak istedi. Bunun üzerine "Evet, arzu ettiğini yaparız ey Ebul Kasım!" dediler fakat destek vereceklerini söyleyip yanlarına gelen Resulullah (sav)'e suikast yapmayı tasarladılar. İçlerinden birisini dama çıkarıp ordan Peygamberimizin başına kaya atmayı planladılar. Benî Nadir'in ihanet haberini Cebrail bildirdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) bir ihtiyacını giderecekmiş gibi hemen oradan kalkıp Medine'ye yöneldi.³⁴⁶

Diğer rivayete göre ise Kureyş kâfirleri Bedir Savaşı'ndan sonra Yahudilere, "Siz kale ve silah sahipleri kişilersiniz. Ya adamımızla savaşır ya da biz şunu şunu

³⁴² Nadir Özkuyumcu, "Benî Nadir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32/275-276.

³⁴³ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 4/74; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/487.

³⁴⁴ Muhammed b. Süleymân er-Rûdânî, *Büyük Hadis Külliyyatı*, çev. Naim Erdoğan, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2003), "Siyer ve Meğazi", (No. 6515).

³⁴⁵ Zühri ise tam tersini söyler ve Bedir Savaşı'ndan altı ay sonra yapıldı der. (Zühri, İbni Şihab, *el-Meğazi*, Çev. Mehmet Nur Akdoğan, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 60).

³⁴⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/57; *Rudani*, *Büyük Hadis Külliyyatı*, No: 6521; İbni Hişam, *Siret*, 3/268; İbrahim Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002), 225; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 4/74-76; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/487-488.

yaparız. O zaman da kadınlarınızın halhalleri ile aramızda hiçbir engel kalmaz." diye bir mektup yazdı. Bunun üzerine Yahudiler Resûl-i Ekrem'i öldürmeyi tasarladılar ve ona haber gönderip hahamlarıyla tartışmaya davet ettiler. "Sen ashâbından üç kişi ile çık. Bizim de âlimlerimizden üç kişi çıksın ve seni dinlesinler. Eğer onlar seni doğrulayıp iman ederse hepimiz iman eder ve seni tasdik ederiz." diye haber gönderdiler. Üç haham yerine bir suikast ekibi hazırlamışlardı. Her iki rivayete göre de Hz. Peygamber, Benî Nadîr Yahudilerinin kendisini öldürmeye teşebbüs ettiklerini öğrenmişti.³⁴⁷

Resulullah (sav), Yahudilerin komplosunu öğrenince durumu Müslümanlara bildirip Benî Nadîr Yahudileri ile savaşmak için hazırlanmalarını emretti. Ardından Muhammed b. Meysere'yi çağırdı. Ona, "Sen Benî Nadîr Yahudilerine git! Onlara şunu söyle: 'Resulullah (sav), beni size 'Beldemden çıkıp gidiniz! Artık burada benimle birlikte oturmayınız! Siz, bana suikast için, düşünülmeyecek şeyi düşündünüz, tasarlanmayacak şeyi tasarladınız! Size on gün mühlet veriyorum! Bu müddetten sonra buralarda sizlerden kim görülürse, onun boynunu vururum! diye haber gönderdi".³⁴⁸

Bunun üzerine Yahudiler göç için hazırlık yapmaya başladılar. Münafıkların reisi İbni Ubey Yahudilere hemen haber göndererek, "Sakın kendi yurtlarınızdan ayrılmayın. Benimle beraber kendi kaviminden ve diğer Araplardan 2.000 adam kalelerinize geleceğiz ve son ferdimiz ölünceye kadar savaşacağız. Ayrıca Kureyza ve Gatafan'dan antlaşmalılarınız da size yardım edecektir."³⁴⁹

İbni Ubey'in bu mesajıyla ümitlenen Yahudiler Resulullah (sav)'e "Elinden geleni ardına koyma, kalelerimizden çıkmayacağız, dilediğini yap" diye meydan okudular. Bu mesaj üzerine Resulullah (sav) hemen tekbir getirdi ve "Yahudiler savaşmayı tercih ettiler." diye sevindi.³⁵⁰

Resulullah (sav) yerine Ümmü Mektum'u vekil bırakarak Benî Nadîr Yahudilerinin kalelerini kuşattı. Peygamber (sav), onları teslim etmeye zorlamak için ekonomik kaynaklarını yok etme yoluna başvurdu ve hurmalıkların kesilmesi ve yakılmasını emretti.³⁵¹ Bu hususta şu ayet nazil olmuştur: "İnkârcı kitab ehlinin

³⁴⁷ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/484; Nadir Özkuyumcu, "Benî Nadîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32/275-276.

³⁴⁸ Vakıdî, *Meğâzî*, 328-329; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/57.

³⁴⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/58; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/488.

³⁵⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/58.

³⁵¹ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/489.

yurtlarındaki hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir. Allah, yoldan çıkanları böyle rezilliğe uğratar." ³⁵² Nadiroğulları kuşatması sürerken Benî Kureyza Yahudilerinin de yardıma geleceği haberi alınca buradaki kuşatma kaldırılıp Keyza oğulları'nın kalesi kuşatıldı. Bunun üzerine Kureyzaoğulları yapılan Medine Antlaşmasını yenilediler. Kurezyaoğulları ile anlaşma sağlandıktan sonra Nadiroğulları tekrar kuşatıldı. ³⁵³

Kuşatma 15 gün sürdü. Yahudilerden birçok kişi öldürüldü. Benî Nadir Yahudileri münafıklardan, diğer Yahudi kabilelerden ve belki de Kureyş'ten destek bekliyorlardı fakat bunu bulamayınca ümitsizliğe kapıldılar ve Peygamber (sav)'ın Medine'yi terk edin teklifini kabul ettiler. Peygamber (sav) ise artık kayıtsız şartsız teslim olmalarını istiyordu. Abdullah b. Ubey b. Selul'un Yahudilerin lehine araya girmesi ile onların Medine'den sürülmesine karar verildi. ³⁵⁴

Zuhri, Hz. Ayşe'ye dayanarak olayı şöyle özetler: Nadiroğullarının gazvesi Bedir Savaşı'ndan altı ay sonra idi. Evleri ve hurmalıkları Medine'nin kenarında bir taraftaydı. Resulullah (sav) onları kuşatmış ve sürgün etmek üzere onları kalelerinden indirmişti. Develerinin taşıyabileceği kadar mal ve eşyayı beraberlerinde götürecek ama silah almayacaklardı. Sonra kendilerini Şam'a sürgün etmek üzere onlarla anlaştı. Onlar daha önce sürgün edilmemiş bir nesilden geliyordu. ³⁵⁵

Benî Nadir Hurmalıkları, Resulullah (sav)'a safi ³⁵⁶ arazisi olarak Resulullah (sav)'e tahsis edildi. ³⁵⁷ Bunu ona Allah vermişti. Bu hususta, "*Allah'ın onlardan alıp Peygamberine verdiği ganimete, siz -elde etmek için- üzerine ne at, ne deve sürdünüz. Lakin Allah, Peygamberlerini dilediği üzerine musallat eder. Allah her şeye kadirdir.*" "*Allah'ın, köy halkından Resûlüne verdiği o ganimet, Allah'a, Resul'e yakın akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmış garip yolcuya ait olup, böylece içinizden sadece zenginlerin istifadesi için) arasında dolaşan bir şey olmamış olsun.*

³⁵² Haşr, 59/5.

³⁵³ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/484.

³⁵⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/58; İbni Hişam, *Siret*, 3/267-270. Beyhaki Zühri'nin Hz. Ayşe'den rivayet edilen hadisine dayanarak Şam tarafına sürgün edildiğini söylese de Yahudiler buraya gitmek yerine daha çok Hayber'e yöneldiler. (Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 2/480.) Büyük olasılıkla anlaşmaları Şam'a sürülmek olsa da onlardan bazıları Hayber'e çekildiler ve Hendek Savaşı'na neden oldular.

³⁵⁵ Zühri, *el-Meğazi*, 60.

³⁵⁶ Safi, komutanın ganimetten kendisine seçtiği paydır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/58).

³⁵⁷ Belazuri, *Futuhul Buldan*, çev. Mustafa Fayda, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987), 23.

Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi yasaklamışsa ondan sakının ve Allah'tan korkun. Allah azabı şiddetli olandır."³⁵⁸ ayetlerini indirdi.

Burada Allah, bu ganimetin savaş yapılmadan elde edildiğini söylüyor. Resulullah (sav) bu ganimetin çoğunu muhacirlere vererek aralarında bölüştürdü. Ensardan sadece ihtiyacı olan iki kişiye de hisse verip, geri kalanı Resulullah (sav)'ın sadakası olarak Fatıma'nın (r.a.) evlatlarına intikal etmişti.³⁵⁹

Medine'den sürülen Benî Nadir Yahudileri Hayber'e yerleşip buradan Kureyş'i Medine'ye karşı kışkırttılar. Hatta Kureyş putperestliğinin Müslümanlıktan daha iyi olduğunu bile iddia ettiler. Kur'an bu durumu şöyle anlatır. "*Kendilerine kitaptan bir pay verileni görmedin mi? Puta ve batıla inanıyorlar ve inkâr edenlere, bunlar, inananlardan daha doğru yoldur*"³⁶⁰ diyorlar. Yahudilerin Kureyş ve diğer Arap kabilelerini Medine'ye karşı kışkırtmaları sonucu Hendek Savaşı yapılacaktır. Bu da düşmanı tamamen yok etmeden onları sürmenin tehlikeli olduğunu göstermektedir çünkü sürülen düşmanlar bir yerde toplanıp ciddi bir tehdide dönüşebilirdi.

3.2.3. Bedir el-Mev'id³⁶¹ (Sufrâ-Sevik) Gazvesi (Zilkade 4/4 Nisan 626)

Ebu Süfyan, Uhud'dan ayrılırken Resulullah (sav)'a meydan okudu ve ona Bedir'de tekrar hesaplaşmayı teklif edip şöyle seslendi. "Aramızda buluşma yeri Bedrû's-Safra olsun. Yılın başında sizinle orada buluşup savaşalım" dedi. Resulullah (sav) Ömer b. Hattab'a "Evet, İnşaallah" demesini söyledi. Böylece iki taraf da bir sonraki sene buluşmayı kabul ettiler.³⁶²

Peygamberimiz (sav), Ebu Süfyan'a vermiş olduğu sözü yerine getirmek üzere, H.4. yılında 1500 kişilik bir kuvvetle Bedir'e doğru yola çıktı.³⁶³ Yerine Abdullah b. Revaha'yı Medine'de vekil bıraktı. İbni Hişam ise Abdullah b. Abdullah'ın (Abdullah b. Selul'un oğlu) vali olduğunu söyler.³⁶⁴ On altı gün Medine dışında kalmıştır.

³⁵⁸ Haşr, 59/ 6-7.

³⁵⁹ Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 3/191-200; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/129-138; İbni Hişam, *Siret*, 3/269-270.

³⁶⁰ Nisa, 4/51.

³⁶¹ Arapların toplandığı bir panayırdı. Zilkade'nin başından sekizine kadar orada Pazar kuruluyordu. Sekinici günün sonunda insanlar yurtlarına dönüyorlardı. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/49).

³⁶² Vakıdî, *Meğazi*, 342; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/59-60; Belazuri, *Ensabü'l Eşraf*, 584; Taberi, *Tarih*, 2/527.

³⁶³ Taberi, *Tarih*, 2/559.

³⁶⁴ İbni Hişam, *Siret*, 3/294.

Burada Benî Demra Kabilesi'nin liderlerinden Maşî b. Amr ile karşılaştı. Resulullah (sav) onunla Veddan Gazvesi'nde bir antlaşma yapmıştı. Adam: "Ey Muhmmmed! Sizden bir tek kişi bile kalmadı diye bize haber verildi..." Bunun üzerine Resulullah (sav) "Bizi çıkaran sadece Ebu Süfyan'a verdiğimiz buluşma sözüydü. Eğer istersen, sana ve senin kavmin ile yaptığımız anlaşmayı da bozarız. Sonra buradaki yerimizden ayrılmadan sizinle savaşıyoruz." Bunun üzerine Adam "hayır, biz sizden elimizi çeker ve seninle yaptığımız anlaşmaya sadık kalırız" dedi.³⁶⁵ Resulullah (sav)'ın amacı bu meydan okuma haberinin Ebu Süfyan'a ve civardaki fırsat kollayan tüm Arap kabilelerine gitmesiydi. Yani bu bir güç ve gövde gösterisiydi. Uhud ile bozulan imajın tekrar düzeltilmesi çalışmasıydı.

Ebu Süfyan'da ise verdiği söze uyarak 2000 kişilik bir ordu ile Bedir'e gitmek için çıktı. Mecenne denilen yere gelince içine bir korku düştü ve gitmekten vazgeçip geri döndü. Mekkeliler bu orduya Sevik ordusu adını verdiler. Yani sevik (kurutulmuş un) içmeye gittiler derlerdi.³⁶⁶ Mekke ordusunun hiçbir şey yapamadan geri dönmesi Mekkelilerin onuruna dokundu ve durumu düzeltmek için hemen savaş hazırlıklarına başladılar. Hatta Mekke'de yeni vergiler koydular. Böylece Hendek Savaşı hazırlıkları başladı.³⁶⁷

Peygamberimiz, Bedir'de sekiz gün Ebu Süfyan'ı bekledi fakat gelen olmayınca Medine'ye geri döndü. Müslümanlar bu arada beraberlerinde getirdikleri ticaret mallarını pazarda satıp iyi kazandılar.³⁶⁸

3.2.4. Zātu'r-Rikâ Gazvesi³⁶⁹ (Muharrem 5/ Haziran 626)

Hicretin 47. ayında meydana gelmiştir. Adamın birisi Medine'ye mallarını satmaya gelmişti. Enmar, Sa'lebeoğulları ve Gatafan Kabilelerinden oluşan bir Müşrik ittifakının Medine'ye saldıracağı haberini verdi. Bunun üzerine Resulullah (sav) Ebu

³⁶⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 346; Taberî, *Tarih*, 2/559-560.

³⁶⁶ Taberî, *Tarih*, 2/527.

³⁶⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 346.

³⁶⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 345; İbni Hişam, *Siret*, 3/293; İbni İshak, *Kitabu's Siyer ve'l Meğazi*, 421; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/59-61; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/153-156; Taberî, *Tarih*, 2/527.

³⁶⁹ Ebu Mûsâ ra'dan: "Allah Resulullah (sav) ile bir gazveye çıktık, altı kişi idik. Aramızda nöbetleşe bindiğimiz bir deve vardı. Ayaklarımız şişti; benim de ayaklarım şişti ve yaralandı. Tırnaklarım düştü. Bu yüzden ayaklarımıza paçavralar bağlamaya başladık. Paçavraları ayaklarımıza bağladığımız için o savaşa 'Zātu'r-Rikâ' gazvesi (paçavralar harbi) ismini verdik." (Rudani, *Hadis Külliyyatı*, No. 6601). Vakıdî ise bu şekilde isimlendirilmesini; "orasının bir dağ olması ve orada kırmızı, siyah ve beyaz toprağın bulunması" olduğunu söyler. (Vakıdî, *Meğazi*, 351; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/61; Taberî, *Tarih*, 2/556). İbni İshak ise o bölgedeki bir ağaç olduğunu söyler ayrıca, bayraklarını yamadıkları için de yama anlamında zatür rika denilmiştir. (İbni Hişam, *Siret*, 3/287; Taberî, *Tarih*, 2/556).

Zer Ğifari'yi Medine'ye vali, Osman b. Affan'ı³⁷⁰ da amil kılarak 700 (400-800 olduğunu söyleyenler de vardır³⁷¹) mücahidle birlikte Necd bölgesine, müttefik kuvvetlerin olduğu yere hareket etti.³⁷²

Zatürrika'ya ulaştığında onların kadınları bırakıp dağlara kaçtıklarını gördü. Bu nedenle herhangi bir çatışma olmadı.³⁷³ Müslümanlar da onların kadınlarını³⁷⁴ ve hayvanlarını ganimet olarak alıp Medine'ye döndüler. Resulullah (sav), düşman saldırılarına karşı bu savaşta korku namazını kıldı.³⁷⁵

Bu savaş sırasında Benî Muharib'den Ğavres adlı bir kişi Resulullah (sav)'ı öldürmeye teşebbüs etti. Bu savaş sırasında ağaç altında gölgelenen Resulullah (sav)'ın ağaca asılı kılıcını alıp ona karşı çeken Ğavres, "Seni elimden kim kurtaracak?" sorusuna "Allah" diye cevap vermesi ve bu sırada Müslümanların gelmesi üzerine kılıcı tekrar ağaca astı.³⁷⁶ Olayla ilgili şu ayet nazil oldu: "*Ey iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın; hani bir kavim size el uzatmaya yeltenmişti de Allah onların ellerini sizden çekmişti. Allah'tan korkun! Müminler yalnız Allah'a dayansınlar.*"³⁷⁷ Rivayetler burada bitiyor. Şahsa ne olduğu hakkında bir bilgi verilmiyor. Buna benzer bir olay başka savaşta da gerçekleşti. İlgili yerde anlatacağımızdan burada değinmiyoruz.

Resulullah (sav) bu sefer sırasında ashabıyla birebir ilgileniyor, sorunlarını çözüyor ve onlara öğüt veriyordu. Sefer on beş gün sürdü.

3.2.5. Dumetu'l-Cendel³⁷⁸ Gazvesi (Rebiülevvel 5/ Ağustos 626)

Dumatu'l Cendel, Şam (Suriye) yolu üzerinde olup Dimaşk'a 5, Medine'ye 15 veya 16 gecelik uzaklıktadır. Şam'ın (Suriye'nin) Medine'ye en yakın beldelerindendir.

³⁷⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 356; Taberî, *Tarih*, 2/556.

³⁷¹ Vakıdî, *Meğazi* 351,

³⁷² Vakıdî, *Meğazi*, 351, İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/61-62; İbni Hişam, *Siret*, 3/167.

³⁷³ İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/145-146; Taberî, *Tarih*, 2/556.

³⁷⁴ Bu kadınlardan birisi çok parlak ve güzeldi. Kocasını seviyordu. Karısının esir edildiğini öğrenince (kendisi de bir seferdeydi) onu kurtarmak veya intikam almak için Müslüman ordusunu takip etti. Gece Müslüman ordugâhını bekleyen Ammar b. Yasir ve Abbad b. Bişr'e ok attı. Abbad yaralandı. (Vakıdî, *Meğazi*, 352), fakat İbni Hişam aynı olayı başka bir şekilde anlatır. Ona göre ise "Bir adam, müşriklerden birisinin karısını katletti. O kadının kocası gelip karısının öldürülmüş olduğunu görünce Muhammed veya ashabından birisini öldürmedikçe durmayacağına yemin etti ve Müslümanları takip etti. Yukarıdaki olayı aynen aktarır. (İbni Hişam, *Siret*, 3/292-293) fakat biz ilk rivayeti daha doğru buluyoruz. Çünkü Müslümanların mecbur kalmadıkça savaşta dahi olsa kadınları öldürmeleri gibi eylemi olmamıştır. Resulullah (sav) kesin olarak yasaklamıştır.

³⁷⁵ Belazuri, *Ensabu'l Eşraf*, 585; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/62; Taberî, *Tarih*, 2/556.

³⁷⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/62; İbni Hişam, *Siret*, 3/288-289; Taberî, *Tarih*, 2/556.

³⁷⁷ Maide, 5/11.

³⁷⁸ Duma, İsmail Aleyhisselamin oğlunun adıdır. Cendel; lugatta, taşlı yer ve değirmi taş anlamındadır.

Tebük şehrinin yakınındadır. Dûmetü'l-Cendel, büyük bir panayır ve ticaret merkezi olduğundan, birçok Arap kabilesi oraya yerleşmiştir.

Dumetu'l-Cendel kabileleri sık sık Müslümanların ticaret kervanlarını rahatsız eder, bölgede huzursuzluk çıkarırlardı. Resulullah (sav), Dumetu'l-Cendel'de; Kudaa ve Gassan kabilelerinin Medine'ye saldırma niyetinde olduklarını haber alınca Medine'de Siba b. Urfuta'yı vekil bırakıp³⁷⁹ bin (veya 2 bin) kişilik bir kuvvetle sefere çıktı. Zehebi'deyse savaşın nedeni olarak Dûme'deki Ukeydir'i yakalamak olduğunu söyler. Vakıdı; savaşın nedenlerinden birisi olarak da Bizans'ı tehdit etmek olduğunu söyler.³⁸⁰

Gündüz saklanıyor, gece yürüyorlardı. Yanlarında Mezkur adlı bir klavuz da vardı. Peygamber (sav)'ın ani baskınıyla karşılaşan Dumetü'l Cendel halkı, dağlara açıldılar. Ukeydir de, Nebî (sav)'nin geldiğini duyunca kaçmış Resulullah (sav)'da geri dönmüştür.³⁸¹ Müslümanlar da onların hayvanlarını ganimet olarak aldılar.

Resulullah (sav) bir kaç gün burada konakladı ve etrafa askerî birlikler yolladı fakat bölge halkı çoktan kaçtığından kimseyi bulamadılar. Sefer zayıtsız bir şekilde sonuçlandı.³⁸²

Dumetu'l-Cendel'in coğrafi konumu ve Medine'den uzak olmasına rağmen Peygamber (sav)'ın buraya kadar 1000 kişilik (Vakıdiye göre 2000)³⁸³ bir orduyla saldırması, İslam Devleti'nin askerî ve siyasi etkinliğinin boyutunu göstermesi açısından önemlidir. Bu savaş, Müslüman kuvvetlerini uzak yerlere naklettirebilme ve düşmanı hazırlıksız yakalama açısından iyi planlandığını göstermektedir.

Hamidullah ise bu savaş hakkında ilginç bir iddiada bulunarak, Mekke'nin kurduğu ittifak ağı sayesinde Resulullah (sav)'ı Medine'den uzaklaştırıp savunmasız kalan şehre saldırmayı planladıklarını ve bu nedenle Ukaydir'in kışkırtıcı faaliyetlerde bulunduğunu söyler. Hamidullah şöyle der: “Yahudi-Mekke ittifakının benimsediği

İsmail b. İbrahim Aleyhisselamın oğlu vaktiyle Dûmetü'l-Cendel'in bulunduğu yere gelip konduğu ve orada taştan bir kale yaptığı için, orası Dûmetü'l-Cendel diye anılmıştır. Dûmetü'l-Cendel, akarsuyu, hurmalık ve ekinlikleri bulunan bir yerdir. Dume, Medine'den onaltı günlük mesafede olup Dume ile Şam ile arası, iyi bir yürüyücü için beş gecelik yoldur. Küfe ile arası ise yedi gecelik bir yoldur. Hurma ağaçlarıyla dolu bir arazi olup, arpa ve diğer hububat elde ederler. Su develeri ile sulama işini görürler. Orada akan bir pınar da mevcuttur. (Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/360-361)

³⁷⁹ Taberi, *Tarih*, 2/564.

³⁸⁰ Vakıdı, *Meğazi*, 356.

³⁸¹ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/360-361.

³⁸² Vakıdı, *Meğazi*, 356, İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/63; İbni Hişam, *Siret*, 3/298; İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/160-161.

³⁸³ Vakıdı, *Meğazi*, 356.

strateji şöyle özetlenebilir: Resulullah (sav)’ı Medine’den uzaklaştırıp, onun yokluğundan yararlanarak Gatafân, Suleym, Mekke ve diğer yerlerden toplanacak güçlerle şehre dört bir yandan saldırmak; daha sonra da başşehirinden uzak kalmış olan Peygamberi ve beraberinde bulunan az sayıdaki arkadaşlarını kuşatarak bu sıkıntıdan sonsuza dek kurtulmak. Planın tutmaması için ortada bir neden yoktu.³⁸⁴

Bu gazvede Resulullah (sav) Uyeyne b. Hısn³⁸⁵ ile Medine sınırlarında olan Teğlemeyn ve çevresinden Marad’a kadar olan bölgede sürülerini otlatmaya dair antlaşma yaptı.³⁸⁶

Tam bu sırada, Dûmetu’l-Cendel bölgesinin başkanı Ukaydır’ın bu kervanların hayatî önem taşıyan trafiğine engel olması basit bir rastlantı olamazdı. Düşmanlarının da tahmin ettikleri gibi, Resulullah (sav) nihayet küçük bir askerî birliğin başına geçerek, Medine’nin kuzeyinde iki haftalık bir yolculukla varılan

³⁸⁴ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 205.

³⁸⁵ Babasının ölümünden sonra Fezâre kabilesinin reisi olmuş, Câhiliye döneminde İkinci Ficâr Savaşları’nın başlamasına yol açan Ukâz panayırı baskını kendisi düzenlemiştir. Hz. Peygamber, Uyeyne ile ilk defa Dûmetülcendel seferi sırasında karşılaştı; o dönemde kuraklık yaşanan Benî Fezâre’ye ait Vâdilkurâ’dan emniyetle geçmesi için Uyeyne’nin İslâm topraklarındaki Tağlemeyn’de hayvanlarını otlatmasına izin verdi. Üç ay burada kalan Uyeyne kuraklıktan sonra bölgesine döndü.

Uyeyne, Hendek Gazvesi’nde Medine’yi kuşatan müşrik ordusundaki Fezâreliler’in kumandanıydı. Kuşatma uzayınca Resûl-i Ekrem, düşman ordusundan çekilmesi için Uyeyne’ye Medine’nin yıllık hurma mahsulünün üçte birini vermeyi teklif etti, Uyeyne ise yarısını istedi. Anlaşma imzalanmak üzereyken sahâbeden Üseyd b. Hudaýr, Sa’d b. Ubâde ve Sa’d b. Muâz sonuna kadar çarpışmaya hazır olduklarını söyleyerek Resûlullah’ı bundan vazgeçirdiler. Bu kazançtan mahrum olan Uyeyne, dört ay kadar sonra (Muharrem 6 / Haziran 627) kırk adamıyla birlikte Medine-Suriye yolu üzerindeki Gâbe mevkiinde otlatılan Hz. Peygamber’e ait yirmi sağmal deveyi bir gece baskısıyla ele geçirdi. Bu sırada develerin başında bulunan Ebu Zer el-Gıfârî’nin oğlunu öldürdü, Ebu Zerr’in karısını da alıp götürdü. Resûl-i Ekrem’in emriyle hemen yola çıkan bir grup sahâbî kendilerine yetiştirdi ve Uyeyne’nin oğullarından Hubeyb ve Abdurrahman ile yeğeni Mes’ade’yi öldürerek develerin bir kısmını geri aldı.

7 (628-29) yılında Resûl-i Ekrem Hayber seferine çıktığında Uyeyne ve adamlarına tarafsız kalmaları için birtakım vaadlerde bulunduysa da Uyeyne Yahudilerin safında kalmayı tercih etti. Ancak Resûlullah’ın, Hayber’den önce onların memleketine yürümeye teşebbüs etmesi üzerine Uyeyne ve adamları Hayber’den ayrılıp Yahudileri yalnız bıraktılar. Savaşın ardından Uyeyne Medine’ye gelerek tarafsız kalması karşılığında kendisine önerilen malları talep etti, fakat olumlu cevap alamadı. Birkaç ay sonra Medine üzerine baskın yapmayı planlayan Gatafânîlâr’a Uyeyne’nin yardım etme niyetinde olduğu anlaşıncı Hz. Peygamber’in gönderdiği Beşîr b. Sa’d kumandasındaki 300 kişilik bir kuvvet tarafından yenilgiye uğratıldı.

Mekke’nin fethinden sonra Müslüman olan Uyeyne’nin fetihden önce İslâm’ı benimsediği söylenmekle birlikte kendi ifadeleri, onun hem fethetme hem Huneýn ve Tâif seferlerine sırf mal ve cârîye elde etmek için katıldığını ortaya koymaktadır. Tâif Muhasarası’nın ardından gelen Hevâzin heyeti esir düşen yakınlarını geri istedikleri vakit Uyeyne ile diğer bir kişi dışında herkes hissesini geri verdi. Uyeyne, hicri 9 yılının Muharrem ayında (Mayıs 630) hepsi kendi kabilesinden olan elli atlı ile zekât vermek istemeyen Benî Temîm üzerine gönderildi.

Uyeyne, Resûlullah’ın vefatından sonra irtidat edip peygamber olduğunu iddia eden Tuleyha b. Huveylid el-Esedî’ye katıldı. Onun yanında savaşırken Hâlid b. Velid tarafından esir alınıp Medine’ye götürüldü. Ancak tekrar İslâm’ı kabul etmesi üzerine Hz. Ebu Bekir tarafından salverildi. (Bünyamin Erul, “Uyeyne b. Hısn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/240-242).

³⁸⁶ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/63; Taberi, *Tarih*, 2/564.

Dûmetu'l-Cendel halkını cezalandırmak üzere yola çıktı. İbn Hişâm'ın ifadesine göre,³⁸⁷ Resulullah (sav), alışkanlıklarının tersine, yarı yoldan geri dönerek hızla Medine'ye geldi. Birkaç hafta sonra da Medine şehri, Mekke, Hayber vs.den gelen müttefiklerce kuşatılmıştır.”³⁸⁸

Hamidullah'ın iddiası İbni Hişâm'ın rivayeti destekliyor fakat Vakıdı ve İbn Sa'd savaşı uzun uzun tasvir ediyor, hedefe ulaşıldığını ve düşmanın kaçtığını bildiriyor. Acaba iki rivayetin anlattığı savaş aynı savaş mı? Yoksa aynı bölgeye farklı zamanlarda yapılan iki ayrı harekât mı? Bilemiyoruz, ama iddia da sonraki olaylar eşliğinde yabana atılmayacak gibi duruyor.³⁸⁹

³⁸⁷ İbni Hişâm, *Siret*, 3/298.

³⁸⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 208.

³⁸⁹ Kaynaklarda Hz. Peygamber döneminde Dûmetülcendel'e üç askerî sefer düzenlendiği kaydedilmektedir. Bunların ilki, 25 Rebîülevvel 5 (24 Ağustos 626) tarihinde bizzat Hz. Peygamber'in kumandasında yapılmıştır. Bu seferin sebebi, Dûmetülcendel'in Hristiyan hâkimi Ükeydir b. Abdülmelik'in bölgeden geçen Medine kervanlarına saldırması idi. Hz. Peygamber Fezâre ve Gatafân kabilelerine ait topraklardan geçerken bunların Mekkeli müşriklerle beraber Medine'ye saldırı düzenleme hazırlığı içinde olduklarını haber almış ve süratle geri dönmüştür. İkinci sefer, 6. yılın Şâban ayında (Aralık 627-Ocak 628) Abdurrahman b. Avf kumandasında gerçekleştirilmiştir. Bu seferin sonunda Hristiyan Kelb kabilesi reisi Asbağ b. Amr el-Kelbî ve kabilesinden bazı kişiler müslüman olmuşlardır. Üçüncü sefer ise Tebük Gazvesi münasebetiyle yapılmıştır. Hz. Peygamber 9 (630) yılında Tebük'ten Hâlid b. Velîd kumandasında 400 kişilik bir askerî birliği Dûmetülcendel'e gönderdi. Hâlid Dûmetülcendel'deki kaleyi ele geçirdi ve Ükeydir'i esir alarak Medine'ye götürdü. Hz. Peygamber Ükeydir ile cizye ödemesi şartıyla bir antlaşma yapmış ve onun memleketine dönmesine izin vermiştir. Bazı kaynaklar ise Ükeydir'in müslüman olduğunu ve Hz. Peygamber'in kendisine bir ahidnâme verdiğini kaydederler (Hamîdullah, *el-Vesâ'îku's-siyâsiyye*, s. 293-294). Bu son askerî hareketle Dûmetülcendel İslâm hâkimiyeti altına alındı fakat Ükeydir Hz. Peygamber'in vefatından sonra irtidada geçti ve antlaşmayı bozarak hilâfet merkeziyle bağlarını kopardı. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir bölgeye önce İyâz b. Ganem kumandasında bir askerî birlik gönderdi; daha sonra da Hâlid b. Velîd'i ona yardım için Dûmetülcendel'e sevketti. Sonunda Ükeydir yakalanarak ölüm cezasına çarptırıldı ve Dûmetülcendel yeniden İslâm topraklarına katıldı. (Ahmet Güner, “Dûmetülcenle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/1-2).

3.3. Uhud Savaşı'ndan Hendek Savaşı'na Kadar Seriyyeler

3.3.1. Munzir b. Amr Seriyye'si (Bi'ri Maune Vakası) (Safer 4 / Temmuz 625)

Amr b. Sa'sa kabilesinin lideri Amir b. Malik (Ebu Bera), Resulullah (sav)'ı ziyaret edip ona hediye sundu fakat Peygamber: "Ben bir müşrikin hediyesini kabul etmem" deyip onu İslam'a davet edip hediyesini redetti. Müslüman olmayı kabul etmese de tepki de göstermedi. Buna karşılık "Kavmime arkadaşlarından bir grup göndersen ümit ederim ki çağrına uyarlar ve sana tâbi olurlar." diyerek kavmine İslam'ı anlatacak bir irşad heyetini istedi.

Resulullah (sav) ona, diğer kabilelerin Müslümanlara saldırabileceğini söylediğinde kendisinin onları koruyacağını söyledi. Benî Amir, Havazin kabilesinin bir koluydu ve yerleşim bölgesi, Müslümanlara saldırımları muhtemel olan Süleym ve diğer Gatafan kabilelerine yakındı fakat Ebu Bera, Benî Amir'in şefi olarak kendisinin koruyacağı hiç kimseye saldırılamayacağına dair söz verdi. Medine'de, Ebu Bera'nın liderliğinin tartışmalı olduğu bilinmiyordu.

Bunun üzerine Resulullah (sav), Ensar'dan kurra denilen yani Kur'an'ı iyi bilen 70 kişiyi Müzir b. Amr el-Hazreci liderliğindeki bir irşad heyetini gönderdi. Ayrıca kabilenin ileri gelenlerine de bir mektup yazdı.³⁹⁰

Uhud Gazvesi'nden dört ay sonra, safer ayı başlarında (Temmuz 625) Medine'den yola çıkan heyet bir süre sonra Bi'ri Maûne³⁹¹ denilen yerde konakladı.³⁹² Resulullah (sav), Amir b. Tüfeyl'e, Haram b. Milhan aracılığıyla bir mektup göndermişti. Haram, mektubu Amir'e takdim etti fakat Amir, elçiyi öldürdü. Ardından Müslümanlara saldırmak için Benî Amir kabilesinden destek istedi, fakat onlar "Biz asla Ebu Bera'nın kefaletine ve ahdine ihanet etmeyiz" dediler. Bunun üzerine Süleym, Usayye, Ri'l ve Zekvan kabilelerinden yardım istedi. Onlar da çağrısına uydular.³⁹³

Yani Ebu Bera'nın himaye sözü kardeşinin oğlu Amir b. Tufeyl tarafından tanınmadı ve Amr b. Ümeyye ed-Damri hariç sahabelerin hepsi tuzağa düşürülüp

³⁹⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/51; Vakıdî, *Meğazi*, 311-312; Belazuri, *Ensab*, 1/639; Taberi, *Tarih*, 2/546.

³⁹¹ Biri Ma'ûne; Benî Amir ile Benî Süleym toprakları arasında olup Benî Süyem sularından biridir. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 52).

³⁹² Ahmet Önkâl, "Bi'rîmaune", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/95-96.

³⁹³ Taberi, *Tarih*, 2/546.

öldürüldü. Bu olaya “biri maune vakası” denir. Amr b. Ümeyye, Medine’ye gelirken yolda o kabileden (Benî Amir) iki kişi ile karşılaştı ve onları öldürdü. Hâlbuki bu iki kişi Medine’den geliyorlardı ve Resulullah (sav) onlara eman vermişti. Resulullah (sav) durumdan haberdar olunca o iki kişinin diyetini verdi.³⁹⁴ Bu olay Benî Nadir savaşına neden olacaktır.³⁹⁵ Detayları orada anlattık.

Durumu haber alan Resulullah (sav) çok üzüldü. Bir ay bu kabilelere beddua etti. Rivayete göre Resulullah (sav) Biri Ma’üne şehitlerine üzüldüğü kadar hiçbir şeye üzülmemiştir.³⁹⁶

Daha sonraki dönemlerde olaya karışan tüm kabilelere karşı seferler düzenlenecek ve olayın intikamı alınacaktır. Tabi ki bu olayın temel nedeni, Müşriklerin Uhud Savaşı’ndaki yenilgiden cesaret alıp Müslümanlara her yerden tuzak kurmalarıdır.

3.3.2. Abdullah b. Uneys’in Huzayl (Ebu Süfyan b. Halid’i Öldürme) Seriyeye’si (Muharrem 4 / Haziran 625)

Huzeyl kabilesinin Lihyen kolunun başkanı Ebu Süfyan b. Halid b. Nübeyh; Resulullah (sav)’e karşı savaşmak için etrafına insanlar toplamaya başladığı haberi Medine’ye geldi.³⁹⁷

Resulullah (sav), bir savaşı ortadan kaldırmak ve barışı tesis etmek için sorun çıkaran savaş yanlısı bir lideri doğrudan ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Bu nedenle, Hazreçli Abdullah b. Uneys’i Süfyan b. Halid’i öldürmekle görevlendirdi.³⁹⁸ “Onu bana tanı” diye talepte bulununca; Resulullah (sav): “Onu gördüğünde ürker, korkar ve şeytanı hatırlarsın” diyerek tarif etmiştir ki gerçekten de Abdullah onu gördüğünde bu duyguları yaşamıştır.³⁹⁹

Abdullah b. Uneys, Süfyan’ın bulunduğu Urene bölgesine gidip kendisini ona katılmak isteyen birisi olarak tanıtip güvenini kazandı. Geceleyin fırsatını bulup başını kesip Medine’ye geldi.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Taberi, *Tarih*, 2/547.

³⁹⁵ Taberi, *Tarih*, 2/550-551.

³⁹⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 311-317. İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/51-55; İbni Hişam, *Siret*, 3/260; İbni Kesir, *El Bidaye Ve’n-Nihaye*, 4/123-128.

³⁹⁷ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/50; İbni Hişam, *Siret*, 4/364-365.

³⁹⁸ Belazuri, *Ensab*, 1/641.

³⁹⁹ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/50; İbni Hişam, *Siret*, 4/364-365.

⁴⁰⁰ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/50; İbni Hişam, *Siret*, 4/364-365.

Resulullah (sav)'ın bu operasyonu, savaş başlamadan bitti. Medine'ye karşı bir saldırı planı daha başlamadan sona erdi fakat Huzeyl kabilesi öldürülen resilerinin öcünü almak için fırsat kolladılar, planlar yaptılar. Sonunda İslamı tebliğ için giden altı Müslümana Raci denilen sulak bir yerde saldırdılar. Sahabelerden üçü şehit olurken diğerleri esir edilip Mekke'ye satıldı.⁴⁰¹

3.3.3. Recî⁴⁰² Vakası (Safer 4 / Temmuz 625)

Aslında bu olay tamamen tuzak olup⁴⁰³ Hüzel kabilesinin reisi Ebu Süfyan b. Halid b. Nübeyh'in Abdullah b. Uneys tarafından öldürülmesinin intikamı operasyonudur.

Olay şöyle örgütlendi: Benî Lihyanlılar; Adel ve Kare kabilelerinin yanına giderek, Medine'ye gidip kendilerine Kur'an öğretecek kişilerin gönderilmesini talep etmelerini istediler. Böylece Peygamber (sav)'de onları İslam'a davet etmek için ashabından bir grup çıkarırdı. Biz de arkadaşımızı öldürenleri öldürmüş olacağız, diğerlerini de Mekke'ye, Kureys'in yanına götürüp onların karşılığında para alacağız çünkü Kureysliler, Bedir'de öldürülen reislerine karşılık Muhammed'in ashabından birisinin kendilerine vermesi ve ona müslle yapıp öldürmeleri kadar hiçbir şeyden hoşlanmıyorlardı.⁴⁰⁴

Bu misyonla Resulullah (sav)'ın yanına gelen Adel ve Kare⁴⁰⁵ kabilelerinden yedi kişilik bir heyet, İslamı kabul ettiklerini bildirip Kur'an'ı öğretecek kişiler istediler.⁴⁰⁶ Peygamber (sav), Mersed b. Ebu Mersed⁴⁰⁷ veya başka bir rivayete göre Asım b. Sabit liderliğinde on⁴⁰⁸ Vakıdi'ye göre 7,⁴⁰⁹ Taberi'ye göre 6⁴¹⁰ kişilik bir davetçi heyetini gönderdi. Müslümanlar böylece tuzağa düşürüldüler.

Heyet, Huzeyl kabilesine ait er-Reci denilen suya geldiğinde burada Müslümanlar bir anda ellerinde kılıçlar bulunan Benî Lihyan kabilesinden yüz okçuyla yüz yüze geldiler. Müslümanlar da kılıçlarını çektiler. Düşman: "Sizi öldürmek

⁴⁰¹ Bu konu ilgili başlık altında geniş bir şekilde işlendiği için burada hatırlatmak amacıyla kısaca değinmiş olduk.

⁴⁰² Recî, Hede yakınlarında Huzeyl kabilesinin kuyularından birisidir. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 55).

⁴⁰³ Belazuri, *Ensab*, 1/640.

⁴⁰⁴ Vakıdi, *Meğazi*, 318.

⁴⁰⁵ Huzeyme'ye mensup bir oymak. (Vakıdi, *Meğazi*, 319).

⁴⁰⁶ Taberi, *Tarih*, 2/538.

⁴⁰⁷ Taberi, *Tarih*, 2/538.

⁴⁰⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/55.

⁴⁰⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 318.

⁴¹⁰ Taberi, *Tarih*, 2/538.

istemiyoruz. Sizi Mekkelilere teslim edip karşılığında para almak istiyoruz. Söz veriyoruz ki sizi öldürmeyeceğiz" dediler.⁴¹¹

Müslümanlar, onlara güvenmediklerinden tekliflerini rededip kendilerini savundular. Sadece Hubeyb b. Adi, Abdullah b. Tarık ve Zeyd b. Desinne teslim oldular. Yolda Abdullah b. Tarık bağlarını koparıp onlarla şehit oluncaya kadar savaştı. Müşrikler, aldıkları diğer esirleri Kureyş'e sattılar. Kureyş onları acımasızca katletti.⁴¹²

Bu olay, Mekkelilerin diğer kabileleri nasıl örgütlediğini ve Müslümanların Medine'den çıkamayacak şekilde hareket kabiliyetlerini kısıtığını göstermesi bakımından önemlidir.

3.3.4. Amr b. Ümeyye ed-Damri Seriyeye'si (4/625⁴¹³)

Her ne kadar Resulullah (sav) düşman liderlerine karşı suikastler düzenlese de aslında düşmanları da ona karşı defalarca suikast tertip ettiler. Bunlardan birisi de Ebu Süfyan'ın düzenlediği suikasttır.

Ebu Süfyan, Resulullah (sav)'ı öldürmek için bir bedevi'yi Medine'ye yolladı⁴¹⁴ fakat Mescid'de bu bedevi hançeri ile yakalandı. Yapılan sorgusunda Ebu Süfyan'ın kendisini kiraladığını itiraf etti. Resulullah (sav) onu serbest bıraktı, adam da Müslüman oldu.

Bunun üzerine Resulullah (sav), Ebu Süfyan'ı öldürmek için Amr b. Ümeyye ve Seleme b. Eslem'i Mekke'ye gönderdi. Taberi ise Amr'ın Raci olayına bir tepki olarak gönderildiğini söyler⁴¹⁵ çünkü Müşrikler Hubeyb b. Adiyy'in cesedini gelenler geçenler görsünler diye ağaçta asılı bırakıp teşhir etmişlerdi. Amr b. Ümeyye'den bu cesedin ağaçtan indirilerek gömülmesini sağlamaktı.⁴¹⁶

Onlar, Kâbe'yi tavaf ederken Muaviye b. Ebu Süfyan, Amr'ı gördü ve tanıyıp Kureyş'e haber verdi. Onun gelişinden korktular çünkü Amr, savaşçı bir insandı. "Amr, hayırlı bir iş için gelmemiştir" dediler. Amr ve arkadaşı fark edildiklerini

⁴¹¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/55; Taberi, *Tarih*, 2/538-539.

⁴¹² Vakıdî, *Meğazi*, 318-319, İbni Hişam, *Siret*, 3/140; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/110-119.

⁴¹³ Kaynaklar tarih konusunda çelişkili bilgiler vermektedirler. Biz Raci olayına bir tepki olduğunu düşünerek bunun akabine almış olsak da yıl bazında çok farklı tarihler ileri sürülmüştür. Bu nedenle bazı kişiler iki ayrı sefer olabileceğini de düşünmüşlerdir. Yani Hubeyb b. Adiyy'nin cesedini almak için ayrı, Ebu Süfyan'ı öldürmek için ayrı birer Seriyeye düzenlenmiş olma ihtimali de bulunmaktadır.

⁴¹⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/649.

⁴¹⁵ Taberi, *Tarih*, 2/542.

⁴¹⁶ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 4/267-268.

anlayınca Mekke'yi terk ettiler. Yolda üç kişiyi öldürüp birini de esir alıp⁴¹⁷ Medine'ye getirip olanları Resulullah (sav)'e anlattı. Resulullah (sav), onun başından geçenleri gülerek dinledi.⁴¹⁸ Her ne kadar başarılı olmasa da Mekke'ye yaptıklarının hesabının sorulabileceğini ve isteseler onlara da misliyle karşılık verebileceklerini göstermesi açısından önemli bir tehdit olmuştur.

3.3.5. Ebu Selem'nin Katan veya Benî Esed Seriiye'si (Muharrem 4/Haziran 625)

Uhud savaşı mağlubiyetinden yararlanmak isteyen Benî Esed ve Tuleyha kabilelerinin Medine'ye bir yağma saldırısı düzenleyeceği haberi geldi.⁴¹⁹ Bu geniş ve güçlü Necd kabilesi hâlâ Kureyşlilerin yakın bir müttefikiydi. Kureyşliler şimdi de onları, Uhud'da zayıf düşen Müslümanlardan yararlanmaya teşvik ediyorlardı. Bu nedenle onlara ve tüm Arabistan'a Uhud'un Müslümanları zayıflatmadığı, bilâkis güçlendirdiği gösterilmeliydi.”⁴²⁰

Resulullah (sav) bu kabile üzerine Ebu Seleme'yi 120 (İbn Sa'd'e göre 150⁴²¹) kişilik bir birlikle yola çıkardı. Onlara "Benî Esed topraklarına git. Onlar size saldırmadan siz onlara saldırın"⁴²² diye talimat verdi. Burada aslında baskın yapmayı ve gafil avlamayı önerdiği gibi savaşta ilk saldıran her zaman daha etkili olacağını göstermiş oldu.

Mücahidler; Tay kabilesinden Velid b. Züheyl'in kılavuzluğunda⁴²³, düşmanın kendilerinin geldiğinden haberdar olmamaları için ıssız ve sapa yollardan hızla giderek, Esedoğulları'nın toplandıkları su başlarından biri olan Katan'a yaklaştılar. Orada, Esedoğullarının bazı hayvanlarına el koydular. Kaçan çobanlar, Müslümanların çokluğunu haber vererek Esedoğulları'nı korkuttular. Düşman panik içinde, bütün mallarını ve hayvanlarını bırakarak kaçtı. Ebu Seleme 3 çoban ve bol ganimet elde ederek Medine'ye geri döndü.⁴²⁴

Bu seriiye, Medine'nin yitirdiği itibarını yeniden kazandırdı ve aynı zamanda, Müslümanların morallerini yükseltti.

⁴¹⁷ İbni Hişam, Siret, 4/382-384.

⁴¹⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/96-97.

⁴¹⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 308; Belazuri, *Ensab*, 1/639.

⁴²⁰ Martin Lings, *Hiz. Muhammed'in Hayatı*, 290.

⁴²¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/49.

⁴²² Vakıdî, *Meğazi*, 307.

⁴²³ Haberi Medine'ye getiren kişidir.

⁴²⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 306-311; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/49-50; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/318-321; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/109-110.

mi? Putlara ve bâtila iman ediyorlar, sonra da kâfirler için “Bunlar Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır” diyorlar.”⁴²⁵

Ebu Süfyan ile görüşen heyet, Medine’ye yapılacak olan savaşın ana hatları üzerinde anlaştılar.⁴²⁶ Kureyşliler bu sefere çıktığında ittifak antlaşması yaptıkları Kinane, Sakif ve diğer kendi etki ve nüfuzu altındaki tüm kabilelerle hazır bulundular.

Yahudiler, Mekkeli Müşrikleri yanlarına çektikten sonra diğer Arap kabileleriyle de birebir görüşerek destek arayışlarına devam ettiler. Kays b. Aylan, Gatafan kabilesine giderek onları kendilerine katılmaya davet etti.⁴²⁷ Bunun karşılığında Hayber’in bir yıllık hurma mahsullerini onlara bırakmayı teklif edip anlaştılar. Gatafanlar, müttefikleri olan Esedoğullarını da yanlarına kattılar. Aynı heyet Süleym oğullarının yanına gitti. Onlar da Kureyş’in savaşması durumunda katılacaklarını bildirdiler.⁴²⁸ Fezare kabilesi de 1000 deve ile katıldı. Eşca ve Mürre kabilesi de asker gönderdi. Böylece Yahudiler, çevredeki Arap kabilelerinin çoğunu Medine’ye karşı birleştirdiler. Yani Yahudiler, çevredeki tüm Arap kabileleriyle görüşüp hepsini ittifaka dâhil ettiler.

Yahudiler, böyle çalışırken Kureyş müşrikleri de müttefiklerini hareket geçirdi. Hatta bazı Arap kabilelerinden paralı asker de kiraladılar.

Haritaya bir göz attığımızda Gatafan ve Fezare kabilelerinin Medine’nin kuzeyinde; Benu Suleym’in doğuda; Mekke, Kinane ve Sakiflilerin ise güneyde oturduklarını görürüz. Yani Medine üç taraftan da kuşatılmıştı. Bununla da bitmiyordu. Suriye ve Mezopotamya bölgelerinden Medine’ye gelen hububat yüklü kervanlar Dumetu’l Cendel’den (Arabistan’ın en kuzey bölgesi) geçiyordu.⁴²⁹ O bölgede sorun çıkarıyordu.

Kur’an bu durumu şöyle anlatıyor: “*Hani onlar size hem üst tarafınızdan, hem de alt tarafınızdan gelmişlerdi. Hani gözler kaymış ve yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah’a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.*”⁴³⁰

⁴²⁵ Nisa, 4/51.

⁴²⁶ İbni Hişam, *Siret*, 3/299; Vakıdi, *Meğazi*, 386-387; Belazuri, *Ensabu’l Eşraf*, 1/589; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/95; Taberi, *Tarih*, 2/565.

⁴²⁷ İbni Hişam, *Siret*, 3/300; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/95; Taberi, *Tarih*, 2/566.

⁴²⁸ Vakıdi, *Meğazi*, 388; Belazuri, *Ensabu’l Eşraf*, 1/589.

⁴²⁹ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 204-205.

⁴³⁰ Ahzab, 33/10.

4.1.2. Yahudilerin Savaş Stratejisi

Muhammed Hamidullah, Yahudilerin çok yönlü bir savaş stratejisi uyguladıklarını iddia etmektedir. Ona göre; Medine'ye karşı olan kabileleri tek bir çatı altında toplamalarının yanı sıra, Medine'ye en zayıf anında saldırmak için Resulullah (sav)'ı Medine dışına çıkmaya zorlamak istemişlerdi. Bunun için de Dumetu'l Cendel Araplarını kullanmışlardı. Dumetu'l Cendel başkanı Ukaydır; bölge için hayati öneme sahip hububat yüklü kervanların geçişinin engellemesinin basit bir açıklamasının olmadığını söyler. Nitekim Resulullah (sav), bu trafiği düzeltmek için Dumetu'l Cendel seferine çıkar. Savaşın detaylarını ilgili bölümde incelemiştik. Hamidullah İbni Hişam'daki rivayete dayanarak⁴³¹ Resulullah (sav)'ın yolda Yahudi-Mekke ittifakının planlarını öğrenip seferi yarıda bırakıp Medine'ye geldiğini söyler. Hamidullah, Şe'mi'nin el yazma siretine dayanarak kendisine Resulullah (sav)'ın müttefiki olan ve plandan haberdar olan Huza'alıların yoldayken haber verdiğini söyler⁴³² fakat bu bilgi sefer sırasında mı iletildi? Yoksa Müşrik ordusunun yola çıkışı sırasında ve ordunun yola çıktığını bildirmek için mi iletildiği konusu muğlak kalmıştır. Bunun dışında yarım kalan bu sefer esnasında⁴³³ Resulullah (sav), Gatafân ve Fezâre kabileleri arazilerinden geçmiştir. İşte bu sırada, Medine'ye karşı tertip edilmekte olan askerî komplonun pek yakın olduğunun öğrenilmesi mümkündür. Belki de onlar bu hücum tasavvurlarını, Hz. Peygamber (sav) Medine şehrinden uzun bir sefer için uzaklaşması, yani Dûmet'ul-Cendel'e doğru yola çıkması sebebiyle öne almışlar ve hemen harekete geçmişlerdi. Her ne hal ise, düşman aynen evvelce Bedir'de olduğu gibi, yani Müslümanların tehdit ettiği kervan kaçıp kurtulduğu halde Bedir'de Müslümanlara karşı sefere devam edildiği gibi, bu defa da Hz. Peygamber (sav)'ın yarı yoldan dönmesi karşısında bile hazırlık ve plânlarında hiç bir değişiklik yapmamışlardır.

“Yahudi-Mekke ittifakının benimsediği strateji şöyle özetlenebilir: Resulullah (sav)'ı Medine'den uzaklaştırıp, onun yokluğundan yararlanarak Gatafân, Suleym, Mekke ve diğer yerlerden toplanacak güçlerle şehre dört bir yandan saldırmak; daha sonra da başşehrinden uzak kalmış olan Peygamberi ve beraberinde

⁴³¹ İbni Hişam, *Siret*, 3/298.

⁴³² Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 208; Muhammed Hamidullah, *Hız. Peygamberin Savaşları*, 64-65.

⁴³³ Yalnız kaynaklarımızdan sadece İbni Hişam bu seferin yarım kaldığını söylerken, Vakıdı ve İbni Sa'd seferin tamamlandığını rivayet ederler. İlgili konuda bu bilgileri geniş bir şekilde nakletmiştik.

bulunan az sayıdaki arkadaşlarını kuşatarak bu sıkıntıdan sonsuza dek kurtulmak.⁴³⁴ Planın tutmaması için ortada bir neden yoktu.

Resulullah (sav), Hendek Savaşı öncesi aleyhinde oluşturulan bu ittifak girişimlerini büyük olasılıkla biliyordu ve fırsat buldukça ittifaka dâhil olan kabilelere baskın düzenleyerek dağıtmaya çalışıyordu. Mesela Benî Mustalik Gazvesi de bunlardan birisidir.⁴³⁵

4.1.3. Müşriklerin Hazırlıkları

Mekkeliler, müttefikleri olan Ehabiş ve onlara bağlı kabileleri de bir araya toplayarak 4000 kişilik bir ordu meydana getirdiler. Dârü'n-Nedve'de sancak bağlandı. Sancaktar, Osman b. Talha idi. Kureyş ordusunda 300 at, 1500 deve bulunuyordu. Ordu, Ebu Süfyan b. Harb'in kumandası altında yola çıktı. Kureyş ordusuna Süleymoğulları 700 kişi, Esedoğulları ve Fezaraogulları da 1000 kişi ile katılmışlardı. Eşca, Mürreoğulları ve Kinaneoğulları 400'er kişi ile katılırken Sakif ve tüm savaşçı Arap kabileleri katıldı. Bunların hepsinin de Hecin Süvarileri vardı. Toplamda 10.000'i aşan bir askerî birlik oluşmuştu. Birçok ordu ve kabile katıldığı için bunlara Ahzab (gruplar) denilmiştir. Başkomutan Ebu Süfyan b. Harb'di.⁴³⁶ Her ne kadar savaşı organize eden, bu konuda ciddi bir sermaye harcayan Yahudiler olsa da savaşa asker göndermeyerek kendilerini olayın dışında tuttular.

Ebu Süfyan, büyük bir ordunun başında Medine'ye doğru ilerlediğini haber vermek için Peygamber (sav)'e gönderdiği mektubunda şöyle diyordu. “Sen yiğitlerimizi öldürdün, çocuklarımızı yetim ve kadınlarımızı da dul bıraktın. Şimdi de tüm kabileler ve aşiretler seninle savaşmak ve senin kökünü kurutmak üzere bir araya geldiler. Bize, Medine'nin yıllık hurma mahsullerinin yarısını ver. İsteğimizi yerine getirmediğin takdirde evlerinizi başınıza yıkıp kökünüzü kurutacağımızı bil!”⁴³⁷

4.1.4. Müslümanların Hazırlıkları

Kureyş müşriklerinin Medine'ye yürüme hazırlıklarına giriştikleri sırada, Huzâa kabilesinden bir süvari dört gecede Medine'ye yetişip Kureyş müşriklerinin

⁴³⁴ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 205; Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 64-65.

⁴³⁵ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 208; Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 64-65.

⁴³⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/66-67; İbni Hişam, *Siret*, 3/299; Vakıdi, *Meğazi*, 388-389.

⁴³⁷ Muhammed Hamidullah, *Mecmu'atu'l Vesaiki Siyasiyeye*, 4. Baskı, (Beyrut, Dar'un Nefais, 1983), 72.

Mekke'den Medine'ye saldıracıklarını Resulullah (sav)'a haber verdi.⁴³⁸ Resulullah (sav), Müslümanları acele toplayıp, düşmanlarının kararlarını onlara bildirdi. Müşriklerle nasıl savaşılacağını Müslümanlarla istişare etti. Bu istişarede Selman-ı Farisi'nin Medine'nin etrafında hendek kazılması teklifi kabul edildi. Selman-ı Farisi'nin teklifi şöyledir: “Yâ Rasûlallah! Biz de Fars toprağında düşman süvarilerinin baskınlarından korktuğumuz zaman etrafımızı hendekle çevirip savunurduk” diyerek Medine'nin etrafında hendek kazılmasını tavsiye etti.⁴³⁹ Resulullah (sav), Selman-ı Farisi'nin bu teklifini kabul etti ve savunma stratejisini bunun üzerine kurdu. Böyle bir savunma stratejisi Araplarca bilinmediği için Medine'ye saldıran düşman kuvvetlerini şaşkına çevirecek ve onları Medine'nin dışında tutacaktır.

“Medine, yapısı lâv olan, eni ve boyu takriben on beş kilometrelik bir ova üzerinde kurulmuştur. Esasında bu ova Cevf ül-Medine diye adlanır. Sonradan Hz. Peygamber (sav) tarafından “Haram”, yani mukaddes yer olarak isimlendirilmiştir. Bu ova her taraftan zincirleme uzanan yüksek dağlarla çevrilidir. Ulaştırma, bu dağların aralarında kalan dar vadiler üzerinden yapılır. Eski müelliflerin “Eyr” ve “Sevr arası” dedikleri bu ova, aynı zamanda, bu iki dağın arasında muhteşem Sel Dağı'na ve diğer stratejik kıymete sahip küçük tepelere de sahiptir.

Medine'de birçok Arab ve Yahudi kabileleri vardı ve her kabilenin köyü yahut mahallesi, birbirinden tamamen ayrı mıntikalarda bulunuyordu. Aralarındaki mesafe iki yüz metre, dört yüz metre veya daha fazla idi. Bu köylerin teşkil ettikleri zincir böylece Eyr Dağı'ndan Sevr Dağı'na doğru uzanıyordu. Bu kabile köylerinden her biri, bir veya birkaç kuyuya sahipti ve hepsinde taştan yapılmış çift katlı evler de bulunuyordu. Bütün köylerde “Utum” veya “Ucum” denilen sağlam yapıda birçok burç ve hisarlar yapılmıştı. Bir savaş sırasında kadınlar, çocuklar ve diğer menkul eşya, korunma amacıyla buralara nakledilirlerdi. Bir zamanlar, bu nevi kulelerden şehirde yüz kadar mevcut bulunuyordu. Sadece Benû Zeyd Kabilesi'nin 14 hisara sahip olduğunu söylersek, durum, kendiliğinden îzah edilmiş olur. Hattâ bunlardan bazıları çok büyüktü. Bu yaygın ve birbirlerinden aralıklarla ayrılmış köyler bir yana, her bir kabilenin fertlerine ait birçok bahçe ve tarlalar da mevcuttu. Bunları birbirlerinden

⁴³⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 389.

⁴³⁹ İbnî Sa'd, *Tabakat*, 2/67; Vakıdî, *Meğazi*, 389-390; Taberî, *Tarih*, 2/566; Belazurî, *Ensabu'l Eşraf*, 1/590.

ayıran müşterek duvarlar ise keza taştan yapılmıştı. Bütün bu tarla ve bahçeler Medine'nin her yönünde yaygın olarak bu şehri kuşatıyordu.

Medine havalisinin topografik durumu tetkik edilirse görülür ki güney doğuda Kubâ ve Avali mıntıkasında nüfus yoğunluğu fazlaydı. Güneybatı ve güneyde lâv yapısında ve son derece arızalı tepelerin birbirini kovaladığı arazi yer alır ki, gerek süvari ve gerekse piyadelerin savaşmasına hiç de müsait olmayan bir mıntıkadır. Doğuda Kuba'dan Uhud Dağı'na kadar Yahudi köyleri uzanmaktadır. Batı kesiminde, bahçeler ve ağaçlıklar yer almaktadır.”⁴⁴⁰

Resulullah (sav), Medine'nin savunulması için hendek kazılması gereken yerleri tayin ve tespit etmek üzere keşifte bulundu. Medine, yalnız bir tarafından açık ve tehlikeli idi. Medine'nin diğer tarafları ise, birbirine girmiş binalarla, kale gibi çevrili idi. Ayrıca sık hurma ağaçları ile de, geçit vermez bir halde idi. Peygamberimiz (sav), hendek kazılmak üzere, düşmana açık olan tarafı seçti. Ordugâh için de elverişli bir yer aradı. Buna en uygun, en elverişli yer, Sel Dağı'nın eteği idi. Resulullah (sav), karargâhını oraya kurmayı ve arkalarını dağa dayamayı uygun gördü.⁴⁴¹ Resulullah (sav), Müslümanları teşvik için bizzat kendisi de çalıştı.⁴⁴² Hendeğin her bir bölümü için belli bir topluluk görevlendirildi. Mekkeliler gelmeden kazı işleri bitti. Hendek kazılma işlemi altı günde bitti. Müslümanlar çoluk çocuklarını kalelere çıkardılar.⁴⁴³ Müslümanlar, hendek kazmak için ihtiyaç duydukları balta, çapa ve sepet gibi çok sayıda kazı aletlerini Benî Kureyza'dan emanet aldılar. Benî Kureyza o dönemde Müslümanlarla yaptığı barış antlaşmasına sadıktı ve Kureyş'in Medine'ye gelmesini istemiyordu.⁴⁴⁴ Mekke ordusunun liderleri hendeği görünce “Bu Arapların yapmadığı bir hiledir” dediler.⁴⁴⁵ Onlara “Onunla birlikte Farisi biri var, bunu ona o önerdi” dendi.⁴⁴⁶

Hendek kazma işi tamamlandığı sırada, Kureyş müşrikleri, Ehâbiş ile Kinane ve Tihâme halkından kendilerine bağlı bulunan 10.000 kişilik orduyla gelip Rûme

⁴⁴⁰ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 85-87.

⁴⁴¹ Vakıdî, *Meğazi*, 390.

⁴⁴² Taberî, *Tarih*, 2/567-568.

⁴⁴³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/68.

⁴⁴⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 390.

⁴⁴⁵ Taberî, *Tarih*, 2/574; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/107.

⁴⁴⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/69.

kuyusu bölgesinde sellerin sularının toplandığı, Cüruf⁴⁴⁷ ve Zegabe⁴⁴⁸ arasındaki yere, Akik⁴⁴⁹ vadisine yerleştiler.⁴⁵⁰

Müslümanların askerlerinin sayısı 3000 idi. Medine’de vekil olarak Abdullah b. Ummu Mektum bırakıldı. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar da kalelere yerleştirildiler.⁴⁵¹ Savaştan bir ay önce tarlaların hasadı yapıldığından düşman atlıları geldikleri zaman hayvanlarına yedirecekleri bir şey bulamadılar. Ancak yanlarında getirdiklerini verebildiler. Bu durum da Müslümanlar için bir avantaj olmuştur çünkü düşmanın uzun sürecek bir kuşatmaya hazırlıklı olmaması savaşın Müslümanların lehine sonuçlanmasına yol açacaktır.

4.1.5. Yahudilerin İhaneti

Benî Nadîr Yahudilerinin başkanı Huyey b. Ahtab, Medine’ye doğru gelmekte oldukları sırada, Ebu Süfyan ile diğer Kureyş Müşriklerine: "Benim kavmim olan Benî Kurayza Yahudileri sizinle birlikte bulunacaklardır! Onların pek çok zırhlıları ve 750 savaş erleri vardır" demişti. Ebu Süfyan, Medine’ye yaklaştığı zaman, ona: "Kavminin yanına git! Muhammed ile aralarındaki antlaşmayı bozsunlar!" dedi.⁴⁵²

Huyey b. Ahtab, Benî Kureyza lideri Ka’b b. Esed’in yanına gitti. Ka’b, her ne kadar onu içeri almak istemese de Huyey, kendisine yemek vermemek için böyle davrandığını söyleyince içeri aldı. Ka’b, Resulullah (sav) ile anlaşma yaptığını ve bunu bozmak istemediğini beyan etse de Huyey onu ikna etmeye çalıştı ve böylece Huyey’in etkisinde kalarak antlaşmayı bozdu.⁴⁵³

Resulullah (sav), Benî Kureyza’nın ihanet etmesinden çekiniyordu çünkü Benî Kureyza konum olarak Medine’deydi ve dışardaki tehlikeden daha büyük bir tehlike arz ediyordu. Bu nedenle olayı araştırmak amacıyla Zubeyr b. Avvam’ı görevlendirdi. Zübeyr (r.a) Peygamber’e “Ya Resulullah! Onları kalelerini onarmakta,

⁴⁴⁷ Cüruf, Medine’ye 3 mil uzaklıkta, Şam tarafına düşen bir yerdir. (İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/69).

⁴⁴⁸ Zegabe; Akik, Kanat ve Bathan vadileri sularının toplandığı yerdir. (İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/69).

⁴⁴⁹ Akik; Medinelilerin mülkleri bulunan bir vadi olup, orada kuyular ve hurma bahçeleri bulunmaktadır. Akik, yerine göre, Medine’ye 2, 3, 6, 7 mil kadar uzaklıktadır. (İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/69).

⁴⁵⁰ İbni Kesir, *El Bidaye ve’n-Nihaye*, 4/160-161; İbni Hişam, *Siret*, 3/306.

⁴⁵¹ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/67; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/104.

⁴⁵² M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/41-46; Vakıdi, *Kitabu’l Meğazi*, 3397

⁴⁵³ İbni Hişam, *Siret*, 3/307; Vakıdi, *Meğazi*, 397-399; Taberi, *Tarih*, 2/571; Belazuri, *Ensabü’l Eşraf*, 1/590; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/104-105.

yollarında savaş talimi ve manevraları yapmakta olduklarını, hayvanlarını derleyip toparladıklarını gördüm.” dedi.⁴⁵⁴

Resulullah (sav) ihanet olayından emin olmak için Sa'd b. Muaz, Sa'd b. Ubade ve Abdullah b. Revaha'yı da gönderdi.⁴⁵⁵ Onlara, eğer ihanet etmişlerse durumu sadece kendisine anlayabileceği bir şifre ile anlatmalarını, ihanet etmemişlerse halka ilan etmelerini istedi. Burada komutanın savaş esnasında askerin maneviyatının bozulmaması için bazı haberleri gizlemesine örnek gösterebiliriz. Onlar, Benî Kureyza'nın Kalesi'ne gidip araştırdılar ve ihanet ettiklerini anladılar. Durumu Resulullah (sav)'e şifreli bir dille anlattılar.⁴⁵⁶

Resulullah (sav), herhangi bir saldırıya karşı Medine'yi korumak üzere, Seleme b. Eslem'i 200, Zeyd b. Hârise'yi de 300 kişilik bir kuvvetle Medine'de görevlendirdi. Bunların yanlarında da, Müslüman süvarilerinden bazıları bulunuyordu. Bu muhafızlar Medine'yi bekleyecekler ve yüksek sesle tekbir getirerek Medine sokaklarında devriye gezeceklerdi⁴⁵⁷ çünkü şu anda düşman içerdeydi. Dışardaki düşmandan çok içerdeki Benî Kureyza Yahudilerinin yarattığı tehlikeden çekiniliyordu.

Hiz. Ebu Bekir: "Medine'de çoluk çocuklarımız hakkında Benî Kurayza Yahudilerinden duyduğumuz korku, Kureyş ve Gatafan ordularından duyduğumuz korkudan daha fazla idi. Zaman zaman, Sel Dağı'nın tepesine çıkıp Medine evlerine bakar, onları sükûnet ve esenlik içinde gördükçe, Allah'a hamd ve şükr ederdim!" demiştir.

⁴⁵⁴ Vakıdı, *Meğazi*, 399.

⁴⁵⁵ Ka'b'ın, bu anlaşmayı bozduğu haberi Allah Rasûlüne ulaşınca, ensar'ın lideri olan Sa'd b. Ubâde ile Hazreç kabilesinin lideri olan Sa'd b. Muâz'ı yanlarına Abdullah b. Ravaha ve Havvat b. Cübeyr'i de katarak onlara yolladı ve: "Haydi gidip bir bakın. Onlar hakkında bizim duyduğumuz doğru mu? değil mi? Eğer doğru ise onu öyle bir üslupla anlatın ki, sadece ben anlayayım diğerleri anlamasın. Müslümanlar arasında bunu yayıpta maneviyatını bozmayın. Eğer anlaşmalarına hâla vefalı olup, bizimle aralarındaki sözde duruyorlarsa bunu insanlara anlatın" buyurdu. Bunlar yola çıkıp, Benî Kureyzalıların olduğu yere kadar geldiler. Baktılarki, onların durumu kendilerinin duyduğundan daha da kötü. Peygamber (sav)'e sövüp sayarak "aramızda anlaşma falan yok" dediler. Sa'd (r.a) sert yapılı biriydi. O da onlara çok kötü sözler söyledi. Bunu gören Sa'd b. Ubâde ona, "sen onların bu kötü laflarına böyle cevap verme. Bizimle onlar arasında bir anlaşma bulunması -düşmanlık- bulunmasından daha karlı" dedi. Böylece Resulullah (sav)'ın yanına geri geldiler. Selam verip: "Adal ve Kara halkı gibiler" diyerek, Racî faciasında Hubeyb (ra) ile arkadaşlarına tuzak kuran Adal ve Kara halkı gibi, ahdi bozup hiyanet etmişler, demek anlamına getirdiler. Resulullah (sav) bunu duyunca; "Allahü Ekber! Müjde ey İslâm topluluğu" buyurdu. İşte o bunu söylediği zaman korku her yeri sarmıştı. (Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/390-411; İbni Hişam, *Siret*, 3/308-309).

⁴⁵⁶ İbni Hişam, *Siret*, 3/308-309; Vakıdı, *Meğazi*, 400; Taberi, *Tarih*, 2/571-572; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/105 .

⁴⁵⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/68; Vakıdı, *Meğazi*, 402.

Medine Yahudilerinden bir topluluk, Müslümanların şehri boşaltıp dışarıda müthiş bir savaşa tutuşmasını fırsat bilerek Müslümanların evlerini yağmalama, kadınlara tecavüz etmeyi kararlaştırdılar. Bunlardan biri, kadın ve çocukların kaldığı kaleye girmek için duvarına tırmanınca, Safiyye bir sopa darbesiyle onu öldürdü ve kafasını aşağıdaki Yahudilerin ayaklan ucuna attı. Bunlar, dehşet içinde kalıp kaçıştılar. Savaşın sonunda her ne kadar kadın ise de, ganimetten bir hisse alması kararlaştırıldı; hakikaten buna lâayık bir iş görmüştü.⁴⁵⁸ Müslümanların ailelerini savunmasız bıraktıklarını düşünen Benî Kureyza Yahudileri, Safiyye'nin kontrol için gönderilen Yahudi'yi öldürmesi üzerine Müslüman kadınlara yapacakları saldırı planını durdular. Müslümanların ailelerini koruyan bir güvenlik birimi olduğunu düşündüler.

4.1.6. Hendek Savaşı (Zilkade 5 / 31 Mart 627)

Müşrik ordusu, hendekle yapılan bir savunma şekliyle ilk kez karşılaşmışlardı ve şaşkınlık içindeydiler. Onlar, böylesine güçlü bir orduyla Medine'yi kısa zamanda ele geçireceklerini düşünürken şimdi Medine etrafında durdurulmuşlar ve kuşatmayı yarmak için uğraşmak zorundaydılar.

Ebu Süfyan, Resulullah (sav)'a bir mektup gönderdi: “ Ey Allah'ım! Senin adınla başlarım. Lat, Uzza, Saf, Naile ve Hübel'e yemin ederim ki, kökünüzü kazımak için senin üzerine yürüdüm. Görüyürüm ki, hendekle kendini korumaya alıp karşımıza çıkmayı hoş karşılamadın, göze alamadın. Sana Uhud Savaşı gibi bir savaş vaad ediyorum.” Ebu Süfyan, yazdığı bu mektubu Ebu Üsame el-Cüşemi ile gönderdi. Resulullah (sav) cevaben: “Mektubun bize geldi. Ey Benî Galib'in ahmak ve akılsızı! Aldatan şeytan, eskiden beri Allah'ın adını kullanarak seni aldatmıştır. Allah, senin isteğine yakında engel olacak ve akıbeti, son zaferi bize nasip edecektir. Ey Benî Galib'in akılsızı! Lat, Uzza, Naile ve Hübel'in paramparça edeceğim günü mutlaka göreceksin!”⁴⁵⁹

Kureyş orduları ve müttetikleri karargâhlarında aldıkları karara göre birlikte saldırmayı planladılar. Kureyş ve Gatafan kabileleri bütün gece adamlarını hazırlamakla geçirdiler. Peygamberimiz (sav) de güneş doğmadan önce hendeğin kıyısına gelip ashabı hazırladı. Müşrik orduları hendeğe saldırınca Müslümanlar

⁴⁵⁸ Muhammad Hamidullah, *H. Peygamberin Savaşları*, 72-73; İbni Hişam, *Siret*, 3/317; Vakıdı, *Meğazi*, 403-404; Taberi, *Tarih*, 2/577; Belazuri, *Ensabu'l Eşraf*, 1/594.

⁴⁵⁹ Belazuri, *Ensabu'l Eşraf*, 1/591.

onlarla savaşmaya başladılar. Savaşın ilk aşaması Mubareze şeklinde oldu.⁴⁶⁰ Müslümanlar, mubarezede kâfirleri yendiler. Bir ara, Müşrikler o kadar şiddetli saldırdılar ki ikindi namazını zamanında kılamadılar.⁴⁶¹

Resulullah (sav); müttefik ordunun birliğini bozmak için Gatafan ile Medine hurma gelirinin üçte biri karşılığında anlaşma yapmak istedi fakat Ensar'ın kabul etmemesi üzerine vaz geçti.⁴⁶²

En çok Benî Kureyza Yahudilerinden çekiniyordu çünkü onlar Medine'nin içindeydi. Onları ittifaktan koparmak için yeni Müslüman olan fakat Müslüman olduğunu kimsenin bilmediği Gatafan Kabilesi'nin bir kolu olan Eşca-i Kabilesi'nin lideri Nuaym b. Mesud'u⁴⁶³ görevlendirdi.⁴⁶⁴

Kuşatmanın uzaması toplama olan ordu arasında eskiden kalma meselelerin gündeme gelmesine ve karşılıklı güvensizlik yaşanmasına neden oldu. Hatta müşrik ordusu ile Yahudiler arasında da güvensizlik oluştu. Bu güveni tekrar sağlamak için karşılıklı rehin verme formülünü buldular fakat Peygamberin casusu daha önce onları bu konuda uyarmış ve rehinelere Müslümanlara verilerek anlaşma yapacaklarını söylemişti.⁴⁶⁵ Bu nedenle rehinerler de verilmeyince güvensizlik arttı.

⁴⁶⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/69; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/107.

⁴⁶¹ Buhari, Sahih, "Meğazi", 31, (No. 148).

⁴⁶² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/70; İbni Hişam, *Siret*, 3/309-310; Vakıdi, *Meğazi*, 416; Belazuri, *Ensabu'l Eşraf*, 1/593-594; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/106.

⁴⁶³ İbni Hacer el-Askalani, *el-İsabe Sahabe Ansiklopedisi*, Çev. Naim Erdoğan, (İstanbul, İz Yayıncılık, 2010), 4/562.

⁴⁶⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/70; İbni Hişam, *Siret*, 3/316-319; Vakıdi, *Meğazi*, 418-422; Taberi, *Tarih*, 2/578-579; Belazuri, *Ensabu'l Eşraf*, 1/592.

⁴⁶⁵ Nuaym b. Mesud, müslüman olmuştu fakat onun Müslüman olduğunu kimse bilmiyordu. Resulullah (sav) ona, Müşrik ittifakını bozmasını söyledi. O da "Yaparım ey Allah'ın Resülü! Fakat bana söyleyeceklerim hakkında izin ver" dedi. Resulullah (sav)'de izin verdi. O da önce Benî Kureyza'ya gitti. Orada gerekli saygıyı gördü. Onlara "Ben yiyecek için gelmedim. Sizin için endişe ettiğimden dolayı size bir fikir vermek için geldim. Benim sizi ne kadar sevdiğimi biliyorsunuz." Kureys ve Gatafan kabileleri eğer başarılı olamazlarsa ülkelerine geri dönerler fakat sizin böyle bir şey yapma şansınız yok. Bu nedenle Kureys'in ve Gatafan'ın ileri gelenlerinden bazılarını rehin almadıkça onlarla birlikte savaşmayın." diye konuştu. Adamlarda teşekkür ettiler. Nuaym daha sonra Ebu Süfyan'ın yanına gitti. "Ey Ebu Süfyan! Ben bir nasihat için sana geldim. Benî Kureyza, Muhammed ile aralarındaki anlaşmayı bozdukları için pişman olmuşlar. Anlaşmayı tekrar yapmak istiyorlar ve bunun için sizden alacakları rehinelere onlara verecekler. Eğer size adam gönderip sizden rehin isterlerse, sakın kimseyi onlara vermeyin ve onlara karşı eşrafınıza dikkat edin." Sonra Nuaym Gatafan'a gelip aynı şeyi onlara da söyledi. Yahudiler, Kureys'e elçi gönderip ittifaklarının devamı için rehine isteyince onlar Nuaym'ın sözlerini hatırladılar ve teklifi red ettiler. Teklifin red edilmesi üzerine Yahudiler de Nuaym doğru söylemiş diye düşündüler ve böylece müttefikler arasına güvensizlik girdi. (Vakıdi, *Meğazi*, 418-421; İbni Hişam, *Siret*, 416-418; Taberi, *Tarih*, 2/578; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/113-115).

Hatta Gatafan ve Süleym "Vallahi, Muhammed bize Yahudilerden daha sevgilidir ve bizce daha öncelik taşır!" demeye başladılar. Müşrik ordusu arasında güvensizlik ve ihtilaf düşmüştü.

Kuşatmanın uzaması üzerine Müşrik ordusunda yiyecek sıkıntısı baş gösterdi çünkü onlar böyle bir kuşatma savaşına göre hazırlanmamışlardı. Hatta Medine'nin hasadı toplandığından hayvanlarını otlatacakları otlak bile bulamadıklarından yanlarından getirmiş olduklarıyla yetinmeye başladılar. Müşrik ordusu, gıda ihtiyacını Hayber'den temin etmeye çalıştılar. Hayber'den 20 deve yükü arpa, hurma gönderilmişti. Bu bu gıda yardımı Müslüman devriyelerin eline geçti.⁴⁶⁶ Yiyecek stoklarının tükenmesi ve aralarında yaşanan güvensizlik üstelik hava şartlarının sertleşmesi düşman ordusunda bıkkınlığa ve geri dönmeye yönelik eğilimin güçlenmesini sağladı. Yiyecek sıkıntısı sadece Müşrik ordusunda değil Müslümanlarda da görülmüş, hatta ciddi açlık sıkıntısı çekilmişti.

Resulullah (sav), Huzeyfe el-Yeman'ı müşriklerin durumunu öğrenmek için görevlendirdi. Huzeyfe (r.a) anlatıyor: "Ahzâb gecesini biz Peygamber (sav) ile beraberdik. Çok şiddetli ve soğuk bir rüzgâra yakalanmıştık. O yerinden hiç kıpırdamıyordu; şöyle buyurdu: "Gidip düşmandan bize haber getirecek kimse yok mudur? Allah onu kıyamet gününde benimle beraber kılsın." Sükût ettik, içimizden hiç kimse cevap vermedi. Tekrar: "Düşmandan bize gidip haber getirecek kimse yok mudur? Bunu tam üç kere tekrarladı. Kimse cevap vermedi. Ondan sonra beni bizzat isimle çağırarak: 'Ey Huzeyfe! Kalk git, bize düşmandan haber getir! Onları da endişelendirme!' isimle çağırdığı için ben onun emrine itaat ettim.

Kalktım yavaş yavaş ve sessizce yürüdüm, hamamda yürür gibi. Nihayet düşmanların yakınına sokuldum. Ebu Süfyan'ı sırtını ateşe karşı tutmuş ısındığını gördüm. Oku yaya koyup hedef aldım. Peygamber (sav)'ın "Onları endişelendirme!" sözünü hatırladım. Hâlbuki atsaydım mutlaka isabet ettirecektim. Yine hamamda yürür gibi yavaş yavaş yürüyerek geri döndüm ve düşmanın durumunu kendilerine bildirdim. Bana verilen bu işi bitirdiğimde üşümeye başladım. Peygamber (sav), hemen üzerinde bulunan ve içinde namaz kıldığı fazla bir abayı bana giydirdi. Uyudum, sabah olunca şakalaşarak bana şöyle seslendi: "Kalk bakalım ey uyuşuk!"⁴⁶⁷

⁴⁶⁶ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 74.

⁴⁶⁷ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, 6586 lafız Müslim; İbni Hişam, *Siret*, 3/312-321; Vakıdî, *Meğazi*, 425-426; Taberi, *Tarih*, 2/580; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/115-117.

Kuşatmanın uzun sürmesi ve bir gece önce yaşanan fırtınadan sonra Ebu Süfyan ayağa kalkıp: "Ey Kureyşliler! Vallahi siz hiç de eğleşebileceğiniz bir mekânda değilsiniz: Görüyorsunuz develer ve atlar hep helak oldu. Kureyzaoğulları ile aramıza ayrılık girdi ve onlardan bize hiç hoşlanmadığımız şu rehin haberi geldi. Gördüğünüz gibi rüzgâr şiddetine uğradık, ne tencerede güven bırakıyor, ne ateşimizi yakıtıyor ne de çadırımızı koyuyor. Haydin bir an evvel buradan gidelim, ben gidiyorum" dedi. Sonra da bağlı duran devesine gidip, üzerine bindi ve kalkması için devesine vurdu. Deve üç kere onunla beraber sıçradı. Böylece Ebu Süfyan askerlerini geri çekti.⁴⁶⁸ Onun ayrılması ile diğerleri de ayrıldılar ve kuşatma hedefine ulaşmadan başarısızlıkla sonuçlandı. Sabah olduğunda hiçbir müşrik asker kalmadığı görüldü.

Peygamber (sav) Ahzâb günü (müşriklerin oradan ayrılmaları üzerine): "Artık biz onlara karşı gidip savaşağız, Onlar bizimle savaşmayacaklar." buyurdu.⁴⁶⁹ Yani bu Müslümanların son savunma savaşı olacaktır.

Hendek Savaşı'nda Müslümanlardan altı, Müşriklerden üç kişi öldü.⁴⁷⁰ Bu savaş sırasında Sa'd b. Muaz'ın atardamarına bir ok isabet edecek ve daha sonra kan kaybından şehit olacaktır.⁴⁷¹

Bundan sonra Müslümanların hainlik yapan Benî Kureyza Yahudilerini cezalandırması gerekiyordu.

4.1.7. Değerlendirme

Bu savaşta Müşrikler Medine'yi on beş gün kuşattılar. Kuşatma on beş gün sürmüştü fakat Makrizi 15, 20 ve hatta neredeyse bir ay sürdüğünü iddia ederken⁴⁷² Taberi 20 gün olduğunu söyler.⁴⁷³ Tarihlerin farklı olmasının nedeni, düşman kuvvetlerinin hepsinin aynı anda gelmemesinden kaynaklanabilir.⁴⁷⁴

Resulullah (sav) güçlü bir orduyu akıllı bir savunma savaşı planlayarak durdurabileceğini göstermiş oldu. Savunma savaşlarının da başarıya götürebileceği anlaşıldı. Bu savunma stratejisi Araplar arasında bilinmeyen bir yöntemdi ve düşmanın

⁴⁶⁸ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/390-411; İbni Hişam, *Siret*, 3/312-320; Taberi, *Tarih*, 2/580.

⁴⁶⁹ Buhari, *Sahih*, "Meğazi", 31, (No.145).

⁴⁷⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 431.

⁴⁷¹ Taberi, *Tarih*, 2/575-576.

⁴⁷² Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 75-76; Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 270; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/106.

⁴⁷³ Taberi, *Tarih*, 2/572.

⁴⁷⁴ Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 75-76; Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 270.

şasırmasına, hesaplarının altüst olmasına, duraksamalarına, aralarına ihtilaf girmesine yol açtı. Peygamber (sav) bir taraftan yeni savaş stratejisi uygularken diğer taraftan gönderdiği adamları aracılığıyla Müşrik toplumu arasına ihtilaf soktu. Bu arada Gatafanları da müttefiklerden ayırmak için onlarla anlaşma zemini oluşturmaya çalıştı fakat Gatafanların Medine hurmalarının üçte birini talep etmeleri üzerine bu anlaşma gerçekleşmese de onların da savaşa karşı soğumalarına yol açtı.

Bu savaş sırasında, Peygamber (sav)'ın eşi Safiye'de bir Yahudi öldürdü. Safiye, diğer Müslüman kadın ve çocuklar gibi kalede bekliyordu. Bu sırada Gazzal b. Samuel başkanlığından on kişilik bir Yahudi birliği kaleye geldi. Kalede Hasan b. Sabit 'de vardı. Hasan b. Sabit yaşlı olduğundan ve savaşmayı bilmediğinden hiçbir savaşa katılmamıştı. O da kadınlar gibi kalede bekliyordu. Hasan b. Sabit'in savaşamayacağını anlayan Safiye gizlice Yahudi askerininin arkasına dolanıp başına bir sopayla vurarak öldürdü. Başını kesip arkadaşlarına attı. Onun bu hareketi üzerine kalede savunma birlikleri olduğunu düşünen Yahudiler geri çekildiler.⁴⁷⁵ Safiye'de bu nedenle ganimetten pay almıştır.

Hendek Savaşı ile bundan sonraki Mekke ve Medine mücadelesinde inisiyatif Müslümanların eline geçti. Müslümanlar, savunmadan taarruza geçtiler. Bu savaşta düşman kuvvetleri daha çok olması ve kuşatan olmasına rağmen inisiyatif ve savaşı yönlendirme hep Rasulallah (sav)'ın elindeydi.

⁴⁷⁵ Taberi, *Tarih*, 2/577.

4.2. Hendek Savaşı'ndan Hudeybiye Antlaşması'na Kadar Gazveler

Kureyş ve müttefiklerinin Hendek Savaşı'ndaki başarısızlığı onların prestijine büyük bir darde indirdiği gibi artık Resulullah (sav) korkulan, anlaşma yapılmak istenen bir güç hâline de geldi. Arap kabileleri ise Medine'nin gücü ve otoritesinden artık sinmiş durumdaydılar. Müslümanlar da artık kendilerini daha güvende hissediyorlardı. Bölgedeki tüm çevre yollar da Müslümanların kontrolüne geçmişti.

Şimdi güvenlik problemi ortadan kalkmış bundan sonra İslam Devleti'nin otoritesini güçlendirmek ve kabileler arasında İslâm'ı yaymak gerekiyordu. Peygamber (sav), çevrede güçlü bir istihbarat ağını kurduğu gibi, sık sık bölgeye gönderdiği seriyyelerle de caydırıcı güç oluyordu.

4.2.1. Benî Kureyza Gazvesi (Zilkade 5⁴⁷⁶/Mayıs 627)

Benî Kureyza Yahudileri Medine sınırları içerisindeydi. Şehrin güneydoğusundaki ovalık bölgede oturan kabile mensupları “utum” denilen çok katlı müstahkem evlerde yaşıyor ve geçimlerini tarım ve ticaretle sağlıyorlardı.

Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'deki Arap ve Yahudi kabileleriyle yaptığı Medine Sözleşmesi denilen antlaşmaya Benî Kurayza Yahudileri, Evs kabilesinin müttefiki olarak katılmışlardı. Bu antlaşmada Yahudilerin can, mal ve din hürriyetleri garanti altına alınmakta, öte yandan Medine'ye herhangi bir saldırı sözü konusu olduğunda onların şehrin savunmasına katılmaları, Kureyş ile ve Müslümanların diğer düşmanlarıyla ittifaka girmemeleri öngörülmekteydi fakat antlaşmaya sadık kalmayıp onu bozdular.⁴⁷⁷

Hendek Savaşı'nda müşriklerin safına geçtiler. Gönderilen barış heyetine de hakaretler yağdırdılar.⁴⁷⁸

Benî Kureyza Gazvesi'ni ve burada yaşanan bu olayları anlamak için Hendek Savaşı'nı bilmek gerekir. Müslümanların nasıl bir ölüm kalım durumundan kurtulduğunu anlamadan ezbere yorumlara girmek sadece taraftarlıktır.

⁴⁷⁶ Taberi, Sefer ve Zilhicce olduğunu söyleyenlerin olduğunu da rivayet eder. (Taberi, *Tarih*, 2/593).

⁴⁷⁷ Cesim Avcı, “Benî Kureyza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/431-432.

⁴⁷⁸ Taberi, *Tarih*, 2/570-571.

“Hicretin beşinci yılında Mekke müşrikleri Yahudilerle anlaşarak 10 bin kişilik bir ordu ile Medine'ye saldırdılar. Mekke müşriklerini civardaki putperest kabileler de destekliyordu.⁴⁷⁹ Ayrıca, Medine'de bulunan Benî Kureyza Yahudilerini de yanlarına çekmişlerdi.⁴⁸⁰

Savaşı başlatanlar Medine'den sürülen Benî Nadir Yahudileriydi. Mekke'ye uğradılar. Müşrikleri kazanmak için onlara, "Sizin dininiz Muhammed'in dininden daha üstündür." diyerek de İslam'ı kötülediler. Kur'an bu olayı şiddetle eleştirir. “Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve batıla iman ediyorlar, sonra da kâfirler için “*Bunlar Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır.*” diyorlar. *Bunlar Allah’ın lanetlediği kimselerdir. Allah’ın rahmetinden uzaklaştırdığı kimseye yardımcı bulamazsın.*”⁴⁸¹ Mekkeliler ikna edildikten sonra diğer putperest Arap kabilelerini de ziyaret ederek yanlarına çektiler. Sonunda Ebu Süfyan liderliğinde 10 bin kişilik güçlü bir ordu Medine'yi kuşattı.⁴⁸²

Resulullah (sav) Ahzab gruplarının hareketini duyunca Selman-ı Farisî'nin görüşüne uyarak Medine etrafında hendek kazılmasını emretti.⁴⁸³ Müşrikler ve beraberindeki gruplar hendeği görünce, “Allah'a yemin olsun ki bu Arapların daha önce bilmediği bir tuzaktır.” dediler.⁴⁸⁴

Uzun bir kuşatma ve hendek etrafında çarpışmalar yaşandı fakat hendeği aşamayacaklarını ve havanında soğuduğunu görünce Mekkeliler kuşatmayı kaldırmaya karar verdiler. Kur'an bu olayı şöyle anlatır: “*Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir zaman size düşman orduları saldırmıştı da biz onların üzerine bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı çok iyi görür.*”⁴⁸⁵

Kuşatmayı kaldırmalarının bir diğer nedeni de müttefik orduları arasında ihtilaf ve güvensizliğin oluşmasıydı. Müttefik orduları arasında güvensizlik yaşanmasının nedeni de bizzat Resulullah (sav)'ın uyguladığı bir stratejinin sonucuydu.

⁴⁷⁹ Taberi, *Tarih*, 2/565-566; Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 85-87.

⁴⁸⁰ Taberi, *Tarih*, 2/569; Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 85-87.

⁴⁸¹ Nisa, 4/51-52.

⁴⁸² Taberi, *Tarih*, 2/565-566; Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 85-87.

⁴⁸³ Taberi, *Tarih*, 2/566; Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 85-87.

⁴⁸⁴ Taberi, *Tarih*, 2/574.

⁴⁸⁵ Ahzab, 33/9.

Nuaym b. Mesud Müslüman olup Peygamber (sav)'ın yanına gelince Medine'yi kuşatan orduyu birbirine düşürebilmek için izin istedi. Peygamber (sav)'de izin verdi. O, önce Yahudilerin yanına giderek müşriklere güvenmemeleri gerektiğini, kuşatmayı kaldırıp gittiklerinde Muhammed ile baş başa kalacaklarını bu nedenle rehineler istemelerini söyledi. Ardından müşriklere gelerek Yahudilere güvenmemeleri gerektiğini, Muhammed'le anlaştıklarını ve rehineler isteyeceklerini, ama bu rehineleri Muhammed'e teslim edeceklerini söyledi. Yahudiler, rehineler isteyince müşrikler Nuaym b. Mesud'un doğru söylediğini düşünüp vermediler. müşrikler rehine vermeyince de Yahudiler Nuaym b. Mesud'un doğru söylediğini düşündüler. Böylece Yahudilerle müşrikler birbirine düştüler ve birlik dağıldı.⁴⁸⁶

Bu olay, Benî Kureyza kuşatması sırasında neden diğer Yahudilerin, Mekkelilerin ve İslam karşıtlarının yardım etmediğini de açıklamaktadır çünkü aralarına ihtilaf girmişti. Aslında Hendek Savaşı'nda Müslümanlar için en büyük tehlike dışarda bekleyen on bin kişilik müşrik ordusu değil içerdeki Yahudilerdi çünkü onlar, Müslümanlara içerden saldırabilirdi.⁴⁸⁷

Benî Kureyza daha önce de Nadîroğulları kuşatması sırasında Müslümanları arkadan vurmak üzere hazırlığa girişmiş, Hz. Peygamber bu nedenle Benî Nadîr kuşatmasını kaldırıp Benî Kurayza üzerine yürümek zorunda kalmıştı. Sonunda Benî Kurayza barış teklif etmiş, Nadîroğullarına yardım etmemek şartıyla barış teklifleri kabul edilmişti. Bu defa Hendek kuşatmasında savaş suçu işlemeleri, kendilerine savaş ilan etmek için yeterli bir sebepti çünkü güvenilirliklerini tamamen kaybetmişlerdi. "Kurayza'nın Medine'de kalması sürekli bir tehlike arz ediyordu. Medine'den gitmelerine izin vermekse Hayber'deki İslam karşıtı entrika yuvasını güçlendirmekten başka bir işe yaramayacaktı."⁴⁸⁸

Şu rivayet, o sırada Müslümanlara yönelen tehdidin büyüklüğünü ve Benî Kureyze'nin antlaşmayı bozmasından dolayı duyulan korkunun boyutlarını çok güzel şekilde tasvir ediyor: Resulullah (sav) haberi duyunca Evs kabilesinin lideri Saad b. Muaz, Hazreç kabilesinin lideri Saad b. Ubade ile birlikte Abdullah b. Revaha ve Havvat b. Cubeyri göndererek şöyle buyurdu: "Gidin bakalım! Bunlara ilişkin olarak duyduğumuz şeyler doğru mudur? Değil midir? Eğer söylenenler doğruysa sadece

⁴⁸⁶ Taberi, *Tarih*, 2/578-579.

⁴⁸⁷ Vehbe Zuhayli, *et-Tefsirü'l-Münir*, Çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, (İstanbul: Risale Yayınları, 2013), 11/272-274.

⁴⁸⁸ İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 227.

benim anlayacağım şekilde gizlice anlatın, halka duyurmayın. Ama eğer bize verdikleri sözde duruyorlarsa bunu halka duyurun." (Bu sözler, Peygamber efendimizin bu haberin nefislerde bırakacağı kötü etkilerden endişelendiğini gösteriyor.)

Heyet Benî Kureyzanın bulunduğu yere gelince onları duyduklarından daha beter bir durumda gördüler: "Resulullah da kimdir? Muhammed'le aramızda herhangi bir antlaşma, bir sözleşme yoktur." dediler. Bunun üzerine heyet döndü ve durumu Resulullah (sav)'e açıklamadan işaretle bildirdiler. Bunun üzerine Resulullah (sav) "Allahu ekber, müjdelers olsun ey Müslümanlar!" buyurdu. (Kötü haberin saflarda yayılmasına karşın Müslümanlara güven aşılamak için böyle davranmıştı.)⁴⁸⁹

İşte, o kabilelerden Benî Kureyza Yahudileri Mekkeli müşriklerle ittifak kurdu. Böylece Müslümanlar iki ateş arasında kalmış oldu. Hâlbuki daha Peygamberimiz (sav)'ın Medine'ye geldiği ilk yıllarda Yahudilerle Medine Sözleşmesi yapılmış, Medine'ye bir saldırı olduğundan ortak karşı çıkılacağına karar verilmişti fakat onlar yapılan ittifak antlaşmasına aykırı hareket ettiler.

Şibli Numani olayı şöyle anlatır: Daha önce anlatıldığı üzere Hz. Peygamber (sav) Medine'ye yerleştiği ilk günlerde, Yahudilerle Antlaşmalar yapmıştı. Onların canı, malı, dini güven altına almıyor, her konuda serbestlik veriliyordu.

Benî Kureyzâ makam ve mevki bakımından Benî Nadîr'den daha aşağı derecedeydi. Yani Benî Nadîr'in bir adamı Benî Kureyzâ'nın bir adamını öldürmüştü kan bedeli olarak sadece yarım fidye ödüyordu. Bunun aksine, Benî Kureyzâ'dan biri Benî Nadîr'in bir adamını öldürmüştü Kureyzâoğulları kan bedeli olarak Benî Nadîr'e tam fidye ödüyordu. Hz. Peygamber, Kureyzâoğullarına lütufta bulunarak onları Benî Nadîr'le aynı dereceye çıkardı fakat Kureyş, Yahudilere mektup yazarak bir taraftan tehdit, bir taraftan mal mülk vaat ederek başkaldırmaya ikna etmişti. Hz. Peygamber (sav) bu gruplardan sözleşmelerini yenilemelerini istedi. Benî Nadîr Yahudileri reddettiler ve sürgün edildiler. Benî Kureyzâ Yahudileri ise antlaşmalarını tazelediler. Nitekim onlara güvence verildi ve huzurları sağlandı.

Sahîh-i Müslim'de bu olaylar kısaca şu ifadelerle anlatılmaktadır: "Benî Nadîr ve Benî Kureyzâ Yahudileri Hz. Peygamberle savaştılar. Bunun üzerine Hz.

⁴⁸⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/308-309.

Peygamber, Benî Nadîr Yahudilerini sürgün etti, Kureyzâ Yahudilerini ise Medine'de bıraktı, onlara ikramlarda bulundu."

Benî Nadîr Yahudileri sürgün edilince büyük liderleri Huyey b. Ahtab, Ebu Râ-fi, Selâm b. Übeyy el-Hakîk Hayber'e yerleştiler ve oranın da liderleri oldular. Hendek Savaşı, işte bu adamların tahriklerinin sonucu ortaya çıktı. Arap kabileleri arasında dolaşarak bütün bölgede fitne ateşini körüklediler. Kureyş'le de birleşerek Medine'ye saldırdılar.

O sırada Benî Kureyzâ, anlaşmasına bağlı duruyordu fakat Huyey b. Ahtab onları tehdit ederek anlaşmalarını bozdurdu ve onlara, "Allah korusun eğer Kureyş böyle bir saldırıdan ve savaştan vazgeçerek çekip giderse sizi bırakıp Hayber'e gitmeyeceğim." diye söz verdi. Nitekim bu sözünde de durdu. Kureyzâ Yahudileri, Hendek Savaşı'na fiilen katıldılar. Hz. Peygamber'in mübarek eşleri korunmaları için kaleye gönderilmişlerdi. Kureyzâoğulları ihanet edip onlara saldırmak istedi.

İsyan etme suçuyla sürgün edilmiş olan Huyey b. Ahtab bütün Arapları tahrik ederek Hendek Savaşı' nı ortaya çıkarmıştı. Benî Kureyzâ Yahudileri ise onu yanlarına alıp getirdiler. Bu ise savaşın kıvılcıymıydı.⁴⁹⁰

4.2.1.1. Savaş başlıyor

Hendek Savaşı'ndan sonra Resulullah (sav) evine geldi. Bu sırada Cibril geldi ve "Allah sana Benî Kurayza üzerine yürümeni emrediyor. Ben de onlara doğru gidiyorum. Kalelerini sarsacağım." dedi. Bunun üzerine Resulallah (sav) Bilal'e, "Resulullah; size ikinci namazını⁴⁹¹ Benî Kurayza bölgesinde kılmanızı emrediyor." diye duyuru yapmasını emretti.⁴⁹²

Resulullah (sav) Medine'de yerine Abdullah b. Ümmü Mektum'u vekil olarak bırakıp, Hz. Ali'ye bayrağı vererek Benî Kureyza'ya gönderdi. Arkasından kendisi hareket etti.⁴⁹³ Hz. Ali, kalelerine yaklaştığında onların Resulullah (sav) için ağza alınmadık kötü sözler söylediğini duydu.⁴⁹⁴ Resulullah (sav), Benî Kureyzalıların

⁴⁹⁰ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Yusuf Karaca, (İstanbul: Milli Gazete-İz Yayıncılık, 2005), 275; İbni Hişam, *Siret*, 3/307-309.

⁴⁹¹ Buhari ve Müslim'de rivayet edilen hadiste "öğle namazı" olarak geçer. (Buhârî, *Sahih*, "Meğâzi" 30 (4119) ve Müslim, *Sahih*, "Cihâd" 23 (69). Bazıları ise "Öğle namazı" yerine "İkinci namazı" ibaresini kullanmışlardır. M üsa b. Ukbe, M uhammed b. İshâk b. Yesar ve başka meğâzî âlimleri de böyle demişlerdir. (Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/105).

⁴⁹² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/76; Taberi, *Tarih*, 2/581; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/118.

⁴⁹³ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/115.

⁴⁹⁴ Taberi, *Tarih*, 2/582; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/112.

kalelerinin yanına geldi. Olanca sesiyle onların eşrafından birkaç kişiye seslendi ve sesini onlara duyurdu: “Ey Yahudi topluluğu! Allah'ın azabı üzerinize indi ve sizi rüsvay etti!” dedi.⁴⁹⁵

Müslümanlar, Benî Kureyza Yahudilerini 3000 piyade ve 36 süvari ile 25 gün kuşatma altında tuttu⁴⁹⁶ çünkü artık bu saatten sonra onlara güvenemez, aynı şehri paylaşamazlardı. İbn İshak olayı şöyle anlatır: Resulullah (sav), Benî Kurayza'yı yirmi beş gece kuşatma altında tuttu ve kuşatma onları güç duruma soktu. Allah, onların kalblerine korku saldı.⁴⁹⁷

Kuşatmanın uzun sürmesi üzerine, savaşı kaybettiklerini anladıklarından teslim olma ve barış yapma girişimlerinde bulundu. Bunun üzerine, Benî Kurayza Yahudileri, Peygamberimiz (sav) ile konuşmak üzere Nebbaş b. Kays'ı gönderdiler.

Nebbaş: "Yâ Muhammed! Benî Nadîr Yahudilerinin teslim oldukları gibi, mallar ve silahlar senin olsun! Kanımızı dökme, esirge! Kadınlarımız ve çocuklarımızla birlikte memleketinden çıkıp gidelim. Her çeşit silah hariç olmak üzere, her aile için bir devenin taşıyabileceği şeyleri götürmemize müsaade et!" dedi.

Resulullah (sav), Nebbaş'ın bu teklifini kabul etmedi.

Nebbaş: "Öyleyse kanlarımızı esirge, dökme! Kadınlarımızla çocuklarımızı bize teslim et. Develere mal yükleyip götürmek de bize gerekmez. " dedi.

Resulullah (sav): "Hayır! Kayıtsız şartsız hükmüme boyun eğmekten ve teslim olmaktan başka çareniz yok!" buyurdu.

Nebbaş, Resulullah (sav)'den aldığı cevapla adamlarının yanına döndü. Onlar, kayıtsız şarsız teslim olma teklifini kabul etmediler. Bunun üzerine arabulucuk formülüne başvurdular.⁴⁹⁸

4.2.1.2. Arabuluculuk girişimleri

Allah, onların kalblerine korku saldı. Kuşatma onlara ağır geldi. Sonra onlar, Resulullah (sav)'a şöyle bir haber gönderdiler: Bize Ebu Lübabe b. Abdü'l-Münzir'i, (Benî Amr b. Avfin kardeşini) gönder ki bizim durumumuz hakkında kendisine

⁴⁹⁵ İbni Hişam, *Siret*, 3/322; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/121.

⁴⁹⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/76.

⁴⁹⁷ İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/121; Taberi, *Tarih*, 2/583.

⁴⁹⁸ Vâkıdî, *Megâzî*.434-435; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/333.

danışalım. Kurayzaoğulları, Evs kabilesinin müttefikleri idiler. Resulullah (sav) da Ebu Lübabe'yi onlara gönderdi.⁴⁹⁹

Kaleye gelen Ebu Lubabe'yi önce ağlayan kadın ve çocuklar karşıladı. Ondan yardım dilediler. Onların bu durumunu gören Ebu Lubabe'nin kalbi yumuşadı. Bu sırada “ Ey Ebu Lübabe! Muhammed'in hükmüne razı olmamıza ne dersin?” diye sordular. O da “Evet” (Böyle derken eliyle kendi boğazına işaret edip, öldürüleceklerini ima etti.)

Bu hareketi yaptıktan sonra Resulullah (sav)'e ihanet ettiğini anladı. Bunun üzerine Resulullah (sav)'e uğramadan direk Mescid-i Nebevi'ye gidip kendisini bir direğe bağladı ve şöyle dedi: "Allah, benim işlediğim suçtan ötürü tevbeni kabul edinceye kadar buradan ayrılmayacağım." ve Allah'a da şu sözü verdi: "Asla Benî Kurayza yurduna adım atmayacağım. Allah'a ve Resûlü'ne hıyanet ettiğim bir belde ebediyen görünmeyeceğim."⁵⁰⁰ Bunun üzerine; Ebu Lübabe hakkında şu ayet indi: "*Ey inananlar! Allah'a ve Peygambere karşı hainlik etmeyin. Size güvenilen şeylere bile bile hıyanet etmiş olursunuz.*"⁵⁰¹

İbn Hişam şöyle demiştir: Ebu Lübabe kendini altı gece direğe bağlı tuttu. Her namaz vaktinde karısı yanına gelip bağlarını çözüyor, o da abdest alıp namazını kıldıktan sonra yine onu direğe bağlıyordu. Bu durum, tevbesinin kabul edildiğinin Allah tarafında şu ayetin indirilmesine kadar devam etti.⁵⁰² "*Diğerleri de suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötü ile karıştırmışlardı. Allah'ın, onların tevbesini kabul etmesi umulur çünkü O bağışlayandır, merhamet edendir.*"⁵⁰³

Benî Kureyza yapacak bir şey olmadığını görünce Resulullah (sav)'ın hükmüne boyun eğdiler. İbn İshak ise olayı şöyle anlatır: Resulullah (sav)'ın hükmüne boyun eğdiler. Bunun üzerine Evs kabilesi: "Yâ Rasûlallah! Bunlar, Hazrecîlerin değil, bizim müttefiklerimizdir. Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün müttefikî olan Benî Kaynuka Yahudileri hakkında yaptığın muameleyi biliyorsun: Onların 400 zırhlı, 300 de silahsız savaş erlerini, Abdullah b. Übeyy'e bağışlamıştın."⁵⁰⁴ Bu müttefiklerimiz,

⁴⁹⁹ Taberi, *Tarih*, 2/584.

⁵⁰⁰ Vakîdî, *Megâzî*, 438-441; İbni Hişam, *Siret*, 3/325-327; Taberi, *Tarih*, 2/584-585; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/117.

⁵⁰¹ Enfâl, 8/27.

⁵⁰² İbni Hişam, *Siret*, 3/325-327; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/121-122; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/76.

⁵⁰³ Tevbe, 113/102.

⁵⁰⁴ İbni Hişam, *Siret*, 3/328-329; Taberi, *Tarih*, 2/586.

antlaşmalarını bozmak suretiyle yapmış oldukları şeylere pişman olmuşlardır. Onları bize bağışlayıver!" dediler. Peygamberimiz (sav) susuyor, konuşmuyordu. Evsîler bu husustaki isteklerini ısrar derecesine vardırıdılar ve hepsi birden konuşmaya başladılar.

Bunun üzerine, Peygamberimiz (sav): "Ey Evs topluluğu! İçinizden birisinin onlar hakkında hakem olup hüküm vermesine razı mısınız?" diye sordu. Evsîler: "Evet! Razıyız!" dediler. Resulullah (sav) : "Bu iş, Benî Kurayzaların istekleri üzerine, Sa'd b. Muaz'a havale edilmiş bulunmaktadır." buyurdu.⁵⁰⁵

Benî Kurayza Yahudileri, teslim olmaktan başka çare kalmadığını anladılar. Kendileri hakkında onun vereceği hükme göre teslim olmak üzere, bir hakem tayinini istediler. Resulullah (sav): "Ashabımdan, istediğiniz kimseyi hakem seçiniz!" buyurdu. Benî Kurayza Yahudileri, Sa'd b. Muaz'ı hakem seçtiler ve: "Yâ Muhammed! Biz, Sa'd b. Muaz'ın hükmüne göre ineceğiz ve teslim olacağız!" dediler. Resulullah (sav): "Peki, onun hükmüne göre ininiz, teslim olunuz." buyurdu. Böylece kendisine ait bir yetkiyi, Sa'd b. Muaz'a bıraktı.⁵⁰⁶ Zaten yukardaki rivayete göre de Benî Kureyzaların tercihi üzerine Sa'd b. Muaz'ı görevlendirdiğini beyan ediyor.

Yahudiler yine uyanıklık gösterip Peygamberimiz (sav)'ın merhametine sığınmak yerine eski müttefikleri olan ve Medine'nin ileri gelen liderlerinden Sa'd b. Muaz'ı kendileri için hakem olmasını kabul ettiler. Sa'd, Hendek Savaşı sırasında yaralanmıştı ve yaralı hâliyle olay yerine getirildi. Bu yarası daha sonra şehadetine neden olacaktır.

Benî Kurayza, Resulullah (s.a.v.)'in kendileri hakkında vereceği hükümle hükmetmesi için Sa'd b. Mu'âz'm hüküm vermesine razı oldular.⁵⁰⁷ Hatta Vakıdî'nin belirttiğine göre Sa'd, savaş alanına geldiğinde iki tarafa da (yani Resulullah ve Evs) vereceği karara uyup uymayacaklarını sorduğunu ve onların da kabul ettiğini belirtir.⁵⁰⁸

Hâlbuki Sa'd, aldığı yaralarla ölmek üzereydi. Yani ölüm anındaki bir insan artık sadece hesabı düşünürdü. Yahudiler, Sa'd b. Muaz'ın hakemliği dışında başka bir Evslinin hakemliğini tercih etselerdi büyük olasılıkla bağışlanırlardı çünkü

⁵⁰⁵ Vâkıdî, *Megâzî*, 2/442; İbni Hişam, *Siret*, 3/328-330; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/77; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/123; İbni Hişam, *Siret*, 3/328-329; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/77; Taberi, *Tarih*, 2/586.

⁵⁰⁶ Mustafa Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/343; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/120.

⁵⁰⁷ İbni Hazm, *Cevamiu's Sire*, Çev. M. Salih Arı, (İstanbul: Çıra Yayınları, 2004), 189; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/120.

⁵⁰⁸ Vakıdî, *Megâzî*, 2/443-444.

Evs'liler, Resulullah (sav)'den müttefiklerinin bağışlanması için ricada bulunuyorlardı. Ama Allah, Yahudilerin basiretini bağlamıştı. Âişe (r.a) şöyle demiştir: Sa'd ibni Muâz Hendek gününde vuruldu. Ona Kureyş'ten Hıbbân ibnu'l Arıka denilen bir adam ok atmış ve kol damarından yaralamıştı. Peygamber (sav) ona mahsus bir çadır kurdurdu.⁵⁰⁹

Şu'be şöyle rivayet eder: Kureyzaoğulları, Sa'd b. Muâz (r.a.)'ın hükmüne razı olmak kaydıyla kaleden inip teslim oldukları vakit, Resulullah (sav), Sa'd'a yanına gelmesi için haber salmıştı. Sa'd, bir merkebin üzerinde Efendimizin yanına geldi. Mescide yaklaştığında Resulullah (sav): "Seyyidinize (veya hayırlınıza) ayağa kalkın", buyurup sonrada "Şu Yahudiler, senin vereceğin hükme razı olarak kale'den indiler." buyurdu.⁵¹⁰

4.2.1.3. Teslim olmaları

Benî Kureyza, 25 günlük bir muhasaradan sonra teslim oldu. Hükümlerini de eski müttefikleri Sa'd b. Muaz verdi çünkü Yahudiler, eski dostları olan Sa'd'ın, kendileri hakkında karar vermesini istemişlerdi. Onlar, eğer Peygamberimiz (sav)'ın merhametine sığınsalardı, sadece Medine'yi boşaltmakla yetineceklerdi fakat onlar Sa'd'ın kendileri lehine bir karar vereceğini umduklarından, onun hakemliğini kabul ettiler.

Sa'd, karar vermeden önce Evs kabilesine vereceği karara uyup uymayacaklarını sordu. Onlar olumlu cevap verince, Resulullah (sav)'ın de uyup uymayacağını sorunca o da kabul etti.⁵¹¹ Bunun üzerine savaşçıların öldürülmesi, kadın ve çocukların esir edilmesi, malların Müslümanlar arasında bölüştürülmesi kararını verdi.⁵¹²

Buhari'de olay şöyle anlatılır: "Kurayza ahalisi Sa'd b. Muâz'ın hükmüne indiler. Peygamber (sav) Sa'd b. Muâz'a haber gönderdi. Sa'd bir merkep üzerinde geldi. Sa'd mescide yaklaşınca Peygamber oradaki Ensâr'a hitaben: "Haydi, seyyidinize -yahut hayırlınıza- ayağa kalkınız (Onu karşılayıp bineğinden indiriniz.)" buyurdu.

Sonra Sa'd'a: "Şunlar (yani Kurayzaoğulları) senin kendileri hakkında

⁵⁰⁹ Buhari, "Megazi", 32 (No:158).

⁵¹⁰ Taberi, *Tarih*, 2/587.

⁵¹¹ Taberi, *Tarih*, 2/587.

⁵¹² Daha geniş bilgi için, İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/201-219.

vereceğin hükme razı olup kalelerinden indiler!" buyurdu.

Sa'd da onlar hakkında şu hükmü verdi: "Bunların harp edenlerini öldürürsün; kadınları ve çocuklarını da esir edersin!" dedi.⁵¹³

Kararı duyan Resulullah (sav): "Onlar hakkında Allah'ın hükmü ile⁵¹⁴ -yahut-Melik'in hükmüyle yargıladın." başka bir rivayette de şöyle dediği söylenir: "Sen onlar hakkında Allah'ın yedi gök üzerinden veridiği hükümle hükmettin."⁵¹⁵ buyurdu. Hadis, Buharî ve Müslim'in ittifakla rivayet ettiği bir haberdır.⁵¹⁶

Sahihi Müslim'e baktığımızda yine benzer bir hadisin farklı bir isnatla rivayet ettiğini görmekteyiz: ...Ben Ebu Saîd-i Hudrî'yi şunu söylerken işittim: Kureyzalılar (kalelerinden) Sa'd b. Muâz'ın hakemliğinin kabul edilmesi üzerine indiler. Bunun üzerine Resûlullah (sav) Sa'd'a haber gönderdi. O da bir merkep üzerinde yanlarına geldi. Mescide yaklaşıncı Resûlullah (sav) Ensâr'a: "Ulunuza (yahut en hayırlınıza) ayağa kalkın!" buyurdu. Sonra: "Gerçekten bunlar senin hükmüne razı oldular!" dedi.

Sa'd: "Harbe yarayanlarını öldürülsün; kadın ve çocukları da esir edilsin!" dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) "Allah'ın hükmü ile hükmettin!" ve galiba "Melik'in hükmü ile hükmettin." buyurdular, İbnü'l-Müsenâ: "Ve galiba Melik'in hükmü ile hükmettin buyurdu." cümlesini zikretmedi.⁵¹⁷ Diğer hadisler de Buharideki gibidir.

Ancak, İbn Hişâm'ın bize açıkça bildirdiğine göre onlar, müttefiklerinden Evsli bir Müslüman olan Sa'd b. Mu'âz'ın hakemliğini talep etmişlerdi. Onlar bu kararı alırken herhâlde daha önce müttefiki olan Kaynuka Yahudileri lehine cesaret ve azimle arabuluculuk yapan Hazrecli Abdullah ibni Ubey'in davranışını dikkate almışlardı. Resulullah (sav) bu hakemliğe razı oldu.⁵¹⁸

⁵¹³ Buhari, "Megazi", 32 (No: 157).

⁵¹⁴ Bazı hadislerde Peygamberimizin Sa'd (ra), Tevrat ayetine göre hüküm verince (Tevrat, Tesniye, Bab: 20, Ayet: 10-15) "Sen Allah'ın hükmüyle hükmettin". "Bu semavî bir karardır" buyurdu. Bunu söylerken Hz. Peygamber (sav), Tevrat'ın yukarıda naklettiğimiz hükmüne işaret ediyordu. Yoksa bazıların bu kararın Allah tarafından Resulullah'a bildirilen bir karar olduğu şeklindeki yorumu değildi. Yani daha önce Allah tarafından Hz. Musa'ya indirilmiş bir hükme göre karar verdiğini belirtmiş oluyordu.

⁵¹⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/77; Taberi, *Tarih*, 2/588.

⁵¹⁶ Zehebi, *Tarihül İslam*, 3/464-466; Buharî, *Sahih*, çev. Mehmet Sofuoğlu, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987), "Meğazî", 32 (No.157); Muslum, *Sahih*, "Cihad", 22 (No.64-1768); Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız, (İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2017), 3/119-123; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/77.

⁵¹⁷ Müslim, "Cihad", 22, (No. 64-1768).

⁵¹⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 488.

Bütün bu rivayetler bize Yahudilerin eski müttefikleri olan Evs kabilesinden birisinin hakemliğini kabul ettiğini ve Evs kabilesinden birisinin vereceği hüküm karşılığında Sa'd b. Muaz teslim olduğunu göstermektedir.⁵¹⁹ Onlar, daha önce Benî Kaynuka Yahudileri lehine Hazreçlilerin şefaatte bulunmasından cesaret almış ve böyle bir sonucu eski müttefiklerinden bekliyorlardı. Aslında Sa'd b. Muaz dışında başka bir Evs'li olsaydı karar bekledikleri şekilde olacaktı. Ama Sa'd b. Muaz, aldığı yaralardan öleceğini biliyordu. Bu nedenle kimsenin kınamasından artık korkmuyordu. Allah'ın yanına Resulünü memnun eden bir kararı alarak ve böyle ağır bir kararın tüm sorumluluğunu üstlenerek gitmek istiyordu.

4.2.1.4. Kureyzaoğulları neden teslim oldu?

Yani Benî Kureyza'nın teslim olmasının nedeni daha önceki Benî Nadir olayından dolayıdır ve aynı sonucu bekliyorlardı. Bir anlamda yaşama ümitleri vardı. Böyle bir hükümle karşılaşacaklarını bilselerdi teslim olmaz, ölümüne savaşırlardı. Hüküm verildikten sonra da hükme razı oldular çünkü kendi seçtikleri hakemin kararına uyulmuştu. Ayrıca teslim olduklarından artık yapabilecekleri bir şey kalmamıştı.

Teslim olmalarını sağlayan diğer etken de erzaklarının tükenmesiydi. Uzun süreli kuşatmadan dolayı erzaksız kalmış, savaştıkları güçleri kalmamıştı. Resulullah (sav)'ın onların sorunlarını çözmek için hakem teklifini kabul etmesi, Resulullah'ın merhametini gösterir fakat onların yanılışı Sa'd b. Muaz'ı hâkem kabul etmeleri idi. Kaynaklar, Resulullah (sav)'ın Sa'd'ın kararlarına müdahale etmediğini gösterir.

Kaldı ki teslim olmasaydılar da zaten bir süre sonra savaşı kaybedeceklerdi. Teslim olma, onlara müzakere ve pazarlık şansını veriyordu ama onlar bu şansı iyi değerlendiremediler. Yani alınan kararı zulüm ve vahşet olarak tanımlayanlar, Peygamberin gösterdiği bu pazarlık ve kurtuluş şansını neden görmezler. Zaten bu şans verilmezse bir süre sonra orası alınacaktı. Yani Kureyza teslim olmasaydı alınmayacak mıydı? Onların yenileceği artık kesindi. Onlar, kendilerine uzatılan merhamet elini görmediler. Resulullah (sav)'den af dilemediler.

Vakıdî'de bu konudaki rivayet aslında bizim sorunumuzu çözmektedir: Sa'd b. Muaz vereceği hükme razı olacakları hakkında her iki taraftan da (Evs ve Resulullah) böylece kesin söz aldıktan sonra, Benî Kurayza Yahudilerinin

⁵¹⁹ Vakıdî, *Megâzî*, 442-444; İbni Hişam, *Siret*, 3/328-330; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/108.

kalelerinden inip teslim olmalarını ve silahlarını bırakmalarını emretti. Benî Kurayza Yahudileri emri yerine getirdiler.⁵²⁰ Bu bilgi, Benî Kureyza'nın hâkemleri olan Sa'd'a güvenerek ve onun kendileri için iyi bir karar vereceğine inanarak teslim olduğunu göstermektedir.

Normal şartlarda aman dileyen ve teslim olan öldürülmez fakat Kureyzaoğulları aman dileyerek teslim olmadılar. Onlar Sa'd b. Muaz'ın kendileri hakkında verecekleri hakemliği kabul ederek, yani onun vereceği karara uyacaklarını söyleyerek ve üstelik teslim şartlarında böyle bir şart öne sürerek kapılarını açtılar. Dolayısıyla aman dilemiş olmadılar. Hâkemin kararına göre de cezalandırıldılar.

Peki, neden Yahudilere seçme hakkı verildi? Bir suçlu neye göre yargılanabileceğini seçme hakkına sahip midir?

Yahudilere seçme hakkının verilmesi onların teslim şartından olmasıdır. Teslim olurken haklarında bir karar verilmesi için Evs kabilesinden birisinin hâkemliğine razı olarak teslim olmuşlardı. Burada tüm karar hâkemin yetkisindeydi. Hâkem serbest bırakmalarını isteseydi o da gerçekleşecekti. Yani Evs'in lideri Sa'd b. Muaz'ı hâkem kabul ettiklerini söyleyerek teslim olmuşlardır. Bu şartları da Resulullah (sav) kabul etmişti. Ayrıca teklif edilen Sa'd b. Muaz ismini de kabul etmişlerdi. Dolayısıyla Sa'd b. Muaz'ın verdiği karar uygulanmıştır. Yani onlar doğrudan Resulullah (sav)'e gidip rica etselerdi sonuç farklı olabilirdi.

4.2.1.5. Yahudilere verilen ceza

Tüm dünyada vatana ihanetin cezası ölümdür. Medine, ortak vatandır ve Medine'nin dış saldırılara karşı savunulması gerekmektedir. Bu kural Medine Sözleşmesi'nde ortaya konulmuştur fakat Benî Kurayza, bu en basit hukuk kuralını ihlal ederek Medine'ye saldıran Mekkelilerle ittifak yaptı. Mekkeliler dışarıdan, Kureyza ise içeriden saldırarak ve Müslümanları yok edeceklerdi. Müslümanlar gerçekten iki ateş arasında kalmışlardı. Savaş kazanılınca hem Kureyzaoğullarının cezalandırılması ve hem de ileride tekrar yaşanabilecek böyle bir zaafiyetin ortadan kaldırılması için sorunun köklü çözülmesi gerekiyordu.⁵²¹ Bunun üzerine Hendek Savaşı'ndan sonra ordu dinlenmeden Kureyzaoğullarının yurduna vardı ve kuşattılar. Kuşatmanın uzun sürmesi üzerine teslim olmaya karar verdiler.

⁵²⁰ Vâkıdî, *Megâzî*, 443-444, M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/348-349.

⁵²¹ Olayı Hendek Savaşı'nda geniş bir şekilde açıklayacağımız için burada bu kadar bilgi vermemiz yeterli.

Zehebi, Tarih kitabında Sa'd b. Muaz'ı Yahudilerin seçtiğini rivayet eder: Yahudiler, kendilerini yargılamak için bir adam istediklerinde Peygamber (sav) onlara, "Ashabımdan dilediğinizi seçin." buyurdu. Onlar da Sa'd b. Muâz'ı seçtiler. Resulullah (sav)'de bunu kabul etti. Böylece Yahudiler, Sa'd'ın hakemliğini kabul ederek kaleden indiler. Resulullah (sav) onların silahlarının toplanmasını emretti. Silahlar, Resulullah (sav) çadırına yığıldı. Yahudilerin toplanması emrini verdi. Elleri arkalarına birleştirilip bağlandı ve Üsâme (r.a.)'ın evine konuldular. Resulullah (sav), Sa'd'a gelsin diye haber saldı.⁵²²

Belazuri ise verilen kararı şu şekilde ifadelendirir: "Etek kılları usturaya gelen erkekler öldürülecek, kadınlarla çocuklar esir alınacak ve malları Müslümanlar arasında taksim edilecektir."⁵²³ başka kaynaklarda ise "savaşçıların öldürülmesi" şeklinde geçer. O kaynaklar diğer bölümde geçtiği için tekrarlamıyoruz.

Bu savaşta çocuk olduğundan kurtulmuş olan bir Benî Kureyzalı kaynaklarda şöyle rivayet etmektedir: Atıyye el-Kurazı (r.a) şöyle demiştir: "Ben, Benî Kureyza esirlerindendim. Müslümanlar bakıyorlar, (eteğinde) kıl bitenleri öldürüyorlar, bitmeyenleri öldürmüyorlardı. Ben kıl bitmeyenlerdendim." Atıye el-Kurazi şöyle dedi: "eteğimi açtılar, kıl bitmemiş olduğunu görünce beni esir saydılar."⁵²⁴

Bazı kitaplar, Sa'd'ın onlara Tevrat'a göre mi? Kur'an'a göre mi? Hüküm vereyim sorusunu sorduğunu söyleseler de biz temel kaynaklarda böyle bir rivayet görmedik. Doğrudan onların kitabından kararı verdi. Onlar da böyle bir karara itiraz etmediler.

Tevrattaki İlgili Ayet: 10 *"Bir kente saldırmadan önce, kent halkına barış önerin. 11 Barış önerinizi benimser, kapılarını size açarlarsa, kentte yaşayanların tümü sizin için angaryasına çalışacak, size hizmet edecekler. 12 Ama barış önerinizi geri çevirir, sizinle savaşmak isterlerse kenti kuşatın. 13 Tanrınız RAB kenti elinize teslim edince orada yaşayan bütün erkekleri kılıçtan geçirin. 14 Kadınları, çocukları, hayvanları ve kentteki her şeyi yağmalayabilirsiniz. Tanrınız RAB'bin size verdiği*

⁵²² Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/448-464; Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/122-123.

⁵²³ Belazuri, *Ensabü'l Eşraf*, Çev. Hikmet Akdemir, (İstanbul: Harf Yayınları, 2018), 595.

⁵²⁴ Ebu Dâvûd, *Sunen*, Çev. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, (İstanbul: Şamil Yayınları, 1987), "Hadler", 18 (No. 4404-4405).

düşman malını kullanabilirsiniz. 15 Yakınınzdaki uluslara ait olmayan sizden çok uzak kentlerin tümüne böyle davranacaksınız.”⁵²⁵

Durumu bütün yönleriyle değerlendirmeyenler, Kurayzaoğullarına uygulanan bu hükmü ağır bulabilirler. Ancak mesele iyice düşünülünce kararın yerinde olduğu anlaşılır çünkü bu Yahudi kabileleri, Müslümanların müttefiki idiler. Saldırgan yabancı güçlere karşı Müslümanlarla birlikte Medine’yi savunacakları konusunda ittifak yapmışlardı. Kendilerinden önce sözlerinde durmayan Kaynuka ve Nadiroğullarının sürgün edilmiş olmalarından da ibret almamış, onlardan çok daha büyük bir hıyanet içine girerek Müslümanları tamamen imha etmek üzere gelen birleşik müşrik ordusuyla birleşmişlerdi. Eğer savaşta öteki taraf galip gelseydi Müslüman erkekler kesin olarak öldürülecek, çocukları ve kadınları esir edilecekti. Hıyanetin cezası ölümdür. Yapılan suçu dengiyle cezalandırmak adalete uygundur. Kurayzaoğullarına kendi kitaplarının bu hükmü uygulanmıştır. Bir kavme kendi yasalarını uygulamak zulüm değil adalettir...⁵²⁶

Doğubilimci Wensinck, hangi ulus söz konusu olursa olsun, en uygar toplulukların bile, Benî Kurayzalıların durumunda aynı cezayı vereceklerini güzel bir biçimde dile getirmektedir: “Resulullah (sav) vaktiyle Benî Nadîrlere hoşgörüyü davranmış ancak onlar buna korkunç Hendek kuşatmasıyla karşılık vermişlerdi. Aynı af ve hoşgörüyü şimdi Benî Kurayza’ya göstermek, çok büyük tehlikeleri göze almak anlamına gelecekti.”⁵²⁷

Buradaki karar İslam hukukuna göre değil, Yahudi hukukuna yani Tevrat’a göre (Kitab-ı Mukaddes, Tesniye/Yasanın Tekrarı, XX/ 10-15) alınmıştır. Bu nedenle bu olay İslam Savaş Hukukunda bir esas olarak uygulanmamıştır. Sadece teslim olan düşmanla yapılan antlaşma ne ise ona uyulması temel esas olarak belirlenmiştir.

4.2.1.6. Kur’an Benî Kureyza olayına nasıl değinmiştir?

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوا مِنْهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِبِهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا.

⁵²⁵ Kitab-ı Mukaddes, Çev. İbrani, Kildani ve Yunani dillerinden tercümedir, (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2000), Tesniye, 20: 10-15.

⁵²⁶ Süleyman Ateş, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hayatı*, (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2005), 554.

⁵²⁷ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 488.

*“Allah, kitap ehlinden düşman gruplara yardım edenleri kalelerinden indirip, kalplerine korku saldı. Siz onlardan bir grubu öldürüyor, bir grubu da esir alıyordunuz.”*⁵²⁸

*"Topraklarını, evlerini, mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yerleri Allah size miras olarak verdi. Allah'ın gücü her şeye yeter."*⁵²⁹

4.2.1.7. Tarih kitaplarının isnatları

Taberi, bu konuda iki isnada dayanır. Birisi Vakıdı kanalıyla gelen, diğeri de İbn-i İshak kanalıyla gelen iki rivayettir.

Vakıdini'nin isnadı şu şekildedir: Harici b. Abdullah, Davud b. Hüseyin, Ebu Süfyan, Muhammed b. Mesleme

حَدَّثَنِي خَارِجَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحَصِينِ، عَنْ أَبِي سَفْيَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ⁵³⁰

Taberi'deki rivayet de şöyledir:

قال: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عُلْفَمَةَ: فِي حَدِيثِ ذِكْرِهِ، قَالَ: قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ: فَلَمَّا طَلَعَ- يَعْنِي سَعْدًا- [قال رسول الله ص: قُومُوا إِلَى سَيِّدِكُمْ- أَوْ قَالَ: إِلَى خَيْرِكُمْ- فَنَزَلُوهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص:

أَحْكُمُ فِيهِمْ، قَالَ: فَإِنِّي أَحْكُمُ فِيهِمْ أَنْ تُقْتَلَ مُقَاتِلَتُهُمْ، وَأَنْ تُسَبَّى ذَرَارِيُّهُمْ وَأَنْ تُقَسَمَ أَمْوَالُهُمْ فَقَالَ: لَقَدْ حَكَمْتُ فِيهِمْ بِحُكْمِ اللَّهِ وَحُكْمِ رَسُولِهِ]

Ebu Cafer Dedi: Muhammed b. Beşir, Muhammed b. Amr, babasından, İlkime'den, Ebu Said el-Hudri dedi ki; “Sa’d geldiğinde Resulullah (sav) “Efendiniz için ayağa kalkın veya hayırlınız için ayağa kalkın- dedi. O, indiğinde Resulullah (sav) “Onlar hakkında hüküm ver.” dedi. O da “Ben, savaşçıların öldürülmesi, çocuklarının esir alınması ve mallarının bölüştürülmesine hükmettim.” Bunun üzerine “Sen, Allah’ın ve Resulünün hükmü ile hükmettin.” dedi.⁵³¹

Taberi İbn-i İshak’tan gelen başka bir rivayeti daha verir. Rivayetler daha önce geçtiğinden burada sadece isnad zincirini ekliyorum: İbni Humeyd, Seleme b. Fedle, Muhammed b. İshak, Yezid b. Abdullah b. Kuseyd⁵³² zinciriyle tüm olayı anlatır.

⁵²⁸ El-Ahzap 33/26.

⁵²⁹ El-Ahzap 33/27.

⁵³⁰ Vakıdı, *Megâzî*, (Beyrut: Darul Eglami, 1989), 2/510.

⁵³¹ Taberi, *Tarih*, 2/587-588.

⁵³² Taberi, *Tarih*, 2/588.

Taberi İbn-i İshak'tan başka bir isnatla Sa'd b. Muaz'ın verdiği kararı anlatır: İbni Humeyd, Seleme, Muhammed b. İshak, Asım b. Ömer b. Ketade, Abdurrahman b. Amır b. Sa'd b. Muaz.⁵³³ İbn-i Hişam'ın siretinde de Taberi'nin İbn-i İshak'tan verdiği rivayet zinciriyle olay anlatılır.⁵³⁴

İsnatlarla ilgili internette bazı tartışmalar yaşanmaktadır. Bu olayın tamamen İbni İshak ve Vakidi'nin uydurması olduğu şeklinde reddetme ve özür dileyici bir yaklaşım bulunmaktadır. İsnatlar zayıf olsa da tarihte bu olayı inkâr eden hiçbir kimse çıkmamıştır. Böylesine önemli bir olay eğer tamamen bir iftira olsaydı kaynaklar mutlaka buna yönelik eleştirilerde bulunurlardı.

Gerçi bu olayla ilgili rivayetler sadece günümüzde değil daha önceki dönemde de tartışılmıştır. Ebu Hatim b. Hibban “Kitab al-Sakka”sında, hadisçilerin İbn-i İshak'a karşı itirazlarını ele alıp onun Müslüman olan Yahudilerin Hayber Olayı üzerine söyledikleri sözleri eserlerine kaydettiğini oysa bu Yahudilerin o konudaki sözleri asıl Yahudilerden duyduklarını, bu nedenle bu söylentilerin uydurma olduğunu yazar.⁵³⁵

Olayı inkâr edenlerin, böyle bir olayın yaşanmamış olduğunu söyleyenlerin temel yaklaşımları, böylesine önemli bir öldürmenin yaşandığı olayın birçok yoldan ve sahabeden rivayet edilmesi gerekirken çok az rivayetlerin yapılması, olayın doğru olmadığını gösterir, şeklinde yaklaşmışlardır fakat bu yaklaşım da tutarlı değildir çünkü aynı mantığı kullanırsak eğer bu olay gerçekten yaşanmamış olsaydı bu rivayetlere itiraz edilirdi. Ayrıca, Medine’de Kureyza kökenli kadınlar ve çocukların bulunması da bu durumu destekler. Sonuçta Kureyzaoğullarının toprakları Müslümanların eline geçti bu da bir gerçek ve bu da bölgede Kureyzaoğulları aleyhine bir başarının elde edildiğini gösterir.

Dolayısıyla orta yolu bulmak istersek genelde bizim tarihçilerimiz olayları abartmayı, özellikle ölümleri abartmayı severler. Kureyzaoğullarından öldürülenlerin sayısının 800-900⁵³⁶ erkek olarak verilen rivayetleri şüpheyile karşılamak gerekir.

4.2.1.8. Resulullah (sav)’ın verilen karara karşı tavrı nasıldı?

Resulullah (sav), böyle sert bir kararı beklemiyordu. O, Evs Kabilesi’nin şefa

⁵³³ Taberi, *Tarih*, 2/588.

⁵³⁴ İbni Hişam, *El-Siretu’n Nebeviyye*, (Beyrut: Darul İhyai’l Turasul Arap, Tarihsiz), 3/263.

⁵³⁵ Neşet Çağatay, *İslam Tarihi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993), 18.

⁵³⁶ Taberi, *Tarih*, 2/588.

arzusundan dolayı daha yumuşak bir karar vermesini bekliyordu. Hatta Buhari ve Müslim’de geçen ve Nevevi’nin açıkladığı kısımda daha net görüyoruz. Şöyle ki: “Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) “Gerçekten onlar hakkında Allah’ın hükmü ile hüküm verdin!” buyurdu. Başka bir rivayette de: “Gerçekten Melik’in hükmü ile hükmettin!” buyurdu.⁵³⁷

Bu ifade Resulullah (sav)’ın verilen kararın meliklerin yani hükümdarların kararı olduğunu belirtmesi açısından ilginçtir. Bazı rivayetlerde Resulullah (sav)’ın “Vallahi sen yedi kat göklerin üstünden Allah’ın hükmüyle hükmettin.”⁵³⁸ derken, bazı kaynaklar onun “Meliklerin hükmüyle hükmettin.” dediğini söyler. Bazıları da yukarda eklediğim gibi her iki ifadeyi de kullandığını söylemiştir. Bu da bir şaşkınlık olduğunu da bize anlatmaktadır.

Aynı zamanda Resulullah (sav)’ın verilen bu kararın Meliklerin, hükümdarların kararı olduğunu belirtmesi, bu şekilde bir kararın İslam savaş hukukuna yerleşmesini de engellemiştir fakat Mevlana Şibli Numani burada ilginç bir yorumda bulunuyor: “Kur’an-ı Kerîm’de özel bir hüküm bulunmadığı ve yeni bir ayet gelmediği sürece Resulullah (sav), Tevrat’ın hükümlerine bağlı kalırdı. Namazda kıbleye yönelme, recm, kısas vb. konularda özel bir ilahi emir gelmediği sürece Hz. Peygamber (sav) Tevrât’ın hükmüne bağlı kalmıştır. Sa’d’ın verdiği karar, Tevrat’ın emrine uygun olarak, "fiilen savaşanların öldürülmesi, kadınlarla çocukların esir alınmaları, malların ganimet malı kabul edilmesi" şeklindedir.”⁵³⁹ fakat Resulullah (sav)’ın daha sonra kuşattığı Hayber Kalesi’nde ve hatta Benî Kureyza’dan önceki dönemde kuşattığı Benî Nadir Olayında da böyle bir karar almamıştır. Buna rağmen Benî Nadir olayında Abdullah b. Selul’un kefaletinden dolayı kararın farklılaştığı söylene de Hayber için de söylenebilir. Sonuçta bu da bir görüş olsa da Resulullah (sav) yeri geldiğinde farklı içtihatlarla bulunabiliyordu.

Yeri geldikçe hep değiniyorum. Resulullah (sav)’ın bu savaştan başka bu şekilde ceza verdiği bir olay olmamıştır. Hatta Hamidullah, “Hz. Peygamberin

⁵³⁷ Buhârî “Kitâbü’l-Cihâd”, 167 (No. 243), “Kitâbü’l-İsti’zân, 26 (No. 34)” ve “Kitâbü’l-Megâzî”, 32 (No: 157), Taberi, *Tarih*, 2/588.

⁵³⁸ Vakıdî, *Megâzî*, 444.

⁵³⁹ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 276.

Savaşları” isimli kitabında Resulullah’ın tüm savaşlarında düşmanlardan ölen kişilerin sayısını 216, Müslümanlardan ölenlerin sayısını 138 olarak belirtir.⁵⁴⁰

Tüm savaşlarda ölen insan sayısı bu kadar azken mümkün oldukça az insan zayıyatıyla sonuca gitmeyi hedeflemişken, hatta daha sonra yine Yahudilere karşı yapılan Hayber Seferinde bile hepsini bağışlamışken Benî Kureyza’da bu kadar çok insanın öldürülmesine izin vermesi biraz garip ama yukarda da belirttik. Burada Benî Kureyza’nın doğrudan onunla müzakere yerine araya başkalarını koymaları ve kendi benimsedikleri hakemin verdiği karara Resulullah (sav)’ın uymuş olmasından başka bir neden göremiyoruz. Hatta onun bile verilen karara şaşırarak “bu meliklerin kararı” demesi bu kararı beklemediğini göstermektedir.

4.2.1.9. İnfaz

İbni İshak, infazı ayrıntılı bir şekilde anlatır. Taberi, İbn-i İshak’ın bu rivayetlerini kitabında olduğu gibi nakleder. Sa’d b. Muaz’ın bu hükmü vermesinden sonra Benî Kureyzalılar kalelerinden çıkartılır⁵⁴¹ fakat benim anlamadığım, kendileri hakkında ölüm kararı verilmesine rağmen bu insanlar kalelerinden neden çıkıyorlar. Kalelerine kapanıp savaşa devam edebilir ya da vurularak ölebilirlerdi. Burada bir mantık hatası olduğunu düşünüyorum. Büyük olasılıkla karardan önce kalelerinden çıkmışlardı. Bu nedenle de artık verilen karara uymaktan başka bir seçenekleri kalmadı.

İbn-i Hişam’da geçen bu rivayet de aslında durumu doğrulamaktadır: “Yahudiler ölüme götürülürken Ka’b b. Esed’e dediler ki: “Ey Ka’b, bize ne yapılacağını biliyor musun?” O da dedi ki: “Hiçbir yerde mi kafanız çalışmıyor? Görmüyor musunuz, çağrılan çıkmıyor ve sizden götürülen kimse geri dönmüyor. Bu vallahi ölümdür!”⁵⁴² İşin ilginç yanı, Yahudilere haklarında verilen Sa’d’ın kararı tebliğ edilmiyor mu? Yoksa bu rivayet kurmaca mı? Bütün bunların araştırılması gerekiyor. Belki de her ne kadar Sa’d böyle bir karar vermiş olsa da Peygamberin bunu uygulamayacağı beklentisi içindeydiler.

⁵⁴⁰ Muhammed Hamidullah, *hz. Peygamberin Savaşları*, (İstanbul: Yeni Şafak, İnkılap Yayınevi, Tarihsiz), 12-13.

⁵⁴¹ Taberi, *Tarih*, 588.

⁵⁴² İbni Hişam, *Siret*, 3/331; Taberi, *Tarih*, 2/588.

Yani onlar aslında daha önce teslim olmuşlardı. İbn-i Sa'd'a da onların önceden teslim oldukları ile ilgili bir rivayet geçmektedir.⁵⁴³ Teslim şartnamelerinde kendileri ile ilgili kararın daha önceki müttetikleri olan Evslilerin vermesini teklif etmiş, Sa'd b. Muaz ismini de kabul etmişlerdi. Yoksa karar verildikten sonra bizi öldürün diye kaleden çıkmaları mantıksızdır. Zehebi de bu görüşe katılmaktadır. Taberi'de ise Kureyzaogullarının Sa'd b. Muaz'ın vereceği hükmü kabul ederek indikleri ile ilgili bir rivayet zikrederken⁵⁴⁴ daha sonra onların Resulullah (sav)'ın vereceği hükmü kabul ederek indiklerine dair rivayeti de kaydeder.⁵⁴⁵

Kureyzaogulları, Sa'd b. Muâz (r.a.)'ın hükmüne razı olmak kaydıyla kaleden inip teslim oldukları vakit, Resulullah (sav) Sa'd'a yanına gelmesi için haber salmıştı. Sa'd bir merkebin üzerinde Efendimizin yanına geldi.⁵⁴⁶ İmam-ı Zehebi de bu görüşünü hadis kitaplarına dayandırmıştır.⁵⁴⁷ İbn-i Hişam'da da şöyle geçer: "Yahudiler dediler ki: Ey Muhammed! Sa'd b. Muaz'ın hükmü üzere iniyoruz."⁵⁴⁸ Yani Sa'd b. Muaz'ın hakemliğini kabul ettiklerini veya onun hakemliği şartıyla teslim olacaklarını bildirmiş oldular.

Kaynaklarımızda, Kurayza'nın bir yandan eski müttetikleri Sa'd b. Muaz'ın vereceği karara razı olmak şartıyla teslim oldukları belirtilirken,⁵⁴⁹ diğer taraftan daha yaygın rivayete göre onların kuşatma şiddetlenince Hz. Peygamber'in vereceği karara uymak üzere teslim oldukları bu arada eski müttetikleri olan Evs kabilesinin Hz. Peygamber'den onların bağışlanmalarını istediği; bunun üzerine Hz. Peygamber'in Evs'e, Sa'd b. Muaz'ın hakemliğini teklif ettiği ve Evs'in de buna razı olduğu kaydedilmektedir.⁵⁵⁰ Ancak birinci grup rivayetlerde Sa'd'ın hakemliği işin başında, yani teslimden önce, ikinci grup rivayetlerde ise teslimden bir müddet sonra ortaya çıkmaktadır fakat, her ikisinde de sonuçta, Sa'd b. Muaz'ın hakem tayin edildiği belirtilmektedir.⁵⁵¹

Bu arada esir alınan erkek, kadın ve çocuklara iyi muamele edilmesini ve bol yiyecek verilmesini Resulullah (sav) emretti. "Benî Kurayza Yahudilerinin erkekleri

⁵⁴³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/76.

⁵⁴⁴ Taberi, *Tarih*, 2/583.

⁵⁴⁵ Taberi, *Tarih*, 2/586.

⁵⁴⁶ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/464-466.

⁵⁴⁷ Buhâri, "Kitâbü'l-Megâzi", 32 (No: 157).

⁵⁴⁸ İbni Hişam, *Siret*, 3/330.

⁵⁴⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/330; Taberi, *Tarih*, 2/583.

⁵⁵⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 435; Taberi, *Tarih*, 2/586.

⁵⁵¹ İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 228.

Üsâme b. Zeyd'in konağına, kadınları ve çocukları da Remle binti Hâris'in konağına götürüldüler. Resulullah (sav) emriyle esirlerin yemeleri için de kendilerine yüklü miktarda hurma dağıtıldı. Resulullah (sav), öldürülecek olanlara bile iyi ve güzel muamele edilmesini; kendilerine öğle vaktinde süt ve su içirilmesini emir buyurdu.⁵⁵²

Bu da savaş esirlerine işkencenin yasak olduğunu, iyi muamele edilmesi ve aç bırakılmaması gerektiğini gösteren bir savaş hukuku olarak günümüze kadar gelmesini sağlamıştır.

İbni İshak ve Yakubi; daha sonra (bir gün sonra) erkeklerin Medine'nin pazar yerine getirildiğini ve burada hendekler kazıldığını, ardından erkekler bu hendeklerin başına getirilerek boyunlarının vurulduğunu belirtir.⁵⁵³

Buradaki infazda bir kadının da erkekler gibi öldürüldüğünü kaynaklarda görüyoruz. Hâlbuki İslam savaş hukukunda kadınlar öldürülmez. Üstelik Sa'd'ın verdiği kararda sadece erkeklerin öldürüleceği söylenmişti. Peki, bu kadının öldürülmesinin gerekçesi ne olabilir?

Kaynaklarda Hz. Ayşe'ye dayanılarak olay şöyle anlatılır: “⁵⁵⁴ Benî Kurayza kadınlarından biri öldürüldü. Allah'ın Resulu erkekleri pazar yerinde öldürtürken bu kadın benimle konuşuyor, içinden ve dışından gülüyordu. Bu sırada birisi onun adını anarak, “filanın kızı filan nerede?” diye seslendi, o da: “Buradayım” diye cevap verdi. Ben ondan: “Yazıklar olsun, seni niçin çağırıyorlar?” diye sorduğumda o kadın: “Öldürülmek için! Kocam beni öldürdü!” dedi. Kadın tatlı dilli bir kadındı. Kendisine: “Kocan seni nasıl öldürdü?” diye sordum. Kadın: “Zebir b. Bata'nın hisarında idim. Kocam bana emretti. Ben de Muhammed'in ashabının üzerine değirmen taşıyı bıraktım. Onlardan birisinin başı parçalandı ve kendisi hemen öldü! Ben onun için öldürüleceğim!” dedi, kalkıp gitti. Hallad b. Süveyd'e karşı, kadının boynu vuruldu. Hz. Ayşe: “Ben bu kadının hoş gönüllüğünü, çok güldüğünü hiç unutmam. O öleceğini bildiği halde bu şekilde hareket ediyordu.” der.⁵⁵⁵

Benî Kureyza'dan bir kadının infaz edildiğini Hz. Ayşe'nin bu anlatımıyla haberdar oluyoruz. O kadının öldürülmesi, Sa'd'ın verdiği kararlar bir ilişkisi olmayıp

⁵⁵² Vâkîdî, *Megâzî*, 445; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/351.

⁵⁵³ Taberî, *Tarih*, 2/588.

⁵⁵⁴ Bize İbni Humeyd söyledi, ona ve arkadaşlarına Muhammed b. İshak'tan naklen selame söylemiş. İbni İshak bu haberi Muhammed bin Ca'fer bin Zübeyir yoluyla Ayşe'den rivayet eder. (İbni Hişam, *Siret*, 3/332.)

⁵⁵⁵ Taberî, *Tarih*, 2/589; İbni Hişam, *Siret*, 3/332.

had cezasından dolayıdır çünkü bu kadın kalenin tepesinden Müslümanların üzerine yuvarladığı bir kaya parçasıyla bir sahabenin şehit olmasına neden oldu. Bu nedenle had cezası uygulandı. Ya da o da savaştığından savaşçılara verilen ceza ona da uygulandı.

Vakıdı ise bu kadının ve öldürdüğü sahabenin adını şöyle vermektedir: “O gün Resulullah’ın emriyle öldürülen kadının adı, El-Hakem Kurazi'nin eşi Bunane (başka bir rivayete göre Nubate)’idi der çünkü o yukarıdan taş (el değirmeni taşı) yuvarlayarak Hallad bin Süveyd'i öldürmüştü. Resulullah (sav) cezasını çekmesi için onu getirtti, huzurunda başı kesildi.”⁵⁵⁶

Bu durum, her ne kadar savaş esirlerinden kadınlar öldürülmüyor olsa da bizzat savaşa katılmış, askerlik yapmış olması durumunda öldürülebileceğini de göstermektedir.

Her ne kadar erkekler öldürülmüş olsa da bazılarının bağışlandığını görmekteyiz. Bu bağışlananların çoğunluğu Medineli bazı insanların arabuluculuğu ve şefaatiyle olmuştur. Bu durum, Müslümanların kendi düşmanları bile olsa bağışlanması için şefaatte bulunabileceğini ve emirin de Müslümanların bu şefaatinin kabul edebileceğini göstermektedir.

İbn-i İshak’ın anlatımıyla olay şöyle gerçekleşmiştir: “Selma bnt. Kays, Resulullah’ın teyzelerinden biri olup AKâbe Biatı sırasında, Resulullah (sav) ile birlikte namaz kılmış ve ona, kadınlara mahsus olan şekilde biat etmişti. o : "Ey Allah’ın Resulü! Bana Benî Kureyza'dan Rifaa bin Şamuel'i bağışla." dedi. Bu kimse Selma'nın yanına sığınmıştı. Rifaa bundan önce de onları tanıyor, onlarla birlikte deve eti yiyordu. Bunun üzerine Resulullah (sav) onu Rifaa'yi bağışladı.”⁵⁵⁷

Daha sonra Selma, bu kişiyi serbest bırakacak, o da Müslüman olacaktır. Burada sadece erkeklerin değil, kadınların da kefaleti, şefaati ve himayesinin Resulullah tarafından kabul edildiğini gösterdiği gibi İslam savaş hukukuna da girecektir.

Sahabeden Sabit b. Kays, İbn Bata’nın, ailesinin ve çocuklarının bu hükümden istisna edilmesini Resulullah (sav)’e arz etti. Resulullah (sav) kabul etti.⁵⁵⁸

⁵⁵⁶ Vakıdı, *Meğâzî*, 448; İbni Hişam, *Siret*, 3/332; Taberi, 2/589.

⁵⁵⁷ Taberi, *Tarih*, 2/591.

⁵⁵⁸ Vâkıdî, *Meğâzî*, 449; Taberi, *Tarih*, 2/589.

Benî Kureyze erkeklerinin öldürülmeleri pazar yerinde, hendek başında olmuştur. Öldürülme biçimiye boyunlarına vurulan tek bir kılıç darbesidir. Tek bir kılıç darbesinin amacı ölümün acısız ve ani olmasıdır.⁵⁵⁹

Kesinlikle bazılarının çarpıttığı gibi boğazlarından bıçakla kesilerek öldürülmemişlerdir. İslam'da, infazlarda bıçakla boğazının kesilip öldürülme olayı yoktur. Huyey b. Ahtab'ın öldürülmesi kaynaklarda şu şekilde anlatılır: Oturunca kendisinin boynu vuruldu.⁵⁶⁰

Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvam öldürme işi için görevlendirilmişti⁵⁶¹. Resulullah (sav)'ın iki akrabasını bu işle görevlendirmesinin nedeni Evs ve Hazrec kabilesinin bundan imtina edebileceğini düşünmesiydi.

Öldürülen Yahudilerin sayısı hakkında rivayetler muhtelifdir. Bazı rivayetlere göre 400, bâzılarına göre 600 hatta 700 veya 900 kişi olduklarını rivayet edenler vardır. Vakıdî 600-700 kişi olduğunu söyler fakat İbni Abbas'tan 750 kişi olduğunu söyleyen bir rivayet de aktarır.⁵⁶² Taberi 800-900 olarak belirtir.⁵⁶³ İbni Sa'd ise bu rakamı 600-700 olarak kaydeder.⁵⁶⁴

Siyerciler, öldürülenleri 600'den fazla göstermektedirler ama sahih hadis kitaplarında 400 olarak belirtilmiştir. Onlardan sadece biri kadındı. O da kalenin üstünden bir taş bırakarak Hallad⁵⁶⁵ adında bir Müslümanı öldürdüğünden dolayı kısas yapılarak öldürüldü.⁵⁶⁶

4.2.1.10. Ganimetin paylaşımı

İbni İshak'ın verdiği bilgiye göre, idamlar sona erdikten sonra Resulullah (sav) Benî Kureyza'nın mallarını, kadınlarını ve çocuklarını müminler arasında paylaştı. Beşte bir (kamu payı) çıkarıldıktan sonra geri kalandan süvarilere üçer pay, piyadelere birer pay verildi.

Bu savaş esnasında Müslümanların otuz altı atlısı vardı. Onların hakkı bir pay ata, iki pay sürücüsüne olmak üzere üç pay olarak hesaplanır. Ganimetin beşte birinin

⁵⁵⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/331, Vâkıdî, *Meğâzî*, 445; Taberi, *Tarih*, 2/588.

⁵⁶⁰ İbni Hişam, *Siret*, 3/331, Vâkıdî, *Meğâzî*, 445.

⁵⁶¹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/352.

⁵⁶² Vakıdî, *Meğâzî*, 448.

⁵⁶³ Taberi, *Tarih*, 2/588.

⁵⁶⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/77.

⁵⁶⁵ İbni Hişam, *Siret*, 3/332.

⁵⁶⁶ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 277.

Resulullah (sav)'e ayrılması kuralı ilk kez bu olayda uygulanır ve daha sonra gelenek (sünnet) olarak benimsenir.⁵⁶⁷

Benî Kureyza'da bulunan mallar da şunlardır: 1500 kılıç, 300 zırh gömlek, 2000 mızrak, 1500 kalkan. Ayrıca, pek çok ev eşyası, kap kakak, erzak, mal, koyun, sığır ve saka develeri de bulunup bir araya toplandı.⁵⁶⁸

Kadın ve çocuklardan 1.000 esir vardı. Bunlardan bazılarını Sa'd bin Zeyd aracılığıyla satmak üzere Necd'e gönderdi. Bir grubunu da Sa'd b. Ubade ile birlikte Şam'a gönderdi. Bunları civardaki Yahudiler almış ve azat etmiştir. Bu esirlerin satışından ele geçen paralar ile de at ve silah satın alındı.⁵⁶⁹ Resulullah (sav) Reyhâne bin A mr b. Hunâfe'yi kendisine aldı ve onunla evlendi.⁵⁷⁰

4.2.2. Benî'l-Mustalik (Mureysi) Gazvesi (Şaban 5/Aralık 626⁵⁷¹)

Benî Mustalik'in⁵⁷² reisi Haris b. Dirar⁵⁷³, kendi kabile halkı ve ilişki kurabildiği diğer Arap kabileleri dolaşarak, onları Müslümanlara karşı savaşmak üzere kışkırtıyordu. Bu reisin çağrısı üzerine büyük bir askerî güç toplandı.⁵⁷⁴

Resulullah (sav) Medine'ye karşı hazırlanan bu askerî harekâtı duyunca önce durumu incelemek için Büreyde b. Husayb el-Eslemî'yi gönderdi. Haber doğrulanınca 700 kişilik bir askerî birlik hazırlanarak yola çıkıldı.⁵⁷⁵ Medine'de yerine Zeyd b. Harise'yi bıraktı.⁵⁷⁶

Resulullah (sav), düşman casuslarının seferin amacını öğrenmemeleri için her zamanki gibi sahte haber yaydı. Ayrıca, Ensar'dan Benî Selimlerin mahallelerine yönelip Şam'a gidiyormuş gibi yaptı. Yolda düşman casuslarından birisi ele geçirilerek sorguya çekildi. Daha sonra esirin boynu vuruldu. Normalde Resulullah (s.av) böyle durumlarda kan dökmezdi fakat karşısında birçok Arap boylarının ittifak

⁵⁶⁷ İbni Hişam, *Siret*, 3/335; Taberi, *Tarih*, 2/591.

⁵⁶⁸ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/364-365.

⁵⁶⁹ Taberi, *Tarih*, 2/591-592; İbni Hişam, *Siret*, 3/335; Vâkıdî, *Meğâzî*, 452-453.

⁵⁷⁰ Beyhaki, *Delailü'n Nübüvve*, 3/130.

⁵⁷¹ İbni Hişam, (İbni Hişam, *Siret*, 3/396), ve Taberi (Taberi, *Tarih*, 2/604) hicri altıncı sene olduğunu söylerken Vakıdî (Vakıdî, *Meğâzî*, 359) ve İbni Sa'd (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/64) hicri beşinci sene olduğunu söylerler.

⁵⁷² Benî Mustalik; Huzaalara bağlı küçük bir kabile ve obadır. Müreysi kuyusunun başına konarlardı. Müreysi, Furu'a yaklaşık bir günlük uzaklıktadır. Furu ile Medine arası ise sekiz beridliktir.

⁵⁷³ Resulullah (sav)'ın Cuveyriye isimli hanımının babasıdır. (İbni Hişam, *Siret*, 3/399).

⁵⁷⁴ İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/157.

⁵⁷⁵ İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/157.

⁵⁷⁶ İbni Hişam, Ebu Zer ve başka bir rivayete göre de Numeyle b. Abdullah el-Leysi'nin vekil bırakıldığını söyler. (İbni Hişam, *Siret*, 3/399).

ettiği bir düşman kuvveti vardı. Onlara karşı sert ve kararlı gözükme zorundaydı. Böylece onlara korku salacaktı. Resulullah (sav)'ın bu stratejisinin işe yaradığını Haris'in kızı Cuveyriye de şöyle doğrulayacaktır: "Resulullah (sav) bize gelmeden önce, onun yola çıktığı ve hatta bizden bir adamı öldürdüğü haberi geldi. Babam (Haris b. Dirar) ve yanındakiler çok kötü oldular ve şiddetli bir şekilde korkmaya başladılar. Arap boylarından olup onların yanında yer alanlar dağılmaya başladılar. Kabilesinden başka yanlarından kimse kalmamıştı." Resulullah (sav) 28 gün Medine dışında kalmıştır.⁵⁷⁷

Zorlu bir yürüyüşle el-Mureysi suyuna ulaşıldı. Allah Resulu suyun başında konaklayıp kendisine deri çadırı kuruldu. Beraberinde Ayşe ve Ümmü Seleme (r.a)'de vardı. Resulullah (sav) arkadaşlarını saf halinde dizip, sonra da Ömer'i müşriklere giderek onlara; "Lâ ilahe illallah deyin ki bu kelime ile kendinizi ve canınızı koruyun." demesini emretti. Ömer, bu emri yerine getirdi. Lakin onlar kabul etmeyip çarpışmaya, ok atmaya başladılar fakat daha ilk atakta on adamlarını kaybederek bozguna uğradılar. Diğerleri esir edildi.⁵⁷⁸ Müslümanlardan birisi de düşman sanılarak öldürüldü. Peygamberimiz (sav) onun diyetini kardeşi Mukays b. Sebabe'ye verdi fakat o, fırsatı bulduğunda kardeşini öldüren Ensariyi öldürüp Mekke'ye kaçtı. Mekke'nin fethinde kısasen öldürüldü.⁵⁷⁹

Peygamber (sav), 200 kişiyi, malları ve hayvanlarıyla birlikte esir aldı. Esirlerden biri Cuveyriye idi. Resulullah (sav) fidyesini ödeyerek onunla evlendi. Bunun üzerine ashab da o kadının kabilesinden olan bütün kadınları azat ettiler.⁵⁸⁰

Dönüş yolunda ensar ve muhacir arasında su nedeniyle bir tartışma yaşandı. Bunun üzerine Abdullah b. Ubeyy b. Selul kızıp "Medine'ye gittiklerinde kendilerine sığınan kişileri çıkaracağını söyledi." Durum Resulullah (sav)'a iletilince⁵⁸¹ o da hilafî adet olarak ordusunu erken kaldırıp Medine'ye doğru harekete geçirdi. İnsanlar bütün gün ve bütün gece yürüdüler. Sabahleyin güneşle birlikte bitkin düşüp uyudular.⁵⁸² Resulullah (sav)'ın askerlerine bu şekilde davranmasının nedeni onların yaşanan bu

⁵⁷⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 359; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/64.

⁵⁷⁸ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/362-364; Taberi, *Tarih*, 2/604; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/157

⁵⁷⁹ İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/158.

⁵⁸⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 65; İbni Hişam, *Siret*, 3/405-406; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/157; Taberi, *Tarih*, 2/604.

⁵⁸¹ Ozamanlar henüz bir çocuk olan Zeyd b. Erkam tarafından iletili. (İbni Hişam, *Siret*, 3/400).

⁵⁸² İbni Hişam, *Siret*, 3/400-402; Taberi, *Tarih*, 2/605; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/158.

tatsızlığı konuşup ayrılık içine girmemeleri ve konuşacak zamanlarının olmamasını sağlamaktı. Bu da Resulullah (sav)'ın ordusunun nabzını nasıl elinde tuttuğunu göstermektedir. Olayla ilgili “*Şöyle diyorlar: “Hele Medine’ye dönelim, o zaman güçlü olan zayıf olanı oradan çıkaracak!” Hâlbuki asıl güç ve izzet Allah’ındır, Resulünündür, müminlerindir; fakat münafıklar bunu bilmezler!”*”⁵⁸³ ayeti nazil oldu.

Tabi ki yaşanan bu tatsızlığı yatıştırmak için ordusunu zamansız ve acele bir şekilde harekete geçirdiğinden, bu sırada devesinden düşen gerdanlığını aramaya giden Hz. Ayşe geride kaldı. Onu kapalı devede sanan ordu yola çıkmıştı bile. Hz. Ayşe tek başına çölde kalmıştı. Bu sırada ordunun gerisinde kalan Safvan b. Muattala⁵⁸⁴ Hz. Ayşe’yi görüp beraberinde getirdi. Bu durum İfk hadisesine yani dedikodusuna neden oldu.⁵⁸⁵

4.2.3. Benî lihyān⁵⁸⁶ Gazvesi (Rebiulevvel⁵⁸⁷ 6/ Temmuz 627)

Resulullah (sav), Müslüman davetçileri Recî’de⁵⁸⁸ tuzağa düşürüp hunharca katletmiş olan kişileri cezalandırmak için bu bölgeye bir sefer yapmaya karar verdi.⁵⁸⁹ Bazı kabileler,⁵⁹⁰ Uhud Savaşı’ndan sonra kendileri için din adamları ve İslam’ı anlatacak öğretmenler istemişlerdi. Peygamber (sav), İslam daveti için yapılan bu teklifi talep eden kabilelerin himaye sözüne güvenerek gönderdi fakat onlar, sözlerini bozarak (zaten baştan böyle planlamışlardı) bu eğitimcileri ve davet ordusunu Bi’r-i Maûne ve Recî’de şehit ettiler.

Peygamber (sav), bu katliamda parmağı olan kabilelerden birisi olan Benî Lihyān’a bu nedenle bir sefer düzenlemeye karar verdi. Abdullah b. Ümmü Mektûm’u Medine’de yerine vekil bırakarak 200 kişiyle sefere çıktı. Medine’den yola çıkarken Benî Lihyān’ı şaşırtmak için her zaman yaptığı gibi aksi istikamete yöneldi.⁵⁹¹ Daha

⁵⁸³ Munafikun, 63/8.

⁵⁸⁴ Mezarı, Adıyaman’ın Samsat ilçesindedir.

⁵⁸⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 357-365, İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/65-66; İbni Hişam, *Siret*, 3/408-410; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve’n-Nihaye*, 4/161; Taberî, *Tarih*, 2/611.

⁵⁸⁶ Lihyān b. Hüzeyl b. Müdrikeoğulları, Usfan nahiyesinde otururlardı.

⁵⁸⁷ Taberî, Cemaziyelevvel olduğunu belirtir. (Taberî, *Tarih*, 2/595).

⁵⁸⁸ Benî Lihyān kabilesi Adel ve Kare boylarının İslam davetçileri istemeleri üzerine kendileri ile birlikte gönderilen on kişilik davetçi ekibini tuzağa düşürmeleri ve Benî Lihyān kabilesinin onlardan bazılarını öldürüp, bazılarını da esir edip Kureyşe satması olayı. (İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/55).

⁵⁸⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/386; Vakıdî, *Meğazi*, 463.

⁵⁹⁰ Benî Lihyān, Rî’l, Zekvan ve Usayya kabileleri, Resulullah (sav)’den, kendileri için din adamları ve yardımcıları istemişler; gönderilince de, onları Bi’r-i Maûne’de şehit etmişlerdi. (İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/52).

⁵⁹¹ Gurab yolunu seçerek Mahîs’a geçti. Betra üzerinden yola devam edip, sonra sola saptı ve Biyn vadisine, oradan Suhayrat’ı Simama, sonra da Mekke tarafına yöneldi. Yolda çok hızlı gidip, Lihyān oğulları yurduna geldi. (İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/81).

sonra Biri Maune’de öldürülen Asım b. Sabit ve arkadaşlarının öldürüldükleri yer olan Ğuran’a⁵⁹² geldi. Asım b. Sabit ve arkadaşlarına rahmet okudu ve “Şehitlik size mübarek olsun!” dedi.⁵⁹³

Peygamber ordusu; Benî Lihyân topraklarına yaklaşıncâ paniğe kapılan kabile tepelere kaçtı. Resulullah (sav) orada iki gün kaldıktan sonra çarpışma olmadan geri döndü.⁵⁹⁴ Bununla beraber sefer, bu kabilelere, İslâm devletine yapacakları her türlü tecavüz için bir uyarı vazifesi gördü.

4.2.3.1. Usfan’a⁵⁹⁵ gidiş

Resulullah (sav) ve ashabı düşmanı istedikleri durumda yakalayamayınca: “Gelmişken Usfan’a inip Mekkelilere buraya kadar geldiğimizi göstersek iyi olur.” diye düşündüler. Bunun üzerine Usfan’a indiler.⁵⁹⁶

Benî Lihyân Seferi, aynı zamanda Kureyş müşriklerini korkutacak askerî bir güç gösterisi idi. Sonra süvarilerden iki kişiyi keşif için gönderdi. Bunlar "Kirâ'al-Gamîm" denen yere kadar gelip geri döndüler.⁵⁹⁷ Resulullah (sav) Kureyş’i korkutmak için Ebu Bekir’e “Kuşkusuz benim yola çıkışım ve Usfan’a varışımın haberi Kureyş’in kulağına gitmiştir. Kureyşliler, onlara geliyorum diye korkmuşlardır. Sen on atlıyla birlikte yola çık.” dedi. “Bu durum Kureyş’in kulağına gidecek, onları ürkütecek ve onları aradığımızı zannedip korkacaklar.”

Gerçekten de Resulullah (sav)’ın el-Gamim’e kadar geldiği haberi Kureyş’e ulaştı. Kureyş, üzerlerine geleceklerini düşünüp korktu.⁵⁹⁸ Ardından, “Muhammed el-Gamim’e ancak Hubeyb’i kurtarmak için gelmiştir” diye düşündüler.⁵⁹⁹ Maviye (Hubeyb’in bağlı olduğu evin hanımı), Hubeyb’in yanına gelip durumu ona haber verdi ve “işte arkadaşların; Dacnan’a gelmiş, sizi kurtarmak istiyor” dedi. Hubeyb, “Doğru mu?” dedi. Kadın, “Evet, doğru.” dedi. Hubeyb, “Allah dilediğini yapar” dedi.⁶⁰⁰

⁵⁹² Ğuran ile Usfan arası beş mildir. Mekke ile Medine arasında bir köy olup, Mekke’ye iki günlük mesafededir. (İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/80 Vakıdı, *Meğazi*, 463; Taberi, *Tarih*, 2/595).

⁵⁹³ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/80; İbni Hişam, *Siret*, 3/387; Vakıdı, *Meğazi*, 463.

⁵⁹⁴ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/80; Belazuri, *Ensab*, 1/597; Taberi, *Tarih*, 2/595.

⁵⁹⁵ Usfan; Mekke-Medine yolu üzerinde Mekke’ye iki konaklama mesafesinde, Benî Lihyân’ın yurdu olan beldedir. (Belazuri, *Ensab*, 596).

⁵⁹⁶ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/81; İbni Hişam, *Siret*, 3/386-388; Taberi, *Tarih*, 2/595.

⁵⁹⁷ Zehabi, *Tarihü’l İslam Meğazi*, 3/469; Taberi, *Tarih*, 2/595.

⁵⁹⁸ Vakıdı, *Meğazi*, 463.

⁵⁹⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/387; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/80; Vakıdı, *Meğazi*, 463-464.

⁶⁰⁰ Vakıdı, *Meğazi*, 464.

4.2.3.2. Korku namazı

Müslümanlar, Kureyş'e Gözdağı vermek için Mekke'ye yaklaştıklarında Mekkeliler de Müslümanları durdurmak ve ne yaptıklarını takip etmek için bir birlik gönderdiler. İki ordu karşı karşıya gelip birbirini gözetlediği için burada korku namazı kılınmıştır.

İbn Ayyaş'ın şöyle rivayet etmiştir: “Resulullah (sav)'la birlikte Usfan'da idik. Karşımıza -aralarında Halid b. Velid'in de bulunduğu- müşrik kafilesi çıktı. Bizimle kible ciheti arasına girdiler. Resulullah (sav), orada bize öğle namazını kıldırdı. Müşrikler dediler ki: “Müslümanlar öyle bir haldedirler ki keşke kendilerine bir baskın yapabilesek.” Böyle dedikten sonra da şöyle dediler: “Şimdi onlara bir namazın vakti gelir ki bu namaz onlara kendi çocuklarından ve nefislerinden daha sevimlidir.”

Bunun üzerine Cebrail, öğle ile ikindi arasında şu ayeti inzal buyurdu: “*Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kaldırdığın zaman onlardan bir bölük seninle beraber namaza dursun, silâhlarını da yanlarına alsınlar. Bunlar secde ettiklerinde ötekiler arkanızda olsunlar. Sonra henüz namazlarını kılmamış bulunan (bu) bölük gelip seninle beraber namazlarını kılsınlar ve bunlar da ihtiyat tedbirlerini ve silâhlarını alsınlar. Kâfirler isterler ki, siz silâhlarınızdan ve eşyanızdan gafil (uzak ve unutmuş) olasınız da üzerinize ansızın bir baskın yapsınlar! Eğer yağmur yüzünden bir zarar görürseniz veya hasta olursanız silâhlarınızı bırakmanızda size bir günah yoktur. Yine de ihtiyat tedbirinizi alın! Allah elbette kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır.*”⁶⁰¹

Namaz vakti geldi. Resulullah (sav), ashabına namaza durmalarını emretti. Onlar silahlarını aldılar. Biz bir kısım sahabeler Resulullah (sav)'m arkasında iki saf bağladık. Sonra o rükûa vardı. Biz de topluca rükûa vardık. O rükûdan kalktı. Biz de topluca rükûdan kalktık. Sonra kendi arkasındaki safla birlikte secdeye kapandı. Arkadaki ikinci saf ise öndekileri beklemek maksadıyla ayakta durdu. Secdeye kapananlar, secdeden kalktıklarında arka saftakiler bu defa onların yerinde secdeye kapandılar. Sonra bunlar onların safına geçtiler. Onlar da bunların safına geldiler. Sonra Resulullah rükûa vardı. O rükûdan kalktığında tamamı rükûdan kalktılar. Arkasındaki saf secdeye gitti. İkinci saf, onları beklemek maksadıyla ayakta durdu. Onlar secdeden kalktıklarında arkadaki ikinci saf secdeye gitti. Sonra Rasûlullah,

⁶⁰¹ Nisâ, 4/102.

cemaatla birlikte selam verdi. İbn Ayyaş diyor ki: “Resulullah (sav), bir kez Usfan'da, bir kez de Benî Süleym diyarında olmak üzere iki kez korku namazı kıldı.”⁶⁰²

Korku namazı bize savaş zamanlarında ibadetlerin terk edilmeceğini ama ibadet yapılırken düşmana karşı gaflette bulunulmayacağını gösterdiği gibi, aynı zamanda elzem tüm işlerimizi yaparken gaflette bulunmamamız ve tedbir almamız gerektiğini de göstermektedir.

Bu Gazvede de görüldüğü gibi düşmana karşı sürekli uyanık olmanın yanında, onlara karşı caydırıcı olma ve onlara korku salmak da büyük bir askerî stratejidir. Ayrıca, Müslümanlara karşı yapılan yanlışlara veya onlardan birisine bile zarar vermeleri durumunda bunu yapanların cezalandırılması çok önemlidir çünkü bu tür suçlar cezalandırılmadığı takdirde düşman ve yandaşları pervasızlaşacak ve sürekli Müslümanlara zarar vereceklerdir fakat yapılan bu hareketler şiddetle cezalandırıldığında saldırılarını durduracaklardır. Bu sadece bir intikam seferi değil, Müslümanların güvenliğini sağlamaya yönelik bir güç gösterisidir.

4.2.4. El-Gabe (Zu-Kırd⁶⁰³) Gazvesi (Rebiulevvel 6⁶⁰⁴/ Ağustos 627)

Gaba⁶⁰⁵, Resulullah (sav)'ın develerini otlatmak için kullanılan Medine'den 12 mil uzaklıkta bir yerdi. Fezare Kabilesinden Uyeyne b. Hısn⁶⁰⁶, 40 kişi ile saldırıp Resulullah (sav)'ın develerini ve bu develeri otlatan Ebu Zerr'in oğlunu da öldürüp karısını da götürdü.⁶⁰⁷

Resulullah (sav), Medine'de Abdullah b. Ummu Mektum'u vekil bırakırken Sa'd b. Ubade'yi de 300 kişi ile Medine'yi koruma görevi için geride bıraktı. Resulullah (sav) 500 kişiyle bu adamların peşine düştü fakat adamlar kaçtılar, ancak develer ve Ebu Zer'in oğlunun eşi bulunabildi. Müşriklerden dört kişi, Müslümanlardan ise Ebu Zer'in oğlu hariç bir kişi öldürüldü.⁶⁰⁸

⁶⁰² İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/141-144.

⁶⁰³ Kured, kered şeklinde de yazılır.

⁶⁰⁴ Taberi bu savaşın Hudeybiye Barışı'ndan sonra olduğunu iddia eden rivayetleri de zikreder ki bu rivayet Seleme b. Ekva tarafından gelmektedir. Bu konudaki tartışmaları kitabında zikreder. (Taberi, *Tarih*, 2/596).

⁶⁰⁵ Gâbe; Şam yolu üzerinde, Medine yakınında, Medine'ye oniki millik, Sel dağına sekiz millik uzaklıktadır. Sık ağaçlı bir yerdir. Bol suludur. Zû Kared de; Medine ile Hayber arasında, Medine'ye iki günlük uzaklıkta bir sudur. Talha b. Ubeydullah, bu suyu satın alıp, yoldan gelip geçenlerin içmeleri için vakfetmiştir. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/181-182).

⁶⁰⁶ Belazuri, *Ensab*, 1/597; Taberi, *Tarih*, 2/596.

⁶⁰⁷ İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/151.

⁶⁰⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 465-474, İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/82-86; İbni Hişam, *Siret*, 3/388; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/152.

Her ne kadar düşman Müslümanların develerini çalmak amacıyla saldırmış gibi olsa da bu durum aslında Müslümanların gücünü ve dirayetlerini test etme mahiyetinde olmuştur. Burada Müslümanlar, baskıncıları şiddetle takip edip cezalandırdılar.

4.3. Hendek Savaşı'ndan Hudeybiye Antlaşması'na Kadar Seriyyeler

Bu dönemde gazveler ve Seriyyelerde, harekâtların süratli olması nedeniyle düşman tamamen hazırlıksız yakalanmaktadır. Amaç da düşmanı hazırlıksız yakalayıp az zayıat vererek hedefe ulaşmaktır. Düşman, hazırlıksız yakalandığından çoğunlukla çarpışmaya girişmeden kaçmaktadırlar.

4.3.1. Muhammed b. Mesleme'nin Kuretâ Seriyye'si (Muharrem 6/ Haziran 627)

Kuretâ⁶⁰⁹, Benî Bekir'in bir koluydu ve bu bölgede huzursuzluk yaratıyorlardı. Ayrıca irşad birliğini biri Maun'da şehit eden kabilelerden birisiydi. Kırk kişilik İslâm irşad birliğini Bi'r-i Maûne'de kuşatarak şehit eden Âmir b. Tufeyl, Benî Kilâbların Cafer b. Kilâboğulları kolundandı.⁶¹⁰

Bu kabileyi cezalandırmak için Resulullah (sav), Muhammed b. Mesleme komutası altında 30 kişilik bir atlı birliği gönderdi. Peygamberimiz (sav), mücahidlere her zamanki gizlilik tavsiyesinde bulundu. Yani gündüzleri gizlenip geceleri ilerlemelerini, düşmana birdenbire ve her yandan ani bir baskın yapmalarını söyledi.

Müslümanlar, gece yürüyüp, gündüz saklanarak büyük bir süratle ilerlediler. Yolda Muharipoğulları Kabilesi'ne rastlayıp onlara ani bir saldırı düzenleyip bazılarını öldürüp, hayvanlarına el koydular.⁶¹¹ Düşman topraklarına ulaşıncı da ani bir baskın yaptılar. Ani baskının yarattığı hazırlıksızlık nedeniyle düşman zayıat vererek kaçtı. Müslümanlar, onlardan on kişi öldürmüştü. Onların hayvanlarını ganimet olarak alıp Medine'ye döndüler.⁶¹²

Belazuri, bu seriyye'nin Sumame b. Usal el-Hanefi'yi de esir edip Medine'ye getirdiğini söylese⁶¹³ de Sumame, Mekke'ye umreye giderken yoldaki devriyeler

⁶⁰⁹ Benî Bekr b. Kilab'ın bir boydur. Kuratalar; Şerebbe diye anılan ve kendilerine ait bulunan Dariyye nahiyesindeki suyunun başına konarlardı. Dariyye; Medine'ye 7 gecelik uzaklıktadır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/80).

⁶¹⁰ İbni Haldun, *Târih*, 2/445; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/169-171.

⁶¹¹ Muhariplere saldırımalarının nedeni de şu olaya dayanır: "Resulullah (sav); Hicretin 4. yılında Gatafan kabilelerinden Muharib ve Salebe oğullarının Müslümanlarla çarpışmak üzere yığınak yaptıklarını haber alınca üzerlerine yürümüş, fakat onlar çarpışmaktan korkarak dağ başlarına kaçmışlardı." (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/169-171).

⁶¹² Vakıdi, *Meğazi*, 461-462; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/80.

⁶¹³ Belazuri, *Ensab*, 1/642.

tarafından yakalanıp Medine'ye getirilmiştir. Bu rivayeti doğru kabul edersek, büyük olasılıkla Medine'ye yaklaşırken yolda onunla karşılaşır esir almışlardır.

4.3.2. Muhammed b. Mesleme'nin Zu'l-Kassa⁶¹⁴ Seriyeye'si (Rebiulahir 6 / Ağustos 627)

Salebe ve Benî Uval yurtlarında kuraklık hüküm sürüyordu. Benî Muharib b. Hasafa, Benî Sa'd b. Sa'd ve Benî Enmar b. Bagîz Kabileleri Medine'nin yaylım hayvanlarını yağmalamaya karar verdiler. O sırada, Medinelilerin yaylım hayvanları, Heyfa Vadisinde idi. Heyfa'nın Medine'ye uzaklığı 7 mildir.

Onların böyle bir şeye teşebbüs edeceklerini öğrenen Resulullah (sav), Muhammed b. Mesleme komutası altında on kişilik bir askerî birliği bölgeye gönderdi. Salebe ve Uvaloğulları, Müslümanların askerlerinin geldiğini farkına vardıklarından onların uyumalarını beklediler. Müslümanlar uyuduklarında, yüz kişi ile kuşatıp şehit ettiler. Muhammed b. Mesleme dizinden yaralanmıştı. Oradan geçen Müslümanlardan biri onu görüp Medine'ye getirdi.⁶¹⁵ Bunun üzerine Resulullah (sav) Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı 40 kişi ile onların üzerine gönderdi fakat Ebu Ubeyde kimseyi bulamadı. Birkaç deveyi önüne katıp geri geldi.⁶¹⁶

Burada en büyük askerî hata askerlerin başına nöbetçi konulmaması ve düşman topraklarında tamamen savunmasız bir şekilde uykuya çekilmeleri idi.

4.3.3. Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh'ın Zülkassa veya Benî Sa'lebe Seriyeye'si (Rebiulevvel 6 / Ağustos 627)

Resulullah (sav) Muhammed b. Mesleme Seriyeye'sini tuzağa düşüren Benî Sa'lebe üzerine Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı, Zulkassa'ya 40 kişilik bir askerî birlikle gönderdi.⁶¹⁷ Maksat hem Müşriklerin Heyka (Heyfa)'da yayılan hayvanlarına yapılması muhtemel bir baskını önlemek, hem de Muhammed b. Mesleme ve arkadaşlarına yaptıklarından dolayı Zülkassa topluluklarını cezalandırmaktı.

Ebu Ubeyde bütün gece hareket ederek düşman toprağına ani bir baskın yaptı. Bedeviler hemen dağa kaçtılar. Bu nedenle bir çarpışma olmadı. Geride bıraktıkları

⁶¹⁴ Zülkassa, Rebeze yolu üzerinde olup, Medine'ye 24 mil uzaklıktadır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/87).

⁶¹⁵ Belazuri, *Ensab*, 1/643.

⁶¹⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/87.

⁶¹⁷ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178.

eşyaları ve develeri ganimet olarak alıp Medine'ye getirdi.⁶¹⁸ Onlardan bir kişiyi de yakalayıp getirmişlerdi. Bu kişi Müslüman olunca serbest bırakıldı.⁶¹⁹

Belazuri, Ebu Ubeyde'nin bölgeye yönelik iki Seriiye'ye komutanlık yaptığını söyler. Birincisi Zülkassa olup yukarda anlattık, diğeri de Benî Sa'lebe'ye yöneliktir. İkincisinin nedeni Muharib b. Hasafe, Sa'lebe b. Sa'd ve Enmar Kabilelerinin Müslümanlar aleyhine toplandığı habari alınması üzerine Müslümanlar oraya bir sefer düzenlediler. Müslüman ordusunun geldiğini duyan kabileler dağıldılar. Onların hayvanlarını ele geçiren Ebu Ubeyde, Medine'ye geldi. Bu Seriiye de aynı yılın rebiulahir ayında gerçekleşmiştir.⁶²⁰

4.3.4. Zeyd b. Harise'nin Benî Süleym'e Karşı el-Cemum⁶²¹ Seriiye'si (Rebiulahir 6 / Ağustos 627)

Âmir b. Tufeyl'in ayarladığı Bi'r-i Maûne'de ashabdan 40 kişilik davetçi heyetinin canlarına kıyan Usayya, Rı'l ve Zekvan kabileleri; Süleymoğulları kabilesine ait boylardı. Kureyş ordusunun Hendek Savaşı'na gittiği sırada Süleymoğulları da 700 kişilik bir kuvvetle gelip Kureyş ordusuna katılmış ve Medine'yi onlarla birlikte kuşatmışlardı. Cemum Kabilesi, Hendek Savaşı'nda kureyşlilerin yanında bulunmuştu. Bu nedenle artık onların cezalandırılmasının vakti gelmişti.⁶²²

Resulullah (sav), Zeyd b. Harise komutası altında küçük bir kuvveti Cemum'a gönderdi. Zeyd, Müzeyne kabilesinden Halime adında bir kadına rastladı. Kadın onlara, Benî Süleym kabilesinin adamlarının bulunduğu bir yeri gösterdi. Müslümanlar onlara ani bir baskınla saldırdı. Düşmandan on kişi öldürüldü ve diğerlerini esir aldı. Zeyd, esirleri, develeri ve keçileriyle birlikte Medine'ye götürdü. Esirler arasında Halime'nin kocası da vardı. Resulullah (sav) bu esirlerin hepsini Halime'nin hatırına serbest bıraktı.⁶²³

⁶¹⁸ Belazuri, *Ensab*, 1/643; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178.

⁶¹⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 476, İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/87-88, Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/501-502

⁶²⁰ Belazuri, *Ensab*, 1/643.

⁶²¹ Cemum; Süleymoğullarının yurdu olup. Nahl ovası ile Nakre arasındadır. Nahl ovasının Medine'ye uzaklığı 5 mildir. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/208).

⁶²² M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/58.

⁶²³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/88; Belazuri, *Ensab*, 1/643; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178.

4.3.5. Zeyd b. Harise'nin İys⁶²⁴ Seriiye'si (Cemaziyelevvel 6 / Ekim 627)

Şam'dan Kureyşlilerin bir ticaret kervanının gelmekte olduğu haberi geldi. Kureyş, daha önce de Ebu Süfyan'ın idaresindeki büyük ticaret kervanlarının sağladığı ekonomik güçle Uhud ve Hendek Savaşlarını finanse etmişti. Kureyş müşrikleri ekonomik olarak güçlü oldukça, Hendek Savaşı'nda olduğu gibi, kabileleri yanlarına alarak Medine'ye saldırmaktan vaz geçmiyecekti. Bu nedenle Kureyş müşriklerinden korunmak için onları ekonomik olarak zor duruma düşürmek gerekiyordu. Bunun için, Resulullah (sav) onları ekonomik olarak çökertecek olan hiçbir girişimi kaçırmıyordu. Kureyş'i ekonomik olarak çökertmenin tek yolu ticaretlerini baltalamaktı.

Bu nedenle Resulullah (sav), Şam'dan gelmekte olan Kureyş ticaret kervanına elkoymak üzere, Zeyd b. Hârise'yi 170 kişilik bir bir kuvvetle gönderdi. Müslümanlar; içinde pek çok gümüş bulunan Kureyş ticaret kervanını ele geçirdiler. Kervanda bulunanları da esir edip Medine'ye döndüler.⁶²⁵

Resulullah (sav)'ın kızı Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs da bu kervandaydı. O da eski karısı Zeyneb'e sığındı.⁶²⁶ Zeyneb sabah namazında mescidin kapısının önüne çıktı ve yüksek sesle “Ben Ebul As’ı himayem altına aldım” dedi. Peygamber (sav), Zeyneb'in himayesini kabul edip Ebul As'ın mallarını ona geri verdi. Bu da söylenenlerin aksine İslam toplumunda kadının gücünü göstermektedir.⁶²⁷

Serbest bırakılan Ebul As, Mekke'ye dönüp hak sahiplerine haklarını verdi. Ardından “Ben Allah’ın bir ve Muhammed’in onun elçisi olduğuna şahadet ederim. Aslında ben Medine’de Müslüman olmuştum fakat beni Medine’de kalmaktan alıkoyan şey, size ait mallarla gitmiş olduğumu düşünecek olmanızdı.” dedi sonra Resulullah (sav)'ın yanına döndü. Resulullah (sav) Zeyneb'i eski nikahıyla ona geri verdi.⁶²⁸

⁶²⁴ Süleymoğulları yurdunda bir yerdir. Medine'ye dört gecelik, Zül'l-merveye bir geceliktir. Ağaçlı bir vadidir. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/60).

⁶²⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/88-89.

⁶²⁶ Belazuri, *Ensab*, 1/644.

⁶²⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/89.

⁶²⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 477; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178-179.

4.3.6. Zeyd b. Harisenin' et-Taraf⁶²⁹ Seriiye'si (Cemaziyelahir 6 / 627)

Benî Sa'lebe kabilesi Müslümanlar aleyhine her türlü ittifaklara katılıyordu. Bu nedenle Benî Sa'lebe ile çarpışmak için Resulullah (sav) Zeyd b. Harise'yi 15 kişilik bir kuvvetle bölgeye gönderdi.

Yapılan baskın ile Benî Sa'lebe'nin adamları mallarını bırakıp kaçtılar.⁶³⁰ Zeyd, ganimet olarak develerini ve keçilerini ele geçirip Medine'ye getirdi.⁶³¹

4.3.7. Ukkaşe b. Mihsan el-Esedî'nin Gamr (Gamre) Seriiye'si (Rebiulevvel 6 / Ağustos 627)

Müşriklerle birlikte Medine'ye saldıran ve Hendek Savaşı'na katılan Esedoğullarına karşı, Gamre⁶³² (Gamre) Seferi yapıldı. Resulullah (sav), 40 kişilik askerî birliği Ükkâşe b. Mıhsan'ın kumandası altında Gamre'ye yolladı.⁶³³

Esedoğulları, Müslümanların kendilerine doğru gelmekte olduklarını haber alınca, kaçıp yüksek yerlere çekildiler. Müslümanlar, Esedoğullarının topraklarına geldikleri zaman, yurtlarını bomboş buldular.⁶³⁴ Onların dağlarda gizledikleri 200 deve (kimi rivayette koyun) ele geçirildi.⁶³⁵

4.3.8. Abdurrahman b. Avf'ın Dûmetü'l-Cendel⁶³⁶ Seriiye'si (Şaban 6⁶³⁷ / 627)

Resulullah (sav) Abdurrahman b. Avf komutasında 700 kişilik bir askerî birliği İslam'ı yaymak için Dumetul Cendel de bulunan Kelb kabilesine gönderdi. Bu kabile Hristiyandı. Resulullah (sav) Abdurrahman b. Avf'ı Kelb kabilesine gönderirken ona “Eğer senin davetini kabul ederlerse onların krallarının ve seyitlerinin kızıyla evlen.”⁶³⁸

⁶²⁹ Tarafada birçok kuyular ve su birikintileri de vardır. Benî Sa'lebelerin konak yerlerindendir. Medine'den 36 mil uzaklıktadır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/89).

⁶³⁰ Belazuri, *Ensab*, 1/644.

⁶³¹ Vakıdî, *Meğazi*, 478; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/89.

⁶³² Gamr veya Gamre, Necd yolu üzerinde olup Benî Esed'e ait bir sudur. Feyd'den Medine'ye giden ilk yol üzerinde, iki gecelik uzaklıktadır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/86).

⁶³³ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178.

⁶³⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/642.

⁶³⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 474-475; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/86-87; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 3/501-502; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178.

⁶³⁶ Dûmetü'l-Cendel; Şam yollarının ağzında olup, Dımaşk'a 5, Medine'ye 15 veya 16 gecelik uzaklıkta, Şam'ın Medine'ye enyakın beldelerinden olup, Tebük yakınında, akarsuları, hurnalık ve ekinlikleri bulunan bir yerd. Büyük bir panayır ve ticaret merkezi idi. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/78).

⁶³⁷ İbni Kesir Rebiulevvel ayında gerçekleştiğini söyler. (İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/178).

⁶³⁸ Belazuri, *Ensab*, 1/645; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/179.

Abdurrahman b. Avf, burada üç gün İslam'ı tebliğ etti. Tebliğ sonucunda kralları Asbağ b. Amr el-Kelbî'nin Müslüman olmasıyla halkının çoğu da Müslüman oldu. Müslüman olmayanlar da cizye ödemeyi kabul ettiler.⁶³⁹

Abdurrahman b. Avf, Asbağ ve kavminin Müslüman olduğunu kendisinin de onun kızı Tumadır ile evlenmek istediğini bir mektupla Peygambere bildirdi. Resulullah (sav)'ın onaylaması ile Abdurrahman b. Avf da Dumetülcendel'de kralları Asğab'ın kızı Tumadır ile evlendi.⁶⁴⁰

Dumetülcendel halkından Müslüman olmayıp kendi dinlerinde kalmak isteyenler ise, her yıl vergi ödemek üzere, Abdurrahman b. Avf'la anlaştılar. Abdurrahman b. Avf, yeni hanımını yanına alarak, Askerleriyle birlikte, Medine'ye döndü.⁶⁴¹

4.3.9. Zeyd b. Harise'nin Hismâ Seriyeye'si (Cemaziyelahir 6 / 627)

Dihye b. Halife el-Kelbî, Bizans hükümdarı ile görüşmüş ve Resulullah (sav)'ın mektubunu iletmişti. Herakliyus, Dihye'ye birçok hediye vermişti. Dihye, Medine'ye dönerken Cüzam Kabilesi'nden Huneyd b. Arid ve oğlu ile Cüzam'dan bazı insanların da yardımıyla yolu kesilip bütün malları elinden alınıp⁶⁴² bir tek iç gömleğiyle bıraktılar. Olayı duyan Benî Dubeyb'den bir grup Müslüman, soygunculara karşı çıkıp Dihye'nin eşyalarını geri aldılar.⁶⁴³ Vakidi olayı aynı şekilde anlatır ve şöyle der: “Dihye'nin eşyalarının alınması üzerine bölgedeki bazı Müslümanlar⁶⁴⁴ olaya mudahale edip Huneyd ve oğullarıyla savaşmış Dihye'nin tüm eşyalarını alıp ona iade ettiler.” demiştir.

Dihye el-Kelbi Resulullah (sav)'ın yanına gelerek Herakliyus ile yaptığı görüşmeyi anlattıktan sonra “Ey Allah'ın Resulü! Onun yanından geldim. Hisma'ya geldiğimde Cüzam halkından bir grup bana saldırdı. Yanımda hiçbir şey bırakmadılar. Ancak bu eski gömlekle gelebildim.” dedi.⁶⁴⁵ Bu rivayet, diğer rivayetle çelişmektedir. Belki de bölgedeki Müslümanların Dihye'nin mallarını onun gidişinden sonra ele geçirmiş olabilirler.

⁶³⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/90-91.

⁶⁴⁰ Vakidi, *Meğazi*, 482-483.

⁶⁴¹ Vakidi, *Meğazi*, 482-483.

⁶⁴² İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/179.

⁶⁴³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/89.

⁶⁴⁴ Benî Dubeyb'den Numan b. Ebu Cuayl on kişilik bir ekiple yardıma gitti fakat ikinci rivayette Huzza'dan bir adamın yardım edip Dihye'nin eşyalarını kurtardığını söyler. (Vakidi, *Meğazi*, 479).

⁶⁴⁵ Vakidi, *Meğazi*, 479.

Dihye'nin başına bunlar gelmeden kısa bir süre önce Cüzam Kabilesi liderlerinden Rifa' b. Zeyd el-Cüzami Medine'ye Resulullah (sav)'ın yanına geldi Müslüman oldu ve bir antlaşma yaptı. Resulullah (sav) onunla bölgeye bir mektup gönderdi.

Bismillahirrahmanirrahim

“Bu mektup Rifa'a b. Zeyd'e, tüm kavmine ve onlarla birlikte hareket edenlere yazılmış olup onları Allah'a ve O'nun Resulü'ne davet etmektedir. Onlardan kim (dine) yönelirse o Allah'ın ve Resulü'nün taraflarındandır. Kim dönerse onun için iki ay güvence vardır.”

Rifa'a, Resulullah (sav)'ın mektubunu kavmine okuduğunda onlar olumlu cevap verdiler.⁶⁴⁶

Resulullah (sav), Huneyd'i bulması için Zeyd b. Harise'yi beşyüz kişiyle bölgeye gönderdi. Dihye de onunla birlikte gitti. Beraberlerinde bir de klavuz vardı. Zeyd, geceleri ilerleyip, gündüz saklandı ve düşmana ani baskın yapıp Huneyd, oğlu ve adamlarını öldürüp diğerlerini de esir aldı.⁶⁴⁷ Toplam 100 kadın ve çocuk esir 1000 deve ve 5000 koyun ile eşyaları ele geçirilmişti.⁶⁴⁸ Zeyd, kabilenin Resulullah (sav) ile anlaşmalarını ve Müslümanlığı kabul ettiğini bilmiyordu.

Zeyd b. Harise'nin Cüzam Kâbelesine saldırıp esir alması ve mallarını ele geçirmesi üzerine Rifâ'a b. Zeyd el-Cüzamî Medine'ye geldi. Resulullah (sav)'a mektubu verip durumu anlatması üzerine Resulullah (sav) Hz. Ali'yi onlarla birlikte Zeyd b. Harise'ye gönderip alınan esirlerin ve malların iade edilmesini sağladı.⁶⁴⁹

4.3.10. Zeyd b. Harise'nin Vadi el-Kurâ⁶⁵⁰ Seriyeye'si (Receb 6 / 627)

Vadi'l-Kura'da Mezdic ve Kuda'a kabilelerinden bir grubun Müslümanlara karşı toplandığı haberi geldi. Bu toplananların Mudar Kabilesinin kollarından oldukları da söylenir.

⁶⁴⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 480.

⁶⁴⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/90-91.

⁶⁴⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/90-91.

⁶⁴⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 480-481-482; İbn Hişam, *Siret*, 4/356-362. İbni Hişam bu konuyu Zeyd b. Harise'nin Cüzam Gazvesi başlığı altında işlemiştir.

⁶⁵⁰ Medine'ye 7 gece uzaklıktadır.

Bunun üzerine Resulullah (sav) Zeyd b. Harise'yi bölgeye gönderdi.⁶⁵¹ Müslümanların geldiğini haber alan düşman kuvvetleri dağıldığından, herhangi bir çarpışma olmadan geri döndü.⁶⁵²

4.3.11. Zeyd b. Harise'nin Benî Fezare (Ümmü Kirfe) Seriyeye'si⁶⁵³ (Ramazan 6 / 627)

Fezare kabilesi, Müslümanlara karşı düşmanlık gösteriyordu. Halbuki Resulullah (sav) daha Dumetulcendel Gazvesi sırasında (5/627) reisleri Uyeyne b. Hısn b. Fezare ile bir antlaşma yapmış, bu antlaşmaya göre karşılıklı düşmanlık göstermeyecek, Müslümanlar onların topraklarından serbestçe geçip Vadi'ul-Kura'ya gidebilecek, onlar da kıtlık dönemlerinde hayvanlarını Müslümanların otlaklarında otatabileceklerdi fakat onlar aynı yıl müşriklerle anlaşarak Hendek Savaşı'na Uyeyne b. Hısn komutasında 1000 kişi ile katıldılar. Resulullah (sav), bu savaş sırasında Uyeyne'nin gitmesi karşılığında antlaşma teklif etmiş ama gerçekleşmemiştir.

Uyeyne b. Hısn ve yine aynı kabilenin güçlü kişilerinden Ümmü Kirfe'nin (Fatma binti Rebia) teşviki⁶⁵⁴ ile Müslümanların meralarına saldırıp develerini çalıp Ebu Zer'in oğlunu öldürmüşlerdi (6/627). Fezarelerin toprakları Suriye ticaret yolu üzerinde olduğundan stratejik öneme sahipti ve Müslümanların bu bölge ile ticaretini tehdit ediyordu.

Nitekim ticaret amacıyla Şam'a giden ve beraberinde ashaptan bazılarının da paraları olan Zeyd b. Harise'nin kervanı, Vâdi'l-Kurâ'ya yaklaştığı sırada, Fezâre ve Bedr kabilesinden birtakım adamlar önlerini kestiler. Zeyd b. Harise ile arkadaşlarını kılıçtan geçirdiler. Hepsinin öldüklerine kanaat getirerek yanlarındaki bütün malları gasbedip gittiler. Zeyd b. Harise ağır yaralı olarak şehit arkadaşları arasından kalkarak yavaş yavaş Medine'ye geldi.⁶⁵⁵

⁶⁵¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/90.

⁶⁵² Belazuri, *Ensab*, 1/645.

⁶⁵³ İbni Hişam'da ise Zeyd b. Harise'nin Benî Fezare Seriyeye'si başlığı altında zikredilmektedir.

⁶⁵⁴ Diğer rivayete göre; baskıncıları yollayan, Rebia b. Bedr'in kızı ve Malik b. Huzeyfe b. Bedr'in karısı Ümmü Kirfe idi. Ümmü Kirfe; oğullarından ve oğullarının oğullarından 30 atlı hazırlayıp, onlara: "Medine'ye gidiniz, Muhammedi öldürünüz!" demişti. Resulullah (sav): "Ey Allah'ım! Oğullarını ona kaybettir!" diyerek onun aleyhinde beddua etmişti. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/92).

⁶⁵⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 485; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/92; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/93; İbni Hişam, *Siret*, 4/362.

Zeyd b. Harise iyileşince Resulullah (sav) onu bir seriyye ile (sahihi Buhariye göre Hz. Ebubekir⁶⁵⁶) saldırganların üzerine gönderdi. Seriyye, ani bir baskında onları mağlup edip mallarını ele geçirdi.⁶⁵⁷ Kabilenin ileri gelenleri öldürüldü ve yine bu kabilenin ileri geleni olup, kabileyi Müslümanlara karşı kışkırtan Ümmü Kirfe ve kızı Cariye binti Malik de esir alındı.⁶⁵⁸ Ümmü Kirfe'nin kızının Arapların en güzel kızlarından olduğu söylenir. Resulullah (sav) onu Hazn b. Ebu Vehb'e verdi.⁶⁵⁹ İbni Kesir ise olayı farklı anlatır. "Resulullah (sav), Mekkelilere haber gönderdi. Onların ellerinde Müslümanlardan bazı esirler vardı. Bu kadını onlara vererek, Müslüman esirleri onlardan kurtardı."⁶⁶⁰ Bu rivayet çok gerçekçi durmamaktadır çünkü Müslümanlardan müşriklerin elinde esir olan hiçbir kimsenin ismi kaynaklarda zikredilmediği gibi, Mekkeliler, zaten aldıkları Müslüman esirleri öldürmektedirler. Kaldı ki böyle bir durum olsa bile bir esire karşılık başka bir esir vermek Peygamber (sav)'ın yaptığı bir şey değildir. Öyle bir durum olsa müşrikler de kabul etse Resulullah (sav) diyetlerini öder, onları kurtarırdı.

Taberi'de Ridde olayları anlatılırken Ümmü Kirfe'nin adı Selma (Ermele) olan bir kızından bahseder. Bu kızın Peygamber (sav) tarafından anasıyla birlikte esir alındığını ve onu Hz. Ayşe'ye verdiğini söyler. Kadın Müslüman olunca Hz. Ayşe onu azat eder ve o da memleketine gider. Acaba bu Selma, Müslümanların Ümmü Kirfe ile birlikte esir aldıkları Cariye bnt. Malik midir? Rivayetlerin gidişatı aynı kişi olabileceğini göstermektedir.

Selma Ridde olaylarında irtidat edip Tuleyha'yı destekledi. Tuleyha bozguna uğrayınca onun taraftarları Selma'nın etrafında toplandılar. Böylece Selma büyük bir güç topladı. Kardeşi Hakem'in intikamını almak için Halid b. Velid ile savaşmak istedi. Yarattığı sorunlar artınca Halid b. Velid onun üzerine yürüdü ve savaşıp

⁶⁵⁶ İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/219. Fakat biz Hz. Ebubekir'in gönderildiği olayın h.7. yıldaki olay olduğunu düşünüyoruz. Yani aynı bölgeye iki farklı Seriyye olduğunu düşünüyoruz.

⁶⁵⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 486; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/92.

⁶⁵⁸ İbni Hişam, *Siret*, 4/362.

⁶⁵⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 486; İbni Hişam ise olayı tam tersi anlatır: Seleme'nin kızı kendisi için Resulullah (sav)'den istediğini, onun da kabul ettiğini, daha sonra Seleme'nin onu dayısı Hazn b. Ebi Vehb'e hediye ettiğini, ondan da Abdurrahman b. Hazn isminde bir oğlu olduğunu söyler. (İbni Hişam, *Siret*, 4/362.).

⁶⁶⁰ İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/219. İbni Kesir'in rivayeti daha güçlü olduğundan üstelik Sahihi Müslim ve Beyhaki'de de rivayet edildiğinden bu anlatımı doğru kabul ediyoruz fakat bence iki ayrı seriyyedeki rivayetlerin karıştırıldığını düşünüyorum. Ravi Seleme'nin iki Seriyyeye de katıldığı ya kendisinin ya da daha sonraki ravilerin onun rivayetini diğer olayla karıştırmıştır. İbni Kesir, görüşünü hadis kitaplarındaki rivayetlere dayandırmaktadır.

Selma'yı öldürdü.⁶⁶¹ İbni Kesir, Ummu Kirfe'nin kızı Ümmü Zelm Selma bnt. Malik'in Hz. Ebubekir'in halifeliği döneminde yalanıcı Peygamber Tuleyha'yı desteklediği ve yapılan savaşı kaybedip Halid b. Velid tarafından öldürüldüğünü kaydeder.⁶⁶² Ümmü Kirfe'nin çocuklarının yalançı Peygamber Tuleyha'nın saflarında öldürülmesi de bu görüşümüzü desteklemektedir.

Ümmü Kirfe oldukça yaşlı bir kadındı. Vakıdi ve İbn'i Sa'd'deki rivayete göre Müslümanlara karşı kışkırttığından ve esir edildiğinde Peygamberimiz (sav)'e sövüp saydığından dolayı Zeyd b. Harise'nin emri ile⁶⁶³ Kays b. El- Muhaysir'in tarafından ayakları iki ayrı deveye bağlanarak devlerin farklı yerlere sürülmesi ile katl olunmuştur.⁶⁶⁴

Ummu Kirfe, çirkin bir şekilde infaz edildiği söylene de bu doğru değildir çünkü Resulullah (sav) seriyyeleri gönderirken özellikle kadın, çocuk ve yaşlıların öldürülmesini yasakladığı gibi işkence ile öldürülmeyi ve musleyi de yasaklamıştır. Eğer böyle bir öldürme olayı varsa bile bu Resulullah (sav)'ın tasvip edeceği bir öldürme şekli değildir ve onun bilgisi dışında gerçekleşmiştir. Zaten kaynaklar da bunu doğrulamakta savaş meydanında öldürüldüğü söylenmektedir.

Bunun dışında Ummu Kirfe'nin Sahihi Müslim'deki rivayette olduğu gibi sadece esir edildiği bilgisi de verilmektedir. Üstelik Sahih-i Müslim'deki rivayette esir alındığını ama öldürüldüğü söylenmemektedir. Müslüm ve Ebu Davud'da Seleme'den şöyle rivayet edilmiştir: " Ebu Bekir'in kumandasında Fezâre'ye harbe gittik. Su ile aramızda bir saatlik mesafe kalınca, gecelememizi ve istirahatı çekilmemizi emretti. Sonra baskın başladı. Suyun yanına vardık. Orada öldürülenler öldürüldü, esir

⁶⁶¹ Taberi, *Tarih*, 3/263-224.

⁶⁶² İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 6/312. Buzaha Savaşın'da hezimete uğrayan Tuleyha'nın, Benî Gatafan kabilesinden olan birçok adamları toplanıp Ümmü Zeml Selma binti Malik b. Hüzeyfe adındaki kadının yanına gittiler. Bu kadın, annesi Ümmü Kirfe gibi Arapların önde gelen şahsiyetlerindendi. Anası, evladının çokluğu, kabilesinin ve ailesinin izzeti sebebiyle şeref hususunda, âdeta bir darb-ı mesel haline gelmişti. Yanında toplandıkları zaman bu kadın, onları Halid b. Velid ile savaşıma teşvik etti. Onlar da bu iş için sevinçlendiler. Benî Süleym, Tay, Hevazin ve Esed kabilelerinden bazı adamlar da bunlara katıldılar. Böylece kalabalık bir ordu teşkil ettiler. Kadının durumu güçlendi. Halid b. Velid, bu durumu duyunca üzerlerine yürüdü. Aralarında şiddetli bir savaş cereyan etti. Kadın da anasının devesi üzerindeydi. Onur ve şerefi yüzünden bu deveye elini süren kimseye yüz deve verilir, deniliyordu. Halid, onları hezimete uğrattı. Kadının devesini kesti. Kadını da öldürdü ve fetih müjdesini Ebu Bekir es-Siddik (r.a.)'a gönderdi. (İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, Çev. Mehmet Keskin, 6/456).

⁶⁶³ İbni Hişam, *Siret*, 4/362.

⁶⁶⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/646; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/90; Vakıdi, *Meğazi*, 486-487. Her ne kadar bu rivayet Vakıdi'de geçse de hadis âlimleri rivayeti zayıf kabul etmektedirler. Onun öldürülmesinin Hz. Ebubekir dönemindeki ridde olaylarında olduğunu söylerler. Bu bilgi başka kaynaklarca da desteklendiği için doğru kabul edilmektedir.

alınanlar da esir alındı. Sonra insanlardan bir gruba baktım, kadınlar ve çocuklar gördüm, Benden önce dağa varacaklarından endişe ettim ve onlarla dağın arasına bir ok attım. Oku görünce durdular; onları önüme kattım. Aralarında Fezâreoğullarından bir kadın vardı. Üstünde deriden bir giysi, beraberinde de kızı vardı. Kız Arapların en güzel kızlarındandı. Onları alıp Ebu Bekr'e getirdim. Kızı bana ganimet olarak verdi. Medine'ye geldik; daha elbisesini açmadan, çarşıda Allah Resulü (sav) bana rastladı. Dedi ki: “Ey Seleme! Kadını bana bağışla!” Dedim ki: “Ey Allah'ın Resulü onu çok beğendim. Henüz elbisesini açmadım”. Ertesi gün çarşıda yine bana rastladı ve: “(Babana rahmet) Allah, için onu bana bağışla ey Seleme” dedi. “Ey Allah'ın Resulü! O senindir. Allah'a yemin olsun, kadının elbisesini açmadım”, dedim. Allah Resulü (sav), Mekke'de esir tutulan Müslümanlardan birtakım kimseleri kurtarmak için, onu (kızı) Mekke'ye fidye olarak gönderdi.⁶⁶⁵

Ben yaptığım araştırmada edindiğim kanaate göre Zeyd b. Harise ile Hz. Ebubekir'in Fezare seriyyeleri karıştırılmaktadır. Kaynaklar bu ikisini bir saymaktadır. Ama olayın seyri ve anlatımı bana göre ikisinin de doğru olduğu ve ikisinin de aynı bölgeye yönelik iki ayrı seriyye olduğu şeklindedir çünkü birisi h.6, diğeri H.7. yılda, birisi hz. Ebubekir, diğeri Zeyd b. Harise komutasında düzenlenmiştir. Burada ortalığı karıştıran sanırım Seleme b. Ekva'nın rivayetidir. Rivayette esir edilenlerin ismi de verilmemiştir. Dolayısıyla bu esir edilen kişilerin Ümmü Kirfe ve kızının olmayacağı olasılığı da bulunmaktadır. Ayrıca bu rivayette de bazı kaynaklarda esir edilen kızın Peygamber (sav) tarafından Mekke'de esir edilen Müslümanlara karşılık fidye için verilirken başka kaynaklarda ise onu Hazn b. Ebu Vehb'e verdiğidir. Bu da aslında iki farklı olayın olduğunu göstermektedir.

Fezare kabilesi reisi Ureyne b. Hısn, Resulullah (sav) ile anlaşarak Mekke'nin Fethine ve Huneyn Savaşı'na katılmış, muellefe-i kulub'den sayılarak kendisine 100 deve verilmiştir. Tebuk Savaşı'ndan sonra Medine'ye gelerek kabilesi ile birlikte Müslüman olsalarda, Resulullah (sav)'ın vefatından sonra Ridde olaylarında yalancı Peygamber Tuleyha'nın saflarına katıldılar.⁶⁶⁶

⁶⁶⁵ Rudani, *Hadis Külliyyatı*, “Siyer ve Meğazi”, 6574.

⁶⁶⁶ Mehmet Ali Kapar, “Fezare”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 12/538-539.

4.3.12. Kürz b. Cabir'in Ureyne Seriiye'si (Şevval 6 / 627)

Resulullah (sav)'ın yanına, Becîle kabilesinin bir kolu olan Ureyne'den 8 kişi gelip Müslüman oldu. Adamlar sonra Medine'de hummaya (sıtma) yakalandılar. Bunun üzerine Resulullah (sav) onları Medine dışında kendisine ait sağmal develerin otlatıldığı yere gönderdi. Burada temiz hava ve bol deve sütü (bazı rivayetlerde deve idrarını da içmeleri tavsiye edildiği söylenir) ile iyileşeceklerini söyledi.⁶⁶⁷ Onlar da gerçekten buradaki temiz havadan ve deve sütünden dolayı hastalığı atlatıp iyileştiler⁶⁶⁸ fakat onlar burada iyileşip güçlenince ihanet edip; Peygamber (sav)'ın deve çobanı Yesar'ı yakalayıp ellerini ve ayaklarını kestiler. Ölene dek dikenleri diline ve gözlerine batırdılar. Sonra da devleri çalıp kaçtılar.⁶⁶⁹

Olayı haber alan Resulullah (sav) onları takip etmek üzere Kurz b. Câbir el-Fihri komutasında yirmi kişilik bir süvari birliğini gönderdi. Kurz b. Câbir, onları yakalayıp Medine'ye getirdi. Onlara kısas uygulananarak Yesar'a yaptıklarının aynısı yapıp öldürüldüler.⁶⁷⁰ Enes (r.a) olayı şöyle anlatır: “Ukl ve Ureyne kabilelerinden birtakım insanlar Medine'ye Peygamber'in huzuruna geldiler ve Müslüman oldular. Daha sonra Medine'nin havası sıhhatlerine uygun bulmadılar. Resulullah (sav) onlara zekât develerinin ve çobanının bulunduğu yere gitmelerini, sütlerinden ve sidiklerinden içmelerini emretti. Onlar oraya gittiler ve onlardan içtiler. Nihayet Harre tarafında bulundukları (sağlıklarına kavuşup semizledikleri ve renkleri kendilerine geldiği) zaman İslâm'a girmelerinin ardından kâfir oldular. Peygamber'in çobanını öldürdüler ve develeri önlerine katıp götürdüler. Gönderilen seriiye onları yakalayıp getirdi. Peygamber, onlara kısas yapılmasını emretti. Akabinde o canilerin gözlerini çıkardılar, ellerini kestiler ve kendi hâlleri üzere ölünceye kadar Harre tarafına terkedildiler.”⁶⁷¹ fakat Vakıdi; Resulullah (sav)'ın Ureynelilere kısasen de olsa hiçbir şekilde gözlerinin oyulmadığı ve dillerinin kesilmediğini, ellerinin ve ayaklarının kesilmesinin dışında hiçbir şey ilave edilmediğini söyler.⁶⁷²

Bunun üzerine “Allah ve Resulü'ne karşı savaşanların ve yeryüzünde düzeni bozmaya çalışanların cezaları, ancak ya acımadan öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut

⁶⁶⁷ İbni Hişam, *Siret*, 4/392.

⁶⁶⁸ Belazuri, *Ensab*, 1/646.

⁶⁶⁹ Belazuri, *Ensab*, 1/646.

⁶⁷⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 489-490. İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/95; İbni Hişam, *Siret*, 4/392; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/179.

⁶⁷¹ Buhari, *Sahih*, “Meğazi”, 38 (No. 214).

⁶⁷² Vakıdi, *Meğazi*, 490-491.

el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut da bulundukları yerden sürülmeleridir."⁶⁷³ Ayeti nazil oldu.

4.3.13. Hz. Ali'nin Fedek⁶⁷⁴ Seriyeye'si (Şaban 6 / 627)

Resulullah (sav), Sa'd b. Bekroğulları⁶⁷⁵ kabilesinin Hayber mahsullerine karşılık, Hayber Yahudilerine yardım etmek üzere Fedek'te toplandıklarını haber almıştı.⁶⁷⁶

Hayber Yahudileri, Benî Kureyza Yahudilerinin cezalandırılmasından sonra sıranın kendilerine geleceğini tahmin ettiklerinden civardaki Arap kabileleri ile ittifaklar kuruyor, kendilerini savaşa hazırlıyorlardı. Hayber Yahudileri Teyma, Fedek ve Vadi'l Kura Yahudileri ile Arap mütteliklerini yanlarını alıp Medine'ye gelmeyi bile planlamışlardı.

Resulullah (sav), oluşan bu ittifakı dağıtmak ve düşmana korku vermek için Hz. Ali'yi 100 kişilik bir kuvvetle Fedek'te toplanan Benî Sa'd Kabilesi üzerine gönderdi. Yolda Sa'd b. Bekroğulları Kabilesine mensup bir adam yakaladılar. Adam, Hayber ile hurma karşılığı anlaşma teklifi sunmak için gönderilmişti. Adam can güvenliği alınca kabilesinin adamlarının ve sürülerinin bulunduğu yeri gösterdi. Müslümanlar, ani bir baskınla onları yendi. Yenilen düşman bütün mallarını (500 deve 1000 koyun) bırakıp kaçtı. Hz. Ali bir sıkıntıyla karşılaşmadan Medine'ye ganimetle döndü.⁶⁷⁷

⁶⁷³ Maide, 5/33.

⁶⁷⁴ Fedek, hicazda bir köydür. Medine'ye altı millik bir mesafede olup üç günlük bir yoldu. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/132-133).

⁶⁷⁵ Adını Sa'd b. Bekir b. Hevâzin'den alan kabilenin soyu Adnân'a dayanır. Aynı zamanda Kays Aylân'a mensup olan Hevâzin'in önemli üç kolundan biri olup (diğer ikisi Münebbih b. Bekir ve Muâviye b. Bekir) Mekke'nin doğusunda Mekke-Basra yolu üzerinde bulunan Evtâs civarındaki Serât vadisinde yaşıyordu. Sa'd b. Bekir kabilesinin İslâm tarihi açısından asıl önemi Hz. Peygamber'in sütannesesi Halîme'nin bu kabileye mensup olmasıdır. Resûl-i Ekrem'in amcası Hamza da Benî Sa'd'dan bir ailenin yanında büyümüşü. H. 6. yılın Şâban ayında (Aralık-Ocak 627-628) Benî Sa'd'ın Fedek'te Müslümanlara karşı Hayber Yahudilerine yardım hazırlığı içinde olduğunu haber alan Resûlullah'ın Hz. Ali kumandasında gönderdiği birlik herhangi bir çatışma olmadan bir miktar ganimetle geri döndü. H. 8 (630) yılında Mekke'nin müslümanlar tarafından fethedildiğini duyan, aralarında Benî Sa'd'ın da bulunduğu Hevâzinliler, Hz. Peygamber üzerine yürümek için Mâlik b. Avf en-Nasrî başkanlığında toplandılar. Lât ve Uzzâ'yı benimsemekle beraber Cihar isimli bir puta da tapan Benî Sa'd, H.9 (630-31) yılında Dımâm b. Sa'lebe başkanlığında bir heyeti Medine'ye gönderdi. Heyet mensupları, Hz. Peygamber'e bazı sorular sorduktan sonra kabilelerine dönerek yaptıkları görüşmeyi anlattılar; bunun üzerine kabilenin tamamı o gün Müslüman oldu. Bazı kaynaklarda bu olayın 5 (626-27) veya 7 (628-29) yılında gerçekleştiği kaydedilmektedir. (İrfan Aycan, "Sa'd b. Bekir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2008, 35/372).

⁶⁷⁶ Belazuri, *Ensab*, 1/645.

⁶⁷⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 484. İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/91.

4.3.14. Necid (Sumame b. Usal'ın Yakalanması) Seriyeye'si (6/627)

Resulullah (sav) Necid tarafına bir bölük süvari gönderdi. Gönderilen Seriyeye, Hanifeoğullarından olup adına Sümâme b. Üsâl denen, Yemâme halkının lideri olan bir adamı yakalayıp getirdiler⁶⁷⁸ fakat kim olduğunu bilmiyorlardı.

Aslında bu seriyeye bu amaçla gönderilen müstakil bir Seriyeye olmayıp Muhammed b. Mesleme komutasında Kurata'ya gönderilen seriyeye idi. Seriyeye, seferden dönerken Sümame b. Üsal ile karşılaşınca yakalayıp Medine'ye getirdi.⁶⁷⁹ İbn Sa'd, onun Umre yapmak için Mekke'ye giderken Medine yakınlarındaki bir Müslüman devriyesi tarafından kim olduğu bilinmeden yakalanıp getirildiğini söyler. Bize göre bu bilgi daha doğrudur çünkü daha sonra umre niyetini tamamlamak için Mekke'ye gitmek için izin istemiştir. Sümame; daha önceleri Resulullah (sav)'ı öldürmeye niyet etmişti fakat amcası engellemiştir. Bu nedenle Resulullah (sav) tarafından öldürülmesi kararı çıkmıştır.⁶⁸⁰

Resulullah (sav) onu tanıdı ve "yakaladığınız kimsenin kim olduğunu biliyor musunuz? Bu Sümame b. Usal el-Hanefi'dir. Ona iyi muamele yapınız" dedi.⁶⁸¹ Mescid'deki direklerden birine bağladı fakat iyi muamele edilmesini buyurdu. Hergün yanına gidip onu İslam'a davet ediyordu.

Rivayete göre Resulullah (sav) onun yanına geldi ve "Yanında ne var?" diye sordu. O da "Yâ Muhammed! Yanımda hayır var. Eğer beni öldürecek olursan kanı pahalı (kan davası güdülecek) birini (başka bir rivayete göre kanlı bir katili) öldürmüş olursun. Eğer iyilik edersen iyiliğe teşekkür eden birine iyilik edersin. Mal istiyorsan iste. Dilediğin kadar mal verileceksin" dedi.

Ertesi gün olunca, yine Resulullah ona, "Yanında ne var yâ Sümâme!" buyurunca, "Bende, dün de söylediğim gibi hayır var. İyilik edersen iyiliğe karşılık veren birine iyilik edersin. Öldürürsen kanı pahalı birini öldürürsün. Mal arzu ediyorsan, iste, dilediğin kadar mal verilirsin." dedi. Efendimiz bunun üzerine hiçbir bedel talep etmeden "Onu salıverin." diyerek serbest bıraktı.

Sumame serbet bırakılınca mescide girdi ve kelime-i şehadet getirerek Müslüman oldu. "Yâ Muhammed! Vallahi yeryüzünde bana senin yüzünden daha

⁶⁷⁸ İbni Hacer Askalanai, *el-İsabe*, 1/305.

⁶⁷⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/7.

⁶⁸⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 8/96.

⁶⁸¹ İbni Hişam, *Siret*, 4/389.

sevimsiz bir yüz yoktu, ama şimdi senin yüzün bana bütün yüzlerden daha sevimli oldu. Vallahi bana senin dininden daha sevimsiz bir din yokken, şimdi senin dinin bana bütün dinlerin en sevimlisi oldu. Vallahi, senin diyarından daha sevimsiz bir diyar yokken, şimdi senin yurdun bana en sevimli yurt oldu. Ben umreye giderken senin süvarilerin beni yakalayıp getirdi. Sen bu ümre konusunda ne karar vereceksin?" dedi. Resulullah (sav) umresini tamamlamasını emretti.

Sümâme, Mekkeye geldiğinde müşrikler, Müslüman olduğunu anladıklarından yakalayıp öldürmek istediler fakat daha sonra kim olduğunu öğrenince serbest bıraktılar. O da bunun üzerine; "Vallahi bundan sonra Resulullah (sav) izin verinceye kadar Yemâme'den size yiyecek olarak tek bir buğday tanesi bile gelmeyecektir." dedi.⁶⁸²

Gerçekten de Sumame sözünü tuttu ve Mekke'nin hububatını kesti. Bu durum Mekke'de kıtlığa yol açınca Ebu Süfyan, Resulullah (sav)'e "Sen hem akraba hukukunu gözetmeyi emretmektesin! Hem de bizimle akrabalık bağlarını koparıp babaları kılıçtan geçirmekte, çocukları açlıktan öldürmektesin!" diye bir mektup yazıp yardım istedi. Hatta Ebu Süfyan Medine'ye kadar gelip ricada bulundu. Bunun üzerine Resulullah (sav) Yemâme'den Mekkelilere zahire satışına engel olmaması için Sümâmeye mektup yazdı.⁶⁸³ "Kavmimle yiyecekleri arasından çekil! Kendilerinin Yemâme'den erzak yüklemelerine engel olma!" buyurdu. Sümame, emre hemen itaat etti.⁶⁸⁴ Bu durum, Mekke ile Medine arasında yakınlaşmanın temelini oluşturacaktır.

Sumame, Yalancı Peygamber Museylime ortaya çıkıp Peygamberliğini ilan edince kavmini bu konuda uyardı ve kendisiyle birlikte olanlarla Müslüman ordusunu destekledi, mürtetlerle savaştı.⁶⁸⁵

⁶⁸² Buharî, *Sahih*, "Meğazî", 64, (No. 70) ; Müslim, *Sahih*, "Cihad", 59, (No. 1764); İbni Sa'd, *Tabakat*, 8/96; İbni Hacer Askalani, *el-İsabe*, 1/305.

⁶⁸³ İbni Hişam, *Siret*, 4/390.

⁶⁸⁴ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/13.

⁶⁸⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 8/96-97; İbni Hacer Askalani, *el-İsabe*, 1/305.

V. BÖLÜM

HUDEYBİYE⁶⁸⁶ GAZVESİ DÖNEMİ

5.1. Barışa Giden Süreç

Hiz. Peygamber (sav), Medine'deki iç düşmanlarının artık işlerinin bittiğini, iç atmosferin, gözle görülebilir her türlü şaibeden temizlenmiş bulunduğunu, mevcut şartlarda bedevi Arap kabilelerinin Medine'ye karşı bir savaşı artık göze alamayacaklarını görüyordu. Sadece iki cepheden tehlike gelebilirdi. Bunlardan biri güney cephesi idi ki burada Müslümanların ilk düşmanı olan Kureyşliler vardı. Bunlar sinsi bir biçimde Medine'ye saldırma imkânına sahip idiler.

İkincisi ise kuzey cephesi idi. Bu cephede de Hayber Yahudi'leri vardı. Ancak bunlar tek başlarına kımıldayacak imkânı sahip değillerdi. Ne var ki bu Yahudiler çeşitli güçleri Müslümanların aleyhinde kışkırtarak onları bir araya getirip büyük bir kuvvet oluşturabilirlerdi. Zaten bu onların bilinen yöntemleri ve büyük hileleriydi. Bu bakımdan Müslümanlar işte bu iki cepheye karşı hazırlanmalı, bu iki düşmandan da kurtulabilmek için önce birini halledip sonra da ikincisine dönecek şekilde hazırlıklarını yapmalı idiler.

Kuzey cephesi, kendi başına kımıldayacak imkânı sahip olmadığı için önce güneye yönelmekle işe başlamak gerekiyordu çünkü önce Kuzey cephesi üzerine yürünecek olsa Güneyden Kureyşliler hücumla geçebilirlerdi. Müslümanların, fitne çıkarmakla meşgul olan Yahudileri cezalandırmak ve onları hizaya getirmek üzere Medine'den ayrılma fırsatı olarak değerlendirebilirlerdi.⁶⁸⁷

⁶⁸⁶ Hudeybiye; adını bölgedeki kuyudan almıştır Mekke'nin 17 km. batısında ve eski Cidde yolu üzerindedir. Hudeybiye'nin bir kısmı Harem, bir kısmı da Hill'dir, yani Harem dışıdır. Hudeybiye'nin Harem dışı kalan yerleri Beytullah'a daha uzaktır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/150).

⁶⁸⁷ Mahmud Şakir, *Hiz. Âdem'den Bugüne İslam Tarihi*, Çev. Feriduddin Aydın, (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1995) 2/149-162.

Müslümanlar için de durum pek iç açıcı değildi: Güneyde sürekli düşmanca niyetler besleyen bir Mekke, İslam Devleti'nin ve yepyeni İslam dininin sükûnetini tehdit etmekteydi. Kuzeyde yegâne meslek ve uğraşları yağmacılık olan Gatafân ve Fezâre kabileleri, ilk haince girişimleri Hendek Savaşı'nda boşa çıkarılan ama Medine'nin geleceği bakımından hiç de güven vaat etmeyen Hayberli Yahudilerle güç birliği içine girmişlerdi. Büyük İslam hukukçusu Sarahsî, o sıralarda bir takım tehlikeli oyunların döndüğünü şu cümlelerle dile getirmektedir:

“Mekke ve Hayber ahalileri arasında bir anlaşma yapılmıştı: buna göre, Resulullah bu iki taraftan biri üzerine yürüyecek olursa, diğeri Medine'ye saldırıp işgal edecekti. Bu nedenle, Resulullah (sav), Hayber'e karşı bir sefer düzenlemesi durumunda Mekkelilerin tarafsızlığını sağlamak için onlarla bir anlaşma imzaladı.” Gatafân ve Fezâre kabileleri hiçbir vicdan endişesi ve prensip tanımayan haydut ve eşkıya sürülerinden meydana geliyordu. Hayberlilerin parayla tuttukları askerler de Hendek Savaşı sırasında kendilerini Müslümanlara satmaya hazır durumda idiler. Sonuç olarak bu Bedevîlere kesinlikle güvenilemezdi.⁶⁸⁸

Resulullah (sav), Mekke'nin fethi planını yıllardır yapıyor ve bunu ilmik ilmik dokuyordu. Süreç aslında Hendek savaşından sonra başladı. Hendek Savaşı'ndan sonra Mekke ile Yahudilerin bulunduğu Hayber Kalesi arasında ittifak yapılmıştı. Bu iki büyük güç Medine'ye karşı işbirliği içine girmişti. Bu durum Müslümanlar için büyük bir tehlike arz ediyordu çünkü iki taraftan kuşatılmış bulunuyorlardı. Bir tarafa saldırıldığında diğeri yardıma gelecekti. Müslümanların bu dönemde iki güçle de savaşılabilecek kuvveti yoktu.

Yapılması gereken en sağlıklı iş, bu iki gücü birbirinden ayırmak ve bir tarafla anlaşmaktır. Resulullah (sav)'ın Hudeybiye'ye geliş amacının diğeri Araplar ve Yahudilerle yapacağı savaşta Kureyş'i aradan çıkarmak ya da tarafsızlığını sağlamak olduğunu aslında Kureyş'in gönderdiği elçilerle/arabulucularla yaptığı konuşmada gizliydi. Mesela Büdeyl b. Verka'ya şunları söylemiştir: “Yazık şu Kureyş'in haline! Harb onları yedi. Şayet benimle diğeri Arapların arasını serbest bıraksalar, aradan çekilseler ne olur...”⁶⁸⁹ Dikkat edilirse diğerleriyle yapacağı savaşta Kureyş'in aradan çekilmesini apaçık bir şekilde talep ediyor ki bu söz onun gerçek amacını ortaya koymaktadır.

⁶⁸⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 212

⁶⁸⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 499 ve 508; İbni Hişam, *Siret*, 3/425.

Hayber Yahudilerinin ileri gelenleri Medine'den sürülen Benî Nadir Yahudileriydi. Onların Medine'deki eski mal varlıklarını almaktan başka hiçbir taviz, kinlerini yok edemezdi fakat Mekke, Müslümanların özellikle muhacirlerin memleketiydi. Akraba toplumdur ve anlaşmaya daha müsaitti. Bu nedenle Resulullah (sav), Mekke ile bir anlaşma fırsatı yakalamayı düşünüyor ve dostluk tesisi için en küçük bir fırsatı kaçırmıyordu.

5.1.1. Mekke'deki Kıtık Sorunu Çözmesi ve Yardım

Resulullah (sav)'ın beklediği fırsat ayağına geldi. O yıl (628), Mekke'de büyük bir kıtlık yaşandı. Mekke'nin Suriye, Mısır ve Irak'a giden ticaret yolları Müslümanlar tarafından kesilmişti. Ayrıca, Mekke'nin en büyük pazarlarından birisi "Yemameydi". Burası Mekke'nin tahıl ambarıydı. Tam bu sırada bölgenin önemli bir lideri olan Sümâme ibni Usâl İslâm'ı kabul etmiş ve Mekke'ye yapılacak her türlü tahıl ürünü ihracını yasaklamıştı.⁶⁹⁰ Bu durum Mekke'de kıtlık yaşanmasına neden oldu.

Mekkedeki bazı kişiler, Resulullah (sav)'a haber göndererek haklarındaki ambargonun kaldırılmasını rica ettiler. Onun cömertliği ve aralarındaki akrabalığı hatırlattılar. Bu durum, zaten Resullah (sav)'ın beklediği ve istediği bir şeydi. Onun amacı Mekke'yi açlıkla perişan etmek değil, bir diyalog zemini oluşturmaktı. Talebi hemen kabul edip Sumame'ye ambarogonun kaldırılması için haber gönderdi.⁶⁹¹ Ardından Mekke'deki ihtiyaç sahipleri için gıda ve maddi yardımda bulunup⁶⁹² 500 dinar (altın para)'da Mekke'deki fakirlere dağıtmak için gönderdi. Bu durum karşısında Ebu Süfyan şöyle demekten kendini alamadı: "Muhammed, gençlerimizi yoldan çıkarmak istiyor."⁶⁹³ Bu yaklaşım ilişkilerin yumuşamasına ve belki de Hudeybiye Barışı'na giden yolun açılmasına neden olmuştur.

5.1.2. Mekkelilere Şam Ticaret Yolunu Açması

Resulullah (sav), Mekke'nin ve Ebu Süfyan'ın psikolojisini çözmüştü. Bu nedenle Ebu Süfyan'a depolarında ambargodan dolayı çürümeye terk edilmiş olan derilerini (Ebu Süfyan deri tüccarıdır) Medine hurması ile takas etmeyi teklif etti. Böylece Ebu Süfyan'ın direnci kırılmış oldu. Hatta Ebu Süfyan'a bir Mekke kervanını Şam'a ticaret için İslam topraklarını geçerek Suriye'ye götürmesine de izin

⁶⁹⁰ İbn Hisam, *Siret*, 4/390.

⁶⁹¹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/175-177.

⁶⁹² M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/150.

⁶⁹³ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/150.

verdi. Böylece Ebu Süfyan liderliğinde, Mekke'nin önde gelen insanların katıldığı büyük bir ticaret kervanı Şam'a gitti.⁶⁹⁴ Bu durum Ebu Süfyan ile ilişkilerinin düzelmesine yol açacağı gibi, Hudeybiye Barışına giden yolda Mekke'nin lider kadrolarının bulunmamasının yarattığı boşluktan da yararlanmasına yol açtı. Serhasi de Mebsut kitabında aynı bilgiyi verecektir. Aslında bu da ayrı bir siyasetin parçasıydı. Mekke'yi asıl liderlerinden yoksun bırakmaktı.⁶⁹⁵

Her ne kadar Serhasi bu bilgileri verse de klasik siyer kitapları (Vakıdî, İbni Sa'd ve İbni Hişam) Hz. Osman'ın görüştüğü Mekkeli liderleri zikrederken Ebu Süfyan'ın da ismini vermektedir fakat bunun dışında olayla ilgili Ebu Süfyan'ın hiçbir müdahalesi ve konuşması geçmez. Eğer Ebu Süfyan orada olsaydı sürece müdahale eder, olayı yönetir ve belki de barış görüşmelerine bizzat katılırdı fakat Ebu Süfyan'ın, bu süreçte hiçbir katkısı bulunmaz. Bu da verilen bilginin doğruluğunu teyit etmektedir. Ebu Süfyan'ın Hudeybiye Barışı sırasında Mekke'de olmadığını, barış antlaşması bozulduğunda Medine'ye gelip antlaşmayı yenilemeye çalışırken “ben antlaşma olduğunda yoktum” mazeretini öne sürmesi en büyük delillerden birisidir.⁶⁹⁶

Hudeybiye Barışı'na götüren süreç, aslında Resulullah (sav) tarafından ince hesaplar ve sabırla hazırlanmıştı ve bu süreci, yaptığı planlamayı en yakınlarından bile gizlemesini bildi. Biz sadece barışı görürken, aslında onun arkasındaki süreci ve beyni hep ıskalıyoruz. Olayların kendiliğinden geliştiğini sanıyoruz. Resulullah (sav) bir plan ve strateji yapmadan elini kolunu sallaya sallaya Mekke'ye gideceğini düşünüyoruz. Bu strateji, Resulullah'ın ne kadar büyük bir devlet adamı olduğunu da göstermiştir.

Resulullah (sav)'ın Mekke ile dostluk ilişkisini geliştirme siyasetini Kur'an'da onaylamakta ve şöyle buyurmaktadır: “*Olur ki Allah sizinle düşman olduklarınız arasında bir dostluk meydana getirir.*”⁶⁹⁷ Hudeybiye Barışı'na aslında bu açıdan bakmak gerekir. Bu açıdan bakıldığında bir zayıflık değil, bilakis büyük bir başarı ve deha ortaya çıkmaktadır. Ama bunu o zamanki ashap göremiyordu. Hatta Hz. Ömer bile sert tepki gösterecektir.

⁶⁹⁴ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 213

⁶⁹⁵ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 213

⁶⁹⁶ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/320-330; Vakıdî, *Meğâzî*, 666.

⁶⁹⁷ Mümtahine, 60/7.

5.1.3. Umre Ziyareti

Klasik siyer kitaplarımız, Hudeybiye Barışı'na giden süreci şöyle anlatırlar: “Resulullah (sav) rüyasında Kâbe'ye girdiğini, saçını tıraş ettiğini, Kâbe'nin anahtarını aldığını ve Arafe'de vakfe yaptığını gördü. Bunun üzerine, umre için hazırlık yapmak üzere Ashabına çağrıda bulundu. Onlar da çıkmak için hemen hazırlık yaptılar.”⁶⁹⁸

Nihai vuruş için Resulullah (sav), o yıl Mekke'ye hac ziyaretinde bulunacağını ilan etti. Resulullah (sav)'ın ashabı rüyadan dolayı başarıdan kuşku duymayarak yola çıktılar.⁶⁹⁹ Yerine Medine'de Abdullah b. Ummu Mektum'u⁷⁰⁰ vekil bıraktı.⁷⁰¹ Müslümanlar, ihramlarını giydiler. Böylece gerçekten umre ziyareti yapmak için çıktıklarını göstermiş olacaktı. Onlar, savaşmak için değil umre için yola çıkmışlardı. Beraberlerinde kurbanlık için 70 deve götürüyorlardı.⁷⁰²

Peygamber (sav), Medine'den 1500 (1400 ve 1525 kişi olduğu da söylenir. Vakıdı 1600 kişi olduğunu da söyler.⁷⁰³) kişi ile yola çıktı.⁷⁰⁴ Bunun 200 kişisi atlıydı. Yola çıkanlar içerisinde dört kadın da vardı. Bunlardan birisi de Resulullah (sav)'ın eşi Ümmü Seleme'dir.⁷⁰⁵ Resulullah (sav) Arapları kendisine katılması için çağrıda bulunmasına rağmen onlar ağır davrandılar. Resulullah (sav) Hudeybiye'ye geldiğinde (Eniyyetü'l-Mürar) devesi çöktü. Bunun üzerine “fili Mekke'de durduran güç onu da durdurdu” dedi.⁷⁰⁶

Resulullah (sav), gelişini bildirmek için Bişr (Büsr) b. Süfyan'ı Mekke'ye gönderdi. "Benim umre yapmak istediğim haberi Kureyşilere ulaşmıştır. Bana onların haberlerini getir, onların ne yapmak istediklerini bana bildir!" dedi.⁷⁰⁷ Her ne kadar umre için yola çıksalar da bir sürprizle karşılaşmamak için Abbad b. Bişr komutasında yirmi kişilik bir gözcü birliğini ileri gönderdi.⁷⁰⁸

⁶⁹⁸ Vakıdı, *Meğazi*, 492.

⁶⁹⁹ Vakıdı, *Meğazi*, 492.

⁷⁰⁰ İbni Hişam, Nümeyle b. Abdullah el-Leysi'yi bıraktığını söyler. (İbni Hişam, *Siret*, 3/424). Belazuri ise Ubu Rühm Külsum b. El-Husayn el-Gifari'yi bıraktığını söyleyenler de vardır der. (Belazuri, *Ensabu'l, Eşraf*, 1/600).

⁷⁰¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/97.

⁷⁰² İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/165; Taberi, *Tarih*, 2/620.

⁷⁰³ Vakıdı, *Meğazi*, 493.

⁷⁰⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/97.

⁷⁰⁵ Vakıdı, *Meğazi*, 493.

⁷⁰⁶ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/165.

⁷⁰⁷ Vakıdı, *Meğazi*, 493.

⁷⁰⁸ Vakıdı, *Meğazi*, 493; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/97.

Haram aylar olduğundan Müşriklerin olası bir saldırısından emindiler. Hac'a silahsız ve ihramlı olarak yola çıktılar. Müslümanların yanlarında, kınlarında sokulu olan kılıçlarından başka silahları da bulunmuyordu. Bu da, yolcu silahı idi.⁷⁰⁹ Her ne kadar silahsız olsalar da mühürlü, kilit altında silah sandıklarını tedbir olarak yanlarına aldılar.⁷¹⁰ Hz. Ömer, Resulullah (sav)'e "seninle savaş halinde olan bir kavme silahsız ve atsız gidiyorsun" diye söyleyince, Medine'ye adam gönderdi. Orada silah ve binek hayvanı bırakmayıp hepsini getirdi.⁷¹¹ Zaten sonraki olaylar bu silahların varlığını ispatlayacaktır. Bu durum, Medine'de önemli miktarda asker bırakıldığını ve herkesin alınmadığını göstermektedir.

5.1.4. Mekke Yönetimi

Mekkeliler, böyle bir gelişi beklemiyorlardı. Kutsal hac aylarında bulunuyorlardı ve sadece hac yapmak için gelen insanları engelleyemezlerdi. Onlar, ne içeri almak ve ne de geri çevirmek istiyorlardı. İkilem arasında kalmışlardı. Onların en büyük endişesi bunun bir hile olduğuydu. Peygamberin hac bahanesiyle askerlerini Mekke'ye sokmak istediğini düşünüyorlardı.

Kureyş liderleri bu konuda danışma meclisini topladılar. "Muhammed, umre için ordusuyla birlikte Mekke'ye girmek istiyor. Araplar da aramızda olanları bildiği halde Muhammed'in zorla kentimize girmek istediğini duyarlar. Vallahi, bizde açılıp kapanan bir göz olduğu müddetçe asla bu olmayacaktır. Görüş birliği içinde olun." Bu arada toplantının liderliğini Safvan b. Ümeyye, Sehl b. Amr ve İkrime b. Ebu Cehil gibi kişiler yaparken⁷¹² Ebu Süfyan'ın ismi bu süreçte hiç geçmiyordu çünkü Ebu Süfyan ve ileri gelen kişiler ticaret için Şam'da bulunuyorlardı. Her ne kadar Vakıdi, İbni Hişam ve İbni Sa'd'da Hz. Osman'ın Mekke'ye geldiği sırada görüştüğü Mekke'nin liderleri içinde Ebu Süfyan'ın adı geçse de bu daha çok Ebu Süfyan'ın Mekke'nin lideri olmasından kaynaklanan hatalı bir bilgi girişi olmuştur.⁷¹³

Müşriklerin önünde iki yol vardı:

⁷⁰⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/132; Vâkidi, *Megâzî*.492; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/97.

⁷¹⁰ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 215.

⁷¹¹ Taberi, *Tarih*, 2/622.

⁷¹² Vakıdi, *Meğâzi*, 497;

⁷¹³ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 216.

Birincisi Müslümanların Mekke'ye girmesine ve umre yapmasına izin vermektir fakat bunu gururlarından dolayı uygun görmüyorlardı çünkü diğer Arap kabileleri Müslümanların baskısından dolayı korktuklarını düşünebilirdi.

İkincisi ise izin vermemektir fakat izin vermemesi de Arap toplumunda hoş görülmezdi çünkü tek amaçları Mekke'ye umre için gelen bir toplumu geri çevirmek Mekke'nin kutsiyetine yakışmazdı ve Kureyş bu konuda hassastı.

Sonunda, ne pahasına olursa olsun Resulullah (sav)'ı Mekke'ye sokmamaya ve geri çevirmeye karar verdiler. Mekkeliler Beldeh'de⁷¹⁴ karargah kurdular. Kureyş ayrıca kendilerine itaat edenleri, yandaş kabileleri de (Ehâbiş) kendileriyle birlikte çıkmaya davet etti. Sakif kabilesi de onlarla birlikte yola çıktı. Başlarında İkrime b. Ebu Cehil'in bulunduğu (bazı rivayetlerde Halid b. Velid⁷¹⁵) 200 kişilik bir atlı birliği Müslümanları gözetlemek ve ne yapacaklarını takip etmekle görevlendirdiler. Etraftaki dağlara ise Müslümanları gözlemek için toplam on gözcü yerleştirdiler. Gözcüler, gördüklerini Beldeh'deki karargaha kadar birbirlerine seslenerek iletirlerdi. Kureyş, Beldah'a çocukları ve kadınlarıyla birlikte çıkmışlar ve orada karargah kurmuşlardı.⁷¹⁶

Halid b. Velid komutasındaki Müşrik ordusu Müslümanların karargahına çok yaklaşınca Resulullah (sav) onun karşısına Abbad b. Bişr'i çıkardı. O da askerlerini Halid b. Velid'in ordusunun karşısına dizdi. Bu sırada öğlen namazı vakti girince Resulullah (sav) ve ashabı korku namazını kıldılar.⁷¹⁷

5.1.5. İstişare

Resulullah (sav)'ın gözcüsü Büsr b. Süfyan'da Mekke'ye girip etrafı gözleyip durumu Resulullah (sav)'a iletliyordu.⁷¹⁸ Büsr b. Süfyan, Mekke'den aldığı bilgileri gelip Resulullah (sav)'a söyledi: Yâ Rasûlallah! Senin kavmin olan Ka'b b. Lüeyy ile Âmir b. Lüeyy, senin geldiğini işitmişler. Üzerlerine zorla gireceğinden korkarak, sana karşı Ehâbiş ile kendilerine bağlı kabilelerin ittifaklarını sağlamış. Ehâbiş ile kendilerine katılanlara, develer keserek, yüksek binalarda ve evlerinde ziyafetler

⁷¹⁴ Mekke'nin batı tarafında bir vadi. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/97).

⁷¹⁵ Taberi ise tam tersi bir rivayette bulunur. Halid b. Velid'in Müslüman olduğunu ve İkrime karşısında Peygamberimizin ordu komutanı olarak savaştığını söylese de Halid b. Velid Hudeybiye antlaşmasından bir yıl sonra 629 tarihinde Müslüman olduğu kesindir. (Taberi, *Tarih*, 2/622).

⁷¹⁶ Vakıdi, *Meğazi*, 497.

⁷¹⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/98; Vakıdi, *Meğazi*, 499-500..

⁷¹⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/97-98; Vakıdi, *Meğazi*, 497; İbni Hişam, *Siret*, 3/424.

çekmiş. Halid b. Velid'in kumandası altında iki yüz atlıyı ileri sürmüşlerki, onlar şimdi Gamım'dalar. Dağ başlarına gözcüler ve gözetleyiciler dikmiş; sütlerinden faydalanacakları sağmal ve yavrulu develerini, hâsılı dölleri döşlerini yanlarına almış; seni Mescid-i Haram'dan engellemek için kaplan postu giyinmiş; Beldah Vadisine kadar gidip orada çadırlarını kurmuş oldukları halde, onları gerimde bırakmış bulunuyorum. Beytullah'tan men etmek için seninle çarpışacaklar! Müşrikler sana karşı pek çok yığınak yapmışlardır; Seni Mekke'ye sokmamak için and içmişlerdir!" dedi.⁷¹⁹

Bu bilgi üzerine Resulullah (sav): "Eyvah! Kureyş helak oldu! Zaten harp onları yiyip tüketmişti. Ne olurdu da kendileri, benimle öteki Araplar arasından çekilseydiler, beni onlarla başbaşa bıraksaydılar! Onlar beni yenecek olurlarsa, zaten kendilerinin de istedikleri bu olduğuna göre, istekleri gerçekleşmiş olurdu. Eğer Allah beni onlara galip kılacak olursa, ya onlar akın akın İslâmiyete girerlerdi yahut savaşırlardı. Kureyş müşrikleri ne sanıyorlar? Vallahi, Allah'ın yaymak üzere beni göndermiş olduğu din için çarpışmaya devamdan geri durmayacağım! Allah ya bu dini galip ve üstün kılar, ya da bu yolda şu boynumun yanı gider!" buyurdu.⁷²⁰

Ardından ne yapılacağı konusunda ashabını istişare için topladı ve sonra ayağa kalktı: "Ey Müslümanlar! Bizi Mescid-i Haram'dan alıkoymak için kendilerine itaat edenleri bana karşı çıkaran bu adamlar hakkında ne dersiniz? Bulunduğumuz yöne doğru ilerleyip, bizi Kâbe'ye girmekten alıkoyanlarla savaşılmı mı? yoksa Kureyş'e yardım için gelenleri gerimizde bırakıp onların çoluk-çocuklarının üzerine mi yürüyelim?..." Bunun üzerine Ebu Bekir (ra) ayağa kalktı ve "Allah ve Resulü daha iyi bilir fakat bulunduğumuz yöne doğru ilerleyelim. Kim bizi Kâbe'den alıkoymak isterse onunla savaşılmı." Başka sahabeler de konuşup görüşlerini beyan ettiler ama ağırlıklı görüş karşı çıkıldığında savaşma şeklindeydi. Resulullah (sav) tekrar söz aldı ve "Biz kimseyle savaşmak için çıkmadık. Biz ancak umre için yola çıktık"⁷²¹ Karar da savaşılmadıkça savaşmama şeklinde oldu.

5.1.6. Diplomatik Görüşmeler

Sonunda Mekke'nin 15 km. batısında Hudeybiye'de toplandılar. Burası Mekke'ye giden yolu yüksek dağlarla koruyan stratejik bir noktaydı. Burada beklediler

⁷¹⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/140; İbni Hişam, *Siret*, 3/425-426.

⁷²⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 498; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/165; Taberi, *Tarih*, 2/623.

⁷²¹ Vakıdî, *Meğazi*, 498-499.

ve gelen Medine heyeti ile diplomatik ilişkilere başladılar. Zaten Resulullah (sav)’ın da asıl varmak istediği nokta buydu. Mekkelileri barışa zorlamak, diplomatik ilişki kurmak ve bir anlamda Medine aleyhine kurulmuş olan ittifak’ı bozmak istiyordu. İbn Hişâm, durumu Resulullah (sav)’ın şu sözleriyle bize naklediyor: “Kureyşliler benden sadaka olarak ne isterlerse istesinler bugün onu kendilerine vereceğim.”⁷²²

Mekkeliler, Peygamber (sav)’ın durumunu anlamak için çeşitli elçiler gönderdiler. İlk gelen Büdeyl b. Verka ile Huza’a’dan bir grup atlıydı. Selam verdiler: “Kavminin yanından geliyorum. Ehabış kabilerini ve onlara itaat eden köle, kadın, çoluk çocuk kim varsa, tümüyle öleceklerini bilseler dahi Kâbe’yi ziyaret etmene engel olacaklarına dair Allah’a yemin ediyorlar” dedi. Bunun üzerine Resulullah (sav) ona, “Biz kimseyle savaşmaya gelmedik. Biz şu Beyt’i ziyarete geldik. Kim bize engel olursa onunla savaşırız. Yazık şu Kureyş’in haline! Harb onları yedi. Şayet benimle diğer Arapların arasını serbest bıraksalar, aradan çekilseler ne olur” dedi. Bunun üzerine Budeyl Mekke’ye döndü⁷²³ ve “Ey Kureyş topluluğu! Siz Muhammed’e karşı acele davranıyorsunuz, kararınızı çabuk veriyorsunuz. Zira Muhammed, savaşmak için değil, sadece şu Beyt’i ziyaret etmek için gelmiştir” dedi.⁷²⁴ Bunun üzerine ona hoş olmayan sözler söylediler.

Sonra Urve b. Mes’ud es-Sekafi’yi gönderdiler. Resulullah (sav) ona da Büdeyl’e söylediği sözlerin benzerini söyledi. Onlar “Bu yıl onu geri çevirelim. Gelecek yıl gelerek Mekke’ye girsin ve Kâbe’yi tavaf etsin.” dediler.⁷²⁵ Ardından Mikrez b. Hafs geldi. Resulullah (sav) ona da aynı sözleri söyledi.⁷²⁶ Bunun üzerine Ehabış kabilelerinin reisi Huleys b. Alkame’yi gönderdiler. O, dindar birisiydi. Kurbanlık hayvanları görünce, görüşmeden geri döndü ve duruma bakarak gelenlerin savaş için değil hac için geldiğini bildirdi. Kureyşliler ona: “Sen sadece bedevi bir adamsın. Bu gibi konulardan anlamazsın” dediler. O da sinirlenerek; “Allah’a yemin olsun ki, ya ona müsaade edersiniz, ya da Ehabışlara başkaldırtırım” dedi. Ona, “Bize biraz mühlet ver. Kendimize uygun razı olabileceğimiz bir yol bulalım” dediler.⁷²⁷

⁷²² İbni Hişâm, *Siret*, 3/424.

⁷²³ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/98-99; Vakıdı, *Meğazi*, 499 ve 508; İbni Hişâm, *Siret*, 3/424; Taberi, *Tarih*, 2/625.

⁷²⁴ İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/167; Taberi, *Tarih*, 2/626.

⁷²⁵ Vakıdı, *Meğazi*, 509; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/99; İbni Hişâm, *Siret*, 3/424; Taberi, *Tarih*, 2/626.

⁷²⁶ Taberi, *Tarih*, 2/628

⁷²⁷ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/99; Vakıdı, *Meğazi*, 512-513; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/167; Taberi, *Tarih*, 2/628.

Kureyş'in Resulullah (sav)'ın gerçek niyetini öğrenmek ve buna göre tavır geliştirmek için gönderdiği elçilerden sonra Resulullah (sav)'da niyet ve taleplerini resmi bir şekilde bildirmek ve barış yapmadan ayrılmamak için akrabaları Kureyş'in müttefiki olan Huzâ'a kabilesinden Hiraş b. Ümeyye el- Ka'bi'yi (İbni Hişam'a göre el-Hüzai) kendi devesine bindirerek gönderdi fakat onlar elçiye yapılmayacak bir saygısızlık yaparak devesinin ayaklarını kesip (İkrime b. Ebu Cehil kesti) elçiye öldürmek istediler fakat Ehabîş liderleri ve akrabaları duruma müdahale ederek, elçinin öldürülmesini engellediler. O da bir sonuç elde edemeyerek geri dönüp karşılaştığı durumu anlattı ve "Ey Allah'ın Resülü! Benden daha güçlü birisini gönder." dedi.⁷²⁸ Bu durum bile Resulullah (sav)'ı yıldırmadı. Bir heyet daha göndermeye karar verdi. Önce Hz. Ömer'i göndermeyi düşündüyse de onun kabilesinin Mekke'de zayıf olmasını göz önünde bulundurdu. Hz. Ömer şöyle demişti: "Kureyş'in beni öldürmesinden korkuyorum... Mekke'de beni koruyacak, Beni Adi ailesinden kimse yok."⁷²⁹ diyerek görevden affını istedi.

Bunun üzerine Osman b. Affan'ı gönderdi. O, Mekke'nin lider ailesi olan Umeyyeoğulları'ndandı. Gönderirken de: "Kureyşîlere git! Onlara haber ver ki; biz buraya hiç kimse ile çarpışmak için gelmedik! Biz ancak şu Beytullah'ı ziyaret ve onun Haremlğine riayet ve tazim edici olarak gelmiş bulunuyoruz. Yanımızdaki kurbanlık develeri kesecek ve döneceğiz! Sonra, onları İslâma da davet et!" buyurdu. Hz. Osman, Mekke'ye gittiğinde Eban b. Sa'd b. As'ın himayesiyle Mekke'nin liderleriyle görüştürüldü. Hz. Osman, Kureyş'e Resulullah (sav)'ın sadece umre için geldikleri mesajını ilettiler. Ayrıca, Resulullah (sav)'ın gerçek amacı olan Kureyş'in tarafsızlığını sağlama teklifini yaptı: "... Geride durup onu engellemeyin. Bırakın sizin dışınızda birileri ona karşı mücadeleyi üstlensin. Eğer onlar Muhammed'e karşı zafer kazanırlarsa zaten bu sizin istediğiniz bir şeydir. Eğer Muhammed kazanırsa o zaman serbestsiniz.." fakat onlar bunu kabul etmeyip, ziyaretin bir yıl sonra yapılmasında ısrar ettiler. Bu arada eğer isterse Kâbe'yi tavaf edebileceğini söylediler⁷³⁰ de Hz.

⁷²⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/98; Vakıdî, *Meğazi*, 499-500; İbni Hişam, *Siret*, 3/424; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/168.

⁷²⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 513; İbni Hişam, *Siret*, 3/432-433; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/168; Taberi, *Tarih*, 2/631.

⁷³⁰ Bu arada Vakıdî'de ilginç bir rivayet bulunmaktadır. Kureyş, Müslümanların kfilesinde bulunan Abdullah b. Ubey'e "Kâbe'yi tavaf etmek istiyorsan tavaf et" diye haber gönderdiler fakat onun yanında bulunan oğlu Abdullah "Babacığım! Allah aşkına bizi her yerde utandırma! Resulullah (sav) tavaf yapmamışken sen nasıl Kâbe'yi tavaf edeceksin diyerek durdurdu. O da; "Resulullah tavaf etmeden ben tavaf etmeyeceğim" diye cevap verdi. Onun bu sözü Resulullah (sav)'e ulaşınca sevindi. (Vakıdî,

Osman, Resulullah (sav) tavaf etmeden yapamayacağını söyleyerek,⁷³¹ Kureyş'in Müslümanlar arasında ayrılık çıkarma hamlesini boşa çıkardı.

Mekkeliler, 40-50 kişilik bir grubu gönderdiler. Bunlar, Resulullah (sav)'ın heyetine taciz atışları yaptılar. Muhammed b. Mesleme ve arkadaşları onları yakalayıp esir aldı ve Resulullah (sav)'a getirdi. Daha sonra serbest bırakıldı. Atılan bazı oklara ve taşlara da karşılık verilmedi.⁷³²

5.1.7. Rıdvan Biati

Mekke'de Ebu Süfyan'ın yokluğundan dolayı ciddi bir yönetim boşluğu vardı.⁷³³ Diğer yöneticiler ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bu nedenle Hz. Osman'ı tutukladılar fakat Müslümanlara Hz. Osman'ın öldürüldüğü şeklinde haber ulaştı. İşte bu haber, o saate kadar barış yapmaya kararlı olan Resulullah (sav)'ın tavrını değiştirdi. Barış Peygamberinden savaş Peygamberine dönüştü. Böyle bir harekete karşı artık savaşmaktan başka seçenek yoktu ve o da bu kararı verdi.⁷³⁴

Resulullah (sav): “Kureyş ile savaşınca kadar ayrılmayız...” diyerek ashabı çekilmiş olduğu ağacın altına çağırdı ve sahabeleriyle “ölüm üzerine”, bir başka rivayete göre de “savaştan kaçmamak üzere” Semure ağacının altında biat aldı.⁷³⁵ Hz. Osman için de biat aldı. Onun yerine sol elini sağ elinin üzerine koyarak biat etti.⁷³⁶ “O, Allah ve Resulünün işi için gitti.” dedi.⁷³⁷ Buna biatırrıdvan adı verilir. Bu olay üzerine “*Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar, Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah'a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah'a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.*”⁷³⁸ Ayeti nazil oldu.

Meğazi, 517) Bu durum da Resulullah (sav)'ın Kureyş'in ne yapmak istediğini anladığını göstermektedir.

⁷³¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/99; Vakıdı, *Meğazi*, 513-514; İbni Hişam, *Siret*, 3/432-433; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/168; Taberi, *Tarih*, 2/631. İbni Hişam ve Vakıdı'de Hz. Osman'ın Mekke'de Ebu Süfyan ile görüştüğü söylese de bu bilgi yanlıştır. Çünkü bu tarihte Ebu Süfyan ticaret için Mekke dışındadır, Şam'dadır.

⁷³² İbni Hişam, *Siret*, 3/432; Vakıdı, *Meğazi*, 515

⁷³³ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 216.

⁷³⁴ Vakıdı, *Meğazi*, 515; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 216; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/168-169; Taberi, *Tarih*, 2/632.

⁷³⁵ Belazuri, *Ensabu'l, Eşraf*, 1/600; Taberi, *Tarih*, 2/632.

⁷³⁶ Belazuri, *Ensabu'l, Eşraf*, 1/600.

⁷³⁷ İbni Hişam, *Siret*, 3/433-434; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/99;

⁷³⁸ Fetih, 48/10.

Kureyş gözcüleri, insanların hızlı bir şekilde biata koştuklarını ve savaş hazırlığını yaptığını görünce durumu bildirdiler. Durumun ciddiyetini anlayan Mekkeliler, Süheyl b. Amr başkanlığında tam yetkili bir heyet gönderdiler. Ona: “Muhammed’e git ve onunla barış yap. Bu barış bu sene geri dönmekten başka hiçbir şeye yaramayacak ve Araplar bizim hakkımızda onun Mekke’ye zorla girdiğinden asla söz etmeyeceklerdir” dedi.⁷³⁹ Süheyl b. Amr’ın geldiğini gören Resulullah (sav), niyetlerinin barış olduğunu anlayarak⁷⁴⁰ onun isminden dolayı (suheyl/ kolay demek Arapçada) işlerinin kolaylaştığını söyledi.⁷⁴¹ Heyet, barış görüşmelerine başlamaya hazırdı. Barış görüşmelerinin yapılması için Hz. Osman’ın öldürülmediği güvencesi verildi. Karşılıklı esirler serbest bırakıldı. Bu durum, gerilen ortamı yumuşattı ve Resulullah (sav)’ın uzun uğraşlar sonucu oluşturduğu barış görüşmeleri başladı.

5.1.8. Hudeybiye Antlaşması (Zilkade 6 / Mart 628)

Her ne kadar antlaşma maddelerinde ittifak sağlanıp yazılmasına karar verilse de yazıya geçirildiği sırada bazı sorunlar yaşandı. Bunların ilki antlaşmayı kimin yazacağı konusu oldu. Suheyl bunu tek bir kişinin Ali veya Osman’ın yazmasını istedi. Resulullah (sav) Hz. Ali’yi çağırıp görevi ona verdi. İkinci konu Besmele ile ilgiliydi. Suheyl buna karşı çıktı. “Bismike Allahumme” şeklinde yazılmasını istedi. Üçüncü konu “Bu üzerinde Resulullah’ın anlaştığı...” antlaşmadaki Resulullah ifadesine karşı çıkarak “senin Allah’ın Resulu olduğunu kabul etsek sana muhalefet etmezdik” dedi. Rivayetler, antlaşma metnini yazan Hz. Ali’nin bunu çıkarmak istemediğini, Resulullah (sav), kendi eliyle bunu sildiğini söylerler.⁷⁴² Ashap ciddi tepki göstermesine rağmen Resulullah (sav) onları susturdu ve Suheylin istediği tarzda yazıldı.⁷⁴³ Bu arada “*De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini derseniz olur çünkü en güzel isimler ona mahsustur.*”⁷⁴⁴ Ayeti nazil oldu.

Bismike Allahümme;

⁷³⁹ Vakıdı, *Meğazi*, 513; Taberi, *Tarih*, 2/633.

⁷⁴⁰ İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/169.

⁷⁴¹ Taberi, *Tarih*, 2/628-629.

⁷⁴² Hudeybiye antlaşmasında Resulullah (sav),’in kâtibi Hz. Ali idi. Resulullah (sav), “İşte şu Muhammed b. Abdullah ve Süheyl b. Amr’ın üzerinde anlaştıkları sulh metnidir!” diye yaz buyurdu. Hz. Ali ise duraklayıp ancak “Allah Rasûlü Muhammed” olarak yazarım, diye direndi. Bunun üzerine Resulullah (sav) ona: “Yaz! Zira senin verdiğin bir misli de sana verilecektir” buyurdu. O da: “İşte bu Muhammed b. Abdullah’ın üzerinde, antlaşma yaptıkları sulh metnidir” diye yazdı. Taberi’ye göre bizzat Resulullah (sav) kendi eliyle ismini yazmıştır. (Taberi, *Tarih*, 2/636).

⁷⁴³ Vakıdı, *Meğazi*, 522; Belazuri, *Ensabu’l Eşraf*, 1/598; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/169; Taberi, *Tarih*, 2/634.

⁷⁴⁴ İsra, 17/110.

Bu, Muhammed b. Abdullah ile Süheyl b. Amr'ın üzerinde anlaştığı bir ahitnamedir. On yıl boyunca savaşmamak üzerinde anlaştılar. İnsanlar bu süre zarfında güvencede olacaklar ve birbirlerinden ellerini çekecekler. Ayrıca hırsızlık ve hainlik olmayacak ve birbirimizden elimizi çekeceğiz.

Kim Muhammed'in yanında yer almak ve onunla anlaşma yapmak isterse serbesttir. Kim Kureys ile antlaşma yapmak ve onun yanında yer almak isterse serbesttir.

Kureys'ten, velisinin izni olmadan Muhammed'e gelen olursa geri çevrilir. Ancak Muhammed'in ashabından Kureys'e geri gelmek isteyen olursa geri çevrilmez.

Muhammed bu yıl ashabıyla birlikte geri dönecektir. Gelecek yıl ashabıyla birlikte Mekkeye gelecek ve üç gün kalacaktır. Yolcu silahı dışında, yani kılıçların kınlarında olması hariç, (Mekke'ye) hiçbir silah sokmayacaklardır.

Bu ahitnameye Ebu Bekir b. Ebu Kuhafe, Ömer b. Hattab, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebu Vakkas, Osman b. Affan, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Muhammed b. Mesleme, Mikrez b. Hafs ve Huveytı b. Abduluzza şahitlik yaptılar.⁷⁴⁵

Antlaşma iki nüsha olarak hazırlandı. Birisi Suhayl diğeri Resulullah'ın yanında kaldı.

5.1.9. Antlaşma Maddelerinin Değerlendirilmesi

5.1.9.1. Antlaşmanın süresi

“On yıl boyunca savaşmamak üzerinde anlaştılar.”

Anlaşma metnine on yıl geçerli olması Resulullah (sav), tarafından konulmuştur çünkü onun hedefi Mekke ile barış imzalayıp bu yönden bir saldırı tehlikesi yaşamadan Hayber Yahudileri ile savaşmaktı. Bu madde zımnen, üçüncü bir tarfla yapılan savaşta diğeri karşı tarafa yardım etmeyeceğinin kabul edilmesi anlamına gelir. Bu durum, Yahudilerle yapılacak savaşta Mekke'nin onları desteklemesinin önünü kestiği gibi, Müslümanların iki ateş arasında kalmasını da ortadan kaldırmış olur. Zaten amaç da diğeri Arap kabileleri ve Yahudilerle yapılacak savaşta Mekke'nin saldırısından emin olmaktı.

⁷⁴⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 523; İbni Hişam, *Siret*, 3/437; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/98; Taberi, *Tarih*, 2/634-635.

Antlaşmanın bu maddesi, eğer Mekke'nin kurt politikacıları ile yapılmış olsaydı büyük olasılıkla kabul edilmezdi. Onlar, bu maddenin neye yol açacağını görürlerdi. Belki de Resulullah (sav) bu durumu ön gördüğünden Ebu Süfyan ve ekibini bir ticaret kervanı ile Şam'a gönderdi. Böylece karşısında Mekke'nin ikinci derecedeki liderleri çıkmış oldu. Bu antlaşma ile Resulullah (sav)'ın büyük bir diplomat olduğunu da görmüş olduk. Böylece Mekke'yi Hayber Yahudilerinden kopararak Medine'nin etrafında oluşturulmuş olan kısıkaçı yardı.

5.1.9.2. Güvenlik ve saldırmazlık

“İnsanlar bu süre zarfında güvencede olacaklar ve birbirlerinden ellerini çekecekler. Ayrıca hırsızlık ve hainlik olmayacak ve birbirimizden elimizi çekeceğiz.”

Barış antlaşmasının ve on yıllık savaşızsızlık döneminde her türlü emniyet sağlanacak ve herkes güvende olacak. Bu madde sayesinde artık Müslümanlar, korkusuzca başka bölgelere gidip İslam'ı anlatacakları gibi Resulullah (sav) civar devletlere ve kabile liderlerine İslam'a davet mektupları gönderecek. Medine'ye birçok Arap kabilesinden heyetler gelip bağlılıklarını bildirecek ya da Müslüman olacak. İslam bu sürede hiç olmadığı kadar geniş bir alana yayılma fırsatı bulacak.

Bu da savaşın değil barışın İslam'ı yaydığını gösterse de barışa giden yol savaştan geçer...

5.1.9.3. Kabilelerle ilişkiler ve ittifaklar

“Kim Muhammed'in yanında yer almak ve onunla anlaşma yapmak isterse serbesttir. Kim Kureyş ile antlaşma yapmak ve onun yanında yer almak isterse serbesttir.”

Kabilelerin birbirleriyle ittifak kurmasına izin verilmesi, Kureyş'in Arap kabileleri üzerindeki baskısını hafifletecektir. Artık Medine, kendi müttefiklerini oluşturacağı gibi, Mekke karşıtı olan kabileler de Medine ile ittifaka girecek, bu durum İslam'ın nüfuzunu daha geniş bir alana yayacaktır.

Bu maddeye dayanarak Huzza kabilesi Medine ile Benî Bekir ise Mekke ile ittifak kurdu.⁷⁴⁶ İlk ittifaklar bu şekilde oluştu.

5.1.9.4. Ticaret ve emniyet

“Ayrıca hırsızlık ve hainlik olmayacak ve birbirimizden elimizi çekeceğiz.”

⁷⁴⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/100; İbni Hişam, *Siret*, 3/437; Belazuri, *Ensabu'l, Eşraf*, 1/599; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/169; Taberi, *Tarih*, 2/6635.

Tabi ki buradaki hırsızlıktan kasıt, karşılıklı kervan baskınlarının olmaması ve ticaret yollarının özgürce kullanılması anlamına gelir. Taraflar, birbirlerinin ticari hayatını baltalamayacak ve bölgede ticaret serbestçe yapılabilecek.

5.1.9.5. İltica konusu

“Kureyş’ten, velisinin izni olmadan Muhammed’e gelen olursa geri çevrilir. Ancak Muhammed’in ashabından Kureyş’e geri gelmek isteyen olursa geri çevrilmez.”

Antlaşmanın Müslümanları en çok yaralayan maddesi bu olmuştu çünkü Mekke’den Müslüman olup gelenlerin iadesi Müslümanları yaralamıştı fakat her ne kadar aleyhimizde gibi gözükse de zamanla Kureyş bu maddeyi kaldırmak için kendisi talepte bulunacaktır.

Sığınmacıların tek taraflı olarak iadesi hakkında Resulullah (sav) şöyle bir açıklama yapma ihtiyacı hissetti. “İçimizden birinin kalkıp da Mekke’ye sığınmasını ancak bir dinden çıkma olarak görürüz ve bizim böylesi hainlere ihtiyacımız yoktur. Buna karşılık Mekke’den bize katılan kimseler görecekları eziyetten dolayı Allah ecirlerini verecektir.” Bu açıklama ihtiyacı, Resulullah (sav)’ın sahabelerini teselli etme gereğini duyduğunu da gösterir.

5.1.9.6. Umrenin yapılması

“Muhammed bu yıl ashabıyla birlikte geri dönecektir. Gelecek yıl ashabıyla birlikte Mekkeye gelecek ve üç gün kalacaktır. Yolcu silahı dışında, yani kılıçların kınlarında olması hariç, (Mekke’ye) hiçbir silah sokmayacaklardır.”

Aslında Kureyş, temelde Müslümanların gelip Mekke’de dini ibadetlerini yapmalarına karşı değildi. Bu durum, onlar için bir avantaj olduğu gibi Mekke’nin kutsiyetinin de kabul edilmesi olarak görülüyordu. Tabi ki kutsal şehrin halkı da bu durumda gerekli saygıyı hak ediyordu fakat onların çekinceleri, Hz. Muhammed’in ordusuyla gelip zorla isteklerini kabul ettirdiği şeklinde Araplar arasında yayılacağı ve bu durumun da prestijlerine zarar verecek olduğunu düşünmeleri idi. Mekke’ye umreye gelmiş olan insanları geri çevirmek de Kureyş’in itibarına zarar verirdi çünkü onların görevi kutsal kente gelenlere hürmet etmektir, onları geri çevirmek değildi.

Sonunda durumu kurtaracak bir formül buldular. O da; umre ziyaretinin bir yıl sonraya ertelenmesi şeklindeydi. Böylece Hz. Muhammed’in baskısına boyun eğmedikleri gibi, onu Mekke’nin kapısından geri çevirerek hâlâ güçlü olduklarını da göstermiş olacaktı.

5.1.9.7. Genel değerlendirme

Resulullah (sav)’ın asıl istediği Kureyş’i böyle bir barışa zorlamaktı çünkü o Kureyş’i karşısına alarak ve sürekli savaşarak ilerlemeyeceğini görüyordu. Ayrıca, Kureyş’i yok etmiş birisi olarak, yani kendi kavmini yok etmiş birisi olarak da görülmek istemiyordu. Kureyş ile yapacağı bir barış antlaşması sayesinde düşmanlarıyla rahatça savaşacağı gibi, diğer Arap kabileleri üzerinde Kureyş baskısı olmadan görüşebilme fırsatı da sağlanmış olacaktı.

Kureyş, bu antlaşma ile Medine İslam devletini artık hukuken tanımış oldu.

5.1.10. Antlaşmaya Tepkiler

Bu antlaşma Müslümanların zoruna gitti. Hele hac yapılmadan dönülecek olunması da tepkiye neden oldu. Tepkinin elebaşılığını Hz. Ömer yaptı. O, Resulullah (sav)’a apaçık bir şekilde karşı çıkmaya ve “bizler doğru yoldayız ve müşrikler de yanlış yolda değiller mi? O halde dinimiz uğrunda bu aşağılanmayı niçin kabul edelim?”⁷⁴⁷ Sorusunu sormaya başladı fakat Resulullah (sav)’ın bu antlaşmanın Allah’ın istediği ile olduğunu söyleyince sükûnet sağlandı. Hz. Ömer, daha sonraları Hudeybiye Antlaşması’nın sağladığı avantajları yaşayınca Resulullah (sav)’a; “Ey Allah Resulü! İslam’da Hudeybiye Antlaşması’ndan daha büyük bir Fetih yokmuş” demekten kendisini alamayacaktır.⁷⁴⁸

Buna rağmen gönülsüzlük vardı. Resulullah (sav)’ın getirilen kurbanların kesilmesi emrine kimse itaat etmedi. O da çadırına girip eşine (Ümmü Seleme) durumu anlattığında eşi ona “sen git kendi kurbanını kes, sahabeler sana uyarlar” dedi. Resulullah (sav), eşinin bu tavsiyesini yerine getirince sahabeler de kendi kurbanlarını kestiler.⁷⁴⁹

Böylece tekrar otorite sağlanmış ama Müslümanlar sevinememişlerdi çünkü onlar Resulullah (sav)’ın gördüğünü görmüyor, stratejiyi anlamıyorlardı. Hatta Hz. Ömer’in sert tepkisi Resulullah (sav)’ı çok üzdüğü için Medine yolunda onunla konuşmadı. Sorularına da cevap vermedi.⁷⁵⁰ Bu durum, fe Fetih suresi nazil oluncaya

⁷⁴⁷ Buhârî, 65/48/5/4.

⁷⁴⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 521; İbni Hişam, *Siret*, 3/436-437; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/169.

⁷⁴⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 524; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/170.

⁷⁵⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 527.

kadar devam etti. “Şüphesiz biz sana apaçık bir Fetih verdik”⁷⁵¹ Ayet, stratejiyi onaylıyordu. Yenilgi gibi görünen şeyin aslında bir zafer olduğunu ancak ilerdeki olaylar yaşanınca anlayacaklardı. Şairin dediği gibi “yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır.”⁷⁵² Resulullah (sav), strateji gereği bunu onlara anlatamazdı çünkü en ufak bir bilgi sızması tüm süreci baltalar, antlaşmanın olmasını engeller, Hayber Yahudilerinin kuşkulanasını sağlardı. Olay öylesine ustalıkla gerçekleşmeliydi ki taraflar, iş işten geçtiğinde neler olduğunu ancak anlayabilmeliydiler.

Barış Antlaşması ile iki tarafın da ticareti canlanmış olacaktı. Müslümanlar, Mekke’den gelebilecek bir saldırı endişesinden kurtulduklarından İslam’ın tebliğine daha çok zaman ayıracaklardı.

Hudeybiye’de toplam on kûsür gün (yirmi gün kaldığını söyleyenler de olmuştur) kalan Resulullah (sav) Medine’ye geri döndü.⁷⁵³ Yolda iken Fetih⁷⁵⁴ suresi nazil oldu. Allah, yapılan antlaşmayı kutlamış oldu.

5.2. Barış Ortamı

5.2.1. Sığınmacıların Durumu

Anlaşma henüz imzalanmıştı ki (bazı rivayetlere göre daha imza atılmamıştı) Kureyş heyetinin başkanı Suheyl’in oğlu Ebu Cendele kaçarak Müslümanlara sığındı. Oğlunu gören Suheyl sinirlendi ve Resulullah (sav)’a; “Bu senden isteyeceğim ilk şarttır, hemen onu geri çevir” dedi. Bunun üzerine Resulullah (sav) “Biz henüz antlaşmayı imzalamadık” dedi. Suheyl “Vallahi onu bana iade etmeden seninle hiçbir şey imzalamayacağım” dedi. Antlaşma gereği Ebu Cendel’i karşı tarafa vermeleri Müslümanların ağırına gitmişti.⁷⁵⁵ Bu durum, fertlerin çıkarı için genelin maslahatı/çıkarı feda edilemeyeceğini gösterir fakat Müslüman olan kadınlar bu kapsam dışında tutuldu. Resulullah (sav), kadınları vermedi ve sığınanların iadesi kapsamına sadece erkeklerin girdiğini kadınların girmediğini belirtti. Müslümanların kararlılığını gören Mekkeliler bu yorum biçimini kabul etmek zorunda kaldılar. Nitekim inan ayet de; “*Ey iman edenler! Mümin kadınlar göç ederek size geldiklerinde*

⁷⁵¹ Fetih, 48/1-3.

⁷⁵² Sezai Karakoç, Gün Doğmadan, (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2020), 433.

⁷⁵³ Vakıdî, *Meğazi*, 526.

⁷⁵⁴ Fetih, 48/1.

⁷⁵⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 520; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/100; İbni Hişam, *Siret*, 3/437-438; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye* 4/170; Taberi, *Tarih*, 2/635.

-onların imanlarını Allah daha iyi bilmekle beraber- siz onları sınavın. Eğer mümin olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere iade etmeyin. Bunlar onlara helâl değildir, onlar da bunlara helâl olmaz”⁷⁵⁶ Bu ayet de Resulullah (sav)’ı desteklemiş oldu. Hicret eden kadınlar bu ayetten dolayı müşriklere teslim edilmedi. Bu olay da, Müslüman kadınların kafir memleketlerinde bırakılamayacağı şeklinde hukuk kuralı olarak günümüze kadar gelecektir.

Hiz. Ali anlatıyor: "Hudeybiye günü bir grup köle, Resulullah (sav)'e antlaşmadan önce gelmişti. Efendileri: "Ey Muhammed, onlar senin yanına, dinine iştıyak göstererek gelmiş değiller, kölelikten kaçtılar" diye mektup yazdılar. (Ashabdan bazı) kimseler de:" (Doğru söylüyorlar), onları sahiplerine geri ver!" dediler. Resulullah (sav), öfkelenip: "Ey Kureyşliler! öyle zannediyorum ki, siz böyle hükmederek, Allah'ın, boyunlarınızı vuracak birini göndermesini bekliyorsunuz!" dedi ve köleleri iade etmedi. Ardından "Onlar aziz ve celil olan Allah'ın âzadlılarıdır!" buyurdu."⁷⁵⁷

Sığınmacılar konusunda kaynaklarımızın anlattığı ilginç bir olayı da burada nakledelim ki aleyhimize gibi gözükse bu antlaşmanın nasıl bizim lehimize döndüğü daha iyi anlaşılabilir. Resûlullah (sav) Hudeybiye'den Medine'ye geldiğinde, Sakif kabilesinden Üseyd b. Harise es-Sakafî ile oğlu Ebu Basîr, Müşriklerin elinden kurtulup Medine'ye kaçtı. O, Mekke’de hapsedilen kimselerdendi fakat hemen ardından onları talep eden bir Mektup Mekke’den geldi. Mektupta şunları söylüyordu: “Üzerinde anlaştığımız şartları biliyorsun. Bizden sana gelecek birisinin geri çevrileceği konusunda aramızda şahit tutmuştuk. O halde arkadaşımızı bize geri gönder.”⁷⁵⁸ Resulullah (sav) ve Ashap üzülmekle onu iade ettiler. Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “...bildiğin gibi bir söz verdik... Allah senin ve seninle beraber olan mustaz’aflar için muhakkak bir çıkış yolu kılacaktır...” fakat Ebu Basîr, yolda kendisini götürenlerden birisini öldürdü, diğeri kaçtı. Böylece ellerinden kurtuldu.⁷⁵⁹ Ebu Basir, Medine’ye gelip kendisini savununca Resulullah (sav) şöyle diyecektir:

⁷⁵⁶ Mumtehin, 60/10.

⁷⁵⁷ Ebu Dâvud, “Cihad” 136, (2700); Tirmizî, “Menâkıb”, Hiz. Ali'nin Menâkıbı, (3716); İbrahim Canan, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, (İstanbul: Akçağ Yayınları, 1995) 12/181-182.

⁷⁵⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 533.

⁷⁵⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/437-445; Vakıdî, *Meğazi*, 533; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/177.

“Vay anasına, şayet onunla birlikte adamlar olsaydı o savaşı ateşlendirirdi.”⁷⁶⁰ Ardından ona “nereye gidiyorsan git”⁷⁶¹ diyerek bir anlamda yol göstermiş oldu.

Ebu Basir, Medine’de kabul edilmeyince İs bölgesine gelip yerleşti. Burası Deniz sahilinde olup, Kureyş’in, Şam ticaret yolu üzerindeydi. Mekke’de tutuklu bulunan Müslümanlara, Hz. Ömer bir mektupla durumu ve Resulullah (sav)’ın sözünü bildirmişti ayrıca Ebu Basir’in deniz sahilinde, Kureyş kervanlarının yolları üzerinde bulunduğunu da haber vermişti. Hz. Ömer’in mektubu onlara gelir gelmez birer birer kaçarak Ebu Basir’in yanına gittiler ve orada yaklaşık 70 kişi bir araya geldi.⁷⁶²

Artık onlar, Kureyş’in kervanlarını durduruyor, mallarına el koyuyor, ellerine geçirdiklerini öldürüyorlardı. Önü kesilmedik hiçbir Kureyş kafilesi kalmamıştı. Ebu Basir’i durduramayan Mekkeliler çareyi Resulullah (sav)’a başvurmakta buldular⁷⁶³ fakat Resulullah (sav) onların kendi vatandaşı olmadığını antlaşma gereği Medine’ye alamadığı için bir şey yapamayacağını belirtti. Bunun üzerine Kureyş, bu Müslümanları Medine’ye almasını rica eden bir mektup gönderdiler. "Allah ve akrabalık aşkına! Sen onlara muhakkak haber sal ki, bundan böyle her kim Medine'ye, senin yanına gelirse, o emniyet ve selamettedir; onun için, geri çevrilme yoktur! Biz, muahede şartlarından, iade şartını düşürdük!" dediler.⁷⁶⁴

Resulullah (sav) Ebu Basir’e bir mektup yazarak arkadaşlarıyla birlikte Medine’ye gelmelerini istedi. Mektup ona geldiğinde Ebu Basir ölmek üzereydi. Mektubu okumaya başladı ve öldü. Vefat ederken Resulullah (sav)’ın mektubu elindeydi.⁷⁶⁵ Ebu Cendel, onu defnedip beraberine arkadaşlarını da alıp Resulullah (sav)’e geldi. Böylece Kureyş kervanı güvence altına alınmış oldu. Ebu Cendel Efendimizle kalarak birçok gazalara katıldı. Mekke fethinde bulunup O’nunla Medine’ye döndü. Efendimiz vefat ettiğinde yine Medine’deydi.⁷⁶⁶

⁷⁶⁰ İbni Hişam, *Siret*, 3/446.

⁷⁶¹ Vakıdi, *Meğazi*, 535.

⁷⁶² Vakıdi, *Meğazi*, 535.

⁷⁶³ İbni Hişam, *Siret*, 3/446-447; Vakıdi, *Meğazi*, 535.

⁷⁶⁴ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/352; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/177.

⁷⁶⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 537.

⁷⁶⁶ Zehebi, *Tarihü’l İslam*, 4/59-63, Vakıdi, *Meğazi*, 519-540, İbn Sa’d, *Tabakat.*, 2/100-109; İbn Hişam, *Siret*, 3/434-448; Mahmud Şakir, *Hiz. Âdem'den Bugüne İslam Tarihi*, Çev. Feriduddin Aydın, Kahraman Yayınları: 2/149-162.

5.2.2. Hayber Yahudileri Sorunu ve Hayber'in Fethi

Resulullah (sav) Mekke yönünden gelebilecek saldırıdan emin olduktan sonra, Hayber Yahudileri sorununu çözmeye ağırlık verdi çünkü Hayber Yahudileri hem Müslümanların ticaret kervanlarını tehlikeye sokuyorlar ve hem de Medine'ye karşı ciddi bir tehlike arz etme potansiyeline sahipti. Resulullah (sav), onların Mekke ile yaptıkları ittifakın oluşturduğu tehlikeyi sezip zamanında müdahale etti.

Hayber Yahudileri sorunu kesin olarak çözülmezse ileride yine benzer tehlikelere yol açabilirdi. Bu nedenle Hayber Fethi gerçekleşti. Bu konu, Hayber'in Fethi başlığı altında geniş bir şekilde işlenmiştir.

5.2.3. Diplomatik Başarı

Bu antlaşma büyük bir diplomatik başarıdır. Resulullah (sav), Mekke'yi kendisine karşı olan geleneksel müttefiki Hayber Yahudilerinden koparmış oldu. Onları yalnızlığa iterek bir anlamda kuşattı. Böylece Mekke'nin Fethi'ne giden yolun taşları da döşenmiş oldu.

Resulullah (sav), barış dönemini iyi değerlendirdi. Hayber Yahudileri itaat altına alındı. Bahreyn, İran'ın nüfuzundan ayrılıp Medine'nin nüfuzuna girdi. Bizans, İran ve Mısır'a İslam'a davet mektupları gönderildi. Ayrıca, Arap kabilelerinin bir kısmı da Medine'nin müttefiki oldular. Benî Bekir, Mekke'nin müttefiki olurken, Huzza'da Medine ile ittifak kurdu. Bu durum, Medine'nin nüfuzunu Müslüman olmayan Araplar arasında da yaymış ve etrafta bir müttefikler çemberi oluşturulmuş olundu.

Hudeybiye Antlaşması yaptığı sırada Müslümanların hakimiyet alanı birkaç bin kilometreyi buluyordu. Oysa antlaşmadan dört yıl sonra Resulullah (sav) vefat ettiğinde hakimiyet alanı 3 milyon km. karelik bir alanı bulmuştu. Bu da barış döneminin faydasını göstermektedir.

5.2.4. Davet Mektupları

Mekke ile yapılan barış antlaşmasının yarattığı olumlu iklimden yararlanan Resulullah (sav) bölgedeki hükümdarlara ve Arap Meliklerine İslam'a davet mektupları göndermeye tebliğ çalışmalarını hızlandırmaya başladı. Gerçekten de bu süreçte İslam çok uzak bölgelere bile yayılmış olundu.

5.3. Hudeybiye Barışı'ndan Mekke'nin Fethi'ne Kadar Yapılan Gazveler

5.3.1. Hayber'in⁷⁶⁷ Fethi (Muharrem 7/Mart-Nisan 628)

Resulullah (sav), Hudeybiye Antlaşması'nı yapınca Hayber Yahudilerini Mekke ittifakından koparmış oldu çünkü Yahudiler ve diğer civar kabileleri Mekke ile birlikte Medine'ye karşı müttefiklik antlaşması yapmışlardı. Hayber Yahudilerinin Mekkelilerle aralarında yapmış oldukları antlaşmalarına göre Resulullah (sav) Hayber Yahudilerinin üzerine yürüyecek olursa Mekke müşrikleri Medine'ye saldıracaklar, Mekke müşrikleri üzerine yürüyecek olursa Hayber Yahudileri Medine'ye saldıracaklardı.

Resulullah (sav) bu ittifakı bozmak için fırsat kolluyordu. Hudeybiye Barışı'nda bu fırsatı yakaladı. Barış antlaşmasına göre iki taraf arasında on yıl savaş yapılmayacaktı. Hayber Yahudileri şimdi önemli bir müttefiklerinden olmuştu. Resulullah (sav)'de Hayber'e açacağı savaşta artık Mekke'nin arkadan bir saldırıda bulunmayacağından emindi. Bunun üzerine Hudeybiye Seferinden döndükten sonra bir rivayete göre yirmi gün sonra Hayber üzerine harekete geçti.⁷⁶⁸

Hayber Savaşı'nın nedenlerini bir daha gözden geçirmekte fayda var. Medine'deki Benî Nadir Yahudileri Peygamberle antlaşmaları olmalarına rağmen bunu bozup suikast düzenlemeye kalkmaları üzerine Medine'den sürülmüşlerdi. Bunlardan bir kısmı Şam'a giderken önemli bir miktarı Hayber'e yerleşmiş, müşrikleri kışkırtarak Hendek Savaşı'na neden olmuşlardı. Resulullah (sav), Hendek Savaşı'nı kazanır kazanmaz ihanet eden Benî Kureyza Yahudileri üzerine yürümüş, onları

⁷⁶⁷ Hayber; Şam yolu üzerinde, Medine'ye 48 millik uzaklıkta, birçok ekinlikleri ve hurma bahçeleri bulunan bir şehirdir. Hayber; Yahudice, kale demektir. Amâlik kavminden, Hayber b. Kaniye b. Mehlaül adında bir adam Hayber'e gelip yerleştiği için şehre Hayber ismi verildiği ve, yine bunun gibi, Semûd kavminden Vatiş b. Mazin adındaki kimseden dolayı da Vatiş kalesine Vatiş isminin verildiği de rivayet edilir. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/123).

⁷⁶⁸ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/181.

cezalandırmıştı. Şimdi sırada diğer Yahudiler vardı. Kureyza Yahudilerin itlaflı, diğer Yahudi kavimleri korkutmuş; Hayber Yahudileri sıranın kendilerine geleceğini düşünerek hazırlıklara girişmişti.

Resulullah (sav), Yahudilerin hazırlıklarını ve Medine karşısı tüm Araplarla ittifaklar kurmasını buna Mekke'yi de dâhil etmesini takip etti. Hatta Abdullah b. Revaha'yı üç kişi ile birlikte Hayber'e göndererek durumu bizzat görmesini sağladı. O da haberin doğruluğunu teyit etti.⁷⁶⁹ Ardından bölgeden Hârice b. Huseyl el-Eşcâî gelmiş ve Yahudilerin hazırlıklarını haber vermişti. Abdullah b. Atik'i Medine'ye karşı Gatafan ve Müşrik Arapları toplamış olan Ebu Rafi'ye karşı gönderdi. Onlar gizlice Hayber'e girip Ebu Rafi'yi öldürerek bu oluşumu başlamadan bitirdiler.⁷⁷⁰

Yine, Hicretin 6. yılında, Sa'd b. Bekroğulları kabilesinin de Hayber Yahudilerine yardım için Fedek'e geldikleri ve yapacakları yardıma karşılık Hayber'in hurma mahsulünü istediklerini haber aldığıında Resulullah (sav), Hz. Ali'yi yüz kişilik askerî bir birlikle Fedek'e gönderip onları dağıtmıştı.⁷⁷¹

Bütün bunlar, Hayber'in gün geçtikçe Müslümanlar için önlenmesi güçleşen bir tehlike teşkil ettiğini gösteriyordu. Bununla beraber, Kureys müşrikleriyle barış yapmadan Hayber işini hâletmeye kalkmak çok tehlikeli olabilir, Müslümanlar iki ateş arasında kalabilirdi. Barış ortamı da Hudeybiye Antlaşması⁷⁷² ile sağlandı ve Müslümanların iki ateş arasında kalması tehlikesi ortadan kalktı.

5.3.1.1. Savaş

Fethin tarihi veya Medine'den çıkış konusunda ihtilaf bulunmaktadır. Vakıdi sefer⁷⁷³ ayında çıktığı söylerken, İbni Sa'd cemaziyelevel⁷⁷⁴, İbni Hişam⁷⁷⁵ ve Taberi⁷⁷⁶ ise muharrem ayında olduğunu söyler. İbni İshak ise Hayber'in Fethinin sefer ayında olduğunu söyler.⁷⁷⁷ Sanırım ihtilafın nedeni, Medine'den yola çıkış ile Fetih tarihinden dolayı olmuştur.

⁷⁶⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/94.

⁷⁷⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/93.

⁷⁷¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/91.

⁷⁷² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/97.

⁷⁷³ Vakıdi, *Meğazi*, 541.

⁷⁷⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 109.

⁷⁷⁵ İbni Hişam, *Siret*, 3/452.

⁷⁷⁶ Taberi, *Tarih*, 3/9.

⁷⁷⁷ Taberi, *Tarih*, 3/17.

Resulullah (sav), Hayber Gazası için sahabelere hazırlanmalarını emretti fakat Hayber zengin bir kale olduğundan munafıklar ganimet için çıkmak istiyorlardı. Bu nedenle Resulullah (sav) bir tellal görevlendirerek, “Cihat aşkı olmayanlar bizimle çıkmasın!” diye duyurdu.⁷⁷⁸ Beyaz sancağı Hz. Ali'ye verdi.⁷⁷⁹ Ukkaşe b. Mıhsan el-Esedî'yi öncü birliklerin komutanı olarak görevlendirdi. Hz. Ömer ise sağ kol komutanlığına getirildi. Medine'de yerine Siba b. Urfutay⁷⁸⁰ veya Nümeyle b. Abdullah el-Leysî'yi⁷⁸¹ vekil bıraktı. İbn'i Sa'd'a göre Müslümanların sayısı 1400 asker olup 200 de atlı bulunmaktaydı.⁷⁸²

Münafık Abdullah b. Selul'da Hayber Yahudilerine Resulullah (sav)'nin bir ordu ile geldiğini bildirdi. Bu arada Hayber Yahudileri müttefikleri olan Gatafan Kabilesi ile Hayber'in bir yıllık hurma gelirleri karşılığında anlaştı. Onlar da 4000 kişilik bir askerî birlikle yardıma hazırıldılar. Hayber'de 10 bin kişilik bir savaşçı artık Resulullah (sav)'ı bekliyordu.⁷⁸³

Resulullah (sav) Hayber'i kuşatmaya gelirken iki ateş arasında kalmamak için Gatafan ve Fezare kabileleri üzerine yürüyormuş gibi yaptı. Vakıdi ise Resulullah (sav)'ın rehberine “Önümüze düş ve vadileri tutarak bizi götür ki Şam ile Hayber arasındaki yoldan Hayber'e girmiş olalım. Böylece Hayber Yahudileri ile Şam arasına ve müttefikleri olan Gatafan arasına girmiş olayım.” dedi.⁷⁸⁴ Taberi'nin İbni İshak'tan yaptığı rivayete göre de; Resulullah (sav) Gatafan kabilesinin Haybere yardıma gitmemesi için onların ovası olan Raci'ye indi. Bu sırada Gatafanlar Hayber'e yardıma gidiyordu. Onlar, ailelerinin ve mallarının tehlikede olduğunu haber veren bir ses duyunca aileleri ve mallarını savunmasız bıraktıklarını düşündüler. Kalplerine korku düştü ve geri döndüler. Artık yerlerinden kıvıldamadılar.⁷⁸⁵ Başka bir rivayete göre de Gatafan kabilesi Hayber'i desteklemek için 4000 kişilik ordu ile Resulullah (sav) gelmeden üç gün önce Yahudilerin Natak Kalesi'ne girdi⁷⁸⁶ fakat onlar daha sonra ailelerini savunmasız bıraktıklarını düşünerek kaleyi terk edip memleketlerine

⁷⁷⁸ Vakıdi, *Meğazi*, 541.

⁷⁷⁹ Buhârî, “Meğazî”, 40 (No, 230-231); İbni Hişam, *Siret*, 3/453.

⁷⁸⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/109; Taberi, *Tarih*, 3/9; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/181.

⁷⁸¹ İbni Hişam, *Siret*, 3/453.

⁷⁸² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/111.

⁷⁸³ Vakıdi, *Meğazi*, 547.

⁷⁸⁴ Vakıdi, *Meğazi*, 545.

⁷⁸⁵ İbni Hişam, *Siret*, 3/456; Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 110; Taberi, *Tarih*, 3/9.

⁷⁸⁶ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/141.

gittiler.⁷⁸⁷ Bu rivayet sonraki olaylarla uyduğu için daha doğru olması gerekir çünkü Resulullah (sav), Gatafan kabilesinin tarafsız kalmaları karşılığında, Hayber hurmalarının bir yıllık mahsulünü kendilerine teklif etti. Gatafanların reisi Uyeyne b. Hısn “Ben müttetiklerimi ve komşularımı teslim etmem.” diyerek red cevabı gönderdi fakat Resulullah (sav) onların yerleştiği Naim Kalesi’ni kuşattığında aileleri için endişelendiklerinden gece gizlice kaleyi terk edip yurtlarına döndüler.⁷⁸⁸

Gatafan kabilesinin Hayber’e ulaşmış olması ya da ulaşmamış olması sonucu değiştirmedir. Onlar, geride bıraktıkları hakkında endişeye kapılıp müttetiklerini terk edeceklerdir. Böylece, Hayber’e gelebilecek bir yardım kapısı daha kapatılmış olundu. Bu durum Yahudilerin maneviyatını sarstığı gibi Hayber’in savunmasını da zaafa uğratmış oldu. Bu açgözlü ve haris kabile halkı, Hayber’in fethinden sonra Hz. Peygamber’e gelip ondan, evvelce vadedilen hurma tutarını talep etmek istedilerse de pek tabiidir ki huzurdan koyulmuşlardır.⁷⁸⁹

Resulullah (sav), harekâtını o kadar güzel gizlemişti ki Hayber önüne gelinceye kadar Hayber Yahudileri onun yola çıktığından haberdar olamadı. Sabah olunca Resulullah (sav)’ın ordusunu görünce “Bu Muhammed Vallahi! Muhammed ve ordusu!” dediler.⁷⁹⁰ Bu Resulullah (sav)’ın en önemli askerî strateji olan düşmana baskın ve hızlı hareket etmeyi ne kadar güzel uyguladığını göstermektedir.

Resulullah (sav) Hayber önüne gelince bayrak dağıttı. Bayraklar ilk kez Hayber’de kullanıldı. O güne kadar bayrak yoktu, sancak vardı. Resulullah (sav)’ın bayrağı siyahtı ve adı Ukab’dı. Beyaz bayrağı Ali’ye verdi. O günkü parola “Ey mansur öldür!” şeklindeydi.⁷⁹¹

Resulullah (sav), gece Hayber önüne varınca Hubab b. Münzir ordunun bulunacağı yer konusunda analiz yapıp Resulullah (sav)’ı yönlendirdi. "Ya Resulullah!⁷⁹² Burası Natat Kalesi’ne çok yakındır. Hem de Hayber’in bütün savaşıları orada toplanmıştır. Ben Natat Kalesi halkını çok iyi tanırım. Onlar kadar uzaklara ok atabilen ve onlar kadar oklarını isabet ettiren bir kavim yoktur. Bununla

⁷⁸⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 554; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/156.

⁷⁸⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 555; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/156.

⁷⁸⁹ Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 110; Vakıdî, *Meğazi*, 553-554.

⁷⁹⁰ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/109; Vakıdî, *Meğazi*, 549; İbni Hişam, *Siret*, 3/455; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/184; Buhârî, “*Meğazî*”, 40 (No. 219).

⁷⁹¹ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/109; Vakıdî, *Meğazi*, 553.

⁷⁹² Arapça dil bilgisi kuralına göre Munada’dan sonraki izafet terkinde değişim olur. Fakat biz Türk okuyucunun alıştığı kavramı değiştirmeyi doğru bulmayarak bu konuda kurala uymayarak tek bir şekilde tercüme etmeyi daha uygun gördük. Doğrusu Ya Resulellah! olacaktı.

birlikte, onlar bizim üst tarafımızda da bulunuyorlar. Bizim bütün tutum ve davranışlarımızı görebilecek, öğrenebilecek bir mevkidedirler. Biz ise onların tutum ve davranışlarını görebilecek, öğrenebilecek mevkide değiliz! Onların okları, yukarıdan aşağı doğru hızla iner, bizim oklarımız ise onlara ulaşmaz! Bununla birlikte, onların evlerinden sık sık çıkıp sık hurma ağaçlarının içinde siperlenmeyeceklerinden de emin değilim. Burası, hurma bahçeleri arasında tehlikeli bir yerdir. Tehlikelerden, bozukluklardan uzak bir yeri karargâh edinmeyi emretseniz olmaz mı? Hiç değilse şu kara taşlık, kayalık yeri aramızda bulunduralım. Yahudilerin atacakları oklar bize erişmesin!" dedi. Resulullah (sav) bu görüşü kabul etti ve karargâh Recia denilen ve ok menziline dışında bir bölgeye kuruldu.⁷⁹³ Bu durum, Resulullah (sav)'ın istişareye önem verdiğini, bölgeyi bilen kişilerin önerilerini dikkate aldığını gösterdiği gibi savaşları kazanmanın iyi bir zemin etütü ile de sağlandığını göstermektedir.

Kuşatma uzun sürmüştü. Yahudiler, kaleye iyi yığınak yapmışlardı. Onları teslimle zorlamak için hurmalarının kesilmesine karar verildi çünkü bu hurmalıklar Yahudilerin için evlatlarından daha sevimliydi. Ayrıca, Hayber'in önemli ekonomik gücü bu hurmalıklardı. Onlar, Gatafanlar olsun, başka Arapları olsun bu hurma mahsullerinin geliriyle yanlarında tutuyorlardı. Hurmaların yok edilmesi onların gücünü ciddi anlamda yok edecekti. Düşmanın ekonomik gücünü yok etmek, savaşta üstünlüğü sağlayan temel unsurdu.

Hayber, birçok kale ve bölgelerden oluşmaktaydı. Bunlar: Natat, Şıkk, Ketibe diye üç bölgeye ayrılır ve her bölge de kalelerden meydana gelir. Natat bölgesi: 1. Nâim, 2. Sa'b b. Muaz, 3. Zübeyr kalelerinden oluşur. Şıkk bölgesi: 1. Übeyy (Sümran), 2. Nizar (Beriy) kalelerinden oluşur. Ketibe bölgesi: 1. Kamus, 2. Vatîh, 3. Sülalim kalelerinden oluşur. Resulullah (sav) Hayberi kale kale feth ediyordu. İlk feth edilen kale Naim Kalesi idi. İkincisi Kamus Kalesidir. Burası Benî Ebil hukayk'ın kalesidir.⁷⁹⁴

Savaş sırasında en-Netat Kalesi alınınca burada mancınık ele geçirildi. Mancınık Simak isimli Müslüman olan bir Yahudi tarafından tamir edilip Şık ve Nizar Kaleleri üzerine konuşlandırıldı.⁷⁹⁵

⁷⁹³ Vakıdı, *Meğazi*, 548-549.

⁷⁹⁴ İbni Hişam, *Siret*, 3/456; Vakıdı, *Meğazi*, 543; Taberi, *Tarih*, 3/9; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/192.

⁷⁹⁵ Vakıdı, *Meğazi*, 552.

Resulullah (sav) son taarruzunda sancağı Hz. Ali'ye verdi. Resulullah (sav): "Yarın sancağı Allah ve Resulünü seven bir adama vereceğim, Allah Hayber kapılarını onun eliyle açacak." buyurdu. Resulullah (sav) Hz. Ali'yi çağırdı ve -bayrağı ona verip : "Allah senin elinle fethi nasip edene kadar çarpış, başka şeye iltifat etme." buyurdu. Ali de: "Ben bu insanlarla ne üzerine savaşıcağım?" diye sordu. Nebî (sav) de : "Onlarla "La ilahe İllallah, Muhammedün Abdühü ve Resuluhu." diyene kadar savaş. Bunu yaparlarsa kanlarını ve mallarını senden kurtarmışlardır. Ancak İslam hakkı hariç. Hesapları da Allah'a kalmıştır."⁷⁹⁶ Böylece Hayber Kalesi'nin fethi Hz. Ali üzerinden gerçekleşmiş oldu.⁷⁹⁷

Yahudiler, yenileceklerini anlayınca canlarının bağışlanıp sürgün edilmeleri şartıyla anlaşma yapmak istediler. Kinane b. Ebi'l-Hukayk, Resulullah (sav) ile konuşmak için Şemmah adındaki Yahudi ile haber gönderdi. Resulullah (sav), Kinane'nin şartını kabul etti.⁷⁹⁸

5.3.1.2. Antlaşma

Hayberliler, savaşı kaybettiklerini anlayınca Resulullah (sav)'den kendilerini başka yerlere sürmesini ve kanlarını korumasını istediler. O da bunu kabul etti. Fedek halkı da aynı şartlarda teslim olmayı teklif ettiler ve bu da kabul edildi.⁷⁹⁹

Hayber Yahudileri ile varılan antlaşma da şu şekilde olmuştur:

1. Kalede çarpışan Yahudilerin kanları dökülmeyecek.
2. Yahudilerin çocukları kendilerine bırakılacak, Hayber'den ve Hayber arazisinden çocuklarıyla birlikte çıkıp gitmelerine müsaade edilecek.
- 3-5. Yanlarında birer hayvan yükünden başka birşey götürmeyecekler. Altın, gümüş, menkul ve gayrimenkul bütün malları ile yay, miğfer, at, cübbe, zırh gömlek... gibi askerî araç ve gereçleri ve -üzerlerindeki elbiseleri hariç- bütün elbiseler ile kumaşları Resulullah'a bırakacaklar.
6. Resulullah'a bırakılması gereken herhangi birşeyi gizlemeyecek ve

⁷⁹⁶ Müslim, Sahih, "Sahabelerin Faziletleri", 4, (No. 2405-2406-2407); İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/113; İbni Hişam, *Siret*, 3/462; Vakıdi, *Meğazi*, 556-557; Taberi, *Tarih*, 3/12; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/185.

⁷⁹⁷ Buhârî, "Meğazî", 40 (No. 230-231); İbni Hişam, *Siret*, 3/462; Taberi, *Tarih*, 3/13; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/185.

⁷⁹⁸ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/190; İbn Hişam, *Siret*, 3/452-464; Vakıdi, *Meğâzî*, 540-586; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/109-116.

⁷⁹⁹ İbni Hişam, *Siret*, 3/465.

gizleyecek olanlar Allah'ın ve Resulullah'ın eman ve himaye taahhüdünün dışında kalacak.⁸⁰⁰

Antlaşmaya göre bütün Yahudiler mallarını bırakarak Hayber'i terk edeceklerdi fakat bu sırada Yahudiler "Hayber'de kalıp toprağı işlemeyi ve bunun karşılığında gelirlerinin yarısını vermeyi teklif ettiler."⁸⁰¹ Dediler ki: "Biz sizden daha iyi bu malları biliriz ve onları daha iyi mamur ederiz." Bunun üzerine Resulullah (sav), onların çalışıp gelirinin paylaşılması üzerine barış antlaşması yaptı. Ancak antlaşmaya, "Biz sizi çıkarmayı dilediğimiz zaman sizi çıkarırız."⁸⁰² maddesini de ekledi.

Başka bir rivayete göre de teklif bizzat Resulullah (sav)'den gelmişti. "İstiyorsanız şu mallan işlemek üzere size vereyim, mahsul ve meyveler aramızda bölüşülsün! Sizi bu mallar üzerinde Allah'ın durdurduğu müddetçe durdurayım!" buyurdu. Hayber Yahudileri teklifi kabul ettiler. "Sizi çıkarmak istediğimiz zaman, çıkmanız şartıyla!" diyerek ve mahsulü yarı yarıya bölüşmek üzere onlarla anlaşma yaptı. Hayber arazisini böylece onlara işletti. Aynı şartlarda Fedek Yahudileriyle de antlaşma yapıldı⁸⁰³ fakat, Fedek savaş yapılmadan teslim olduğu için buradaki Fedek arazisi Resulullah (sav)'ın şahsi malı olarak tahsis edildi.⁸⁰⁴

Hayber arazisi çok geniş bir araziydi. Ne Peygamberin, ne de ashabın Hayber mülklerine bakabilecek işçileri bulunmadığı gibi, kendilerinin orayı bizzat görüp gözetmeye de vakitleri yoktu. Yahudilerin gönderilmesi durumunda bakımı zor olacak ve ciddi bir ekonomik kayıp yaşanacaktı. Bir nevi yarıcılık yapıldı. Bu aynı zamanda İslam tarihindeki ilk "haraç" uygulaması da oldu. Hayber Yahudileri, Hz. Ömer zamanında bölgeden çıkarıldılar.⁸⁰⁵

5.3.1.3. Sonuçları

Bu savaş sırasında Yahudi bir kadının Resulullah (sav)'e verdiği zehirli yemekle Resulullah (sav) zehirlenmek istendi.⁸⁰⁶ Bu durum, ordu komutanının her türlü saldırılara karşı iyi korunması gerektiğini göstermektedir. Bu savaşta Müslümanlardan 20 kişi şehit oldu.

⁸⁰⁰ İbrahim Halil ER, *Hz. Muhammed'in Mektupları*, 239; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/113; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/190; Vakıdi, *Meğâzî*, 570; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/207-210.

⁸⁰¹ Vakıdi, *Meğâzî*, 585.

⁸⁰² İbni Hişam, *Siret*, 3/465; İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/197.

⁸⁰³ İbni Hişam, *Siret*, 3/465.

⁸⁰⁴ İbni Hişam, *Siret*, 3/483.

⁸⁰⁵ İbni Hişam, *Siret*, 3/486-488.

⁸⁰⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/110-119; İbni Hişam, *Siret*, 3/465; Vakıdi, *Meğâzî*, 575.

Resulullah (sav), Yahudi liderlerinden Hubeyb b. Ahtab'ın kızı olan Safiye'yi azat edip onunla evlendi.⁸⁰⁷ Bu savaşta Medine Yahudilerinden on kişi de Müslümanların safında katıldılar ve ganimetten kendilerine pay verildi.⁸⁰⁸

Bu Fetih ile Hicaz'da Yahudilerin artık bir tehdit olma gücü ortadan kaldırılmış olundu. Müslümanların Şam ticaret yolunun güvenliği sağlandı. Ekonomik anlamda da güçlendikleri gibi, askerî ve siyasi alanda da güçlendiler. Mekke, önemli bir müttefiklerinden oldu. Arabistan'daki Yahudi tehlikesi yok edildi.

Bu savaşta da bazı kadınlar, geri hizmette çalışma ve yaralılara bakmak amacıyla katıldılar. Onlar da ganimetten bir şeyler verildi.⁸⁰⁹ Ayrıca, yerde gömülü bazı mücevherler bulundu. Resulullah (sav) kendisi ile birlikte savaşa katılan kadınlara dağıtılmasını istedi. Bu kadınların sayısı 20 kişiydi.⁸¹⁰

Mevlana Şibli Numani, burada çok önemli bir hataya dikkat çekmektedir: "Siyer yazarları, çok yanlış bir rivayeti Hayber olayları arasında nakletmiş, o da birçok kitaba geçerek elden ele, dilden dile dolaşıp gelmiştir. Bu asılsız yanlış rivayet şöyledir:

"Allah Resulü, Yahudilere; gizli bir şey yapmamaları şartıyla güvenlik ve serbestlik vermişti. Ama Kinâne b. Rebi hazinenin yerini bildirmeyi reddedince Resulullah, Zübeyr (r.a)'a ona hazinenin yerini zorla söyletmesini emretti. Zübeyr (r.a) onu söyletmek için çeşitli işkenceler yapıyor, göğsünü dağlıyordu. Neredeyse ölecek hâle geldi. Yine de söylemeyince Hz. Peygamber sonunda Kinâne'yi öldürttü. Bütün Yahudiler de köle ve cariye yapıldı."

Bu rivayetin ancak Kinâne'nin katledilmesi bölümü doğrudur. Ama bunun nedeni, hazinenin yerini söylememesi değildi. Aksine Kinâne'nin, Mahmud b. Mesleme'yi (r.a) öldürmüş olmasıydı. Bu konuda Taberi'de açıklama vardır: "Sonra Hz. Peygamber (sav) Kinâne'yi, Muhammed b. Mesleme'ye havale etti. O da kardeşi Mahmud b. Mesleme'nin kisası olarak Kinâne'yi öldürdü."

Bu rivayetin başka bir yönüne gelince Taberî ve İbn Hişâm'ın her ikisi de bu rivayeti İbn İshâk'tan nakletmişlerdir. Ama İbni İshâk yukarıdaki rivayelerden hiç birinin adını belirtmemiştir. Hadis âlimleri "Rical" kitaplarında, İbn İshâk'ın Hz. Pey-

⁸⁰⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/120; İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/196.

⁸⁰⁸ Vakıdî, *Meğâzî*, 581.

⁸⁰⁹ İbni Hişâm, *Siret*, 3/471-472; Vakıdî, *Meğâzî*, 581-583; Taberi, *Tarih*, 3/17.

⁸¹⁰ Vakıdî, *Meğâzî*, 583.

gamber'in gazvelerine ait olayları Yahudilerden rivayet ettiğini, bu yüzden İbn İshâk'ın ravilerin adlarını zikretmediğini, bu rivayeti de işte o rivayetlerden biri kabul etmek gerektiğini belirtmişlerdir.

Hazinenin yerini bildirmesi için bir kimseye işkence yaptırması, âlemlere rahmet olan Hz. Peygamber'in şanına yakışmaz. Onun yüce şanı bu tür davranışların çok üzerindedir. Kendini zehirleyene hiçbir şekilde kötülük yapmayan bir kimse, herhangi birinin ateşle dağlanmasını emredebilir mi?

Olay aslında şöyleydi: Hiç bir şekilde ahdini bozmayacağına ve aleyhte konuşmayacağına söz vermesi şartıyla Kinâne b. Übeyy el-Hakîk'a güvence verilmişti. Hatta bir başka rivayete göre eğer verdiği sözlere aykırı bir şey yaparsa öldürülmeyi hak ettiğini kabul etmişti. Kinâne, ahdini bozdu. Verdiği sözde durmadı. Böylece kendisine verilen güvence kalkmış oldu. Kinâne, Mahmud b. Mesleme'yi öldürdüğü için onun kisası olarak öldürüldü. Bu rivayete ne gibi asılsız olaylar ilave edilmiştir bakalım:

1. Öldürülme olayı Kinâne ile sınırlıydı. Kinâne, hazineyi gizlemenin suçlusuydu. Mahmud b. Mesleme'yi öldürdüğü için onun da kısasen öldürülmesi gerekiyordu fakat ilavenin ilk adımı olarak İbn Sa'd, Bekir b. Abdurrahman'dan muttasıl olarak naklettiği rivayette, Kinâne'nin öldürülmesine onun kardeşinin adını da ekleyerek:

"Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) ikisini de öldürttü. Onların kadın ve çocuklarını esir ve köle yaptı." diyerek kardeşinin de birlikte öldürüldüğünü söylemiştir.

2. Buraya kadar bile olabilir. Ama İbn Sa'd'ın, Affan b. Müsellem'den naklettiği rivayet bundan da abartılı ve uydurmadır. Yani "iki kardeşle birlikte bütün Yahudiler esir edilmiş, köle ve cariye yapılmışlardır." diyerek bakın işi nereye götürmektedir. "deve derisi içinde sakladıkları hazine bulununca kadınları esir edildi ve köle yapıldı."

Ama bu rivayetler, hadis ilmi metodu ile tenkid edilerek kontrol edildiğinde kabuk sıyrılıp düşmekte ve ortada asıl ve öz kalmaktadır. Yahudilerin öldürülüp kadınlarının ve çocuklarının esir edilmesi bir tarafa, Kinâne'nin kardeşi de dâhil olmak üzere hiç kimsenin öldürülmediği ve onun Hz. Ömer'in halifeliği zamanına kadar yaşadığı kesin olarak ortaya çıkmaktadır.

Sahîh-i Buhârî'de şöyle bildirilmektedir: "Daha sonra Hz. Ömer (r.a) bu kararı alınca Ebu'l-Hakîk'ın bir oğlu yanına gitti ve: 'Ey müminlerin emiri! Bizi sürgüne gönderiyorsunuz, halbuki Muhammed (sav) bizi yerimizde bırakmış, sadece vergi uygulamıştı.'" dedi. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî isimli eserinde, Hz. Ömer'le konuşan kişinin, Ebu'l-Hakîk'ın oğlu Kinâne'nin kardeşi olduğunu açıkça belirtmiştir.

Hafız İbn Kayyum, "Zâdü'l-Meâd" isimli eserinde, rivayetlerin ayrıntılarını daha da kısaltarak hepsinden çıkan sonucu şöyle bağlamıştır: "Hz. Peygamber (sav) barış yaptıktan sonra, Ebu'l-Hakîk'ın iki oğlundan başka hiç kimseyi öldürtmemiştir." Ama Hafız İbn Hacer eğer Sahîh-i Buhârî'nin yukarıda zikredilen ibaresini göz önüne alsaydı galiba atacağı rivayetler daha da çoğalırdı. Ebu Davud'un Hayber arazisi başlığı altında yazdığı bilgiler arasında sadece, Ebu'l-Hakîk'ın oğlunun öldürüldüğünü yazmıştır.

Ebu Dâvûd da yazılan şu ince nokta da göz önünde bulundurulmalıdır. "Hz. Peygamber (sav), Huyey b. Ahtab'ın amcası Saîd'den, hazinenin ne olduğunu sordu. O da savaşlarda harcandığını söyledi. Buna rağmen Hz. Peygamber sadece Kinâne'nin öldürülmesini emretti. Bu açık bir şekilde Kinâne'nin, Mahmud b. Mesleme'nin kisası olarak öldürüldüğüne delildir. Yoksa hazine gizlemek, öldürülme sebebi olsaydı daha başkaları da bu suçtan dolayı cezalandırılırdı."

Tarihçilerin en büyük hatası, Kinâne'nin öldürülmesini hazinenin gizlenmesine bağlamalarıdır. Bu suça daha başkalarının da ortak olacağını düşündüklerinden, Kinâne'nin bütün sülalesinin öldürülmesine varıncaya kadar bunun yaygınlaşması kendiliğinden ortaya çıkmıştır."⁸¹¹

Her ne kadar üstat Şibli Numani sadece Huyey b. Ahtab'ın öldürüldüğünü ispatlasa da o da klasik siyercilerin etkisinden kurtulmayarak Huyey b. Ahtab'ın öldürülmesinin kısasen olduğunu söylemektedir. Halbuki Huyey b. Ahtab kendisine dokunulmaması koşuluyla teslim olurken bu yaptığına rağmen şartları kabul edilmiştir. Demek ki öldürülmesi kısasen değil teslim şartına aykırı davranması nedeniyle olmuştur. Öldürülmesi işlemi de kardeşi Mesleme'ye havale edildiği için bunun kısasen olduğu zannedilmiştir. Kaldı ki savaşlardaki öldürülmeler kısas kapsamına da girmez.

⁸¹¹ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 309-311.

5.3.2. Fedek⁸¹² Yahudileri ile Antlaşma (Muharrem 7/Mart 628)

Hayber Yahudileri, Fedek, Vadil Kura ve Teyma Yahudileriyle Medine'ye saldırmak konusunda daha önce ittifak yapmışlardı. Hatta Sa'd b. Bekr oğulları da Medine'ye yapılacak askerî bir harekât için Fedek'de toplanmıştı.

Peygamber (sav), Hayber'e giderken Fedek Yahudilerini de korkutmak için onlarla çarpışacağını veya Müslüman olmaları gerektiğini Muhayyisa b. Mesud aracılığıyla iletti. Fedek Yahudileri barış teklifine cevap vermeyi uzattılar fakat Hayber'in teslim olması üzerine korkuya kapılıp Müslümanlarla antlaşma yapmayı tercih ettiler.⁸¹³

Muhayyisa dedi ki: Yahudilerin reislerinden Nun b. Yuş adındaki bir adam, birkaç Yahudiyle birlikte benimle geldi. Öldürülmemeleri, sürgüne gönderilmeleri ve mallarının Resulullah (sav)'e kalması üzerine antlaşma yapmak istediler. Resulullah (sav) bu teklifi kabul etti fakat daha sonra arazilerin (tarlalar da dahil) yarısı kendilerine, yarısı da Resulullah (sav)'e ait olmak üzere anlaşılar.⁸¹⁴

Fedek, Haşr sûresinin 6 ve 7. âyetine göre, “Allah’ın onlardan alıp resulüne fey’ olarak verdikleri için siz at veya deve koşturmuş değilsiniz. Ama Allah elçilerini dilediği kimselere üstün kılar. Allah her şeye kadirdir. Allah’ın (başka) beldeler halkından alıp resulüne fey’ olarak verdikleri, Allah’a, peygambere, yakınlarla, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. (Servet) içinizden sadece zenginler arasında dönüp dolaşan bir şey olmasın diye böyle hükmedilmiştir. Peygamber size ne vermişse onu alın ve size neyi yasaklamışsa ondan kaçının. Allah’a karşı saygısızlık etmekten sakının. Kuşkusuz Allah cezalandırmada çok çetindir.”⁸¹⁵

Hiçbir askerî hareket yapılmadan barış yoluyla fethedildiği için Hayber'de olduğu gibi Müslümanlar arasında bölüştürülmeyip Resulullah (sav)'e ait olmak üzere kaldı.⁸¹⁶

⁸¹² Fedek, Şam'ın Hicaz bölgesinde ve Hayber tarafındadır. Fedek, Hicaz karyelerinden olup, Medine'ye iki veya üç günlüktür. Fedek'te yerden fışkıran sular ve pek çok hurma bahçeleri vardır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/132-133).

⁸¹³ Vakıdî, *Meğâzî*, 597; Taberî, *Tarih*, 3/20.

⁸¹⁴ İbni Hişam, *Siret*, 3/464; Belazuri, *Futuhu'l Büldan*, 41; Vakıdî, *Meğâzî*, 598.

⁸¹⁵ Haşr, 59/6-7.

⁸¹⁶ İbni Hişam, *Siret*, 3/483; Belazuri, *Futuhu'l Büldan*, 41; Vakıdî, *Meğâzî*, 598.

5.3.3. Vâdi'l-Kurâ Gazası (Muharrem 7/Mayıs 628)

Vâdi'l-Kurâ, Şam'la Medine arasında uzun bir vadidir. Teymâ ile Hayber arasında bulunan Vâdi'l-Kurâ'da birçok köy bulunduğu için oraya Vâdi'l-Kurâ adı verilmiştir. Vâdi'l-Kurâ, Medine'ye 7 gecelik mesafededir. Eskiden, Semûd ve Âd kavimlerinin konak yerleri idi. Semûd ve Âd kavminden sonra, oraya Yahudiler gelip yerleştiler, kapanmış su kuyularının ağızlarını açtılar. Oraya hurma ağaçları diktiler. Vâdi'l-Kurâ'ya kabileler gelip konmaya başlayınca Yahudiler ile Kudaa Kabileleri arasında anlaşma yapıldı. Yapılan anlaşmaya göre Yahudiler kabilelerin yıllık yiyeceklerini üzerlerine alacaklar, onlar da Araplara karşı Yahudileri koruyacaklardı.

Hayber Yahudileri ile Vadil Kura Yahudilerinin arasında ittifak antlaşmasının olması ve Hayber Yahudilerin Medine'ye saldırmak için oluşturduğu ittifakta yer alması nedeniyle Resullah (sav), Hayber dönüşünde onların üzerine yürüdü.⁸¹⁷ Vadi1 Kura Yahudileri barışa yanaşmayıp savaştılar. Resulullah (sav) burayı savaş yoluyla aldı. Mallarını ganimet olarak alırken hurma bahçeleri ve arazileri ise Hayberdeki gibi işletip mahsulünü yarı yarıya bölüşmek üzere Yahudilerinin ellerinde bıraktı.⁸¹⁸ Peygamberimiz, burada dört gün kaldı ve Amr b. Saîd'i, Vâdi'l-Kurâ valiliğine tayin etti.⁸¹⁹

5.3.4. Teymâ⁸²⁰ Gazvesi (Cemaziyelahir 7/Ekim-Kasım 628)

Teyma Yahudileri de diğer Yahudi kabileleri gibi Hayber ile birlikte Medine'ye saldıracak olan ittifakın içindeydi. Peygamber (sav), Hayber Savaşı'ndan sonra bu ittifaka katılan tüm kabileleri itaat altına alma siyaseti izledi. Bu nedenle artık sıra Teyma'ya gelmişti.

Teymâ Yahudileri Peygamberimiz (sav)'ın Hayber, Fedek ve Vâdil-Kurâ Yahudilerini hâkimiyeti altına aldığını öğrenince onlarla aynı şartlarda antlaşma yapmak istediler. Böylece yurtlarında oturmak ve topraklarını ellerinde tutmak

⁸¹⁷ Belazuri, *Futuhu'l Büldan*, 48; Vakıdı, *Meğâzî*, 600; Taberi, *Tarih*, 3/16; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/210.

⁸¹⁸ Belazuri, *Futuhu'l Büldan*, 48; Vakıdı, *Meğâzî*, 601; İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/217.

⁸¹⁹ İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/365-366; Vakıdı, *Meğâzî*, 600-601; Belazuri, *Ensab*, 1/603.

⁸²⁰ Teymâ; Şam'la Vâdi'l-kurâ arasındadır. Şam ve Dimaşk hacılarının yolları üzerindedir. Teymâ arazisi, geniş ise de, bol sulu değildir. Dağın dibinden çıkan bir tek su kaynağı vardır. Teymâ, Medine'ye sekiz merhale uzaklıkta ve Medine ile Şam arasında olup, sonradan Medine'ye bağlanmıştır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/142-143).

imkânını buldular.⁸²¹ Resulullah (sav); Yezid b. Ebu Süfyan'ı, Teymâ valiliğine tayin etti. Yezid, Teyma'nın fethedildiği gün Müslüman olmuştur.⁸²²

Resulullah (sav), Hicaz'ın dışındaki Yahudilere yönelik de siyasi ilişki içine girdi. Özellikle Tebuk Seferi sırasında onlarla çeşitli antlaşmalar yaptı. Yalnız burada ilginç bir durum yaşandı. Bu bölgedeki Yahudiler, Bizans'ın baskılarına karşılık bir nevi Müslümanların himayesine alınmıştır. Bunlar; sahil boyunda bulunan Mekna⁸²³ Cerba ve Ezruh halkıdır. Bunun dışındaki Benî Gadiya ve Benî Arid Yahudilerine de mektup göndermiştir.

5.3.5. Benî Fezare Gazvesi (Muharrem, 7/ Mart - Nisan 628)

Benî Fezareler, Gatafan kabilesinin bir koluydu ve Gatafanlar gibi Hayber Yahudilerine savaşta yardım etmişlerdi. Hatta Peygamber (sav), Yahudilere yardımdan vazgeçip memleketlerine gitmeleri durumunda Hayber mahsullerinden verileceğini bildirmesine rağmen onlar bu teklifi redetmişlerdi.⁸²⁴

Buna rağmen Hayberin Feth edilmesi üzerine Gatafan liderleri Peygamberimiz (sav)'e gelerek pişkin pişkin kendilerine vaad edilmiş olandan payı istedir. Resulullah (sav) bunu rededince de savaş tehdidinde bulundular. Peygamber (sav)'de kuru gürültüye papuç bırakmadı ve onlara "Bizimle çarpışmak için buluşma yerimiz, Cenefâ⁸²⁵ olsun!" buyurmuştu. Peygamber (sav), Hayber'den dönünce çarpışmak için haber salınca onlar kaçtılar.⁸²⁶

5.3.6. El-Kadıyye (Kaza Umresi) Gazvesi (Zilkade 7/Mart 629)

Vakıdi her ne kadar buna gazve⁸²⁷ ismini verse da aslında o bir savaş olmayıp, bir yıl önce Müslümanların yapmak istedikleri umre ziyaretinin Hudeybiye Barışı nedeniyle bir sonraki seneye ertelenmesinden başka bir şey değildir. Hatta başka kaynaklar buna doğrudan Umretu'l Kaza yani kaza umresi⁸²⁸ adını vermişken

⁸²¹ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/217; Belazuri, *Futuhu'l Büldan*, 49; Vakıdi, *Megâzi*, 601.

⁸²² Belazuri, *Futuhu'l Büldan*, 49. Belazuri her ne kadar böyle söylese de diğer kaynaklar Mekke'nin fethinde babası ile birlikte Müslüman olduğunu ve daha sonra buraya amil olarak atandığını söyler.

⁸²³ İlya'ya yakın bir bölgedir.

⁸²⁴ Vakıdi, *Megâzi*, 555; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 7/294.

⁸²⁵ Cenefâ; Benî Fezarelerin yurtlarından ve sularındandır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/90).

⁸²⁶ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/90.

⁸²⁷ Vakıdi, *Megâzi*, 617.

⁸²⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 124.

Vakıdî'nin bir savaş adını vermesini pek anlayamadık. Belki de umreye gidilirken bile her olasılığa karşı askerî bir hazırlığın yapılmasından dolayı bunu bir askerî sefer olarak değerlendirmiştir.

Resulullah (sav) bir yıl önce umre için yola çıkmış, fakat Mekkeliler tarafından Hudeybiye'de durdurulmuştu.⁸²⁹ Yapılan antlaşmaya göre bir yıl sonra geleceklerdi. İşte engellenen umre yerine yapıldığı için buna kaza umresi denilmiştir.

Rivayete göre Resulullah (sav) Hudeybiye'den Medine'ye döndükten birkaç ay sonra kaza umresi için Medine'den çıktı. Onunla birlikte daha önceki umre gibi Aşhab da çıktı.⁸³⁰ Müslümanlar yanlarına silah, miğfer, zırh ve mızrakları da yüklediler. Beraberinde 100 at da götürdü. Zü'l-Huleyfe'ye geldiğinde süvariler onun önüne geçtiler. Onlar toplam 100 atlı idi ve başlarında Muhammed b. Mesleme vardı. Sonra silahları öne geçirdi ve başlarında Beşir b. Sa'd'ı görevlendirdi.

Resulullah (sav)'e "Ey Allah'ın Resulü! Silah yükledin. Oysa onlar, heybelerde olan kılıçlar gibi misafir silahı dışında silahlı bir şekilde Mekke'ye girmememizi şart koşmuşlardı." denildi. Resulullah (sav), biz silahları hareme sokmuyoruz fakat bize yakın olacaklar. Eğer müşriklerden bir tahrik gelecek olursa silah bize yakın olmuş olur." dedi. Yine Resulullah (sav)'e, Ey Allah'ın Resulü! Kureyş'in böyle bir şey yapmasından endişe ediyor musun?" diye sorulunca sustu ve kurbanlıkları öne geçirdi. Bu olay, Resulullah (sav)'in antlaşmaya rağmen tedbiri elden bırakmamasını göstermektedir.

Kureyş gözcüleri, silahları görüp haber verince korkmaya başladılar ve anlaşmamıza bağlıyız dediler. Resulullah (sav) Merrü'z-Zahran'da konakladı. Silahları da, Harem'in ağaçlarına bakacak şekilde Ye'cec vadisinin içine doğru gönderdi. Kureyş gözcüleri gelip, silahların Mekke'nin dışında tutulduğunu görünce rahatlayıp, şehri boşalttılar ve dağların tepelerine çıktılar.⁸³¹ Aslında Kureyş'in şehri boşaltmaları bile Müslümanlara güvendiklerini göstermektedir.

⁸²⁹ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/225.

⁸³⁰ Taberi, *Tarih*, 3/23.

⁸³¹ Vakıdî, *Meğazi*, 617-620; İbni Sa'd, *Tabakat*, 124; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/229.

5.4. Hudeybiye Barışı'ndan Mekke'nin Fethi'ne Kadar Yapılan Seriyeler

5.4.1. Abdullah b. Atik'in Ebu Rafi Seriyeye'si (Ramazan 6⁸³²/Ocak-Şubat 628)

Hayberli Yahudi liderlerinden birisi olan Ebu Râfi Abdullah İbnu Ebi'l-Hukayk'ın, Gatafan'ı ve etraftaki diğer kabilelerden Medine'ye karşı büyük bir ordu topladı. Resulullah (sav), onu öldürmeleri için Abdullah b. Atik'le beraber beş kişilik bir grup gönderdi.⁸³³

Müslüman birliği büyük bir gizlilik içerisinde geceleri yol alarak bölgeye geldi. Gönderilen adamlar onun kalesine yaklaştıkları zaman güneş batmış, halk hayvanları ile birlikte kalelerine girip kapanmışlardı.

Abdullah bin Atik anlatıyor: “Ben kapıdan girdikten sonra eşek ahırında saklandım. Nihayet Ebu Rafi'in yatmakta olduğu odasına gittim. O ailesi arasında karanlık bir odada yatıyor fakat onun evin ne tarafında yattığını bilmiyordum. Ben: Ey Ebu Rafi, diye seslendim, o, “Kim o? diye seslendi.” Ben ses çıkan yere gittim, şiddetli bir surette kılıcım ile vurdum, kendim korkuyordum, vuruşum tesir etmedi. O bağırmağa başladıktan sonra ben odadan çıktım, yakın bir yerde oturdum, biraz sonra tekrar yanına girerek, “bu ses nedir?” diye sordum. O, “Seni doğuran anana yazıklar olsun, demin biri bana kılıçla vurdu.” dedi. Ben onu vurmuş olduğumu fakat ölmediğini anladım, bunun üzerine kılıcımı karnına batırarak ta arkasından çıkardım.”⁸³⁴

Abdullah b. Atik, Ebu Râfi'yi fırsatını bulup öldürdü. Böylece onun liderliğinde başlayan askerî harekât da dağıldı.

Resulullah (sav)'ın askerî stratejisinde önleyici strateji bulunmaktadır. Savaş ortamını yaratan elebaşlarının bulunması ve infaz edilmesi ile büyük bir savaşın meydana gelmesi engellendiği gibi düşman kuvvetlerinin de dağılmasına yol açmaktadır.

⁸³² Vakıdî, olayın olduğu tarihi hicretin 46. Ayının başında Zilhicce'nin dördüncü günü olarak kaydederken, İbn Sa'd hicri 6. Yıl olduğunu söyler. Tarih konusunda bir kesinlik bulunmamasına rağmen, ben Hayber'in fethi öncesi olma olasılığını daha güçlü gördüğümünden İbn Sa'd'ın tarihini esas aldım. Buna rağmen, Vakıdî, hikâyeyi anlatmayı bitirdiğinde bu olayın tarihinin hicri 6. Yılın Ramazan ayı olduğunu söyleyen rivayetler olduğunu da kaydeder. (Vakıdî, *Meğazi*, 348-350).

⁸³³ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/93; Vakıdî, *Meğazi*, 350; Belazuri, *Ensab*, 1/641.

⁸³⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 349.

5.4.2. Abdullah b. Revâha'nın Useyr b. Zarim⁸³⁵ Seriiye'si (Şevval 6/Şubat-Mart 628)

Ebu Raff'nin öldürülmesi üzerine Hayber Yahudileri Useyr b. Zârim'i lider seçtiler. Yeni lider de boş durmadı ve selefinin politikasını uygulamaya başlayıp Gatafan ve etraftaki diğer kabileleri Peygamber (sav)'e karşı örgütlemeye başladılar.

Useyr'in Medine'ye karşı ordu topladığı haberi Harice b. Huseyl aracılığıyla Resulullah (sav)'e ulaştı. Bunun üzerine Resulullah (sav), Abdullah b. Revâha'yı otuz atıyla Useyr'i öldürmesi için gönderdi. Abdullah b. Revaha, Useyr'i ve otuz adamını öldürmeyi başarıp Medine'ye döndü.⁸³⁶

Peygamber (sav)'ın seriiyeleri ve infazcı timleri düşmana göz açtırmıyordu. Yani Yahudilerin liderlerine suikastler düzenliyor, onun yerine geçene de aynı şekilde davranarak hem düşmanın kalbine korku salıyor ve hem de onları cesur ve akıllı liderlerden mahrum kılıyordu. Resulullah (sav) Medine'yi korumak için sürekli uyanıktı ve etraftaki tüm olayları sıkı takip ediyordu. Yani, başarı yattığı yerden gelmiyordu. Peygamber de olsanız gayret ve çaba sarf etmeniz gerekiyordu.

5.4.3. Beşir b. Sa'd el-Ensari'nin Fedek Seriiye'si (Şaban 7/ Aralık 628)

Hendek Savaşı'nda Müşrikleri destekleyen kabilelerden birisi de Haris b. Avf'ın komutası altındaki Mürreoğulları idiler. Resulullah (sav), Beşir b. Sa'd'ı 30 kişilik bir birliğin başında Fedek'teki Benî Mürre⁸³⁷ kabilesi üzerine gönderdi.

Kabile, Müslümanların geldiğini haber alınca çöle çekilmiş, sürülerini çobanlara bırakmışlardı. Beşir b. Sa'd, sürüye el koydu. Kabilenin savaşçıları gece onlara yetişip baskın yaptılar ve çoğunu öldürdüler. Beşir b. Sa'd'da yaralılar arasındaydı.⁸³⁸

Üç gün sonra yarası iyileşince Medine'ye geldi fakat ondan önce Medine'ye gelen Ulbe b. Zeyd el-Harisi; Seriiye'nin baskına uğradığını ve öldürüldükleri

⁸³⁵ İbni Hişam, *Siret*, 4/363. İbni Hişam onun ismini Yüseyr b. Rizam olarak verir.

⁸³⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 488; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/94; İbni Hişam, *Siret*, 4/363; Belazuri, *Ensab*, 1/646; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n-Nihaye*, 4/221.

⁸³⁷ Benî Mürrelerin yurdu, Fedek yakınında idi. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/122).

⁸³⁸ Belazuri, *Ensab*, 1/647; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/220.

haberini Medine'ye ulaştırmıştı.⁸³⁹ Bunun üzerine Resulullah (sav), onların üzerine Galib b. Abdullah komutasında bir Seriyeye gönderdi.⁸⁴⁰

5.4.4. Galib b. Abdullah'ın Fedek'teki Benî Mürre Seriyeye'si (Safer 8⁸⁴¹/ Mayıs 629)

Beşir b. Sa'd'ın Seriyeye'sinin Benî Mürre tarafından baskına uğrayıp öldürülmeleri üzerine, Zübeyr b. Avvam komutasında 200 kişilik bir birlik hazırladı. Ona “Beşir b. Sa'd'ın arkadaşlarının öldürüldükleri yere kadar git. Eğer Allah sana zafer verir, onlara galip gelirsen hiç birini sağ bırakma” dedi. Bu sırada Galib b. Abdullah'ın bir seferden başarıyla gelmesi üzerine komutanlığa onu getirip olay mahaline gönderdi.

Beşir'in arkadaşlarının öldürüldüğü yere geldiler. Galib, her askeri diğeriyle kardeş yapıp birbirinden sorumlu kıldı çünkü bulundukları nokta riskliydi ve birbirlerinden ayrılmamaları gerekiyordu. Düşman kuvvetlerine gece baskın yaptılar. Onlardan bazılarını öldürdüler ve develerini ele geçirdiler.⁸⁴²

Bu arada Usame b. Zeyd, onlardan Nahik b. Mirdas adında birisini takip ettiğinden geç geldi. Geç gelme nedeni olarak düşmanı takip ettiğini ve onu kıstırdığı sırada “lailahe illallah” demesine rağmen, benden korktuğu için öldürdüm dedi. Bu yaptığı hoş karşılanmadı ve durumu Resulullah (sav)'a iletmeye karar verdiler. Resulullah (sav) Usame'yi kınayarak “Lailahe illallah diyen birisini öldürdün mü?” diye sordu. Usama “Adam ölümden kurtulmak için bunu söyledi” dedi. Resulullah (sav) “onun kalbini açıp baktın mı?”⁸⁴³ diyerek kelime-i tevhidi söyleyen birisinin öldürülmeyeceğini net bir şekilde belirtmiş oldu.

⁸³⁹ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/122.

⁸⁴⁰ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/220.

⁸⁴¹ İbni Sa'd bu savaşın tarihi olarak hicri 8. Yıl ve sefer ayı olarak verir. Halbuki Resulullah (sav), haberi duyar duymaz hemen askeri birlik göndermiştir. Bu nedenle tarihin ay olarak yanlış olduğu Beşir b. Sa'd'ın seferinin hemen akabinde olması gerektiğini düşünüyoruz.

⁸⁴² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/129-130.

⁸⁴³ Vakıdi, *Meğazi*, 611-612; İbni Sa'd bu olayı Galib b. Abdullah'ın Meyfa Seriyeye'sinde anlatmaktadır. İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/123; İbni Hişam, *Siret*, 4/369-370; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/220.

5.4.5. Beşir b. Sa'd el-Ensari'nin Yemn ve Cebat (Cinab)⁸⁴⁴Seriyye'si (Şevval 7/Şubat 629)

Resulullah (sav), Gatafan kabilesinden bir grup insanın Uyeyne b. Hısn'ın liderliğinde Medine'ye saldırmak için *cinab*⁸⁴⁵ denilen yerde toplandıkları haberini aldı. Gatafanlar, geleneksel Medine düşmanıydı. Uyeyne liderliğinde Medine'ye karşı bir birlik oluşturmaya çalışmaktaydılar. Resulullah (sav)'ın savaş stratejisinin başında düşmanı hazırlıksız yakalama ve onların toparlanmalarına fırsat vermeden baskınla dağıtma vardı.

Bunun üzerine, Beşir b. Sa'd el-Ensari komutasında 300 kişilik bir seriyye'yi Uyeyne'nin üzerine gönderdi.

Cenab yakınlarındaki yemn ve cebat'a ulaşıncaya kadar geceleri yürüyüp, gündüzleri gizlenerek Gatafanların yurduna geldiler. Gatafanlar, hazırlıksız yakalandıklarından kaçtılar. Müslümanlar da onların bıraktığı hayvan ve eşyaları ganimet olarak alıp Medine'ye geldiler.⁸⁴⁶ Uyeyne ve arkadaşları da Müslüman oldular.⁸⁴⁷

5.4.6. Galib. Abdullah'ın Meyfaa⁸⁴⁸ Seriyye'si (Ramazan 7/Ocak 629)⁸⁴⁹

Uval ve Abdi Sa'lemeoğulları Gatafanların bir koluydu. Gatafan kabilesi ve kollarının Medine'ye düşmanlığı Mekke Müşriklerinden geri kalmıyordu. Peygamber (sav), Medine'nin güvenliğini tehdit eden, fırsat buldukça da düşmanlarına yardım eden bu kabilenin cezalandırılmasını istiyordu. Resulullah (sav), bu tür kabileleri itaat altına almak ve güçlerini kırmak için sürekli savaş taktiğini uyguluyordu. Şimdi sıra bunlara gelmişti.

Resulullah (sav) onların üzerine, kölesi Yesar'ın rehberliğinde, Galib b. Abdullah komutasında, 130 kişilik askerî bir birlik gönderdi. Yesar, bölgenin gizli yollarını biliyordu. “Ey Allah'ın Resülü! Benî Abd b. Sa'lebe'nin bir açığını biliyorum. Beni onlara gönder” diye talepte bulunmuştu.

⁸⁴⁴ Vakıdî'de seriyyenin adı Cinab Seriyye'si'dir. (Vakıdî, *Meğazi*, 614).

⁸⁴⁵ Cinab; Gatafanların topraklarından, Fezâre oğullarının Medine ile Feyd arasındaki yurtlarındandır. (Vakıdî, *Meğazi*, 614).

⁸⁴⁶ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/123-124.

⁸⁴⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 614-616.

⁸⁴⁸ Meyfaa veya Minfaa; Necd taraflarında, Batn-ı Nahl'in arkasına düşen Nakra doğrultusunda bir yerdir. Meyfaa'nın Medine'ye uzaklığı sekiz berid (merhale)dir. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/123)

⁸⁴⁹ Bu seriyye'nin Vakıdî'deki ismi “Galib b. Abdullah'ın Benî Abd b. Sa'lebe Seriyye'si”dir. (Vakıdî, *Meğazi*, 613).

Galip, düşman bölgesine gelince askerlerini eşleştirip "sen falanca'dan sen de falancadan ayrılmayacaksın. Hiçbiriniz bana geleceğinde, "arkadaşın nerede?" diye sorduğumda "bilmiyorum" demeyecektir. "Ben tekbir alınca siz de alın ve kılıçları sıyırın!" dedi.⁸⁵⁰ Yapılan baskınla düşman kuvvetleri yenildi ve ganimetlerle Medine'ye dönüldü.⁸⁵¹ Bu savaş sırasında Usame b. Zeyd "Lailahe illallah" diyen birisini öldürdü ve bu Resulullah (sav) tarafından şiddetle kınandı.⁸⁵²

Galib b. Abdullah'ın bu eşleştirme taktiği özellikle küçük çaplı muharebelerde ve gerilla savaşında en çok tercih edilen yöntem olmuştur. Bu sayede askerlerin birbirlerini kollaması sağlanmıştır.

5.4.7. Galib b. Abdullah'ın Kedid⁸⁵³(Benî Mulevveh) Seriyeye'si (Sefer 8 / Haziran 629)

Hendek Savaşı'nda Medine'yi kuşatan kabileler arasına Kinane kabilelerinin birçok kolu da bulunuyordu. Peygamber (sav), daha sonraki dönemlerde bu kabilelere fırsat buldukça te'dip hareketlerinde bulunacaktır. Bu kabilelerden Kedid'de bulunan ve Benî Leys'ten olan Benî Mülevahalar'a da bir sefer yapıp, dirençlerini kırmayı düşündü. Bunun üzerine; Galib b. Abdullah el-Leysîyi, 10 kişilik bir askerî birliğin başında Benî Mülevvahalara gönderdi.⁸⁵⁴

Müslümanlar yolda giderken, Medine'ye Müslüman olmaya gelen bir adamla karşılaştılar fakat durumundan emin olmadığından ve gidip kabileyi uyarmaması için onu bağladılar. Müslümanların gözcüsü kabilenin konakladığı yere gidip tepeden gözledi. Bu sırada tepedeki karaltının farkına varan kabileden bir adam iki ok atmasına rağmen hareket etmedi. Onun hareket etmemesi üzerine "vallahi iki okum da ona isabet etti. Eğer bir casus olsaydı hareket ederdi" deyip şüphelenmeyi bıraktı.⁸⁵⁵

Galib, ani bir baskın yapıp savaşçıları öldürüp mallarını, kadın ve çocuklarını ganimet olarak aldı fakat kabilenin diğer savaşçıları Müslümanları takip ettiler. Müslümanların savaşamayacağı kadar kalabalıktı. Ama bu sırada düşman

⁸⁵⁰ İmam Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/118-122.

⁸⁵¹ Vakıdi, *Meğazi*, 610-613

⁸⁵² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/123. İbn Sa'd, Usame b. Zeyd'in bu öldürme olayını Meyfa'a Seriyeye'sinde olduğunu söylerken, Vakıdi, Benî Murre Seriyeye'sinde olduğunu kaydetmiştir. (Vakıdi, *Meğazi*, 611-612).

⁸⁵³ Kedid; Mekke ile Medine arasında, bir suyu bulunan sert topraklı bir vadidir. Mekke'ye, Medine'den daha yakındır. Mekke'ye 42 mildir, Usfan'la Emec arasındadır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/214-219).

⁸⁵⁴ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/221; Taberi, *Tarih*, 3/27.

⁸⁵⁵ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/221; Taberi, *Tarih*, 3/27.

askerleri ile Müslümanlar arasındaki vadiyi dolduran bir sel suyu geldi. Su kimsenin aşamayacağı kadar oldu. Böylece Allah'ın yardımı ile Müslümanlar kurtulup Medine'ye geldiler.⁸⁵⁶

5.4.8. Ömer b. Hattab'ın Türebe⁸⁵⁷ (Ucez-û Hevazin) Seriiye'si (Şaban 7/Aralık 628)

Sa'd b. Bekr oğulları (Hevazin kabilelerindendir) Hayber Yahudilerinin Medine'ye yapacakları baskında onlara yardımcı olmak için Fedek'te toplandılar. Peygamber (sav), Hz. Ömer'i 30 kişilik bir birlikle Türebe'deki Hevazin'lere karşı gönderdi.

Hz. Ömer, yanında Benî Hilal'den üç kılavuzla yola çıktı. Onları ani bir baskınla hazırlıksız yakalamak için geceleri hareket etti fakat düşman, Müslümanların geldiğini etraftaki habercileri sayesinde öğrendiklerinden kaçmışlardı. Herhangi bir çarpışma olmadan Medine'ye döndüler.⁸⁵⁸

5.4.9. Hz. Ebubekir'in Necid bölgesi'ndeki Hevazin Seriiye'si (Şaban 7/Aralık 628)

Hz. Ömer'in Türebe Seferi'nin devamı sayılır. Peygamber (sav), Hz. Ebubekir'i askerî bir birliğin başında Necid'e Hevazinlere karşı gönderdi.

Mücahitler, Hevazinlerin yurduna gece ansızın bir baskın yapıp bazılarını öldürüp bazılarını esir aldılar.⁸⁵⁹

5.4.10. Hz. Ebubekir'in Necid Bölgesi'ndeki Benî Kilab (Fezare) Seriiye'si (Şaban 7/Aralık 628)

Resulullah (sav), Hz. Ebubekir'i Necid'de Dariyye taraflarında bulunan Benî Kilab kabilesine karşı gönderdi.

Bu seriiye'de bulunan Seleme b. Ekva olayı şöyle anlatır: “Resulullah (sav) Ebu Bekir'i bir seriiyede başımıza komutan olarak görevlendirdiğinde ben de onunla birlikteydim. Müşriklerden esir aldık.”⁸⁶⁰

⁸⁵⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 633-634. İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/127-129; İbn Hişam, *Siret*, 4/353-35; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/221; Taberi, *Tarih*, 3/28.

⁸⁵⁷ Türebe; Mekke'ye dört gecelik uzaklıkta bir vadidir. Medine'ye 6 mil uzaklıktadır. Mekke'den San'a ve Necran'a giden yol üzerindedir. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/121).

⁸⁵⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 609-610, İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/121; Belazuri, *Ensab*, 1/647; İbn Kesir, *El Bidaye ve'n-Nihaye*, 4/219.

⁸⁵⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 610; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/121.

⁸⁶⁰ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/121.

İbn Sa'd'da Ebu Seleme'den yapılan iki rivayet bulunmaktadır. Birisinde bu seriyye'yi anlatırken, diğer rivayette ise Hz. Ebubekir'in Fezare kabilesine yönelik yapılan seriyyeden bahsetmektedir. Zeyd b. Harise'nin Fezare kabilesine yönelik Seriyye'si ile karıştırılmaktadır. Konuyla ilgili tartışmayı daha önceki bölümümüzde uzun uzun anlattık.

Seleme bin el-Ekva (ra) olayı şöyle anlatır: " Ebu Bekir'in komutasında Fezâre'ye harbe gittik. Su ile aramızda bir saatlik mesafe kalınca, gecelememizi ve istirahatı çekilmemizi emretti. Sonra baskın başladı. Orada öldürülenler öldürüldü, esir alınanlar da esir alındı. Sonra insanlardan bir gruba baktım, kadınlar ve çocuklar gördüm. Benden önce dağa varacaklarından endişe ettim ve onlarla dağın arasına bir ok attım. Oku görünce durdular. Onları önüme katlım. Aralarında Fezâreoğullarından bir kadın vardı. Üstünde deriden bir giysi, beraberinde de kızı vardı. Kız, Arapların en güzel kızlarındandı. Onları alıp Ebu Bekr'e getirdim. Kızı bana ganimet olarak verdi.⁸⁶¹

Medine'ye geldik; daha elbisesini açmadan, çarşıda Resulullah (sav) bana rastladı. Dedi ki: 'Ey Seleme! Kadını bana bağışla!' Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resulü onu çok beğendim. Henüz elbisesini açmadım. Ertesi gün çarşıda yine bana rastladı ve: "Allah, için onu bana bağışla ey Seleme" dedi. "Ey Allah'ın Resulü! O senindir. Allah'a yemin olsun, kadının elbisesini açmadım dedim." Resulullah (sav), Mekke'de esir tutulan Müslümanlardan birtakım kimseleri kurtarmak için, onu (kızı) Mekke'ye fidye olarak gönderdi.⁸⁶²

Olayla ilgili tartışmaları Zeyd b. Harise'nin Fezare Seriyye'si konusunda uzun uzun yaptığımızdan burada bir daha değinmiyoruz.

5.4.11. Ahrem b. Ebi'l Avca es-Sülemi (Benî Süleym) Seriyye'si (Zilhicce 7/Nisan 629)

Resulullah (sav) umreden döndükten sonra Ahrem b. Ebi'l Avca'yı 50 kişilik bir askerî birlikle Süleymoğullarını İslam'a davet etmek üzerine gönderdi⁸⁶³ fakat, gönderilen askerler arasında Benî Sülemi'nin bir casusu vardı⁸⁶⁴ ve önceden

⁸⁶¹ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/219.

⁸⁶² Rudani, *Hadis Ansiklopedisi*, 321, (No. 6579), (Müslim ve Ebu Dâvud); İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/219.

⁸⁶³ Belazuri, *Ensab*, 1/648; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/233.

⁸⁶⁴ İbn Sa'd ise düşman gözcüsünün Müslümanları gördüğünü söyler. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 127).

Süleymoğullarına yetişip baskını haber verdi. Süleymoğulları çok sayıda asker toplayıp Müslümanları beklemeye başladılar. Gelen Müslüman birliğine ok yağdırıp ardından şiddetli bir şekilde çarpıştılar. Müslümanların çoğu şehit düştü. Ahrem ve kalan arkadaşları daha sonra Medine'ye gelerek durumu bildirdi.⁸⁶⁵

5.4.12. Şuca b. Vehb el-Esedi'nin es-Siyye⁸⁶⁶ (Benî Amir) Seriiye'si (Rebiulevvel 8/ Temmuz 629)

Hicri 4. yılındaki 40 kişilik İslam İrşad Birliği'ni öldüren kabilelerden birisi de Hevazinlerin bir kolu olan Benî Amir kabilesiydi. Şimdi sıra onların bu yaptıklarının hesabının sorulmasının vakti gelmişti.

Resulullah (sav) Şuca' b. Vehb el- Esedi 24 kişilik bir askerî birlikle Benî Amir (Hevazin) kabilesi üzerine gönderdi. Müslümanlar, ani bir baskınla Benî Amirleri şaşırtıp onlardan bir çok kişiyi öldürüp mallarına el koydular⁸⁶⁷ fakat daha sonra kabilelerden bir elçilik heyeti Medine'ye gelip Müslüman olduklarını bildirince tüm esirler geri iade edildi. Şuca da aldığı kadını geri verdi fakat kadın onunla kalmak istedi ve onunla evlendi.⁸⁶⁸

5.4.13. Ka'b b. Umeyr'nin Zatu Atlah Seriiye'si (Rebiulevvel 8/ Temmuz 629)

Resulullah (sav); Amr b. Ka'b b. Umeyr el-Ğifari'yi 15 kişilik bir kuvvetin başında Zatü'l-Atlah'a İslam'ı tebliğ için gönderdi. Oraya ulaşip insanları İslam'a davet ettiler fakat Müşrikler; Müslümanların sayısının az olduğunu görüp saldırıp hepsini öldürdüler. Sadece Ka'b güçlkle Medine'ye ulaşip haber verebildi.⁸⁶⁹

Resulullah (sav), Benî Kudaa kabilesinin bu tutum ve davranışı üzerine başka bir seriiye göndermeye niyetlendi fakat kabilenin bulundukları yeri terk edip kaçtığı haberi gelince vazgeçti.⁸⁷⁰

⁸⁶⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 625-626; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/126-127, Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/143; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/233.

⁸⁶⁶ Siyy; Mekke'den Basra'ya giden büyük yol üzerinde, üç merhale uzaklıktadır. Siyy'in Mâdin arkasına düşen Rükbe nahiyesi, Hevâzinlerden Benî Âmir cemaatinin yurdu olup, burası da, Medine'ye beş geceliktir. Benî Âmirler, burada otururlardı. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/130).

⁸⁶⁷ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/130; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/237; Taberi, *Tarih*, 3/29.

⁸⁶⁸ Vakıdî, *Meğazi*, 635, Taberî, *Tarih*, 3/29, Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/152-153; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/237.

⁸⁶⁹ Belazuri, *Ensab*, 1/649; Taberi, *Tarih*, 3/29.

⁸⁷⁰ Vakıdî, *Meğazi*, 634-635; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/130; Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/153-154; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/237-238.

5.4.14. Amr b. As'ın Zâtü's-Selâsil⁸⁷¹ Seriyeye'si (Cemaziyelahir 8/ Ekim 629)

Resulullah (sav), Kudâa ve Beli kabilelerinin Medine'ye baskın yapmak amacıyla toplandıkları haberini aldı. Bunun üzerine Amr b. Âs'ı 300 kişilik bir askerî birliğin başında gönderdi.⁸⁷² Ayrıca, Amr b. As'a yolda uğradığı Araplardan yardım istemesini de emretti.

Amr b. As'ın annesi bedevi Araplardandı ve o kabilelerle akrabalığı vardı. Resulullah (sav) böylece Amr b. As üzerinden bölgedeki Arap kabileleriyle bir yakınlık kurmaya çalışıyordu.⁸⁷³ Bu da gönderilen askerî birliğinin asıl amacının tebliğ olduğunu göstermektedir.

Bölgede konaklayan Amr, hava soğuk olduğundan ateş yakmak isteyen askerlere izin vermedi. Ayrıca, düşmanın büyük bir yığınak yaptığı haberini alınca Resulullah (sav)'e haber gönderip destek istedi. Bunun üzerine, Resulullah (sav), Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı içlerinde Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in de bulunduğu, muhacir ve ensar'ın ileri gelenlerinden ve seçkinlerinden 200 kişiyi gönderdi. Müslümanların sayısı 500 kişiye ulaşmıştı. Düşman topraklarına baskın yaptılar. Düşman, Müslümanların önünden kaçıp saklandı.⁸⁷⁴

5.4.15. Mute⁸⁷⁵ Savaşı (Cemaziyelevvel 8/Eylül 629)

İslam tarihinde Bizans'a karşı yapılan ilk savaş olan Mute Savaşı'nın temel nedeni, Resulullah (sav)'ın Benî Lihb kabilesinden olan Haris b. Umeyr el-Ezdi'yi Bizans'ın Busra valisine İslam'a davet mektubunu göndermesidir. Haris, Mute'ye ulaştığında Bizans'ın uydusu olan Gassani kralı Şurahbil b. Amr tarafından durduruldu. Burada yolculuğun amacı ve hedefi sorgulandı. “Sen Muhammed'in elçilerinden biri olmalısın.” dedi. Haris, “Evet, ben Allah Resulü'nün elçisiyim.” dedi. Peygamberin elçisi olduğunu ve İslam'a davet mektubu taşıdığını öğrenince hemen

⁸⁷¹ Selsil veya Sülsil, Cüzamların toprağındaki bir suyun ismidir. Suyu Selsil veya Silsal ismi de içimi tatlı ve hoş olup boğazdan kolayca geçtiği için verilmiştir. Kum yığınlarının birbirleri üzerine zincir gibi sıralanmış bulunmalarının o yere bu ismin verilmesine sebep olduğu da rivayet edilir. Bu sefere müşrikler kaçmaktan korkup birbirlerine bağlandıkları için Zâtü's-Selâsil ismi verilmiştir. Lahm ve Cüzam gazvesi de denilmiştir. Zâtü's-Selâsil, Uzrelerin topraklarından olup, Vâdi'l-kurâ'nın gerisinde, Medine'ye on günlük uzaklıktadır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/261-263).

⁸⁷² Taberi, *Tarih*, 3/32.

⁸⁷³ Taberi, *Tarih*, 3/32.

⁸⁷⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 648-651; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/134; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/267-270; İbni Hişam, *Siret*, 4/370-371; Taberi, *Tarih*, 3/32.

⁸⁷⁵ Mute, Şam sınırlarından Belka kölerinden bir köy. Şam Yaylalarından bir yayla olup, kılıçların en iyi orada yapılır. Mute halkı, Gassani ve Rumlardan oluşmaktadır. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/49).

onun boynunu vurdurdu.⁸⁷⁶

Bu en barbar toplumlarda bile yapılmayacak bir hareketti çünkü tüm toplumlarda elçiler dokunulmazdı. Bu haber Medine'ye ulaştığında Resulullah (sav) çok üzüldü ve kendilerine yapılan bu hareketin cezasız kalmaması için Müslümanları Curf ordugâhında topladı. Toplanan asker sayısı 3000 olmuştu. Komutan olarak Zeyd b. Harise'yi, o şehit olursa Cafer-i Sadık'ı, o şehit olursa Abdullah b. Revaha'yı o da şehit olursa ordunun kendilelerine bir komutan seçmesini buyurdu.⁸⁷⁷ Bu nedenle Mute Savaşı'na Ceyşü'l Ümera (komutanlar ordusu) adı da verilmiştir.⁸⁷⁸

Peygamber (sav), Zeyd b. Harise'ye Haris b. Umeyr'in öldürüldüğü yere kadar gitmesini ve orada bulunanları İslamiyet'e davet etmesini, Müslümanlığı kabul ederlerse ne âlâ; kabul etmedikleri takdirde, Allah'ın yardımına güvenerek onlarla çarpışmasını emir buyurdu.⁸⁷⁹ Resulullah (sav) ordusunu gönderirken onlara şu tavsiyede bulundu: "Allah'ın adıyla gazaya çıkın! Allah'ın düşmanlarıyla ve Şam'daki düşmanınızla savaşın! Şam'da, inzivaya çekilmiş ve kiliselerde ibadet eden adamlar bulacaksınız, onlara karışmayınız. Bir de şeytana uşaklık yapan bazı din adamlarını daha göreceksiniz, onların başında şeytan'ın yuvaları vardır. O yuvaları kılıçlarla kaldırın. Kadınları, süt emen küçük çocukları ve yaşlıları öldürmeyin! Hurmaları ve ağaçları kesmeyin, evleri yıkmayın."⁸⁸⁰

Ordu Medine'den ayrıldıktan sonra kuzeye doğru ilerleyip Vâdilkurâ'ya ulaştı. Şürahbîl b. Amr, Müslümanların gelmekte olduğunu öğrenince kardeşi Sedûs'u (veya Vebr) bir ordunun başında onlara karşı gönderdi. Sedûs yapılan savaşta öldürüldü. Bunun üzerine Şürahbîl kaleye sığındı.⁸⁸¹

Müslümanların savaş hazırlıklarını takip eden Bizanslı komutan Theodoros (Vikarios), Şürahbîl b. Amr kumandasında bölgedeki Hristiyan Arap kabilelerinden oluşan 100.000⁸⁸² kişilik bir Bizans ordusu oluşturdu. Hirakl da Behra, Vail, Bekir,

⁸⁷⁶ Vakıdî, *Meğazî*, 2/637; İbni Sa'd, *Tabakat*, 131; İbni Hişam, *Siret*, 4/21.

⁸⁷⁷ İbni Ömer (ra)'dan: "Peygamber (sav) Mu'te harbinde Zeyd bin Hârise'yi kumandan tayin etti ve şöyle buyurdu: 'Eğer bu öldürülürse, Cafer (bayrağı alıp) kumandan olsun. O da öldürülürse, Abdullah b. Revana kumandan olsun.'" (Buhari, "*Meğazî*", 46 (No.271); Rudani, "*Siyer ve Meğazî*", No. 6627); İbni Sa'd, *Tabakat*, 131; İbni Hişam, *Siret*, 4/22; Taberi, *Tarih*, 3/36; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/238.

⁸⁷⁸ Vakıdî, *Meğazî*, 2/637638.

⁸⁷⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 131; Vakıdî, *Meğazî*, 2/639.

⁸⁸⁰ Vakıdî, *Meğazî*, 2/639.

⁸⁸¹ Algül, Hüseyin, "Mute Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2020, 31/385-387.

⁸⁸² Bu rakamların abartılı olduğunu düşünüyorum.

Lahm ve Cüzam kabilelerinden 100 bin kişilik bir kuvvetle Belka bölgesindeki Meab'ta beklemekteydi.⁸⁸³ Aslında dönemin süper gücü olan Bizans'ın Müslümanların 3 bin kişilik ordusuna karşı bu kadar büyük ve kalabalık bir ordu çıkarmaları, onların ne kadar çok korktuklarını da göstermektedir.

“Müslüman ordusu Şam bölgesindeki Meab'a ulaştı. Orada ordugâh kurup konakladıkları sırada Bizans İmparatoru Herakleios'un kumandanı Theodoros'un ordusuyla karşılaştılar. Şürahbîl kumandasında Hristiyan Arap kabilelerinin de katıldığı bu ordunun 100.000 veya 200.000 kişiden oluştuğu rivayet edilmektedir. Ordularını el-Belka bölgesi “Meab” bölgesine yığdılar. Düşmanın üstün kuvvetlerle karşılarına dikildiğini öğrenen Müslümanlar durum değerlendirmesi yapma ihtiyacını duydular. Bir kısım, durumun Resulullah'a iletip nihai direktifin beklenilmesini isterken diğer bir kısım daha önceki direktif çerçevesinde hareket ederek savaşılmasını savundular. Sonuçta Abdullah b. Revaha'nın konuşmasıyla ikna olup savaş kararı verdiler.”⁸⁸⁴

Müslümanlar, Mute bölgesinde savaşmayı kendilerine daha uygun buldular. Burası coğrafi bakımdan daha uygun bir yerdi. Düşmana nazaran, azınlıktaki İslam ordusu duruma göre rahatlıkla savunmaya çekilebilir ve arazinin durumuna göre daha rahat savaşabilirdi.”⁸⁸⁵

Hicri 8 (Cemâziyelevvel 8 / Eylül 629) yılında İslam-Bizans ilişkilerinde yeni bir dönem başlamış ve İslam ordusu Herakleios'un askerleriyle ilk defa Mûte'de karşı karşıya gelmiştir. İslam orduları Mute köyüne yönelip burada düşmanı karşılamaya hazırlandı. Gerek sayı ve gerek araç-gereç açısından bir hayli farklı iki taraf arasında çatışma başlamıştı. Müslümanlar, kendilerinden kat kat üstün bir düşmanın karşısında olduklarını anladığıysalar da çatışmadan asla yüz çevirmedi ve bu üstünlüğe pek aldırış etmediler.⁸⁸⁶

Savaş, Zeyd b. Harise'nin düşman saflarına saldırısıyla başladı. Savaş, Resulullah (sav)'ın buyurduğu gibi oldu. Üç değerli komutan şehit oldu. En son Abdullah b. Revaha şehit düşünce Müslümanlar savaşı kaybedip panikle kaçışmaya

⁸⁸³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/132; İbni Hişam, *Siret*, 4/24; Vakıdi, *Meğazî*, 2/640; Taberi, *Tarih*, 3/37.

⁸⁸⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/132; İbni Hişam, *Siret*, 4/24; Vakıdi, *Meğazî*, 2/640; Taberi, *Tarih*, 3/37; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/239.

⁸⁸⁵ Mahmud Şit Hattab, *Komutan Peygamber*, Çev. Ahmed Ağırakça, (İstanbul: Bir Yayıncılık, 1988), 207; Vakıdi, *Meğazî*, 2/640-641; İbni Hişam, *Siret*, 4/24; İbni Sa'd, *Tabakat*, 132.

⁸⁸⁶ Mahmud Şit Hattab, *Komutan Peygamber*, 207.

başladılar. Durumu toparlamak için askerler Halid b. Velid'i kendilerine komutan seçtiler.⁸⁸⁷

Halid b. Velid düşmana karşı bir hile yaptı. Halid b. Velid'in bu savaşta başarıları hile ve yanıltmaya dayalı bir stratejiydi. Bu da onun askerî dehasının bir ürünüydü. “Halid b. Velid, o gün zorlu bir savaştan sonra gece olup karanlık çöktüğünde ordunun düzeninde birtakım değişiklikler yaptı. Ön saffı arkaya, arkadakileri öne, sağdakileri sola, soldakileri sağa çekti. Orduyu savaş meydanından geri çekerken de bir müfrezeyle düşman saldırılarını püskürtmek için savaş meydanında bıraktı. Bu müfrezeyle geniş bir alana yayarak düşman karşısında rahat hareket etmelerini sağladı. Sonra onlara silahlarıyla ve yanında getirdikleri boru ve davullarla korkunç ve ürpertici sesler çıkarmalarını, atlarını yerinde hızlıca hareket ettirerek çevreye toz yaymalarını emretti. Halid b. Velid'in amacı, ordunun büyük bir kısmının geceleyin geri çekilişini Rumlara belli etmemektir. Farklı yüzlerle karşılaşan düşman askerleri, arkadan da gelen korkunç sesleri duyunca Müslümanların destek aldıklarını düşündüler ve peşlerinden gitmediler. Halid b. Velid'in komutasındaki ordunun büyük bir kısmı böylece savaş meydanından rahatlıkla ve bir hezimet yaşamadan çekilmiş oldu. Halid b. Velid, ordunun güvenliğini sağladıktan sonra gidip diğer savaş meydanında bıraktığı birliği de geri çekti. Ama bu kolay olmadı çünkü Halid döndüğü esnada bu birlik düşmanla şiddetli çatışma hâlindeydi. Çekilmeyi zorlaştıran bir başka husus da birliğin çok geniş bir alana yayılmasıydı.”⁸⁸⁸

Hamidullah İbni Asakir'e dayanarak Mute Savaşı'na Resulullah (sav)'ın denizden bir yardım kuvveti gönderdiğinden bahseder. “Esasında Eş'ar kabilesine mensub ve Hz. Peygamberin (sav) ahabından olan biri, Resûlullah'ın kendisini bir heyetin başkanı olarak bir gemiyle Eyle (Eliat) mıntakasına (şimdiki modern AKâbe limanı) gönderdiğini söylemektedir. Bu zat burada, Müslümanların Bizans ve Arap müttefikleri arasındaki çarpışmalara dair malumat toplamış ve acele olarak İslam ordusunun harbetmekte olduğu sahaya koşmuş, arkadaşlarıyla beraber, ordu saflarında yer almış, hararetle savaşa katılmıştır.” Netice olarak şunu anlıyoruz ki: Hz.

⁸⁸⁷ Vakıdî, *Meğazî*, 2/643-644, İbn-i Sa'd, *Tabakat*, 2/132; İbni Hişam, *Siret*, 4/30; Taberî, *Tarih*, 3/39-41; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/241.

⁸⁸⁸ Abdullâh Muhammed er-Reşid, *Önder Lider Komutan Hz. Peygamber (sav)*, Çev. İzzet Marangozoğlu (İstanbul: Pınar Yayınları, 1990), 348-349; Vakıdî, *Meğazî*, 2/643-644, İbn-i Sa'd, *Tabakat*, 2/132.

Peygamber (sav) kara yoluyla Muta'ya göndermiş olduğu orduya, deniz yoluyla da bir yardımcı kuvvet yetiştirmiş bulunmaktadır.⁸⁸⁹

Müslüman ordusu Medine'ye gelince halk onların üzerine toprak atıp “Ey firar ediciler, Allah yolundan firar ettiniz.” diye kınamaya başlayınca Resulullah (sav) “Onlar firar edenler değildir. Onlar, inşallah teala hamle yapacaklar.” dedi.⁸⁹⁰ Bu da Resulullah (sav)’ın savaşta gerekirse geri çekilmeyi bir strateji gereği onayladığını göstermektedir. Bir komutan için ordusunu yok etmek değil, geri çekip daha sonra uygun zamanda tekrar hamle yapmasıdır.

Mute Savaşı 7 gün sürmüştür. Halid b. Velid, düşmanın durumu anlamaması için oluşan bu bozgunu değerlendirdi ve İslam ordusunu sağ salim Medine'ye getirdi. Bu başarısından dolayı da Peygamber tarafından ona Seyfullah (Allah'ın kılıcı) adı verildi.

5.4.16. Ebu Ubeyde b. Cerrah’ın Sîfu'l-Bahr (Habat)⁸⁹¹ Seriyeye’si (Receb 8/Ekim 629)

Resulullah (sav) Ebu Ubeyde b. Cerrah komutasında 300 kişilik bir askerî birliği Kureyş’in Şam kervanını gözetlemesi için Siful Bahr'deki Cüheyne tarafındaki deniz sahiline gönderdi.

Mesafe uzak olduğundan Müslümanların azığı tükendi ve büyük bir açlık çektiler. Bazı ağaçlardan elde edilen habat denilen yaprakları yediler. Kays b. Sa'd deve satın alıp kesti. Deniz kıyısına geldiklerinde denizin attığı büyük bir balınayı gördüler. Böylece açlık sorunu çözülmüş oldu fakat bir çarpışma yaşanmadan geri dönüldü.⁸⁹²

Aslında böyle uzak bir sefere çıkan bir birliğin yol hazırlığını iyi yapması ve gerekli yiyecekleri yanlarına almaları gerekirdi.

⁸⁸⁹ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 131.

⁸⁹⁰ İbni Hişam, *Siret*, 4/33; Vakıdi, *Meğazî*, 2/644, İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/132.

⁸⁹¹ Deniz Sahili ve Habat gazvesi denilir. Sefer sırasında askerler açlıktan ağaç yaprakları yedikleri için, Ceyşü'l-habat; Yaprak Askerleri seferi denildiği de rivayet edilir. Habat, deniz sahilinde, Kâbeliyye nahiyesinde Cüheynelere ait bir yer olup, Medine'ye beş günlüktür. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/275-276).

⁸⁹² Vakıdi, *Meğazî*, 651-654, İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/135, Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/199-201; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/270-27; İbni Hişam, *Siret*, 4/382; Taberi, *Tarih*, 3/32-33.

5.4.17. Abdullah b. Ebu Hadra'nın Gâbe⁸⁹³ Seriiye'si (Hicri 8)

Benî Cüşem kabilesinden büyük bir oymağa mensup bulunan Rifaâ b. Kays (veya Kays b. Rifâa) Gâbe'ye yerleşmişti. Kayslar, Resulullah (sav) ile savaşmak istiyorlardı. O da kendi kabilesi adına onlara destek verdi.⁸⁹⁴

Ebu Hadred derki: "Ben kendi kabilemden bir kadınla evlenip ona iki yüz dirhem mihir verdim. Bu nikahı yapabilmek için Peygamber (sav)"e, yardım istemeye geldim. Bana "ne kadar mehir sözü verdin?" diye sorunca "iki yüz dirhem" dedim. Bunu duyunca; "Sübhanallah! Vallahi siz bu paraları şu vadinin ortasından (kum toprakları gibi) alıp gelseydiniz bile siz bu kadar fazla parayı biriktiremezsiniz. Mihri fazlalaştırmayın. Vallahi benim yanımda sana yardım edecek bu miktar yok"⁸⁹⁵ buyurdu.⁸⁹⁶

Daha sonra Resulullah (sav) Abdullah b. Ebi Hadra'ya 2 kişi vererek bölgeyi ve haberi araştırması için gönderdi. Bölgeye gelen Abdullah, düşmanın zayıf bir anından yararlanarak onlara saldırıp liderleri Rifae b. Kays'ı öldürüp başını kesip deve ve koyunlarını ele geçirip Medine'ye getirdi. Diğerleri de korkup kaçtılar. Resulullah (sav) ganimetten 13 deveyi Ebu Hadred'e mihri için verdi.⁸⁹⁷

5.4.18. Ebu Katade'nin Hadıra Seriiye'si (Şaban 8/Aralık 629)

Gatafanların bir kolu olan Muharib kabilesi, Necd'de bulunan Hadıra'da oturmaktaydı. Resulullah (sav), Ebu Katâde komutasında 15 kişilik bir askerî birliği Hadıraya gönderdi.⁸⁹⁸

Bir gece baskınıyla yapılan saldırı sonucu Gatafanların ileri gelenleri öldürülüp birçok ganimet ve esir elde edildi. Ebu Katade'ye güzel bir cariye düşmüştü. Resulullah (sav) onu Mahmiye b. Cez'e hediye etti.⁸⁹⁹

⁸⁹³ Gâbe; Şam yolu üzerinde, Medine yakınında, Medine'ye 12 mil uzaklıktadır. Sel dağına uzaklığı 8 mil olup, Medinelilerin mallarının bulunduğu, sık ağaçlı bir yerdir. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/286-290).

⁸⁹⁴ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/222; Taberi, *Tarih*, 3/34.

⁸⁹⁵ Vakıdî bu olayı Ebu Katade komutasında yapılan Hadıra Seriiye'sinde anlatır. (Vakıdî, *Meğazi*, 654).

⁸⁹⁶ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/222.

⁸⁹⁷ İbni Hişâm, *Siret*, 4/377-379; Taberî, *Tarih*, 3/34. Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/124-125; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/222; Taberi, *Tarih*, 3/34.

⁸⁹⁸ Taberi, *Tarih*, 3/35.

⁸⁹⁹ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/135; Vakıdî, *Meğazi*, 654-655; Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/201-202; Taberi, *Tarih*, 3/35.

5.4.19. Ebu Katade'nin Batnı İdam⁹⁰⁰ Seriyeye'si (Ramazan 8/Aralık 629)

Resulullah (sav) Mekke Fethi'ne karar verince Mekkelileri yanıltmak ve seferin o yöne yapıldığını sanmaları için Ebu Katade el-Ensari'yi 8 kişilik bir birlikle Batn-ı İdam'a gönderdi.⁹⁰¹

İdam vadisinde Amir b. el-Edbat el-Eşca'i ile karşılaştılar. İslam'ın selamı ile selam vermesine rağmen Muhallim b. Cessame; daha önce aralarında geçen bir düşmanlık sebebiyle ona saldırıp öldürdü, devesini ve eşyalarını aldı.⁹⁰² Ardından, Resulullah (sav)'ın Mekke'ye yöneldiğini haber alınca ona katılmak için geri döndü.⁹⁰³

Resulullah (sav)'ın yanına geldiklerinde Muhallim'in yaptıklarını ona anlattılar. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu:⁹⁰⁴ *“Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek “Sen mümin değilsin” demeyin; çünkü Allah katında sayısız ganimetler vardır. Daha önceleri siz de böyleydiniz. Derken Allah size lütufta bulundu. Bu sebeple iyi anlayıp dinleyin. Hiç şüphe yok ki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”*⁹⁰⁵ Resulullah (sav) Amir b. El-Edbat'ın ailesine kan diyetini verdi.

Muhallim kendisi için Allah'tan bağışlama dileyeceği ümidiyle Resulullah (sav)'ın huzuruna vardı. Bu arzusunu sezen Resulullah (sav): “Allah'ım! Muhallimi bağışlama!” diyerek beddua etti. Kendisi de ağlayarak dışarı çıktı ve bir hafta sonra öldü. Kabre koydular, toprak onu dışarı attı. İki üç defa bunu denediler, her defasında toprak onu dışarı atıyordu. Nihayet bazı taşlarla sabitleştirdiler. Bunun üzerine Resulullah (sav), “Aslında toprak Muhallimden daha kötü insanları da barındırmıştır fakat onu kabul etmemesinin hikmeti, yaptığı cinayetin büyüklüğün göstermek ve size de ciddi bir uyarı ve ikaz olması içindir.” buyurdu.⁹⁰⁶

⁹⁰⁰ Zul Habeş ve Zülmerve arasında bir bölge olup, Medine ile üç konaklık bir mesafededir. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/136).

⁹⁰¹ Taberi, *Tarih*, 3/35.

⁹⁰² Vakıdî, *Meğazi*, 669-670; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/222.

⁹⁰³ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/136; İbni Hişam, *Siret*, 4/374; Taberi, *Tarih*, 3/35-36.

⁹⁰⁴ Taberi, *Tarih*, 3/36.

⁹⁰⁵ Nisa, 4/94.

⁹⁰⁶ Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/126-129.

VI. BÖLÜM

MEKKE’NİN FETHİ DÖNEMİ

Mekke’nin kuruluş tarihi MÖ. 1892 yılına kadar uzanır. Batı ve Orta Arabistan’ın en önemli ticaret merkeziydi. Bu şehir, iki ana ticaret yolunun kavşağındaydı.

Birincisi güneyden kuzeye uzanan Yemen ve Hint okyanusu kıyılarını dağlık Hicaz üstünden Suriye ve Akdeniz kıyılarına bağlayan yol. Diğeri doğudan batıya, Irak, İran ve Orta Avrasya topraklarından Habeşistan ve doğu Afrika’ya uzanan yoldur.

Bu bölgede çok eski çağlarda Amalika, Ad ve Semud adlı toplulukların kalıntısı olan Curhum kabilesi oturuyordu. Bunlar, zamanla yok olduktan sonra Lihyanlılar denen topluluk oturmaya başladı. Bu sıralarda Hz. İbrahim, cariyesi Hacer ve ondan doğma oğlu İsmail’i buraya getirdi. Tevrate göre Hz. İbrahim, Babil kralı Hammurabi ile çağdaştır. Hz. İsmail, burada Curhum kabilesinden bazı kızlarla evlendi. Böylece burada soyu çoğaldı.⁹⁰⁷

Mekke, tarihin ilk dönemlerinde İsrailoğullarından olan Hicazlıların kontrolündeydi. İsrailoğulları, Kâbe’nin koruyucuları ve kapıcılarıydılar. 2. yüzyılda Huzaaoğulları, Ma’rib Seddi yıkıldıktan sonra Yemen’den Hicaz’a göç edince, Yemen’de yönetici oldukları dönemde alıştıkları egemenlik etkisiyle Hicazlıları kontrolleri altına almışlardı. İsmaililer (veya Adnaniler) o sırada zayıf bir haldeydi. Ancak çok zaman geçmeden Huzaaoğulları zayıflamış, Adnaniler ise güçlenerek aralarından Kinane kabilesi ve Kinane’den de Kureyş kabilesi doğmuştur.⁹⁰⁸

⁹⁰⁷ Neşet Çağatay, *İslam Tarihi*, (Ankara: TTK Yayınları, 1993), 67-68.

⁹⁰⁸ Corci Zeydan, *İslam Uygarlıkları Tarihi*, Çev. Nejdett Gök, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), 1/45.

6.1. Mekke'nin Fethi'nin Nedenleri

6.1.1. Benî Bekir'le Huzâ Arasındaki Düşmanlık ve Savaş

Kureyş müşriklerinin müttefiki olan Benî Bekir, öteden beri, Huzzalarla aralarında düşmanlık vardı.

İki kabile arasındaki düşmanlığın nedeni de şudur: Esved b. Rem ed-Di'li'nin müttefiki olan Benî Hadramilerden Malik b. Abbâd adındaki adam, ticaret maksadıyla yola çıkıp Huzzaların yurtlarının ortasına geldiği sırada Huzzalar tarafından baskına uğratılarak öldürülmüş ve malı da alınmıştı. Bekr oğulları da, buna karşı, Huzzalardan bir adam öldürmüşlerdi. Ardından Huzza'da Benî Bekr'in iki önde gelen kişisini öldürdü.⁹⁰⁹

Benî Bekirle Huzzalar birbirlerine karşı böyle kinli ve hınçlı bir tutum içindeyken, İslâmiyet araya girdi. Onları ister istemez Hudeybiye Barışı'na kadar oyaladı.⁹¹⁰

Hudeybiye Barışı'na göre; isteyen Arap kabilesi Kureyş veya Medine ile ittifak kurabilecekti. Bu bir anlamda bölgede iki büyük gücün oluştuğunu da göstermektedir. Bunun üzerine birbirleriyle kan davalı olan kabileler, bölgede yükselen yeni güçten destek almak için ittifak önerdiler. Bu kabilelerden Benî Bekr Kureyş ile Huzza'da Medine ile ittifak kurdu.

Hicretin sekizinci yılı ramazan ayı içerisinde (Hudeybiye Antlaşması'nın üzerinden 22 ay sonra) Benî Bekr kabilesi, Kureyşle görüşerek, Huzza kabilesine karşı kendilerini desteklemelerini ve silah yardımında bulunmasını talep etti.⁹¹¹ Onlar, ne pahasına olursa olsun Huzzalılarından intikam almak istiyorlardı. Hudeybiye antlaşmasına göre barış olduğundan dolayı Kureyş'in böyle bir talebi geri çevirmesi gerekirdi. Ama onlar bunu düşünmediler fakat olaydan Ebu Süfyan'ın haberi olmadı. Bu konuda ne Ebu Süfyan'a danışıldı ve ne de bilgi sahibi oldu. Denildiğine göre, Kureyşliler konuyu onunla konuşmak istediler, ancak Ebu Süfyan bunu kabul etmedi.⁹¹²

⁹⁰⁹ İbn Hişam, *Siret*, 4/42; Vâkıdî, *Megâzî*, 657; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, (Beyrut: Daru Sadır, Daru Beyrut, 1965), 2/239; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/273; Taberi, *Tarih*, 43.

⁹¹⁰ Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/161; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212.

⁹¹¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/136.

⁹¹² Vâkıdî, *Megâzî*, 658.

Benî Bekr ve müttefikleri Kureyşten bazı kişiler, Vetir denilen yerde (Huzzalıların bölgesi) Huzzalılara baskın yaptılar. Huzzalılar gafil avlanmışlardı çünkü yapılan barış anlatmasına göre böyle bir saldırı beklemiyorlardı. Bu nedenle hiçbir önlem almamışlardı. Baskın gece olmuştu. Bu baskında yirmi ölü vermişlerdi.⁹¹³ Hatta Harem'e sığınanlar, bile Harem'in kutsiyetine saygı gösterilmeyerek öldürüldüler. Bir grup Mekkeli müşrik, yüzlerini kapatarak doğrudan yapılan baskına bile katıldı. Bu Mekkeli müşrikler şunlardı: Safvan bin Ümeyye, Huveytıb bin Abdüluzza ve Mikrez bin Hafs olup; silâh, malzeme ve köleleriyle Benî Bekr'i desteklediler.⁹¹⁴

Bunun üzerine Huzza kabilesinin liderlerinden Amr bin Salim, kırk kişiyle Medine'ye gelip Resulullah (sav)'e durumu bildirdi. Başlarına gelen felaketi anlatan bir şiir söyledi.⁹¹⁵ Onlar da müttefikleri olduğu için Medine'nin yardımını talep ediyorlardı. Aslında Mekke'nin Benî Bekr'i desteklemeleri antlaşmanın ihlali ve bozulması anlamına geliyordu. Mekkelilerin yaptıklarının yanlarına kalmaması gerekiyordu. Bu olay, Mekke fethine yol açan olaylar zincirini başlatmış oldu.

Amr b. Salim'in olayı anlattığı şiiri dinledikten sonra Resûlullah (sav) ridâsını toplayarak kalktı ve "Benî Kâab'a (yâni Huzâalılara) yardım etmezsem, yardımsız kalayım... Kendime ve yakınlarıma yardım eder gibi hem de..." başka bir rivayette de "yardım edilecek" deyip şöyle devam etti. "Şu bulutun yağdırdığı gibi yardım edeceğim!..."⁹¹⁶Artık barış antlaşması ihlal edilmiş, savaş rüzgârı çıkmıştı.

Peygamberimiz (sav), anlaşmayı Bekirler bozduğundan ve onlar da Mekke'nin müttefiği olduğundan, durumu Mekkeye bildirip diyet talep etti. Mekkelilere sahabelerden Damra aracılığıyla bir mektup gönderdi.⁹¹⁷ Bu mektubta Resulullah (sav) antlaşmanın devamı için şartlarını şöyle sıraladı: Kan bedeli olarak diyeti ödemeleri, Benî Bekir'le ittifaklarını bozmaları veya savaşı tercih etmeleri.

⁹¹³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/136-137; İbni Hişam, *Sire*, 4/42; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/239; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/272; Taberi, *Tarih*, 44.

⁹¹⁴ Vâkidî, *Megâzî*, 658; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/239.

⁹¹⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212; Taberi, *Tarih*, 44-45; Belazuri, *Ensab*, 1/605; İbni Hişam, *Siret*, 4/48; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/240; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/272.

⁹¹⁶ Vâkidî, *Megâzî*, 663-665; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212; İbni Hişam, *Siret*, 4/50; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/240; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/273; Taberi, *Tarih*, 45.

⁹¹⁷ Vâkidî, *Megâzî*, 661.

Onlar, kan bedelini ödemenin kendilerini fakir bırakacağını, Benî Bekir'le ittifaklarını bozmalarının kendilerine yakışmayacağını söyleyerek savaştan başka seçenek bırakmadılar.⁹¹⁸ Aslında Mekkeliler bu kararlarıyla, Müslümanları Mekke'yi fethetme davet etmiş oluyordular.

Medine elçisinin dönmesi üzerine Mekkeliler aldıkları karardan pişman oldular. Onlar, verdikleri kararın doğurabileceği sonuçları yeni yeni idrak etmeye başladılar. Bunun üzerine durumu düzeltmesi için Mekke'nin reisi olan Ebu Süfyan'ı gönderdiler. Ona; "Anlaşmayı yenile. Barış süresini de uzat" dediler.⁹¹⁹ Vakıdi ise bizzat Ebu Süfyan'ın bu öneride bulunduğunu söyler.⁹²⁰

Ebu Süfyan Medine'ye geldiğinde en çok kızına güveniyordu çünkü kızı Ümmü Habibe, Resulullah (sav)'ın eşiydi. Önce onun yanına gitti fakat kızı Resullah (sav)'ın oturduğu döşeği onun altından çekince durumun ciddiyetini anlamış oldu. Kızıyla bu konuda tartışmaya başladı. Bu tartışmanın sonuç vermeyeceğini gördüğünden burayı terk edip mescide gitti.⁹²¹ Mescid'de Resulullah (sav) ile arasında şu konuşma gerçekleşti:

"Yâ Muhammed! Ben, Hudeybiye Barışı'nda bulunmamıştım. O antlaşmayı yeniliyelim, barış süresini uzatalım!" dedi.

"Ey Ebu Süfyan! Sizin tarafta bir olay mı oldu?" diye sordu.

Ebu Süfyan, bu tuzak soruya nasıl cevap vereceğini şaşırdı. Olayı anlatsa, kabul etmiş olacak, antlaşmayı bozduklarını itiraf edecekti. Bu nedenle; "Allah korusunu hayır! Öyle bir şey olmamıştır! Biz, sözümüz ve barışımızın üzerinde duruyoruz. Biz, ona ne aykırı davranışta bulunuruz ne de onu değiştiririz" dedi.

Resulullah (sav) de: "Biz de, Hudeybiye gününde yaptığımız mütareke ve barış üzerinde duruyoruz! Ona ne aykırı davranışta bulunuruz ne de onu değiştiririz!" buyurdu. Ebu Süfyan, antlaşmayı yenilemek hususundaki dileğini tekrarladı fakat Resulullah (sav) ona hiçbir cevap vermedi.⁹²²

Ebu Süfyan, Medine'de sözü dinlenen kişilerle (Hz. Ebubekir, Ömer,

⁹¹⁸ Vâkıdî, *Megâzî*, 661; Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 319.

⁹¹⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/168; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212.

⁹²⁰ Vâkıdî, *Megâzî*, 661.

⁹²¹ İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/51; Taberi, *Tarih*, 46; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/241; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/275.

⁹²² Vâkıdî, *Megâzî*, 666; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/176-177; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/275.

Osman, Ali, ve Fatma) görüşüp olayı sonuçlandırmaya çalıştı fakat burada umduğunu bulamadı. Sadece Hz. Ali ona “Sen Benî Kinâne'nin efendisisin. Kalk, insanların arasında eman ver ve sonra dön.” Ebu Süfyan Hz. Ali'nin kendisine söylediği fikri gerçekleştirmek için mescidde ayağa kalkarak; “Ben iki taraf arasında güven ilan ediyorum” diyerek Mekke'ye geri döndü.⁹²³

Ebu Süfyan, Mekke'ye dönüp durumu anlatınca Mekke ileri gelenleri şöyle diyeceklerdir: “Bu ne bir barıştır ki biz ona güvenip rahat rahat oturalım. Ne de bir savaştır ki, kalkıp savaş hazırlığı yapılim.”⁹²⁴

Bu diyalogda da görüldüğü gibi, Resulullah (sav) net cevap vermemiş, ama Ebu Süfyan bu tavırdan dolayı artık işin savaşa kadar gideceğini hissetmişti.

Buradaki en önemli tavır Resulullah (sav)'ın tavrıdır. O da Ebu Süfyan'ın isteğini ne kabul etmiş ve ne de red etmiştir. Ebu Süfyan'ın sözleşmeyi uzatma talebini ustalıkla savuşturmuştu. Öyle bir cevap vermişti ki (yani ona aykırı bir davranışta bulundunuz mu?) Ebu Süfyan evet dese itiraf edecek, o zaman tazminat ve diğer müeyyideler gündeme gelecek, hayır dese bu sefer sözleşmeyi yenileme gereği doğmayacaktır. Yani Ebu Süfyan'ı kendi sözleriyle boğmuş oldu.

Ayrıca Medine halkının ve Ebu Süfyan'ın yakın gördüklerinin de Resulullah (sav) varken bir şey söylemeyeceklerini görmesi ve kimsenin gidip aracı olmaya yanaşmaması da önemlidir. Bu durum, Resulullah (sav)'ın hem idareciliğini ve hem de liderlik gücünü göstermektedir. Ebu Süfyan'ın kendi kızının da tavır alması Resulullah (sav)'e karşı gösterilen bağlılığı anlatmaktadır.

6.1.2. Mekke'nin Stratejik ve Dini Önemi

Mekke'nin aslında feth edilmesinin gerçek nedeni, Kâbe'nin burada olmasından dolayı Müslümanların dini merkezi olması ve Müslümanların kiblesi olmasıdır.

Bunun dışında Mekke'nin düşman olması İslamiyet önündeki en önemli engeli teşkil etmektedir. Diğer Arap kabileleri Mekke'nin alacağı tavra göre strateji geliştiriyorlardı. İslamiyetin hicazda yayılabilmesi için önündeki bu en büyük engeli

⁹²³ Vâkıdî, *Megâzî*, 667; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 212; Taberi, *Tarih*, 46-47; Belazuri, *Ensab*, 1/607; Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/204-212; İbni Hişam, *Sîre*, 4/51-52; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/241-242; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/275.

⁹²⁴ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 319.

ortadan kaldırması gerekiyordu. Mekke'nin antlaşmayı bozmuş olması burayı almak için Müslümanlara fırsat vermiş oldu.

6.2. Fetih Hazırlıkları ve Hz. Peygamber'in Savaş Stratejisi

Mekkelilerin Hudeybiye Barışı'na aykırı olarak Huzza kabilesine yapılan saldırıyı desteklemeleri antlaşmanın hükmünün kalmadığını göstermiştir. Yani Mekke, Hudeybiye Barışı'nı bozmuş oldu. Buna rağmen antlaşmanın yenilenmesi için son bir fırsat verilmişti. O da öldürülenlerin diyetinin ödenmesiydi. Bu diyet oldukça büyük bir yekün tuttuğundan Mekke diyet vermeye de yanaşmadı. Bu son şansı değerlendirmemeleri de onların ciddiyetten uzak olduklarını ve olayın vehametini hâlâ anlamadıklarını göstermektedir.

Bu durum Resulullah (sav)'e Mekke'nin fethi için beklediği fırsatı vermiş oldu. Mekke muhakkak alınmalıydı çünkü Kâbe Müslümanların kiblesi olduğu gibi diğer kabilelerin Müslüman olmak için Kureyş'in vereceği kararı beklediğinin de farkındaydı. Resulullah (sav), diğer kabilelerin Kureyş'in davranışına göre tavır alacağını biliyordu. Kureyş'i ya dize getirecek veya Müslüman olmalarını sağlayacaktı. Yoksa İslamiyetin Araplar arasında yayılması zorlaşırdu çünkü Resulullah (sav)'de Kureyş kabilesindedi ve Araplar kendi kabilesinin desteklemediği birisinin yanında bulunmak istemiyorlardı. Onlar, Kureyş ile olan sorunların nasıl sonuçlanacağını bekliyorlardı. Kureyş, kendi haline bırakıldığında Müslüman olmaya pek yanaşmadığı da görülüyordu. Bu nedenle onların seçim yapmaya zorlanması gerekiyordu.

Artık Mekke'yi Müslümanların elinden kurtaracak bir güç kalmamış oldu çünkü Resulullah (sav), Hudeybiye Barış antlaşmasının sağladığı güven ortamında tüm hazırlıklarını yapmıştı. Yani aslında o barışı ilerideki büyük Fetih için hazırlık yaparak geçirmişti. İlk çalışma, Mekke'yi yalnız bırakma şeklide olmuş ve onun en büyük müttefiki olan Hayber Yahudilerini devre dışı bırakılmıştı. Ardından civar kabilelerle ittifaklar kurarak Mekke ile yaşanacak olası bir savaşta desteklerini alma veya tarafsız olmalarını sağlamış oldu.

Resulullah (sav)'ın Mekkelilerin antlaşmayı bozmaları üzerine oraya sefer düzenleyeceği bekleniyordu fakat bunu Resulullah (sav) kimseyle paylaşmıyordu çünkü bu niyetin anlaşılmasını istemiyordu. O, Mekkeyi hazırlıksız yakalamak

istiyordu. Bunun temel amacı da Mekke'nin direnmeden, kan dökülmeden teslim olmasını sağlayacağını düşünmesiydi. Ama haberdar olurlarsa hazırlık yaparlar ve bu durum, kutsal kentin kutsiyetini bozacak bir savaşın yaşanmasını yol açacağı gibi kendi kavminin de helak olmasına, kafir olarak ölmesine ve kalanların da esir olmasına yol açacaktı. O, kendi kavmine kötülük yapan birisi olarak anılmak istemiyor, kavmine karşı Hz. Yusuf gibi kerim kardeş olmak istiyordu. Bu nedenle hazırlıkların gizli olması önemliydi.

Ama aşağıda daha etraflıca anlatacağımız bir zaafiyet meydana geldi. Hatıb isimli bir sahabe yapılan hazırlıkları Mekke'ye bildirmeye çalıştı fakat haberci ulaşmadan yolda yakalandı ve büyük bir felaket yaşanması engellendi.⁹²⁵ Bu durum, önemli kararlarımızda en yakınımızdaki insanlara karşı bile tedbirli davranmamız gerektiğini bize göstermiştir. Her zaman içimizde bazı zaaf sahibi kişiler çıkabilir, hatta iyi niyetle bile olsa bize zarar verebilirlerdi. Müslümanların her daim uyanık olması gerektiğini göstermektedir.

Resulullah (sav)'ın aynı zamanda büyük bir komutan ve stratejist olduğundan bu büyük fethi yıllardır hazırlık yapıyordu. O, Mekke alınmadan Hicaz'da birliğin sağlanamayacağını ve hatta İslam'ın Araplar arasında bile yayılamayacağını biliyordu. Bu nedenle tüm ağırlığını bu büyük fethi vermişti...

Mekke'nin fethi için Resulullah (sav)'ın yaptığı hazırlıklar onun aynı zamanda iyi bir komutan olduğunu da gözler önüne seriyordu.

Savaş, sadece askerî yollarla değil, iyi bir komuta, planlama ve stratejiyle kazanılırdı. Resulullah (sav)'de bütün bunların hepsi olduğu gibi, o ek olarak İlâhi lütfi de mazhardı. Ama Sünnetullah gereği, insanların dönüşümü kendi elleriyle olacaktı. Bu nedenle her şey tedrici bir şekilde gerçekleşmiş oldu.

Bütün bunlardan öğrendiğimiz en önemli bilgi, bir savaş kazanmak büyük bir plan, strateji ve komuta becerisi sonucu olduğuydu. Peygamber (sav)'ın yaptığı hazırlıkları ve stratejilerden bazılarını inceleyelim.

⁹²⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 214.

6.2.1. Mekke'nin Gönlünü Kazanmak İçin Yardım Göndermesi

Resulullah (sav); Mekkelilerin kuraklık döneminde ve Müslüman Yemame hakimi Sumame b. Ussal'ın ambargosu nedeniyle⁹²⁶ kıtlık ve ihtiyaç içinde kıvrandıklarını haber alınca, Ebu Süfyan, Safvan b. Ümeyye b. Halef ve Süheyl b. Amr'a teslim edilmesi için Amr b. Ümeyye ile arpa, altın veya altınla hurma çekirdeği gönderdi. Diğerleri almaktan çekinseler de Ebu Süfyan kabul edip ihtiyaç sahiplerine dağıttı ve: "Allah, kardeşimin oğlunu hayırla mükâfatlandırsın! Çünkü o, akrabalık hakkını gözettil!" diyerek, duyduğu memnuniyeti dile getirdi.

Mekkedden bazı kişiler, Resulullah (sav)'e haber göndererek haklarındaki ambargonun kaldırılmasını rica ettiler. Onun cömertliği ve aralarındaki akrabalığı hatırlattılar. Bu durum, zaten Resullah (sav)'ın beklediği ve istediği bir şeydi. Onun amacı Mekke'yi açlıkla perişan etmek değil, bir diyalog zemini oluşturmaktı. Talebi hemen kabul edip Yemame hâkimi Sumame'ye de mektup yazarak ambargonun kaldırılmasını sağladığı gibi Mekkeye yardım da gönderdi.⁹²⁷

Ebu Süfyan deri tüccarıydı ve ambargo nedeniyle derileri depoda bozuluyordu. Peygamberimiz (sav), Ebu Süfyan'a da jest olarak derilerini acve hurması ile takas etti. Deri hemen paraya dönüşmezken, acve hurması nakit para gibi olup hemen değerlendirilebilirdi. Böylece Ebu Süfyan'ın düşmanlığını azaltmış oldu. Konuyu daha önce uzun uzun anlattığımızdan burada sadece hatırlatmakla yetinelim.

Bu da savaş halinde bile olursa düşmana insani yardım yapılabilceği gibi iki toplum arasındaki düşmanlıkların azaltılması ve yakınlaşmanın sağlanması için liderlerin gayret göstermesi gerektiğini anlatmaktadır. Peygamber, Medine'nin düşman olmadığını yeri geldiğinde en büyük dost olabileceğini ve Medine'nin dostluğunu kazanmanın ne kadar önemli olduğunu Mekke'ye gösterdi.

6.2.2. Düşman Liderlerini Uzaklaştırma

Ebu Süfyan liderliğinde Mekke'nin ileri gelenlerin katılacağı bir ticaret kervanının Medine'den geçmesine izin verdi.⁹²⁸ Hudeybiye Barışı'nın bozulması üzerine Ebu Süfyan'ın Medine'ye gelip antlaşmayı yenilemek istemesinde öne sürdüğü en büyük gerekçe de "antlaşma imzalanırken kendisinin hazır bulunmamış

⁹²⁶ İbn Hisam, *Siret*, 4/390; Buharî, *Sahih*, "Meğazî", 64, (No. 70) ; Müslim, *Sahih*, "Cihad", 59, (No. 1764); İbn Sa'd, *Tabakat*, 8/96; İbni Hacer Askalani, *el-İsabe*, 1/305.

⁹²⁷ İbni Hişam, *Siret*, 4/390; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 5/175-177.

⁹²⁸ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 214.

olmasıydı.”⁹²⁹ Bu da hem Mekke liderlerinin gönlünü kazanma, hem de ticari işbirliği ve dostluğun faydalarını göstermek açısından önemlidir.

6.2.3. Ebu Süfyan’ın Kızı Ümmü Habibe İle Evlilik

Resulullah (sav), Mekke’yi fethetme yollarını adım adım düşüyordu. Bu alandaki imkânları sonuna kadar değerlendiriyordu. O, Mekke’yi sulhen almak istediğinde bir taraftan Mekke’yi kuşatırken diğer taraftan onların kalbini kazanmaya ve oluşabilecek bir fetih hareketinde can kaybı yerine kendiliğinden teslim olmalarını sağlamaya çalışıyordu.

Bu sırada Habeşistan’a hicret etmiş olan Ebu Süfyan’ın Remle isimli kızı Ümmü Habibe’nin eşi Ubeydullah b. Cahş orada irtidat edip Hristiyan oldu. Hatta Ümmü Habibe’yi de Hristiyan olmak için zorlayınca ikisi ayrıldılar. Şimdi Mekke’nin liderinin kızı yabancı bir memlekette korumasız ve sahipsiz kalmıştı. Ümmü Habibe, müşrik olan babası ve kardeşlerinin yanına tekrar dönmek istemiyordu fakat Habeşistan’daki konumu da zordu. Remle, asil bir ailenin kızı olduğundan her evlilik teklifini de değerlendiremezdi. Kendisine denk birisini bulması gerekiyordu ve bu da onun durumunu daha da zorlaştırıyordu.

Resulullah (sav), durumdan haberdar olunca Amr b. Ümeyye ed-Damrî’yi Necaşi’ye gönderdi. Amr’ın iki görevi vardı. Birincisi Necaşi’den Ummu Habibe’yle Resulullah (sav)’ın evliliğini sağlamak, diğeri de Hudeybiye Barışı’nın sağladığı barış ortamından dolayı Habeşistan’a hicret etmiş olanların Medine’ye gönderilmesini istemektir. Necaşi, bu talepleri memnuniyetle yerine getirdi. Böylece Resulullah (sav), Ummu Habibe ile gıyaben nikah kıymış oldu. Bu evlilik, onun İslam uğrunda göstermiş olduğu sabrın sonucuydu. Ummu Habibe, Mü’minlerin annesi oldu. Onun şahsında Haşimoğulları ile Umeyyeoğulları arasındaki geleneksel düşmanlık yok olacaktır.⁹³⁰ Ebu Süfyan, Resulullah (sav)’ın kayınpederi olduğu gibi, Hz. Muaviye’de halife olduğunda Mü’minlerin dayısı diye hitap ediliyordu.

Necaşi, Habeşistandaki Müslümanları iki gemiyle Medine’ye gönderdi. Habeşistan Müslümanları Medine’ye geldiğinde, Resulullah (sav) de Hayber kalesini feth etmişti. O "Bilmem ki bu iki şeyin hangisi ile sevineyim. Hayber’in fethi ile mi?

⁹²⁹ Vâkıdî, *Megâzî*, 666. Ebu Süfyan; "Yâ Muhammedi! Ben, Hudeybiye Barışı’nda bulunmamıştım. O antlaşmayı yeniliyelim, barış süresini uzatalım.!" dedi.

⁹³⁰ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve’n-Nihaye*, 4/144-146.

yoksa Cafer'in gelişi ile mi?" diye sevincini belirtmişti. Bu arada Hayber'den alınan ganimetlerden Habeşistan muhacirlerine de hisse verildi.⁹³¹

Şan ve şerefine düşkün olan Ebu Süfyan, kızının yabancı bir memlekette sahipsiz bırakılmaması ve üstelik Resulullah (sav) gibi soylu birisi ile evlenmesinden dolayı memnun olmuştu. Ebu Süfyan memnuniyetini şöyle dile getirmiştir: “Muhammed, red edilecek bir erkek değil”⁹³² Tabi ki Resulullah (sav) ile akraba olmuş olmak onun için bir şerefti çünkü kendisine denk görüyordu. Resulullah (sav)’ın bu yaklaşımı hem yabancı bir ülkede sahipsiz kalmış olan bir mü’min kadına sahip çıkması açısından önemliydi ve hem de Mekke ile yakınlaşmasını Umeyyeoğulları ile aralarındaki husumetin azalmasına yol açmıştı. Bu durum, Resulullah (sav)’ın ayın zamanda siyasi bir dahi olduğunu göstermektedir.

6.2.4. Barış Antlaşması

Hudeybiye Antlaşması’nda bu süreci uzun uzun anlattığımız için burada sadece yeri geldiğinden hatırlatmış olduk. Bu antlaşma ile Mekke’nin dostluğunu kazandığı gibi, onun Medine aleyhine ittifaklara girmesini de önlemiş oldu.

6.2.5. Düşmanın İttifak Yapmasını Engelleme

Hz. Peygamber (sav)’ın gizlilik prensibine çok ehemmiyet vermesinin sebeplerinden birisi de düşmanların ittifakına engel olmaktır. Mekke fethinin gizli tutulması böyle bir gayeden dolayı yapılmıştır. Yoksa Kureyş, çevredeki diğer kabilelerle ittifak kurabilir veya müttefiklerini harekete geçirip güçlü bir direnç oluşturabilirdi.

Hz. Peygamber (sav), Mekke'ye yönelirken hedefini öylesine gizli tutmuştu ki, en yakınları bile nereye gideceğim bilmiyorlardı. Hatı b. Ebî Beltea hadisesine kadar bu konu gizliliğini korumuştur.⁹³³

Sonuçta Kureyş, Araplar arasında dostluğu arzulanan bir kabileydi. İttifak kurmaya çalıştığı zaman birçok müttefik bulabilirdi. Zaten geleneksel müttefikleri olan ehabîş kabileleri hemen etrafında kenetlenirdi.

⁹³¹ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/205.

⁹³² Aynur Uraler, “Ummu Habibe”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/318-319; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/146-147.

⁹³³ Buhârî, *Sahih*, “Cihâd”, 96; Müslim, *Sahih*, “Cihâd”, 78; Ebu Davud, *Sunen*, “Cihad”, 117, Tirmizi, *Sunen*, “Cihâd”, 7.

Eğer Kureyş hedefi bilseydi, Mekke kan dökülmeden feth olunmazdı. Onlar hem direnir ve hem de çevreden müttefikler ve paralı askerler edinebilirlerdi.

6.2.6. Düşman Reisini Yanında Alıkoyma

Kuşatılan şehrin reisini yanında alıkoymak herhalde savaş taktiklerinin en büyüğü olsa gerekir. Hele bu reisi iyice korkutmak, çaresiz hale getirmek, kalbini kazanmak, kendi yanına çekmek, barışa zorlamak da en büyük taktik olsa gerekir.

Mekkeliler üzerinde psikolojik olarak daha da etkili olmak için, Resulullah (sav), Ebu Süfyan'ı karargâhında alıkoydu.⁹³⁴ Ebu Süfyan ile ilgilenmesi ve direncini kırması için de onun dostu olan Hz. Abbas'ı görevlendirdi.

6.2.7. Düşmanı İçten Elegeçirme

Ebu Süfyan'ın Müslüman olması⁹³⁵ (son anda da olsa) düşmanı içten ele geçirmenin bir göstergesidir. Bu aynı zamanda savaşta en büyük taktik ve ulaşılması gereken en büyük noktadır.

Liderin taraf değiştirmesi direncin kırılmasına yol açmıştır.

6.2.8. Psikolojik Korku/Psikolojik Mücadele

Ebu Süfyanın iyice korkması ve savaşmadan teslim olması için bir tepenin üzerine çıkarılıp geçmekte olan Müslüman ordusu gösterildi.⁹³⁶

Yine eşsiz bir strateji. Düşman komutanın kalbine korku salma ve onun son kalan direncini kırma metodu. Bu aynı zamanda savaşta kan dökmeden teslim olmaya zorlama tekniğidir çünkü önemli olan fetihtir.

6.2.9. Mekke'nin Etrafındaki Dağlarda Ateş Yakılması

Gece, Mekke'nin etrafındaki dağlara ulaşıldı ve Müslüman ordusunu olduğundan daha çok görüp korkmaları için her askerin ayrı ayrı ateş yakmasını istedi. Bu da bir psikolojik stratejiydi.

⁹³⁴ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/138; Vakıdi, *Meğazi*, 685; Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 323-326.

⁹³⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 687.

⁹³⁶ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 323-326; Vakıdi, *Meğazi*, 687.

6.2.10. Güvence Verilmesi

Mekkelilere, evlerinde kalmaları, Kâbeye veya Ebu Süfyan'ın evine sığınmaları durumunda dokunulmayacağını bildirerek, yaşanabilecek direniş de önlenmişti.

Bu güvence içerisinde Ebu Süfyan'ın evinin de dahil edilmesi önemli bir hamleydi. Böylece halk, liderlerinin teslim olduğunu anlayarak direnmenin faydasız olduğunu düşünmelerine yol açmıştır.

6.2.11. Etraftaki Casus ve Gözcülere Karşı Dikkatli Olması

Peygamber (sav), her ne kadar büyük bir ordu ile yola çıkmış olsa da etrafındaki hareketliliği takip etmek ve ordunun bir baskınla karşılaşmasını engellemek için etrafa gözcüler de çıkarıyordu.

Bu taktik, ordu komutanının mutlaka başvurması gereken taktiktir. Yani savaşa giden ordunun bir tuzak ve baskınla karşılaşma olasılığı da her zaman bulunmaktadır. Düşman da kendine göre hazırlık yapmış olabilir, tuzağa çekemeye çalışabilir. Bu nedenle orduyu güvende tutmak ve uyanık olmanın yolu gözcülerdir.

Peygamberimiz (sav); Zübeyr b. Avvam'ı, 200 kişilik bir süvari birliğinin başında, öncü ve gözcü olarak ileri sürmüştü. Bunlar; Arc'la Talub arasında Hevâzin casuslarından birini yakalayıp Peygamberimiz (sav)'ın yanına getirdiler.⁹³⁷

Resulullah (sav)'ın ne yapmak istediğinden sadece Mekkeliler değil, civardaki diğer kabileler de merak ediyorlardı çünkü Resulullah (sav)'ın büyük bir ordu topladığını haber almışlardı. Bu ordunun kendilerine mi? yoksa Kureyş'e mi? karşı olduğunu öğrenmeye çalışıyorlardı, endişe içerisindeydiler. Bu nedenle ordunun hareketlerini takip için, casus ve gözcüler kullanıyorlardı.⁹³⁸

Resulullah (sav) karşı casusluğu beklediğinden önlem alıyor, en ufak bir bilginin dışarı sızması için etrafa koyduğu gözcülerle casusları yakalıyordu.⁹³⁹ Savaşta başarı iyi bir algı, strateji, taktik ve karşı casuslukla sağlanırdı.

⁹³⁷ Vakıdi, *Meğazi*, 673.

⁹³⁸ Vakıdi, *Meğazi*, 676.

⁹³⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 676.

6.2.12. Casus Kullanma

Resulullah (sav)'ın amcası Abbas b. Abdulmuttalib, Hayber fethinden önce Müslüman oldu. Müslümanlığını gizliyor ve müşriklerin haberlerini Resulullah (sav)'a yazıyordu. Hz. Peygamber de kendisine "Mekke'de kalman daha hayırlıdır" diye yazdı.

Abbas (ra), zengin bir tüccardı. Taif ve Medine gibi şehirlerle devamlı temas halindeydi. Mekke'de meydana gelen olayları Resulullah (sav)'a yazıyor ve O'nu her türlü şeyden haberdar ediyordu. Bir anlamda Resulullah (sav)'ın Mekke'deki ajanıydı. Bu örnek, düşman topraklarında casus bulundurmanın zorunluluğunu da göstermektedir. Tabiki casusun düşmanın güvenini kazanması için onlardan gözükmesi de gerekmektedir. Bu konuda da cevaz verilmiş olduğunu anlamaktayız.

Bedir Savaşı'na sebep olan kervanın hareketini, Uhud Savaşı'ndan önce müşriklerin hazırlığını, Hendek Savaşı'ndan önce, müşriklerin Medine'yi kuşatmaya girişeceklerini ve bu uğurda civar kabilelerle ittifaklar yaptığını öğrenen Hz. Peygamber (sav)'ın elbetteki Mekke içinde bir casusu vardı; işte bu, amcası Hz. Abbas'dı.

H. Peygamber (sav), amcası H. Abbas'dan başka casuslar da kullanmıştır. Mekke'de ailesi tarafından eziyet edilen ve evde kalmaya mahkum edilmiş iki Müslüman genç vardı. Hicri üçüncü yılda Peygamber (sav) Mekke'ye gönderdiği bir casusuna;

"Melikeye, git, orada filan adında, gizlice İslâm'a girmiş, samimi Müslüman olan bir kuyumcu vardır. Onu bul, gör. Kendini onun evinde saklarsın. Bu arada mahpuslarla teması sağlamaya çalış." şeklinde bir talimat vermiştir. Mekke'ye giden casus bu talimata göre hareket etmiş ve kendisine havale edilen işi başarmıştır.⁹⁴⁰ Bu da gösteriyordu ki uyanık olmak ve düşmanın ne yaptığını bilmek için onların topraklarında mutlaka casuslar bulundurmamız.

6.2.13. Düşmanlıkta İleri Gidenlerin Öldürölmelerini Emretmesi

Resulullah (sav), Mekke'nin fethinde kesin olarak öldürölmelerini istediğı ve hatta Kâbe'nin yanında bile olsalar yakalanmalarını istediğı kişiler bulunmaktaydı.⁹⁴¹ Bu strateji, düşmanın yüreğine korku salmak anlamına gelmekteydi. Yani bir kişi

⁹⁴⁰Mustafa Ağırman, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, 4/70-71.

⁹⁴¹ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/139.

İslam düşmanlığı yaptığında başına gelebileceğini bildiğinden düşmanlık yapmaktan çekinirdi.

Mekke'nin Fethi bir öç alma fethi ve savaşı değildi fakat bu kişiler, İslam'a ve Müslümanlara büyük zararlar vermişlerdi. Onların cezaları gıyaben yapılan yargılama ile kesinleşmişti. Buna rağmen bu kişilerden bazılarının Müslüman olmaları veya araya aracılardan girmesi ile bağışlanmıştır.

6.2.14. Savaş Hazırlıklarını Gizlemesi

Peygamber (sav), savaş hazırlığı yapıyordu ama bunu en yakını olan Hz. Ebubekir ve hatta onun kızı olan sevgili eşi Hz. Ayşe'den bile gizliyordu.

Peygamber (sav)'ın hazırladığı ordunun nereye olacağını merak eden Hz.Ebubekir, kızına durumu sorması üzerine: “Bilmiyorum... Belki Benî Suleym düşünülmüyordur, belki Sakif, belki de Hevâzinliler”, şeklinde karşılık vermesi bizi şaşırtmamalıdır⁹⁴² çünkü Medine'nin doğusunda yaşayan Benî Suleymlerin kin ve düşmanlıkları çok miktarda kan dökülmesine neden olmuştu.

Resulullah (sav) hedefini öylesine gizli tutuyordu ki sadık dostu Ebubekir (ra)'ın bile bilgisi yoktu. Sır ancak böyle saklanırdı. Resulullah (sav) şöyle dua etti: "Allah'ım! onların (Kureyşlilerin) gözlerini bağla! Beni birdenbire görsünler."⁹⁴³

Bu strateji, casuslara karşı yapacaklarımızı gizlememiz gerektiğini bize anlatmaktadır çünkü bir komutan ve devlet adamı düşmanın karşı casusluğuna karşı da kendisini ve hedeflerini koruması/gizlemesi gerekir.

6.2.15. Haberleşme Ağını Kesmesi ve Bir İhanet

Resulullah (sav), can kaybı olmaması için Mekke'ye ani bir baskın yapmak istiyordu. Bu nedenle ne yapacağını gizliyordu. Özellikle savaşın yönünün Mekke'ye doğru olacağını gizliyordu. Hatta karşı casusluğu önlemek için önemli geçitlere görevliler yerleştirilmiş, gizliliğe önem verilmişti. Taberi, daha sonra halka Mekke'ye sefer yapılacağını açıkladığını söyler. Ardından; “Ey Allah'ım bizi casusların ve habercilerin Kureyş'lilere haber vermesinden korusun ki onları ansızın bastırabilelim” diye dua etti⁹⁴⁴ fakat bu arada bir ihanetle karşılaştı. Bu da

⁹⁴² Vakıdî, *Meğazi*, 669; Taberi, *Tarih*, 3/47; İbni Hişam, *Siret*, 4/53; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/276.

⁹⁴³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; Vakıdî, *Meğazi*, 669; İbni Hişam, *Siret*, 4/53; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/242; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/276.

⁹⁴⁴ Taberi, *Tarih*, 3/47.

Müslümanların her zaman uyanık olmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Her zaman kötü niyetle olmasa da bazı kişiler şahsi menfaatleri için ihanet edebileceğini göstermiştir. Üstelik bu hatayı bir sahabi bile yapabiliyordu. Bu nedenle herkese karşı dikkatli olmak gerekir.

Hâtıb b. Ebu Belte (ra) çok değerli, üstün dereceli bir sahabî ve Resulullah (sav)'ın Mısır'a gönderdiği elçisi idi. Kureyş'e bir mektup yazıp Müzeyne kabilesinden Kenud adlı bir kadınla (veya Sare adında Avdülmenafın mevlası bir kadınla) göndererek, Hz. Peygamber (sav)'ın Mekke'ye gelmek üzere hazırlıklar yaptığını haber vermek istedi.⁹⁴⁵

Resulullah (sav) bunu haber alınca (Kendisine Cibril tarafından haber verilmişti.)⁹⁴⁶ Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvam ve Mikdad b. Esved'e:"Acele gidiniz! Hâh bahçesine vardığınızda, orada, hayvan üzerinde giden ve yanında bir mektup bulunan bir kadın bulacaksınız! Mektubu ondan alınız ve bana getiriniz! Kendisini serbest bırakınız! Mektubu vermek istemezse, boynunu vurunuz!"⁹⁴⁷ buyurdu. Hz. Ali ve arkadaşları, söylenen yerde tarif edildiği gibi bir kadın gördüler. Üstünü aramalarına rağmen bir şey bulamadılar fakat tehdit üzerine kadın saçlarının arasına gizlediği mektubu çıkarıp verdi.

Mektubu Resulullah (sav)'a getirdiler. Mektubun müşriklerden bazı kişilere Hâtıb b. Ebi Beltea tarafından yazılıp gönderildiği ve Resulullah (sav)'ın Mekke'ye sefere çıkacağı haber verilmişti.⁹⁴⁸

Mektupta kısaca şunlar yazılıydı: "Ey Kureyş! Allah'ın Resülü, sizin üzerinize öyle muazzam bir kuvvetle geliyor ki, gece karanlığı gibi korkunç olan bu ordu sel gibi akacaktır. Allah'a yemin ederim ki, Resulullah (sav) üzerinize tek başına da gelse Allah, O'nu size galip kılacak, vaadini yerine getirecektir. Şimdiden başınızın çaresine bakınız."⁹⁴⁹

⁹⁴⁵ Belazuri, *Ensab*, 1/606; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/242; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/277.

⁹⁴⁶ İbn Hişam, *Siret*, 4/54-55; Vâkîdî, *Megâzî*, 670; Taberi, *Tarih*, 48; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/277; İbn Kayyım, *Zâdu'l-Mead*, 3/450-451; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/193.

⁹⁴⁷ Buhari, *Sahih*, "Megâzî", 48, (H. No. 283); İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/277.

⁹⁴⁸ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/193; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; İbn Hişam, *Siret*, 4/54-55, 88; Vâkîdî, *Megâzî*, 670-671; Taberi, *Tarih*, 49; Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/204-212; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 214; Belazuri, *Ensab*, 1/606.

⁹⁴⁹ İbni Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/278.

H. Ömer (ra) kızarak: "Emrederseniz, onun boynunu uçurayım" dedi. Ama Resulullah (sav): "Ey Ömer! Sen Allah'ın Bedr'e katılanlar için "Sizi hesaba çekmek yoktur" dediğini bilmiyor musun?" buyurdu.⁹⁵⁰

Resulullah (sav) Hatıb'a "Neden bunu yaptın?" diye sordu. "Ey Allah'ın Resulü! Kureyşlilerden bir akrabam ve beni savunacak bir kimse olmadığı için malımı ve çocuklarımı onlardan korumak amacıyla bunu yaptım" dedi.⁹⁵¹ Hâtıb'ın (ra) yakınları ve aile fertleri hâlâ Mekke'de bulunuyorlardı. Hiç bir hamileri de yoktu. O yüzden aile halkının ve yakınlarının bir zarar görmemesi karşılığında Kureyş'e bir iyilik yapmak istemişti. Hz. Peygamber'in huzurunda bu mazaretini ileri sürdü, Hz. Peygamber de kabul buyurdu.⁹⁵²

Buna rağmen bu olayla ilgili olarak Allah, gönderdiği vahi ile Müslümanları şöyle uyarıyordu: *"Ey iman edenler! Eğer benim yolumda cihad etmek ve hoşnutluğumu kazanmak üzere yola çıkmışsanız, benim de düşmanım sizin de düşmanınız olan kimseleri kendilerine sevgi göstererek dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmektedirler; üstelik rabbiniz Allah'a iman ettiniz diye peygamberi ve sizi (yurdunuzdan) çıkarıyorlar. Ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da bildiğim halde onlara gizliden gizliye sevgi besliyorsunuz. İçinizden kim bunu yaparsa bilsin ki doğru yoldan sapmıştır. Onlar sizi bir yakalasalar size düşmanca davranırlar, elleriyle ve dilleriyle size kötülük etmeye çalışırlar ve isterler ki sizler de hakkı inkâr edesiniz. Kıyamet gününde yakınlarınız da çocuklarınız da size asla fayda vermeyecek. Allah aranızda hükmünü verecek. Yapıp ettiklerinizi Allah görmektedir."*⁹⁵³

6.2.16. Müttefiklerini Hazırlama

Savaşa gidilirken mümkün oldukça çok yardım ve destek alınmalıydı. Ayrıca, savaştan önce güçlü müttefikler edinilmeliydi. Bu müttefikler, savaşın kadarını değiştirdikleri gibi, kazanılan her müttefik, düşmana gidecek bir kişiyi eksiltmiştir. Resulullah (sav), ittifaklar kurmaya önem vermiştir çünkü Medine'de varlığın bekası, etraftaki dostlarla olurdu.

⁹⁵⁰ Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/204-212; Vakıdi, *Meğazi*, 671; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, 214; Taberi, *Tarih*, 49.

⁹⁵¹ Belazuri, *Ensab*, 1/606; Buhari, *Sahih*, "Megazi", 49, (H. No. 284).

⁹⁵² Mevlânâ Şibli Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 320-321; Taberi, *Tarih*, 49; İbni Hişam, *Siret*, 4/54-55; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/242.

⁹⁵³ Mumtehine, 60/1-3.

Ayrıca, sizin sadece iyi savaşçı olmanız değil, güçlü müttefikler sayesinde caydırıcı güç olmanız da başarının anahtarıdır fakat dost ve müttefikler savaş zamanı değil, barış zamanında elde edilir. Bu nedenle barış zamanında iyi hazırlık yapmayan ülkeler, başkasının egemenliğine girmeye mahkûmdurlar. İslam öncesi dönemde Araplar arasında ittifaklar vardı. Bu geleneği Resulullah (sav)'de sürdürmüştü. Bu ittifak arayışlarında müttefiklerin illa da Müslüman olması şartı gözetilmemişti.

Ebu Süfyan döndükten sonra Resulullah (sav) savaş hazırlıklarına başladı. Resulullah (sav) sıkı hazırlanıyordu. Tüm müttefiklerini ve Müslüman kabileleri de Medine'ye davet ediyordu. "Kim Allah'a ve O'nun Resülü'ne inanıyorsa Ramazan'da Medine'ye gelsin" dedi.

Ayrıca kabilelere birer elçi gönderdi. "Resulullah (sav) Ramazan'da Medine'de hazır bulunmanızı emrediyor" diye haber verdiler. Hatta Eslem, Gıfar, Müzeyne, Cüheyne ve Eşca kabilelerinden adamlar Medine'ye geldiler. Benî Süyelm'e de elçi gönderdi. Ancak Benî Süleyym, Kudeyd'de (yani yolda) Resulullah (sav)'e yetişti.⁹⁵⁴ Hatta bazı kabileleri de yolda katılması için haber verdi. Mekke seferine giderken dolambaçlı bir yol izleyip bütün bu katılacak olanları da toplamış oldu. Böylece Medine'de bir anda binlerce insanın toplanmamış oldu.

6.3. Fetih Yolunda

Resulullah (sav) hicri 8 yılında Ramazanın onunda Çarşamba günü (1 Ocak 630) ikindiden sonra oruçlu olarak Medine'den yola çıktı. Mekke'ye yedi gün sonra ulaştı. Mekke'de ise on sekiz gün ikamet etti.⁹⁵⁵ Medine'de yerine Eba Ruhum Kelsum bin Huseyn'i vekil bıraktı.⁹⁵⁶ İmamet için de Abdullah b. Mektum'u görevlendirdi.⁹⁵⁷

Müslümanlar oruçlu idiler. Kudeyd⁹⁵⁸ dedikleri yere vardıkları zaman, Hz. Peygamber (sav) orucunu bozdu. Müslümanlar da O'nunla birlikte oruçlarını bozdular.⁹⁵⁹ İbn Abbâs (ra)'dan: "Peygamber (sav) Medine'den, Ramazan ayında beraberinde onbin kişi olduğu halde yola çıktı. Yıl hicrî sekizbuçuk idi. Oruçlu idi,

⁹⁵⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 672; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/242; Taberi, *Tarih*, 47

⁹⁵⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/147.

⁹⁵⁶ Taberi, *Tarih*, 50; Belazuri, *Ensab*, 1/622; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/242; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/279.

⁹⁵⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/137; Belazuri, *Ensab*, 1/622.

⁹⁵⁸ Uşfan ve Emec arasında bir yer. (İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/279).

⁹⁵⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 673.

beraberindekiler de oruçlu idiler. Kadîd denilen yere vardıklarında o orucunu bozdu, onlar da oruçlarını bozdular."⁹⁶⁰

Resulullah (sav) her ne kadar Mekke'nin fethi için yola çıkmış olsa bile hâlâ hedefi açıklamıyordu. Yani ordu hareket halinde iken bile en yakınlarından başka kimse nereye gideceğini bilmiyordu. Resulullah (sav)'ın bu uygulaması daha sonraki birçok İslam komutanına örnek olacaktır. Hatta etraftaki kabileleri yanıltmak için zıt istikamete gidiyor, dolambaçlı bir yol izliyordu.

Mekke'ye doğru yola çıkan bu orduya Arabistan'ın her tarafından yeni Müslüman olmuş kabileler katılıyordu. Böylece ordu ilerlerken sayısı da gittikçe artıyordu.⁹⁶¹ Bu da Resulullah (sav)'ın askerî dehasını göstermektedir. O, tüm müttefikleri Medine'ye toplamak yerine yolda katılmalarını sağlamıştı çünkü bu kadar kalabalık bir ordunun Medine'de toplanması Medine'nin gücünü aşacağı gibi, etraftan da büyük dikkat çekerdik fakat yolda hareket halinde iken katılmaları hem masrafsız ve hem de dikkatten kaçınmayı sağlamıştır.

6.3.1. Öncü Kuvvet

Müslümanlar yola çıktıklarında sayıları on bin kişiydi. Resulullah (sav) Sulsul denilen yere vardığında Zübeyr b. Avvam komutasında 200 kişilik bir öncü kuvvet gönderdi.⁹⁶²

Resulullah (sav), böyle büyük bir ordu ile yola çıktığında hem bir baskına uğramamak ve hem de etraftaki gelişmelerden haberdar olmak için öncü kuvvetler çıkarıyordu.

6.3.2. Düşman İstihbaratını Yanıltma / Şaşırtma Girişimi

Resulullah (sav) düşmanı yanıltmak için aksi istikamete doğru orduyu sürdü.⁹⁶³ Buradaki müttefik kabilelere uğradı. Daire biçiminde bir yol takip ederek hedefinin ne olduğuna dair belirsizliği iyice artırdı.⁹⁶⁴

⁹⁶⁰ Buhârî, Müslim ve Ebu Dâvud, Rudani, *Hadis Külliyyatı*, 6640; İbni Hişam, *Siret*, 4/56.

⁹⁶¹ Vakîdî, *Meğazi*, 672-673; Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 83; İbni Hişam, *Siret*, 4/56-57.

⁹⁶² Vakîdî, *Meğazi*, 673; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138.

⁹⁶³ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 224.

⁹⁶⁴ Osman Nuri Topbaş, *Hazreti Muhammed Mustafa (sav)*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2014), 442; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 224.

Mekke fethinde gizlilik, şaşırtmaca ve ani baskın taktikleri kullanarak müşrikleri hazırlıksız yakalamıştı. Hatta savaşa katılacak olan diğer asker ve kabilelere de yolda kendisine katılmasını buyurdu. Bu nedenle, Resulullah (sav)'ın ordusu ilerledikçe artmaktaydı.

Hatta düşman casuslarını yanıltmak amacıyla Batn-ı İdam denilen yere Ebu Katade el-Ensari komutasında bir birlik gönderdi.⁹⁶⁵ Böylece seferin amacının başka bir yer olduğu izlenimi oluşturmaya çalıştı çünkü etrafta Kureyş'in casusları veya müttefikleri olabilirdi. Amaç Kureyş'e yanlış istihbaratın gitmesini sağlamak ve düşmanı hazırlıksız yakalamaktı. Yani sadece gidilen yönü gizleme değil, düşmana yanlış istihbaratın gitmesi amaçlanmıştır. Bu taktikle karşı istihbaratı yanıltma hedefi güdülmüştür.

6.3.3. Şefkat Ordusu

Mekke'ye doğru yola çıkan bu kalabalık ordunun önüne yavrularının üzerine kapanmış ve onları emzirmekle uğraşan bir köpek görüldü. Resulullah (sav) Cuayl b. Süraka'yı yanına çağırarak onu bu köpeğin ve yavrularının başına nöbetçi dikti. Böylece köpek ve yavrularının ordunun atlarının ayakları altında ezilmesini önlemiş oldu.⁹⁶⁶

Böyle bir merhamet ve incelik ancak bir peygamberde olabilirdi. Savaşa giderken bile etraftaki mahlûklara karşı merhamet gösteriliyordu. Günümüzde hayvanlara karşı zalimane davrananlara ibretlik olması için anlatmak gerekir. Benzer bir olay da Bedir Savaşı'nda yaşanmıştı. Orada da bir kedi korunmuştu.

6.3.4. Hz. Abbas'la Karşılaşma

Peygamberin amcası Hz. Abbas, en son Mekke'den hicret eden kişidir. Aslında daha önce Müslüman olmuştu fakat Resulullah (sav)'ın Mekke'de olanları haber alması için burada kalmasını istemesi üzerine Medine'ye gelmemişti. Ordu, Mekke'ye doğru yola çıktığında o da Medine'ye hicret ediyordu.⁹⁶⁷ Amcasını hicret ederken görmesi Resulullah'ı çok sevindirdi ve şöyle buyurdu: “Ben Peygamberlerin sonuncu olduğum gibi, sen de muhacirlerin sonuncusu oldun!...”⁹⁶⁸

⁹⁶⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 669.

⁹⁶⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 675.

⁹⁶⁷ İbni Hişam, *Siret*, 4/42; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/242; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/280; Taberi, *Tarih*, 50.

⁹⁶⁸ Osman Nuri Topbaş, *Hazret-i Muhammed Mustafa (sav)*, 445; Belazuri, *Ensab*, 1/607; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/243.

H. Abbas, Resulullah (sav) ile Zu'l-Huleyfe'de (diğer bir rivayete göre Cuhfe'de) karşılaştı. H. Peygamber (sav), onun ağırlıklarını Medine'ye gönderdi. Dolayısıyla H. Abbâs, Fetih'ten önceki son muhacirlerdendir.⁹⁶⁹

Aynı şekilde Ebu Süfyan b. Haris ve Abdullah b. Ebi Umeyye de yolda Resulullah (sav) ile karşılaştılar. Onlar da Müslüman olmak için Medine'ye hicret ediyorlardı fakat Resulullah (sav) onlara o kadar küsmüştü ki huzuruna kabul etmedi. Bunun üzerine Ümmü Seleme, Resulullah (sav)'e gelip: “Ya Resulullah! Amcanın ve halanın oğulları sana diğer insanlardan daha mı kötü?” diye söyleyince onları huzuruna kabul etti.⁹⁷⁰

6.3.5. Bayrak ve Sancak Dağıtma

Resulullah (sav), Kudeyd'e gelince, orada konakladı. Sonra her kabileye bir bayrak ve sancak dağıttı. Bağladığı sancak ve bayrakları kabilelere, kabilelerin bayraktar ve sancaktarlarına verdi.⁹⁷¹

Bayrak ve sancakların dağıtılması, kabilelerin maneviyatını ve psikolojilerini artırmak içindi. Böylece onlara değer verildiğini göstermek açısından motive edici olmuştur. Hatta kabilesi kafır olduğundan bayrak ve sancak alamamış olan bazı sahabiler bu duruma üzölmüş, bu da bayrak ve sancak olayının ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Muhacirlerin bayraktarları şunlardır: H. Ali, Zübeyr b. Avvam, Sa'd b. Ebi Vakkas.⁹⁷²

6.3.6. Bir Casusun Yakalanması ve Sorgusu

Resulullah (sav), Medine'den hareket edince, nereye doğru sefer düzenleyeceği diğer düşman kabileler tarafından hem merak konusu olmaya başladı ve hem de kendilerine karşı düzenlenmiş olabilme ihtimalini araştırmak istediler. Bu nedenle Medine etrafına ve ordu güzergâhına casuslar gönderdiler. Bu casuslardan birisi Müslüman devriyesi tarafından yakalanıp Resulullah (sav)'e getirildi. Yapılan sorguyu hep birlikte inceleyelim.

- Ey Allah'ın Resölü, biz bu adamı gördüğümüzde devesinin üzerindeydi. Ama bir çukura girerek bizen saklandı. Sonra gelip bir tümseğin üzerine oturdu. Ona

⁹⁶⁹ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 215.

⁹⁷⁰ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/281.

⁹⁷¹ Vakıdî, *Meğazi*, 673; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138.

⁹⁷² Vakıdî, *Meğazi*, 672; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/350-352.

doğru koştüğümüzda bizden kaçmak istedi. Bir de baktık ki, adam devesini gözden ırak tutmak için tümseğin altında bağlamış. Biz kendisine, kimlerdensin diye sorduk

- Benî Gifardan bir adam
- Onlar bu memleketin halkındandır. Benî Gifar'ın hangi boyundansın?
- -
- Ailen nerededir?
- Yakındır
- Hangi suyun üzerindesin ve yanında kimler var?
-
- Ya bize doğruyu söylersin, ya da boynunu vururuz.
- Eğer doğruyu söylersem yanınızda benim için bir fayda sağlar mı?
- Evet
- Ben Hevazin kabilesinin Ben Benî Nadr boyundan bir adamım. Hevazınliler beni casus olarak gönderdiler ve bana; Medineye git; Muhammed'in müttelikleri hakkında haberlerini bize getir. Acaba Kureyş'e bir Seriyeye mi gönderiyor? Yoksa kendisi bizzat mı onların üzerine gidiyor? Biz, Muhammed'in onlara gece baskını yapmayı palanladığını düşünüyoruz. Eğer kendisi yola çıkarsa ya da bir seriyeye gönlerirse sen Serif vadisine kadar onunla yürü. Eğer bizim üstümüze gelmek istiyorsa öncelikle Serif vadisinden geçerek üstümüze gelecek. Eğer Kureyş'in üzerine gitmek istiyorsa o zaman Mekke yoluna sapar, dediler.⁹⁷³

Casus sorgusunda da görüldüğü gibi, civar düşman kabileler teyakkuzda beklemekte Resulullah (sav)'ın en ufak hareketinde panik haline geçmektedirler. Bir diğer nokta da Müslümanların, Mekkelilerin savaşa hazırlanmamaları için tüm casusluk faaliyetlerine karşı uyanık olmalarıdır. Tüm kabileler teyakkuz halinde iken, Mekke'nin gafil olması da Allah'ın bir lütfuydu.

6.3.7. Asker Sayısını Olduğundan Fazla Gösterme

Savaş, aynı zamanda psikolojik motivasyon üzerine kurulduğu gibi, düşmanın da psikolojisini ve maneviyatını sarsma üzerine kurulmuştur. Bu nedenle Resulullah (sav), Mekkelilerin direncini kırmak için psikolojik taktikler kullanmıştır.

⁹⁷³ Vakıdî, *Meğazi*, 676.

Mekke'nin etrafını kuşatan dağların arkasında karargâhını kurmaya karar verdiğinde, askerlerinin sayısı çoktan on bini bulmuştu. Bunun üzerine her savaşçının birer meşale yakmasını emretti.⁹⁷⁴ Hz. Peygamberin emriyle bütün askerler çadırlarının önünde ayrı ayrı ateşler yaktılar. On bin ateş yakılmış olundu. Bu ateşlerden dolayı bütün sahra gündüz gibi aydınlandı. Her taraf alev alev yanıyordu. İslâm ordusunun uğultusu Kureyş'in kulaklarına ulaşmıştı.⁹⁷⁵

Mekkeliler, Resulullah (sav)'ın hareketleri hakkında hiçbir kesin bilgiye sahip değillerdi; bununla birlikte her an bir saldırı olabileceğinden kuşulanmaktaydılar. İbni Sa'd; Kureyşin Ebu Süfyanı durumu öğrenmek için gönderdiğini söyler. Kendisine “Eğer Muhammed’e rastlarsan ondan bizim için bir güvence al” dediler.⁹⁷⁶ Ebu Süfyan, birkaç kişi ile birlikte durumu bizzat yerinde görmek için şehirden çıkıp bir tepeye tırmandı; Medine yönüne baktığında dağlarda yanan ateşleri görünce, yemeklerini hazırlamakta olan on binlerce asker olduğunu sandı.⁹⁷⁷ Yani Peygamberin arzuladığı yanlış algıya Ebu Süfyan düşmüş oldu.

Mekke'nin en temel gafleti, antlaşmayı bozmalarına rağmen, Mekke etrafında ciddi bir gözetleme karakolları kurmamışlardı. Ayrıca, Medine'yi gözetleyen bir casus ve gözcü koymamışlardı. Yani tamamen gaflet içerisindeydiler. Bunu da Allah'ın onların basiretini bağlama olarak düşünmemiz lazım. Yoksa, saldırı bekleyen bir şehir bu kadar gafil durmazdı.

6.3.8. Kuşatma

Resulullah (sav) Mekke'yi güçlü bir ordu ile kuşattı. Yıllarca önce, Müşriklerden saklanarak terk ettiği şehre, şimdi güçlü bir ordu ile giriyordu. Bu Allah'ın nimetiydi fakat onun amacı intikam almak veya kavmini helak etmek değildi. O, fetih yapmak istiyordu. Yani onların kalbini İslam'a açmak istiyordu. Son anda bile onların kalbini kazanmanın yollarını araştırıyordu. O, Mekke'nin savaşarak değil barışla alınmasını ve barış koşullarının uygulanmasını istiyordu. Ebu Süfyan'ın yakalanıp getirilmesi ona bu fırsatı vermişti.

⁹⁷⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138.

⁹⁷⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; Vakıdî, *Meğazi*, 684; Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 320.

⁹⁷⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138.

⁹⁷⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 684.

Resulullah (sav) Mekke yakınındaki Merruzzahrân'a varıp konakladığı zaman yatsı vakti gelmişti. Nöbetçilerinin başına Hz. Ömer'i getirdi. Orduda bulunan her askerin ateş yakmalarını emretti ve on binlerce ateş yakıldı.⁹⁷⁸ Resulullah (sav) her askerin ayrı ayrı ateş yakmasını emrederek askerlerin olduğundan daha çok gözükmelerini ve düşmanın kalbine korku salmasını istedi.

Resulullah (sav), Merrezehran'a varıncaya kadar Kureyşliler Müslümanlardan habersizdiler fakat Mekke'nin etrafındaki yakılan bu ateşi merak eden ve düşman sayısının olduğundan fazla olduğunu düşünen Ebu Süfyan, keşfe çıktığında Müslümanlarca yakalanıp Resulullah (sav)'ın huzuruna getirildi.⁹⁷⁹ Bu da Resulullah (sav)'e Mekke ile antlaşma yapmasını ve kan dökülmesinin engellenmesi fırsatını verdi.

6.3.9. Ebu Süfyan'ın Müslüman Oluşu

İslâm ordusu Merru'z-Zehrân'da gelip konaklayınca, Hz. Abbâs "Kureyşliler gelip Resulullah (sav)'dan eman dilemeden önce, İslâm ordusu ansızın onlara baskın yaparsa bu onların helak olmalarına neden olacaktı." diye üzülmeye başladı. Hz. Abbas, Kureyş'i barışa zorlamak veya teslim olmalarını sağlamak amacıyla çareler düşünmeye başladı. Resulullah (sav)'ın onayıyla Kureyşle temasa geçme yollarını aramaya başladı. Kureyş'e, Resulullah (sav)'ın on bin kişilik bir ordu ile geldiğini ve teslim olmalarını teklif edecekti fakat yolda, Ebu Süfyan ve Budeyl b. Vefkâ'nın seslerini işitti. Aralarında konuşuyorlardı. Artık Kureyş'e gitme gereği kalmadı. Hz. Abbas, Ebu Süfyan'a durumu anlattı ve kendi himayesinde olduğunu bildirerek onu Resulullah (sav)'e götürdü.⁹⁸⁰

Hz. Abbas ise olayı şöyle anlatır: "Ben, bu ordunun sabahleyin Mekke'ye baskın yapması durumunda Kureyş'in ilelebet helak olmasından korktum ve barışla girmesi için bir yol aradım. Derken Ebu Süfyan ile karşılaştım. Ona durumu anlattım ve eğer benimle gelmezse başkası tarafından yakalanırsa öldürüleceğini söyledim. Böylece Resulullah (sav)'e götürdüm.

⁹⁷⁸ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/451; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138.

⁹⁷⁹ Taberi, *Tarih*, 52; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/282.

⁹⁸⁰ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 216; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; Vakıdî, *Meğazi*, 686; Taberi, *Tarih*, 52; İbni Hişam, *Siret*, 4/59-60; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/244; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/282.

Resulullah (sav): "Ey Abbas, onu senin çadırına götür de sabah olunca bana getir." buyurdu. Ebu Süfyan'ı alıp götürdü. Sabah olunca tekrar Rasûlullah'a (sav) getirdi.⁹⁸¹

Ebu Süfyan'ın öteden beri yaptığı her şey, şimdi herkesin gözü önündeydi. Yaptığı şeylerin her biri öldürülmesini gerektiren türdendi. İslam düşmanlığı, Medine'ye tekrar tekrar saldırması, Arap kabilelerini kışkırtması, Hz. Peygamber (sav)'ı öldürmek için komplo kurması, bunlardan her biri kanının dökülme gerekçesi olabilirdi. Ama bütün bunların çok üstünde olan bir şey vardı. O da Peygamber (sav)'ın af ve merhametiydi. Resulullah (sav) onu görünce Müslüman olmasını istedi ve o da Müslüman oldu.⁹⁸² Her halükârda Ebu Süfyan, Müslüman olduğunu açıklasada, O an imanını tam olmasa da tarihçilerin yazdığına göre sonrasında gerçek ve sağlam bir Müslüman haline geldi.⁹⁸³ Nitekim Tâif Savaşı'nda bir gözü sakatlandı ve Yermuk Savaşı'nda da o gözü tamamen kör oldu. Bundan sonra Ebu Süfyan iyi bir Müslüman oldu.⁹⁸⁴

Resulullah (sav), Hz. Abbas'ı, Ordunun geçişini Ebu Süfyan'a göstermek için görevlendirdi. Hz. Abbas ise ordu geçerken görsün diye Ebu Süfyan'ı vadinin en dar yerinde, boğazın yakınında dağın başlangıç yerine götürdü. Kabileler, bayraklarıyla geçiyordu. Her bir kabile oradan geçerken,

"Ey Abbas, bu kim?" diye soruyordu. (Hz. Abbas der ki): Ben de; Süleymliler, diyordum.

O zaman: "Süleymlilerle aramda bir kavga yok." diye şaşkınlığını dile getiriyordu.

Sonra başka bir kabile geçiyordu, yine soruyordu: "Ey Abbas, bunlar kim?"

Ben: Müzeyneliler, diyordum.

"Müzeynelilere ne yaptım?" diyordu.

⁹⁸¹ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 216; Taberi, *Tarih*, 3/53; İbni Hişam, *Siret*, 4/60; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/283.

⁹⁸² İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/245; İbni Hişam, *Siret*, 4/60-61; Taberi, *Tarih*, 54; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 216; Vakıdi, *Meğazi*, 684; Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 320; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/283.

⁹⁸³ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 320.

⁹⁸⁴ İrfan Aycan, "Ebu Süfyan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 1994), 10/230-232.

Ebu Süfyan hâlâ anlamıyordu diğer kabilelerin kendisine niye saldırdığını. O, şahsi düşmanlık olarak bakarken İslam'a ve Peygamberine gösterdiği düşmanlıkla hepsine karşı çıktığını anlamıyordu. Nihayet kabileler bitti. Geçen kabilelerden bana sormadığı hiçbir kalmadı. Ben, kabileyi kendisine söylediğimde, benimle bunlar arasında bir kavga yok, diyordu. Nihayet Resulullah (sav), muhacirler ile ensar'dan meydana gelen kalabalık bir alay içerisinde geçmeye başladı. Birlikteliklerin her biri zırhlara bürünmüş, gözlerinden başka bir yerleri görünmüyordu.

Ebu Süfyan dedi ki: "Sübhanallah, ya Abbas! bunlar kim?" Ben: "Bunlar muhacirler ve ensar'la birlikte Rasûlullah'tır" dedim.⁹⁸⁵

Dedi ki: "Bunlara hiç kimse dayanamaz, hiç kimse güç yetiremez." Sonra şöyle dedi: , "Vallahi ey Ebu Fadl! Kardeşinin oğlunun saltanatı bugün pek büyük olmuş!"

Hz. Abbas diyor ki: "Ey Ebu Süfyan, bu Peygamberliktir!" dedim

Ebu Süfyan: "Evet, anladım." dedi.

Ben de: "Git, kavmini uyar" dedim.⁹⁸⁶

6.3.10. Mekkelilere Güvence

İslam'da savaşın hedefi, insanları imha etmek değil, ihya etmektir. Hedef bu olduğu için, kan dökmeden bu hedefe ulaşmak da ayrı bir sanattır. Hz. Peygamber (sav), Mekke Fethi'nde işte bu sanatını en güzel şekilde göstermiştir. O, kan dökülmeden Mekke'ye girmek istiyordu. Birliklerin başında bulunan komutanlarına da öyle emir vermişti.⁹⁸⁷

Resulullah (sav) Mekke'yi kansız bir şekilde almak istiyordu. Bu nedenle Ebu Süfyan üzerinden tüm Mekkelileri af ettiğine dair bir haber göndermek istedi. Zaten Mekkelilerin de Ebu Süfyan'ı göndermelerinin amacı böyle bir güvence almasını sağlamaktı.⁹⁸⁸

⁹⁸⁵ Buhari, *Sahih*, "Megazi", 50, (H. No. 288); İbni Hişam, *Siret*, 4/62-63.

⁹⁸⁶ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/453-456; Vakıdi, *Meğazi*, 686-689; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 218; Taberi, *Tarih*, 54; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/283-284; İbni Hişam, *Siret*, 4/63; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/245.

⁹⁸⁷ Mustafa Ağırman, Editör. Vecdi Akyüz, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, (İstanbul: Beyan Yayınlar, 1995) 4/92.

⁹⁸⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138.

H. Abbas, Resulullah (sav)'a "Ya Rasûlallah! Ebu Süfyan, övünmeyi çok seven bir adamdır. Ona bir lütufta bulunsan olmaz mı?"

H. Peygamber (sav) bunun üzerine Mekke'ye yaptığı genel af içine Ebu Süfyan'ı da kattı ve şöyle buyurdu:

"Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse güven içerisinde."989

Kim kapısını kapayıp evinde oturursa o güven içerisinde."990

Kim Mescid-i Haram'a girerse o da güven içerisinde."989

H. Peygamber (sav.) takib ettiği çok güzel bir taktikle Mekkelilerin elini kolunu bağlayıp onları kımıldayamaz bir hale getirdi. İşte bu, benzeri görülmemiş bir savaş sanatıdır.⁹⁹⁰ Mekkelilerin herbiri, hatta ileri gelenleri, İslam'a azılı şekilde düşman olanlar bile bu alternatiflerden birisini kabul edip ortalıkta görünmez olmuşlardı. Herkes bir an önce evlerine veya Harem'e sığınmak için acele ediyorlardı. İslâm Ordusu ise, vakarlı bir şekilde şehri teslim alıyordu.⁹⁹¹

Muhammed Hamidullah, Ebu Süfyan'ın evinin de emin bir ev olarak eklenmesinin nedeni olarak Peygamberin daha Mekke döneminde ayak takımları tarafından taciz edildiğinde Ebu Süfyan'ın evini sığınak olarak kullandığına dair bilgiler verir. H. Peygamber (sav) bunu unutmamış ve bu onurlandırma onun ödülüydü.⁹⁹² Ebu Süfyan'ın evinin emin ev olarak nitelendirilmesi ona verilmiş büyük bir onurdur. Bunun taşıdığı anlamı daha sonraki evlatları daha iyi idrak etmiş olacaklar ve Ebu Süfyan'ın evi yüzyıllarca emin olarak nitelendirilecektir.

Ebu Süfyan, Mekke'ye dönerek almış olduğu bu emannameyi Mekkelilere duyurdu. "Ey Kureyş topluluğu! İşte Muhammed. O, sizin karşı koyamayacağınız bir orduyla başucunuza gelmiş bulunuyor. Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse güvencededir. Kim Mescid-i Haram'a girerse güvencededir."⁹⁹³

Mekkeliler, Ebu Süfyan'ın aldığı emana güvendiler ve bu nedenle herhangi bir karşı çıkışta bulunmadılar. Sadece bazı gençlerin ufak direnişi oldu.⁹⁹⁴

⁹⁸⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; Vakıdî, *Meğazi*, 687; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 216; Taberi, *Tarih*, 55; Belazuri, *Ensab*, 1/608; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/245; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/283.

⁹⁹⁰ Mustafa Ağırman, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, 4/92.

⁹⁹¹ Mustafa Ağırman, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, 4/92.

⁹⁹² Muhammed Hamidullah, *H. Peygamberin Savaşları*, 84.

⁹⁹³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/246; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/284; Vakıdî, *Meğazi*, 691; Taberi, *Tarih*, 54; İbni Hişam, *Siret*, 4/63-64.

⁹⁹⁴ Muhammed Hamidullah, *H. Peygamberin Savaşları*, 84.

Bu duyurudaki son seçeneğin, psikolojik savaş açısından, düşman içindeki karışıklığı artırmak ve zihinleri bulandırmak gibi bir yararı da vardı: Çünkü halk, “Acaba Ebu Süfyan da mı bize ihanet etti? Yoksa o da mı İslam’ı kabul etti?” diye sormaya başlamıştı.

Bu önemli bir taktikti. Düşmanın kendi liderlerine olan güveni sarsılmıştı. Yalnız bırakıldıklarını, lider kadrolarının düşmanla iş birliği yaptığını düşünmelerine yol açmıştı. Bu da direnmeyi de ortadan kaldırmıştır.

6.4. Mekke’nin Fethi (Ramazan 8/ Ocak 630)

Resulullah (sav) Mekke’ye bir anda yani ani bir hucumla girmeye çalıştı. Böyle ani bir şok dalgası, Mekkelilerin direncini kırarak ve teslimi zorlayacaktı. O, mümkün oldukça kansız bir şekilde Mekke’ye girmeye çalışmaktaydı çünkü burası harem bölgesiydi ve burada kan dökmek haramdı. Daha sonra yapacağı bir konuşmada da buna vurgu yapacak, Allah’ın sadece belli bir saatte kendisine kan dökme izni verdiğini ve bunun daha sonra kaldırıldığını belirtecektir.

Mekke, her taraftan yüksek dağlarla çevrili bir vadide kurulmuştur. Şehri kuzey-güney doğrultusunda aşan bir tek anayol vardır. Bu ana yola iki tali yol bağlanır. Hacun yolu ve Kada yolu.

Resulullah (sav) Mekke’ye girerken, her olasılığa karşı Müslümanları savaş düzenine soktu. Orduyu dörde böldü ve şehrin dört bir yanından aynı anda girdi. Böylelikle hem düşmanın bir yerde toplanmasını engellemiş ve hem de şehrin daha çabuk düşmesini sağlamış oluyordu. Şehrin tüm kapılarına aynı anda saldırmak hem düşmanın kaçışını engeller ve hem de dışardan yardım almasını...

Müslümanların ana ordusu Hz. Peygamberle birlikte kuzeyden, Ezahir tarafından Mekke’ye girdi.⁹⁹⁵ Mekke’ye girdiğinde sancağının Hacun denilen yerde dikilmesini emretti.⁹⁹⁶ Ebu Hureyre’ye: "Bana ensarı çağır!" buyurdu. Ensar, Peygamberimiz (sav)’ın yanına koşarak geldiler. Peygamberimiz (sav): "Benimle buluşma yeriniz, Safa Tepesi’dir!" buyurdu.

⁹⁹⁵ İbni Hişam, *Siret*, 4/67; Taberi, *Tarih*, 56-57; Buhari Keda yolundan girdiğini rivayet eder. (Buhari, *Sahih “Meğazi”*, 51, (H. No. 297-298).

⁹⁹⁶ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 321.

Zübeyr b. Avvam komutasındaki askerî birlik Keda⁹⁹⁷ yolundan⁹⁹⁸ ilerleyerek Vadi Fatma yoluyla deniz kıyısına kaçmalarına engel oluyordu. Halid b. Velid'i el-Liyt denilen yerden aşağı şehre girdi.⁹⁹⁹ Kays b. Sa'd da ayrı bir koldan (İbni Hişam ve Taberi'ye göre Keda yolundan¹⁰⁰⁰) şehre girdi.¹⁰⁰¹ Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı da, zırhsızların başında, kumandan olarak gönderdi.¹⁰⁰² Bunlar Mekke vadisinin ortasını tuttular.

Resulullah (sav) Mekke'ye girerken haberciler de önden gidip halka güvende olduklarını ve kendilerine eman verildiğini duyuruyorlardı. “Kendi evine kapanan ya da silahlarını teslim eden veya Ka'be'nin avlusuna sığınan yahut da Ebu Süfyan'ın evine giren herkes emniyettedir.” Ebu Süfyan'da Peygamber ordusundan önce Mekke'ye girdi ve emannameyi duyurdu.¹⁰⁰³ Böylece ciddi bir direniş ile karşılaşılmaş olundu.

Buna rağmen daha aşağıda kısaca değindiğimiz bazı münferid olaylar da yaşandı. Mekke'nin fethi sırasında birkaç saatliğine sadece Resulullah (sav)'a kan dökebilme izni verilmişti.¹⁰⁰⁴ Bu olaydan sonra bu tamamen yasaklanmıştır.

Ogün Müslümanların parolaları şunlardır: Evslilerin parolası: Ey Ubeydullah Oğulları! Hazreclilerin parolası: Ey Abdullah Oğulları! Muhacirlerin parolası: Ey Abdurrahman Oğulları!¹⁰⁰⁵

Savaşta gizlilik kadar, kendilerini tanıtmak da önemlidir. Bu nedenle her orduda sadece ordu mensuplarının bildiği parolalar olur. Resulullah (sav)'de tüm savaşlarında çeşitli parolalar oluşturmuştu.

6.4.1. Mecbur Kalmadıkça Kimsenin Öldürülmesini İstemedi

Resulullah (sav)'ın yapmış olduğu bütün savaşlarda insan ölümünün çok az olduğu görülür. Tüm savaşlarda 130 civarında insan ölmüştür. Mekke'nin Fethi sırasında kan dökülmeyi engellemek için onları teslime zorlamaya ve ordusunun güçlü

⁹⁹⁷ İbni Hişam'a göre Kuda'dan girdi. (İbni Hişam, *Siret*, 4/66).

⁹⁹⁸ Taberi, *Tarih*, 56; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/246.

⁹⁹⁹ İbni Hişam, *Siret*, 4/66.

¹⁰⁰⁰ Taberi, *Tarih*, 56; İbni Hişam, *Siret*, 4/64.

¹⁰⁰¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138-139; Vakıdi, *Meğazi*, 692; Muhammed Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 85.

¹⁰⁰² İbni Hişam, *Siret*, 4/67.

¹⁰⁰³ Vakıdi, *Meğazi*, 690-691.

¹⁰⁰⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/141.

¹⁰⁰⁵ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 219; İbni Hişam, *Siret*, 4/69.

olduğunu göstererek dirençlerini kırmaya çalıştı.¹⁰⁰⁶ Komutanlara Mekke'ye girme emrini verdiği sırada, kendileriyle çarpışmaya kalkışmadıkça, hiç kimse ile çarpışmamalarını; ancak, isimlerini verdiği bazı erkeklerle kadınların Kâbe'nin örtüsü altına dahi sığınmış olarak bulunsalar bile öldürülmelerini emretti.¹⁰⁰⁷ Kimi rivayetlere göre bunlar sekiz erkek, dört kadın¹⁰⁰⁸ (ya da altı erkek dört kadın)'dan müteşekkildi. Bazı kişilerin mutlaka öldürülmelerini söylese de ileride göreceğimiz gibi, araya şefaatçilerin girmesi ve bunlardan bazılarının da Müslüman olmaları üzerine onların çoğunu bağışlamıştır. Diğerlerini neden öldürttüğünü yeri geldiğinde açıklanacaktır.

Ne kadar kan dökülmemesini istese de Mekke'ye girişte bazı istenmeyen olaylar yaşandı. Bunlardan; Halid b. Velid'in idare ettiği birlik müşriklerin saldırısına uğradı. Çatışmada iki sahabe şehit düşmüş, 29 müşrik de öldürülmüştü.¹⁰⁰⁹ Halid b. Velid, onlarla savaştığında bile bunu sona erdirmek için birisini gönderdi.

“Yâ Halid! Ben seni savaştan men etmedim mi?” diye sordu.

“Yâ Resulullah! İlk hücumu müşrikler yaptı. Biz de savunmak zorunda kaldık” cevabını alınca;

“Bu olay ilâhi bir kaza imiş!” dedi. Mekkelilerin saldırmış olduğunu, Müslümanların kendilerini koruduğunu anlayınca bir şey demedi.¹⁰¹⁰

Ensar'ın bayrağı Sa'd b. Ubâde'de idi. Ebu Süfyan'ın önünden geçerken ona: "Bugün en büyük savaş günüdür. Bugün (Kâbe'de savaşın) helâl kılınacağı gündür. Bugün Allah, Kureyşi hor ve hakir kılacaktır!" Bunu işiten Ebu Süfyan durumu Resulullah (sav)'e bildirdi. Resulullah (sav) buyurdu ki: "Hayır, bugün Kâbe'nin şanının yüceltileceği bir gündür. Bugün Allah'ın Kureyşlileri (İslâmiyetle) yücelteceği bir gündür"¹⁰¹¹ dedi. Hz. Osman ile Abdurrahman b. Avf: "Ya Resulullah! Biz onun Kureyşe saldırıp saldırmayacağından emin değiliz" dediler.

Diğer kaynaklarda ise olay şöyle anlatılır: Sa'd b. Ubade'nin “Bugün boğazlama günüdür. Bu gün haramlar helal kılınır” dediğini işiten bir muhacir (hz.

¹⁰⁰⁶ Vâkıdî, *Meğâzî*, c. 2, s. 789. M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/226-233; Taberi, *Tarih*, 56.

¹⁰⁰⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139; Vakıdî, *Meğâzî*, 692-693; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/240; Taberi, *Tarih*, 58-59; İbni Hişam, *Siret*, 4/69.

¹⁰⁰⁸ İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/248; Taberi, *Tarih*, 60.

¹⁰⁰⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139.

¹⁰¹⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139.

¹⁰¹¹ Buhari, *Sahih*, “Megazi”, 50, (H. No. 288); İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/284.

Ömer olduğu rivayet edilir¹⁰¹²) durumu Resulullah (sav)’a bildirdi. Bunun üzerine Resulullah (sav) Hz. Ali’ye “Ona yetiş ve bayrağı ondan al. Onları içeri sokacak olan sen ol.” diyerek, olabilecek bir taşkınlığı önlemeye çalışmıştır¹⁰¹³ fakat Sa'd'a haber göndererek sancağı ondan alıp, Sa'd b. Ubade'nin oğlu Kays b. Sa'd'a verdiği de söylenmiştir. ¹⁰¹⁴ Sancak, oğlu Kays'ta olunca, Sa'd'ın elinden çıkmamış sayılacağını düşündü. Bize göre bu daha doğrudur. ¹⁰¹⁵ Böylece hem olabilecek bir kan dökülmesini önledi ve hem de sancağı oğluna vererek Sa'd b. Ubade'nin gönlünün kırılmasını da engellemiş oldu. Ebu Ömer (İbn Abdilber) diyor ki: Rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav) sancağı Sa'd'dan alınca Zübeyr'e vermiştir¹⁰¹⁶ fakat bu zayıf bir rivayettir. Resulullah (sav) dengeleri hesaplayan birisi olup, ensar'ın kırgınlık yaşamaması için onların hassas olduğu konularda da hassas davranmasını bilmiştir.

O, savaşlarda bile insan ölümünün en aza indirilmesi için gayret etmiş, savaşların bir vahşete dönüşmesini engellemeye çalışmış, kadın ve çocukların öldürülmesini kesinlikle yasaklamıştı. Resulullah (sav) Mekke'ye girerken ensara “ekin biçer gibi oları biçin” demiştir fakat burada mutlak anlamda önünüze geleni öldürün anlamında değildir. Sadece karşılık verirlerse tereddüt etmemeleri için söylemiştir çünkü o, ensar'ın Resulullah (sav)'ın kavmi olmasından dolayı karşılık vermede tereddüt yaşayacağını bu durumun da orduda zaafiyet oluşturacağını düşündüğünden özellikle uyarma ihtiyacı hissetmiştir. Karşılık verirlerse hiçbir şekilde tereddüt gösterilmemeliydi.

Ebu Süfyan'ın Müslüman olmasını sevinçle karşıladı. Ebu Süfyan'ın evine sığınan, Kâbeye sığınan ve evinden çıkmayanların emin olduğunu belirterek genel bir eman vermiş oldu. ¹⁰¹⁷ Bu politikası Mekke'nin direncini kırdı çünkü insanlar, işgal sonucu can ve mallarının yok olacağını düşünseler kanlarının son damlasına kadar mücadele ederler. Resulullah (sav) başından beri Mekke'yi kansasız almak istiyordu. Bütün yapılan hazırlıkların amacı da buydu. O, kendi kabilesine felaket getiren birisi değil, rahmet getiren birisi olmak istiyordu. Mekke'nin Fethi'nin kan ile intikam ile kirlenmesini istemiyordu. Bu nedenle kan dökülmesini yasakladı.

¹⁰¹² Buhari'de bunu Ebu Süfyan'ın Resulullah (sav)'e ilettiği rivayet edilir. (Buhari, *Sahih “Megazi”*, 50, (H. No. 288).

¹⁰¹³ İbni Hişam, *Siret*, 4/66; Vakıdı, *Meğazi*, 690; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 218; İbni Hişam, *Siret*, 4/66; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/246; Taberi, *Tarih*, 56.

¹⁰¹⁴ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/138; Vakıdı, *Meğazi*, 690; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/288.

¹⁰¹⁵ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/138; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 218; Vakıdı, *Meğazi*, 690.

¹⁰¹⁶ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/453-456.

¹⁰¹⁷ Vakıdı, *Meğazi*, 690-691.

6.4.2. Direniş ve Çarpışma

Kureyş'in bazı gençleri İkrime b. Ebu Cehil, Safvân b. Ümeyye ve Süheyl b. Amr'ın önderliğinde Müslümanlarla çarpışmak üzere Handeme'de toplandılar. Müslümanlardan Kürz b. Câbir el-Fihri ile Huneys b. Halid b. Rabîa öldürüldüler. Bu ikisi Halid b. Velid'in süvari birliğindeydiler.¹⁰¹⁸ Mekke'nin Fethi'nde şehit olan sahabelerimiz bunlardı. Buna karşılık müşriklerden on iki veya on üç kişi öldürülmüştü.¹⁰¹⁹ İbni Sa'd ve Vakidi Kureyş'ten yirmi beş, Huzeyl'den dört kişi öldürüldüğünü¹⁰²⁰ söylemektedir.

Resulullah (sav) mümkün oldukça kan dökmeden Mekke'ye girmek istiyordu çünkü o haram beldeydi. Ama Mekkelilerden bir savunma savaşı yapmaları veya engel olmaları durumda da savaşılabilmek izni vardı. Bu konuda bazı kişilerin fevri çıkışları dışında herhangi bir direniş olmadı. Bunun temel nedeni de Ebu Süfyan'ın yaklaşışı ve Resulullah (sav)'ın verdiği güvenceye karşı duyulan güvendi fakat yine de hataen öldürülmüş olan kişilerin diyetleri de bizzat Resulullah (sav) tarafından ödendi. Bu şekilde haten öldürülen iki Müslüman, Cüneyd b. El-Ekve ile İbn-i Esve el-Hüzeli'dir. Onlar, yollarını kaybettikleri için Müslümanlar tarafından hataen öldürüldüler.¹⁰²¹

6.4.3. Resulullah (sav)'ın Mekke'ye Girişi (20 Ramazan 8/11 Ocak 630)

Peygamberimiz (sav); Hicretin 8. yılında Ramazan ayında (20 ramazan), Cuma günü, başına siyah bir sarık sardı.¹⁰²² Sarığının bir ucunu, iki omuzunun arasından arkasına saldı ve bu şekilde Mekke'ye girdi. Tarih 11 Ocak 630'u gösteriyordu. Peygamberimiz (sav), o gün başına miğfer geçirmiş olduğu da rivayet edilir.¹⁰²³ Buna göre; Peygamberimiz (sav), ya sarığını miğferiyle birlikte sarmış, ya da Zi-Tuva'da sarığını çıkararak miğferini giymiş, Mekke'ye girdikten sonra, miğferini çıkarıp sarığını sarmış demekti.

Mekke Fethi gününde Resulullah (sav)'ın sancağı beyaz renkli idi.¹⁰²⁴ Bayrağı da siyah renkli olup Ukab adını taşımakta idi ve yünden yapılmıştı.¹⁰²⁵

¹⁰¹⁸ Vakidi, *Meğazi*, 694; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 218-219; İbni Hişam, *Siret*, 4/67; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/247; Belazuri, *Ensab*, 1/608.

¹⁰¹⁹ İbni Hişam, *Siret*, 4/68; Taberi, *Tarih*, 58.

¹⁰²⁰ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139; Vakidi, *Meğazi*, 693; Belazuri, *Ensab*, 1/608.

¹⁰²¹ İbn-i Hişam, *Siret*, 4/76-78; Vakidi, *Meğazi*, 694; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139.

¹⁰²² Vakidi, *Meğazi*, 691; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/143; Belazuri, *Ensab*, 1/608.

¹⁰²³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/143; Buhari, *Sahih*, "Meğazi", 50, (H. No. 293); İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/285.

¹⁰²⁴ Belazuri siyah olduğunu söylese de bayrakla karıştırılmış olabilir. (Belazuri, *Ensab*, 1/608).

¹⁰²⁵ İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/286.

Peygamberimiz (sav); tepeden tırnağa kadar silahlanmış mücahidlerin arasında, Hz. Ebu Bekir'le Useyd b. Huday'n ortasında Zi-Tuva'dan hareket edip Ezahir yolundan Mekke'nin üst tarafına doğru ilerledi.

Resulullah (sav), devesinin üzerinde bulunduğu halde Mekke'ye girerken Fetih suresini yüksek sesle okuyor, Allah'a şükür ve tevâzudan, başını önüne eğmiş bulunuyordu.¹⁰²⁶ İbn İshak, şöyle rivayet ediyor: Resûlullah (sav) Zituva'ya gelince, bineği üzerinde, başında Yemen işi bir sarığıyla bulunuyordu. Başını Allah'ın huzurunda eğmiş, Fethi kendisine nasib etmesinden ötürü minnet ve şükranını bildiriyordu. Öyle ki, neredeyse sakalının ucu hayvanın yelesine değiyordu.¹⁰²⁷ Resulullah (sav), Allah'ın kendisine ikram ettiği fethi gördüğü zaman Allah'a tevazu için başını indiriyordu. Öyle ki, nerede ise sakalı bineğinin sırtına değecek vaziyete geliyordu."¹⁰²⁸

Muhammed Hamidullah ise Mekke'ye girişi şu şekilde tasvir eder: “Mekkeli muhacir, Peygamber, Muhammed Mustafâ (sav), şimdi doğum yeri olan bu şehre muzaffer bir Kumandan olarak dönüyordu. Hariçte peşini bırakmamış olan hemşehrileri tarafından maddî ve mânevi ağır ıstıraplara duçar edilerek tam sekiz sene geçirmişti. Şimdi ise, zafer kazanmış bir ordunun başındaydı. Buna rağmen tavır ve hareketleri ne şekilde olmuştur? Diğer herhangi bir tiran gibi kibir ve azamet dolu, Kadiri Mutlak, bütün sebeblerin sebebi olan Allahı unutmuş, gururundan sarhoş olmuş bir halde miydi? Hayır! O bütün bunlardan tamamen uzaktı.”¹⁰²⁹

İbn Hişam ise; o, bindiği devenin sırtında sık sık secdeye kapanıyor, lütfettiği bütün bu şeylerden dolayı Tek olan Allaha şükrediyordu. Herkesi kapsayacak olan genel af ilân ediyor, geçmişte mâruz kaldıkları maddî ve manevi ıstıraplardan intikam alma düşüncesi yerine sulhu yayıyor; bununla hakikatte Allah'ın, muttaki olan mü'minlerden beklediği şeyi gösteriyordu.”¹⁰³⁰

Resulullah (sav) kente girdiği sırada, haberciler de onun önünden koşarak, halka barış ve güvenlik içinde olacaklarını ilan ediyorlardı. Onun kente girişini izleyenler, onun, kendini beğenmişlik taslamak yerine, alçakgönüllülük ve Allah'a

¹⁰²⁶M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/251; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/146; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/246; Buhari, *Sahih*, “Meğazi”, 50, (H. No. 289).

¹⁰²⁷ Vakıdi, *Meğazi*, 691; İbni Hişam, *Siret*, 4/64.

¹⁰²⁸ İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/286.

¹⁰²⁹ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 86-87.

¹⁰³⁰ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 87; İbni Hişam, *Siret*, 4/64.

hamdın bir göstergesi olarak, devesi üzerinde sürekli secdeye kapandığını ve kendisine lütf edilen bu büyük nimetten dolayı sık sık şükrettiğini görüyorlardı.

Mekke, herhangi bir direnişle karşılaşılmeden ve kan dökülmeden barışla ele geçirildi. Bunda Resulullah (sav)'ın Ebu Süfyan'a karşı uyguladığı siyaset etkili olmuştur. Ebu Süfyan'ın Resulullah (sav)'dan almış olduğu sözler üzerine Mekkelilere direnişte bulunmamalarını telkin etmesi olabilecek bir direnişi önlemiştir.

Resulullah (sav), neden Mekke'ye girerken devesinin üzerinde secde ederek girdi?

Kur'an'da Hz. Musa zamanında Yahudilerin Kudüs'e girmeleriyle ilgili (Amalikalılarla savaş) inen bir ayete uymuştur. Ayet (ve hatırlayın, demiştik ki: *"Şu şehre girin ve orada istediğiniz yerde bol bol yiyin, yalnızca secde ederek kapısından girerken "dileğimiz bağışlanmadır" deyin; (biz de) hatalarınızı bağışlayalım; iyilik yapanların (ecirlerini) arttıracaktır."*¹⁰³¹ İşte Resulullah (sav) bu ayete isnaden secde ederek Mekke'ye girmiştir.

Mekke'nin Fethi'nden sonra nazil olan; *"Artık Rabbini hamd ile tesbih et ve bağışlamasını dile! Muhakkak ki, O, çok bağışlayandır!"*¹⁰³² nasr süresi; fetih ile birlikte şükürün eda edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Ka'be'nin avlusunda kıldığı namazdan sonra, düşmanlarına ve eski hemşehrilerine dönerek, onlara: "Şimdi benden ne bekliyorsunuz?" diye sordu. Onlar ise, başlarını utançtan yere eğerek: "Sen, soyu yüce bir babanın oğlu, soylu bir kimsesin!" karşılığını verdiler. Bunun üzerine, bir Allah Elçisi'nden beklenen şu sözler onun mübarek ağzından döküldü: "Bugün sizden hiçbiriniz aşağılanmayacaksınız; Haydi şimdi gidin, hepiniz serbestsiniz!"¹⁰³³

Resulullah (sav), sıradan bir komutan veya devlet reisi değildi. Zengin bir şehri almış ve bu şehrin tüm serveti ayaklarının altına bile serilmiş olsa da dönüp iltifat etmediği gibi tevazu içerisindeydi. Herkes bir şekilde dağılırken, kimse bu komutanın ne yiyeceğini düşünmemişti. O da sanki şehri alan komutan değil de bir misafir gibi amcasının kızı Ümmü Hani'nin evine geldi:

"Senin yanında, yiyebileceğimiz birşey var mı?" diye sordu.

¹⁰³¹ Bakara, 2/58.

¹⁰³² Nasr, 110/1-3.

¹⁰³³ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/145.

"Yanımda kuru ekmek kırıntılarından başka birşey yok! Onu da sana sunmaya utanırım!" dedi.

"Onu getir, suyun içine ufala! Tuz da getir!" buyurdu ve "Biraz da katık var mı?" diye sordu.

Ümmü Hani fakir bir kadındı ve utana sıkıla; "Yâ Rasûlallah! Yanımda sirkeden başka birşey yok!" dedi.

"Getir onu!" buyurdu, yemeğinin üzerine döküp yedikten sonra, Yüce Allah'a şükretti. Ümmü Haniye de: "Ne güzel katıktır sirke! Ey Ümmü Hani! Sirke bulunan ev yoksul olmaz!" buyurdu.¹⁰³⁴

Resulullah (sav), Mekke'yi Feth etmesine rağmen kimseye yük olmamaya çalıştı. Üzerindeki toz – topraktan kurtulmak için kendi amcasının kızı Ümmü Hani'nin evine gidip yıkandı. "Ümmü Hâni, Mekke Fethi günü Peygamber'in onun evinde yıkandığını"¹⁰³⁵ söyler.

Mekke, savaşla mı? Yoksa barışla mı? Alındığı konusu tartışılmaktadır. Kimisi Halid b. Velid'in yaptığı çarpışmayı esas alarak savaşla alındığını söylese de¹⁰³⁶ çoğunluk, Ebu Süfyan'a verilen emanname ile barış ile alındığını söyler çünkü savaşla alınmış olsaydı savaş hukuku uygulanırdı fakat bilakis barış hukuku uygulanmıştır.

6.4.4. Hz. Peygamber (sav)'ın Putları Yıkması

Resulullah (sav) Kâbe'ye muhacir ve ensar ile birlikte geldi. Muhacir ve ensar olası bir saldırı veya suikastten korumak için onun önünü arkasını ve etrafını sarmış, bedenleri ile siper olmuşlardı. Resulullah (sav) Mescid-i Haram'a girdi. Hacer-i Esved'e doğru yöneldi, onu selâmladı. Sonra Kâbe'yi tavaf etti. Elinde bir yay vardı. Kâbe'nin etrafında ve üzerinde üç yüz altmış put bulunuyordu. Elindeki yay ile putlara dürtüyor ve şöyle diyordu: "Hak geldi, bâtil yok olup gitti. Zaten bâtil her zaman yok olmaya mahkûmdur." Resulullah (sav)'ın işaret ettiği her put yüz üstü düşüyordu. Hatta ağır putlar bile düşüyordu. Nihayet tüm putlar düşmüş oldu.

Mekke'nin Fethi'nin temel hedefi ve ana gayesi; Allah'ın emir ve buyruklarını dünyaya hakim kılıp, tevhid inancının bayrağını yükseltmektir.

¹⁰³⁴M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/271.

¹⁰³⁵ Buhari, *Sahih*, "Meğazi", 52, (H.No. 299).

¹⁰³⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/139.

Resulullah (sav), sadece Kâbe'deki putları yıkmakla yetinmedi. O, civardaki putların da yıkılması için Halid b. Velid ve Hz. Ali'yi görevlendirdi çünkü bölgede putlar sadece Kâbe'de bulunmuyordu. Her kabilenin putları vardı ve diğer kabileler gelip bu putlara tapıyorlardı. Resulullah (sav)'ın hedefi tüm Arabistan yarımadasını putlardan temizlemektir. Bu putların hepsi kırılarak yok edildi. Lât ve Uzzâ ile bir üçüncüsü olan Menât da bunlardandı.

Hiz. Peygamber (sav)'ın münadisi Mekke'de şöyle bağırdı: "Kim, Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa; evinde hiçbir put bırakmasın, hepsini kırsın!"

Kâbe'de birikmiş olan hediyeler, bağışlar ve adaklardan oluşan hazine bir süre olduğu gibi korundu. Ama heykeller, resimler ve putlar imha edildi. İmha edilenler arasında, Hiz. İbrahim (as)'ın heykelleri ve Hiz. İsa (as)'ın resmi de vardı. Kâbe'deki bu resimden dolayı insanlar, bir zamanlar bu bölgede Hristiyanlığın hayli etkin olduğunu düşünmüşlerdir. Duvarlardaki renkli resimler yokedilmesine rağmen, silik izleri yine de kalmıştı. Resim izleri Abdullah b. Zübeyr'in Kâbe'yi tamirine kadar böylece durdu. Ancak o zaman tamamen imha edildiler.

6.4.5. Resulullah (sav) Kâbe'de

Peygamber (sav) Mekke'ye girince hemen Kâbe'ye uğradı ve ardından tavaf etti. Resulullah (sav) tavaflı devesi üzerinde yapıyordu. O gün ihramlı değildi. Yalnız tavafla yetindi. Tavaflı tamamlayınca Kâbe'nin anahtarı kendisinde olan Osman b. Talha'ya anahtarı getirmesi için haber gönderildi. Osman b. Talha, anahtarı Resulullah (sav)'a getirdi.¹⁰³⁷ Kâbe'nin anahtarlarını kendisinden aldı.¹⁰³⁸ Kapının bununla açılmasını emretti.

Kapı açıldı, içeriye girdi. Kâbe'nin içindeki resimleri gördü. Hiz. İbrahim (a.s.) ile Hiz. İsmail (a.s.)'ın fal okları çekiyor halde yapılmış resimlerini gördü. Bunun üzerine: "Allah bunu yapanları kahretsin! Vallahi, o ikisi hiçbir zaman fal oku çekmemişlerdir!"¹⁰³⁹ Kâbedeki bütün resimlerin silinmesini emretti.¹⁰⁴⁰ Rivayete göre Hiz. Ömer, İbrahim (a.s.)'ın resmi hariç hepsini sildi. Onun resminin silinmediğini görünce onu da silmesini emretti. Böylece Kâbe'de hiçbir resim kalmamış oldu.¹⁰⁴¹

¹⁰³⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 698.

¹⁰³⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/140.

¹⁰³⁹ İbn Hişam, *Siret*, 4/74; Vakıdî, *Meğazi*, 699; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/295.

¹⁰⁴⁰ İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/252.

¹⁰⁴¹ Vakıdî, *Meğazi*, 702; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/294.

Başka bir rivayete göre de Kâbe'ye girmeden önce içerisindeki resimlerin silinmesini emretti. Resimler Hz. Ömer tarafından silindikten sonra Kâbe'ye girdi.¹⁰⁴²

Hız. Peygamber (sav), Kâbe'nin içinde öd ağacından yapılmış bir güvercin heykeli gördü. Bunu kendi eliyle kırdı.

Sonra Hız. Peygamber (sav) kapıyı üzerine kapattırdı. Üsâme ve Bilâl de içerideydi. Kapının karşısına gelen duvara doğru, üç arşın kalıncaya kadar ilerledi. Burada durup namaz kıldı. Sonra Beytullah'ın içinde dolaştı bir köşesinde tekbir getirdi, Allah'ı birledi. Sonra kapıyı açtı¹⁰⁴³.

Bu sırada Kureyşliler sıra sıra Mescid-i Haram'a doluşmuşlar, Hız. Peygamber (sav)'ın ne yapacağını gözlüyorlardı.¹⁰⁴⁴

6.4.6. Kâbe'nin Anahtarını Eski Sahibine Vermesi

Resulullah (sav) Kâbeden çıkınca amcası hz. Abbas, Kâbe'nin anahtarının kendisine verilmesini istedi.¹⁰⁴⁵

Resûl-i Ekrem bir gün Mekke'de Osman'la karşılaşınca İslam'a girmesini teklif etti. Ancak o bu teklifi reddettiği gibi atalarının dininden ayrılmaması yolunda Resulullah (sav)'a nasihatle bulunmaya kalkıştı. Resûl-i Ekrem ona ileride Kâbe anahtarlarına kendisinin sahip olacağını ve onları istediği kimseye vereceğini söyledi. Osman'ın böyle bir durumun Kureyş'i zillate düşüreceğini ileri sürmesi üzerine Hız. Peygamber o gün Kureyş'in şerefının yükseleceğini belirtti.¹⁰⁴⁶

Resulullah (sav), çok sevdiği amcasını kıramayıp anahtarı ona teslim etti. Bunun üzerine “*Şüphesiz Allah, size emanetleri ehline (sahiplerine) teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emrediyor. Bununla Allah, size ne güzel öğüt veriyor! Doğrusu Allah, işitendir, görendir.*”¹⁰⁴⁷ ayeti nazil oldu. Ayetin ikazı üzerine Resulullah (sav): "Osman b. Talha nerede?" diye sordu. Gelince anahtarı amcası Abbas'tan alıp, tekrar eski sahibi olan Şeybe ailesine (Osman b. Talha) verdi. Bu aile o dönemde hâlâ müşrikkti fakat Osman, Mekke'nin fethinden 6 ay önce

¹⁰⁴² İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/294.

¹⁰⁴³ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/295.

¹⁰⁴⁴ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/458-459.

¹⁰⁴⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 698.

¹⁰⁴⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 702.

¹⁰⁴⁷ Nisa, 4/58.

Müslüman olmuştu. Ona şöyle dedi: "İşte anahtarın ey Osman. Bugün iyilik ve vefa günüdür." Resulullah (sav) Kâbe'nin anahtarını tekrar eski sahibine verdi.¹⁰⁴⁸

İbni Hişam ise Ali b. Ebi Talib'in "Ya Resulullah, Sikaye ile birlikte Hicabeyi de bize ver." fakat Resulullah (sav) Hz. Ali'ye "Sizin insanların mallarını toplayacağınız bir görevi (Hicabe) değil, mallarınızı insanlar için harcayacağınız bir görevi (sikaye) veriyorum." dedi. Sonra Osman b. Talha'yı çağırdı ve ona: "Ey Osman, anahtarını al. Bugün iyilik ve vefa günüdür." dedi.¹⁰⁴⁹

Bu ayet ve davranış, emaneti ehline vermenin ne anlama geldiğini de bize göstermesi açısından ilginçtir çünkü bir tarafta Resulün amcası dururken, diğer taraftan başka bir kişi vardı ve Allah, görevi ehil olduğu için o kişiye verilmesini emir buyurdu. Bu aynı zamanda akraba olduğu için kayırmamamız gerektiğini, ölçümüzün ehliyet ve liyakat olduğunu göstermektedir. Biz de işlerimizde insanların bize olan yakınlığı ile değil, işi yapabiliş yapamayacağı noktasında değerlendirmeliyiz.

Kâbe'nin anahtarının kendisine verilen Osman bin Talha kimdir?

Mekke'de doğdu. Kureyş'in Abdüddâroğulları boyuna mensuptur. Abdüddâroğulları, Kureyş'in atası Kusay'dan beri Kâbe'nin bakımı, kapısı ve anahtarlarının muhafazası ile ziyarete açılması gibi önemli bir görev (hicâbe) ifa etti. Bu görev, babadan oğula geçerek Osman b. Talha'ya kadar geldiği, ayrıca savaşlarda Kureyş'in sancağını taşıma görevini üstlendiği için Osman'ın ailesi büyük bir itibara sahipti.

Osman b. Talha'nın İslâmiyet'e düşmanlığı hicretten sonra da devam etti. Uhud Gazvesi'ne bütün yakınlarıyla birlikte katıldı. Babası ile dört kardeşi ve amcası Osman b. Ebu Talha bu savaşta müşriklerin sancağını sırayla taşıırken peş peşe öldürüldüler. Kendisi de canını zor kurtararak Mekke'ye kaçtı. Hendek Gazvesi'nde kabilesi adına müşriklerin sancağını yine Osman taşıdı. Başarısızlıkla sonuçlanan bu savaşın ardından Mekke'ye döndü. Hudeybiye Antlaşması ve Umretü'l-Kazâ esnasında görüp yaşadıkları İslâmiyet'e olan düşmanlığını hafıfletti.

Resûl-i Ekrem, Umretü'l-Kazâ için Mekke'ye geldiğinde başta Hâlid b. Velîd olmak üzere Mekke'nin kabiliyetli gençlerine haber bırakarak Medine'ye gelmelerini

¹⁰⁴⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/140; Vakıdî, *Meğazi*, 702; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/293.

¹⁰⁴⁹ İbn-i Hişam, *Siret*, 4/73-74. İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/140.

istedi. Hâlid b. Velîd bu teklifi yakın arkadaşı olan Osman b. Talha ile görüşünce birlikte Müslüman olmaya karar verdiler. Daha sonra Amr b. Âs'ın da kendilerine katılmasıyla 1 Safer 8 (31 Mayıs 629) tarihinde Medine'de Hz. Peygamber'in huzurunda İslâmiyet'i kabul ettiler. Resûlullah (sav) onların geldiğini görünce yanındaki sahâbîlere, "Mekke ciğerpârelerini size gönderdi" diyerek onların gelişinden duyduğu memnuniyeti dile getirdi.¹⁰⁵⁰

6.4.7. Hz. Bilal-i Habeşî'nin Kâbe'de Ezan Okuması

Namaz vakti girince, Hz. Peygamber (sav) Bilâl'e, Kâbe'nin üzerine çıkıp ezan okumasını emretti.¹⁰⁵¹ Bu sırada Ebu Süfyan b. Harb, Attâb b. Esîd, Haris b. Hişâm ve Kureyş'in ileri gelenleri Kâbe avlusunda oturuyorlardı.

Kureyşlilerden bazıları: "Ey Allah'ın kulları! Kâbe'nin üzerinde ezan okumak, bu kara köleye mi düştü?!" dediler. Bazısı da, Allah'ın ona gazab edeceğini ve bu işi değiştireceğini söylediler.

Attâb dedi ki: "Allah (babam) Esîd'e lütfetti de duyduğunda hiç hoşlanmayacağı şu sesi ona işittirmedi."

Haris şöyle dedi: "Vallahi, O'nun gerçek Peygamber olduğunu bilseydim muhakkak kendisine tâbi olurum."

Ebu Süfyan ise şöyle dedi: "Vallahi, ben hiçbir şey söylemeyeceğim. Eğer konuşursam şu çakıl taşları bile söylediklerimi haber verirler."

İşte bu esnada Hz. Peygamber (sav) yanlarına çıkıp geldi ve onlara dedi ki: "Ben sizin söylediklerinizi biliyorum!" Sonra konuşulanları aynen onlara tekrarladı.

Haris ve Attâb o zaman dediler ki: "Biz şahitlik ederiz ki sen, Allah'ın Resulü'sün! Vallahi, bu söylediklerimize, hiçbir kimse yanımızda bulunup da vâkıf olmadı ki, o sana haber verdi diyelim!"¹⁰⁵²

Attâb b. Esîd, İslam tarihinde önemli bir yere sahip olan bir sahabidir. Ridde olaylarında Mekkelilerin Medine'ye bağlı kalmasını o konuşmasıyla sağlamıştır. Resulullah (sav), Medine'ye döndüğünde onu Mekke'ye vali olarak atayacaktır.

¹⁰⁵⁰ Mehmet Efendioğlu, "Osman b. Talha", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/475.

¹⁰⁵¹ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/140; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/252; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/296.

¹⁰⁵² İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/461-462; İbn Hişâm, *Siret*, 4/75; Vakıdi, *Meğazi*, 708.

Hâlbuki o henüz yirmili yaşlardaydı.¹⁰⁵³ Bu da Resulullah (sav)'ın gençlere önem verdiğini göstermektedir.

Evet! Allah'ın evinin üzerinde siyah bir köle ezan okuyordu. Bu Mekkelilerin kabul edebileceği bir şey değildi. Ama Allah'ın yanında bütün insanlar eşitti. Üstünlük ancak takva ileydi. Aynı zamanda İslam zaten böyle soy, sop ve renk ayrımına karşı mücadele etmek için gelmişti çünkü İslam, bu tür ayrılıkların suni olduğu, hatta hastalık olduğunu biliyordu.

6.4.8. Fetih Namazı

Putların yıkılışı, sırasında, Peygamberimiz (sav) saçlı, sakalı çok tozlanmıştı. Peygamberimiz (sav), amcası Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'nin evine gitti. Orada, Hz. Fâtıma'nın getirdiği örtü ile siperlenerek yıkandı. Ümmü Hani de; Peygamberimiz (sav) 'ın, fetih günü olan cuma günü evine gelip guslettikten sonra sekiz rekat namaz kıldığını bildirmiştir. Bu namaz, fetih namazı idi.¹⁰⁵⁴

Bundan böyle Müslüman komutanlar bir kaleyi, bir şehri fethettikleri zaman, Resulullah (sav)'a uymak için fetihten hemen sonra bu namazı kıldılar. Olayın anlatımında, bu namazın fetih münasebetiyle Allah'a şükür olarak kılındığına bir delil de bulunmaktadır çünkü Ümmü Hâni: "Ne bundan önce, ne de bundan sonra böyle bir namaz kıldığını görmüştüm." demiştir.¹⁰⁵⁵

Peygamberimiz (sav), Mekke'de kaldığı müddetçe de, dört rekatlı farzları seferî olarak, kısaltıp ikişer rekat kılmış, kıldırmış ve bu namazları da haremde kılmıştır.¹⁰⁵⁶

6.4.9. Resulullah (sav)'ın Fetih Konuşması ve Mekkelileri Afetmesi

Resulullah (sav), bir rahmet peygamberiydi. Onun fethinin amacı kuru bir toprak parçası veya intikam almak hiç değildi. Onun amacı kalpleri fethetmekti çünkü o insanların kurtuluşu için gelmişti. Birçok peygamberin kavmi helak olurken, Resulullah (sav), kendi kavminin helak olmaması için çok çaba sarf etti.

Şimdi tüm kavmi karşısında yenik bir şekilde duruyor, merhamet bekliyorlardı. O, kardeşi Yusuf gibi onları af edecek, bir peygamberin zaferini nasıl

¹⁰⁵³ Fahrettin Atar, "Attab b. Esid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/93.

¹⁰⁵⁴ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/148; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/292.

¹⁰⁵⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/462.

¹⁰⁵⁶ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/147.

kutladığını göstermiş olacaktı. Onun bu affı, birçok değerli insanın İslam'a kazanmasını da sağlamış olacaktı.

Hiz. Peygamber (sav) Kâbe'nin kapısına tutundu. Kureyşliler kapıda idiler. Resulullah (sav), kendisini bekleyen kalabalığa bir konuşma yaptı.

"Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir, tekdir. O'nun ortağı yoktur. O, vaadini yerine getirdi ve kuluna yardım etti. Bütün düşmanlarını tek başına bozguna uğrattı.

İyi bilin ki, cahiliye çağına ait herşey, mal ve kan davaları, Beytullah'ın perdedarlığı ile hacılara su dağıtma âdetleri dışında hepsi de şu iki ayağımın altındadır, kaldırılmıştır...

Ey Kureyş topluluğu! Muhakkak ki Allah, cahiliye gururunu, cahiliye atalarıyla övünüp büyüklenmeyi sizden kaldırmıştır. Bütün insanlar Âdem'den, Âdem de topraktan yaratılmıştır!"

Sonra Hiz. Peygamber (sav) şu âyeti okudu: "*Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ile bir diğiden yarattık. Birbirinizle tanışasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, en çok sakınanınızdır. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır.*" Sonra şöyle buyurdu:

— Ey Kureyş topluluğu! Şimdi hakkınızda ne yapacağımı sanıyorsunuz?

Kureyşliler: Hayır yapacağını düşünüyoruz. Sen iyi bir kardeşsin, iyi bir kardeş oğlusun, dediler. Hiz. Peygamber (sav) buyurdu:

— Ben, size Hiz. Yusuf'un kardeşlerine dediğini söyleyeceğim: "Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur."¹⁰⁵⁷ Gidin, sizler serbestsiniz!¹⁰⁵⁸

İşte Peygamber sabrı ve merhameti. Kendisine 20 yıl eziyet eden, şehrinden kovan bir halka karşı bağışlayıcı olabiliyordu. Kim kendisine yapılan bu kadar kötülüğe rağmen bağışlayıcı olabiliyor? Kim kendisine kötülük yapan bunca insanı bağışlayabiliyor?

Resulullah (sav), Mekkelileri afedip serbest bıraktı. Bu nedenle onlara "Tuleka" yani "azad edilenler" adı verildi. Onun en büyük arzusu tüm kavminin Müslüman olmasıydı. O, Fetih'ten sonra tüm gayretini Mekkelileri

¹⁰⁵⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/459. Vakıdî, *Meğazi*, 700; İbni Hişam, *Siret*, 4/72.

¹⁰⁵⁸ İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/252; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/293; Taberi, *Tarih*, 61.

Müslümanlaştırmaya ayırdı. Böylece fetihlerin amacının sadece bir ganimet veya yayılma olmayıp insanların kalplerini kazanma olduğunu da bize gösterdi.

Fetih'in ertesi günü, Resulullah (sav) insanlar arasında ayağa kalkıp tekrar konuştu: Allah'a hamd ve senada bulunup O'nu lâayık olduğu biçimde övdükten sonra dedi ki:

“Ey insanlar!

Şüphe yok ki Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün Mekke'yi de haram ve dokunulmaz kılmıştır. Burası Allah'ın, kıyamet gününe kadar haram ve dokunulmaz kıldığı yerdir.

Allah'a ve âhiret gününe inanan bir kimsenin, burada kan dökmesi ve ağaç kesmesi helâl değildir. Şayet bir kimse, Rasûlullah'ın burada çarpışmasını ruhsat saymaya kalkışrsa, ona: “Allah yalnız Rasûlü'ne izin vermişti. Size izin vermemiştir.” deyiniz. Bana da ancak günün belli bir saatinde helâl olmuştur. Artık Mekke'nin bugünkü haramlığı dünkü haramlığına dönmüştür. Bu söylediklerimi, burada bulunanlar bulunmayanlara ulaştırın.”¹⁰⁵⁹

6.4.10. Mekke Halkının Bîatı

Resulullah (sav), Mekke'yi fethettikten onra Safa Tepesi'nde Mekkelilerin biatını kabul etmeye başladı. İslâmı kabul etmeye gelenler Peygamberin elini tutup biat ederken, kadınlar ise sesli biat ediyorlardı. Kadınlardan biat almanın şekli de şöyleydi: Önce onlardan İslâm'ın erkânını ve ahlâk güzelliğini kabul ettiklerini ilan etmeleri isteniyor, sonra su dolu bir kaba Hz. Peygamber mübarek elini daldırarak çıkarıyordu. Daha sonra kadınlar aynı kaba, ellerini daldırıyorlardı. Böylece biat gerçekleşmiş oluyordu. Resulullah (sav)'ın eli, hiç bir zaman yabancı bir kadının eline değmemiştir.¹⁰⁶⁰

Önce erkeklerin, sonra kadınların biatını aldı. Erkeklerden, İslâm ve cihâd üzerine bîat alırken, Kadınlardan ise aşağıdaki ayet üzerine biat aldı. “*Ey Peygamber, Mü'min kadınlar Allah'a hiçbir eş - ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir bühtan uydurup getirmemek ve hiçbir güzel işte sana karşı gelmemek üzere sana biata geldiklerinde*

¹⁰⁵⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/463; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/145; Vakıdi, *Meğazi*, 700-701; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/290.

¹⁰⁶⁰ Buhârî, *Sahih*, 6/173; Müslim, *Sahih*, 3/1489 (Hadis No: 1866); İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/252.

biâtlarını kabûl et. Onlara Allah'tan mağfiret dile çünkü Allah çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir."¹⁰⁶¹

6.4.11. Öldürülmeleri Emredilen Mekkeliler

Fetih tamamlanınca Resulullah (sav), dokuz kişi dışında bütün insanlara emân verdiğini açıkladı. Bu kişiler, Kâbe'nin örtüsü altında bulunsalar bile öldürülmelerini emretti. Onlar: Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh, İkrime b. Ebî Cehil, Abdüluzzâ b. Hatal, Haris b. Nüfeyl b. Vehb, Makîs b. Subâbe, Hebbâr b. Esved, İbn Hatal'ın şarkıcı iki kadın kölesi -bunlar Resulullah (sav) hakkında hicivler içeren şarkılar okurlardı-, Abdülmuttalib oğullarından birinin azadlısı olan Sâre.¹⁰⁶²

Mevlana Şibli Numani öldürülmesi istenen kişiler konusunda ciddi itirazlar getirmektedir. Küfür diyarı olan Hayber'de bir Yahudi kadının, Hz. Peygamber (sav)'e zehir verip öldürmek istemesine rağmen canı bağışlanıyor, öldürülmüyor da bundan daha az derecede suçlu olanlar Kâbe'de, Hz. Peygamber'in affından nasıl mahrum kalabiliyor?

Siyer yazarlarının anlattığına göre, Hz. Peygamber (sav), her ne kadar Mekkeliler'e güvence vermişse de on kişi hakkında¹⁰⁶³ bulundukları yerde öldürülmelerini emretmişti. Bunlardan bazıları, örneğin Abdullah b. Hattal ve Mukayyis b. Sallâbe birer katildiler ve kısas gereği öldürüldüler. Ama bunların içinde öyleleri vardı ki, tek suçları Mekke dönemindeyken Hz. Peygamber'e işkence yapmak veya O'nu hicveden şiirler söylemekti. Bunlar arasından bir kadın, Hz. Peygamber'i hicveden şiirler okumasından dolayı öldürüldü. Ama bu meseleye hadisçi bir bakış açısıyla bakar da bu anlatılanları hadis ilmi metoduyla incelersek bu rivayetin doğru olmadığını anlarız.

Bütün Mekkeliler bu suçu işlemişlerdi. Hz. Peygamber'e en ağır işkenceleri yapmayan, Kureys'ten üç-dört kişi dışında, kim vardı? Bütün bunlara rağmen o insanlara "Siz serbestsiniz" müjdesi verilmişti. Hâlbuki öldürüldükleri söylenen o kişiler, "serbestsiniz" denen bu Mekkeliler'e göre daha az derecede suçluydular. Hz. Aişe'nin şu rivayeti altı sahih hadis kitabında da mevcuttur: "Hz. Peygamber (sav) hiç kimseden kendi öcünü almadı. Hayber'de kendisine zehir vererek öldürmek isteyen için: "Bunun öldürülmesine emir verecek misiniz?" diye soranlara: "Hayır" cevabı

¹⁰⁶¹ Mümtahine, 60/12.

¹⁰⁶² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/139.

¹⁰⁶³ Bu rakamlar kaynaklarda değişmektedir.

verdi. "Küfür diyarı olan Hayber'de bir Yahudi kadının, Hz. Peygamber'e zehir verip öldürmek istemesine rağmen canı bağışlanıyor, öldürülüyor da bundan daha az derecede suçlu olanlar Kâbe'de, Hz. Peygamber'in affından nasıl mahrum kalabiliyor?

Eğer dirayete dayanarak bunların reddedilmesine güvenilmiyorsa, o takdirde rivayet açısından da bu olay tamamen değersiz kalmaktadır diyebiliriz. Sahîh-i Buhârî'de sadece İbn Hattal'ın kısas olarak öldürülmesi zikredilmiştir. Bunun böyle olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Mukayyis'in öldürülmesi de şer'î bir kısastı. Diğer kişiler hakkında verilen öldürülme emrinin sebebinin, bir zamanlar Hz. Peygamber'e işkence etmeleri olduğu bildirilmiştir. O rivayetler sadece İbn İshâk'a kadar ulaştıktan sonra son bulmaktadır. Yani hadis usulü açısından o rivayetler münkatı' yani kopuktur. Bu tür rivayetlere güvenilemez.

Bu konuda öne sürülebilecek en güvenilebilir rivayet, Ebu Davud'un yaptığı rivayettir. Bu rivayette Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethedildiği gün: "Dört kişiye hiç bir yerde can güvenliği verilemez" buyurduğu anlatılmıştır. Ama Ebu Dâvûd bu hadisi naklederek: "Bu rivayetin hadis usulüne tam uygun bir senedi elime geçmedi" diye yazmakta, sonra İbn Hattâl'ın rivayetini nakletmektedir. Yaptığı bu rivayetin bir râvisi de Ahmed İbn el-Mufaddal'dır. Bu ravi hakkında el-Ezdî: "Münkere'l-Hadis=Hadisi reddedilen kişi" demektedir. Bir başka râvi de Esbât b. Nasr'dır ki onun hakkında Nesâî: "Sağlam değildir" demektedir. Her ne kadar sadece bu kadar bir tenkid, herhangi bir rivayetin geçersizliğine yeterli değilse de olayın öneminin fazla oluşundan dolayı râvinin bu kadarcık zaafı bile rivayeti şüpheli kılmaya yeterlidir.

İslâm'a karşı savaşan ve İslâm'a karşı çıkmakta en önde gelen bazı Kureyş liderlerinin, Hz. Peygamber (sav)'ın ordu ile gelmekte olduğunu öğrenmelerinden sonra Mekke'den kaçtıklarında şüphe yoktur. Ama onların, öldürülmeleri için emir verilmesi nedeniyle kaçtıkları sadece İbn İshâk'ın tahminidir. İbn İshâk, öldürülme ilanları yapılan bu kaçaklar arasında Ebu Cehil'in oğlu İkrime'yi de saymıştır. İmam-ı Mâlik'in Muvattâ kitabında bu olay nasıl anlatılmışsa aşağıya aynen alıyoruz: "Haris b. Hişâm'ın kızı Ümmü Hakim, Ebu Cehil'in oğlu İkrime'nin eşiydi. Mekke fethedildiği gün Müslüman oldu, ama kocası İkrime İslâm'dan kaçarak Yemen'e gitmişti. Ümmü Hakim, Yemen'e giderek onu İslâm'a davet etti, o da Müslüman oldu ve Mekke'ye döndü. Hz. Peygamber (sav) onu görünce sevincinden ayağa kalktı, ona doğru o kadar acele gitti ki mübarek vücuduna hırkasını bile giyinmemişti. Sonra ondan biat aldı."

Kendilerine güvence verilmiş olan kişilerin, Müslüman olmaya zorlanmadıkları da burada özellikle gözönünde tutulmalıdır. Bütün tarihçiler ve siyer uzmanları, Mekke'nin fethinden sonra meydana gelen Huneyn Savaşı'nda, o ana kadar henüz Müslüman olmamış kâfirlerin de İslâm ordusuna katıldığını kesin ve açık şekilde belirtmişlerdir. Huneyn Savaşı'nda yenilmenin sebebi daha çok ilk saldırıda bu kâfirlerin geri çekilip kaçma basitliği göstermelerinden dolayı, Müslümanların da geri çekilmek zorun kalmalarıdır.¹⁰⁶⁴

Öldürülmeleri emredilen kişileri ve suçlarını tek tek görelim:

6.4.11.1. Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh

Bu kişinin öldürülmek istenmesinin temel nedeni, önce Müslüman olup daha sonra irtidat etmesidir. Yani onun öldürülmesi aslında dinden döndüğü için uygulanan bir haddir.

İlk Müslümanlardandır. Mekke'nin Fethi'nden önce Müslüman olup Medine'ye hicret etmiş ve Peygamber (sav)'ın vahiy kâtipleri arasına bile girmişti fakat o aslında bir münafıktı.¹⁰⁶⁵ Vahiy yazarken kelimeleri değiştirmeye başladı. “kâfirin” yerine “zalimin”, “azizun hâkim” yerine “alimun hâkim” yazıyor ve benzer değişiklikler yapıyordu. Üstelik şöyle diyordu: “Muhammed'in söylediği gibi söylüyorum ve onun getirdiğinin benzerini ben de getiriyorum”. Bunun üzerine şu ayet onun hakkında indi:¹⁰⁶⁶ *“Allah'a karşı yalan uydurandan yahut kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken “Bana da vahiy geldi” diyenden ve “Ben de Allah'ın indirdiği âyetlerin benzerini indireceğim” diyenlerden daha zalim kim vardır? O zalimler, ölümün boğucu dalgaları içinde, melekler de ellerini uzatmış, onlara “Haydi, canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun âyetlerine karşı kibirlilik taslamanızdan ötürü bugün zillet azabıyla cezalandırılacaksınız!” derken onların halini bir görsen!”*¹⁰⁶⁷

Hiz. Osman'ın sütkardeşiydi. Osman b. Affân onu getirip Resulullah (sav)'dan emân vermesini istedi. Hiz. Peygamber (sav), sahabeden bazılarının kalkıp onu

¹⁰⁶⁴ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hiz. Muhammed*, 326-328.

¹⁰⁶⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 716; İbn Hişam, *Siret*, 4/69-71.

¹⁰⁶⁶ Belazuri, *Ensab*, 1/612.

¹⁰⁶⁷ Enâm, 6/93.

öldürmelerini umarak biraz bekledi, fakat herhangi bir teşebbüs oluşmayınca af etti. O da Resulullah (sav)'a biat etti.¹⁰⁶⁸

Resulullah (sav)'ın yanından çıktıklarında O, ashabına: "Sizden biriniz kalkıp, onun boynunu vuramaz mıydı?" dedi.

Ensâr'dan bir kişi: "Bize işaret etseydin olmaz mıydı?" diye sordu.

H. Peygamber (sav): "Hiç bir peygamberin hain bakışları olmamıştır." dedi.¹⁰⁶⁹

H. Ömer (r.a.), onu vali yaptı. H. Osman ise onu Mısır valisi yaptı. Afrika'ya gazaya çıkan kişidir. Zatussevari Savaşı'nda Bizans donanmasını yendi. H. Osman'ın Amr b. As'ı Mısır valiliğinden alıp onu vali yapması h. Osman'a isyan sürecini başlatmıştır. İsyancılar onu görevden alıp Amr b. As'ı vali yapmalarını istediler. H. Osman, isyancıların isteklerini kabul etmeyince evi kuşatılıp şehit edildi. İslâm'a tekrar dönüşünden sonra, hayır ve dindarlığından başka bir şeyi görülmemiştir.¹⁰⁷⁰

6.4.11.2. İkrime b. Ebu Cehil

İkrime, kendisi için kurtuluş umudunun kalmadığını görünce Yemen'e kaçtı. Onun karısı Ümmü Hakim binti Haris ise Müslüman oldu. Kocasını için Resulullah (sav)'dan eman diledi. O da ona eman verdi. Bu kadın onu aramak üzere Yemen'e gitti ve eşini Resulullah (sav)'a getirdi. O da Müslüman oldu.¹⁰⁷¹ Onun durumunu aşağıda geniş bir şekilde işleyeceğiz.

6.4.11.3. Abdüluzzâ b. Hatal

Müslüman olarak Medine'ye hicret etmiş, H. Peygamber ona Abdullah adını vermişti. Peygamber (sav), İbn Hatal'ın Huzalalı Müslüman kölesini de yanına vererek Arap kabilelerine zekât toplamak üzere görevlendirmişti. İbni Hatal, bu görev sırasında kölesinden yemeğini hazırlamasını istemiş, ancak uyukuya dalan köle yemeği hazırlayamamıştı. Döndüğünde yemeğin hazırlanmadığını gören Abdullah b.

¹⁰⁶⁸ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; Taberi, *Tarih*, 59; Belazuri, *Ensab*, 1/612-613; İbni Hişam, *Siret*, 4/69-70; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/249; İbn Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/291.

¹⁰⁶⁹ İbn Hişam, *Siret*, 4/69-71; Vakıdi, *Meğazi*, 716-717; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/249.

¹⁰⁷⁰ Mustafa Fayda, "Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/130-131; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; İbni Hişam, *Siret*, 4/70.

¹⁰⁷¹ İbn Hişam, *Siret*, 4/69-71; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220.

Hatal, kızarak köleyi öldürdü. Kısas cezasına çarptırılma korkusundan dolayı topladığı zekât mallarını yanına alarak Mekke'ye kaçtı, irtidat etti.¹⁰⁷²

Mekkelilerin gözüne girmek için de “Sizin dininizden daha hayırlı bir din bulamadığım için size sığındım” diyerek onları hoşnut etmeye çalışmış, hatta: “İsteseydim Muhammed'i öldürebilirdim” diyerek Hz. Peygamber'in gıyabında onunla eğlenmeye çalışmıştır. Mekke'deyken Resulullah (sav)'ı hicveden şiirler söylemişti. O, gerçekten de Kâbe'nin örtüsü altına saklanmıştı. Yakalanıp kısasen infaz edildi.¹⁰⁷³

6.4.11.4. Sâre

Abdülmuttalib oğullarından Amr b. Hâşim'in azatlı kölelerinden Mekkeli bir kadındır. Şarkıcılık yaparak geçimini sağlardı. Müslüman olup Medine'ye hicret ettikten sonra Hz. Peygamber (sav)'ın yardımlarıyla geçimini temin etmeye başlamıştı. Mekke'nin fethi öncesinde seferle ilgili haberlerin gizlenmesi hususunda Resulullah (sav)'ın kesin emrine rağmen Hâtıb b. Ebî Beltea bir mektup yazarak Kureyşlileri durumdan haberdar etmek istemiş, söz konusu mektubu da bir rivayete göre ücret karşılığında Sâre'ye vererek Mekke'ye göndermek istemişti.¹⁰⁷⁴

Hâtıb'ın mektubunu götürmeyi kabul eden Sâre, durumdan haberdar olan Hz. Peygamber'in görevlendirdiği sahâbîler aracılığıyla yoldan geri döndürülmüş, serbest bırakılmışsa da bir süre sonra kaçarak Mekke'ye gitmiş ve orada dinden dönmüştür. Bununla da yetinmeyerek İslâmiyet aleyhindeki faaliyetlerine devam etmiştir. Bu sebeplerle affın dışında tutulmuş Hz. Ali tarafından yakalanarak öldürülmüştür¹⁰⁷⁵ fakat İbni Hişam, Taberi ve İbni Hazm aracılarının araya girmesiyle af edildiğini söyler. Hatta Hz. Ömer dönemine kadar yaşadığını bu dönemde bir atın çiğnemesi sonucu öldüğünü söyler¹⁰⁷⁶ fakat Taberi bu bilgileri verdikten sonra peşinden onun Mekke'nin Fethi'nde öldürüldüğüne dair olan rivayetleri de zikreder.¹⁰⁷⁷

¹⁰⁷² Taberi, *Tarih*, 60; Belazuri, *Ensab*, 1/614-615; İbni Hişam, *Siret*, 4/70; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/249.

¹⁰⁷³ Vakıdi, *Meğazi*, 719; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220-221.

¹⁰⁷⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/616.

¹⁰⁷⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 719; İbn Hişam, *Siret*, 4/69-71; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/144; Belazuri, *Ensab*, 1/616.

¹⁰⁷⁶ İbn Hişam, *Siret*, 4/71; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; Taberi, *Tarih*, 61; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/251.

¹⁰⁷⁷ Taberi, *Tarih*, 61.

Burada çelişkili bilgiler bulunmaktadır. Hatıb'ın mektubunu götürecek olan kişinin bu olmaması gerekir çünkü zaten olaydan kısa bir süre sonra Mekke'nin Fethi gerçekleşmişti. Bu süreçte o Medine'deydi. Halbuki öldürülme hükmünün verilmesinin sebebi olarak; onun şarkılarda Resulullah (sav)'ı hicvettiği gösterilmektedir. Bu nedenle Hatıb'ın mektubu verdiği kişinin bu olmaması daha akla uygundur.

6.4.11.5. Ernebe (Kureybe)

İbn Hatal'ın iki cariyesi vardı. Birisi Fertane, diğeri Erneb idi. Ernebe, Abdullah b. Hatal'ın şarkıcılarından olup Hz. Peygamber'i öldürecek kişiyi öven ve insanları ona saldırmaya teşvik eden bir kişiydi. Abdullah b. Hatal'ın Hz. Peygamber'i hicveden şiirlerini şarkı sözü olarak kullanır, Kureyşlilerin içki meclislerinde bunları söyleyerek Müşrikleri eğlendirmeye çalışırdı. Ernebe (Kureybe), Mekke'nin fethedildiği gün yakalanarak öldürülmüştür.¹⁰⁷⁸

Fertane ise kaçtı. Daha sonra Peygamber (sav)'den eman istenildi. Resulullah (sav), ona eman verdi.¹⁰⁷⁹ Fertane, Hz. Osman zamanına kadar yaşadı.¹⁰⁸⁰

6.4.11.6. Huveyris b. Nukayz

Resulullah (sav)'a eziyet edenlerden biri idi. Peygamber (sav)'ın kızları Fatma ile Ümmü Külsüm'ü, Mekke'den Medine'ye götürmek için bineklerine binmişken Huveyris onları yere attı.¹⁰⁸¹ Fetih günü onu Hz. Ali öldürdü.¹⁰⁸²

6.4.11.7. Mikyas b. Subâbe

Müslüman olan kardeşi Hâşim b. Sübâbe Medine'ye hicret etmişti. Hâşim b. Sübâbe iştirak ettiği Mustalıkoğulları Savaşı'nda müşrik zannedilerek bir Müslüman tarafından yanlışlıkla öldürülmüştü.

Mikyes b. Sübâbe de bir süre sonra Medine'ye gelerek Müslüman oldu ve daha sonra da kardeşinin kanını dava etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber de kardeşinin hata ile öldürülmesi sebebiyle diyet ödenmesine hükmetti. Mikyes b. Sübâbe diyeti

¹⁰⁷⁸ Vakıdi, *Meğazi*, 719-720; İbn Hişam, *Siret*, 4/69-71; Belazuri, *Ensab*, 1/616.

¹⁰⁷⁹ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; İbni Hişam, *Siret*, 4/71.

¹⁰⁸⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 720; Belazuri, *Ensab*, 1/616.

¹⁰⁸¹ İbni Hişam, *Siret*, 4/70.

¹⁰⁸² Vakıdi, *Meğazi*, 717; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; Belazuri, *Ensab*, 1/614; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/250.

almasına rağmen bir fırsatını bularak kardeşini yanlışlıkla öldüren sahâbîyi de katletti. Ardından İslam dininden dönerek Mekke'ye kaçtı.¹⁰⁸³

İrtidat ederek Mekke'ye kaçan Mikyes, Hz. Peygamber'i hicveden şiirler yazıp söylemeye başladı. O, Mekke'nin fethi esnasında Halid b. Velid komutasındaki Müslüman birliklere karşı Hamdeme Dağı'nın eteklerinde mukavemet gösteren müşrikler arasında yer aldı, ancak fetihten sonra kaçarak saklandı. Bir süre sonra içki içerek sarhoş olup saklandığı yerden çıkarak Hz. Peygamber'i hicveden şiirler okumaya başlayınca da yakalandı. Amcası oğlu Nümeyle b. Abdillâh el-Leysî onu öldürdü.¹⁰⁸⁴

6.4.11.8. Haris b. Tulayula

Resulullah (sav), Mekke'de İslamı tebliğ ederken ona çok büyük eziyet edenlerdendi. Hakkında "*Şimdi, sen ne ile emrolunuyorsan, kafalarını çatlatırcasına, apaçık bildir! Müşriklere aldırış etme! Allah'ın yanında başka bir ilah daha tanıyan o alaycılara muhakkak ki biz yeteriz! Onlar, yakında uğrayacakları akıbetleri öğreneceklerdir!*"¹⁰⁸⁵ mealli âyetler inen azılı müşriklerdendi. Fetih günü Hz. Ali tarafından öldürüldü.¹⁰⁸⁶

5.4.11.9. Hebbâr b. Esved

Mekke'de Müslümanlara en ağır işkenceleri yapardı. Peygamberimiz (sav)'ın kızı Hz. Zeyneb'i Medine'ye hicreti sırasında Zi Tuvâ'da yakalamış, mızrakla vurarak devesinden kayanın üzerine düşürmüş, karnındaki çocuğunun düşmesine sebep olmuştu. Hz. Zeyneb hastalanmış, vefatına kadar bu hastalıktan kurtulamamıştı.

Mekke fethedilince Hebbâr kaçmış, ele geçirilememişti.¹⁰⁸⁷ Huneyn Savaşı'ndan sonra Resulullah (sav)'ın yanına gelerek Müslüman oldu ve Müslümanlığını iyi de yaşadı.¹⁰⁸⁸

6.4.12. Mekke İleri Gelenlerin Himaye Arayışları ve Müslüman Olmaları

Resulullah (sav), Safa dağında Mekkelilerden biat aldı. Mekkeliler, kabileler halinde gelip Müslüman oldular ve biat ettiler. Resulullah (sav) erkeklerden biat aldığı

¹⁰⁸³ Belazuri, *Ensab*, 1/613; İbni Hişam, *Siret*, 4/71; İbni Esir, *el-Kamil fî't Tarih*, 2/250.

¹⁰⁸⁴ İbn Hişam, *Siret*, 4/69-71; Vakıdi, *Meğazi*, 720-721; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220.

¹⁰⁸⁵ Hicr, 15/94-96.

¹⁰⁸⁶ İbn Hişam, *Siret*, 4/50, 51.

¹⁰⁸⁷ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/262.

¹⁰⁸⁸ Vakıdi, *Meğazi*, 717; Belazuri, *Ensab*, 1/612.

gibi kadınlardan da biat aldı. Erkeklerden biat alırken ellerini sıkmasına rağmen kadınlardan sözlü olarak biat almıştır. Kadınlardan su dolu kaba ellerini sokmaları şeklinde de biat aldığı da olmuştur.¹⁰⁸⁹ Öyle ki birkaç gün sonra yapılan Huneyn Savaşı'nda Mekke'den 2000 kişi savaşa katılacaktır.

6.4.12.1. Ümmü Hani'nin himaye ettikleri

Ümmü Hani, Ebu Talib'in kızı ve Hz. Ali'nin kız kardeşidir. Kocasının tarafından iki akrabası (biri Ebu Cehilin kardeşi idi) Halid' b. Velid'e karşı yapılan savaşta rol almışlar ve daha sonra sığınmak için onun evine gelmişlerdi.

Hiz. Ali, kardeşini selâmlamak için evine geldiğinde iki Mahzumiye gördü. Peygamber (sav)'ın yasağına rağmen kızgınlıkla onları öldürmeye teşebbüs etti fakat Ümmü Hani onların üstüne bir yaygı örttü ve onlarla Ali'nin arasına girerek:

-Vallahi, önce beni öldüreceksin! dedi. Bunun üzerine Hiz. Ali evi terketti.

Ümmü Hani, Hiz. Ali'nin bu sözünü duyunca Resulullah (sav)'ın yanına geldim. Mekke'nin üst taraflarındaydı. Beni görünce sevinçle karşıladı ve bana, "Ey Ümüm Hani! Seni buraya getiren nedir?" diye sordu. Ona, "Ey Allah'ın Resülü! Kayınlarımdan iki kişiye eman verdim. Ali de onları öldürmek istedi" dedim. O: "Senin eman verdiğine biz de eman veririz. Koruduğunu biz de koruruz" dedi.¹⁰⁹⁰

Bu iki kişinin Haris b. Hişam ve Ümmü Seleme'nin kardeşi Zühre b. Ebî Ümeyye olduğu söylenmiştir. Bu iki kişi daha sonra İslâm'a girip seçkin Müslümanlardan oldular.¹⁰⁹¹

6.4.12.2. Safvan b. Umeyye'nin Müslüman olması

Umeyr b. Vehb el-Cumahî, Resulullah (sav)'dan Safvan b. Umeyye için eman istedi. Resulullah (sav)'de onun emanını kabul etti. Bunun üzerine; "Ya Resulullah! Senin verdiğin emanı gösterecek bir işaret ver bana" deyince Resulullah (sav), Mekke'ye girdiği gün başına sarmış olduğu sarığ verdi.

Sarığı alan Umeyr, onu başına sarıp Safvan'ın binmek üzere olduğu gemiye yetiştirdi ve onu ikna etmek için şöyle konuştu: "Ya Safvan! Babam ve anam sana kurban olsun. Nefsini tehlikeye atmaktan kork. Allah'tan kork. İşte bu Resulullah (sav)'ın

¹⁰⁸⁹ Taberi, *Tarih*, 61-62.

¹⁰⁹⁰ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220-221, İbni Hişam, *Siret*, 4/72; Vakıdî, *Meğazi*, 696; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/293.

¹⁰⁹¹ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 221.

sana emanıdır. O, insanların en faziletlisi, insanların en iyisi, insanların en halimi, insanların hayırlısıdır. Amcan oğludur. Onun izzeti senin izzetindir. Onun şerefi senin şerefidir. Onun mülkü senin mülkündür." Böylece onunla birlikte geri döndü.¹⁰⁹²

Resulullah (sav)'ın huzuruna vardıklarında Safvan eman verildiğini doğruladıktan sonra Müslüman olmak için iki ay süre isteyince Resulullah (sav) ona dört ay süre verdi. Ama o, bu süreyi beklemeden daha sonra Müslüman oldu.¹⁰⁹³

Resulullah (sav) Huneyn Savaşı'nda Safvan'dan 100 zırhtan oluşan silah müştemilatını ödünç olarak aldı.¹⁰⁹⁴

6.4.12.3. İkrime b. Ebi Cehil'in Müslüman olması

Mekke'nin alınması üzerine bazı Müşrikler yeni dini benimsememek ve öldürülmemek için kaçtılar. Bunlardan birisi de Ebu Cehil'in oğlu İkrime idi. İkrime'nin eşi Ümmü Hakim Müslüman olmuştu. Peygamberimiz (sav)'den eşi İkrime için de eman aldı ve onu Habeşistan'a kaçıp gideceği gemiye binmek üzereyken yakalayıp ikna edip Mekke'ye getirdi.¹⁰⁹⁵

Peygamber (sav), onun gelişini ve içine İslam'ın işlendiğini biliyordu. Yanındakilere: "Ebu Cehil'in oğlu İkrime mü'min olarak aranızda geliyor. Bu nedenle babasını yermeyin çünkü ölüyü yerme diriye incitir ve ölüye ulaşmaz, dedi.

Mekke'ye vardığında İkrime doğruca Resulullah (sav)'a gitti. Resulullah (sav), yüzünde çok sevinçli bir ifade vardı. Onu görünce sevincinden ayağa kalktı. Sonra ondan biat aldı."¹⁰⁹⁶

İkrime Müslüman olduğunu resmen açıkladıktan sonra ona: "Bugün benden ne istersen iste, o isteğini sana vereceğim" dedi. İkrime ise; "Senden, benim sana karşı tüm düşmanlıklarımı affetmesi için Allah'a dua etmeni istiyorum" dedi. Peygamber (sav) onun istediği şekilde dua etti. Daha sonra İkrime, insanların Hakk'a uymalarını engellemek için harcadığı paralardan ve yaptığı savaşlardan bahsetti; şimdi ise onun iki katı parayı ve çabayı Allah yolunda harcıyacağını söyledi ve sözünde durdu.¹⁰⁹⁷

¹⁰⁹² İbn Hişam, *Siret*, 4/80; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/300.

¹⁰⁹³ İbn Hişam, *Siret*, 4/80-81; Taberi, *Tarih*, 63; Vakıdı, *Meğazi*, 714; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 222; Belazuri, *Ensab*, 1/619; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/248-249; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/300.

¹⁰⁹⁴ Vakıdı, *Meğazi*, 715; Belazuri, *Ensab*, 1/619.

¹⁰⁹⁵ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 220; Vakıdı, *Meğazi*, 712-713; Taberi, *Tarih*, 59-60; Belazuri, *Ensab*, 1/611.

¹⁰⁹⁶ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 329-332.

¹⁰⁹⁷ İbn Hişam, *Siret*, 4/81; Vakıdı, *Meğazi*, 712-713.

6.4.12.4. Abdullah b. Zebare'nin Müslüman olması

Abdullah b. Zeb'are, ünlü bir şairdi. Önceleri Hz. Peygamberi hicveder, Kur'ân-ı Kerîm'e nazireler yazmaya çalışırdı. O da Necrân'a kaçıp gitmişti. Ama daha sonra gelip Müslüman oldu.¹⁰⁹⁸

6.4.12.5. Hz. Ebubekir'in Babasının Müslüman olması

Hz. Ebu Bekir, babası Ebu Kuhâfe'nin elinden tutup Mescid-i Haram'a getirdi. Peygamberimiz (sav), onu görünce: "İhtiyar babanı evinde bıraksaydın, buraya kadar getirmeseydin de, kendisinin yanına ben varsaydım olmaz mıydı?" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir: "Yâ Resulullah! Senin ona kadar yürümenden, onun sana kadar yürüyüp gelmesi, daha lâıyk, daha uygundur!" dedi.

Ebu Kuhâfe gelince, Resulullah (sav), önüne oturtup onun göğsünü sıvazladı. Sonra da, ona: "Ey Ebu Kuhâfe! Müslüman ol, selamete er!" buyurdu. Ebu Kuhâfe hemen Müslüman oldu, şehadet getirdi!¹⁰⁹⁹

6.4.12.6. Hind'in Müslüman olması

Hind, kocası Ebu Süfyan'a: "Ben gidip Muhammed'e bey'at etmek istiyorum!" deyince, Ebu Süfyan: "Ben senin dün bu sözünü yalanlar davranışta bulunduğunu görmüştüm!" dedi.

Hind, tanınmamak için peçelenmiş, kılık kıyafet değiştirmişti. Tanınırsa öldürüleceğinden korkuyor, Resulullah (sav)'a fazla yaklaşmıyordu. Kendisini tanıtmamaya çalışıyordu. Hind, kanının dökülmesi mubah sayılanlar arasında idi.¹¹⁰⁰

Hind: "Yâ Resulullah! el tutuşup sana biat edelim mi?" diye sordu. Peygamberimiz (sav): "Ben kadınlarla el tutuşmam! Benim yüz kadına birden hitab etmem, her kadına ayrı ayrı hitab etmem gibidir" buyurdu.¹¹⁰¹

Peygamberimiz (sav), Hz. Ömer'e: "Söyle onlara: 'Allah'a hiçbir şeyi eş, ortak tutmamak üzere Resulullah'a biat edecekler!" buyurdu.

"Ben iyice anlamışımdır ki; Allah ile birlikte başka mabudlar da olsaydı, başımıza gelenlerden bizi korurlardı!" dedi.

¹⁰⁹⁸ İbn Hişam, *Siret*, 4/81-82; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 222.

¹⁰⁹⁹ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/437-438.

¹¹⁰⁰ İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/251.

¹¹⁰¹ Vakıdi, *Meğazi*, 712.

Hırsızlık da yapmayacaksınız, buyurdu.

Yâ Resulullah, Ebu Süfyan pinti ve cimri bir adamdır. Ben onun malından haberi olmadan birşeyler alırdım, dedi. Bilmem ki, bu bana helâl mi olur? Haram mı? Ebu Süfyan da orada bulunup onun dediklerini işitiyordu. “Senin geçmişte çaldıkların tarihe karıştı” dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sav): Sen demek Utbe'nin kızı Hind misin? Deyince

Evet, ben Hind binti Utbe'yim, diye cevap verdi. Geçmiş hâllerimi bağışla ki, Allah da seni bağışlasın.

Yine Resûlullah: Zina da etmeyeceksiniz, buyurdu.

Hind de Hür kadın zina eder mi? diye cevap verdi.

Evlâdlarınızı da öldürmeyeceksiniz, dedi.

Biz onları küçükten eğitip büyüttük. Biliyorsun, onları büyümüşken sen Bedir'de öldürdün. Ömer bu söze öyle güldü ki, sırtüstü düşecekti.

İftira da etmiyeceksiniz.

İftira gerçekten çirkin birşey, tecâvüzden daha beter.¹¹⁰²

"Vallahi yâ Resulullah! Dün, yeryüzünde senin çadırındakiler kadar zillete ve hakarete uğramasını özlediğim bir çadır halkı yoktu! Bugün, sabaha çıkınca, senin çadırındakiler kadar izzet ve şerefe ermesini özlediğim bir çadır halkı yoktur!" dedi.

Peygamberimiz (sav): "Bu hal sende daha da çoğalsa gerektir!" buyurdu.¹¹⁰³

6.4.12.7. Süheyl b. Amr'a eman verilmesi

Mekkelileri Resulullah (sav) ile çarpışmaya ikna edip Handeme'de Halid b. Velid'e karşı koyan üç Kureyşliden birisi Süheyl b. Amr idi. Kendisi; Hudeybiye antlaşması hükmünü çiğneyerek, yüzlerini örtüp Benî Bekirle birlikte Huzâaları uyurken kılıçtan geçiren Kureyşliler arasında idi.

Süheyl b. Amr der ki: "Resulullah (sav), Mekke'ye girip hâkim olduğu zaman, kendimi evime attım, kapımı üzerime kapattım! Benim için Muhammed'den eman istesin diye, oğluma haber saldı. Öldürülmeyeceğimden emin değildim.

¹¹⁰² Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 328-329.

¹¹⁰³ Vakıdî, *Meğazi*, 712; Taberî, *Tarih*, 61-62; Belazuri, *Ensab*, 1/616.

Muhammedle ashabına karşı olan tutum ve davranışlarımı hatırladım. Onlar katındaki durumumu düşündüm. Benden daha kötü davranışlı bir kimse yoktu. Resûlullah (sav) ile hiç kimse karşılaşmazken, Hudeybiye günü ben karşılaşmış, anlaşmaya da zorlayıp istediğim biçimde yazdırmıştım. Bedir ve Uhud Savaş'larına ve Kureyşlilerin ona karşı olan her hareketine katılmıştım!..."

Abdullah b. Süheyl, babası için, Resulullah (sav)'ın yanına geldi ve "Yâ Resulullah! Ona eman verecek misin?" diye sordu.

Resulullah (sav): "Evet! Ona Allah'ın emanı ile eman verilmiştir! Evinden dışarı çıksın!" buyurduktan sonra, çevresinde bulunanlara: "Kim Süheyl b. Amr'a rastlarsa, ona dokunmasın! Ona sert bakışla da bakmasın ki, o dışarı çıkabilsin! Andolsun ki; Süheyl, akıllı ve şerefi olan bir adamdır. O, şimdiye kadar üzerinde durduğu şeylerin kendisi için hiç de yararlı olmadığını görmüş ve anlamış bulunuyordur!" buyurdu.

Abdullah, babasının yanına gidip, Peygamberimiz (sav)'ın söylediklerini ona haber verdi. Süheyl b. Amr: "Vallahi o, küçükken de, büyükken de iyi, dürüst ve yararlı idi" dedi. Resulullah (sav)'ın yanına gidip gelmeye başladı. Resulullah (sav) ile birlikte, Huneyn Gazası'na gitti ve Ci'râne'ye gelince Müslüman oldu.

Peygamberimizin vefatından sonra Medine'den ayrılmak ve dinden dönmek isteyen Mekkelileri ikna etmiş, böylece Mekke'nin Ridde Savaş'larında aktif olarak Medine'nin yanında bulunmasına sağlamıştı.¹¹⁰⁴

6.4.12.8. Vahşi'nin Müslüman olması

Müslamanlar Vahşi'yi öldürmek istedikleri kadar kimseyi öldürmek istemiyorlardı. Ancak Vahşi Taif'e kaçtı. Taif heyeti Resulullah (sav)'ın yanına gelinceye kadar hep orada kaldı.

Daha sonra kılığını değiştirerek Resulullah (sav)'ın yanına gelerek Müslüman oldu. Resulullah (sav) Müslümanlığını kabul etti fakat gözüne gözükmemesini emretti.¹¹⁰⁵ Daha sonra Vahşi Museylimetul Kezzabı öldürmüştür.¹¹⁰⁶

¹¹⁰⁴ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*; Vakıdi, *Meğazi*, 709; Belazuri, *Ensab*, 1/618.

¹¹⁰⁵ Belazuri, *Ensab*, 1/620; İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 2/250-251.

¹¹⁰⁶ Vakıdi, *Meğazi*, 722.

6.4.12.9. Ebu Süfyan b. el-Haris'in Müslüman Olması

Resulullah (sav)'ın süt kardeşidir. Ona çok şiddetli düşmanlık göstermiştir fakat buna rağmen Mekke'nin fethinden önce Müslüman olmak amacıyla Medine'ye hicret için yola çıkmış, Mekke ile Medine arasında el-Ukab'da Resulullah (sav) ile karşılaşmıştı fakat, Resulullah (sav) geçmişin zulmünün kırılganlığını taşıdığından görüşmek istemedi. Hz. Abbas'ın araya girmesi ile Resulullah (sav) onu afedip Müslümanlığını kabul etti. O, Huneyn Savaşı'nda herkes Peygamber (sav)'ı terk ederken sonuna kadar devesinin yularında tutup onu terk etmedi.¹¹⁰⁷

6.5. Fetihten Sonra

6.5.1. Resulullah (sav) Mekke'de Nerde Kalacak?

İnsanlar, Resulullah (sav)'a: "Nerede kalacaksınız? Eski evinizde mi?" diye sordular. Peygamberimiz (sav)'ın amcası Ebu Tâlib öldüğü zaman oğlu Akil o günlerde kâfir olduğundan, babasına mirasçı olmuştu. Akil, ele geçirdiği evi Ebu Süfyan'a satmıştı.¹¹⁰⁸ O yüzden Hz. Peygamber:

"Akil bizim için bir ev mi bıraktı ki orada oturayım?"¹¹⁰⁹ Bir rivayete göre de Resulullah, (sav) Mekke'de Hacun'daki çadırında kaldı. "Ben evlere girmem" dedi.¹¹¹⁰

Mekke kâfirleri, Medine'ye hicret eden bütün muhacirlerin evlerini ele geçirip yağmalamışlardı. Artık onların kendi mallarını ve haklarını geri almalarının zamanı gelmişti¹¹¹¹ fakat, Resulullah (sav), Mekke'de kendisine bir ev edinmedi. Daha önce kendisine ait olan evleri de talep etmedi. Hatta muhacirlere de eski evlerini talep etmemelerini buyurdu.

¹¹⁰⁷ Belazuri, *Ensab*, 1/617; İbni Hişam, *Siret*, 4/57-58.

¹¹⁰⁸ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 322.

¹¹⁰⁹ Belazuri, *Ensab*, 1/609; Buhari, *Sahih*, "Meğazi", 50, (H. No. 290).

¹¹¹⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 695.

¹¹¹¹ Mevlânâ Şibli Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 328-329.

6.5.2. Ensarın Endişesi “Resulullah Mekke'de mi Kalacak?”

Fetih tamamlanmıştı ama ensarı bir endişe sarmıştı çünkü onlar Resulullah (sav)’dan kopmak istemiyorlardı. Bu nedenle fetihle fazla sevinememiş, Resulullah (sav)’ın Mekke’de baba ocağında kalacağını düşünmüşlerdi.

Hiz. Peygamber (sav) bu sırada ellerini kaldırmış Safa Tepesi’nde dua ediyordu. Duasını bitirdikten sonra "Ne diyordunuz?" diye sordu.

"Bir şey yok, ya Rasûlullah!" dediler. Ama çok geçmeden konuşulanı kendisine söylediler.

O zaman Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Allah korusun; hayatım sizin hayatınızdır, Ölümüm sizin ölümünüzdür."¹¹¹² Ebu Hüreyre’nin anlatımına göre¹¹¹³ o gün oradakilerin hepsi ağladı. Gözyaşlarıyla sakalları ıslandı.¹¹¹⁴ Bu aslında sevinç gözyaşlarıydı. Resulullah (sav)’a kavuşmanın ve onu kaybetmemenin sevinciydi.

Bu vefaydı, dostluktu. Ölüme kadar giden bir dostluktu. Yolculuk bitince de devam eden bir dostluktu...

6.5.3. Resulullah (sav)’a Süikast Teşebbüsü

Resulullah (sav) Beytullah’ı tavaf ederken, Fudâle b. Umeyr b. Mülevvîh O’nu öldürmeyi tasarladı. Ona doğru yaklaştığında Hiz. Peygamber (sav) onun amacının ne olduğunu anladı fakat hiç endişe etmeyerek;

"Sen Fudâle misin?" diye sordu.

"Evet, ya Resulullah!" dedi.

"Kalbinden ne geçiriyordun?" diye sordu,

"Hiçbir şey, Allah’ı zikrediyordum." cevabını verdi.

Hiz. Peygamber (sav) gülümsedi ve: "Allah’tan bağışlanmanı dile." buyurdu. Sonra elini onun göğsüne koyunca kalbi yatıştı.

Fudâle derdi ki: "Vallahi, Resulullah (sav) elini göğsümden kaldırdığı zaman, benim için Allah’ın yaratıkları arasında O’ndan daha sevgili olan hiçbiri yoktu."¹¹¹⁵

¹¹¹² İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za’du’l-Mead*, 3/463-464; İbn Hazm, *Cevâmiu’s-Sire*, 221; İbni Hişam, *Siret*, 4/78.

¹¹¹³ Abdurrahman İbnü’l-Cevzi, *Ashâbın Dilinden Peygamberimizin Hayatı*, Çev. Taceddin Uzun, İstanbul: Uysal Kitabevi, 1992, 566-568.

¹¹¹⁴ İbn Hişam, *Siret*, 4/78

¹¹¹⁵ İbn Hişam, *Siret*, 4/79; İbn Hazm, *Cevâmiu’s-Sire*, 221.

6.5.4. Ebu Süfyan'ın Tereddütleri

Ebu Süfyan her ne kadar Mekke'nin Fethi'nde Müslüman olmuş olsa da Mekke liderliği gibi önemli bir pozisyonu kaybetmiş olmanın hüznünü yaşıyordu. İman zaafiyeti vardı ve olaylar karşısında imanı gidip geliyordu. Zaten bu durumu kendisi de itiraf edecektir. Kaynaklarımız bu konuyla ilgili olarak şöyle bir olay rivayet ederler.

Ebu Süfyan, Mescid-i Haram'da oturmuşken, Resulullah (sav)'ın önde, Müslümanların da onun arkasında yürürken görünce: "Acaba Muhammed'e karşı asker toptasam mı? Şu adamla yine çarpışmaya dönsen mi? Ne yapsam acaba? Diye içinden geçirdi. Bunun üzerine Resulullah (sav) hemen başucuna gelip iki kürek kemiği arasına eliyle vurarak: "Allah o zaman da seni hor ve hakir kılar!" buyurdu.

Ebu Süfyan başını kaldırıp Peygamber'i görünce: "Şu ana kadar Sen'in Peygamber olduğuna tam kanaat getirememiştim. İçimden geçirdiğim düşünceler sebebiyle Allah'a tevbe ediyor, O'ndan mağfiret diliyorum! Dedi.¹¹¹⁶

Mücahidler, Mekke'yi fethettikleri günün gecesinde, sabaha kadar tekbir, tehlil getirmekten, Kâbe'yi tavaftan geri durmadılar. Bunu gören Ebu Süfyan, karısı Hind'e: "Sen bunun Allah'tan olduğu kanaatinde misin?" diye sordu.

Hind: "Evet! Bu, Allah tarafından olan bir iştir!" dedi.

Ertesi günü, sabaha çıkınca, Ebu Süfyan erkenden Resulullah (sav) yanına geldi. Peygamberimiz (sav) ona: "Sen Hind'e, 'Bunun Allah'tan olduğu kanaatinde misin?' diye sordun. O da, 'Evet! Bu, Allah tarafından olan bir iştir!' dedi" buyurdu.

Ebu Süfyan: "Şehadet ederim ki; Sen Allah'ın Resûlüsün! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah'a andolsun ki; bu sözümü Allah ile Hind'den başka, insanlardan hiçbir kimse işitmemiştir!" dedi.¹¹¹⁷

6.5.5. Peygamber (sav) Karşısında Titremeye Başlayan Adam

Fetih günü, Resulullah (sav)'ın yanına bir adam gelip konuşurken, kendisini birden bir titreme tutmuş, titremeye başlamıştı. Resulullah (sav) ona: "Sakin ol! Ben

¹¹¹⁶ İbni-i Kesir, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/296.

¹¹¹⁷ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/279.

bir hükümdar, bir kral değilim! Ben, ancak, güneşte kurutulmuş et parçaları yiyerek geçinmiş olan Kureyşîlerden bir kadının oğluyum" buyurdu.¹¹¹⁸

6.5.6. Ordu İhtiyacı İçin Mekke'li Zenginlerden Borç Para Alışı

Mekke fethedilince, Resulullah (sav): "Mekke'nin ganimetlerinden hiçbir şey bize helâl kılınmamıştır!" buyurduğu için, Mekke'den ganimet olarak birşey alınmamıştı. İslâm ordusunun zarurî ihtiyaçlarını karşılamak ve fakir Müslümanlara yardım etmek gerekiyordu. Bunun için de çok paraya ihtiyaç vardı.

Resulullah (sav), Mekke zenginlerinden Safvan b. Ümeyye'den borç olarak 50.000 dirhem,¹¹¹⁹ Abdullah b. Ebi Rebia'dan 40.000 dirhem¹¹²⁰, Huvaytîb b. Abduluzza'dan da 40.000 dirhem¹¹²¹ gümüş para aldı. Bunu, muhtaç olan mücahidler arasından bölüştürdü. İhtiyaçlarına göre: her birine 50 dirhem veya daha az ya da daha çok düştü.

Benî Cezîme harekâtının tazminatını da bununla karşıladı. Resulullah (sav) Mekkelilere olan bu borcunu, Hevâzin Savaşı ganimetinden ödemiş ve: "Ödücün karşılığı, ancak, onu ödemek ve teşekkür etmektir!" buyurmuştur.

Şehrin fatihi, şehirdekilerin hiçbir malına dokunmuyor ve yendiği insanlardan sadece borç alıyor. Halbuki istese tüm şehrin serveti onundu. Bu tarihte belki hiç görülmemiş bir olay. Şehir halkı kendilerini ele geçiren ordunun ihtiyaçlarını karşılıyor, borç para veriyor. İşte bu tür imkansız şeyler sadece Nübüvette gizli.

Huveytîb b. Abduluzza kendisinden borç alınışını ve nasıl Müslüman olduğunu şöyle anlatır: Resulullah (sav) Mekke'ye girdiğinde çok korktum. Çoluk çocuğumu emin olacak yerlere dağıttım. Kendim de Avf'ın bahçesine gittim ve orada ikamet ettim. Aniden Ebu Zer'i gördüm. Onu daha önce tanıyordum. Tanışmış kimseyle karşılaşmak her zaman yararlı. Derhal ona selam verdim ve durumu anlattım. Bana:

"Haydi git, çoluk çocuğunu topla, sen emniyettesin" dedi. Sonra Resulullah (sav)'e gidip durumu anlattı. Artık mutmain olmuştum. Ebu Zer bana şöyle dedi: "Ne zamana kadar böyle kalacaksın ey Ebu Muhammed? Yararlı çok şeyler kaçırdın.

¹¹¹⁸ İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/286; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/303.

¹¹¹⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 722.

¹¹²⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 722.

¹¹²¹ Vakıdi, *Meğazi*, 722.

Resulullah (sav) en iyi insandır, en sabırlı ve güvenilir kişidir. Onun şerefi senin şerefın, izzeti de senin izzetin sayılır.” Hamen şöyle dedim.: “Ben de seninle çıkıyorum.” Böylece Resulullah (sav)’ın yanına gidip Müslüman oldu.

Daha sonra benden ödünç para istedi. Kendisine kırk bin (dirhem veya dinar) verdim. Huneyn Savaşı’nda onunla beraber bulundum. Bana ganimetlerden de verdi.¹¹²²

Görüldüğü gibi Resulullah (sav), fethettiği şehirde istese tüm insanları ve mallarını ganimet olarak alabilecekken onları afetmeye ve İslam’a ısındırmaya çalışıyordu. Üstelik savaşın maliyetini ve mücahitlerin ihtiyacını karşılamak için yendiği insanlardan borç alıyordu.

6.5.7. Mekke’nin Yönetimi

Resulullah (sav), Mekke’de 17 veya 18 gün kaldı.¹¹²³ Buhari ise 19 gün kaldığını söyler.¹¹²⁴

Resulullah (sav) Mekke valiliğine Attab b. Esid’i¹¹²⁵ getirdi. Henüz yeni Müslüman olan bir gençti Attab. Resulullah (sav) onu vali yaparak aslında gençlere nasıl fırsatlar verdiğini göstermesinin yanında Mekke’ye yılların Müslümanını değil de yeni Müslüman olmuş birisini getirerek hem Mekkelilere güvendiğini göstermiş ve hem de onların kendilerini yabancı hissetmelerini önlemişti. Burada ilginç olan durum, bir şehri on bin kişilik bir ordu ile alıyorsunuz, onbeş gün sonra şehri terk ediyor ve yönetimi o şehir halkından birisine verdiğiniz gibi, herhangi bir garnizon ve ordu koymuyor, aldığınız gibi bırakıp gidiyorsunuz. İşte bu fetihtir.

Mekke’de İslam’ı öğretmek için de Mu’az b. Cebel’i görevlendirdi.¹¹²⁶ Mekke’nin Fethi’nden sonra Resulullah (sav) şöyle buyurdu: “Bundan sonra Mekke kıyamete kadar işgal edilmeyecektir.”¹¹²⁷

Bu arada soylu bir aileden Fatma isimli bir kadın hırsızlık yapmıştı. O kadının kavmi (elinin kesilmemesi için) Usâme b. Zeyd’e gittiler de Rasûlullah’ın yanında şefaet etmesini istediler. Usâme, o kadın hakkında Resulullah (sav)’le konuşunca,

¹¹²² İbni Hacer, *El-İsabe*, 1/546.

¹¹²³ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/147.

¹¹²⁴ Buhari, *Sahih*, “*Meğazi*”, 54, (H.No. 306).

¹¹²⁵ İbni Hacer, *El-İsabe*, 3/381.

¹¹²⁶ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/141.

¹¹²⁷ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/149.

Resulullah (sav)'ın yüzünün rengi değişti ve: "Allah'ın verdiği cezalardan bir ceza hususunda mı benimle konuşuyorsun?" buyurdu.

Öğleden sonra Resulullah (sav) konuşma yapmak üzere ayağa kalktı. "Sizden önceki insanları ancak onların, içlerinde şerefli ve nüfuzlu kimse çaldığı zaman onu cezasız bırakır, içlerinde zayıf kimse çaldığı zaman ona ceza verir olmaları helak etmiştir. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah 'a yemîn ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma çalmış olsaydı, muhakkak onun elini de keserdim!" buyurdu.

Sonra Resulullah (sav) o kadınla ilgili emrini verdi ve kadının eli kesildi. Bundan sonra o kadının tevbesi güzel oldu ve evlendi. Hz. Âyşe: O kadın bundan sonra bana gelirdi de ben de onun hacetini Resulullah (sav)'a iletirdim, demiştir.¹¹²⁸

6.5.8. Harem Sınırlarının Belirlenmesi

Harem sınırlarının belirlenmesi önemliydi çünkü hac ibadeti için bu sınırlar dikkate alınırdı.

Bunun için Teym b. Esed el-Huzai'yi görevlendirdi. Mekke'nin harem sınırlarını belirten taşlarda yerleştirildi.¹¹²⁹

6.5.9. Mekke'nin Fethinin Hikmeti ve Sonuçları

Allah yolunda malını, canını ve vatanını gözden çıkaranlara Allah bütün bu kayıplarını fazlasıyla telafi etmektedir.

Mekke'nin Fethi hicretle başlar. Hicret olmasaydı Mekke'de fethedilmezdi. O halde fetih için hicret etmek gerekir. Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır. Hicret geri çekiliş, kaçış değil bir mücadele biçimidir. Hicret dönmek için gitmektir.

Resulullah (sav) bir merhamet Peygamberi olduğu gibi aynı zamanda bir savaş Peygamberidir de. Allah'ın diğer Enbiyalara vermediği izinlerden birisini Resulullah (sav)'e vermiştir. Ama onun savaşı da bir merhamettir.

Onun savaşı da bir merhamet ve diriliştir çünkü onun fethinin amacı sadece kuru toprak almak değil, kalpleri fethetmektir. Savaşlar, kalpleri fethetmek için bir araçtır sadece. Kapalı kalpleri açmak için bir kilitir sadece. Savaşla en azından gelecek kuşakların da kurtarılması hedeflenmiştir.

¹¹²⁸ Buhari, *Sahih*, "Meğazi", 55, (H.No. 310).

¹¹²⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 705.

Mekke halkının kapalı olan kalplerinin açılması için bir şok tedavisine ihtiyaç vardı ve o şok tedavisi de ancak fetihle olmuştur.

Mekke'nin Fethi ahitlerine sadık kalmayanların yenildiğini göstermektedir. Müslümanlar ahitlerine sadık kalmışken onlar bunu Müslümanların müttefiklerine saldırarak bozmuşlardı. Bu aynı zamanda antlaşmalarını bozanlara karşı Müslümanların artık bir bağlayıcılığının kalmadığını ve ani baskınlarla onlara saldırabileceğini de göstermiştir.

Ahdini bozanlar, toplu olarak aynı işleme tabi tutulurlarsa da onlardan bazıları bunu red ederlerse farklı muamele edilirler. Hz. Abbas'ın yaptığı gibi.

Hatıb'ın ihaneti daha önceki hizmetlerine ve Müslümanlığının devamından dolayı af edilse de sorgulanmadan ceza verilmemiştir. Emir, her türlü iddiaya karşı mutlaka sorgulayacaktır. Hiçbir Müslüman kendi şahsi menfaati için İslam devletini zora sokacak bir davranışa giremeyeceği gibi, düşmanla işbirliği de yapamayacaktır. Bu ihanettir.

Ebu Süfyan'ın Müslüman olması da hikmeti ilahinin bir tecellisidir çünkü onun Müslüman olması, Mekke'nin kansız bir şekilde alınmasını sağlamıştır.

Ebu Süfyan'ın ve diğer Mekkelilerin kılıç zoruyla Müslüman olduğunu iddia edenler ve onlara tuleyka diyenler, onların sonraki hayatlarına bakmalıdırlar. Mekke'de Müslüman olanların hiç birisi sonradan İslam'dan yüz çevirmemiştir. Hatta Resulullah (sav)'ın vefatından sonra bir çok beldede isyan çıkmasına rağmen Mekke, Medine'nin hâkimiyetini tanımış ve isyan etmemiş, bilakis isyan edenlere karşı savaşmıştır.

Resulullah (sav), Mekke'ye girerken fetih süresini okuyordu. Hatta Buhari'nin belirttiğine göre kendinden geçmiş, terecili bir şekilde okuyordu. Yani o tamamen tevazu ve şükür halindeydi.

Onun, Mekkelilerin kendisine 20 yıldır çektiydiklerine karşılık orada büyük bir katliam yapacaklarını bekleyenler şaşırmışlardı. Sanki Müslümanlar bu şehri savaşla almamış da haca gelmiş gibiydiler.

Mekke'nin Fethi ile birlikte geri kalan tüm Arap toplumları gruplar halinde Müslüman oldular çünkü onlar, Mekke'nin tavrını bekliyorlardı. Mekke düşünce onlar da Resulullah (sav)'ın hak peygamber olduğuna iman etmiş oldular.¹¹³⁰

Mekke, savaşla mı? Sulh ile mi? alındığı konusu âlimler arasında tartışmalıdır. Ahmet ve Şafî sulh ile alındığını, Ebu Süfyan ile yapılan “kim Ebu Süfyan'ın evine girerse emindir” sözünün bir sulh antlaşması olduğunu söyler. Ayrıca savaşla alınmış olsaydı orası da ganimet olarak paylaşıldı denir. Ama Ebu Hanife ve Malik savaşla alındığını söyler. Buna da şehre girişte savaş düzeninin alınmış olması, çarpışmanın yaşanmasını delil gösterirler.¹¹³¹ Taberi de oranın savaşla alındığını söyler. Mekke kılıç ile alındığından orada bulunanlar esir ve köle hükmünde olup ganimet malı sayılıyorlardı. Bundan dolayı onlara esirlikten azat edilenler anlamında Tuleyka denilmiştir.¹¹³²

6.5.10. Fethin Tarihi

Mekke ne zaman fethedildi? Mekke'nin Fetih tarihi ile ilgili aslında fazla ihtilaf yok.

Tarihi rivayetlere göre Peygamberimiz (sav), Ramazan ayının 10'unda Çarşamba günü (10 Ramazan 8 - 1 Ocak 630) muhâcirler, ensar ve çevreden toplanan kabilelerle Medine'den hareket etti.¹¹³³ Hicri takvimi miladi takvime çevirme formülü uyguladığımızda bu tarih miladi takvime göre 1 Ocak 630 Pazartesi'ye denk gelmektedir. İbn-i Esir'de el-Kamil fi-Tarih kitabında şöyle der: “Ramazanın onuncu günü (1 Ocak 630) Medine'den çıktı ve Ramazanın bitmesine on gün kala Mekke'yi Fethetti.”¹¹³⁴

10 Ramazan olmadığını iddia edenler de olmuştur. İbn-i Hazm'ın Cevami Sünne kitabında ise bu tarih şöyle anlatılır: “Resulullah (sav), 20 Ramazan'da on bin kişilik ordusunun başında Medine'den yola çıktı.”¹¹³⁵ 20 Ramazan'ı esas alırsak Miladi takvime göre 11 Ocak 630 Perşembe gününe denk gelmiş olur.

¹¹³⁰ Buhari, *Sahih*, “Meğazi”, 55, (H.No. 308).

¹¹³¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, 3/493-511.

¹¹³² Taberi, *Tarih*, 61.

¹¹³³ Mevlânâ Şibli Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 320; İbrahim Sarıçam, *Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002), 207; Mahmud Şakir, *Hz. Âdem'den Bugüne İslam Tarihi*, 2/209-220; Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/213; Vakıdî, *Meğazi*, 673; İbni Hişam, *Siret*, 4/56; İbn Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, 4/279.

¹¹³⁴ İbnü'l-Esir, *El Kamil Fi't-Tarih*, Çev. Heyet, 10 cilt, (İstanbul: Bahar Yayınları, 1991), 2/222-236.

¹¹³⁵ İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sire*, 206-207.

Asım Köksal ise İslam Tarihi kitabında seferin gününü belirtmeyip sadece yılını belirtmekle yetinmektedir: “Peygamberimiz (sav); Hicretin 8. yılında Ramazan ayında Müslümanlardan 10.000 kişilik askerî bir topluluğun başında, Medine’den Mekke’ye doğru yola çıktı.”¹¹³⁶ fakat Peygamberimiz (sav)’ın Mekke’ye girişini 13 Ramazan olarak belirtir. Buna göre Peygamberimiz (sav)’ın Medine’den çıkışı ortalama 8 gün sürmüştü çok daha önce çıkmış olması gerekir.¹¹³⁷

6.5.11. Hicret Sona Ermıştır

Resulullah (sav), Mekke’nin Fethinden sonra şöyle buyurmuştur: “Fetihten sonra hicret yoktur”¹¹³⁸ Hz. Âişe de şöyle rivayet etmiştir:

“Bu gün hicret yoktur. (Fetihten önce) mü'minlerin herbiri kendisine fitne yapılması korkusundan dîni ile Allah'a ve Rasulü'ne kaçar idi. Bugün ise Allah, İslâm'ı gâlib kılmıştır. Mü'min, Rabb'ine dilediği yerde ibâdet eder. Lâkin bugün (kâfirlerle) cihâd ve niyet vardır.”¹¹³⁹

Yani artık Mekke alındı. İslam galip geldi. Müslümanların dinlerinden dolayı korkuya kapılıp hicret etmesine gerek yoktur. Aslında tüm hicret olayı bize şunu göstermiştir ki; bulunduğumuz şehir yaşanmaz olduğunda, inançlarımız engellediğinde kendimize sığınacak bir Medine oluşturmalı ve oraya hicret etmeliyiz. Ne zamana kadar? Tabi ki şehrimizi ele geçirinceye kadar çünkü hicret bir kaçış değil, bir mücadele biçimidir.

¹¹³⁶ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/199.

¹¹³⁷ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/250.

¹¹³⁸ Buhari, *Sahih*, “Megazi”, 55, (h. No, 314).

¹¹³⁹ Buhari, *Sahih*, “Megazi”, 55, (h. No, 315).

6.6. Mekke Çevresindeki Putların Yok Edilmesi

Kâbe'de 360 put bulunuyordu. Bunlar arasında putperestlerin en büyük mabudu olan Hubel de vardı. Bu, insan şeklinde bir puttu. Kırmızı yakuttan yapılmıştı. Bunu ilk defa Kâbe'ye getirip koyan Mudar ve Adnan'ın torununun torunu Huzeyme b. Müdrike idi. Hübel'in önünde yedi ok bulunurdu. Bunların üzerinde de "lâ ve neam" (evet ve hayır) yazılıydı. Araplar herhangi bir işi yapmak istediklerinde bu oklarla kur'a çeker, evet ve hayırdan hangisi çıkarsa ona göre hareket ederlerdi. Uhud Savaşı'nda Ebu Süfyan, işte bu Hubel'in adını söyleyerek: "Yaşasın Hubel!" diye bağırırmıştı. Bu put, Kâbe'nin tam içindeydi. Nitekim Hz. Peygamber (sav) Kâbe'ye girince diğer putlarla birlikte Hubel putunu da imha etti.¹¹⁴⁰

Arapların önemli putları Mekke'nin dışında da bulunuyordu. Tevhid akidesinin bölgeye yerleşmesi için önemli putların ve bulunduğu merkezlerin yok edilmesi gerekiyordu. Peygamber (sav) bunun için şu sahabeleri askerî birlikle bu bölgelere gönderdi.

1. Hişam b. Âs, 200 kişilik bir birlikle Yelemlem taraflarına,
2. Halid b. Saîd b. As, 300 kişilik bir birlikle Ürene taraflarına,
3. Halid b. Velid, arkadaşlarından 30 kişilik bir süvari birliğiyle Uzzâ putuna gitti.¹¹⁴¹
4. Hz. Ali, Fûls putunu yıkma görevi.

6.6.1. Uzza Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 8/Ocak 630)

Uzzâ, Kureyş'in ve bütün Kinâneoğullarının putu idi. Uzza; Mekke'den bir konak mesafede Nahle'de, üç semüre (sakız) ağacından veya büyük dikili ağaçtan ibaret idi. Uzzâ'nın yanında da, Gatafanların taptıkları bir put bulunuyordu. Uzzâ'nın üzerine, birde ev yapılmıştı. Uzzâ'nın kapıcı ve bakıcıları orada otururlardı.

Araplardan, Mekke'de oturup da Uzzâ'ya, sonra Lât'a, sonra Menat'a tapmayan yoktu. Kureyşîlere göre; putların en büyüğü Uzzâ, sonra Lât, sonra Menattı. Uzzâ'ya tapmayı ilk benimseyen ve Kureyşîlere benimseten de, Amr b. Luhayy idi. Araplar, hac ibadetini tamamladıkları ve Kâbe'yi tavaf ettikleri zaman, Uzzâ'ya gidip

¹¹⁴⁰ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 328.

¹¹⁴¹ Vakıdî, *Meğazi*, 728.

onu da tavaf etmedikçe ihramdan çıkmazlar, onun yanında bir gün itikâfa girerler, kurbanlar keserler ve ihramdan öyle çıkarlardı. Uzzâ'nın kapıcıları ve bakıcıları Süleymlerden Şeybanoğulları olup, kendileri Hâşimoğullarının müttefiki idiler.¹¹⁴²

Resulullah (sav), Halid b. Velid komutasında 30 kişilik bir suvari birliğini Uzza'nın bulunduğu Nahle bölgesine gönderdi.¹¹⁴³ Halid, Putu yıkıp Resulullah (sav)'e döndü ve olanları haber verdi.¹¹⁴⁴

6.6.2. Süva Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 8/Ocak 630)

Huzeyl kabilesinin putu; Yenbu' taraflarındaki Rehat'ta bulunan Suvâ' putuydu. Bu bir taştan ibaretti. Süva; Amr b. Luhayy'ın Cidde sahilinde bularak getirdiği ve Arapları tapmaya davet ettiği beş puttan birisidir. Süva'nın kapıcı ve bakıcısı Benî Lihyanlardı.¹¹⁴⁵

Resulullah (sav), Amr b. As'ı, Hüzeyl'in putu olan Suva'yı yıkmaya gönderdi.¹¹⁴⁶ O da verilen görevi başarıyla yerine getirdi.

6.6.3. Menat¹¹⁴⁷ Putunun Yok Edilesi (Ramazan 8/Ocak 630)

Menât putu yontulmamış bir taşı. Ezd, Gassân, Evs ve Hazrec kabilelerine ait bir puttu.¹¹⁴⁸ Onu ziyaret eder ve etrafında dönerek tapınırlardı. Amr b. Luhayy'ın diktiği putlar arasında en yükseği bu idi. Evs ve Hazrec kabileleri Kâbe'yi ziyaret edip, hac yaptıklarında ihramı çıkarma, saçlarını tıraş etme merasimini işte bu putun yanında yaparlardı.¹¹⁴⁹

Resulullah (sav), Sa'd b. Zeyd el-Eşhel'i 20 kişilik askerî birlikle Menat putunun yıkılması ile görevlendirdi.¹¹⁵⁰ Sa'd, bu putu yıktı.

¹¹⁴² Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 328.

¹¹⁴³ Vakıdi, *Meğazi*, 727.

¹¹⁴⁴ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/149; İbn Hişam, *Siret*, 4/107-108; Vakıdi, *Meğazi*, 728-729; Taberi, *Tarih*, 3/65.

¹¹⁴⁵ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 329.

¹¹⁴⁶ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/149; Belazuri, *Ensab*, 1/652; Vakıdi, *Meğazi*, 727; Taberi, *Tarih*, 3/66.

¹¹⁴⁷ Menat; Evs ve Hazrec kabileleri ile Yesrib (Medine) halkının putu olup, Kudayd nahiyesinde, Mekke ile Medine arasında, deniz sahilinde dikili idi. Medine'ye uzaklığı yedi mildir. Menat'ı ilk diken, Amr b. Luhayy idi. Menat, Kudayd'de, Hüzeyllere ait bir kaya idi. Menat, en eski put idi. (İbn Al-Kalbi, *Putlar kitabı*, Çev. Beyza Bilgin, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2003), 44.)

¹¹⁴⁸ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/150; Taberi, *Tarih*, 3/66.

¹¹⁴⁹ Mevlana Şibli Numani, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 329.

¹¹⁵⁰ Belazuri, *Ensab*, 1/653; Vakıdi, *Meğazi*, 727; Taberi, *Tarih*, 3/66.

6.6.4. Lat Putunun Yok Edilmesi (Ramazan 9/Ocak 631)

Lat Putu Sakif kabilesine aitti. Sakif heyeti Müslüman olduğunu bildirince Lat Putunu yıkmak için Resulullah (sav) Ebu Süfyan b. Harb ve Muğire b. Şu'be'yi gönderdi.

Her ne kadar kabile Müslüman olduklarını beyan etseler de Lat'tan korkuyor ve yıkamıyorlardı. Hatta Ebu Süfyan bile korkuyordu ve Lat'ı Muğire b. Şu'be yıktı.¹¹⁵¹

6.6.5. Zulkeffeyen Putunun Yok Edilmesi (Şevval 8/Ocak 630)

Devslilerin putu olan Zulkeffeyn putunun yok edilmesi için Resulullah (sav) Tufeyl b. Amr ed-Devsî'yi¹¹⁵² bir seriyye ile görevlendirdi. Resulullah (sav) bu tür görevlere genelde o kabileden kişileri getirerek tepkileri azaltmaktadır.

Tufeyl b. Amr, putu yıktıktan sonra kendi kabilesinden 400 kişilik bir yardım kuvveti ile Taif kuşatmasında bulunan Resulullah (sav)'a yetişti. Beraberinde bir Debbabe ve mancınık da getirmişti.¹¹⁵³

6.6.6. Fûls Putunun Yok Edilmesi (Rebiülahir 9/Temmuz 630)

Resulullah (sav) Ali b. Ebu Talib'i¹¹⁵⁴ 150 kişiyle Tay kabilesinin putu olan Fûls'ü yıkmak için gönderdi. Hz. Ali, Fûls'ü yıkıp tahrip etti.¹¹⁵⁵ Kabileye baskın yapıp deve, koyun ve esir elde etti.

Liderleri Adi b. Hatim Tayî Şam'a kaçmıştı fakat kızkardeşi esir edildi. Hz. Ali, Hatim ailesini ganimete katmayıp Medine'ye getirdi.¹¹⁵⁶ Daha sonra Resulullah (sav) tarafından serbest bırakılınca, Adi b. Hatim'de gelip Müslüman oldu.¹¹⁵⁷

6.6.7. Zülhalasa Putunun Yıkılıması (10/631)

Zul halasa üzerinde oyma bir taş bulunan beyaz bir taşı. Mekke ile Yemen arasında Tabala'da bulunuyordu. Bekçileri Umameoğullarıydı. Peygamberimiz (sav) "Devs'ler tekrar zul halasa'ya tapmadıkça kıyamet kopmaz" demiştir.¹¹⁵⁸

¹¹⁵¹ Vakıdi, *Meğazi*, 800-805.

¹¹⁵² Vakıdi, *Meğazi*, 727.

¹¹⁵³ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/160.

¹¹⁵⁴ Taberi, *Tarih*, 3/111.

¹¹⁵⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 814; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/166.

¹¹⁵⁶ Vakıdi, *Meğazi*, 818; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/166.

¹¹⁵⁷ Taberi, *Tarih*, 3/113.

¹¹⁵⁸ İbn al-Kalbi, *Putlar Kitabı*, Çev. Beyza Bilgin, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2003), 58-60.

Mekke'yi fethettikten sonra Cerîr b. Abdullah el-Becelî'ye, “Şu Zülhalesa'yı yıkıp da gönlümü rahatlatmaz mısın?” diyerek orayı tahrip etmesini istemiştir. Cerîr, Becîle kabilesine mensup Ahmesoğulları'ndan 150 süvariyle birlikte Zülhalesa'ya gidince Has'am ve Bâhile kabileleri tapınağı korumak için savaşmışlar, Cerîr de Bâhile'den 100, Has'am'dan çok sayıda ve Benî Kuhâfe'den 200 kişiyi öldürerek Zülhalesa tapınağını yıkıp ateşe vermiştir.¹¹⁵⁹

¹¹⁵⁹ Ömer Faruk Harman, “Zülhalesa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/561; İbn al-Kalbi, *Putlar Kitabı*, 58-60.

Müslümanlar için büyüktü çünkü karşılarında çok ciddi, kalabalık ve savaşçı bir topluluk vardı. Mekke'nin fethi Müslümanlarda bir gevşeme ve rahatlığa yol açmıştı.

Sakîfin, o zaman iki lider ve kumandanı vardı. Birisi, Karib b. Esved; diğeri Benî Maliklerden Zülhımar Sübeyy b. Haris b. Malik idi. Hevazin'in reisi ise Malik b. Avf en-Nasri'dir.

Malik, askerin savaşa daha iyi konsantre olmaları için kadın ve çocukların da orduyla birlikte hareket etmesini istedi¹¹⁶² çünkü asker, savaşı kaybettiğinde kadın ve çocuklarının düşmanın eline geçeceğini düşünerek daha büyük bir şevkle savaşacaktır. Onların savaş konusunda danıştıkları çok yaşlı bir zat olan Düreyd b. Simme de vardı fakat o kadın ve çocukların ordunun gerisine alınmasını doğru bulmadı ve askerlerin yenilmesi üzerine tüm ailelerinin esir düşebileceğini söyledi. Onun bu yaptığını yadırgıyordu. Sonra şöyle dedi: “Koyun çobanı, ne olacak, anlamaz ki vallahi. Harpten dağılıp kaçan kimseyi hiç bir şey geri çevirebilir mi? Çünkü harp senin lehinde olur ise kılıçlı ve mızraklı erkekten başka kim sana fayda verebilir. Eğer harp senin aleyhine olur ise ehlinin ve malının içinde rezil olursun.”¹¹⁶³ fakat savaşı müşrikler kaybedince kaçan Düreyd b. Simme, bir Müslüman asker tarafından öldürüldü.¹¹⁶⁴

Malik ayrıca tüm askerlerinin kılıçlarının kınlarını kırdırdı.¹¹⁶⁵ Bununla silahların artık kınına konulmayacağı mesajı verildi. Malik, Savaşın yapılacağı alanın tüm ayrıntılarına sahipti. Bu fiziki şartları lehine kullanmak istiyordu. Bu nedenle İslam ordusunun önüne tuzaklar kurdu. Malik'in bir diğer taktiği de ordunun gerisinde onbinlerce devenin üzerine kadınları yerleştirip meydana sürdü. Bunun amacı kalabalık bir ordu görüntüsü verip Müslümanların kalplerine korku düşürmektir. Gerçekten de Müslümanlar ilk anda karşılarında çok kalabalık bir Müşrik topluluğu olduğunu düşünerek korkuya kapıldılar.

Enes b. Malik olayı şöyle anlatır: “Huneyn Vadisi'ne vardığımızda Hevazinlerden bir grup karşımıza çıkıverdi. Vallahi o zamana dek hayatımda bu kadar kalabalık bir ordu görmedim. Kadınlarını, çocuklarını, mallarını ve hayvanlarını yanlarında getirmişlerdi. Ardından saf düzeninde dizilerek öne erkekleri, arkaya da

¹¹⁶² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/153; İbn Hişam, *Siret*, 4/109; Vakıdi, *Meğazi*, 740; Taberi, *Tarih*, 3/70; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/314.

¹¹⁶³ İbn Hişam, *Siret*, 4/109; Vakıdi, *Meğazi*, 741; Taberi, *Tarih*, 3/71; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/314.

¹¹⁶⁴ İbn Hişam, *Siret*, 4/129.

¹¹⁶⁵ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/314.

develer üzerine bindirdikleri kadınları yerleştirmişlerdi. Uzaktan simsiyah görülen o kalabalığa ilk baktığımızda ordunun tümünü erkek zanennettik.”¹¹⁶⁶

Müşriklerin bir ordu topladığı haberini alan Resulullah (sav), durumu öğrenmek amacıyla Abdullah b. Ebi Hadred'i görevlendirdi. O, Müşrik ordusunun içine girdi. Onlardan birisi gibi gözüktü. Onların konuşmalarını, savaş planlarını öğrendi ve gelip durumu Resulullah (sav)'a haber verdi.¹¹⁶⁷

Bu arada savaşa katılacak olan askerlerin silahlanması işi gündeme geldi çünkü Müslümanların silaha ihtiyaçları vardı. Resulullah (sav)'a, Safvan b. Ümey'in yanında silah olduğu haberi verildi. Resulullah (sav)'da o dönemde henüz müşrik olan Safvan'ı çağırarak silahları istedi. Safvan da; “Silahları ganimet olarak mı el koyuyorsunuz?” diye sordu. “Hayır! Onları emanet olarak alıyoruz. Ben onları sana daha sonra vereceğim”. Böylece bir müşrikten silahlar emanet yoluyla alınmış olundu.¹¹⁶⁸ Bu durum, müşriklerden silah alınabileceğinin en önemli delili olmuştur.

Resulullah (sav), Hevazin ile savaşmak için Mekke'yi terk etti. Beraberinde Mekke'den ikibin ve kendi asli ordusundan da on bin kişi olmak üzere toplam oniki bin kişilik bir ordu vardı.¹¹⁶⁹

Bu arada Mekke'ye vali olarak da Mekke'li yeni Müslüman olan Attab'ı bıraktı.¹¹⁷⁰ Aslında o, Attab'ı Mekke'ye bırakmakla Mekkelilere topraklarının işgal edilmediğini, onların da İslam Devletinin özgür ve eşit vatandaşları olduğunu göstermiş oldu.

Zaten bu yaklaşım sayesinde Mekke'nin dünkü müşrikleri, bugünün Müslümanları iki bin kişi ile savaşa katılmasını sağlamış oldu. Bu rakam, tüm eli silah tutanların savaşa katıldığını göstermiş olmaktadır. Bütün bu değişimi de Resulullah (sav), kısa bir sürede yaptı. Mekkeliler, topraklarını işgal eden bir işgalci güç gibi gördükleri Resulullah (sav)'ın ordusunu şimdi gerçek bir fatih (kalpleri feth eden) olarak kabul ediyor ve bu gücün bir parçası oluyorlardı. Böyle bir kalp değişimini ancak bir Peygamber gerçekleştirebilirdi.

¹¹⁶⁶ Vakidi, *Meğazi*, 747.

¹¹⁶⁷ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/153; İbn Hişam, *Siret*, 4/111; Taberi, *Tarih*, 3/73; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/314-315.

¹¹⁶⁸ İbni Hişam, *Siret*, 4/112; Vakidi, *Meğazi*, 742; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/153; Taberi, *Tarih*, 3/73; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/315.

¹¹⁶⁹ İbni Hişam, *Siret*, 4/112; Vakidi, *Meğazi*, 742; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/153.

¹¹⁷⁰ İbni Hişam, *Siret*, 4/112; Vakidi, *Meğazi*, 742; Taberi, *Tarih*, 3/73.

6.7.1.2. Tuzak

Peygamber (sav) Mekke'ye doğru yola çıkan Hevazin ordusunu haber alınca onları durdurmak için Huneyn'de toplanmasına karar verdi. Yani savaşı bu vadiye gerçekleştirmek istedi. Aslında bu büyük bir askerî stratejinin öngörüsüydü. Amaç düşmanın Mekke'ye ulaşmasını ve kuşatmasını engellemekti çünkü düşman Mekke'yi kuşatırsa içerde halen Müşrik olan kişilerin Müslümanlara karşı savşamalarına, Müslümanların kıskaç altına alınmasına yol açacaktı. İşte bu nedenle düşmanı Mekke'nin dışında karşılayıp yok etmek en iyi stratejiydi. Ordular kalabalık olduğundan savaşılabilmeleri için geniş bir düzlük olan Huneyn vadisinin seçilmesi de isabetli bir tercihti. Bu arada Müşrikler de Huneyn Vadisi'nde savaşmak istiyorlardı çünkü coğrafyayı biliyorlardı ve coğrafyanın zorluklarını lehlerine çevirmek istiyorlardı.

Hz. Peygamber (sav), Hevâzinlerin Tâ'if halkı ile birleşmesine engel olmak istiyordu. Önce, Mekke'yi kuzey istikametinde terk etti. Bir müddet sonra, kuzey doğu istikametine kıvrıldı ve bir yarım daire çizerek Huneyn'de düşmanla buluştu.¹¹⁷¹

Savaş, Hüneyn Vadisi'nde gerçekleşti fakat Müşrik ordusu vadiye daha önce gelmiş, önemli noktaları tutmuş ve hatta pusuya bile yatmıştı.¹¹⁷² Yani Müslümanlar kötü bir koşulda savaşa girmiş oluyorlardı. Resulullah (sav)'ın her zaman yaptığı ani baskın, şaşırtma ve savaş alanına önceden gelip hakim olma stratejisi burada uygulanacak fırsatı bulamadı. Ayrıca, herhangi bir pusuya karşılık gözcüleri çıkarma taktiği de nedense uygulanmadı. Normalde Resulullah (sav) bir yere gelmeden önce gözcü çıkartır, araziye tanıyan insanlardan bilgi alır ve her türlü bilgiyi aldıktan sonra bir strateji izlerdi. Burada bütün bunlar unutuldu. Bu durum, savaş için düşmanın stratejisini ve planını önceden öğrenmenin de ne kadar önemli olduğunu yani istihbaratın da ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Hâlbuki düşmanın strateji ve planını öğrenmek için önceden aralarına casus göndermişti.

Cabir b. Abdullah olayı şöyle anlatıyor: “Hüneyn Vadisi'ne yöneldiğimiz zaman Hicaz topraklarının çukur geniş ve engin vadilerinden birine indik. Ancak durmaksızın oradan aşağı iniyorduk. Kavim, sabahın karanlığında bizden önce vadiye inmişti. Vadinin gizli yollarını ve dar geçitlerini tutmuşlardı. Müslümanları oralarda

¹¹⁷¹ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 94.

¹¹⁷² İbn Hişam, *Siret*, 4/115-116; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/154.

pusuya düşürmek için toplanmış, hazırlıklarını tamamlamış ve üslenmişlerdi. Vallahi biz aşağı inerken neye uğradığımızı bilemedik. Ordu birlikleri üzerimize topluca ve aynı anda saldırdı. Halk dönüp kaçmaya başladı. Herkes kendi derdine düşmüş, kimse kimseyi beklemiyordu.”¹¹⁷³

Resulullah (sav) düşmanın durumunu anlamak için Abdullah b. Ebi Hardek el-Eslem’iyi daha önce göndermiş ve o da aralarında bir ya da iki gün kalıp dönmüş, gördüklerini anlatmıştı¹¹⁷⁴ fakat en önemli konu olan savaş stratejisini öğrenememişti. Buna rağmen düşmanın bir pusu kurma olasılığı düşünülerek önlem alınması gerekirken bu olmadı. Savaşlarda başarı kadar başarısızlıklardan da ders çıkartılmalı ve bunların bir daha tekerrür etmemesi için dikkate alınmalıdır.

Gerçekten de korkulan oldu. Müslümanların vadiye girmesi ile pusuya düşmesi bir oldu. Her taraftan saldırılar yaşanmaya başladı. İnsanlar panik içerisinde kaçışmaya başlamıştı. Aslında yenilgi ve paniğin temel nedeni henüz iman kalplerine yerleşmemiş olan ve düşmanla ilk kez karşılaşan Benî Süleym kabilesi atlıların kaçması ve onları gören Mekkeli askerlerin panikle geri çekilmesi üzerine¹¹⁷⁵ yenilgi psikolojisinin tüm askerlere yayılmasıydı. Savaşa bu insanların getirilmiş olması ya da ön saflara onların yerleştirilmiş olması da stratejik bir hataydı fakat Mekke yeni feth edilmişken orayı Mekkelilere bırakıp Hüneyn’e gitmek de ayrı bir hata olacaktı çünkü bu durumda Mekkelilerin ne yapacağı belli olmaz ve belki de Müslümanları iki ateş arasında bırakabilirlerdi.

Neredeyse Resullah (sav)’ın etrafında kimse kalmamıştı. Sadece muhacir ve ensar’dan insanlar kalmıştı. Resulullah (sav) şöyle sesleniyordu: “Ey İnsanlar! Nereye? Bana geliniz. Ben Allah Resuluyüm. Ben Muhammed b. Abdullah’ım” diyordu.¹¹⁷⁶ Resulullah (sav) insanların kaçışını engellemek için Hz. Abbas’a şöyle seslenmesini emretti: (hz. Abbas’ın sesi gürdü) “Ey ensar topluluğu! Ey Semüre ağacının sahipleri (biatturridvan) Ey Bakara süresinin sahipleri!” Abbas’ın gür sesini duyan Müslümanlar, yavrusuna özlem duyan develer gibi “Lebbeyk, lebbeyk” (Buyur,

¹¹⁷³ Taberi, *Tarih*, 3/74; Abdullah Muhammed er-Reşid, *Komutan Hz. Peygamber*, 171.

¹¹⁷⁴ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/153; Vakıdı, *Meğazi*, 744.

¹¹⁷⁵ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/154; İbn Hişam, *Siret*, 4/115-116.

¹¹⁷⁶ İbn Hişam, *Siret*, 4/116; İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/153; Taberi, *Tarih*, 3/74; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/318.

emrindeyiz) diyerek geri dönüp müşriklere hamle yaptılar. Resulullah (sav) onların savaşını seyrederken şöyle dedi: “İşte savaş şimdi kızıştı.”¹¹⁷⁷

Rivayetlere göre Ebu Süfyan bu duruma sevinip şöyle demiştir: “Onların hezimetini denize kadar bitmez”. Fal okları da okluğun içinde beraberinde idi. Cebele b. Hanbel de şöyle bağırır, “Artık bu gün sihir bozulmuştur” fakat İbni Hişam bu konuşmanın Ebu Süfyan tarafından değil Cebele b. Hanbel ile kardeşi Kelde arasında geçtiğini söyler. Hatta onlarla birlikte bulunan Safvan b. Ümeyye onları susturur ve şöyle der: “Sus! Allah dişlerini düşürsün. Vallahi Kureyş’ten bir adamın bana hakim olması Hevazinden bir adamın bana hakim olmasından daha iyidir, demiştir”.¹¹⁷⁸ Resulullah (sav), Safvan’ı Müslüman olması konusunda serbest bırakmış o da düşünmek için süre istemişti. Bu olaydan sonra Müslüman olacaktır.

Rivayete göre Resulullah (sav) Mekke’den Hüneyne’e yöneldiğinde, kendisiyle birlikte Allah askerlerinin çokluğunu gördüğü zaman şöyle dedi: “Bugün mağlubiyetimiz azlıktan olmayacaktır.”¹¹⁷⁹ Konuyla ilgili Allah şu ayeti indirdi: “*Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn Savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat size hiçbir yarar sağlamamıştı...*”¹¹⁸⁰

6.7.1.3. Hezimetten Sonra Zafer

Bu yenilginin çeşitli sebepleri vardı. Bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

Birincisi: Hâlid’in (ra) komutasında bulunan öncü bölümünde, daha çok Mekke’nin fethinin hemen arkasında henüz yeni Müslüman olmuş gençler vardı. Gençlik hevesi ve gururuna kapılarak savaş silahlarını bile almadan gelmişlerdi. Ordu içinde hâlâ Müslüman olmamış "Tulekâ" denen 2.000 kişi vardı. Hevâzin kabilesi, bütün Araplar arasında bir örneği bulunmayan nişancı ve attığı oku hedefe vuran kimselerdi. Savaş alanında onların bir oku bile boşa gitmezdi.

İkincisi: Kâfirler savaş alanına önce gelerek uygun yerleri ele geçirmiş, okçu birliği dağların eteklerine ve sırtların arkalarına yerleşip siper almışlardı.

¹¹⁷⁷ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/154; İbni Hişam, *Siret*, 4/118-119; Vakıdi, *Meğazi*, 748; Taberi, *Tarih*, 3/75; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/320.

¹¹⁷⁸ İbni Hişam, *Siret*, 4/116-117, Vakıdi, *Meğazi*, 746; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/317.

¹¹⁷⁹ İbn Hişam, *Siret*, 4/118; Vakıdi, *Meğazi*, 742.

¹¹⁸⁰ Tevbe, 9/25.

Üçüncüsü: İslâm ordusu sabahleyin ortalık iyice aydınlanmadan saldırdı. Müslümanların savaş alanında bulundukları yerde, sırtları o kadar bayır aşağıya doğruyd ki ayakların yere sağlam basması imkânsızdı. Saldırıya geçenler tam ilerlerken karşıdan binlerce asker sökün edip ortaya çıktı. Öte taraftan siperlerden okçular birliği yerlerinden harekete geçerek ok yağdırmaya başladı. İslâm ordusunun en ön safında olanlar çaresizlik içinde, düzensiz olarak geriye çekildiler. Sonra da bütün ordunun ayağı kaydı.¹¹⁸¹

Sahîh-i Buhârî’de de bildirildiği gibi: "Herkes geri çekilip gitti. Hz. Peygamber tek başına kaldı. Ok yağmuru kesilmiyordu. 12.000 İslam askerî uçup gitmişti ama tek başına yüce Peygamber bir cesaret ve kahramanlık âbidesi olarak ayakları üzerinde dikili duruyordu. Tek başına bir ordu, bir ülke, bir kıta, bir dünya, hatta dünyalar birliğiydi.¹¹⁸²

Bu savaşta, Müslümanlar panik içerisinde kaçmışlardı. İn en ayet ile onlar af edildiler. Âlimler bu olaya bakarak savaştan kaçmanın kebair bir günah olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir.

Şimdi müşrikler kaçışmaya başladılar. Müslümanlar, kaçan müşrikleri kovalıyorlardı. Onlardan birçoğunu öldürdüler. Hevâzinler, sayısız zigzaglar halindeki vadilerin koruyuculuğu ve avantajından istifadeyle kaçmaya başladılar; takib edenlere asla karşı koyamayacak bir haldeydiler. Tarihçilerin verdikleri bilgiye göre düşman, beraberinde kadınlarını, çocuklarını, hattâ bütün koyun ve deve sürülerini alıp getirmişti. Onlar, bu saydıklarımızın zafer veya ölüm tahakkuk edene kadar, askerlerin bütün gayretleriyle savaşmalarına müessir olacağını düşünüyorlardı fakat bu düşünceleri, iyi tâlim ve terbiye görmüş disiplinli İslâm ordusu karşısında neticesiz kalmıştı. Sonunda da bütün kadın ve çocukları, hayvan sürüleri, bu askerlere ganimet olarak kaldı.¹¹⁸³

Resulullah (sav) başında kalabalık bir topluluğun toplandığı öldürülmüş bir kadına rastladı. Yanındakilere

-Bu nedir? Diye sordu. Kendisine

- Bu bir kadındır. Halid b. Velid öldürdü.

¹¹⁸¹ Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 331-332.

¹¹⁸² Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 332.

¹¹⁸³ Muhammad Hamidullah, *Hz. Peygamberin Savaşları*, 94.

Bunun üzerine Resulullah (sav) kendisiyle beraber olan birisine, Halid'e yetiş ve ona de ki: "Resulullah (sav) seni çocuk, kadın, işçi ve kendisiyle yardım görülen köle gibi kimseleri öldürmekten nehyetti."¹¹⁸⁴ Bu rivayet, savaşta kadın ve çocukların öldürülmesinin yasak olduğunu gösteren önemli bir nasırdır.

Hevâzinler bozguna uğrayınca Taife sığındılar. Bazıları da Nafîle'ye doğru gittiler. Bir kısmı ise Evtas'da ordugah kurdular. Toplananların sayısı pek çoktu. Resulullah (sav) Ebu Amir el-Eş'ari'yi Evtas'a gönderdi. Kaçanları kimse takip etmedi.¹¹⁸⁵ Huneyn'de bozguna uğrayan Hevâzinlerden bir kısmı Evtas ordugâhında toplanmışlardı. Ebu Amir onlarla savaşıp bozguna uğrattı fakat bu sırada atılan bir okla şehit olunca yerine yeğeni Ebu Musa el-Eşari geçip savaşı kazandı.

¹¹⁸⁴ İbni Hişam, *Siret*, 4/136, Vakıdi, *Meğazi*, 758

¹¹⁸⁵ İbn Hişam, *Siret*, 4/129.

6.7.2. Taif¹¹⁸⁶ Kuşatması

Resulullah (sav) Huneyn'den çıkıp Taif'e yöneldi. Yarım dâire biçiminde bir yürüyüş hattı takip edilerek Tâ'ifin doğu ve güney doğusunda yer alan Liyye'ye varıldı ve buradaki kale tahrip edildi. Bahçeli ev ve bostanlardan müteşekkil bu müreffeh kasaba, büyük bir iktisadî ehemmiyet taşıyordu. Buranın kaybedilmesi, Tâ'if halkı için pek elim bir netice olmuştur.¹¹⁸⁷

Taif kalesi Sakif kabilesine aitti ve onlar burada kalıyorlardı. Ordunun öncü kuvveti olarak Halid b. Velid'i gönderdi. Taifliler, Evtas'ta yenilince kalelerine sığınmış, kapılarını kapamış ve savaşa hazırlanmışlardı.¹¹⁸⁸ Sakîfler, daha önce, kalelerini de onarmış, bir yıl kuşatılacak olsalar da ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar gıda, erzak ve savaş malzemelerini kale içinde depolamışlardı.¹¹⁸⁹ Resulullah (sav), bu şehri ele geçirmek istiyordu çünkü bu şehir var olduğu müddetçe bu bölgede güvenlik sağlanamazdı.

Resulullah (sav)'ın etrafında savaş ve stratejiyi iyi bilen kişiler de vardı. Taif kalesine yakın bir yerde konaklayınca onların oklarından bir ok yağmuru geldi. Hatta bazı Müslümanlar yaralandılar. Hubab b. El-Münzir,¹¹⁹⁰ Resulullah (sav)'ın yanına gelerek; “Ey Allah'ın Resülü! Biz kaleye yaklaştık. Eğer bu bir emirden kaynaklanıyorsa kabul edeceğiz. Ancak eğer bir düşüncenin eseri ise, kalelerinden çekilmek gerekir,” dedi. Bunu üzerine ok menzilin dışına çıkıldı.¹¹⁹¹ Bu durum, savaş sırasında askerlerinin görüş ve düşüncelerini dinlemesi gerektiğini gösterdiği gibi,

¹¹⁸⁶ Taif; rakımı yüksekçe, akarsulan, ekinlikleri, hurma bahçeleri, üzüm bağları bulunan, muz ve sair meyveler yetişen, Mekke'nin doğusunda, Mekke'ye iki-üç merhalelik büyük bir şehirdir. Mekke'den Taife, yaya yürüyüşüyle bir günde çıkılır, oradan Mekke'ye yarım günde inilir. Tâ'if, Vadi Vacc üzerinde kurulu, yağmur yağma zamanları, içinde su bulunan bir nehirle yarı yarıya muhat ve etrafı surlarla çevrili bir şehirdir. Bir sayfiye yeri olup, denizden yüksekliği 900 metre kadar vardır. Mekke ile irtibatını sağlayan üç yolu mevcuttur. En kestirmesi Arafattan geçer, Kara' Dağına tırmanır. Sadece merkep ve katırların aşmaya cesaret edebilecekleri 80 -100 km. uzunluğundaki bu yol, bu vasıtaıyla yirmi saatte kat'edilebilmektedir. Öğleden sonra, geç vakit Mekke'den ayrılan bir kimse, devamlı bir hareketle gece yarısı Kara' Dağına varır ve burada mola verecek sabahleyin erkenden tepeler üzerinden yola devamlı öğleden sonra Tâ'ife varabilir. Diğer bir yol Ca'irâne üzerinden develerle katedilmektedir. (Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 95).

¹¹⁸⁷ Muhammad Hamidullah, *Hiz. Peygamberin Savaşları*, 95.

¹¹⁸⁸ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/161; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/335.

¹¹⁸⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 767.

¹¹⁹⁰ Hubab'ın savaş ve strateji bilgisi gerçekten iyiydi. Peygamber (sav)'ın savaşta istişare ettiği, görüş ve düşüncesine önem verdiği birisiydi. Birçok savaşta önemli stratejik görüşler öne sürmüştü.

¹¹⁹¹ Vakıdi, *Meğazi*, 768; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/337.

Resulullah (sav)'ın de etrafında zeki ve kavrayışı güçlü bir danışman ekibinin olduğunu da göstermektedir.

Resulullah (sav) bu savaşta bir şehir kuşatması için gereken teknik donanıma da sahipti. Bu amaçla Debbabe, Mancınık ve Debur isimli savaş makinalarını da oluşturmuş, onları yedekte bekletiyordu. Bu silahların sorumluluğu Urve b. Mesud ve Gaylan b. Seleme'de idi. Ayrıca debbabe, mancınık ve dabur'un kullanımı için Urve b. Mes'ud ve Gaylan b. Seleme'ye Cüreş'de eğitim verilmişti.¹¹⁹² Resulullah (sav), Taif kuşatması sırasında Mancınık da kullanmıştır. İslam tarihinde ilk mancınık kullanan Resulullah (sav)'dır.¹¹⁹³ İbn-i Hişam şöyle dedi: Resulullah (sav) onlara mancınıkla taş attı. İslamda mancınıkla taş atanların ilkidir. Bunu Taif halkına atmıştır.¹¹⁹⁴

Peygamber (sav); mancınık kurulup Taiflilerin taş tutulması konusunu ashabıyla konuştu. Selmânü'l-Fârisî: "Ben de Sakîflerin kalelerine karşı mancınık kurulmasını uygun görüyorum çünkü biz Fars ülkesinde düşman kalelerine karşı mancınıklar diktiğimiz gibi, düşmanlarımız tarafından da bize karşı mancınıklar dikilirdi. Biz düşmanlarımızı mancınıkla yenerdik. Onlar da bizi mancınıkla yenerdi. Eğer mancınık olmazsa, uzun zaman oturmak zorunda kalırdık!" dedi. Onun bu önerisi üzerine, Peygamberimiz (sav), mancınık yapılmasını emretti. Selmanî Fârisî, bir mancınık yapıp, Taife karşı dikti.¹¹⁹⁵ Rivayete göre mancınık ve debbabe'yi Tufeyl b. Amr kendi kavminden getirmişti. Bir rivayette mancınığı ve iki tankı Yezîd b. Zem'am getirdiği anlatılırken, başka bir rivayette, bunu Tufeyl b. Amr'ın getirdiği geçer.¹¹⁹⁶ Ayrıca kalenin çevresine hasek denilen ve hurma ağacının yapraklarından yapıp ayaklara batan dikenler de döşetti.¹¹⁹⁷

Daha sonra açılan gedikten içeri girmek için debbabenin altına saklanarak ilerlediler fakat Müşrikler onlara eritilmiş yağ, demir atınca geri çekildiler.¹¹⁹⁸ Taifliler, kalede olmanın avantajlarını kullandılar ve düşmanı ok atışlarıyla yıprattılar. Bu sırada kaleden atılan bir okla da Ebu Süfyan'ın bir gözü zedelendi. Kaleleri savunmaya elverişliydi ve konumlarına güveniyorlardı.

¹¹⁹² İbn Hişam, *Siret*, 4/168; Vakıdî, *Meğazi*, 767; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/335.

¹¹⁹³ İbn Hişam, *Siret*, 4/172; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/339.

¹¹⁹⁴ İbn Hişam, *Siret*, 4/172.

¹¹⁹⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 770; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/339.

¹¹⁹⁶ Vakıdî, *Meğazi*, 767; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/286-294.

¹¹⁹⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 770.

¹¹⁹⁸ İbni Hişam, *Siret*, 4/172-173; Vakıdî, *Meğazi*, 767; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/456.

Düşmanı teslim olmaya ve kuşatma sırasında yiyecek anlamında zor duruma düşürmek için onların bahçeleri ve bağlarını tahrip etti. Bağlarının tahrip edildiğini gören Taif liderlerinden Süfyan b. Abdullah es-Sakifi “Ey Muhammed! Neden bağlarımızı kesiyorsun? Bize galip gelirsen onları alırsın veya senin dediğin gibi Allah ve akrabalık hakkı için bırakırsın.” diye seslendi. Resulullah (sav) “Ben Allah ve akrabalık hakkı için bırakıyorum” diye cevap verdi.¹¹⁹⁹ Bu da savaş sırasında komutanın uygun görmesi durumunda stratejik olarak düşmanın lojistik unsurları, yiyecek alt yapısı ve bitkiler tahrip edilebilirdi.

Resulullah (sav) ayrıca kaleden ayrılacak olan kölelerin hür olacağını da ilan etti. Bunun üzerine kaleden 20 kadar köle (Vakıdiye göre ondan fazla köle) ayrıldı. Bunlardan bazıları Müslüman oldu. Resulullah (sav) onları azat etti ve her birisinin ihtiyaçlarının karşılanması için bir Müslümana teslim etti.¹²⁰⁰

6.7.2.1. Kuşatmanın kaldırılması

Savaş uzun sürünce Resulullah (sav) kuşatmayı kaldırdı. Taif kuşatması bir rivayete göre 20, başka bir rivayete göre de 27 gece sürmüş ve sonunda Müslümanlar kaleyi alamadan geri çekilmiştir. İbn Sa’d ise kuşatmanın 12 gün sürdüğünü söyler.¹²⁰¹ Vakıdi ise 15, 18 veya 19 gün olduğunu söyler.¹²⁰² Taif kuşatmasında Müslümanlardan 12 kişi şehit oldu.¹²⁰³

Abdullah b. Ömer şöyle anlatır: “Resulullah (sav) Taifi kuşatması uzayınca “Biz inşaallah dönüyoruz” diye buyurdu. Ashabı: “Onu fethetmeden mi dönüyoruz!” diye itiraz etti. Ertesi gün yapılan savaş zorlu geçince Resulullah (sav) Biz yarın dönüyoruz!” buyurdu. Bu söz hoşlarına gidince, Resulullah (sav) güldü.”¹²⁰⁴ Bu olayda da Resulullah (sav)’ın askerlerinin fazla yıpranmasını istemediğini fakat askerin onun fikrine hazır olmadığı için görüşünde ısrar etmediğini göstermektedir.¹²⁰⁵

¹¹⁹⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 770; İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/161; İbn Hişam, *Siret*, 4/172-174; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/338

¹²⁰⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 772; İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/161; İbn Hişam, *Siret*, 4/175; Zehebi, *Tarihü’l İslam Meğazi*, 4/286-294; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/338.

¹²⁰¹ İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/161.

¹²⁰² Vakıdi, *Meğazi*, 769.

¹²⁰³ Taberi, *Tarih*, 3/85.

¹²⁰⁴ Müslim, *Sahih*, “*Kitabul Cihad ve’s Siyer*”, 1778, III/1402; Buhari, *Sahih*, “*Kitabul Meğasi*”, 4625; İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/162; Vakıdi, *Meğazi*, 777; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/341.

¹²⁰⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 777, İbn Amr (b. el-Âs)’dan: "Peygamber sav, Tâifi muhasara edip de onlardan bir şey elde edemediği zaman: 'İnşaallah biz yarın yola çıkacağız' buyurdu. Bu onların ağırına gitmiş olacak ki şöyle dediler: Fethetmeden mi gideceğiz? Bunun üzerine 'Sabahleyin saldırın!' buyurdu. Nihayet

Peygamber (sav), bu hareketiyle de bir komutanın ne zaman geri çekilmesi gerektiğini bilmesi gerektiğini de göstermiştir. Ayrıca geri çekilmek ve ricad da savaşta bir stratejidir. Taif halkı da bir yıl sonra kendi rızaları ile Medine'ye gelip Müslüman olduklarını bildirip biat edeceklerdir.¹²⁰⁶ Böylece Hicaz Bölgesi'nde putperestlik tamamen tarihe gömüldüğü gibi, İslam da buraya yerleşmiştir.

6.7.2.2. Ganimet ve esirler

Huneyn Savaşı'nda elde edilen esir ve mallar Resulullah (sav) tarafından Mesud b. Amr b. Gifârî muhafızlığı altında Ci'rane'ye gönderildi. Amacı, daha kolaylıkla hareket edebilmektir.¹²⁰⁷ Resulullah (sav) Taif'ten ayrılıncaya kadar ganimetler bekletildi. Esirler 6 bin kadın ve çocuktan oluşmaktaydı.¹²⁰⁸ Develer 24 bin, koyunlar 40 bin ve 4 bin de gümüş ukiyye para vardı. Resulullah (sav) esirleri bekletmesinin nedeni kabilelerinin gelip onlar için anlaşma yapmasına fırsat vermektir fakat onlar gecikince esirler dağıtıldı.¹²⁰⁹

Müslümanlar düşmanı yenmişlerdi. Resulullah (sav)'a karşı savaşan kabilelerden birisi de onun süt ailesinin kabilesi olan Benî Sa'd kabilesiydi. Esir düşenlerin arasında Resulullah'ın süt kızkardeşi Şeyma da vardı. O, kendisini esir alanlara "Ben sizin arkadaşınızın süt kızkardeşiyim, diye kendisini tanıttınca Resulullah (sav)'a getirdiler. Resulullah (sav) kendisinden bunu ispatlamasını isteyince "Ben seni uyluklarımın üstünde taşıırken, sırtımdan beni ısırmaştın. Hâlâ izi vardır," dedi. Resulullah (sav) işareti tanıdı. Ona hürmet etti. Kendisine hediyeler verip akrabalarıyla birlikte serbest bıraktı.¹²¹⁰

6.7.2.3. Hevazin heyeti

Hevazinden on dört kişilik Müslüman bir heyet geldi.¹²¹¹ Aynı zamanda kabilenin geri kalanının da Müslüman olduğunu bildirdiler. Resulullah (sav)'den süt ailesinin kabilesini ve hevazini bağışlamasını dilediler. Bunun üzerine Resulullah

hücum ettiler, birçokları yaralandı. Yine: 'İnşaallah yarın gideceğiz dedi. Bu söz onların hoşlarına gitti ve Peygamber sav de (onların bu haline) güldü. (Rudani, *Hadis Külliyyatı*, h.no. 6672).

¹²⁰⁶ Taberi, *Tarih*, 3/96.

¹²⁰⁷ İbn Hişam, *Siret*, 4/138; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/155; Taberi, *Tarih*, 3/81; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/227.

¹²⁰⁸ Taberi, *Tarih*, 3/82; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/343.

¹²⁰⁹ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/155; Vakıdî, *Meğazi*, 782; Taberi, *Tarih*, 3/86; İbn-i Hişam, *Siret*, 4/180.

¹²¹⁰ İbni Hişam, *Siret*, 4/136-137. Vakıdî, *Meğazi*, 759; Taberi, *Tarih*, 3/80-81; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/353-354.

¹²¹¹ Taberi, *Tarih*, 3/82.

(sav) “En güzel söz, en doğru olandır. Yanımda gördüğünüz Müslümanlar var. Sizin çocuklarınız ve kadınlarınız mı sizin için daha önemlidir? yoksa mallarınız mı? diye sordu. Onlar da “Bizi, şerefimizle ve mallarımız arasında tercih yapmakla karşı karşıya bıraktın. Biz hiçbir şeyi şerefimizle denk tutmayız. Bize çocuklarımızı ve kadınlarımızı geri ver!” Bunun üzerine Resulullah (sav) kendisinkini ve Abdulmuttalib oğullarinkini bağışladığını söyledi. Resulullah (sav)’ın bağışlaması üzerine muhacir ve ensar’da kendilerinkini bağışladılar. Elindeki esirlerini vermeyenlere de her esir için altı esir sözünü veren Resulullah (sav), tüm esirlerin bağışlanmasını sağladı.¹²¹² Böylece kabile azat edilip köle olmaktan kurtulmuş oldu.

Resulullah (sav) Hevazin elçilerine liderleri olan Malik b. Avf’ın ne yaptığını sordu. Onlar da Sakif kabilesi ile birlikte Taif’te olduğunu söylediler. Bunun üzerine; “Malik’e haber verin. Eğer kendisi Müslüman olarak yanıma gelirse esir düşen ailesini bağışlayacağım ve ayrıca 100 deve vereceğim,” diye buyurdu. Bunun üzerine Malik gelip Müslüman oldu. Müslümanlığını da güzel yaşadı. Resulullah (sav) da onu kavminden müslüman olan kimselerin üzerine amil (vali) tayin etti.¹²¹³ Bu aynı zamanda düşman ileri gelenleri gerekirse ödülleri ve paraları vererek yanına çekmenin önemini göstermektedir. Bu sayede uzayacak bir savaş kazanılacağı gibi, birçok askerin kaybı da önlenmiş olur. Verilecek az bir maddiyatın getirisi daha büyük olur.

Böylece Resulullah (sav) karşısında kenetlenmiş olan bir bloku parçalamış oldu. Resulullah (sav) Malik’i kendi kavminin başına amil olarak tayin edip onun sosyal statüsünü de korumuş ve halkı üzerindeki otoritesinden yararlanmış oldu.¹²¹⁴ Resulullah (sav), Taif kuşatmasını kaldırıp geri çekildikten sonra Malik, Taif üzerinde baskı yapmaya başladı. Onun bu baskısı Taif’in Medine ile antlaşmasına yol açtı.

6.7.2.4. Ganimet paylaşımı

Resulullah (sav) Taif’ten ayrıldığı zaman beraberindeki insanlarla ve ganimet malları ile birlikte Cirane’de konakladı. Esir ve malların koruması için Mes’ud b. Amr el-Gıfârî’i görevlendirdi.¹²¹⁵ Esirlerin başında da Büdeyl b. Verka el-Huzai bulunuyordu.¹²¹⁶

¹²¹² İbn Sa’d, *Tabakat*, 2/156-157; İbn Hişam, *Siret*, 4/180-181; Vakıdi, *Meğazi*, 787-788; Taberi, *Tarih*, 3/87; İbni Kesir, *El Bidaye ve’n Nihaye*, 4/343.

¹²¹³ İbn-i Hişam, *Siret*, 4/183; Vakıdi, *Meğazi*, 791; Taberi, *Tarih*, 3/88.

¹²¹⁴ İbn Hişam, *Siret*, 4/183-184

¹²¹⁵ İbn Hişam, *Siret*, 4/179; Vakıdi, *Meğazi*, 767.

¹²¹⁶ Vakıdi, *Meğazi*, 767.

İbni Hişam, ganimet paylaşımı ile ilgili şöyle bir bilgi verir: “Resulullah (sav) Huneyn esirlerini Huneyn halkına geri verme işini bitirdiği zaman bineğine bindi ve millet (sahabeler) de onun peşine düştüler. Şöyle diyorlardı: Ya Resulallah bize develerden ve koyunlardan ganimet edilen mallarımızı bölüştür.”¹²¹⁷

İbni Hişam, kalplarının İslam'a ısındırılması için şeref sahibi kişilere ganimetten fazla pay verildiğini söylemektedir.¹²¹⁸ Gerçekten de Resulullah (sav)'ın işi savaştan da zordu. İnsanları bir şekilde savaşa götürürsünüz ve hatta şehit olmalarını bile sağlayabilirsiniz. Ama mal konusunda onları yüzde yüz memnun etmek çok zordu. Şimdi onun önünde bu zorlu süreç vardı çünkü Resulullah (sav) sıradan bir devlet adamı ya da komutan değildi. Onun tüm amacı İslamı yaymak ve yeni Müslüman olmuş ya da olabilme potansiyelinde olan kişileri İslam'a kazandırmaktı. Zaferler geçicidir. Asıl kalıcı olan insanların kalbini fethetmektir.

Mekke'nin lider kadrosunun gönlünü kazanmak ve İslam'a ısındırmak için ortalama her birisine 100'er deve verdi. Bu kişiler şunlardı: Ebu Süfyan ve oğlu Muaviye, Haris b. Kelede, Süheyl b. Ömer, Haris b. Hişam...¹²¹⁹

Bunun dışında 100 devenin altında verdiği Kureyş'in ileri gelenleri de bulunmaktaydı. Kendisine az deve verildiğini düşünen Abbas b. Mirdas ise Resulullah (sav)'e kızdı ve bu kızgınlığını bir şiirle dile getirdi. Bunun üzerine Resulullah (sav) yanındaki gerçek ashabına "Ona gidiniz ve onun dilini benden kesiniz", diye buyurdu. Bunun üzerine yanına gidildi ve kendisi memnun kalıncaya kadar ona deve verdiler.¹²²⁰ Bu olay da bize Resulullah (sav)'ın nasıl bir baskı ve sıkıntı içinde olduğunu göstermektedir. Peygamber de olsanız, insanları memnun etmenin ne kadar zor olduğunu anlamaktayız. Ayrıca, o dönemin en büyük silahının şiir ve propaganda olduğunu, kendisi aleyhine yayılacak bir şiirin bütün itibarını sarsacağını bilen Resulullah (sav)'ın böyle bir antipropagandaya meydan vermemek için özel çaba sarf ettiğini de göstermektedir.

¹²¹⁷ İbn Hişam, *Siret*, 4/184-185; Vakıdi, *Meğazi*, 782; Taberi, *Tarih*, 3/89; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/344.

¹²¹⁸ İbn Hişam, *Siret*, 4/185-186.

¹²¹⁹ İbn Hişam, *Siret*, 4/185-186; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/156; Taberi, *Tarih*, 3/90; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/348.

¹²²⁰ İbn-i Hişam, *Siret*, 4/186-187; Vakıdi, *Meğazi*, 785; Taberi, *Tarih*, 3/91; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/348.

6.7.2.5. Ganimet dağıtımına tepkiler ve hüzn

Huneyn ganimetinin dağıtımında Resulullah (sav)'ın tasarrufu nedeniyle insanlar eşit bir şekilde ganimetten pay alamadılar. Kimi çok alırken, kimisi az ve hatta bazıları hiç alamadılar. Hatta bu durum doğrudan Resulullah (sav)'e soruldu ve şöyle cevap verdi:

-Ya Resulullah! Uyeyne b. Hısn' ve Ekra b. Habis'e yüzer deve verdin. Cueyl b. Süraka el-Damri'yi ise bıraktın

-Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Zat' yemin ederim ki, Cueyl b. Süraka, dünya dolusu Uyeyne b. Hısn ve akra b. Habis gibilerden daha hayırlıdır fakat ben o ikisini ısındırdım ki Müslüman olsunlar. Cueyl b. Süraka'yı ise İslam'ına ısmarladım.¹²²¹

Abdullah b. Amr b. As şöyle rivayet etmektedir: Benî Temim'den zul-Huveysire et-Temimi adında bir adam, Resulullah (sav) millete ganimet dağıtırken onun yanında durdu ve şöyle dedi:

-Ey Muhammed! Bugün senin yaptığın şeyi gördüm.

-Evet! Nasıl gördün?

-Seni adaletli görmedim. Bu söz üzerine Resulullah (sav) kızdı ve

-Yazık sana! Adalet bende olmazsa kimde olur. Hz. Ömer (ra) hemen atılarak;

"Ya Resulullah! Onu katledeyim mi?"

-Hayır, onu bırak çünkü yakında onun topluluğu dinde aşırı giderler. Sonra okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar.¹²²²

Genelde mezhep tarihçileri bu olayı ve kişiyi gelecekteki Haricilerin habercisi sayarlar.¹²²³ Hatta onun kabilesinin ağırlıklı haricilerden oluşmasını bu olaya bağlarlar fakat bizim açımızdan Resulullah (sav)'ın ganimet dağıtımına karşı küçük kırgınlıkların ve tepkilerin oluşunu göstermesi açısından önemlidir. Resulullah (sav)'ın siyasi ve tebliğ amaçlı yapmak istediği dağıtım haliyle sıkıntıya yol açmıştır

¹²²¹ İbn-i Hişam, *Siret*, 4/190; Vakıdi, *Meğazi*, 786; Taberi, *Tarih*, 3/91; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/350.

¹²²² İbn-i Hişam, *Siret*, 4/190; Vakıdi, *Meğazi*, 786; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/352.

¹²²³ Hz. Peygamber'in ganimet taksimine itiraz eden zul-Huveysire et-Temimi, ilk Hârici liderlerinden Hurküs b. Zühayr ile aynı kişi olduğu söylenmektedir. (Mustafa Öz, "Hurkus b. Zühayr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/390-391).

fakat ganimetin taksiminde devlet reisinin tasarruf hakkının bulunması ve onun da tasarrufunu yeni İslam'a girenlerin kalbini kazanmaya çalışması için kullanması, onun eski sahabelerinde burukluğa neden olacaktır ki bunun başında ensar gelir.

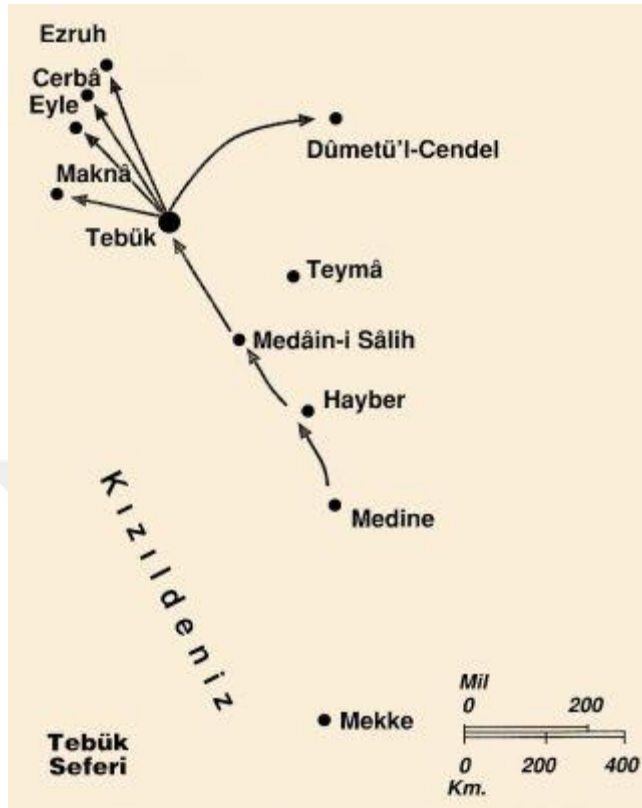
Ganimetin ağırlığının Kuyerslilere verilmesi ensar'da Resulullah'ın kendi kabilesini koruduğu düşüncesi uyanmıştır. Hatta Peygamber şairi Hasan b. Sabit bu durumu bir şiirinde dile getirmiştir¹²²⁴ fakat Resulullah (sav) ensarın bu kırgınlığını onları toplayarak gidermiştir. "Diğer insanlar mallarıyla evlerine giderken siz Resulullah ile gideceksiniz" diyerek yerinin onların yanı ve yurdu olduğunu beyan etmiş gönüllerini almış, sevindirmiştir. Bunun üzerine ensar ağlayarak "Payımız ve kismetimiz olarak Resulullah'a razıyız" diye cevap verdi.¹²²⁵

¹²²⁴ İbn-i Hişam, *Siret*, 4/191-192; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/295-312.

¹²²⁵ İbn Hişam, *Siret*, 4/193-194; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/157; Vakıdi, *Meğazi*, 792; Taberi, *Tarih*, 3/93-94; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/346; Buhârî, *Sahih*, "Megazi" 64/56; Müslim, *Sahih*, "Zekât" 1059/135.

6.7.3. Tebuk Gazvesi (Receb 9/Ekim 630)

Harita 6. Tebuk Savaşı

Tebük, Medine-Suriye ticaret yolu üzerinde Medine'ye 700 km. uzaklıktadır.¹²²⁶ Şam'dan gelen bazı tüccarlar, Bizans'ın büyük bir orduyu Şam'da topladıklarını haber verdiler. Bizans İmparatoru Hirakl'ın ordunun bir yıllık azıklarını karşıladığı, onlara Lahm, Cüzam, Amile ve Gassan kabilelerinin katıldığını, öncülerini Belka'ya gönderdiğini, Hirakl'ın da Hımsa'ya çekildiğini ve Medine'ye saldıracağını söylediler. Ancak gerçekte böyle bir şey olmamıştı. Onlara böyle denildiği için böyle söylemişlerdi.¹²²⁷

Bu haberdan sonra Müslümanlar, Medine'de sürekli Bizans'ın saldırabileceği endişesini taşıdıkları gibi Yahudiler ve Munafıklar da Müslümanları korkutmaya çalışıyorlardı.

¹²²⁶ İsmail Yiğit, "Tebuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 40/228-230.

¹²²⁷ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/167; Belazuri, *Futuhul Buldan*, 85; Vakıdi, *Meğazi*, 819.

Munir Muhammed Gadban ise savaşın nedeni olarak bambaşka bir iddiada bulunur: “Nasıl ki Mute Gazasının ana sebebi, Resulullah (sav)’ın elçisi Haris b. Umeyr el-Elzdi’nin öldürülmesi ise, Tebuk Gazasının ana sebebi de Ferve b. Amr el-Cuzami’nin öldürülmesidir.”¹²²⁸ Bu olayı, Rumların kuzey sınırlarında büyük bir askerî yığınak yapmaları izlemişti.”¹²²⁹ fakat biz bu düşünceye katılmıyoruz çünkü bunu teyit eden hiçbir bilgi bize gelmemiştir. Savaşın tek sebebi, Bizans’ın saldıracağı ile ilgili haberlerdir. Bu haberin Medine’deki Müslümanları tedirgin etmesi ve sürekli bir saldırı beklentisi içine girmelerinin yol açtığı travmadır. Resulallah (sav) bir an önce bu duruma son vermek istemiştir. Sonradan haberin asılsız olduğu ortaya çıkacaktır. Büyük olasılıkla bölgedeki İslam düşmanlarının Müslümanları Bizans ile korkutma çabasının bir ürünüdür.

Peygamber (sav), Bizans’ın bölgeye gelmesini engellemek ve savaş kendisi toprakları dışında sürdürmek için büyük bir ordu topladı. Mute Savaşı’na 3 bin kişi çıkarabilmişken şimdi 30 bin kişilik bir orduyu topladı ve bizzat kendisi komuta etti. Artık Müslümanların durumu daha da güçlenmiş, Hicaz’ın yanı sıra Basra Körfezi kıyılarındaki İran’ın müttefikleri de Müslüman olmuş ve Medine’yi destekliyorlardı. Aslında Roma İmparatoru Hirakl’ın Hz. Muhammed ile savaşmaya niyeti yoktu. Konuyla ilgili araştırmalarımızda da gördüğümüz Bizans Devleti’nin böyle bir kararının olmadığı fakat Şam bölgesindeki bazı Arap kabilelerinin ve Gassanilerin bu şekilde düşünüp hazırlık içerisinde olabileceği şeklindeydi. Onlar da Müslümanların böylesine büyük bir orduyla harekete geçtiğini öğrenince dağılmışlardı.

Resulullah (sav)’ın böylesine büyük bir ordu ile Şam bölgesine gelmesi, Müslümanların Bizans’a büyük bir meydan okumasıydı.

Resulullah (sav) normalde tüm seferlerini gizli tuttuğu hâlde Tebuk Seferine çıkışını gizlemedi. Bunun nedeni de mesafenin uzaklığı, zamanın darlığı, havanın şiddetli sıcaklığı, meyvelerin çıkma zamanı, düşmanın güçlü ve çok olmasıydı.¹²³⁰ Ka’b b. Malik’in şöyle dedi: “Resulullah (sav) herhangi bir gazveye çıkacağında

¹²²⁸ Ferve b Amr el- Cuzami Rum komutanlarından biri olup, Meam ve Şam toprakları çevresinde yaşayan Araplara vali olarak atandı fakat daha sonra Müslüman olunca tutuklanıp hapsedildi. Ardından Filistindeki Afra denilen suyun başında çarpiha gerilerek öldürüldü. Ferve’nin Resulullah (sav) ile mektuşmaları da vardır. (Daha geniş bilgi için, İbrahim Halil ER, *Hz. Muhammed’in Mektupları*, 93-94.)

¹²²⁹ Munir Muhammed Gadban, *Nebevi Hareket Metodu*, Çev. Tarık Akarsu, (İstanbul: Merve Basım-Yayın Dağıtım, 1992), 2/278.

¹²³⁰ İbni Hişam, *İslam Tarihi*, 4/214/215; Vakıdı, *Meğazi*, 819; Zehebi, *Tarihü’l İslam Meğazi* 4/335-341; Taberi, *Tarih*, 3/101.

mutlaka başka bir yön söylerdi ve onu gözlerdi. Tebuk Gazvesi olunca onu gizlemedi. Şiddetli bir yaz sıcaklığında, uzun bir yola ve büyük bir düşmana karşı gazveye çıktı. Düşmanlarına karşı onlar gibi hazırlanmaları için Müslümanlara nereye sefer yapacaklarını açıkça anlattı.¹²³¹ Kur'an'da bu savaşın yapıldığı zaman “zorluk zamanı” savaşa “zorluk savaşı” ve bu orduya da “zorluk ordusu” olarak geçmektedir.¹²³² Munafıklar çeşitli bahanelerle savaşa gelmemek için izin isterken bazı samimi Müslümanların da bu şekilde davrandığı görüldü.¹²³³

Resulullah (sav)’ın böyle zor bir zamanda sefere çıkmasının nedeni ne olabilir? Neden hava şartlarının daha uygun olduğu bir zamanı tercih etmedi de Müslümanlar için en zor zamanda sefere çıkmaya karar verdi? Sanırım bunun tek nedeni düşmanı en beklemediği bir zamanda yakalamaktı çünkü şartların kolay olduğu bir zamanda düşman gelebilirdi. Düşmanı kendi topraklarında yakalamak da bir avantajdı. Çölde yaşayan Bedeviler için bile hava sıcak ve zorsa artık gerisini siz tahmin edin.

Bu arada münafıklar da boş durmuyor, hem Müslümanların moralini bozuyor ve hem de bahaneler sürerek sefere katılmayıp işi zorlaştırıyorlardı. Onlar “Böyle bir sıcakta sefere çıkılır mı?” demeye başladılar. Bunlara cevaben âyet-i kerîmede şöyle buyruldu: “*Allâh’ın Resûlü’ne muhâlefet etmek için geri kalanlar (sefere çıkmayıp) oturmaları ile sevindiler; mallarıyla, canlarıyla Allâh yolunda cihâd etmeyi çirkin gördüler de; “Bu sıcakta sefere çıkmayın!” dediler. De ki: “Cehennem ateşi daha sıcaktır! Keşke anlasalardı!”*”¹²³⁴ Bedevîlerden bâzıları da Hazret-i Peygamber’e uydurma mâzeretler ileri sürerek izin aldılar. Bunu âyet-i kerîme şöyle haber vermiştir: “*Bedevilerden (mazeretleri olduğunu) iddiâ edenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allâh ve Resûlü’ne yalan söyleyenler de oturup kaldılar. Onlardan kâfir olanlara elem verici bir azâb erişecektir.*”¹²³⁵

Bizans'a karşı sefer yapılması üzerine münafık ve müşrikler alaya aldılar. Muhammed, Bizans'la savaşa gidiyor diyek tahfif ettiler. Savaşa mazeretsiz

¹²³¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 169.

¹²³² Tevbe, 9/117.

¹²³³ Vakıdi, *Meğazi*, 823-824.

¹²³⁴ Tevbe, 113/81.

¹²³⁵ Tevbe, 113/90.

katılmayanlara Resulullah (sav) ciddi yaptırım uyguladı, Kur'an'da onlara sert mesajlar verecektir.¹²³⁶

Peygamber (sav), ordunun ihtiyacı ve teçhizatı için zengin Müslümanlardan yardım topladı. Hz. Osman, 10 bin askerin tüm teçhizatını tek başına karşıladı.¹²³⁷ Zehebi, onun aynı zamanda 100 deve de bağışladığını söyler.¹²³⁸ İbn-i Hişam'da onun orduya bin dinar bağışladığını ve Resulullah (sav)'ın bunun üzerine, "Ey Allah'ım, Osman'dan razı ol çünkü ben ondan razıyım." diye dua etti.¹²³⁹ Yapılan bu gönüllü yardımlardan başka Arabistan'ın dört bucağında görevlendirdiği vali ve memurlarından, elleri altındaki devlet hazinesinde kalmış olan her şeyi göndermelerini talep etti. Zenginlerede zekâtlarını zamanından önce ödemeleri talep etti.¹²⁴⁰

Resûlullah (sav) Hz. Ali'yi ailesine bakması için Medine'de bırakıp ona, onların arasında ikamet etmesini emretti. Hemen münafıklar bunu kötü haber yapıp yayarak: "Bu yolculuğa göre o uyuşuk olduğundan hafifletmek için Ali'yi götürmedi." dediler. Münafıklar bunu deyince Hz. Ali silahını aldı ve yola çıktı. Cüruf denen yerde konaklamış olan Resûlullah (sav)'e yetişti ve "Yâ Resûlallah! Münafıklar senin, beni uyuşuk bulup bana bu yükü hafifletmek için götürmediğini iddia ediyorlar." dedi. Nebi (sav) de : "Yalan söylemişler. Ben seni arkamda bıraktıklarıma vekil olacaksın diye götürmedim. Geri dön, benim ailemle kendi aileme vekil ol! Sen benim yanımda, Musa'nın yanında Harun'un bulunduğu gibi bir rütbede bulunmak istemez misin! Ancak benden sonra Peygamber yoktur." buyurdu. Hz. Ali de Medine'ye döndü. Resulullah, (sav) yoluna devam etti.¹²⁴¹

Resulullah ,(sav) Medine'de yerine vekil olarak Muhammed b. Mesleme el-Ensari'yi¹²⁴² veya Siba' b. Urfuta'yı bıraktı.¹²⁴³

Bu arada ilginç bir durum yaşanmaktadır. Resulullah (sav) kendi ordusunu toplarken münafıkların lideri Abdullah b. Ubey b. Selul de Seniyyetulveda'da kendi askerlerinin başında karargâh kurmuştu. İbni Sa'd ve İbni Hişam abartılı olarak

¹²³⁶ Taberi, *Tarih*, 3/102.

¹²³⁷ Vakıdi, *Meğazi*, 8120; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 284.

¹²³⁸ Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/335-341.

¹²³⁹ İbni Hişam, *Siret*, 4/217.

¹²⁴⁰ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 284.

¹²⁴¹ Taberi, *Tarih*, 3/102; İbni Hişam, *Siret*, 4/219-220; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/335-341; Buhârî, "*Meğazi*", 80 (No. 409); Müslim, "*Fezâilüs-Sahâbe*", 4/2404, (No. 30,31); Tirmizî, "*Menakıb*", 21, (No.3730-3731).

¹²⁴² İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/168; İbni Hişam, *Siret*, 4/219; Vakıdi, *Meğazi*, 823.

¹²⁴³ İbni Hişam, *Siret*, 4/219; Vakıdi, *Meğazi*, 823; Taberi, *Tarih*, 3/102.

söylediğini varsayarsak onun askerlerinin Peygamber (sav)’ın askerlerinden az olmadığını belirtir. Resulullah (sav) hareket edince onlar yerlerinde kaldılar.¹²⁴⁴ Bu da Medine’deki Munafık sayısının tahminden de çok olduğunu göstermektedir.

Kavurucu bir yaz sıcaklığında İslam ordusu çölü aşırıp kuzeye yöneldi. Aslında Resulullah (sav)’ın amacı savaş değil, caydırıcı olmaktır. Önleyici savaş taktiğini uyguluyordu. Bu hareketiyle düşmana korku salacak ve onların olası bir eylemini engellemiş olacaktı. Nihayet Bali ve Kuda’a Arap kabilelerine ait olan Tebuk’ta konakladı.

Resulullah (sav) ile birlikte olan askerlerin sayısı 30 bin, atlıların sayısı 10 bin idi. Resulullah (sav) Ensar’dan her boyun birer sancak ve bayrak edinmelerini emretti.¹²⁴⁵ Sefer, mevsimden dolayı çok zorlu geçti. Askerler güneş, su ve yorgunlukla mücadele ettiler.

Resulullah (sav) Tebuk’a geldiğinde Bizans İmparatoru Herakliyus’a bir mektup gönderdi: Hirakl, bu sırada Hıms şehrinde idi.¹²⁴⁶

“Allah’ın Elçisi Muhammed’den, Rûmların Efendisine:

Seni İslam’a girmeye davet ediyorum. Eğer İslam’a girersen Müslümanların sahip olduğu haklara sahip olur, onların görev ve sorumluluklarıyla bağlı olursun. Ama İslam’a girmeyi kabul etmezsen cizye ödersin. Gerçekten de çok Yüce (Aziz) olan Allah şöyle diyor: “Kendilerine Kitap verilenlerden Allah’a ve Ahiret gününe inanmayan, Allah ve Resulünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendisine din edinmeyen kimselerle küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşınız”¹²⁴⁷ Aksi hâlde, İslam’a girmeleri ya da cizye ödemeleri konusunda kendi tebaan ile İslam arasına girme!”¹²⁴⁸

Bizans İmparatoru ise bu mektuba karşılık hediyeler gönderdi. Bizans’ın gönderdiği elçinin diğer bir gizli görevi de Resulullah (sav)’ı incelemek, Peygamberlik mührünü görmek ve Peygamber vasıflarına sahip olup olmadığını anlamaya çalışmaktır. Gördüklerini Herakliyus’a anlatınca onun Peygamber olduğunu anladı. Bizans İmparatoru, Resulullah (sav)’ın peygamber olduğuna inandığı için ona karşı

¹²⁴⁴ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/168; İbni Hişam, *Siret*, 4/219; Vakıdi, *Meğazi*, 823.

¹²⁴⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 829; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/168.

¹²⁴⁶ İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/168.

¹²⁴⁷ *Tevbe*, 9/29.

¹²⁴⁸ İbrahim Halil Er, *Hiz. Muhammed’in Mektupları*, 85-86.

bir ordu çıkarmadı¹²⁴⁹ fakat elçinin kan bedelini ödeme ya da İslam'a girme gibi bir yolu tercih etmedi. Buna rağmen İmparatorun diplomatik ve nazik jesti belki de Bizans ordularının Müslümanlara karşı çıkmamasına ve bir savaşa dönüşmemesine neden olmuştur. Müslümanlar, gönderilen hediyeleri bir nevi kan bedeli olarak telakki ettiler.

Resulullah (sav), bölgedeki önemli noktalara seriyyeler çıkardı. Bunlardan birisi de Halid b. Velid liderliğinde 420 kişiden oluşan bir seriyye idi. Onu Dumetülcenle'de bulunan Ukeydir b. Abdülmelik'e karşı gönderdi.¹²⁵⁰ Halid oraya gidip Ukeydir ile bir antlaşma yapıp onu Resulullah (sav)'e getirdi. Resulullah (sav) cizye vermesi karşılığında Ukeydir ile barış yaptı.¹²⁵¹

Resulullah (sav), Tebuk'daki ordugâhından bölgedeki kabilelere heyetler gönderdi. Bunun sonucunda kendisine gelip bağılıklarını bildirdiler. Bu heyetler Doğu'da Dûmetu'l-Cendel'den, Batı'da Maknâ'dan, Eyle limanından, Cerbe'den ve Filistin'de Maân'ın biraz ötesinde bulunan Ezrûh'tan gelmişlerdi. Onlarla da antlaşma yapıldı.¹²⁵²

AKâbe Körfezi'nde bulunan Eyle Limanı stratejik ve ekonomik öneme sahipti. Peygamber (sav), Müslüman bir askerî birliği buraya gönderdiği gibi bir mektup da ilettiler. Aslında mektup, sıradan bir mektup olmayıp bir ültimatımdı. Yani mektuptaki şartların kabul edilmemesi durumunda savaş yapılacağı vurgulanmıştı. *“Şayet kendilerine tatmin edici bir cevap vermeden elçilerimi geri çevirecek olursanız bunu bir savaş nedeni sayarım. O zaman çocukları esir alıp yetişkinleri öldürtürüm. Zira ben doğrusu Allah'ın elçisiyim. Allah'a ve O'nun kitaplarına, Resullerine, Meryem oğlu İsa Mesih'in Allah'ın Kelimesi ve O'nun Elçisi olduğuna inanırım. Öyleyse başınıza bir kötülük ve bela gelmeden dediklerimi yapın.”*¹²⁵³

Resulullah (sav), bu konuda açıkça Tevrat'taki *Tesniye* bölümüne (XX, 13-14) gönderme yaparak Peygamberlerin iman düşmanlarına karşı benimsedikleri tutumdan, yani benzer durumlarda çocukların esir edilip yetişkinlerin kılıçtan geçirilmesi uygulamasından söz etmesi oldukça dikkat çekicidir. Resulullah (sav),

¹²⁴⁹ Vakıdi, *Meğazi*, 842.

¹²⁵⁰ Dumetülcen ile Medine arasında 5 günlük yol vardı. Ukeydir, Kinde kabilesinden olup hükümdarıdır, Hristiyandır. (İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/168).

¹²⁵¹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/168; İbni Hişam, *Siret*, 4/228-229; Belazuri, *Futuhul Buldan*, 87-88; Vakıdi, *Meğazi*, 848-849; Taberi, *Tarih*, 3/108.

¹²⁵² Belazuri, *Futuhul Buldan*, 85-86; Vakıdi, *Meğazi*, 853-854; Taberi, *Tarih*, 3/108.

¹²⁵³ İbrahim Halil Er, *Hiz. Muhammed'in Mektupları*, 227-230.

mektubunda, itaat etmeleri hâlinde, dışarıdan gelebilecek her türlü haraç ve vergiden muaf tutulacaklarını da kendilerine vaat ediyordu.

Bunun üzerine; Kudüs (Eyle bölgesi) valisi Yuhanna b. Ruub da Resulullah (sav)’ın yanına gelip cizye karşılıklı bir antlaşma yaptı.¹²⁵⁴ Yapılan antlaşma metni şu şekildedir: “*Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla: Bu Allah’dan ve Allah’ın Resulü Peygamber Muhammed’den Yuhanna b. Ruube yapılan antlaşmadır. Bu antlaşma karada ve denizde Eyle halkı için bir güvencedir. Onlara Allah’ın ve Peygamberi Muhammed’in ahdi vardır. Onlarla berbare olan Şam halkı, Yemen halkı için de bu ahidler vardır. Onlardan kim bir olay çıkarırsa onun malı, canının arasına geçip onu kurtarmaz. O zaman malları insanlara helal olur. İçmek istedikleri hiçbir su ve geçmek istedikleri hiçbir yolu insanlardan yasaklamayacaklardır.*”¹²⁵⁵

Buna göre İslam hükûmeti, Eyle halkına ait ticaret kervanlarına ve gemilerine, onlarla birlikte bulunanlara bir vergi muafiyeti tanınmasını, gitmek istedikleri yer neresi olursa olsun yollarının kesilmemesini hükme bağlıyordu. Adam öldürme fiili ile ilgili yasa maddesi de belli bir çerçeveye oturtulmuştu. Piskopos, yıllık cizye olarak Eyle halkı adına 300 dinar altın ödemeyi kabul etti ki buradan, şehirde 300 yetişkin nüfus bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu arada Resulullah (sav), Eyle temsilcisine, bu ziyaretin anısına bir şeref kaftanı hediye etmiştir. Bu kaftan, Resulullah (sav)’den gelen kıymetli bir hatıra olarak Abbasîler tarafından satın alınıncaya kadar bir yüzyılı aşkın bir zaman Eylelilerin elinde kalmıştır.¹²⁵⁶ Eyle'nin dışında yine Hristiyan olan ve Filistin'de bulunan Cerbe ve Ezruh'da alındı.¹²⁵⁷

Resulullah (sav) Tebuk'ta 20 gün kaldı. Sonunda Resulullah (sav) Şam'a doğru hareket etmek veya dönmek konusunda ashabıyla istişare etti. Hz. Ömer şöyle dedi: “Ey Allah’ın Resulü! Rumlar, sayıları çok olan bir topluluktur. Orada Müslümanlardan bir tek kişi bile yoktur. Gördüğün gibi sen onların yakınlarına kadar gelmişsin. Senin bu derece yaklaşman onları korkutmuştur. Uygun görürsen bu yıl buradan geri dönsen...”¹²⁵⁸ Bunun üzerine Rasullah (sav) Medine'ye döndü. Tebuk seferi Resulullah (sav)’ın son seferi oldu.¹²⁵⁹ Kaynaklar bu savaş sırasında

¹²⁵⁴ İbni Hişam, *Siret*, 4/227; Taberî 3/108; Vâkidî, *Meğazî*, 853; Belazuri, *Futuhul Buldan*, 85.

¹²⁵⁵ İbni Hişam, *Siret*, 4/228.

¹²⁵⁶ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 286-287; İbni Hişam, *Siret*, 4/219-220; Belazuri, *Futuhul Buldan*, 85.

¹²⁵⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 509; Vakıdî, *Meğazî*, 852-854;

¹²⁵⁸ Vakıdî, *Meğazî*, 841, 842.

¹²⁵⁹ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/170.

münafıkların Resulullah (sav)’e suikast planladıklarını söylerler. Resulullah (sav) haberdar edildiği için başarısız oldular.¹²⁶⁰

Bizans'ın Eyle, Ezruh ve Dumetu'l Cendel gibi topraklarının elinden çıkmasına neden ses çıkarmadığı ise hâlâ anlaşılmamaktadır.¹²⁶¹ Bunun tek doğru açıklaması, Herakliyus'un Resulullah (sav)’ın Peygamber olduğunu düşünmesi ve bir Peygamberle savaşmayı tercih etmemesi olarak anlıyoruz.

Birkaç ay sonra Resulullah (sav), Mute bölgesine yeni bir askerî sefer düzenlenemeye karar verdi çünkü öldürülen elçinin hesabı daha sorulmamıştı. Bu ordunun komutasını da, ilk Mute Savaşı’nda şehit olan Zeyd’in oğlu Usâme’ye verdi. Hz. Ebu Bekir ve Ömer de bu askerî birlikte yer aldılar. Azatlı bir köle olan Usame’nin oğlunun komutanlığa atanması bazı fısıltılara yol açırsa da Resulullah (sav), İslam’ın sadece kişisel liyakatlere önem verdiğini açıklayarak bunların önüne geçti. Resulullah (sav) son nefesini verdiğinde İslam ordusu henüz Medine’den ayrılmamıştı. Onun halifesi olarak iktidarı ele alan Hz. Ebu Bekir, derhâl orduyu yola çıkardı. Bu seferde Ubnâ (yahut Ebil) bölgesi yağmalanıp ateşe verildi ve 70 gün sonra geri dönüldü. Ancak bunlar Hulefâ-i Râşidîn dönemindeki İslam Fetih hareketlerinin başlangıcı niteliğinde olaylar olduğundan konumuzun dışında kalmaktadır.¹²⁶²

Hadis kaynaklarındaki bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber (sav), Bizanslılarla savaş ve barış yapılacağını, ilk deniz savaşına katılacak askerlerle Kayser’in şehrini fethetmek üzere giden ilk orduların bağışlanacağını, Konstantiniye’nin fethedileceğini ve Kısra ile Kayser’in hazinelerinin Allah yolunda harcanacağını Hendek Savaşı sırasında haber vermiştir.¹²⁶³ Ayrıca devlet yöneticilerine mektup göndermek istediği sırada özellikle Bizanslıların kendilerine gelen mühürsüz mektuplara itibar etmediklerinin hatırlatılması üzerine bir mühür yaptırmıştır. Emeviler Döneminde de Bizans’la hem savaş ve hem de diplomatik ilişkiler devam etmiştir. Karşılıklı elçiler gidip gelmiş hatta Bizans’tan sanatkârlar da davet edilmiştir.

Wat, bu savaşın arka planı için daha farklı şeyler düşünür: “Hz. Muhammed, Arapların savaşçı enerjileri ve fazla nüfusları için bir çıkış yolu bulmalıydı. O, bu

¹²⁶⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 861-864.

¹²⁶¹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 287.

¹²⁶² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 288; İbni Sa’d, *Tabakat*, 2/167-170

¹²⁶³ Vakıdi, *Meğazi*, 893.

çıkışın, kuzey yolu istikametinde olduğuna inanmıştı. Elbette makul bir başarı ümidi olduğuna ikna edilmeleri kaydıyla Arapları bu yöne sevk etmek zor olmayacaktı. Hz. Muhammed'in Bizans ve Pers İmparatorluklarının güçsüzlüğünün farkında olup olmadığı bir faraziyeden ibarettir. Bununla birlikte, vefatından önce İslam Devletinin sınırdaki kabileleri Bizanslılardan koparacak kadar güçlü olduğunu anlamış olmalıydı ve bu bir kere gerçekleştirilince de yerleşim bölgeleri Müslüman baskıncılara açılmış olacak demektir. Hülâsa kuzeye doğru genişleme siyaseti için sağlam gerekçeler vardı.

Kuzeye gidildikçe esas mesele kabilelerin Bizansla ilişkileri oluyordu. Ana mesele sınıra yakın kabilelerin Bizan ittifakından nasıl kopartılacağıydı. Bizans yanlısı kabilelerin çoğunun Hristiyan olmaları ve Hz. Muhammed'in hareketinin dinî yönlerini kabul etme konusunda tereddüt etmeleri, meselenin çözümünü daha da zorlaştırmaktaydı. Hz. Muhammed'in, kabilelerle pek çok kere Müslüman olmalarını talep etmeksizin anlaşmalar yaptığı görülmektedir.”¹²⁶⁴

Tebuk Gazvesi'nin başlıca sonuçları şunlardır:

1. İslam'a Müslümanlara karşı savaş girişiminde bulunmamaları ve bir daha akıllarından geçirmemeleri için Rumlara gözdağı vermek ve onların kalplerine korku salmak
2. Arap Yarımadası'nın kuzeyinde bulunan ve İslam'a düşman olan tüm muhalif askerî yapılanmaları tasfiye etmek
3. Hz. Peygamber, bölge sakinlerinin tümü İslam idaresine boyun eğinceye kadar Medine'ye dönmemiştir. Bunlardan kendi rızalarıyla İslam'ı seçenler olduğu gibi İslam devletinin gücünü kabul edip anlaşma yoluna giden ve Müslümanlara cizye vermeyi kabul edenler de oldu. Allah Resulu (sav)'ın Eyle, Ezruh, Cerba ve Dümetül Cendel ile yaptığı antlaşmalar buna örnektir. İmzalanan bu antlaşmalar Raşid Halifer döneminde gerçekleştirilen İslam Fetihleri'nin temel dayanağı olmuş ve buna büyük ölçüde zemin hazırlamıştır.
4. Rumlara ve Arap Yarımadasında yaşayan Hristiyan Araplardan olan müttefiklerine karşı Müslümanların maneviyatını güçlendirmektir. Bu savaştan sonra Müslümanlar, Rumlara karşı savaşacak ve onları kendi memleketlerinde bile olsalar yenecek güçte olduklarını anladılar.

¹²⁶⁴ W. Montgomery Watt, *Hiz. Muhammed Medine'de*, Çev. Süleyman Kalkan, (İstanbul, Kuramer, 2016), 137.

5. Tebuk Gazvesi'yle Müslümanların her tarafa yayılan itibarları, İslam dininin yayılmasına büyük katkısı olmuştur. Tebuk Gazvesi, İslam'ın ilke, hedef ve hükümlerinin insanlar arasında dilden dile aktarılarak tanıtılmasını sağlamıştır.¹²⁶⁵

¹²⁶⁵ Abdullâh Muhammed er-Reşid, *Önder Lider Komutan Hz. Peygamber (sav)*, 204; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/355-358.

6.8. Mekke'nin Fethi'nden Sonra Yapılan Seriyeler

6.8.1. Halid b. Velid'in Benî Cezîmelere¹²⁶⁶ Gönderilişi (Şevval 8/Ocak 630)

Mekke'nin Fethi üzerine Peygamberimiz (sav) civardaki kabileleri İslam'a davet etmek için 350 kişilik bir askerî birlikle Halid b. Velid'i Yelemlem¹²⁶⁷ tarafındaki Cezimelere gönderdi. Halid b. Velid onları sadece İslâmiyete davet edecek, çarpışmayacaktı fakat o beni cezimelerle savaştı, onlardan bazıalarını öldürdü.¹²⁶⁸

Aslında Benî Cezimler Müslüman olmuşlardı. Müslüman olduklarını bildirmelerine rağmen Halid b. Velid onları öldürdü. Oysa Resulullah (sav) onlarla savaşması için değil İslam'a davet için göndermişti.¹²⁶⁹ Sadece muhacir ve ensar bu emre itaat etmeyip ellerindekilerini serbest bıraktılar.¹²⁷⁰ Rivayete göre Benî Cezimelerden öldürülenlerin sayısı 30 civarındaydı.¹²⁷¹

Halid b. Velid'in bu şekilde acımasız davranması, cahiliye çağından kalma meselelerinden kaynaklanmıştır. Hz. Ömer de, Halid b. Velid'e: "Yazıklar olsun sana ey Halid! Sen, Cezîmeleri Cahiliye çağına ait bir işten dolayı tutup cezalandırdın!? İslâmiyet kendisinden önceki Cahiliye çağında olan şeyleri yok etmiş değil miydi?" dedi.¹²⁷²

Peygamber (sav) olayı haber alınca; "Ben Halid'e adam öldürmeyi emretmemiş, ancak onları İslamiyete davet etmesini emretmişim" buyurdu. Resulullah (sav) kalktı ve kıbleyle döndü, ayakta durup ellerini kaldırdı, iki omuzlarının altı görünüyordu. Şöyle diyordu: "Ey Allah'ım, ben Halid b. Velid'in yaptığı şeyden beriyim." Bunu üç kere söyledi.¹²⁷³ Daha sonra, Hz. Ali'yi ölenlerin diyetini ödemesi ve zararların tazmini için Cezime'ye gönderdi. O da, öldürülenlerin kan bedellerini ödeyip sorunu çözüp geldi.¹²⁷⁴

¹²⁶⁶ Benî Cezîme b. Âmir b. Abdi Menat b. Kinaneler Mekke'nin aşağı tarafında, bir gecelik uzaklıktaki Yelemlem nahiyesinde, Gumeysâ diye anılan sularının başında oturmakta idiler. (M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 6/494-502).

¹²⁶⁷ Kızıldeniz tarafındaki bir düzlüğe bakan dağdır. (Belazuri, *Ensab*, 1/653).

¹²⁶⁸ Vakıdi, *Meğazi*, 730; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/150-151; İbnü'l-Esir, *El Kamil Fi't-Tarih*, 2/211-212.

¹²⁶⁹ Belazuri, *Ensab*, 1/653; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/151.

¹²⁷⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 731.

¹²⁷¹ Vakıdi, *Meğazi*, 738.

¹²⁷² Vakıdi, *Meğazi*, 734-735.

¹²⁷³ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/150-152; İbn Hişam, *Siret*, 4/96-97.

¹²⁷⁴ Belazuri, *Ensab*, 1/653; Vakıdi, *Meğazi*, 736; İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/151.

6.8.2. Ebu Amir'in Evtas Seriiye'si (Şevval 8/Şubat 630)

Resulullah (sav) Huneyn Savaşı'nı bitirince, Ebu Amir'i bir ordu ile Evtas'a yolladı.¹²⁷⁵ Rebîa b. Refî, Dürayd b. es-Simme'ye rast gelip onu öldürdü.¹²⁷⁶ Ebu Âmir dizinden yaralandı ve daha sonra bu yaradan dolayı vefat etti. Cûşemoğullarından biri ona attığı oku dizine isabet ettirmişti.

Ebu Amir yerine yeğeni Ebu Musa el-Eşariyi vekil yaptı. Ebu Musa da, Allah oranın fethini nasib edene kadar onlarla çarpıştı. Ebu Musa olay şöyle anlatmıştır: Ben (Ebu Amir'in) yanına vardım ve "amcacığım, sana bu oku kim attı?" dedim. Bana "işte benim katilim bu" sen onu görüyorsun, diye işaret etti. Ben ona doğru yönelip yetiştim. Böylece çarpışmaya başladık, ikimiz de birer hamle yapıp darbe attık, ben onu öldürdüm. Sonra Ebu Âmir'in yanına geri geldim. "Allah senin düşmanını öldürdü!" dedim. Bana, "şu oku çıkar!" dedi. Oku çıkarınca kan boşandı. Bana, "yeğenim! Resûlullah'a git ve benim selamımı söyle sonrada bana istiğfar edivermesini iste" dedi. Az daha yaşayıp öldü.

Ben Efendimize gelip durumumuzu ve Ebu Âmir'in isteklerini anlattım. Efendimiz su isteyip abdest aldı, sonra ellerini kaldırdı ve: "Allah'ım! Ubeyd Ebu Amir'e mağfiret et! Allah'ım! Kıyamet günü yarattığın insanların hepsinin üzerinde yer ver!" diye dua etti. Ellerini öyle kaldırdı ki, ben koltuk altlarının aklığını gördüm. Bana da dua et dedim de Nebi (sav); "Allah'ım! Abdullah b. Kays'a (Ebu Musa'nın adı) mağfiret et, Kıyamet günü onu en mükerrem yere koy" buyurdu.¹²⁷⁷

6.8.3. Uyeyne b. Hısn el-Fezari'nin Benî Temim Seriiye'si (Muharrem 9/Nisan 630)

Resulullah (sav) Temim kabilesinden zekât alması için Büsr b. Süfyan'ı gönderdi fakat onlar zekât vermedikleri gibi Müslümanları tehdit ettiler. Büsr, Medine'ye gelip durumu anlattı. Bunun üzerine Resulullah (sav) Uyeyne b. Hısn el-Fezari'yi 50 suvari ile bölgeye gönderdi.¹²⁷⁸

¹²⁷⁵ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/228.

¹²⁷⁶ Taberi, *Tarih*, 3/79; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/228.

¹²⁷⁷ Buhârî, *Sahih*, "Meğazî," 64/55. h. no: 4323; Buhârî, *Sahih*, "Cihad," h. no: 2884; Müslim, *Sahih*, "Fezâil," 2498; İbni Hişâm, *Siret*, 4/128, 129; Zehebi, *Tarihü'l İslam*, 4/282-285; Taberi, *Tarih*, 3/79-80; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/229.

¹²⁷⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/163.

Benî Temim, gelen askerleri görünce kaçtılar fakat Uyeyne onlardan 11 adam, 11 kadın ve 30 çocuk esir alıp Medine'ye getirdi.¹²⁷⁹ Ardından Benî Temim kabilesinden bir heyet esirlerin iadesi için Medine'ye geldiler. Bu sırada Resulullah (sav) evindeydi. Onlar da kapının önünde bağıştılar “Ey Muhammed yanımıza çık!” diye seslendiler. Onların bu bağışmaları üzerine “*Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne çıkarmayın*”¹²⁸⁰ ayeti nazil oldu. Peygamber (sav) çıkınca da kendi şair ve hatipleriyle Müslümanlarla düello talebinde bulundular. Peygamber (sav) hatip olarak Sabit b. Kays'ı, şairlerine karşılık da Hasan b. Sabit'i çıkardı. Peygamber hatipleri ve şairleri onların hatip ve şairinden daha başarılı olunca Müslüman oldular. Resulullah (sav) esirlerini iade ettiği gibi her birisine de 12,5 ukiyye (gümüş para) verdi.¹²⁸¹

6.8.4. Velid b. Ukbe'nin Benî Mustalik'e Gönderilmesi (9/630)

Resulullah (sav) Velid b. Ukbe b. Ebu Mua'ayt'ı, Benî Mustalik'e zekât toplaması için gönderdi. Benî Mustalik, Müslüman olmuş kendi mescidlerini de yapmışlardı. Zekât heyetinin geldiğini duyunca zekât için ayırdıkları deve ve davarlarla birlikte onları karşılamaya çıktılar. Velid, Karşısında kalabalık bir kitle görünce korkup Medine'ye gelip Resulullah (sav)'a Benî Mustalik'in zekât vermediklerini ve kendisini silahla karşıladıklarını haber verdi. Bunun üzerine Resulullah (sav) bölgeye Savaşçı göndermeye karar verdi.¹²⁸²

Bu arada zekât memurları gelmeyince Benî Mustalik'ten bir heyet durumu öğrenmek için Medine'ye geldi. Burada kendilerine karşı bir ordu hazırlandığını öğrendi. Resulullah (sav)'ın yanına geldiler ve “Ey Allah'ın Resülü! Ona sor, acaba bizimle konuşmuş mudur?” bu sırada “*Ey iman edenler! Fâsıkın biri size bir haber getirirse onun iç yüzünü araştırın, yoksa bilmeden bir millete kötülük edersiniz de sonra ettiğimize pişman olursunuz*”¹²⁸³ ayeti nazil oldu. Böylece durum açığa çıktı. Bunun üzerine onlara zekât memuru olarak onların da istediği Abbad b. Bişr'i gönderdi.¹²⁸⁴

¹²⁷⁹ Belazuri, *Ensab*, 1/654; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/163.

¹²⁸⁰ Hucurat, 49/49.

¹²⁸¹ Vakıdî, *Meğazi*, 805-811; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/163-164.

¹²⁸² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/164.

¹²⁸³ Hucurat, 49/49.

¹²⁸⁴ Vakıdî, *Meğazi*, 811; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/164.

6.8.5. Dahakk b. Süfyan'ın Kurata (Benî Kilab) Seriiye'si (Rebiülevvel 9/ Haziran 630)

Resulullah (sav) Kurata bölgesine Dahhak b. Süfyan el-Kilabi komutasında bir seriiye gönderdi.¹²⁸⁵

Bu savaşın sebebi; Resulullah (sav) kabilelere İslam'a davet mektubu gönderdiğinde; Kurataların lideri Harise b. Amr b. Kurayta'ya Abdullah b. Avsece aracılığıyla da bir İslam'a davet mektubu gönderdi fakat O bunu kabul etmediği gibi, hakaret olması için gelen mektubu alıp yıkadı. Sonra su kovasının dibine yama yaptı ve ona cevap vermeyi red etti.¹²⁸⁶

Giden seriiye, bölge halkını İslam'a davet etti. Kabul edilmeyince da savaşın onları hezimete uğrattı.¹²⁸⁷

6.8.6. Alkama b.el-Mücezziz el-Müdlîci'nin Seriiye'si (Rebiülahir 9/Temmuz 630)

Habeş halkından bazılarının sandallarla Hicaz kıyılarına geldiği¹²⁸⁸ haberi Resulullah (sav)'a ulaşınca Alkame b Mücezziz komutasında 300 kişilik bir askerî birlik gönderdi. Alkame, Habeşlileri yakalamak için denize açıldı ve bir adaya vardı. Onu görünce kaçtılar.¹²⁸⁹ Bu savaş aslında Müslümanların ilk deniz savaşıydı. Bu anlamda Müslümanların ilk deniz komutanı da Alkame olmuş oldu. Bu ilk deniz savaşında herhangi bir çarpışma yapılmadı.

Hamidullah konuyla ilgili şu notu ekler: “Henüz amirallerden ya da savaş filolarından söz etmek için vakit çok erkendi ama biz, daha o dönemde Müslümanların komutasında deniz ulaşım araçlarının varlığından söz edildiğini görüyoruz. Bizans sınırındaki Mute'ye düzenlenen sefere, Resulullah (sav) küçük bir askerî birliği deniz yoluyla göndermiştir.”¹²⁹⁰

Habeşlilerin kaçması üzerine erken dönmek isteyen bazı askerlere Alkame izin verdi ve başlarına Abdullah b. Huzafe'yi reis yaptı.¹²⁹¹ Mola yerinde ateş yakıp

¹²⁸⁵ Vakıdî, *Meğazi*, 812; İbn Sa'd, *Tabakat* 2/165.

¹²⁸⁶ Belazuri, *Ensab*, 1/654; Vakıdî, *Meğazi*, 813.

¹²⁸⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 812; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/164.

¹²⁸⁸ Belazuri, *Ensab*, 1/654; Vakıdî, *Meğazi*, 813.

¹²⁸⁹ Vakıdî, *Meğazi*, 813; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/165-166; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/331-332.

¹²⁹⁰ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 229-230.

¹²⁹¹ İbni Kesir, Buhârî'ye dayanarak bu seferi müstakil bir Seriiye olarak zikreder (İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 4/224). Buhârî bu seriiyeye "Ensar Seriiye'si" denildiğini ve Efendimizin iki kişiyi birden, Abdullah b. Huzafe ile Alkame'yi emir yaptığını Hz. Ali'den şöyle rivayet eder: "Abdullah

ınsındılar. Abdullah, şakacı birisiydi onlara; “Ben sizin ateşe girmenizi istiyorum” diye söyleyince bazıları girmeye hazırlanırken “şaka yaptım” diyerek engelledi. Resulullah (sav)’e durum anlatılınca “günah işlerinde emre itaat edilmez” dedi.¹²⁹²

6.8.7. Halid b. Velid’in (Dümetü’l Cendel) Ukeydir b. Abdülmelik’e Karşı Seriyeye’si (Receb 9/Kasım 630)

Resulullah (sav) Halid b. Velid’i Tebuk Seferi sırasında 400 kişilik bir kuvvetle Dumetü’l Cendel’e, Ükeydir b. Abdülmelik üzerine gönderdi.¹²⁹³ Ukeydir, Kinde kabilesinden olup Dümetü’l¹²⁹⁴ Cendel hükümdarıydı ve (Bizansa bağlı bir) Hristiyandı.¹²⁹⁵ Resûlullah (sav), Halîd b. Velîd'e: "Sen onu yaban Öküzü avı yaparken bulacaksın" buyurmuştu.¹²⁹⁶

Halid b. Velid yola çıkıp onun kalesini gözle görece kadar yaklaşmıştı. Ükeydir o esnada hanımıyla beraber sarayının balkonundaydı. Bir yaban öküzü gelip boynuzu ile sarayın kapısına sürtünmeye başladı. Hanımı, "sen daha önce böyle birşeyi hiç gördün müydü?" deyince, "hayır vallahi!" dedi. Hanımı da, "böyle bir avı kim bırakır?" deyince, Ükeydir, "hiç kimse bırakmaz" deyip hemen balkondan indi ve emir verip atına eğeri vuruldu. Ailesinden bir gurup da onunla beraber atlarına bindiler. Kardeşi Hassân'da aralanındaydı. Kaleden çıkar çıkmaz onları Peygamberin süvarileri karşılayıp, Ükeydir'i yakaladılar. Kardeşi Hassan ise teslim olmadığından öldürülünceye kadar çarpıştı.¹²⁹⁷

Ukeydir, Medine’ye getirilince Resulullah (sav) onunla cizye vermesi karşılığında anlaştı ve bunu yazılı olarak verdi.¹²⁹⁸ Mektubu o gün, tırnağıyla mühürledi.¹²⁹⁹

onlara, itaat konusunda kızıp bana itaatınızı Peygamber emretmedi mi? deyince "evet" dediler. "Öyleyse odun toplayıp yakın" dedi. Onlarda öyle yaptılar. Abdullah, "haydi kendinizi içine atın" dedi. Atmak için kalktıklarında, bir kısmı onlara mani olmak için tuttular ve "Yahu biz zaten Peygamber'e ateşten (cehennemden) kaçmak için geldik" dediler. Öyle uğraşırlarken ateş söndü. Emirinde öfkesi geçti. Resulullah (sav) olayı öğrenince: “Eğer ateşe girselerdi, kıyamete kadar ondan çıkamayacaklardı. İtaat ma'rufta'dır" buyurdu. (Buhari, *Meğazî*, h.no. 64/59).

¹²⁹² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/166; Vakıdı, *Meğazi*, 813-814; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 224; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/331-332.

¹²⁹³ Belazuri, *Ensab*, 1/655; Vakıdı, *Meğazi*, 848.

¹²⁹⁴ Dumetü'l Cendel, Medine'ye 10 mil mesafededir. (Vakıdı, *Meğazi*, 848).

¹²⁹⁵ Vakıdı, *Meğazi*, 848.

¹²⁹⁶ İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/17.

¹²⁹⁷ Vakıdı, *Meğazi*, 848-849; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/17.

¹²⁹⁸ İbni Sa'd, *Tabakat*, 2/169.

¹²⁹⁹ İbni Hişâm, *Siret*, 4/228-229; Vakıdı, *Meğazi*, 850; İbni Sa'd, *Tabakat*, 168-169; Zehebi, *Tarihü'l İslam Meğazi*, 4/358-359; Belazuri, *Futuhul Buldan*, 87-90.

6.8.8. Kutbe b. Amir'in Has'am Seriiye'si (Safer 9/Mayıs 630)

Resulullah (sav) Kutbe b. Amir b. Hadide'yi 20 kişilik bir birliğin başında, Tebale¹³⁰⁰ tarafında bulunan Has'am kabilesine baskın yapmaları için gönderdi.¹³⁰¹ Seriiye'nin sebebi kaynaklarda zikredilmese de bölgedeki başıboş ve Medine otoritesine karşı çıkan kabilelerin itaat altına alınması olarak düşünebiliriz.

Yapılan baskınla birçok düşman öldürüldüğü gibi hayvanlar, kadın ve çocuklar da ganimet olarak Medine'ye getirildi. Medine'ye gelirken kendilerini takip eden Has'am birlikleri ile aralarında bir sel meydana geldi ve Has'amların onlara yetişmesini engelledi. Bu nedenle takip edemediler.¹³⁰²

6.8.9 Ukkâşe b. Mihsan'ın Cinab Seriiye'si (Rebiulahir 9/Ağustos 630)

Resulullah (sav) Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî'yi Beli ve Uzre kabilesi üzerine bir sefere gönderdi.¹³⁰³ Seferin tebliğ amaçlı olduğunu düşünmekteyiz.

6.8.10. Halid b. Velid'in Yemen (Hemdan) Seriiye'si (10/ 631)

Resulullah (sav) Halid b. Velid'i Yemen (Hemdan) bölgesine İslam'ı tebliğ için göndermişti.

Halid b. Velid orada altı ay kalmasına rağmen kimse Müslüman olmamıştı. Bunun üzerine oraya Hz. Ali'yi gönderdi.¹³⁰⁴ Resulullah (sav), Halid'e askerleriyle birlikte Medine'ye dönmesini, ancak Hz. Ali ile kalmak isteyenlerin bırakmasını emretti.¹³⁰⁵

6.8.11. Ali b. Ebu Talib'in Yemen (Mezhic) Seriiye'si (Ramazan 10/Aralık 631)

Resulullah (sav) Hz. Ali'yi Yemen'e¹³⁰⁶ İslam'ı tebliği için 300 suvariyle gönderdi.¹³⁰⁷ Müslümanlara saldırıp birbirini öldürmedikleri sürece onlara saldırılmaması emredildi. O topraklara giren ilk İslam süvari bölüğüydü.¹³⁰⁸

¹³⁰⁰ Taif tarafında bulunan Benî Mazin'e ait bir yer. (İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/164).

¹³⁰¹ Vakıdî, *Meğazi*, 812; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/164.

¹³⁰² İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/165; Belazuri, *Ensab*, 1/650; Vakıdî, *Meğazi*, 636-637.

¹³⁰³ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/167.

¹³⁰⁴ Taberî, *Tarih*, 3/132; İbnî Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/100; Kasım Şulul, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2022), 556.

¹³⁰⁵ Taberî, *Tarih*, 3/132.

¹³⁰⁶ İbnî Hişam, *Siret*, 4/393; Taberî, *Tarih*, 3/132; İbnî Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/100.

¹³⁰⁷ Vakıdî, *Meğazi*, 898; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/171.

¹³⁰⁸ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/171.

Aynı bölgeye daha önce Halid b. Velid'i İslam'ı tebliğ için göndermişti. Halid b. Velid orada altı ay kalmasına rağmen kimse Müslüman olmamıştı. Bunun üzerine oraya Hz. Ali'yi gönderdi.¹³⁰⁹ Resulullah (sav) Hz. Ali'ye şöyle buyurdu: "Daha önce Yemen'e gitmiş bulunan Halid'in arkadaşlarına emret: Onlardan, dönüp gitmek isteyenler gitsinler; Medine'ye gelmek isteyenler de gelsinler!" buyurdu. "Eğer Halid b. Velid'le biraraya gelerseniz, âmir (başkumandan) Ali b. Ebu Talib'dir!" buyurduğu da rivayet edilir.¹³¹⁰

İbni Hişam ise farklı bir görüş belirtir. Ona göre Resulullah (sav) Halid b. Velid ve Hz. Ali'yi Yemen'e iki ayrı Seriiyenin başında gönderdi. Bilindiği gibi Yemen çok büyük bir bölgedir. Onlara "Eğer bir araya gelerseniz, âmir, Ali b. Ebi Tâlib'dir" dedi.¹³¹¹

Bu seferde düşmanla da çarpışıldı ve birçok ganimet elde edildi. Ganimet paylaşıldı ve beşte biri ayrılıp yola çıkıldı fakat askerler Beşte birlik hisseden de isteyip Hz. Ali de vermeyince onu Resulullah (sav)'e şikâyet ettiler.¹³¹² Resulullah (sav) Hz. Ali'den Mekke'de hac esnasında buluşmasını emretti. Bu veda haccıydı. Bunun üzerine Resulullah (sav) Gadiri Hum denilen yerde bu askerlerin şikâyetlerini dinledi ve onlara bir konuşma yaptı. Bu konuşmada Hz. Ali'nin faziletinden ve kendisine olan yakınlığından bahsetti.¹³¹³

Hz. Ali'nin bu seferi sırasında Ka'b'ul Ahbar ve bazı Yahudi bilginler de Müslüman oldular.¹³¹⁴

6.8.12. Ali b. Ebu Talib'in Yemen (Hemdan) Seriiye'si (Ramazan 10/Aralık 631)

Hz. Ali Yemen'e iki defa gönderildi. Bunlardan birisi Mezhic ve diğeri Hemdan bölgesi üzerine olmuştur. Bu iki seferin bilgileri birbirine karışmış olsa da Mezhic'de direniş olurken Hemdan'ın hemen Müslüman olması da önemlidir. Bölgenin Halid b. Velid'in altı ay boyunca yaptığı tebliğ çalışmalarına değil de Hz. Ali'nin çağrısına cevap vermesi onun Haşimoğulları soyundan olması ve

¹³⁰⁹ Taberi, *Tarih*, 3/132; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/100.

¹³¹⁰ Vakıdi, *Meğazi*, 900-90; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 8/25.

¹³¹¹ İbni Hişam, *Siret*, 4/393.

¹³¹² Vakıdi, *Meğazi*, 898-899.

¹³¹³ Kasım Şulul, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, 558-559.

¹³¹⁴ Vakıdi, *Meğazi*, 900-90; İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/171-172.

Haşimoğullarının burayla İslam'dan önce de bağlarının bulunmasının bir sonucu olduğunu düşündürmektedir.

Hz. Ali'nin bu iki seferi bana kalırsa tek bir hareketin iki ayrı aşaması olması gerekir. Kaynak bilgilerinin çelişkili gelmesi tarihlerinin karıştırılmasının da nedeni bu olabilir. Bazı kaynaklar¹³¹⁵ da Hz. Ali'nin bir seferinin Seriyeye şeklinde olurken diğerinin de zekat ve cizye toplama şeklinde olduğunu beyan ederler. İbni Hişam ise Yemen'e gittiğini ve burada iki gazve yaptığını belirtir.¹³¹⁶ Bence doğrusu da budur. Bu nedenle bilgiler karışmaktadır. Bazı kaynaklar bu gazvelerin her birisini ayrı bir Seriyeye olarak zikredince kaynaklarda çelişkiler ortaya çıkmaktadır.

Resulullah (sav)'ın Hz. Ali'yi bölgeye göndermesinin tek amacı İslamı tebliğ etmektir. Hz. Ali, Yemen'lilere Resulullah (sav)'ın mektubunu okudu. Bunun üzerine bütün Hemdan'lar Müslüman oldular. Hz. Ali durumu bir mektupla Peygamber (sav)'e bildirince o da secdeye kapanarak; "Hemdan'a selam olsun" dedi.¹³¹⁷

Daha sonra Hemdan'dan bir elçilik heyeti Medine geldi. Resulullah (sav) onlara bir mektup yazdı.¹³¹⁸

6.8.13. Halid b. Velid'in Necran'daki (Benî Haris b. Ka'b) Benî Abdülmedan Seriyeye'si (Rebiülevvel 10/Haziran 631)

Resulullah (sav) Halid b. Velid'i Necran'da bulunan Benî Haris b. Ka'b kabilesini İslam'a davet amacıyla gönderdi.¹³¹⁹ Halid b. Velid'e üç gün boyunca savaşmamasını ve İslam'a davet etmesini söyledi. Hz. Halid, denileni yaptı. Onlar da Müslüman oldular. Halid b. Velid durumu bir mektupla Resulullah (sav)'e bildirdi.

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın Resûlü Muhammed Aeyhisselam'a Halid b. Velid tarafındandır.

Yâ Rasûlallah! Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun! Ben seni peygamber olarak gönderen o Allah'a hamd ederim ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Bundan sonra arzederim ki: Yâ Rasûlallah! Allah'ın selamı senin üzerine olsun!

¹³¹⁵ Belazuri, *Ensab*, 1/657.

¹³¹⁶ İbni Hişam, *Siret*, 4/393.

¹³¹⁷ Taberi, *Tarih*, 3/132.

¹³¹⁸ İbni Hişam, *Siret*, 4/328.

¹³¹⁹ İbn Sa'd, *Tabakat*, 2/171; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/94.

Sen beni Benî Haris b. Ka'blara gönderdin. Onların yanına vardığım zaman üç gün kendileriyle çarpışmamamı ve kendilerini İslamiyet'e davet etmemi, Müslüman olurlarsa yanlarında oturup kendilerine İslâm alâmetlerini, Allah'ın Kitabını ve Allah'ın Peygamberi Aleyhisselamın sünnetini öğretmemi, Müslüman olmazlarsa çarpışmamı bana emretmiştin.

Ben onların üzerlerine vardım. Resûlullah Aleyhisselamın bana emrettiği gibi, üç gün, kendilerini İslâmiyete davet ettim. İçlerine süvariler gönderdim. Onlara: 'Ey Benî Harisler! Müslüman olunuz da selamete eriniz!' dediler. Onlarda, hemen Müslüman oldular ve çarpışmadılar. Ben aralarında oturup onlara Allah'ın emretmiş olduğu şeyleri emr, Allah'ın nehyetmiş olduğu şeylerden de kendilerini nehy ettim. Kendilerine İslâm'ın alâmetlerini ve Peygamber Aleyhisselamın sünnetini öğrettim. Resûlullah Aleyhisselam bu hususta bana ne yapacağımı banayazıncaya kadar burada kalacağım. Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun yâ Rasûlallah!"

Peygamberimiz (sav), Halid b. Velid'in yazısına şöyle karşılık yazdırdı:

"Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın Resûlü Muhammed'den Halid b. Velid'e,

Selam olsun sana! Ben senden dolayı O Allah'a hamd ederim ki, O'ndan başka ilah yoktur. Bundan sonra derim ki:

Benî Haris b. Ka'bların kendileriyle çarpışmanıza hacet kalmadan Müslüman olduklarını, İslâmiyetten kabule davet edildikleri şeyleri kabul ve Allahtan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehadet ettiklerini, Allah'ın onlara doğru yolu gösterdiğini haber veren elçinle birlikte mektubun bana geldi. Onları Allah'ın ve Resûlünün emirlerine göre hareket ettikleri takdirde ahiret nimetleriyle müjdele! Aykırı hareket ettikleri takdirde ahiret azabıyla korkut! Artık dönüp gel! Onların elçileri de seninle birlikte gelsin! Allah'ın selam, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun!"

Halid b. Velid, orada kalıp onlara kitab ve sünneti öğretti. Daha sonra onlardan bir heyet Medine'ye geldi.¹³²⁰

¹³²⁰ Taberi, *Tarih*, 3/126; İbni Kesir, *El Bidaye ve'n Nihaye*, 5/95; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, 7/491-494; İbni Hişam, *Siret*, 4/330-331.

6.8.14. Surad b. Abdullah'ın Cüreş Seriiye'si (10/631)

Surad b. Abdullah el-Ezdî'nin başkanlığındaki on on beş kişilik bir heyet Medine'ye geldi. Heyet mensupları Hz. Peygamber'le görüştüler.

Hz. Peygamber Ezdliler'in tavırlarını ve konuşmalarını çok beğendi. Surad b. Abdullah'ı onlara emîr tayin etti. Müslüman olan arkadaşlarına iyi davranmasını ve kabilesinden İslâmiyet'i kabul edenlerle birlikte Yemenli müşriklerle savaşmasını emretti.

Surad b. Abdullah da önce Cüreş halkını İslâm'a davet etti. Kabul etmemeleri üzerine Cüreş'i kuşattı. Bir ay kadar devam eden kuşatmadan bir sonuç alamayınca ordusunu Keşer dağına çekti.

Müslümanların kuşatmayı kaldırıp dönmeye karar verdiğini sanan Cüreşliler onları takip etmeye başladılar; bunun üzerine Müslümanlar geri dönüp Cüreşliler'i bozguna uğrattı. Sonunda İslâmiyet'i kabul ettiler.¹³²¹

Resulullah (sav) Medine'ye gelen Cüreş heyetine onların lehine bir ferman gönderdi: "İslâm'a girdikleri sırada sahip oldukları ve otlak olarak kullanılan alanlar yine onların mülkiyetinde kalacaktır. Kim sahiplerinin rızası olmaksızın burada kendi sürüsünü otlatmaya kalkarsa, mallarını ölmüş bilsin. Has'am kabilesinden Zuheyr ibni el-Hamâse'ye gelince: Onu alınız, zira o onların elinde rehine olarak bulunuyordu.

Şahitler: Ömer ibni el-Hattâb ve işbu belgeyi kaleme alan Mu'âviye ibni Ebî Sufyân."¹³²²

Surad b. Abdullah el-Ezdî Resûlullah vefat ettiğinde Cüreş âmili olarak görev yapıyordu.¹³²³

6.8.15. Usame b. Zeyd'in Mut'e Seriiye'si (Safer 11/Mayıs 632)

Resulullah (sav) Rumlar üzerine (Zeyd b. Harise'nin şehit olduğu yere) bir sefer yapmaya karar verdi. Usame b. Zeyd'i çağırarak "Ey Usame! Babanın öldürüldüğü yere varıncaya kadar Allah'ın adı ve bereketi üzerine yürü! Oraları atlara çığnet! Seni bu orduya komutan tayin ettim. Ebna halkının üzerine var; sabahleyin onlara ansızın saldır ve onları yak! Giderken hızlı git ki haberin önüne geçmesin. Eğer

¹³²¹ Hüseyin Algül, "Ezd (Benî Ezd)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/46-47; Taberi, *Tarih*, 3/131.

¹³²² Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 423-424.

¹³²³ Hüseyin Algül, "Ezd (Benî Ezd)", 3/130.

Allah seni muzaffer kılsa, onların içinde fazla durma. Yanına klavuzları da al. Casusları ve gözcüleri de önden gönder.”¹³²⁴

Perşembe günü Resulullah (sav) Usame için bir sancak bağladı sonra ona “Ey Usame! Allah yolunda, Allah’ın ismiyle gazaya çık. Allah’ı inkâr edenlerle savaş.” Başka bir konuşmasında “Savaşın! Ancak ahde vefasızlık yapmayın. Küçük çocukları ve kadınları öldürmeyin. Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Hiç şüphesiz, siz bilemezsiniz; belki de onlar sebebiyle bela ve musibetlere uğrayabilirsiniz. Allah’ım! İmdadımıza yetiş! Onların hakkından gel! Onların zararlarını bizden defet! Diye dua edin. Eğer düşmanlar sizinle karşılaşarlarsa gürültü yapıp bağıracaklardır. O zaman sukûnetinizi muhafaza edin ve susun. Birbirinizle çekişmeyin, sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Şöyle dua edin: “Allah’ım! Biz senin kullarınız. Onlar da senin kullarıdır. Bizim nasiyemiz de onların nasiyesi de senin elindedir. Onları ancak sen yenebilirsiniz. İyi bilin ki cennet kılıçların parıltısı altındadır.”¹³²⁵

Resulullah (sav)’ın genç ve tecrübesiz birisini böylesine önemli bir göreve üstelik ilk Müslümanların da olduğu (Hz. Ömer, Sa’d b. Ebu Vakkas, Ebu Ubeyde b. Cerrah) kıymetli bir orduya komutan tayin edilmesine tepki gösterip dedikodu çıkardılar. Bunu duyan Resulullah (sav) öfkeleni ve “Vallahi siz Üsame’nin komutanlığına itiraz ettiğiniz gibi, ondan önce onun babasının komutanlığına da itiraz ediyordunuz...”¹³²⁶ dedi.

Bu sırada Resulullah (sav) hastalanınca Usame gidişi erteledi ve ardından Resulullah (sav) vefat etti. Hz. Ebubekir (ra) Halife olunca Resulullah (sav)’ın hazırladığı Usame ordusunu görevine gönderdi. Usame ordusu verilen hedefe gitti ve babasını şehit eden kişiyi de bu savaş sırasında öldürdü. Böylece Mute Savaşı’nda Müslümanlara karşı savaşan bir bölge halkından da intikam alınmış oldu.¹³²⁷ Usame Seriiye’si, Resulullah (sav)’ın gönderdiği son seriyyedir.¹³²⁸

¹³²⁴ Vakıdi, *Meğazi*, 928.

¹³²⁵ Vakıdi, *Meğazi*, 928-929.

¹³²⁶ Vakıdi, *Meğazi*, 929-930.

¹³²⁷ Vakıdi, *Meğazi*, 930-933.

¹³²⁸ İbni Hişam, *Siret*, 4/393.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Peygamberimiz (sav)’ın savaşları ve mücadelesi bizim için büyük örneklerle doludur. Herşeyden önce geniş bir coğrafyada yeni bir dini yaymak için büyük bir mücadele verildiği anlaşılmaktadır. Bu dini yaymak için büyük bir stratejik dehay ve komutanlık yeteneğine sahip olmak gerekiyordu. Özellikle, devlet otoritesinin olmadığı ve bir merkezce yönetilmeye alışmamış olan bedevi Arapları dizginleyip onlardan bir millet ve devlet oluşturmak kolay olmamıştır.

Bu savaşlar, bize Peygamber de olsanız sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde mücadele ederek başarıya ulaşmak zorunda olduğumuzu gösterdiği gibi, Allah’ın başarıyı Peygamberi bile olsa çalışana ihsan ettiğini göstermektedir. Ayrıca, insanların yüzyıllardır alışmış olduğu yaşam ve düşünce biçimini değiştirmenin kolay olmadığını anlatmaktadır. Buna rağmen öncü bir topluluğun ısrarlı mücadelesi mutlaka karşılık bulacağını da göstermektedir.

Peygamber (sav)’ın savaşları bizim için hem askerî, hem stratejik ve hem de sosyolojik açıdan çok büyük bir araştırma malzemesi sunduğu gibi, büyük bir ders de barındırmaktadır. Bu nedenle savaşların ve dönemin sosyolojisinin bugünkü modern askerî taktikleri, savaş tarihi ve sosyoljinin verileriyle tekrar tekrar incelenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abbdullah Muhammed er-Reşid, *Önder Lider Komutan Hz. Peygamber (sav)*. Çev. İzzet Marangozoğlu. İstanbul: Pınar Yayınları, 1990.
- Afzalurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, çev. Yusuf Balcı, 6 cilt, İstanbul: İnkılap-Yenişafak, 1996.
- Akyüz, Vecdi, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, 5 cilt, İstanbul: Beyan Yayınları, 1995.
- Algül, Hüseyin, "Gazve", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2009, 13/488-489.
- "Mute Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2020, 31/385-387.
- "Ezd (Benî Ezd)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1995, 12/46-47.
- Aycan, İrfan, "Sa'd b. Bekir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2008, 35/372.
- Arslan, İhsan, "Hz. Peygamberin Savaşlardaki Tavrı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 39 (2015).
- Ateş, Süleyman, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in (sav) Hayatı*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 2022.
- Avcı, Cesim, "Benî Kaynuka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 28/88.
- "Benî Kureyza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/431-432.

Aycan, İrfan, “*Ebu Süfyan*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 1994, 10/230-232.

Balcı, İsrâfil, *Siyerin Medine Dönemi*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2022.

Belazuri, *Futuhul Buldan*, çev. Mustafa Fayda, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987.

Ensabü'l Eşraf, Çev. Hikmet Akdemir, 2 cilt, İstanbul: Harf Yayınları, 2018.

Beyhaki, Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî, *Delailü'n Nübüvve*, çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız, 5 Cilt, İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2017.

Bozkurt, Nebî, “*Medine*” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2003, 28/205-211.

Buharî, *Sahih*, çev. Mehmet Sofuoğlu, 17 cilt, İstanbul: Ötüken: Neşriyat, 1987.

Canan, İbrahim, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, 18 cilt, İstanbul: Akçağ Yayınları, 1995.

Çağatay, Neşet, *İslam Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.

Ebu Dâvûd, *Sunen*, Çev. Necati Yeniel, Hüseyin Kayapınar, 16 cilt, İstanbul: Şamil Yayınları, 1987.

El-Bûti, M. Said Ramazan, *Fıkhu's Siyre*, Çev. Atik Aydın, İstanbul: Gonca Yayınevi, 1992.

Efendioğlu, Mehmet, “*Osman b. Talha*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 33/475.

ER, İbrahim Halil, *Siyasal İslam Düşüncesinin Doğuşu*, İstanbul: Mevsimler Kitap, 2016.

Hiz. Muhammed'in Mektupları, İstanbul: PTT –Mevsimler Kitap, 217.

Fahrettin Atar, “*Attab b. Esid*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1991, 4/93.

Gadban, Munir Muhammed, *Nebevi Hareket Metodu*, Çev. Tarık Akarsu, 2 cilt, İstanbul: Merve Basım-Yayın Dağıtım, 1992.

Güner, Ahmet, “*Dümetülcendel*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1994, 10/1-2.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Çev. Mehmet Yazgan, İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.

Hız. Peygamberin Savaşları, Çev. Nezire Erinç Yurter. İstanbul: Yeni Şafak, İnkılap Yayınevi, Tarihsiz.

Mecmu'atu'l Vesaiki Siyasiyeye, 4. Baskı, Beyrut, Dar'un Nefais, 1983.

Harman, Ömer Faruk, “*Zülhalesa*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/561.

İbni Hacer el-Askalani, *el-İsabe Sahabe Ansiklopedisi*, Çev. Naim Erdoğan, İstanbul, İz Yayıncılık, 2010.

İbni Esir, *el-Kamil fi't Tarih*, 12 cilt, Beyrut: Daru Sadır, Daru Beyrut, 1965.

El Kamil Fi't-Tarih Tercümesi, Çev. Heyet, 10 cilt, İstanbul: Bahar Yayınları, 1991.

İbni Cevzi, Abdurrahman, *Ashâbın Dilinden Peygamberimizin Hayatı*, Çev. Taceddin Uzun, İstanbul: Uysal Kitabevi, 1992.

İbni Haldun, *Târîh-i İbni Haldun*, 7 cilt, Beyrut: Darul Fikr, 1988.

İbni Hazm, *Cevamiu's Sire*, Çev. M. Salih Arı, İstanbul: Çıra Yayınları, 2004.

İbn Kayyim el-Cevziyye, *Za'du'l-Mead*, Çev. Şükrü Özel, Mehmet Erdoğan, 6 cilt, İstanbul: İklim Yayınları, 1988.

İbni Kesîr, *El Bidaye Ve'n-Nihaye*, çev. Mehmet Keskin, 15 cilt, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1994.

El Bidaye Ve'n-Nihaye, 10 cilt, Kahire, Darul Hadis, 1994.

İbn Sa'd, *Tabakât*, çev. Mahmut Polat, 11 cilt, İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.

İbni Hişam, *İslam Tarihi*, Çev. Hasan Ege, 4 cilt, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2001.

El-Siretu'n Nebeviyye, 4 cilt, Beyrut: Darul İhyai'l Turasul Arap, Tarihsiz.

İbni İshak, Muhammed, *Hız. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri Kitabü's Siyer Ve'l Meğazi*, çev. Ali Bakkal, İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2013.

- İbni Kalbi, Putlar Kitabı, Çev. Beyza Bilgin, İstanbul: Pınar Yayınları, 2003.
- İbni Mâce, *Sünen*, Çev. Haydar Hatipoğlu, 10 cilt, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1982.
- Karakoç, Sezai, Gün Doğmadan, İstanbul: Diriliş Yayınları, 2020.
- Karaman, Hayrettin, *Kur'an Yolu Meal ve Tefsir*, 4 cilt, Ankara: Diyanet İşleri Yayınevi DİB, 2017.
- Karapar, Mehmet Ali, “*Ehabiş*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2009, 10/ 496-497.
- “*Fezare*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 1989, 12/538-539.
- Kitab-ı Mukaddes*, Çev. İbrani, Kildani ve Yunani dillerinden tercümedir, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2000.
- Koçyiğit, Talat, “*Abdullah b. Ubey b. Selul*” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1998, 1/139-140.
- Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi*, 8 cilt, İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987.
- Kuray, Ahmet, “*Medineli Ebu Amir er-Rahib ve İslam Davetine Muhalefeti*”, 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, (2022) 652-655.
- Martin Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, Çev. Nazife Şişman, İstanbul, İnsan Yayınları, 1984.
- Mahmud Şit Hattab, *Komutan Peygamber*, Çev. Ahmed Ağırakça, İstanbul: Bir Yayıncılık, 1988.
- Mevlânâ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, çev. Yusuf Karaca, İstanbul: Milli Gazete-İz Yayıncılık, 2005.
- Muhammedov, Elşad, *Hz. Peygamberin Savaşları*, İstanbul: İsam, 2018.
- “*Uşeyre Gazvesi*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2012, 42/229-230.
- Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Tarihul Resul ve Muluk*, Tarihi Taberi, 10 cilt, Beyrut: Daru'l Turas, 1387 h.

- Milletler ve Hükümdarlar Tarih*, çev. Zakir Kadir Ugan, Ahmet Temir, 5 cilt, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları MEB, 1991.
- Müslüm b. Haccac, *Sahih-i Müslim Şerhi*, çev. Ahmet Davutoğlu, 10 cilt, İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1979.
- Nesâî, *Sünen*, Çev. Abdullah Parlayan, 3 cilt, Konya, Konya Kitapçılık, 2000.
- Rûdânî, Muhammed b. Süleymân, *Büyük Hadis Külliyyatı*, çev. Naim Erdoğan, 6 cilt, İstanbul: İz Yayıncılık, 2003.
- Önkâl, Ahmet, “*Bi’rimaune*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1992, 6/95-96.
- Öz, Mustafa, “*Hurkus b. Züheyr*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/390-391.
- Özdemir, Serdar, “*Seriyye*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2009, 36/565-566.
- Özel, Ahmet, “*Yönetici Peygamber Olarak Hz. Muhammed*”, *Divan İlmî Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 20 (2006/1), 1-44.
- Özkuyumcu, Nadir, “*Benî Nadir*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2006, 32/275-276.
- Sarıçam, İbrahim, *Hız. Peygamber ve Evrensel Mesajı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002.
- Şakir, Mahmud, *Hız. Âdem'den Bugüne İslam Tarihi*, Çev. Feriduddin Aydın, 8 cilt, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1993.
- Şulul, Kasım, *Hız. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2022.
- Taberi, *Tarih*, 11 Cilt, Beyrut: Dar’ul Suveydan, 1967.
- Tirmizi, *Sünen*, Çev. Abdullah Parlayan, 3 cilt, Konya: Konya Kitapçılık, 2004, “*Siyer*”, 29 (No. 1582).
- Topbaş, *Osman Nuri, Hazret-i Muhammed Mustafa (sav)*, İstanbul: Erkam Yayınları, 2014.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitabü’l Meğâzî – Hız. Peygamberin Savaşları*, çev. Musa K. Yılmaz, İstanbul: Harf Yayınevi, 2014.

Meğazi, Beyrut: Darul Eglam, 1989.

Vehbe Zuhayli, *et-Tefsirü'l-Münir*, Çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, 15 cilt, İstanbul: Risale Yayınları, 2013.

Watt, W. Montgomery, *Hz. Muhammed Medine'de*, Çev. Süleyman Kalkan, İstanbul: Kuramer, 2016.

Yiğit, İsmail, "*Tebuk*", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2009, 40/228-230.

Zeheb i, *Tarihü'l İslam*, çev. Muzaffer Can, 6 cilt, İstanbul: Candaş Yayınları, 1996.

Zeydan, Corci, *İslam Uygarlıkları Tarihi*, çev. Nejdet Gök, 2 cilt, İletişim Yayınları: İstanbul, 2004.

Zühri, İbni Şihab, *el-Meğazi*, Çev. Mehmet Nur Akdoğan, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.